

שבוע פרשת מקץ

(14 - 20 December 14)

כ"ב - כ"ז כסלו תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרַת בֵּי נַשְׁמֹתַי בְּחֻמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהֵעֵרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ, וְצֹאצְאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִגְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרָן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֵךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (אישר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָוֶשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתוּ וְשִׂבְעֹתָ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנִתְּנָה עַל צִיצִית הַכֹּפֶת, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹתַי יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן הִזְכֵּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹד מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂרָיִם אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשלכ יד, בן או בת - גם כמנו קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית-תוכה "לה"") בציוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

ק"ג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמַשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כַּלְגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקוֹמֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבוֹיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַפֵּית
 י אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

ק"ד

בו מבוואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹז: ב הֵייתָ יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשֻׁלֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מֵה־לֶּךְ
 הַיָּם פִּי תִגּוּם הִירְדֵן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלֹמִישׁ לְמַעֲיֵנו־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ועל אחרון אחרון, במ"ש אודות בנו שי, ומסיים שקבל ומקבל גם עתה בכל יום גלולי
 אנטיבייטיקה.

- בודאי ידוע לו שבארצוה"ב כבר פגה הלהיטות אחרי גלולות אלו, ומתחילים להסתייג
 משימוש "מופרז" מהם, ומה שנוגע עוד יותר - התחילו להבחין בתוצאות צדדיות בלתי רצויות, מובן
 שהערה זו היא רק בדרך כלל, ולא באה אלא לעורר, שכדאי לדבר עם הרופא המטפל על שימת לב ועיון
 הראוי, - הרצוי המשך השימוש בגלולות האמורות וכו'. ומה טוב לעוררו שיחקור בזה אצל אלו שעסקו
 במיוחד **בחקר** בשטח זה, אחרי שע"פ רוב - רופאים המטפלים אין זמנם פנוי כ"כ לחקירות, ובפרט
 אשר בתי חרושת המייצרים הגלולות, כמובן, אין דעתם נוחה מחקירות הני"ל.

פליאה גדולה ביותר על הספק אצלו בהנוגע להמשך ולהמסגרת של חינוך בנו בעתיד הקרוב,
 שהרי הראה הנסיון אשר בכגון דא נוגעת בעיקר מדת היראת שמים אשר בחינוך, כי ככל שלא יהי
 טוב בזה הרי הרחוב ועוד כמה גורמים פועלים למעט בהיראת שמים, ובעוה"ר ב' בתי הספר אודותם
 מזכיר - לא נשמע שיהי מי שהוא שיתאונן עליהם שיראתם במדה "מופרזת".

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור ומזמן לזמן באופן דמוסיף והולך וכחוראת ימי חנוכה
 אלו שהלכה כב"ה דמוסיף ואור.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ועל הניסים כו' שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ח ..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת מקץ, מברכים החודש טבת, ה'תשכ"ח ..... יד
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת מקץ (בלה"ק) כרך ה ..... כ
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... כו
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מקץ ..... כז
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת מקץ ..... כח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ ..... עג
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מקץ ..... עד
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מקץ ..... פט
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... צא
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מקץ ..... צד
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מקץ ..... קכה
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת מקץ ..... קכה
- (טז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק כה, משלי פרק א ..... קמה
- (יז) משניות – מסכת כלים ביאור קהתי ..... קמו
- (יח) עין יעקב מסכת יומא ..... קנה
- (יט) מסכת יבמות עם ביאורים מדף עא עד דף עז ..... קנו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן ..... קפד
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן ..... קפה
- (כב) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן ..... קפו
- (כג) שערי אורה אדמו"ר האמצעי ..... קפח
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קפח
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש ..... קפט
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קצ
- (כז) ספר המאמרים – ה'תרפ"ו אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קצ
- (כח) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קצא
- (כט) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קצג
- (ל) חומש לקריאה בציבור ..... קצד
- (לא) סדר הדלקת נרות חנוכה ..... רה
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ ..... רו
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 בתפילה זו משבחים אנו את הקדוש-ברוך-הוא בימי החנוכה ועל הנסים
 2 כו' רב־ת' אתה הקדוש-ברוך-הוא רבת אֶת רִיבִם של בני ישראל דִּנְתָּ
 3 אֶת דִּינָם נְקַמְתָּ אֶת נְקַמְתָּם כו' של בני ישראל בימים ההם, הִנֵּה
 4 הַפְּרוֹשׁ בְּזָה באמירה שהקדוש-ברוך-הוא רב ודן ונקם את הריב ואת הדין
 5 של בני ישראל הוא על-דִּרְךָ מֵה
 6 שֶׁפְּתוּבֵי² בתורה שהקדוש-ברוך-הוא
 7 אמר על פינחס בן אלעזר בְּקִנְאוֹ אֶת
 8 קִנְאָתִי, וּפָרַשׁ רִשׁוֹ בְּנִקְמֹ
 9 אֶת נְקַמְתִּי, בְּקִצְפוֹ אֶת הַקֶּצֶף
 10 שֶׁהָיָה לִי לְקִצּוֹף, כלומר שפינחס
 11 עשה את שהקדוש-ברוך-הוא היה
 12 אמור לעשות וְכֵן הוּא הַפְּרוֹשׁ
 13 בְּמֵה שְׂאוּמְרִים ב"ועל הניסים"
 14 רַבְתָּ אֶת רִיבִם, שֶׁהִקְבִּי³ רַב
 15 אֶת הָרִיב שֶׁהָיָה לְיִשְׂרָאֵל
 16 לְרִיב (דְּלֹא כְּהַפְּרוֹשׁ הַפְּשׁוּט
 17 שֶׁהִקְבִּי⁴ עוֹשֶׂה רִיב בְּשִׁבִיל
 18 לַמַּעַן יִשְׂרָאֵל, אלא), הִינּוּ
 19 שֵׁיִשְׁנֹו רִיב שְׂצָרִיכִים בְּנֵי
 20 יִשְׂרָאֵל לְרִיב אוֹתוֹ (רִיבִם הָרִיב
 21 שלהם), וְרִיב זֶה עוֹשֶׂה
 22 הַקְּבִי⁵ הַעֲצָמוֹ בַּמְקוֹמָם, וכפי
 23 שיתבאר להלן.
 24 (ב) וְהִעֲנִין בְּזָה על-פי החסידות,
 25 דְּהִנֵּה הָרִיב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 26 (רִיבִם) הוּא כְּלֹלוֹת הָרִיב של
 27 צד הקדושה עם ה'לְעוֹמֵת-זֶה'
 28 היפך הקדושה (הנקראת כך על שם
 29 הכתוב "זה לעומת זה עשה אלוקים")
 30 כְּדֵי שְׂיֻכְלוּ בני ישראל לְעֲשׂוֹת
 31 דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ כדברי חכמינו
 32 ז"ל שהקדוש-ברוך-הוא נְתַאוּהוּ
 33 שתהיה לו דירה בעולמות התחתונים,
 34 היינו שדווקא העולמות התחתונים
 35 ביותר יהיו כלי ראוי להשראת וגילוי
 36 השכינה בתוכם (ומבואר בחסידות שזו
 37 הכוונה והתכלית של בריאת העולם).
 38 וְכַמְשָׁל מֵאוֹפֵן עֲשִׂית הַדִּירָה
 39 בְּשִׁבִיל אֲדָם נִכְבֵּד, וְעַל-
 40 אַחַת-בְּמֵה-וְכִמְהָ כִּאֲשֶׁר עוֹשִׂים
 41 דִּירָה בְּשִׁבִיל מְלָךְ, וְעַל-אַחַת-
 42 בְּמֵה-וְכִמְהָ כִּאֲשֶׁר עוֹשִׂים דִּירָה
 43 בְּשִׁבִיל מְלָךְ גְּדוֹל וְנוֹרָא,

ביאור בדרך אפשר

44 שְׂצָרִיכִים תְּחִילָה לְנִקּוֹת אֶת הַדִּירָה מִכָּל הַעֲנִינִים הַבְּלָתִי
 45 רְצוּיִים, וְרַק אַחֲרֵי-כֵן יְכוּלִים לְהַכְנִיס בָּהּ כָּלִים נְאִים כו'
 46 ולהכשיר ולהתאים את הדירה עד שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לְדִירַת הַמְּלָךְ³
 47 והנמשל הוא שכדי למלא את הכוונה והשליחות לעשות את העולם 'דירה'
 48 לאלוקות, יש צורך גם ב'ריב' עם
 49 העניינים הבלתי רצויים, כדי שהדירה
 50 תהיה 'נקיה', וכפי שממשיך ומבאר.
 51 וְעִנְיָנו בְּעִבּוּדָה, בעבודת ה' של
 52 כל אחד, שְׂפָדֵי שְׂתוּכַל לְהִיּוֹת
 53 הַעֲבֹדָה דַּעֲשֶׂה טוֹב
 54 שבאמצעותה עושים את ה'דירה'
 55 לאלוקות, צָרִיךְ לְהִיּוֹת תְּחִילָה
 56 הַעֲבֹדָה דְּסוּר מֵרַע⁴
 57 שבאמצעותה מוודאים שהדירה תהיה
 58 'נקייה', וּבְזָה גּוֹפֵא, בניקיון עצמו,
 59 הִנֵּה בִּינוֹן שְׂצָרִיכִים לְעֲשׂוֹת
 60 דִּירָה לְמֶלֶךְ גְּדוֹל וְנוֹרָא,
 61 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, אֲזַי לֹא
 62 מִסְפִּיק נִקְיוֹן סֵתָם, לא די לנקות
 63 את ה'דירה', ובנמשל – העבודה של
 64 "סור מרע", בניקיון רגיל, אֲלֵא
 65 צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַנִּקְיוֹן בְּיֹתֵר,
 66 וְהִינוּ, שְׂצָרִיךְ לְהִיּוֹת סוּר
 67 מֵרַע בְּתַכְלִית, שְׁלֹא זוּ בְּלִבְד
 68 שְׂדוּחָה אֶת הָרַע בַּמַּעֲשֶׂה
 69 בְּפוּעַל, אֲלֵא שְׂאִין אֲצִלוֹ
 70 אֶפִּילוֹ אֶפְשָׁרִיּוֹת לְעִנְן שֶׁל רַע,
 71 שְׂזָהוּ עַל-יְדֵי הַמֵּיאוּס בְּרַע,
 72 וכאשר ישנו מיאוס ברע, אין אפילו
 73 אפשרות של רע, וכל-שכן שאין רע
 74 בפועל, וְכַפִּי שְׂמִבְּאָר אֲדָמוּר
 75 מֵהָרָשׁ בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל מאמר
 76 חסידות הפותח במילים רַבְתָּ אֶת
 77 רִיבִם תְּרַכֵּחַ (שְׂנַאֲמַר לְפָנָי
 78 מֵאָה שְׁנָה, כלומר מאה שנה לפני
 79 אמירת מאמר זה בשנת תשכ"ח)⁵,

**בס"ד. שבת פרשת מקץ, שבת
 חנוכה, מברכים החודש טבת,
 ה'תשכ"ח**

(הנחה בלתי מוגה)

1 וְעַל הַנְּסִים כו' רַבְתָּ אֶת רִיבִם דִּנְתָּ אֶת דִּינָם
 2 נְקַמְתָּ אֶת נְקַמְתָּם כו'¹, הִנֵּה הַפְּרוֹשׁ בְּזָה
 3 הוּא עַל-דִּרְךָ מֵה שֶׁפְּתוּבֵי² בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי,
 4 וּפָרַשׁ רִשׁוֹ בְּנִקְמֹ אֶת הַקֶּצֶף
 5 שֶׁהָיָה לִי לְקִצּוֹף, וְכֵן הוּא הַפְּרוֹשׁ בְּמֵה
 6 שְׂאוּמְרִים רַבְתָּ אֶת רִיבִם, שֶׁהִקְבִּי³ רַב אֶת הָרִיב
 7 שֶׁהָיָה לְיִשְׂרָאֵל לְרִיב (דְּלֹא כְּהַפְּרוֹשׁ הַפְּשׁוּט
 8 שֶׁהִקְבִּי⁴ עוֹשֶׂה רִיב בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל), הִינּוּ
 9 שֵׁיִשְׁנֹו רִיב שְׂצָרִיכִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְרִיב אוֹתוֹ
 10 (רִיבִם), וְרִיב זֶה עוֹשֶׂה הַקְּבִי⁵ הַעֲצָמוֹ.

11 (ב) וְהִעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה הָרִיב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 12 (רִיבִם) הוּא כְּלֹלוֹת הָרִיב עִם
 13 ה'לְעוֹמֵת-זֶה' כְּדֵי שְׂיֻכְלוּ לְעֲשׂוֹת דִּירָה לוֹ
 14 יִתְבָּרַךְ. וְכַמְשָׁל עֲשִׂית הַדִּירָה בְּשִׁבִיל אֲדָם נִכְבֵּד,
 15 וְעַל-אַחַת-בְּמֵה-וְכִמְהָ בְּשִׁבִיל מְלָךְ, וְעַל-אַחַת-
 16 בְּמֵה-וְכִמְהָ בְּשִׁבִיל מְלָךְ גְּדוֹל וְנוֹרָא, שְׂצָרִיכִים
 17 תְּחִילָה לְנִקּוֹת אֶת הַדִּירָה מִכָּל הַעֲנִינִים הַבְּלָתִי
 18 רְצוּיִים, וְרַק אַחֲרֵי-כֵן יְכוּלִים לְהַכְנִיס בָּהּ כָּלִים
 19 נְאִים כו' עד שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לְדִירַת הַמְּלָךְ³. וְעִנְיָנו
 20 בְּעִבּוּדָה, שְׂפָדֵי שְׂתוּכַל לְהִיּוֹת הַעֲבֹדָה דַּעֲשֶׂה
 21 טוֹב, צָרִיךְ לְהִיּוֹת תְּחִילָה הַעֲבֹדָה דְּסוּר מֵרַע⁴,

22 וּבְזָה גּוֹפֵא, הִנֵּה בִּינוֹן שְׂצָרִיכִים לְעֲשׂוֹת דִּירָה לְמֶלֶךְ גְּדוֹל וְנוֹרָא, אֲזַי לֹא
 23 מִסְפִּיק נִקְיוֹן סֵתָם, אֲלֵא צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַנִּקְיוֹן בְּיֹתֵר, וְהִינוּ, שְׂצָרִיךְ לְהִיּוֹת סוּר
 24 מֵרַע בְּתַכְלִית, שְׁלֹא זוּ בְּלִבְד שְׂדוּחָה אֶת הָרַע בַּפוּעַל, אֲלֵא שְׂאִין אֲצִלוֹ
 25 אֶפְשָׁרִיּוֹת לְעִנְן שֶׁל רַע, שְׂזָהוּ עַל-יְדֵי הַמֵּיאוּס בְּרַע, וְכַפִּי שְׂמִבְּאָר אֲדָמוּר
 26 מֵהָרָשׁ בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל רַבְתָּ אֶת רִיבִם תְּרַכֵּחַ (שְׂנַאֲמַר לְפָנָי מֵאָה שְׁנָה)⁵,

(1) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה. (2) פינחס כה, יא. (3) לקו"ת בלק ע, ג. (4) תהלים לד, טו. (5) סה"מ תרכ"ח ע' מא ואילך.

ועל הניסים כו'

ביאור בדרך אפשר

1 **שֶׁהַפָּרֶשׁ גָּדוֹל יֵשׁ בֵּינֵיהֶם**, בין מי שזוהר ב"סור מרע" בפועל ובין
 2 מי שמואס ברע בתכלית, **שֶׁכַּאֲשֶׁר יִמְאָס בְּרַע**, הִנֵּה יִרְגֵז עַל הָרַע
 3 וְיִהְיֶה לוֹ שׁוֹנֵא בְּתַכְלִית, אֲבָל סוֹר מְרַע בפועל, ללא מיאוס ברע
 4 אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁמִּדְחָה אוֹתוֹ את הרע **מִלְּבוֹ מִפְּנֵי בִטּוּל רְצוֹנוֹ**
 5 האישי של האדם לְרִצּוֹן ה', אֲבָל
 6 אֵינוֹ שׁוֹנֵא לְרַע בְּעֵצָם, וְאֵז כֵּל
 7 עוד האדם אינו מואס ברע בתכלית
 8 **עֲדִין יֵשׁ מְקוֹם לִינִיקַת הָרַע**
 9 **מִמֶּנּוּ** פעולה של רע על ידי האדם
 10 מוסיפה לרע חיות וכו', וכך הרע 'ונק'
 11 מהאדם, ועל כך מבואר כאן שגם
 12 כאשר בפועל האדם סר מרע, אבל אינו
 13 מואס ברע בתכלית, כך שעדיין יש לו
 14 שייכות מסויימת עם הרע (ולכן
 15 האפשרות של מעשה רע אינה
 16 מושללת לחלוטין), יש אפשרות שלרע
 17 תהיה יניקה ממנו **מִצַּד אֵיזָה**
 18 **אֶהְבָּה וְקָרוֹב שְׂיֵשׁ לוֹ עֲדִין**
 19 **עִם הָרַע בְּעֵצָם**, כי אם אין מיאוס
 20 בתכלית, עדיין יש מידה מסוימת של
 21 אהבה וקירוב **אֶף-עַל-פִּי**
 22 **שֶׁמִּדְחָהּ לְגַמְרֵי מַלְהִיּוֹת**
 23 **בְּפוֹעַל מַמְשׁ**, כי רחיה זו לא
 24 מוכיחה על מיאוס בתכלית **וְרַק**
 25 **כְּשִׁירְגֵז הָאָדָם וְיִכְעוֹס עַל הָרַע**
 26 **וְיִשְׁנֹאנֵהוּ בְּתַכְלִית, אֵז אֵין**
 27 **מְקוֹם לִינִיקַת הָרַע מִמֶּנּוּ**, ולא
 28 ייתכן שאדם זה יוסיף חיות וכוה ברע,
 29 **דְּמֵאֲחַר שֶׁהוּא הָאָדָם שׁוֹנֵא אוֹת**
 30 **הָרַע בְּתַכְלִית הַשְּׁנֹאָה, אֵיף**
 31 **יִקְבַּל הָרַע שֶׁפַּע מִמֶּנּוּ. וְכִידוּעַ**
 32 **שָׁכַל עֲנִין שֶׁל הַשְּׁפָעָה** איזו
 33 שתהיה הוא **מִמֵּדַת הַחֲסָד,**
 34 **שֶׁהוּא עֲנִין הָאֶהְבָּה**
 35 **וְהַהֲתַקְרְבוֹת** של המשפיע הנותן אל מקבל ההשפעה, ועניין החסד
 36 והאהבה הוא בקו הימין (כפי שנאמר ב'פתח אליהו', "חסד דרועא ימינא,
 37 גבורה דרועא שמאלא", חסד זרוע ימין, גבורה זרוע שמאל, וכמו שכתוב
 38 "וימינו תחבקני") **אֲבָל בְּשִׂמְלַל הַדּוּחָה וּמִרְחַק בְּתַכְלִית**
 39 **הָרְחוּק, אֵי-אֶפְשָׁר לְהַמְצֵא מִמֶּנּוּ שֶׁפַּע וְחִיּוֹת** וכך גם בעניינינו,
 40 אם האדם שונא את הרע ומואס בו בתכלית לא ייתכן שישפיע לו חיות.
 41 **וּבְפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה הַחִילּוּק הַהַבְדֵּל בֵּין סוֹר מְרַע** בפועל אך
 42 עדיין יש לו שייכות לרע **לְמוֹאֵס בְּרַע** בתכלית עד שאין לו כל שייכות
 43 לרע, הוא **עַל-דֶּרֶךְ הַחִילּוּק הַהַבְדֵּל שֶׁבֵּין אֲצִילּוֹת לְבְרִיאָה-**
 44 **יִצְרָה-עֲשִׂיָּה**, העולמות הרוחניים של 'סור השתלשלות' דרכו האור

ביאור בדרך אפשר

45 האלוקי יורד ונמשך משורשו ומקורו באור אין-סוף עד להתהוות עולמות
 46 ונבראים עליונים ותחתונים מתחלקים באופן כללי לארבעה – אצילות, בריאה,
 47 יצירה, עשיה, וארבעת העולמות מתחלקים באופן כללי לשנים – עולם
 48 האצילות שבו הספירות העליונות בטלות לחלוטין למקורן באור אין-סוף,
 49 ולכן הוא (כלשון רבנו הזקן בספר
 50 התניא) "אלוקות ממש", ושלושת
 51 עולמות ב"ע (בריאה, יצירה, עשיה)
 52 שבהם יש מציאות של נבראים,
 53 רוחניים או גשמיים, בעלי מציאות
 54 מוגדרת ותחושה של 'יש', בכל אחד
 55 משלושת העולמות לפי ענינו, ועל כך
 56 מבואר כאן ש"סור מרע", מצב שבו יש
 57 לאדם שייכות מסוימת לרע דומה
 58 למצב של עולמות ב"ע. ו'מואס
 59 ברע", מצב בו אין לאדם כל קשר לרע
 60 דומה למצב של עולם האצילות
 61 **וּבְעֵבֻדָּה** כפי שהדבר משתקף
 62 בעבודת ה' ההבדל האמור הוא **עַל-**
 63 **דֶּרֶךְ הַחִילּוּק שֶׁבֵּין עֲבוֹדַת**
 64 **הַבְּנוּיִם לְעֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים,**
 65 כמבואר בהרחבה בספר התניא
 66 ש"בינוני" אינו מי שיש לו מחצה
 67 עוונות ומחצה מצוות (כי גם העושה
 68 עבירה אחת נחשב 'רשע') אלא מי
 69 שבין שתי הנפשות שלו, הנפש
 70 האלוקית והנפש הבהמית, מתנהלת
 71 מלחמה כמו בין שני כוחות שווים כי
 72 הוא אכן לא עובר עבירה חסוֹשִׁלּוֹם,
 73 אבל מצד מצבו הרוחני-נפשי יש לו
 74 שייכות ותאוה ומשיכה לרע, אלא
 75 שהוא מתגבר על הרצונות הללו ולא
 76 חוטא בפועל, ואילו צדיק הוא מי
 77 שחולל שינוי בנפשו עד שאפילו אינו
 78 מתאוה לרע (ונמצא שהבינוני הוא
 79 בבחינת "סור מרע" ואילו הצדיק הוא בבחינת "מואס ברע", וכפי שמבואר
 80 בספר התניא שהדרגות השונות בצדיקים תלויות במידת המיאוס (ברע)
 81 **כִּידוּעַ** ⁶ בתורת החסידות **שֶׁהַחִילּוּק שֶׁבֵּין צְדִיקִים לְהַמְדְרָגוֹת**
 82 **שֶׁלְמִטָּה מִהֶם**, היינו "בינונים" ו'רשעים', הוא **עַל-דֶּרֶךְ הַחִילּוּק**
 83 **שֶׁבֵּין אֲצִילּוֹת לְבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיָּה** כפי שממשיך ומבאר.
 84 **וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה אֲצִילּוֹת הוּא עוֹלָם הָאֲחֻדוֹת** ⁷, ואין בו שום
 85 מציאות מלבד אלוקות וכל הספירות המאירות בו בטלות למקורן ומאחדות
 86 עמו באחדות מוחלטת, **וְעַל זֶה** על אופן הארת האלוקות בעולם האצילות
 87 **נֶאֱמַר** ⁸ הפסוק **לֹא יִגּוֹרֶךָ רַע, וְהִינֵנּוּ, שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד שְׁאִין שָׁם**
 88 **רַע בְּפוֹעַל**, מצב שיכול להיות גם בעולמות ב"ע שלמטה מעולם

(6 ראה אוה"ת ואתחנן ע' תד. 7) ראה עבוה"ק ח"א פ"ד. ובכ"מ. 8) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, סע"ג ואילך.

ש"פ מקיץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האצילות אלא עוד זאת, שאין אפילו אפשריות למציאות
 2 הרע כי כל עניני עולם האצילות בטלים לאלוקות בתכלית הביטול.
 3 מה-שאין-כן עולמות בריאה-יצירה-עשיה, הרי אפילו
 4 עולם הבריאה הנעלה מכניהם יש בו מציאות של רע, אלא
 5 שרובו טוב ומיעוטו רע,⁹
 6 הינו, שהרע בטל אל הטוב
 7 ולא בא לידי ביטוי גלוי, כמו אדם
 8 שמצד נפשו הבהמית נוטה לרע אבל
 9 בפועל הוא סר מרע (ולכן מאחר
 10 שבעולם הבריאה הרע מועט ובטל
 11 לטוב מצינו לפעמים שעולם
 12 הבריאה נקרא בשם עלמין
 13 סתימין¹⁰ עולמות סתומים ונעלמים
 14 שלמעלה מגלוי, במובן זה שלא ניכר
 15 בהם שום מציאות של 'יש' ופירוד
 16 מאלוקות), ומכל-מקום פיון
 17 שיש בו בעולם הבריאה מציאות
 18 של רע, לכן אפשר יכול
 19 להיות מזה מהרע שבעולם
 20 הבריאה, אף שהוא בטל לטוב וניקה
 21 ותוספת חיות לחיצונים כוחות של
 22 היפך הקדושה כו'.
 23 ועל-דרך-זה הוא החילוק
 24 המבואר לעיל בין מדרגת
 25 הגנונים שהם בבחינת "סוד מרע"
 26 בפועל למדרגת הצדיקים שהם
 27 בבחינת "מואס ברע" מצד מצב
 28 נשמתם. דהנה, אף-על-פי
 29 שמדרגת הגנוני היא באופן
 30 שלא עבר עבירה מימיו ולא
 31 יעבור לעולם¹¹, ואין לו כל
 32 שייכות לעבירה בפועל, מכל-מקום
 33 יש אצלו אפשריות נתינת מקום
 34 למציאות הרע, שהרי נופלים
 35 לו מחשבות זרות על עשיית
 36 מעשים רעים כו', אלא שדוחה
 37 אותן מיד ואפילו לא מהרהר
 38 במחשבות אלו ברצון שהרי "בינוני"
 39 אינו חוטא אפילו במחשבה כו', וכמבאר בתניא¹² שמהותו
 40 ועצמותו של הרע אצל ה"בינוני" הוא בתקפו ובגבורתו כו',
 41 ואדרבה למרות שבפועל לא נכנע לרע, למעשה הרע נתחזק יותר
 42 בהמשך הזמן שגשג וישתמש בו הרבה באכילה ושתיה ושאר
- עניני עולם הזה כי עצם העיסוק בענינים גשמיים וחומריים וצרכי הגוף
 הגשמי מגשמים את האדם ומגבירים את התאוות שלו. אמנם, מדרגת
 הצדיקים, ובפרט צדיק גמור שמואס ברע ושונאו בתכלית
 השנאה¹³, כמבואר בתניא שזה ההבדל בין "צדיק שאינו גמור" שגם הוא
 מואס ברע אבל השנאה והמיואס שלו
 ברע הם לא "בתכלית השנאה" כמו
 שיש לצדיק גמור שמואס ברע ושונא
 את הרע "בתכלית השנאה" הרי זה
 באופן שאין אפשריות כלל
 ואין שום נתינת מקום למציאות
 הרע, ועד שלא שיף אצלם
 אצל צדיקים בכלל וצדיקים גמורים
 בפרט אפילו עברה בשוגג,
 שפאה מצד התגברות נפש
 הבהמית שמונחה (כמבואר
 באגרת הקדש¹⁴ שבספר התניא
 שמיתת צדיקים מכפרת על עון הדור
 אפילו על עבירות שנעשו במיד, דבר
 שנובע משלושת הקליפות הטמאות
 לגמרי שאין בהן טוב כלל, בעוד
 שהקרבנות הבאים על גבי המזבח
 מכפרים רק על עבירות שנעשו בשוגג,
 הנובעות מהתגברות הנפש הבהמית
 המקבלת את החיות שלה מקליפת
 "נוגה" שיש בה תערוכת טוב ורע),
 כמו שכתוב¹⁵ לא יאונה
 לצדיק כל און והכוונה היא
 שהצדיק לא נכשל בעבירה אפילו
 בשוגג, כי אמנם עבירה בשוגג פחות
 חמורה מעבירה במיד, אבל כיון שהיא
 נובעת מהתגברות הנפש הבהמית ואצל
 הצדיק הנפש הבהמית עצמה הפכה
 לטוב ואין בה רע, הרי גם עבירה
 בשוגג מופרכת ומושללת לגביו.
 וזהו פללות ענין הריב של
 בני ישראל (ריבם), חו
 המשמעות הפנימית של "רבת את
 ריבם" שאומרים בתפילת "ועל
 הניסים" שצריכים בני ישראל לריב עם ה'לעומת-זה' היפך
 הקדושה ולפעול שלא תהיה אפילו אפשריות למציאות הרע
 (ולא רק שלא יהיה רע בפועל), ובמילא לא תהיה ניקה השפעה
 ותוספת חיות אלוהית מצד הקדושה ל'לעומת-זה'.

9 ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. וראה גם שם שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ד. שער מח (שער הקליפות) פ"ג. 10 ראה לקו"ת במדבר ד, ב. סה"מ תרכ"ט ע' קצה. ובכ"מ. 11 תניא רפי"ב. 12 פי"ג. 13 תניא פ"י (טו, א). וראה גם ד"ה בלע המות לנצח תשכ"ה ס"ג (תו"מ סה"מ אב ע' קכב ואילך). 14 סו"ס כח. 15 משלי יב,

ועל הניסים כו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּכְאֲשֶׁר הֶעֱבֹדָה הַרוּחָנִית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא פְּדָעֵי וְהֵם
2 מְנַהֵלִים אֶת הָרִיב/ עַם הַלְעֹמֶת ז'ה' כְּרֹאוּ וּמְנַצְחִים בְּמַלְחָמָה הַרוּחָנִית הַזֹּאת,
3 אֲזַי נִמְשָׁכִים לָהֶם לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל גַּם כָּל הַהִשְׁפָּעוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת,
4 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹⁶ בְּתוֹרָה אִם בְּחֻקֹּתַי תִּלְכּוּ וְגו' בְּיָמֵי הַתּוֹרָה
5 וְהַמַּצִּיּוֹת וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם
6 וְגו'.

7 (ג) אָמַנְם כְּאֲשֶׁר חָסַר עֲנִין הָרִיב בְּעֵבֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
8 הָרִיב בְּעֵבֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
9 וְהַמַּלְחָמָה הַרוּחָנִית עִם הַלְעֹמֶת ז'ה'
10 לֹא מְנַהֵלֶת כְּרֹאוּ, אֲזַי נַעֲשֶׂה אֶצֶל
11 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעַמְד וּמַצֵּב שֶׁל
12 גְלוּת, וְכְמוֹ שֶׁהָיָה בִּימֵי
13 חֲנוּכָּה, דָּאָף שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל
14 יִשְׁבּוּ עַל אֲדַמְתָּם בְּאֶרֶץ
15 הַקּוֹדֶשׁ וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ עֲמַד
16 עַל מְכוּנָו, וְלֹא בְּמַעְמַד וּמַצֵּב
17 שְׁמִפְנֵי חֲטָאֵינוּ גְלִינוּ
18 מְאֻרְצָנוּ¹⁷, הֲרִי כִּיּוֹן שֶׁהָרִיב
19 הָאֲמוּר לֹא הִיָּה כְּרֹאוּ מְכַל־מְקוֹם
20 עֲמֻדָה מְלֻכּוֹת יוֹן הַרְשָׁעָה עַל
21 עֲמֻדָה יִשְׂרָאֵל כו', וְעַד כִּדֵּי כַךְ
22 הֵייתָ הַתְּהַבְּרוּת שֶׁל הַלְעֹמֶת ז'ה'
23 שְׁאֲמָרוּ הַיּוֹנִים לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל כְּתָבוּ
24 לָכֶם עַל קְרוֹן הַשּׁוּר שְׁאִין
25 לָכֶם חֶלֶק בְּאַלְקֵי יִשְׂרָאֵל¹⁸,
26 הַיִּפְךָ עֲנִין הָאֲמוּנָה, שְׁזָהוּ
27 עֲנִין שֶׁל עֲבֹדַת־זָרָה רַחֲמָנָא-
28 לִיזְלֵן שְׁשִׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל
29 הַתּוֹרָה כּוּלָה¹⁹. וְהֵינּוּ, הַטַּעַם
30 לַכֶּךָ שֶׁהַיּוֹנִים הִגִּיעוּ לְגוֹר גִּזְרֵי
31 חֲמוּרוֹת כָּל כֶּךָ, עֲנִינִים שֶׁל עֲבוּדָה
32 זָרָה, הוּא לְפִי שֶׁהָיָה חָסַר
33 בְּעֵבֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָעֲנִין
34 דְּבָרוֹר הָרַע לְגַמְרִי, עַד לְבִיטוּל
35 מֵלֵא שֶׁל מְצִיאוֹת הָרַע עַל יַד הַעֲלֵאתוֹ
36 לְקֹדֶשׁ וְלִכְּן הָיְתָה יְכוּלָה
37 לְהִיּוֹת יְנִיקָה לְלְעֹמֶת־ז'ה'
38 כו'. אָף עַל זֶה עַל מַצֵּב הַרוּחָנִי
39 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כֹּאֲשֶׁר
40 הַיּוֹנִים הִתְּבָרוּ וְהִיא חָסַר בְּעֵבֹדָתָם
41 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר וְאֵתָהּ
42 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא כו' עֲמַדְתָּ לָהֶם
43 בְּעֵת צָרָתָם רַבָּתָה אֶת רִיבָם.

1 לְלְעֹמֶת־ז'ה'. וְכְאֲשֶׁר הֶעֱבֹדָה הַרוּחָנִית שֶׁל בְּנֵי
2 יִשְׂרָאֵל הִיא פְּדָעֵי, אֲזַי נִמְשָׁכִים לָהֶם גַּם כָּל
3 הַהִשְׁפָּעוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹⁶ אִם בְּחֻקֹּתַי
4 תִּלְכּוּ וְגו' וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְגו'.

5 (ג) אָמַנְם כְּאֲשֶׁר חָסַר עֲנִין הָרִיב בְּעֵבֹדָתָם שֶׁל
6 יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נַעֲשֶׂה מְעַמְד וּמַצֵּב שֶׁל
7 גְלוּת, וְכְמוֹ שֶׁהָיָה בִּימֵי חֲנוּכָּה, דָּאָף שְׁבָנֵי
8 יִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ עַל אֲדַמְתָּם בְּאֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ וּבֵית־
9 הַמִּקְדָּשׁ עֲמַד עַל מְכוּנָו, וְלֹא בְּמַעְמַד וּמַצֵּב
10 שְׁמִפְנֵי חֲטָאֵינוּ גְלִינוּ מְאֻרְצָנוּ¹⁷, הֲרִי מְכַל־מְקוֹם
11 עֲמֻדָה מְלֻכּוֹת יוֹן הַרְשָׁעָה עַל עֲמֻדָה יִשְׂרָאֵל כו',
12 וְעַד שְׁאֲמָרוּ כְּתָבוּ לָכֶם עַל קְרוֹן הַשּׁוּר שְׁאִין לָכֶם
13 חֶלֶק בְּאַלְקֵי יִשְׂרָאֵל¹⁸, הַיִּפְךָ עֲנִין הָאֲמוּנָה, שְׁזָהוּ
14 עֲנִין שֶׁל עֲבֹדַת־זָרָה רַחֲמָנָא-לִיזְלֵן שְׁשִׁקוּלָה
15 כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָה¹⁹. וְהֵינּוּ, לְפִי שֶׁהָיָה חָסַר
16 בְּעֵבֹדָתָם הָעֲנִין דְּבָרוֹר הָרַע לְגַמְרִי, וְלִכְּן הָיְתָה
17 יְכוּלָה לְהִיּוֹת יְנִיקָה לְלְעֹמֶת־ז'ה' כו'. אָף עַל זֶה
18 נֶאֱמַר וְאֵתָהּ כו' עֲמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם רַבָּתָה אֶת
19 רִיבָם. הֵינּוּ, שְׁפָאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּעֵת צָרָה,
20 שְׁהָיוּ בְּשִׁפְלַת הַמְּדַרְגָּה, וְלִכְּן הָיָה חָסַר בְּעֵבֹדָתָם
21 הָרִיב עִם הַלְעֹמֶת־ז'ה', אֲזַי רַבָּתָה אֶת רִיבָם,
22 שְׁהַקְּב"ה רָב אֶת הָרִיב שֶׁהָיָה לְיִשְׂרָאֵל לְרִיב.
23 וְהֵינּוּ, שֶׁהָרִיב עִם הַלְעֹמֶת־ז'ה' נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
24 הַקְּב"ה בְּדֶרֶךְ שֶׁל אֲתַעְרוּתָא דְלְעִילָא, מְלַמְעֵלָה
25 לְמַטָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה הַנְּצַחֹן בְּמַלְחָמָה. וְאָף
26 שְׂדִיעַ שְׁהַנְּצַחֹן בְּמַלְחָמָה הָיָה עַל־יְדֵי מְסִירַת
27 נַפְשָׁם שֶׁל הַחֲשָׁמוֹנָאִים, הֲרִי נֹסֵף לְכָף שְׁעֲנִין
28 הַמְּסִירוֹת נַפְש' הָיָה רַק אֶצֶל הַמִּיעוּט, וְלֹא אֶצֶל
29 רוֹבָם כְּכוּלָם, שְׁהָיוּ בְּשִׁפְלַת הַמְּדַרְגָּה [דְּלֹא כְּמוֹ
30 בְּפוּרִים (אָף שְׁבַכְמָה עֲנִינִים מְשִׁתִּים חֲנוּכָּה
31 וּפוּרִים זֶה לְזֶה)²⁰], שְׁעֲנִין הַמְּסִירוֹת נַפְש' הָיָה לֹא רַק אֶצֶל מְרַדְכֵי וְאֶסְתֵּר,
32 אֲלָא אֶצֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל²¹], הֵנָּה גַּם עֲנִין הַמְּסִירוֹת נַפְש' שֶׁהָיָה אֶצֶל הַמִּיעוּט

כא. (16 בחוקתי כו, ג-ד. 17) תפלת מוסף דיו"ט. (18) ב"ר פ"ב, ד. ועוד. וראה תו"א וישב ל, א. (19) הוריות ח, סע"א. (20) ראה התוועדויות תשנ"ח ח"ב ע' 34 הערה 2. וש"נ. (21) ראה גם תו"מ סה"מ כסלו ע' קלב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 את נפשם גם ענין ה'מסירות נפש' שהיה אצל המיעוט לא
 2 היה כדי לפעול את הנס, כי הנס היה באופן של אתערותא
 3 דלעילא בלבד, ללא כל פעולה מצד בני ישראל ב'אתערותא דלתתא'
 4 ולא כתוצאה ממסירות הנפש שלהם, וענין ה'מסירות נפש' הוצרך
 5 להיות בכדי שיהיה בקרב בני
 6 ישראל כלי לקבל את הגילוי
 7 שנמשך מלמעלה באופן של
 8 אתערותא דלעילא כי ללא כלי
 9 מתאים לא יכולה להיות קליטה
 10 והשפעה של האור והגילוי, והכלי
 11 לקבלת האור והגילוי המיוחד של נס
 12 חנוכה הוא ענין מסירות הנפש, כפי
 13 שממשיך ומבאר.
 14 והינו, דכיון שהגילוי
 15 שנמשך מלמעלה בהתגברות
 16 הקדושה על ה'לעומת זה' בנס חנוכה
 17 באופן של אתערותא דלעילא
 18 הוא למעלה מהשתלשלות,
 19 התגלות של אור אלוקי נעלה, למעלה
 20 מהאור היורד ונמשך בסדר
 21 השתלשלות' ובאומיר מדרגא לדרגא
 22 בכל עולם לפי ענינו, הנה בכדי
 23 לעשות כלי שיוכל לקבל
 24 גילוי זה, שכורך כלל אינו מאיר
 25 בעולמות ונבראים המקבלים את אורם
 26 כחלק מסדר השתלשלות' לא
 27 מספיקה העבודה של האדם
 28 להתקרב לאלוקות באופן של
 29 הבנה והשגה שהיא במדידה
 30 והגבלה לפי ערך ובהתאם למידת
 31 ההבנה של האדם. ועניני אלוקות
 32 שלמעלה מהבנה והשגה לא יכולים
 33 להתגלות ולהאיר בו, אלא הפלי
 34 לזה הוא דוקא ענין
 35 ה'מסירות נפש' שלמעלה
 36 ממדידה והגבלה שהרי כל ענין
 37 המסירות נפש הוא ויתור על המציאות
 38 האישית ויצאה מהגדרים הרגילים.
 39 וזהו גם דיוק הלשון בתפילת
 40 'ועל הניסים' עמדת להם כו'
 41 רבת את ריבם, עמדת דוקא,
 42 ענין של עמידה דוקא, כפי

ביאור בדרך אפשר
 שממשיך ומבאר. דהנה, ידוע החילוק שבין עמידה לשיבה²²,
 ששיבה הוא ענין של השפלה של דמות העומד וצמצום
 הנוכחות והמציאות שלו, שהראש של הישב נשפך ויורד למטה ביחס
 למצבו בשעה שהאדם עומד כו', מה שאין-כן בעמידה אני
 הראש הוא בגובה וניכרת
 מעלתו וחשיבותו על שאר אברי הגוף,
 ובאופן פזה (כפי שהראש
 הוא מצד עצמו נעלה וגבוה מכל
 הגוף) נמשך הוא הראש ופועל
 ומשפיע גם למטה ברגל. והוא
 ענין המשכת מוחין והארת
 מוחין דגדלות (כפי
 שהמוחין הם מצד עצמם ולא
 כפי שהמוחין מתמעטים ומהם
 מצומצמים וקטנים)²³ ובכללות,
 ישיבה היא צמצום וקטנות, ועמידה
 היא הארה וגדלות. וכך גם למעלה,
 כביכול וזהו עמדת להם כו'
 רבת את ריבם, שבכדי לריב
 ריבם של בני ישראל, שהוא ענין
 הריב עם ה'לעומת זה', יש
 צורך בהמשכה נעלית יותר
 של אור אלוקי, עמדת להם,
 באופן של עמידה דוקא,
 הארה וגילוי ממקור גבוה יותר.
 ד) ויש לקשר כל זה עם
 המבאר ב'תורה אור' לאדמ"ר
 הזקן בדרושי מאמרי החסידות של
 חנוכה²⁴, שענין גרות חנוכה
 לפי המשמעות הפנימית של הדברים
 הוא על-דרך מה שכתוב²⁵
 והוי' נגיה חשפי ה' יאיר את
 החשיכה שלי. והינו, שבכדי
 להאיר את החשך ולהתגבר על
 ה'לעומת זה' שענינו להעלים
 ולהחשיך על האור האלוקי, יש
 צורך בגילוי אור נעלה יותר
 מאשר בדרך כלל, שזהו מה
 שכתוב והוי' (נגיה חשפי)
 הוי' בתוספת וא"ו, שהוא
 ענין שם הוי' הב', שלמעלה
 מהשתלשלות²⁶, על הכתוב

(22) ראה תו"א בראשית א, ב. אוה"ת בהעלותך ע' שנט ואילך. המשך תעריב ח"ב ע' תשא. (23) ראה המשך תעריב ח"ג ע' ארצא ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 33 ואילך. ד"ה ואתה ברחמך הרבים תשי"ו (תורת מנחם - התוועדויות ח"ח ע' 304 ואילך). (24) מקץ לד, א. מא, א. שם, ג. (25) שמואל"ב כב, כט. (26) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נט, א.

ועל הניסים כו'

ביאור בדרך אפשר

1 (לענין י"ג מידות הרחמים) 'ויעבור ה' על פני ויקרא ה', ה" מבואר בקבלה
 2 וחסידות שהכוונה לשתי בחינות בשם הוי' – 'הוי' דלתתא' (שלמטה) שנקרא
 3 הוי' על שם שמהווה את העולמות והנבראים של 'סדר השתלשלות', ו'הוי'
 4 דלעילא' (שלמעלה) שאמנם גם הוא נקרא הוי' מלשון מהווה, ועם זאת הוא
 5 גילוי אור אלוקי מלמעלה מ'סדר
 6 השתלשלות' (וזהו פירוש הפסוק
 7 'ויקרא הוי' הוי' – 'קריאה' והמשכה
 8 מהוי' שלמעלה מהשתלשלות
 9 להתגלות בהוי' שבבחינת
 10 השתלשלות), ותוספת הוא ו', 'והוי'
 11 (גייה חשכי) מלמדת שמדובר על
 12 הבחינה הנעלית יותר ש'מצד גודל
 13 מעלתו - ביכלתו להאיר את
 14 החשף ולנהל מלחמה עם ה'לעומת
 15 זה'.
 16 והענין בזה, דהנה הלשון
 17 חשפי (חשף שלי) מורה על
 18 מעמדם ומצבם של בני
 19 ישראל באותה שעה, "בעת צרתם",
 20 מצד עצמם, וכנ"ל שבימי
 21 חנוכה היו בני ישראל בשפל
 22 המדרגה מבחינה רוחנית, שהיה
 23 חסר אצלם ענין הריב המלחמה
 24 עם ה'לעומת-זה' כדי להגביר
 25 את הקדושה על הקליפה, ולכן
 26 הוצרך להיות רבת את ריבם,
 27 על-ידי הקב"ה, שזהו ענין
 28 והוי' גייה חשפי על ידי שהוא,
 29 הקדוש-ברוך-הוא, ינהל עבור בני
 30 ישראל את המלחמה עם ה'לעומת זה'
 31 כמבואר לעיל. והינו, שפוללות
 32 הענין דגר חנוכה הוא להאיר
 33 את החשף המעלים ומסתיר על
 34 האור האלוקי, שזהו ענין רבת
 35 את ריבם, שהוא הריב עם
 36 ה'לעומת-זה'. וכדי להאיר
 37 את החשף צריכה להיות
 38 המשכת הארת והתגלות האור
 39 האלוקי הנעלה שלמעלה
 40 מהשתלשלות, שעל זה נאמר
 41 והוי' (בתוספת וא"ו) גייה
 42 חשפי, וזהו גם הענין דעמדת
 43 להם כו', עמידה דוקא, פנ"ל

ביאור בדרך אפשר

44 ש"עמידה" היא מצב נעלה ביחס ל"שיבה" שמסמלת השפלה ונמיכות.
 45 (ה) ובאור הענין²⁷ האמור שגר חנוכה מאיר את החושך, דהנה איתא
 46 מובא בגמרא²⁸ גר חנוכה מקומו משמאל הפתח ומזוזה מקומה
 47 ממימין הפתח, והינו לפי שענינו של גר חנוכה הוא הברור
 48 ההפך בין הטוב לרע, וההעלאה
 49 לקדושה דקו השמאל שבו
 50 נמצאות הקליפות הטמאות, כפי
 51 שממשיך ומבאר.
 52 והענין בזה, דהנה מזוזה קאי
 53 הכונה על כל המצות, שהרי
 54 אמרו חכמינו ז"ל מזוזה שקולה
 55 כנגד ערכה שווה כמו כל
 56 המצות²⁹, לפי שהיא כוללת
 57 את כל המצות, וכללות
 58 המצות הם בקו הימין, כפי
 59 שמצינו שכל המצות נקראות
 60 על שם מצות הצדקה, כמו
 61 שכתוב³⁰ וצדקה תהיה לנו
 62 פי נשמר לעשות את כל
 63 המצוה הזאת, הרי ש"צדקה"
 64 שייכת לכל המצוות וצדקה
 65 נקראת בדברי חכמינו ז"ל בשם
 66 מצוה סתם³¹, והרי צדקה
 67 היא בקו הימין והחסד הוא קו
 68 הקירוב, ההשפעה והנתינה. והינו,
 69 לפי שקיים המצות הוא רק
 70 בדברים המותרים באכילה או
 71 בהנאה, כמאמר רבותינו ז"ל³²
 72 לא הוכשר למלאכת שמים
 73 למצוות אלא טהורים ומותרים
 74 בפיה (כפי שדרשו חכמינו ז"ל על
 75 הפסוק "למען תהיה תורת ה' בפיך"
 76 האמור במצוות תפילין), ועל-ידי
 77 זה קיום המצוות בדברים המותרים
 78 נעשה הברור דקליפת נוגה,
 79 שממנה נמשך החיות האלוקית
 80 לכל הדברים המותרים. מה-
 81 שאין-כן בנוגע לג' קליפות
 82 הטמאות, שהם מקור החיות של
 83 הדברים האסורים באכילה לא יכול
 84 להיות הברור בדרך קרוב,
 85 תוך כדי שימוש בהם, פ"אם בדרך
 86 רחוק ודחיה, דווקא אי השימוש

(27 בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 223 ואילך, ובהנסמן שם. 28) שבת כב, א. 29) ראה סידור שער החנוכה ערה, א. 30) ואתחנן ו, כה. וראה תו"א מקץ מב, ג. ובכ"מ. 31) תניא פל"ו (מח, ב). 32) שבת כח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בהם ורחייתם הוא הבירור שלהם דהיננו על-ידי קיום מצות
 2 לא-תעשה דוקא. אף על-ידי לימוד התורה נעשה גם הבירור
 3 והעלייה דג' קליפות הטמאות בדרך קרוב (כמו הבירור
 4 דקליפת נוגה על-ידי קיום המצות בדברים המותרים),
 5 שהרי התורה מתלבשת
 6 ויורדת לדון ולהורות מה לעשות
 7 ומה לא לעשות גם בנוגע
 8 לדברים אסורים ודברים
 9 טמאים, לברר את ההלכה
 10 שדבר זה פשר ומותר, ודבר
 11 זה טרף ואסור (שאסור)
 12 וקשור בידי החיצונים ואי
 13 אפשר להעלות ולברר אותו בדרך
 14 הרגילה, כמו לשון המשנה לגבי
 15 דיני טרפות בבהמה 'אלו טרפות
 16 ואלו פשרות'³³, והינו,
 17 שלימוד התורה הוא באופן
 18 של התעסקות ויגיעה ופולפול
 19 היינו על ידי התלבשות קרובה
 20 והתעסקות ישירה ולא רק בדרך ריחוק
 21 גם ב'אלו טרפות' האסורות
 22 באכילה פאותו אופן כמו
 23 ב'אלו פשרות' המותרות באכילה
 24 כו'. וכל זה הוא רק בלימוד
 25 התורה, שעל-ידי-זה נעשה
 26 הבירור בדרך קרוב והתעסקות גם
 27 בדברים האסורים שהם מג'
 28 קליפות הטמאות, מה-שאין-
 29 כן בנוגע למעשה בפועל היינו
 30 השימוש בדברים הללו בפועל באכילה
 31 והנאה, נעשה הבירור רק
 32 בדברים המותרים שהם
 33 מקליפת נוגה ולא בדברים
 34 האסורים שחיותם היא משלוש קליפות
 35 הטמאות.
 36 והנה, ענין גר חנוכה והאופן
 37 שבו הוא מאיר את החושך הוא כמו
 38 התורה, פידוע שגור חנוכה
 39 שיף לתורה אור³⁴ (כלשון
 40 הכתוב "כי נר מצוה ותורה אור"),
 41 והינו, שעל-ידי גר חנוכה

1 ודחיה, דהיננו על-ידי קיום מצות לא-תעשה
 2 דוקא. אף על-ידי התורה נעשה גם הבירור דג'
 3 קליפות הטמאות בדרך קרוב (כמו הבירור
 4 דקליפת נוגה על-ידי קיום המצות בדברים
 5 המותרים), שהרי התורה מתלבשת ויורדת לדון
 6 גם בנוגע לדברים אסורים ודברים טמאים,
 7 לברר את ההלכה שדבר זה פשר ומותר, ודבר
 8 זה טרף ואסור (שאסור וקשור בידי החיצונים),
 9 כמו 'אלו טרפות ואלו פשרות'³³, והינו,
 10 שלימוד התורה הוא באופן של התעסקות
 11 ויגיעה ופולפול גם ב'אלו טרפות' פאותו אופן
 12 כמו ב'אלו פשרות' כו'. וכל זה הוא רק בלימוד
 13 התורה, שעל-ידי-זה נעשה הבירור גם בדברים
 14 האסורים שהם מג' קליפות הטמאות, מה-
 15 שאין-כן בנוגע למעשה בפועל, נעשה הבירור
 16 רק בדברים המותרים שהם מקליפת נוגה. והנה,
 17 ענין גר חנוכה הוא כמו התורה, פידוע שגור
 18 חנוכה שיף לתורה אור³⁴, והינו, שעל-ידי גר
 19 חנוכה נעשה הבירור גם בג' קליפות הטמאות
 20 שהם בקו השמאל, שזהו ענין גר חנוכה
 21 משמאל. וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר
 22 בדבור-המתחיל מאי מברך³⁵ (שנדפס זה-עתה)
 23 במעלת מצות דרבנן, שביניהם גם מצות גר
 24 חנוכה, שיש בהם מעלת מצות-עשה ומעלת
 25 מצות לא-תעשה, הינו, שעל-ידי פועלים
 26 הבירור בג' קליפות הטמאות כמו על-ידי מצות
 27 לא-תעשה, אבל לא בדרך של רחוק ודחיה,
 28 פ"אם בדרך של קרוב, כמו במצות-עשה. ועל-דרך הבירור דימות המשיחית,
 29 כדאיתא בגמרא³⁶ עכו"ם מאי בעו התם את רוח
 30 הטומאה אעביר מן הארץ³⁷, דכתיב³⁸ ועמדו זרים ורעו צאנכם וכני נכר
 31 אפריכם וכרמיכם, והינו, שתהיה גם מציאותן של אומות העולם, אלא שאז

(33 חולין פ"ג. 34) משלי ו, כג. פירש"י שבת כג, ב - ד"ה בניס. תו"א מקץ לב, ב. ועוד. 35) ה"ש"ת (קונטרס קכב - נדפס לאח"ז בסה"מ ה"ש"ת ע' ע ואילך). 36) פסחים סח, א - הובא ונתבאר בד"ה רבת את ריבם תרכ"ח הנ"ל. 37) זכרי' יג, ב. 38) ישעי' סא, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה גו' לְעַבְדוֹ שְׂכֵם אֶחָד³⁹ וגם
 2 הם יתעלו להיות עובדי ה'.
 3 אָמְנָם כְּדִי לְכַרֵּר גַּם אֶת קו הַשְּׂמָאל, היינו ג' קליפות הטמאות,
 4 שהוא עניין נעלה ומופלא יותר מהבירור של קו הימין, קליפת נוגה צָרִיף
 5 לְהִיּוֹת הַמְשַׁכֵּת גִּילוי והארה של
 6 הָאוֹר האלוקי ממקור עליון ביותר,
 7 מִבְּחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה מְסֻדֵר
 8 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, שְׁזָהוּ עֲנִין וְהוּי'
 9 יִגִּיָּה חֲשָׁפִי, וכאמור "והוּי"
 10 בתוספת וא"י הוא בחינת הוּי'
 11 דְלַעֲלֵא, הדרגה העליונה בשם
 12 הוּי', כַּנְּמָאָר בְּדַבְרוֹ-
 13 הַמְתַּחִּיל מֵאֵי מְבָרַךְ הַנְּ"ל,
 14 שְׁעַל-יְדֵי מִצְוֹת-עֲשֵׂה נִמְשָׁף
 15 מִלְמַעְלָה לַמַּטָּה חִיצוֹנִיּוֹת הָאוֹר
 16 האלוקי שהוא אור מועט ומצומצם
 17 שְׁמֵתִלְבֵּשׁ בְּכָלִים המגבילים את
 18 האור, וְעַל-יְדֵי מִצְוֹת-
 19 תַּעֲשֵׂה נִמְשָׁף מִלְמַעְלָה לַמַּטָּה
 20 פְּנִימִיּוֹת הָאוֹר (הֵן הַפְּנִימִיּוֹת
 21 שֶׁל הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁגַם זו דְרָגָה
 22 נְעִלִית בִּיחַס לַחִיצוֹנִיּוֹת, וְהֵן
 23 הַפְּנִימִיּוֹת בְּעֵצָם, פְּנִימִיּוֹת מְצַד
 24 עֵצִם מְהוּתָה, לֹא רַק בִּיחַס לַחִיצוֹנִיּוֹת,
 25 שְׁהִיא דְרָגָה נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר),
 26 שְׁהוּא אֹר גְּדוֹל וְנֹעֵלָה לְמַעְלָה
 27 מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים כִּי אֵין הוּא
 28 מְצוּמָצֵם לְפִי יְכוּלָת הַקְּלִיטָה שֶׁל
 29 הַכָּלִים וְנִמְשָׁף בְּבִחִינַת מְקִיף
 30 לֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת, אָמְנָם עַל-יְדֵי
 31 מִצְוֹת דְּרַבְּנָן, שְׁבִכְלָלָם גַּם
 32 מִצְוֹת גַּר חֲנוּכָּה, נִפְעַל חִירוּשׁ
 33 מִיּוּחַד נִמְשָׁף גַּם פְּנִימִיּוֹת
 34 הָאוֹר בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת
 35 בְּכָלִים, וְהֵינּוּ לְפִי שְׁשֻׁרֵשׁ
 36 הַהִמְשָׁכָה שְׁמַתְּגִלִית וּמֵאִירָה עַל יְדֵי
 37 מִצְוֹת דְּרַבְּנָן הוּא מַעְצָמוֹת אוֹר
 38 אֵין-סוּף שְׁלֹמְעֵלָה גַּם אִפִּילוֹ
 39 מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹר וְלִגְבֵי עֲצוּמוֹת
 40 אוֹר אֵין סוּף אֵין שׁוֹם הַגְּבֻלוֹת עַד כַּמָּה
 41 וְלַהֲכִיחַן הוּא נִמְשָׁךְ.
 42 וְזָהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה שְׁנִגְרוֹת חֲנוּכָּה הֵם בְּמִסְפָּר
 43 שְׁמוֹנָה, דְּלֹא כְּנִגְרוֹת הַמְּקַדָּשׁ שֶׁהֵם בְּמִסְפָּר שְׁבַע, וּמְבוּאָר

(39 צפני' ג, ט. 40) ערכין יג, ב. (41) תהלים צב, ד. ערכין שם. (42) אוה"ת חנוכה שכו, ב ואילך. סד"ה ואתה ברחמין הרבים תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קפב ואילך). (43) סה"מ צ' להצ"צ קפו, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ולא עוד אלא שענינו זה נעשה ללא מלחמה (כמו בימי
 2 חנוכה שהיה צורך בענין של מלחמה), אלא באופן דפדה
 3 בשלום⁴⁵, גם בזמני העבודה דתפלה וצדקה כאשר האדם לא
 4 בא במגע עם עניינים המגנדים לקדושה.

1 שעל-ידי יכול להיות רק הברור דקליפת נוגה על-ידי
 2 קיום המצות בדברים המותרים, ואילו בנוגע לג' קליפות
 3 הטמאות נעשה רק ענין של דחיה, על-ידי מצות לא-
 4 תעשה והדחיה אינה בירור והעלאה לקדושה (כפי שנתבאר לעיל לגבי

5 ועל-דך-ך-ך זה כשם שתפילת "ועל

6 הניסים" מלמדת על נתינת הכוח

7 והסיוע למעלה בעבודת ה' של כל

8 יהודי בפרט, בנוגע לכללות

9 ישראל, כפי שמסמנים

10 בנוסח דעל הנסים: ולעמך

11 ישראל כולו עשית תשועה

12 גדולה ופורקן כהיום הזה,

13 ואחר-כך באו בניך כללות בני

14 ישראל לדביר ביתך בית המקדש

15 ופנו את היכלך מדברים בלתי

16 רצויים השייכים ללעומת זה וטהרו

17 את מקדשך והדליקו גרות

18 בנצרות קדשך — וכפי שהיה

19 בחנוכה בבית המקדש השני בימים

20 ההם, כן יהיה גם כעת בבית-

21 המקדש השלישי שיבנה

22 במהרה בזמנינו על-ידי משיח

23 צדקנו.

1 להיות רק הברור דקליפת נוגה על-ידי קיום

2 המצות בדברים המותרים, ואילו בנוגע לג' קליפות

3 קליפות הטמאות נעשה רק ענין של דחיה,

4 על-ידי מצות לא-תעשה.

5 (ו) וזהו מה שכתוב בנוסח ועל הנסים, עמדת

6 להם בעת צרתם רבת את ריכם כו',

7 שזוהי נתינת פח לכל אחד ואחד מישראל,

8 שכל מעמד ומצב שגמץא, גם בהיותו בשפל המצב מבחינה

9 המצב, ישנה ההמשכה מלמעלה בדרך

10 אתצרותא דלעילא לריב את הריב עם ה'לעומת-

11 זה, ועד לאופן שגם המנגד יתהפך לטוב,

12 ועל-דרך מה שכתוב⁴⁴ כי ברבים היו עמדי,

13 שגם מציאות הרבים נעשית עמדי, ולא עוד

14 אלא שענינו זה נעשה ללא מלחמה (כמו בימי

15 חנוכה שהיה צורך בענין של מלחמה), אלא

16 באופן דפדה בשלום⁴⁵, גם בזמני העבודה

17 דתפלה וצדקה. ועל-דרך זה בנוגע לכללות ישראל, כפי שמסמנים

18 דעל הנסים: ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה,

19 ואחר-כך באו בניך את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו

20 גרות בנצרות קדשך - בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בזמנינו על-ידי

21 משיח צדקנו.

17 דתפלה וצדקה. ועל-דרך זה בנוגע לכללות ישראל, כפי שמסמנים

18 דעל הנסים: ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה,

19 ואחר-כך באו בניך את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו

20 גרות בנצרות קדשך - בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בזמנינו על-ידי

21 משיח צדקנו.

(44) תהלים נה, יט. וראה ירושלמי סוטה פ"א סה"ח. במדבר פ"ט, כד. אוה"ת (יהל אור) עה"פ (ע' רט). (45) תהלים שם. וראה המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסב ואילך) ותש"ד (פי"ט ואילך - סה"מ ה'תש"ד ע' 106 ואילך).

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' א

1 ואסורים ישראל משום קדושתם. ושוב חזרת ראיית רב ששת
 2 שאם מצינו שפצוע דכא מותר בנתינה, על כרחך שכבר אינו
 3 בקדושתו הקודמת, והוא הדין לכהן פצוע דכא שמותר בגיורת
 4 ומשוחרת.
 5 מקשה הגמרא: מתיב רב יוסף, נאמר בפסוק (מלכים א' א) ויתחתן
 6 שלמה את בת פרעה מלך מצרים. הרי שאף שלא תופסים קידושין
 7 בגיורת, השתמש הכתוב בלשון חתנות. מתרצת הגמרא: גיורת
 8 - שלמה גייר את בת פרעה ורק אחר כך נשאה. מקשה הגמרא:
 9 והא לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה. מתרצת הגמרא:
 10 מידי הוא מעמא אלא לשלחן מלכים - הרי הטעם שלא קבלו גרים
 11 בזמן דוד ושלמה, משום שחששו שהבאים להתגייר אינם עושים
 12 זאת לשם שמם, אלא מחמת רצונם לזכות בעושר וגדולה שהיו
 13 לישראל בזמן ההוא,

1 כל ישראל שראוי להוליד, אם כן ממור דבר אלוני - שראוי
 2 להוליד, ומוזרה על כל האיטורים שבתורה, ומן התורה הוא אסור
 3 בעובדת כוכבים, הכי נמי דאסיר מדרבנן בנתינה, והא תנן במשנה
 4 (קידושין טז) ממורים ונתינים מותרים לבא זה בזה. מתרצת הגמרא:
 5 אלא צריך לומר כך, כי גזיר רבנן שלא לשאת נתינה, היינו דווקא
 6 בכשרים לבא בקהל, אבל בפסולים לבא בקהל כגון פצוע דכא
 7 וממזר, לא גזיר בהם רבנן. ועדיין אין ראיה לגבי כהן פצוע דכא
 8 האם הוא מותר בגיורת ומשוחרת.
 9 רבא חזר בו מדחיית ראיית רב ששת: הדר אמר רבא לאו מילתא
 10 היא - אינו נכון מה שאמרת, שהאיסור לא תחתן בהם מדבר על
 11 שבעה עמים בגיורתם, שהיו בהיותן עובדי פוכבים לית להו חתנות
 12 - אין קידושין תופסין בהם. ורק לאחר שנתגיירו אית להו חתנות,
 13 ובהכרח שבעה עמים שאסרה תורה, מדובר לאחר שנתגיירו,

בס"ד. שיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, מברכים החודש טבת, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

1 א. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ועל הנסים כו'.

* * *

2 ב. על-פי המבואר לעיל (במאמר¹) בנוגע לקו השמאל, יובן גם דיוק הלשון² "כתבו לכם על קרן השור
3 שאין לכם חלק באלקי ישראל" - כי "שור" - הוא מקו השמאל, "פני שור מהשמאל"³. ומקו השמאל,
4 הנה על-ידי ריבוי צמצומים, יכולה להיות יניקה לחיצונים.

5 וזהו הדיוק "קרן השור" - שה"קרן" אינו חלק מגוף השור, אלא פסולת השור בלבד (שלכן יש חילוקי
6 דינים בין קרן השור לשור עצמו⁴). ולכן, מצד קרן השור, שזהו הפסולת של קו השמאל, ששם יש יניקה
7 לחיצונים, יכול להיות הענין ד"כתבו לכם.. שאין לכם חלק כו'".

8 ג. קו הימין וקו השמאל כפי שהם בענין השמות - הרי הם השמות הוי' ואלקים, כי שם הוי' הוא
9 ענין מדת הרחמים⁵, וענינו הוא גילוי אלקות, ולא רק מדריגת האלקות המלוכשת בטבע, אלא גם למעלה
10 מן הטבע, שהרי שם הוי' מורה על היותו היה הוה ויהיה כאחד⁶. וגם, שם הוי' הוא מלשון מהוה⁷,
11 והרי ענין ההתהוות הוא רק בחיק הבורא⁸.

12 מה-שאינ-כן שם אלקים - בגימטריא הטבע⁹ - מורה על דרגת האלקות שמתלבשת בטבע. וגם, אלקים
13 הוא לשון רבים¹⁰, שזהו על-דרך מה שכתוב¹¹ "נעשה אדם", לשון רבים, שעל זה אמר הקב"ה למשה
14 "כתוב, והרוצה לטעות יטעה"¹².

15 וזהו גם ב' הענינים שבספירות - אורות וכלים: האורות הם משם הוי', והכלים הם משם אלקים¹³.
16 ולכן, ענין ההתהוות כפי שהוא בגלוי (באופן של ריבוי) הרי זה מהכלים, שם אלקים. אבל אמיתית ענין
17 ההתהוות הוא מהאורות, שם הוי', וכמו שכתוב¹⁴ "כי הוא צוה ונבראו", דקאי על ההתהוות משם הוי'¹⁵.

18 ובפועל הרי זה מתבטא בכך שהאורות הם בדביקות ניכרת, והכלים הם בדביקות בלתי ניכרת¹⁶.

19 ד. ענין זה קשור גם עם המדובר לעיל¹⁷ בכיבור בפרק יו"ד בשער היחוד והאמונה, ששאלו על זה
20 כמה שאלות, שיתורצו על-פי נקודה כללית:

21 ישנם ג' ענינים: באצילות - איהו וחיהוהי חד, ואיהו וגרמוהי חד; בכריאה-יצירה-עשיה - אינו כן,
22 כמפורש בתיקוני זהר¹⁸ שבכריאה-יצירה-עשיה לאו איהו וחיהוהי וגרמוהי חד. ואילו למעלה מאצילות -
23 לא שייך לומר "איהו וחיהוהי חד", כי שם יש רק "איהו" בלבד, "היה הוא ושמו בלבד"¹⁹.

24 ונקודה נוספת: כשם שישנו אצילות הפרטית, יש גם אצילות דכללות, לפני הצמצום²⁰. וגם שם הרי
25 זה רק 'חסד דלבר'. - בפרטיות הנה 'חסד דלבר' הוא חסד דזעיר-אנפין (כמו שנתבאר במאמרים

(10) ראה גם פרש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.

(11) בראשית א, כו.

(12) ב"ר פ"ח, ת.

(13) ראה תו"א יתרו סט, ד. לקו"ת בלק עג, ב. ובכ"מ.

(14) תהלים קמח, ה.

(15) ראה תו"א בשלח סא, סע"ד. ובכ"מ.

(16) ראה סה"מ תרצ"א ע' שנו. וש"נ.

(17) שיחת י"ט כסלו ס"ג ואילך (תו"מ חנ"א ע' 376 ואילך).

(18) ש"פ וישב, כ"א כסלו ס"כ ואילך (תו"מ חנ"א ס"ע 425 ואילך).

(18) בהקדמה (ג, סע"ב).

(19) פרדר"א רפ"ג.

(20) ראה אוה"ת בלק ע' תתסב ואילך. ענינים ע' עז ואילך.

(1) פ"ה (תו"מ חנ"א ע' 437 ואילך).

(2) ראה ב"ר פ"ב, ד. פמ"ד, יז. ויק"ר פי"ג, ה. ועוד.

(3) יחזקאל א, יו"ד.

(4) ראה לדוגמא - זבחים לה, א. צז, ב. חולין עז, ב. קיד, א.

קיו, ב. ועוד.

(5) ב"ר פי"ב, טו. ועוד.

(6) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהוה"א פ"ז

(פב, א).

(7) זהו ופרדס שם. שעהוה"א שם רפ"ד.

(8) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(9) פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו. של"ה פט, א.

קפט, א. ועוד. שעהוה"א שם רפ"ו.

1 ונוסף לזה, יש להתעכב גם על פירוש רש"י - "כמו ולטבוח טבח ולהכין, ואין טבוח לשון ציווי,
2 שהיה לו לומר וטבח" ("טבח" (בפתח), כמו "שלח", וכיון שנאמר "טבוח" (בחולם), הרי זה כמו
3 "לטבוח") - דלכאורה אינו מובן:

4 (א) הדיוק של רש"י שאין זה לשון ציווי, הוא מהניקוד ד"טבוח", ולא "טבח"; אבל מנא ליה לרש"י
5 שגם "והכין" הוא כמו "ולהכין" - הרי הניקוד ד"הכין" הוא כמו "הבא" שלפני-זה, שהוא לשון ציווי! ?
6 (ב) גם אם יש לרש"י הוכחה ש"והכין" הוא כמו "ולהכין" - עדיין צריך להבין בפסוק עצמו, מהו טעם
7 החילוק בין "הבא", שהוא לשון ציווי, לשאר הענינים שבהמשך הפסוק ("וטבוח טבח והכין"), שאינם
8 לשון ציווי?
9 וכפי שיתבאר לקמן.

10 ז. הביאור על-פי פשוטו של מקרא בנוגע להאבות שקיימו כל התורה, ואף-על-פי-כן יעקב נשא שתי
11 אחיות, ואברהם לא מל את עצמו קודם שנצטווה,
12 - כי קיום התורה קודם שניתנה הוא רק חומרא והידור³⁹, ואין זה דוחה ציווי וחיוב⁴⁰, ולכן: (א)
13 ההידור של מילה (קודם הציווי) אינו יכול לדחות איסור שפיכת דם, (ב) ההידור שלא לישא שתי אחיות
14 אינו יכול לדחות את החיוב של יעקב לקיים את הבטחתו לרחל⁴¹ שישאנה לאשה, ולא לרמותה ולצערה.
15 [ובנוגע לבלהה וזלפה, כיון ש"בנותיו היו מפלגש"⁴² שפחה, ו"מה שקנה עבד קנה רבו"⁴³, הרי היו
16 קנין כספו של לבן, ולאחרי-זה של רחל ולאה, ולא היה להן שום יחס משפחתי לאב או לאם, ולכן אינן
17 נחשבות לאחיות].

18 ועל זה שייך לומר "תרי"ג מצוות שמרתי"⁴⁴ (ולא "קיימתי"), כי כשעובר על מצות לא-תעשה או
19 מבטל מצות-עשה מצד ציווי התורה, הרי זו שמירת המצוות -
20 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴⁵ ב'לקוטי שיחות' חלק ה עמוד 141 ואילך; עמוד 230
21 ואילך.

22 ח. המשך הביאור בפירוש רש"י בפרשת תולדות⁴⁶ על הפסוק⁴⁷ "ותכהין" - דיוק לשון רש"י "שכהו
23 עיניו" (ולא ש"נתייסם"), שלא היה סומא, שהרי היה "עולה תמימה" (ורק היבוסים חשבוהו ל"עור", כשם
24 שחשבו את יעקב ל"פסח", אף שהיה רק "צולע"*) - נכלל בשיחה שהוגהה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א⁴⁸.

(* ואף שתיכף-ומיד נתרפא והיה "שלם"⁴⁸ - הרי גם בנוגע לבני ישראל נאסר גיד הנשה לעולם.

וזהו הטעם שבני יעקב הרגו את אנשי שכם, אף שישנו האיסור
דשפיכת דמים (ועד"ז בנוגע לאברהם אבינו שנלחם עם המלכים
והרג אותם) - שזהו בגלל ענין חמור יותר שדוחה את איסור
ההריגה שהוא קל ממנו.

41 ואין לומר שכדי לשאת את רחל הי' לו לגרש את לאה*
- שהרי האיסור דאחות אשתו הוא גם לאחרי הגירושין, כמ"ש
(אחרי יח, יח) "ואשה אל אחותה לא תקח גו' בחייה", "למדוך
שאם גרשה לא ישא את אחותה כל זמן שהיא בחיים" (פירש"י),
כך שלא תהי' שום תועלת בגירושי, מלבד לצערה כו'.

42 פירש"י יוצא לא, נ.

43 פירש"י תולדות כז, לו.

44 פירש"י וישלח לב, ה.

45 בשילוב שיחת ש"פ וארא וש"פ בשלח שנה זו.

46 תוי"מ חנ"א ע' 275 ואילך. וש"נ.

47 כז, א.

48 וישלח לג, יח ובפירש"י.

49 לקו"ש חט"ו ע' 212 הערה 9.

39 שלכן לא מצינו זאת אצל שאר צדיקים שהיו לפניו, כמו
חנוך, ש"צדיק הי'" (פירש"י בראשית ה, כב), ואעפ"כ, לא נאמר
עליו "וישמור משמרתיו גו'" (תולדות כו, ה), וכן נח, ש"איש צדיק
תמים הי'" (ר"פ נח), ואעפ"כ לא מצינו שקיים כל התורה כולה,
ואדרבה: יש להוכיח שלא קיים כל התורה, שהרי אחרי יציאתו
מן התיבה נאמר "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל בהמה הטהורה
וגו'", "אמר, לא צוה לי הקב"ה להכניס מאלו ז' ז' אלא כדי
להקריב קרבן מהם" (נח ח, כ ובפירש"י), ואם קיים כל התורה
כולה, הרי גם לולי זאת שצוה לו הקב"ה להכניס מאלו ז' ז', הי'
מחוייב ע"פ דין להקריב קרבן תודה.

40 וכפי שמצינו בכמה ענינים - ומובן בפשטות - שדבר
חמור דוחה דבר קל, ולדוגמא: פקו"נ דוחה כל התורה כולה,
וטעם הדבר, לפי שפקו"נ הו"ע חמור, ולכן הרי זה דוחה את כל
שאר הענינים שהם קלים ממנו. ועד"ז 'עשה' דוחה לא-תעשה,
כיון שבמצות-עשה יש חומר על מצות לא-תעשה. וכן מצינו
בנוגע לעונשי ב"ד, כמו מלקות, אף שזהו היפך הענין ד"ואהבת
לרעך כמוך", ואפילו מיתה, היפך האיסור דשפיכת דמים - שזהו
מצד הציווי החמור ד"ובערת הרע מקרבך" (פ' ראה יג, ו. ועוד).

(* אבל אין לומר שמלכתחילה היו קידושיה קידושי טעות - כי הענין דקידושי טעות הוא רק על-פי הלכה, ולא על דרך הפשט.

ט. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁰ "הוציאוהו ותשרף", "אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר, בתו של שם היתה שהוא כהן, לפיכך דנוה בשריפה",
 - ש"דנוה בשריפה" (אף שהיתה פנויה, וגם לא היה לה דין של שומרת יבם, כיון שנאסר על שְׁלָה לַיְבָמָה בגלל ש"מוחזקת היא זו שימותו אנשיה"⁵¹. וגם לא היה בזה האיסור דאשת בנו, כי לאחר מיתת בנו בטל האיסור, שאז לא שייך טעם האיסור: "תבל עשו", "מבלבלין זרע האב בזרע הבן"⁵²) - לא בגלל דיני התורה, אלא בגלל שקיבלו על עצמם הגדרה זו⁵³ להעניש בשריפה בת כהן שמופקרת לזנות, ולכן כשאמר יהודה שהיא מעוברת ממנו, ואינה מופקרת לזנות, נפטרה מעונש זה.
 וכדי לבאר הטעם שדנוה בשריפה בגלל היותה "בתו של שם", אף שבנישואיה נפסק הקשר לבית אביה, מביא רש"י שם בעל המאמר, "אפרים מקשאה משום רבי מאיר", שאמר: (א) "מאי שנא עובדיה לאדום.. עובדיה גר אדומי היה"⁵⁴, והיינו, שיש קשר ושייכות בין עובדיה שהיה בזמן בית ראשון, למפלת אדום שתהיה בימי המשיח, למרות ריחוק הזמן והשינויים שבו, (ב) "אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה, ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה", ולכן "לחם לא אייתי לקמייהו"⁵⁵, שמזה מובן שאורח צריך להתנהג על-פי ההידורים של בעל-הבית, וכמורכב היתה תמר צריכה להתנהג באופן המתאים לבתו של כהן.
 וה"ינה של תורה", שהנשמה נשאת תמיד "בת כהן", ולכן גם כשיוצאת ("הוציאוהו") ויורדת למטה, אזי מתעורר ברשפי אש ("ותשרף") האהבה להקב"ה, על-ידי העבודה של הודאה וקבלת עול ("ויאמר יהודה") שמעוררת את עצם הנשמה -
 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴⁵ ב'לקוטי שיחות' חלק ה עמוד 185 ואילך.

* * *

י. הביאור בפירוש רש"י בפרשתנו על הפסוק "וטבוח טבח והכין":
 ובהקדמה - שמצינו אצל פרעה "שר האופים", "שר המשקים" ו"שר הטבחים". כלומר, שר מיוחד עבור אפיה, שר מיוחד עבור שתיה, ושר מיוחד עבור שחיטת בהמות.
 - בפירוש האבן-עזרא על "שר הטבחים"⁵⁶: "תמצא זה הלשון על הרג ועל בישול, ודברי המתרגם ארמי ("רב קטוליא") נכונים". אבל רש"י מפרש "שוחטי בהמות המלך". -
 וכיון שפרעה אמר ליוסף "רק הכסא אגדל ממך"⁵⁷, הרי מובן, שבכל שאר הענינים היה יוסף כמו פרעה.
 וכיון שכן, אי-אפשר לפרש דברי יוסף "לאשר על ביתו.. וטבוח טבח והכין" בלשון ציווי, היינו, שאיש אחד ("אשר על ביתו") יטבח ויכין את כל הדרוש לסעודה, שהרי ליוסף היה איש מיוחד על כל דבר, כמו פרעה.
 ולכן מפרש רש"י: "כמו ולטבוח טבח ולהכין", והיינו, שאין הכוונה ש"אשר על ביתו" (איש אחד) יטבח ויכין כו', אלא שהוא ידאג לכך שכל צרכי הסעודה יהיו נעשים על-ידי אחרים.
 אך עדיין אינו מובן: מדוע לא נאמר בכתוב בפירוש "ולטבוח"?
 ועל זה מוסיף רש"י שאכן מפורש הדבר בכתוב, כי "אין טבוח (בניקוד חולם) לשון ציווי", ואילו

מסויימת, ועד לחיוב מיתה.

54) סנהדרין לט, ב.

55) ב"מ פז, א.

56) וישב לז, לו.

57) פרשתנו מא, מ.

50) וישב לח, כד.

51) פירש"י שם, יא.

52) קדושים כ, יב ובפירש"י.

53) וע"ד מה שאמרו השבטים בנוגע לגביע הכסף: "אשר

ימצא אתו מעברך ומת" (פרשתנו מד, ט), אף שלא מצינו עונש

מיתה על גניבה - כיון שיש בכחם לקבל על עצמם הנהגה

1 היתה הכוונה ללשון ציווי, "היה לו לומר וטבח" (בפתח), וכיון שנאמר "וטבח", הרי זה כמו שנאמר
2 "וטבח".

3 והניקוד ד"וטבח" קאי גם על "והכין", שזהו כמו שנאמר "ולהכין".

4 יא. ועדיין יש לבאר מדוע לא מפרש רש"י ש"טבח טבח והכין" קאי על שחיטה ונטילת גיד הנשה.
5 הביאור - ששחיטת מצרי לא היתה מועילה, כי גם אם נעשית כדין, שחיטתו נבילה, ויש לומר
6 שבפועל לא אכלו השבטים מהבשר*. ומצד יוסף אין בזה איסור ד"לפני עור"58, כי קיום התורה עד
7 שלא ניתנה אינו אלא חומרא. וההוראה בנוגע להכנסת אורחים, שיש לספק להם כל טוב בהרחבה, גם
8 אם ספק אצלו אם יקחו מה שהכין להם, ואין לו לערב את החומרות שלו, אם על-ידי-זה יוגרע מטיב
9 צרכיהם - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ה עמוד 266 הערה 23; חלק
10 לה עמוד 181 ואילך.

11 יב. ויש להוסיף המשך ההוראה הנ"ל:

12 כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם, שאף-על-פי שתובעים מיהודי להסתפק בדברים המוכרחים בלבד, "לחם
13 צר ומים לחץ"59, ללא צורך ב"מותרות" ו"הידור" בכל הענינים כו' - הרי זה רק בנוגע לעצמו, ולא
14 בנוגע להזולת.

15 ולכן, כאשר מבקשים מ"גביר" ליתן נדבה עבור משפחה - אין לו לחשב בצמצום את הצרכים של
16 אותה משפחה, "לחם צר ומים לחץ" עבור ארבע נפשות... מתוך טענה שזהו אופן ההנהגה הנדרש
17 מיהודי, וכמו-כן יכול פלוני להמשיך ללבוש את אותה "קאפאטע" שתפרו לו עבור חתונתו עד מאה
18 ועשרים שנה... אלא צריך לידע שבנוגע להזולת אין לצמצם כו'.

19 וכמבואר ב'תורה אור'60 בפירוש הכתוב61 "משפט וצדקה גו'", שבנוגע לעצמו צריך להיות ענין של
20 "משפט" - "בחינת משפט שעושה האדם בנפשו על מותרות חיי גופו נגד הצדקה.. שאינו בדין שיפנק
21 האדם את נפשו בתפנוקי עלמא, וחבירו כו'", אבל בנוגע להזולת צריך להיות ענין ה'צדקה', וביד רחבה,
22 ועד שאם היה רגיל ב"סוס לרכוב עליו וחמישים איש רצים לפניו", צריך ליתן לו גם זאת62, כיון שאצלו
23 אין זה ענין של "מותרות".

24 יג. המשך השיחה - השייכות64 של צדקה לחנוכה65, כולל גם צדקה רוחנית, ובמיוחד בנוגע
25 ל"מבצע"66 תפילין67, שקשור עם נר חנוכה, כיון ששניהם שייכים לצד שמאל, שענינם הוא בירור קו
26 השמאל68 - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס69 ב'לקוטי שיחות' חלק ה עמוד 223 ואילך.

(* ובכל זאת - "וישימו גו' להם לבדם ולמצרים גו' לבדם", כמבואר שכן הנהג מתמיד, "כי לא יוכלון המצרים גו'
העברים גו'"63, דמיתרון הלשון מוכח דמדבר במנהגם בכלל, ולא בנידון-דין. ויש לומר דאדרבה - מזה מוכח דבפעם
הזאת היתה המניעה רק מפני "כי לא יוכלון" - בכלל. ודו"ק.

בצמצום פטורים ממצות תפילין, יכולים הם לפעול על אלו
שחייבים להניח תפילין.

67 ולהעיר, שגודל הענין דמצות תפילין מודגש גם בכך
שזוהי המצוה היחידה שמצינו בפירוש בנוגע להאבות (דאף
שקיימו האבות את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, הרי לא מצינו
בפירוש בתורה שהאבות קיימו מצוה מסוימת, מלבד תפילין) -
כדאיתא בזה (ראה זח"א קסא, ב ואילך) בנוגע למקלות של
יעקב (שנתפרש בתורה בארוכה ובריבוי פרטים) שזהו תוכן הענין
של מצות תפילין.

68 (ועי' פועלים קיום היעוד (זכרי' יג, ב) "את רוח הטומאה
אעביר מן הארץ".
69 בשילוב המאמר.

58 שם מג, לב.

59 קדושים יט, יד.

60 ישע"י ל, כ.

61 בשלח סג, ב.

62 תהלים צט, ד.

63 ראה כתובות סז, ב.

64 ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה דאשתקד ס"ג
(תו"מ חמ"ח ע' 385). וש"נ.

65 וגם ליי"ט כסלו - כמו"ש רבינו הזקן (תניא אגה"ק סוס"ד)
שמצות הצדקה "היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו כו'".

66 וכולם צריכים להתעסק בזה - אין נקי - הן אנשים והן
נשים (ראה תו"מ חנ"א ע' 404. וש"נ), וכן קטנים, שאף שהם

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ועל-ידי קיום המצוות למטה, פועלים שהקב"ה יקיים את המצוה שלו - "וקיבצתים גו'"⁷⁰, "אם יהיה נדחך גו' משם יקבצך גו'"⁷¹, באופן ש"אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"⁷², "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' (ביטול פנימי וביטול חיצוני) בהר הקודש בירושלים"⁷³, בגאולה האמיתית והשלמה, "קהל גדול ישובו הנה"⁷⁰, ו"שמחת עולם על ראשם"⁷⁴.

(73) שם, יג.

(74) שם לה, י"ד. נא, יא.

(70) ירמ"י לא, ז.

(71) נצבים ל, ד.

(72) ישע"י כ, יב.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' ב

הגמרא: נאמר בפסוק 'ונתן עליו מים', ויש לדרוש 'ונתן ולא ונתנה', ללמד שאין האשה כשירה לקידוש. שואלת הגמרא: 'ורבן הסוברים שהכשרים לאסיפה כשרים לקידוש, מדוע נכתב 'ולקחו' בלשון רבים. משיבה הגמרא: 'אי כתיב 'ולקח לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים', הוה אמנא שקיל חד ויהיב חד - הייתי סבור לומר שהלוקח את האפר הוא זה שצריך ליתנו על המים. כתב רחמנא 'ולקחו' ונתן, ללמד שהלוקחה יכולה להיעשות בשנים והנתינה באחד, הרי שאין קפידא שכל העבודות ייעשו על ידי אותו אדם. ואי כתב רחמנא 'ולקחו' ונתנו, הוה אמנא דשקיל תרי ויהיב תרי - היינו סבורים לומר ששנים לוקחים האפר ואותם השנים נותנים אותו על המים, כתב רחמנא 'ולקחו' ונתנו, דאפילו שקיל תרי ויהיב חד - שנים לוקחים את האפר ואחד נותן את המים.

(במדבר יט ט) 'ואסף איש טהור את אפר הפרה', ואחר כך נאמר (שם יט יז) 'ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל פלי'. בפסוק הראשון בענין אסיפת האפר, מבואר שחרש שוטה וקטן פסולים, ואשה זור כשרים. אבל בפסוק השני בענין קידוש האפר, נאמר 'ולקחו' ולא נאמר מי הם הלוקחים, ויש לפרש שהפסוק השני עוסק באתם שזכרו בפסוק הראשון, ולכן הנהך דפסולי פאסיפה, חרש שוטה וקטן, פסולין בקידוש, והנהך דכשרין פאסיפה, זר ואשה, כשרים בקידוש. הגמרא מבארת את טעמו של רבי יהודה: 'רבי יהודה אמר לה, אם כן שהכשרים לאסיפה כשרים לקידוש, נימא קרא 'ולקח' בלשון יחיד, כפי שנאמר למעלה 'ואסף' מאי 'ולקחו' לשון רבים, ללמד דאפילו הנהך דפסולין הוה לאסיפה, כגון קטן, כשרים הוה לקידוש. שואלת הגמרא: 'אי הכי אשה נמי תהא כשירה לקידוש. משיבה

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' א

ערל במעשר שני, אלא למן דאמר וחכמים שם למדין ומשיבין אם יש איזו פירכא, מאי איכא למימר, הלא ניתן לפרוך את הגזירה שוה, מה לפסח החמור שכן חייבים עליו משום פיגול ונותר וטמא. מתרצת הגמרא: תהי דרבי אבהו שדרש מאחת מתיבות 'ממנו' שבמעשר שני שמותר להדליק שמן של תרומה שנטמא, באמת לא צריך 'ממנו' לדרשה זו, שכן מדרב נחמן אמר רבה בר אבהו נפקא, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, מאי דכתיב (במדבר יח ח) 'ואני הנה נתתי לך את משקמת תרומתי' לשון רבים. בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה שהוזהר ואת תרומה שנטמא, ואמר רחמנא על אותן שתי התרומות 'נתתי לך', והיינו שגם התרומה טמאה שלך תהא, להפקה תחת תבשילך, מכאן שמוותר להדליק שמן של תרומה טמאה. נמצא שתיבת 'ממנו' במעשר שני מיותרת לגזירה שוה, והרי היא מופנית משני צדדים, ולכולי עלמא אין משיבים עליה. שנינו במשנה בתחילת הפרק: 'וכל הטמאים כו' לא יאכלו בתרומה. שואלת הגמרא: מנא הני מילי שהטמא אינו אוכל בתרומה. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, אמר קרא (ויקרא כב ד) 'איש איש מוצע אהרן והוא צריע או זב וגו' בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר'. הפסוק מדבר על קדשים הנאכלים לזרע אהרן, בין אנשים ובין נשים, ואי זהו דבר קדוש ששׂוה

צורך המת. ומעתה נדייק, אבל לחי דומיא דמת נתתי, כלומר שמוותר לקנות לחי חלוק ממעשר שני שנטמא, אבל אין ראייה שמוותר לסוך במעשר שני שנטמא. מתרצת הגמרא: אמר רב הונא פריה דרב יהושע, 'לא נתתי מקנני למת' משמע מקנני של מעשר שני, והיינו לסוך בפירות עצמם, ואילו ליקח למת ארון ותכריכים, אין זו השתמשות בגוף הפירות אלא בדמיהם. הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב אשי אמר, 'לא נתתי מתפרש דומיא ד'לא אבלתי' שנכתב לפני כן, מה להלן - לגבי אכילה, ההנאה היא מקנני, כלומר מפירות המעשר שני עצמם, אף כאן - לגבי נתינה, ההנאה היא מקנני, והיינו סיכה שהיא בגוף הפירות. הגמרא חוזרת לדון בגזירה שוה 'ממנו ממנו' בין מעשר שני לפסח, ממנה למד רבי יצחק שערל אסור במעשר שני, ומקשה הגמרא: ואפתי - ועדיין מופנה מצד אחד הוא, שהרי מתוך מה שביארה הגמרא את הלימודים מתיבות 'ממנו' הכתובות בפסח ובמעשר שני, מתברר שרק תיבת 'ממנו' אחת הכתובה בפסח מיותרת לגזירה שוה, אבל תיבות 'ממנו' הכתובות במעשר שני שלשתן נצרכות לדרשה. ומעתה, הניחא למן דאמר ורבי ישמעאל בנדה (כב:) שגזירה שוה שהיא מופנית מצד אחד למדין ואין משיבין, כלומר אין פורכים אותה, אכן יש ללמוד מעשר שני מפסח לפסול

לקוטי שיחות פרשת מקץ כרך ה

18

בדרכים⁶, כי:

ראשית, בפרשות הקודמות מסופר אודות אברהם,
יצחק ויעקב, שכל אחד מהם עבר בדרכים ממקום
למקום⁷, ולאף אחד מהם לא אירע עקב כך אסון. ולא
הם בלבד, אלא שגם אחרים נשלחו על ידם למקומות
שונים⁸: אברהם שלח את אליעזר, יצחק שלח את
יעקב ויעקב שלח את יוסף. ואילו היתה זו סכנה כה
גדולה, הם בודאי לא היו נוטלים על עצמם את
האחריות לשלוח מישהו אחר למקום סכנה⁹.

שנית, בפרשת לך לך¹⁰ אומר רש"י, שבציווי של
הקדוש-ברוך-הוא לאברהם "לך לך", הוא ברכו: "לפי
שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה ורביה
וממעטת את הממון וממעטת את השם, לכך הוזקק
לשלש ברכות הללו...". ואילו היתה ההליכה בדרך
מסוכנת, צריך היה הקדוש-ברוך-הוא לברך את אברהם
בראש ובראשונה שיישאר שלם ולא יינזק בדרך, לפני
הברכה על "שלשה דברים"¹¹ האחרים. מכך מובן,
שלא היתה סכנה מיוחדת בדרך לעצם קיומו, והוא לא
נזקק לברכה מיוחדת בפרט זה¹².

א.

"פן יקראנו אסון"

נאמר בתורה¹: "ואת בנימין... פן יקראנו אסון".
רש"י מצטט את המלים "פן יקראנו אסון", ושואל:
"ובבית לא יקראנו אסון?", מדוע יקרה אסון לבנימין
בהליכתו למצרים יותר מבהיותו בבית? ומשיב: "אמר
רבי אליעזר בן יעקב, ומכאן שהשטן מקטרג² בשעת
הסכנה"³.

קשה כאן להבין:

א) חשש זה, "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה",
מתעורר גם לגבי האחים האחרים לא פחות מאשר
לגבי בנימין, ואדרבה: כיון שיעקב כבר ידע שהם
אשמים בהיעלמות יוסף⁴, הוא צריך היה לחשוב
שמשום כך קיים לגביהם חשש גדול יותר לקטרוג
מאשר לגבי בנימין, ואם כך מדוע שלח אותם יעקב
למצרים, ולא חשש שמא יארע להם אסון, כפי שחשש
לגבי בנימין⁵?

ב) מהי הסכנה שהיתה בהליכה למצרים? בדרך
הפשט אין לומר, שאז היתה בכלל סכנה בהליכה

(ובמ"כ שם: "וכל הדרכים בחזקת סכנה").

7) נח יא, לא. ר"פ לך לך יג, א ואילך. וירא כ, א. תולדות כר, כג.
כח. ה. ר"פ ויצא. ועוד.

8) ח"ש כד, ג ואילך. תולדות כח, ב ואילך. וישב לו, יג ואילך.

9) ראה באר היטב סו"ס תרג (בשם הרמ"א).

וזהו גם הוכחת רש"י (ר"פ וישלח) על פירושו "מלאכים ממש" –
כי מכיון שיעקב חשש (וכפי שהי' האמת) שעשו "עודנו בשנאתו", הי'
אסור לו לשלוח לעשו אנשים בתור שלוהיו, כי הי' חשש סכנה בזה.
ועפ"י מובן מה שרש"י כותב פירושו "מלאכים ממש" על "וישלח
יעקב מלאכים" (דלכאורה הוצרך להעתיק מהכתוב רק "מלאכים") – כי
הוכחתו לפי זה הוא מ"וישלח גו". – ראה לקו"ש ח"ה ע' 390 ואילך.
וראה לקו"ש ח"י ע' 100 הערה 5.

10) יב, ב.

11) ואין לומר שזה מובן כבר ממילא מ"ואעשך לגוי גדול וגו'" –
כי (נוסף על שאין מסתבר שלא יברכנו בפירוש בנוגע לעצם חייו (באם
הדרך הי' סכנה)), מופשטות לשון רש"י "שהדרך גורמת לשלשה דברים"
משמע, שגורמת רק לדברים אלו, ולא סכנה בנוגע לחייו. (ודווקא גדול
לומר שלא נחית רש"י למנינא, ומה שמביא ג' אלו דוקא הוא לנתינת
טעם על מה שהזקק אברהם לג' ברכות הללו – שהרי זה היפך כתבו
"גורמת לג' דברים").

12) ואין סתירה לזה ממה שאמר יעקב (ויצא כח, כ) "ושמרני בדרך"
– כי אדרבה: הדייק שם הוא "ושמרני בדרך הזה" (וראה רש"י שם כח,

1) פרשתנו מב, ד.

2) בירושלמי ובב"ר (נסמנו בהערה שלאחז"ז): "שאיין השטן מקטרג
אלא בשעת הסכנה". אבל עפ"י דרך הפשט, השטן מקטרג גם שלא
בשעת הסכנה (ראה רש"י וירא כב, א), אלא שבשעת הסכנה מקטרג
יותר.

ואף שרש"י מעתיק מאמר זה בשמו של ר' אליעזר ב"י (כבב"ר.
ובירושלמי: ר' אחאי ב"י) – יש לומר: (א) גירסא אחרת היתה לפני
רש"י. (ב) ע"ד מ"ש בחדא"ג סנה' (לח, ב) ד"ה אא"כ. (ואותם התירוצים
הם גם במ"ש רש"י – משמו של ראב"י – "מכאן שהשטן מקטרג כו"
– אף שבירושלמי ומדרש נאמר "מכאן" עה"פ (מב, לח) וקראהו אסון
בדרך. ובפרט שבמדרש וירוש' שולל פירושו של רש"י ע"פ זה, כדלהלן
הערה 17).

3) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. ב"ר פצ"א, ט. וראה בהערה שלפניו.

4) ראה רש"י פרשתנו מב, לו (אבל ראה להלן הערה 40).

5) בתיב"ע כאן: "הוא טליא". וכ"ה גם ברמב"ן ויגש (מד, כט):
"מפני היותו נער ורך לא נסה ללכת בדרך". אבל (נוסף שלפ"י לא
הוצרך רש"י להטעם ד"השטן מקטרג כו" – וראה להלן קושיא ג') –
תירוץ זה אינו מובן (ל"בן חמש"), כי הרי בנימין הי' אז כבר כ"בן
שלשים*, ולא יתכן לקראתו רך (ואדרבה: "בן שלשים לכת" – אבות
ספ"ה). ולהעיר שבדרך הפשט, אפילו ילדים רכים, כשהולכים לא
במהירות, אין הדרך סכנה עבורם (ראה וישלח לג, יג"ד ובפירש"י שם).
6) כפירש"י במדרש (ב"ר שם): "בשעת הסכנה – דהיינו בדרך".

* שהרי נולד לפני שבא יעקב ליצחק אביו (לה יח, כז). שאז הי' יעקב בן צ"ט (רש"י ס"פ תולדות). ובפרשתנו בתחילת שני הרעב שהי' יעקב לערך בן קכ"ט שנה
(רש"י שם). הרי הי' בנימין לכה"פ קרוב ל"בן שלשים".

23 וקראהו אסון בדרך...".
 24 ניתן היה לחשוב, שגם מהפסוק "וקראהו אסון
 25 בדרך" אפשר ללמוד כלל זה "שהשטן מקטרג בשעת
 26 הסכנה", מפני אותה קושיה של "ובבית לא יקראנו
 27 אסון", ובמיוחד כאשר במדרש ובתלמוד הירושלמי
 28 אכן מובא לגבי פסוק זה מאמרו של רבי אליעזר בן
 29 יעקב, ואף בניסוח "מכאן"¹⁷, ולכן מדגיש רש"י
 30 "מכאן שהשטן מקטרג...": יש ללמוד זאת רק מפסוקנו,
 31 ולא מ"וקראהו אסון בדרך", כי שם חשש יעקב מדבר
 32 אחד ולא מפני ש"השטן מקטרג בשעת הסכנה"¹⁸.
 33 ויש לומר בפשטות, שחששו של יעקב "וקראהו
 34 אסון בדרך", ביודעו את דרישות מושל מצרים, היה
 35 מפני חשש מסויים, ולא סתם קטרוג: הוא סבר,
 36 שמושל מצרים מתכוון להזיק לבנימין, ובמיוחד
 37 בראותו את התנהגותו אל שמעון, ולכן אין זאת הוכחה
 38 לכך ש"השטן מקטרג בשעת הסכנה"¹⁹.
 39 אך לפי זה קשה: לאחר מכן, בפרשת ויגש²⁰,
 40 מסופר שיהודה חזר על דברי יעקב "וקראהו אסון"
 41 בקשר לרצונם לקחת עמם את בנימין למצרים –
 42 לכאורה, אלו אותן המלים, "וקראהו אסון", שיעקב
 43 התכוון בהן לחשש מסויים של סכנה, כדלעיל – ושם
 44 מפרש רש"י בכל זאת "שהשטן מקטרג בשעת
 45 הסכנה"²¹?

1 ג) אם רש"י סובר, שעצם ההליכה למצרים כרוכה
 2 בסכנה, אין מובן מדוע הוא נותן לכך טעם "שהשטן
 3 מקטרג בשעת סכנה", ובמיוחד כאשר מלשון רש"י,
 4 "מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", ניכר שזהו
 5 חידוש אשר נלמד רק "מכאן"? הרי מובן בפשטות, גם
 6 ללא חשש הקטרוג¹³, שכיון שיש בכך סכנה, הוא
 7 חשש "פן יקראנו אסון". מדוע צריך רש"י לומר
 8 "שהשטן מקטרג...?", וכיצד אכן לומדים זאת "מכאן"?
 9 ד) מדוע צריך רש"י לציין שהפירוש "שהשטן
 10 מקטרג..." נאמר על ידי רבי אליעזר בן יעקב – מה
 11 מוסיף פרט זה להבנת הפסוק?

ב.

12
 13 רק "מכאן" לומדים "שהשטן מקטרג..."?
 14 בפירוש רש"י זה יש דיוק נוסף הקשור לפירושו על
 15 פסוק אחר:
 16 מהניסוח "מכאן שהשטן מקטרג..." ניכר¹⁴, שרש"י
 17 מתכוון להדגיש, שהענין נלמד "מכאן", ולא מפסוק
 18 אחר, כפי שהיינו יכולים להבין, לכאורה.
 19 והשאלה היא: איזה פסוק בא רש"י לשלול¹⁵?
 20 בהמשך הפרשה¹⁶ מסופר, שלאחר ששבו בני יעקב
 21 ממצרים וסיפרו לו, שמושל מצרים הורה להם להביא
 22 עמם את בנימין, השיב יעקב: "לא ירד בני עמכם..."

(16) מב, לח.

(17) שזה מדגיש עוד יותר, אשר לפי המדרש א"א ללמוד מהפסוק
 "פן יקראנו אסון" – "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה". – ולפי¹⁷, השינוי
 בין פירוש "למדרש הוא (לא רק בפ"ה הפסוק "וקראהו אסון בדרך"
 כדלעיל בפנים, אלא) גם בפ"ה "פן יקראנו אסון".

(18) אין לומר שכונת רש"י בהדגישו "מכאן" הוא, לפי שבמדרש
 מבואר שלימוד זה הוא (מפסוק אחר ו) לא מכאן (כבהערה שלפני¹⁷)
 ומפרש רש"י שגם מכאן – והחילוק בין פירוש "להמדרש הוא רק בפ'
 "פן יקראנו אסון" ולא ב"וקראהו אסון בדרך" – כי בכדי לבאר שעפ"י
 דרך הפשט אפשר ללמוד "שהשטן מקטרג כו" גם מפסוק זה, מספיק
 מה שרש"י מפרש "שהשטן מקטרג כו" על "פן יקראנו אסון" ואינו צריך
 לכתוב "מכאן". וראה להלן הערה 21.

(19) ועפ"י זה מובן גם שינוי לשון הכתובים, שכתוב שם "וקראהו
 אסון" בפשיטות, ולא "פן יקראנו אסון" – כי בנוגע למושג מצרים,
 מסתבר לומר שרצו להעליל וכו' (כבפנים), משא"כ בנוגע להשטן, אין
 מוכרח כלל (שימצא מה לקטרג ושיקטרג ויתקבל קטרוגו. אבל ראה
 להלן הערה 36.

(20) מד, מט.

(21) וגם מזה מוכרח ש"וקראהו אסון" דפרשתנו אינו מטעם שהשטן
 מקטרג – כי באם נאמר שהוא מטעם זה ורש"י אינו מפרשו שם כי סומך
 על מה שפירש לפני¹⁷ (מב, ד) – לא הוצרך לפרש זאת גם בפ' ויגש.
 (אלא שמ"מ מדגיש רש"י "מכאן" לשלול פ"ה זה – בכדי שהתלמיד
 לא יהי' בספק בזה עד שיבוא לפ' ויגש).

טו – שמה שהוצרך ל"אנכי עמך" הוא "לפי שהי' ירא (בהילוכו זה)
 מעשו ולמכן" – אף שיש לחלק בין "אנכי עמך" ל"ושמרתיו", אבל אם
 הי' הולך בדרך אחרת, לא הי' זקוק לשמירה מיוחדת. ומ"ש רש"י (כה,
 יא) "שירא מפני חיות רעות", ג"כ אינה קושיא, כי משום מוכח גם
 להיפך, שאפשר להשמר מחיות רעות, וכמו שהוא עצמו התגונן בפניהן
 ע"י אבנים – או באו"א.

ככל אופן, אי"ז נוגע לנדר"ד. כי מובן בפשטות (אף אם נאמר
 שיעקב הי' זקוק אז לשמירה מיוחדת) שיש לחלק בין הולך יחידי בדרך
 ההלכים בשיירא. והרי מוכרח לומר מהא דשלח יעקב את בניו, שדרך זו
 לא הי' בה משום סכנה, כבפנים.

(13) שלכן שלח יעקב לעשו "מלאכים ממש" – ראו לעיל הערה 9.
 וכן יהודה לא נתן את שלה לתמר "פן ימות גם הוא כאחיו".

(14) ואין לומר שכונתו של רש"י בהדגשת "מכאן" הוא לפי שכלל
 זה מתחייב גם לפסוקים אחרים

- וכמו "אבל אשמים אנתו גו" ע"כ באה אלינו גו" (מב, כא):
 דלכאורה, מכיון ש"אשמים אנתו על אחינו", למה באה אליהם "הצרה"
 רק לאחר נר"כ שנים. והתירוץ לזה הוא, דמכיון שהיו אז בסכנה, לכן אז
 דוקא קטרג עליהם השטן –

כי גם כשרש"י לא הי' כותב "מכאן", הי' מובן שהשטן מקטרג בכל
 שעת סכנה.

(15) אין לומר שכונתו הוא לשלול את הפסוק "ושמרני בדרך הזה"
 – כי פשטות ענין השמירה הוא מסכנת חיות רעות וכדומה, ולא ממתה
 פתאומית הבאה מפאת קטרוג השטן בעת סכנת החיות רעות.

28 חיות רעות²⁵ - לכן הוא חשש שמא גם לאחיו,
29 לבנימין, יתרחש אסון דומה בדרך.

30 אמנם אסון אחר ר"ל אינו מחייב שתנאי התרחשות
31 האסון ייחשב לסכנה קבועה ותמידית לכל המשפחה²⁶,
32 אך רש"י כבר הסביר בפרשת הקודמת²⁷, שגם פטירת
33 רחל נגרמה עקב היותה "בדרך", וכיון שה"דרך" כבר
34 היתה גורם לשני אסונות באותה משפחה, יש ליעקב
35 בסיס סביר לחשוב שגם לבנימין אורבת סכנה בדרך.
36 בדומה למסופר בפרשה הקודמת²⁸, אודות תמר
37 ואלו שנישאו לה, שלאחר מקרה המות השני לא רצה
38 יהודה לתת לה את שלה לבעל "כי אמר פן ימות גם
39 הוא כאחיו", שכיון שעל ידי תמר כבר אירעו שני מקרי
40 מות, ובשתי הפעמים - לאחיו של שלה, הרי היא
41 מוחזקת כקטלנית לגבי שלה²⁹.

ה.

"דרך" גורם נוסף לסכנה

42
43 אך אפשר לשאול על כך: פטירת רחל נגרמה לא
44 כל-כך עקב ה"דרך", אלא בעיקר עקב קללת יעקב "עם
45 אשר תמצא את אלקיך לא יחיה"³⁰, ובאופן טבעי -
46 מפני "ותקש בדלתה"³¹. ה"דרך" היותה רק איזושהו
47 גורם נוסף³², ומדוע חשש יעקב שה"דרך" בלבד
48 עלולה להזיק לבנימין³³?

49
50 לכן אומר רש"י "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה":
51 אכן, "דרך" כשלעצמה אינה סיבה מספקת לחשש "פן
52 יקראנו אסון". אלא שנוסף לכך עוד חשש, שאז,
53 בשעת הסכנה, "השטן מקטרג". וכיון שלגבי בנימין
54 ה"דרך" מהווה בכל זאת סכנה מסויימת, כי בכל זאת

ג.

גם האחים חוששים

1 בנוסף לשלשה פסוקים אלו, שבהם מסופר על
2 חששו של יעקב שמא יארע אסון לבנימין, יש פסוק
3 רביעי: "ועזב את אביו ומת"²². במלים אלו הביעו
4 האחים את החשש שלהם, שמא ימות בנימין בדרך.
5
6 רש"י מבאר שם מלים אלו: "אם יעזוב את אביו,
7 דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו בדרך מתה".
8 ולכאורה, יכול היה רש"י לפרש גם את חששו של
9 יעקב באותו אופן, ואז היה מובן בפשטות מדוע חשש
10 יעקב דוקא לבנימין, ולא לאחים האחרים. מדוע מבדיל
11 רש"י, שחששם של השבטים היה מפני ש"אמו בדרך
12 מתה", ואילו חששו של יעקב נבע מכך ש"השטן
13 מקטרג בשעת הסכנה"²³? וכן בקשר ליעקב עצמו -
14 מנין מסיק רש"י שיש הבדל, שהחששות "פן יקראנו
15 אסון" ו"וקרהו אסון" (שבפרשת ויגש) נובעים מכך
16 "שהשטן מקטרג...", ואילו החשש "וקראהו אסון"
17 (שבפרשתנו) נובע מסיבה אחרת?
18

ד.

הדרך - סכנה ל"אחי יוסף"

19
20 ההסבר לכל זה הוא:
21 הסיבה ל"ואת בנימין (דוקא)... לא שלח... פן
22 יקראנו אסון" מוזכרת בפסוק עצמו: לאחר המלים
23 "ואת בנימין" מוסיפה התורה את המלים "אחי יוסף",
24 שמשמעותן, שמפני שבנימין היה "אחי יוסף", ולפי
25 דעתו של יעקב, שאסונו של יוסף - "חיה רעה
26 אכלתהו"²⁴ - אירע מפני היותו בדרך, שמצויות בה

(22) מד, מב.

(23) אין לומר שהכוונה ב"שעת הסכנה" דפירש"י כאן ובפ' ויגש (מד, כט), הוא ג"כ מצד שאמו בדרך מתה - כי (א) אין דרך רש"י לסמוך על מה שפירש לקמן (בפ' ויגש). (ובאם דבר פשוט הוא עד שאין רש"י זקוק לפרשו - הרי גם בפ' ויגש מיותר זה). (ב) מפירושו בפ' ויגש משמע, שזה נעצמו מה ש"אמו בדרך מתה" הוא טעם ל"דואגים כו", וא"כ למה הוצרך כאן ל"השטן מקטרג כו"?

(24) וישב לו, לג.

(25) ראה רש"י כח, יא. (אבל מ"מ ה' זה סכנה רק עבור בנימין - ראה לעיל הערה 12).

(26) כמובן בפשטות. ולהעיר גם ממה שדוקא אחרי מיתת ער (ואונן, לא ניתנה תמר לשלה "פן ימות גם הוא כאחיו" (וישב לח, יא), אבל לא אחרי מיתת ער - מכיון שהי' רק פעם אחת - אמר יהודה לאונן (אף שהי' אחיו של ער) בא אל אשת אחיך גוי (שם לח, ח).

(27) ויצא (לא, לב).

(28) וישב לח, יא.

(29) ברש"י שם: שימותו אנשי. אבל ממ"ש "פן ימות גם הוא כאחיו". מוכרח שבנוגע לשלה היא מוחזקת יותר*, ועד כדי כך, שגם לאחר שנתברר בודאות שאינה קטלנית בנוגע לכל העולם, היתה אסורה לשלה מטעם "פן ימות גם הוא כאחיו", (כמבואר לעיל ע' 189 הערה 37).

(30) ויצא (לא, לב) ובפרש"י שם.

(31) וישלח לה, טו.

(32) ועד שבהסיפור דמיתת רחל (משא"כ בפ' ויחי מח, ז) לא נזכר בתורה (בפירוש עכ"פ - אף ש"ל שזה נרמז במ"ש ויסעו גוי ויהי עוד ככרת הארץ לבוא אפרתה) שהי' בדרך.

(33) ושאני "כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו" (שהיתה אסורה לשלה גם אחרי שנתברר שאינה קטלנית בנוגע לכל העולם, כנ"ל הערה 29) - כי בנוגע לגבי משפחה זו הוחזקה לקטלנית (ולהעיר שגם בדרך ההלכה ישנה סברה (הובאה באוצר הפסוקים לאה"ע סעיף א' (סק"ה)) שבשני אחין, היא מוחזקת לקטלנית רק לגבי יתר האחין ולא לכל העולם), משא"כ בנדר"ד, שגם לגבי משפחה זו, הדרך הי' רק גורם נוסף.

(* הטעם מה שרש"י כותב "שימותו אנשי" - אף שבפסוק נאמר "כאחיו" - ראה לעיל ע' 189 הערה 37.

20 ודאית, אך בכל אופן מתעוררת דאגה מסויימת
21 "שמא...³⁸."
22 ז.
23 **בפעם השניה חשש יעקב מפני האחים**
24 גם את הביטוי השני לחששו של יעקב, "וקראהו
25 אסון בדרך..."³⁹, אין רש"י יכול לבאר בכך "שהשטן
26 מקטרג בשעת הסכנה":
27 על פסוק קודם³⁹ אומר רש"י "מלמד שחשדן שמא
28 הרגוהו או מכרוהו כיוסף". כלומר, כבר אז⁴⁰ חשב
29 יעקב שיוסף "איננו" לא מפני ש"חיה רעה אכלתו".
30 ואם כך, מובן בפשטות, שאי-רצונו לשלוח עמם את
31 בנימים לא נבעה מכך ש"השטן מקטרג בשעת
32 הסכנה", כי:
33 (א) התורה בעצמה מציינת כאן את הסיבה לחששו
34 של יעקב "וקראהו אסון", שהיתה מפני ש"יוסף איננו
35 ושמעון איננו ואת בנימין תקחו": הוא פחד שיקחו
36 עמם את בנימין, כי חשד שבדעתם לפגוע בו⁴¹ (או
37 שהם, בכל מקרה, לא ישתדלו להגן עליו במצרים⁴²,
38 שהוא לא ייאסר וכדומה⁴³), כפי שהם נהגו כלפי יוסף
39 ושמעון⁴⁴.

1 גם היא גרמה לפטירת רחל, וכן היעלמות יוסף היתה
2 בודאי, לדעת יעקב, קשורה לתנאי ה"דרך"³⁴. —
3 לכן חשש יעקב "פן יקראנו אסון", כי סכנת הדרך
4 עלולה לגרום לקטרוג השטן, בדומה לפטירת רחל,
5 שה"דרך" גרמה לכך שקללתו של יעקב תזיק לה.
6 ו.
7 **אצל בני יעקב מתעוררת דאגה "שמא"**
8 הסבר זה מתאים רק לחששו של יעקב "פן יקראנו
9 אסון". אך כאשר מגיעים לדברי בני יעקב "ועזב את
10 אביו ומת", מתעוררת השאלה: הרי הם, בני יעקב,
11 ידעו שה"דרך" לא הזיקה ליוסף³⁵,
12 ופטירת רחל היתה רק מאורע אחד, ושנית, גם
13 לגביה היתה ה"דרך" גורם שולי בלבד, כדלעיל,
14 לכן הם לא יכלו לומר, שלבנימין אורבת סכנה
15 בדרך, ולמה הם התכוונו, אפוא, בחששם "ועזב את
16 אביו ומת"?
17 על כך מסביר שם רש"י "דואגים אנו שמא³⁶ ימות
18 בדרך, "שהרי אמו בדרך מתה"³⁷: כיון שבכל זאת
19 "אמו בדרך מתה", אכן אין ה"דרך" נחשבת לסכנה

ירידתם למצרים בפעם הראשונה, והרי אז אמרו שבאו לבקש את יוסף (רש"י מב, יג) ולא חשבו שמת.
ומה שאמרו "ונאמר (לשון עבר) גוי ואחיו מת", בהכרח לומר שכוונתו בזה הוא אשר ענשו נתברר אצלם שמת, וזה שאמרו עליו אז "והאחד איננו" הוא לא כמו שחשבו מקודם (וראה עד"ז גו"א עה"פ).
39 מב, לו.
40 מכיון שראה שגם "שמעון איננו". אבל לפני האמין להם שחי רעה אכלתהו, ולכן חשב אז ש"דרך" הוא סכנה לבנימין אחי יוסף.
41 כבספורנו מג, ב.
42 ראה רש"י מג, ח: ספק יתפשט בו.
43 עפ"י מ"ש בפנים יובן מה שאמר יהודה "אנכי אערבנו גוי" — דלכאורה (א) איך שייך להיות ערב שלא יקראנו אסון בדרך, והרי אי"ז תלוי כלל ביהודה, (ב) למה אמר רק "ספק יתפשט" (ולא חשש להשיב על עיקר טענת יעקב שיקראנו אסון (מות) שגורע מתפיסה) — כי אז לא חשש יעקב לסכנת הדרך, רק שמא יתפשט או שיאבדוהו (כבפנים). ומכיון שלפי זה החשש הוא רק שמא יתפשט — לכן רק זה אמר יהודה בטענתו (אלא שבערותו הוסיף גם "והצגתי לפניך — שלא אביאנו אליך מת כ"א חי" — שלא יאבדוהו).
44 ראה גם תיב"ע כאן: יוסף אמרתון חיותא כו' ושמעון אמרתון כו' ואת בנימין בעיין אתון למיסב. וראה גם ת"י כאן.
ועפ"י מתורין בפשטות קושיית האוה"ח כאן: "איך חש על ספקיו של בנימין מודאי של שמעון".

34 ולכן נאמר בפסוק "ואת בנימין אחי יוסף גוי" — ולא "בן רחל" (אף שמצד "אחי יוסף" עצמו לא הי' חושש שיקראנו אסון, כנ"ל סעיף ד) — כי (נוסף למה שפעם השנ"י דאסון בדרך הי' ביוסף ודוקא אז הוזהקה לסכנה) בהאסון דיוסף, הי' "דרך" הגורם היחידי.
35 כי מה שמכרוהו — אינו תלוי במה שהי' בדרך.
36 ואף שגם בפסוק דילן כתיב "פן יקראנו אסון" = הרי "פן" אינו כ"כ ספק כמו "שמא". שלכן גם בפרשת וישב כתיב "פן ימות גוי" — אף שמוחזקת היא כו'.
ויתירה מזו: גם בנוגע לאכילה מעץ הדעת — אף שנאמר (כראשית ב, יז) "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" — נאמר "פן תמותון" (שם ג, ג. וראה רד"ק שם בפירושו השני)*.
37 ומ"ש רש"י שם "אם יעזוב את אביו" — אף שהסיבה לזה הוא דרך ולא עזיבת אביו — כוונתו בזה לתרץ: הרי כבר נאמר "לא יוכל הנער לעזוב את אביו" ולמה כופל מיד עוד פעם "ועזב את אביו"? ולכן מפרש רש"י שהם ב' ענינים: (א) "לא יוכל הנער לעזוב את אביו", מצד ש"אביו אהבו"*** (שם ב), אבל אי"ז סיבה לחשש מיתא***. (ב) אפילו "אם יעזוב את אביו" (למרות הקושי שבזה, וקושי כזה שנופל עליו הלשון "לא יוכל", מ"מ "דואגים אנו שמא ימות בדרך כו'").
38 אין להקשות: מכיון שפמני היראה הי' מוציא דבר שקר מפיו ואמר "ואחיו מת" (מד, כ. רש"י שם), הרי הי' יכול לומר שמת בדרך ולכן יראים הם (באמת ולא רק דאגה) שגם בנימין ימות בדרך — כי באמירת יהודה "ועזב את אביו ומת", מסופר מה שאמרו ליוסף בעת

* בפירושו הראשון שברד"ק שם: "ומה שאמרה פן שהוא שמא... כי אפילו הנגיעה מנע ממנו פן נבוא מהנגיעה לאכילה תמות". אבל מ"ש רש"י (ג. ד) "אמר לה כסם שאין מיתה בניגיעה כך אין מיתה באכילה" מוכח שזוהו סברה שגם מצד הנגיעה עצמה ימותו. (ושזה הי' אצלה בודאות כו'. עד שמה שלא מתה תיכף לאחר נגיעתה, הוכיח לה הנחש שאין מיתה גם באכילה). ומה מוכרח שלפי פירש"י הלשון "פן" נופל גם על ענין של ודאי.
** והכוונה בזה. שיעקב לא יוכל לסבול שנתער יעובנו. (אבל לא שבנימין לא יוכל מצד אהבתו — דא"כ הוצרכו לומר (בהפסוקים שלפנ"ו) "ואהב את אביו" ולא "ואביו אהבו").
*** גם בנוגע ליעקב (ודלא כפירושו הראשון) (הובא ברמב"ן) (רשב"ם). כי מ"ש להלן (פסוק לא. וראה פירש"י שם) "והי' כראותו כי אין הנער ומת אביו מצרתו" — מוכח שעיובתו את אביו לזמן קצר. אינו חשש ל"זמת".

37 כן, אפשר לשאול: אנו מוצאים שה"דרך" גרמה נזקים
38 למשפחת בנימין רק פעמיים – פעם אחת לאמו רחל
39 ופעם אחת לאחיו יוסף – וכיצד כבר החשיב אותה
40 יעקב לסכנה ודאית עבור בנימין? לשאלה זו משיב
41 רש"י בצינו שאת הפירוש "שהשטן מקטרג בשעת
42 הסכנה" אומר ר' אליעזר בן יעקב (כפי שיוסבר להלן
43 בסעיף יב).

י.

44
45 חזקה לאחר פעמיים - בענינים מסויימים
46 אותה שאלה מתעוררת גם לפני כן, לגבי המלים
47 "פן ימות גם הוא כאחיו", אשר עליהן מפרש רש"י
48 ש"מוחזקת היא זו שימותו אנשיה": כיצד נחשבת תמר
49 ל"מוחזקת שימותו אנשיה", כאשר הדבר אירע למעשה
50 רק פעמיים, אצל ער ואחר-כך אצל אונן? ולפי האמור
51 לעיל, הרי ממה-נפשך: אם בענינו מוצא רש"י לנכון
52 להבהיר קושי זה, הוא צריך היה להבהירו גם לגבי
53 המושג "מוחזקת" אצל תמר, ואם שם אין הוא מבאר
54 זאת בסוברו שאין בכך סתירה לדרישה לגבי שור
55 המועד שיהיו דוקא שלוש נגיחות, כי ייתכן שלגבי
56 ענינים מסויימים תהיה חזקה רק לאחר שלש פעמים,
57 ואילו לגבי ענינים אחרים מספיקים פעמיים – הרי לפי
58 זה גם בענינו לא היה רש"י צריך, לכאורה, להבהיר
59 קושי זה, ולא היה צורך לציין את שמו של רבי אליעזר
60 בן יעקב?

61 ההסבר לכך הוא: בגמרא⁴⁸ מופיעה מחלוקת בין
62 רבי לרבי שמעון בן גמליאל: רבי אומר, ש"בתרי זימני
63 (=פעמיים) הוי חזקה", ואילו רבי שמעון בן גמליאל
64 סובר, ש"בתלתא זימני (=בשלוש פעמים) הוי חזקה".
65 מסקנת הגמרא היא, שלגבי נישואין ומלקות הדין הוא
66 כדעת רבי, ולגבי וסתות ושור מועד נקבעת ההלכה
67 כדעת רבי שמעון בן גמליאל.
68 מהו ההבדל בין נישואין (ומלקות) לבין (וסתות
69 ו)שור המועד? יש המסבירים⁴⁹ שההבדל הוא בכך
70 שהנישואין ומלקות חמורים הרבה יותר מוסתות ומשור
71 המועד, ולכן מחמירים בענינים אלו וחוששים לחזקה
72 גם ב"תרי זימני".

73 לפי שיטה זו היה מובן: כשם שבענין "פן ימות גם

1 (ב) לאחר שחשב יעקב, שיוסף "איננו" לא מפני
2 ש"חיה רעה אכלתו", וממילא לא קשור ל"דרך", הוא
3 לא יכול היה לחשוב שה"דרך" מהווה סכנה לבנימין,
4 כי לפני כן הוא סבר זאת כיון שבנימין הוא "אחי
5 יוסף".

6 וההדגשה בדבריו "וקראהו אסון בדרך" אינה
7 במלה "בדרך", אלא במלים "בדרך אשר תלכו בה",
8 כפי שהוא מדגיש גם בפסוק שבהמשך: "לא ירד בני
9 עמכם"⁴⁵.

ח.

10
11 למושל מצרים הוסברה סיבה אחרת
12 שונה מכך הפסוק "וקרהו אסון" שבפרשת ויגש,
13 כאשר יהודה חזור על דברי יעקב לפני מושל מצרים
14 – שם מובן בפשטות שהם לא יכלו לספר למושל
15 מצרים על החשש שביטא יעקב במלים אלו. ולכן
16 מסביר רש"י, שלמושל מצרים הסבירו את כוונת יעקב
17 במלים "וקרהו אסון" באופן אחר: "השטן מקטרג
18 בשעת הסכנה".

19 ולכן הם הקדימו לכך את דברי יעקב⁴⁶ "ואומר אך
20 טרוף טרוף" – שיעקב סבר שיוסף נטרף על ידי חיה
21 רעה, בדרך, כי דוקא לאחר הקדמה זו מתקבלת הסיבה
22 "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", כפי שהוסבר לעיל
23 בהרחבה.

ט.

24
25 "חזקה" - לאחר שלש פעמים
26 לאחר כל ההסבר, עדיין נותרה שאלה על הפירוש
27 "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", אשר עליה משיב
28 רש"י בצינו שפירוש זה נאמר על ידי רבי אליעזר בן
29 יעקב, אך כיון שקושי זה אינו כה גדול לפי הפשט,
30 ויתעורר רק מאוחר יותר, כדלהלן, מסתפק רש"י
31 בהבהרתו על ידי רמז, על ידי ציון שמו של בעל
32 המאמר.

33 בדרך כלל נקבעת חזקה בשלוש פעמים, כפי שילמד
34 התלמיד מאוחר יותר, בפרשת משפטים⁴⁷, על הדין של
35 שור מועד, שדווקא ע"י שנגח הוא מתמול שלשום,
36 לאחר שכבר נגח שלוש פעמים, הוא נחשב לנגחן. ואם

(47) כא, כט. לו.

(48) יבמות סד, ב.

(49) רא"ש שם סה, רע"א. נמוקי יוסף שם. וראה גם ש"ט" הצ"צ

י"ד סי' ג' סק"ז ובהנסמן שם.

(45) ומה שגם בפסוק ד' נאמר "ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב
את אחיו" – כוונת הכתוב ב"את אחיו" (אינו טעם על "לא שלח", כ"א)
להדגיש, שאף ששלח את אחיו ולא חשש לסכנת הדרך, מ"מ לא שלח
את בנימין – להיותו אחי יוסף.

(46) מד, כח.

37 יוצא (באופן של קל-וחומר משור המועד), שאין די
38 בפעמיים כדי ליצור חזקה, ואם כך, חזרה השאלה
39 למקומה.

40 לכן מציין רש"י, שאת הפירוש הזה אמר רבי
41 אליעזר בן יעקב, שלשיטתו מובן מדוע נקבעת החזקה
42 לגבי ה"דרך" על ידי פעמיים.

יב.

44 רבי אליעזר בן יעקב: "דרך" קובעת לאחר
45 פעמיים

46 לגב הזמן שבו מתחיל לחול האיסור "בל תאחר",
47 באיחור הבאת נדרים ונדבות לבית המקדש, קיימת
48 מחלוקת בגמרא⁵³: יש דעה הסוברת, שהאיסור מתחיל
49 לאחר שחלפו שלושה רגלים מזמן הנדר או הנדבה,
50 והאדם עדיין לא הביא את הנדרים את הנדבות (ורש"י
51 נוקט בפירושו על התורה⁵⁴ דעה זו), אך רבי אליעזר
52 בן יעקב סובר "כיון שעברו עליהם שני רגלים עובר
53 בבל תאחר".

54 והרי אנו רואים, שהלאו של "בל תאחר" קשור
55 ל"דרך", כפי שמציין רש"י⁵⁵ את הסיבה לכך
56 שמלכתחילה יש להשתדל להקריב את הדרים ואת
57 הנדבות מיד ברגל הראשון, "שמא יקשה לו לחזור
58 ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו ונמצא עובר בבל
59 תאחר".

60 ואם כך, כיון שר' אליעזר בן יעקב סובר, שבענין
61 של "בל תאחר", הקשור בקושי "לחזור ולעלות"
62 בהליכה "בדרך" – עוברים על "בל תאחר" כשחולפים
63 רק "שני רגלים" – הרי כך מובן שלפי שיטת ר' אליעזר
64 בן יעקב צריכה ה"דרך" ליצור חזקה לאחר פעמיים גם
65 בענינו.

66 וכאן אנו רואים (כפי שרואים הרבה בפירושו) את
67 ה"ענינים המופלאים"⁵⁶ שישנם בפירושו רש"י, וכיצד
68 כל פירושי רש"י קשורים זה לזה, שכדי להבין לא רק
69 את הפשט, אלא גם את הרמזים ואת הענינים
70 המופלאים שבפירושו בפרשת מקץ, יש לדעת את אשר
71 הוא מלמדנו בפירושו במס' יבמות ובפ' פינחס.

72 (משיחת ש"פ מקץ וש"פ ויגש תשכ"ט)

1 הוא כאחיו, ענין של "נישואין", היא מוחזקת גם
2 לאחר פעמיים, כי קיים שם חומר הענין של פיקוח
3 נפש, כך בענינו: כיון שענין ה"דרך" כרוך כאן
4 בפיקוח נפש, די בפעמיים כדי לחשוש.

5 אך רש"י אומר שגם בגמרא: "איכא מילתא
6 דמחזיקנן לה בתרי זימני (=יש דברים שהחזקה נקבעת
7 לאחר פעמיים) ואיכא מילתא דבעינן (=שדרושות)
8 תלתא זימני". כלומר, קביעת החזקה לאחר פעמיים
9 בנישואין ובמלקות אינה מפני חומרתם לעומת הענינים
10 האחרים, אלא מפני שבענינים אלו הגיוני שתיווצר
11 חזקה כבר על ידי "תרי זימני".

יא.

גורם יחיד או גורם נוסף

12
13
14 ההבדל בין נישואין לבין שור מועד כה פשוט, גם
15 בדרך הפשט, שרש"י אינו צריך להסבירו כלל, אפילו
16 בפירושו על התורה, שנכתב גם עבור בן חמש למקרא:

17 כאשר מדובר במקרה שבו קובעת החזקה שאותן
18 תוצאות מוכרחות להגיע שוב, כי עצם המציאות של
19 הדבר המוחזק מחייבת אותן וגורמת להן – כפי
20 שהדבר לגבי "קטלנית", שבהיותה "מוחזקת שימותו
21 אנשיה" נקבע ש"מעניה"⁵⁰ גורם בטבעו למות – אז די
22 בפעמיים כדי ליצור חזקה⁵¹. אך כאשר מדובר במקרה,
23 שגם לאחר שהוא מוחזק כגורם לתוצאות אלו, עדיין
24 תלוי הדבר בגורמים נוספים.

25 (וכן הדבר לגבי שור המועד, שגם לאחר החזקה,
26 אין השור הופך לדבר שעצם מציאותו מחייבת באופן
27 טבעי לנזק של נגיחה (כקטלנית שגרימת המות אצלה
28 היא ענין טבעי, בלי תלות ברצונה), אלא כאן יש צורך
29 גם בפעולת הנגיחה, וזה תלוי בכל אופן בכיטוי מסויים
30 של "רצון" מצד השור⁵²).

31 - כאן התוצאה פחות הכרחית, ולכן אפשר להבין,
32 שבמקרה כזה נקבעת החזקה רק לאחר הפעם
33 השלישית.

34 לפי זה יש לומר, שגם בענינו, כיון שאפילו
35 במשפחה זו עצמה, לא גרמה ה"דרך" ל"אסון" באופן
36 ישיר, אלא היא איפשרה את התנאים שגרמו למות –

(50) ומכש"כ להפס"ד דמזלה גורם.

(51) ומה שסתות מחזיקין בתלתא זימני דוקא, אף שהוא ג"כ ענין טבעי – הרי יתרה מזה בווסות, שאפילו אחרי ג' פעמים שאז הוחזקה לכ"ע – ה"ה רק דרבנן. והטעם מפני שאשה רוב ימי טהורים ובחזקת טהרה עומדת, ויש חזקה – טבע – (ורובא) נגד טבע הוסת (ראה שו"ת הצ"צ שם).

(52) ומה שבמלקות מחזיקנן בתרי זימני, אף שאינו מוכרח לחטוא

– הוא כד' אליעזר בן יעקב – דבי' עסקין – דמפרש דעבר ושנה נעשה ככלב שב על קיאו שונה באולתו (יומא פו, ב. ובמו"ק כז, ב): לא ישוב עוד ופרש"י לא יעשה לעולם תשובה.

(53) ר"ה ד, א"ב.

(54) תצא כג, כב.

(55) פנחס כט, לט.

(56) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

ילקוט לוי יצחק על התורה

שהשופר עצמו הוא מאילו של יצחק בחי' גבורות⁹, והוא מטיל חרדה בחי' גבורות, אך זהו מבחי' יצחק כמו שהוא אחר העקדה שנמתק בחסדים דאברהם¹⁰.

ושופר שיעורו¹¹ טפח כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, הוא שיאחזנו ביד ימין דחסדים דאברהם, ויראה לכאן ולכאן הוא כמו שקרא אברהם¹² שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה. הרי יש כאן ב' פעמים יראה, והיינו יראה לכאן ולכאן שיש ראי' משני הצדדים וכו'.

וי"ל השופר עצמו הוא בחי' יצחק, כי הוא מאילו של יצחק, ושיעורו כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, הוא שיראה לכאן לאברהם שהוא קודם יצחק, ולכאן ליעקב שהוא אחר יצחק, והוא שחסדים דאברהם ורחמים¹³ דיעקב ימתיקוהו מב' צדדי¹⁴, והיינו מה שהתיבות¹⁵ "ויראה לכאן ולכאן" גימט' אברהם יעקב במכוון.

והשופר עצמו גבורות דיצחק, אחוזו ביד הוא ע"ד¹⁶ האוחז ביד מדת משפט¹⁷ וד"ל.

והיינו השופר¹⁸ עצמו הוא בחי' גבורה יצחק, והמתקתו הוא שאוחזו בידו ויראה לכאן לאברהם ולכאן דיעקב. לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שנה

בראשית כב, יג - וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחזו במבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו

קלט

טעם שנשחט דוקא איל תמורת יצחק

יצחק, נשחט תמורתו איל.

י"ל, כבש הוא רך¹, בחי' רחמים דתפארת² בחי' יעקב³. ואיל פירושו קשה, כמו אילי⁴ הארץ, והיינו מה שאיל - בחי' גבורה⁵ - שייך⁶ ליצחק, שנשחט תמורתו.

תורת לוי יצחק, חדושים וביאורים בש"ס עמוד שסז

קמ

ביאור במאחזי"ל (רי"ה טז) "תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור עקדת יצחק וכו'", השופר עצמו הוא בחי' גבורות, והמתקתו ע"י אברהם ויעקב, ורמזים בזה

אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור להם עקידת יצחק בן אברהם.

ראש השנה טז, א

9 יצחק בחי' גבורות, ראה פרדס שער כג (הכינויים) פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם.

10 ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ז חלק ג' עמוד 201 סעיפים לח. לט. תורת מנחם - תפארת לוי יצחק ויקרא עמוד צו ואילך. ועיין לקוטי שיחות חלק ל' עמוד 103 ואילך. ראה גם לעיל סימן קיח. קלד. קלז. לקמן סימן קנח.

[בדרך אפשר י"ל דבזה מתורץ לשון הגמ' "כדי שאזכור להם עקידת יצחק בן אברהם", דהי' די שיאמר עקידת יצחק וד"ל].

11 ראש השנה כז, ב. "וכמה שיעור תקיעה פירש רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן". [ועיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, ביאור דיוק הלשון "כמה שיעור תקיעה"].

12 בראשית כב, יד.

13 יעקב בחי' רחמים, ראה לקוטי תורה ואתחנן ה, ב ואילך. תורה אור פרשת נח יא, א. ועיין לעיל סימן טו.

14 ראה עד"ז לעיל סימן סב. ועיין גם סימן קטז. קכג. לקמן סימן ר. רא הערה 21.

15 פירוש: ויראה (בג"י 222) + לכאן (101) + ולכאן (107) = 430, וכן אברהם (248) + יעקב (182) = 430.

16 מתפלת מוסף של ראש השנה.

17 ראה לעיל סימן קכב "משפט" הוא דין וגבורה.

18 עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, ביאור למה תוקעין בתפילת מוסף דוקא.

תקיעת שופר הוא בזמן תפילת הבוקר שהוא זמן⁷ דחסדים, כי המכוון בתקיעת שופר להמשיך גבורות⁸ ממותקות, שהם ממותקות ברחמים וחסדים, כי אם

1 ראה לעיל סימן יט, ובהערה 7 שם. ל. קכה.

2 יעקב בחי' תפארת, ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב ואילך. תורה אור פרשת נח יא, א.

3 ראה רש"י במדבר כח, יט.

4 (יחזקאל יז, יג) "ואת אילי הארץ לקח". ראה לקמן פרשת תולדות סימן רבי. ריג.

5 יצחק בחי' גבורה, ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמר אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד.

6 ראה אור התורה שיר השירים עמוד רצה.

7 ראה זהר חלק ג' דף ר"ד. לעיל סימן יז הערה 8.

8 אור התורה פרשת כי תשא עמוד תרנג-ד. דרושים לראש השנה עמוד א'שנא. ביאורי הזהר עמוד תד-ה. לקמן קמא. קמב. לעיל סימן קכה. קכח.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מקץ

כז

שבפירושו רש"י¹⁵ "כל לשון קץ סוף הוא" – שב"סוף" נכלל "כל לשון קץ", גם "קץ הימין", כי ע"י ה"סוף" בירור "קץ דשמאלא" שבסוף הגלות, באים ל"קץ הימין"¹⁶.

ובהמשך לזה באים (להתחלת ה)קריאה דפרשת ויגש, במנחת שבת¹⁷ ויגש אליו יהודה, כמבואר בדרושי חסידות¹⁸ שהגשת יוסף ליהודה הו"ע סמיכת גאולה (ענינו של יוסף) לתפלה (ענינו של יהודה), ואין ענין יוצא מידי פשוטו – שהגאולה באה בסמיכות ממש לתפלה שמתפללים בני"י "וחתזינה עינינו בשובך לציון", תיכף ומיד ממש.

משיחות ש"פ מקץ, שבת (ז) חנוכה ה'תשמ"ט
– תורת מנחם התועודיות ה'תשמ"ט ח"ב עמוד 77-78

מוג, יד – ואל שדי יתן לכם רחמים לפני
האיש ושילח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין
ואני כאשר שכלתי שכלתי

ב. בב"ר ר' יאשי' בן לוי פתר קראה בגליות ואל שדי יתן לכם רחמים, ויתן אותם לרחמים, לפני האיש, הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו, ושילח לכם את אחיכם אלו עשרת השבטים, ואת בנימין זה שבט יהודה ובנימין, ואני כאשר שכלתי שכלתי, שכלתי בחורבן ראשון שכלתי בחורבן שני, כאשר שכלתי בחורבן ראשון ובשני לא אשכל עוד עכ"ל.

ויש להקשות שכלתי בחורבן ראשון ושני כו' היאך רמיזא אלא דקשה לבעל המדרש איך סיים יעקב בדבר רע שאמר ואני כאשר שכלתי שכלתי הלא הצדיקים תחילתן יסורין וסופן שלום, אלא כך הוא הביאור כאשר שכלתי בחורבן ראשון ושני אז שכולתי כלומר נגמר השיכול ולא אשכול עוד כי השיכול סיבת התיקון והנה הוא טוב מאד. וזהו שאמר יעקב ואל שדי כשרמזו על החורבנות כשיהי' די להצרות אז זורח אור משיח שחתומת' ג"כ שדי" כי שדי ר"ת "שלמה דוד ישי".

שליה

15 הביאור בפשוטו של מקרא – "מדוע מאריך רש"י בפירוש תיבת מקץ שמצינו כמה פעמים לפני זה (ועוד דיוקים) – ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 196 ואילך.
16 לקוטי שיחות שם עמוד 201.
17 זמן הקשור במיוחד עם תכלית השלימות דשבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה המשך תרס"ו עמוד תקמב).
18 ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט. ד"ה ויגש אליו יהודה תרס"ו. ובכ"מ.

מא, א – ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה
חולם והנה עומד על היאור

א. "ויהי מקץ שנתיים ימים". שבוזה ב' פירושים: (א) "מקץ" מלשון סוף², סוף ה"שנתיים ימים" שהיו לפניו (בס"פ וישב), סוף הגלות דיוסף בבית האסורים, (ב) "מקץ" מלשון התחלה³, התחלת ה(שנתיים) ימים שאודותם מסופר בהמשך הפרשה, התחלת הגאולה דיוסף ש"מבית האסורים יצא למלך", כולל גם אסיפת כל האוצרות כו', כמאמר רז"ל⁵ "שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים. . ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא", ד"ל, שנכלל ב"רכוש גדול" שזוכים ע"י העבודה במשך אריכות הגלות, בכמש"כ וק"ו מה"רכוש גדול"⁶ דיציאת מצרים.

ובלשון הקבלה והחסידות⁷ – "קץ דשמאלא"⁸, ו"קץ הימין"¹⁰. ושניהם קשורים זה בזה – כי ע"י בירור והעלאת ניצוצות הקדושה שנמצאים ב"קץ דשמאלא", נעשה קץ הגלות¹¹, "קץ שם לחושך"¹², ובאים ל"קץ הימין"¹³. ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"ינה של תורה"¹⁴

1 להעיר מאור התורה ריש פרשתנו ש"שנתיים ימים" קאי על ב' בחי' שנה, בנוקבא ובדבורא, שנת הלבנה ושנת החמה. ויש לקשר לשנה זו (ה'תשמ"ט) – שנת העיבור, החיבור דשנת החמה ושנת הלבנה, "שנתיים ימים" ביחד.
2 פירוש רש"י ריש פרשתנו.
3 ראב"ע שלח יג, כה. ועוד. וראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 198 ואילך. ושם נסמך.
4 קהלת ד, יד ובפירוש רש"י.
5 פסחים ק"ט, א. ושם נסמך.
6 לך לך טו, יד.
7 ראה אור התורה ריש פרשתנו.
8 זהו פרשתנו קצב, ב. קצד, א.
9 לשון הפסוק סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ובכ"מ.
10 לקוטי תורה להאריז"ל על הפסוק.
11 וי"ל ש"שנתיים ימים" רומז גם לב' האופנים הכלליים שבגלות (שצריך לעשות להם קץ וסוף) – גלות רוחני וגלות גשמי.
כלומר: אף שבפרטיות ישנם ריבוי אופנים בגלות – הגלות אצל שבעים אומות העולם, ד' הגלויות וכו', הרי, באופן כללי נחלקים לשתיים: גלות רוחנית וגלות גשמית.
ולהעיר, שגם במאורע שהביא להתחלת הגלות – "אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים" – היו ב' אופנים אלו: גלות גשמית – שהוציאוהו מהסעודה, וגלות רוחנית, היפך אהבת ישראל (שהלשין על בני ישראל), שמסתבר לומר שהי' אצלו עוד לפני המאורע (אם כי באופן של קטנות, כמרומו בשמו "בר קמצא").
12 איוב כה, ג. וראה אור התורה שם עמוד שלט ואילך.
13 להעיר מהשייכות לימי חנוכה – "שזהו ענין עד שתכלה רגל מן השוק, להעלות בחי' רגל השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא, ואז יהי' קץ הימין" (אור התורה ריש פרשתנו).
14 "היום יום" כ"ט שבט.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום ראשון עמ' א

מקשה הגמרא: וניתוב ליה כל שבעה (האמר שמואל חלצתו חפה
נותנין לו כל שבעה) – כיון שרק עתה, קודם אכילת הפסח, הוא
הבריאי, יש להמתין מלמולו עד שיעברו שבעה ימים, ומדוע הוא
מעכב את אביו מאכילת הפסח. מתרצת הגמרא: דיהבינן ליה כל
שבעה – מדובר שהוא הבריאי ממחלתו קודם הפסח, והמתינו לו
שבעה ימים, ויום השמיני להבראתו חל בערב הפסח. מקשה
הגמרא: אם כך וניתוב ליה מצפרא – שימולו אותו בבוקר, ואם לא
עשו כך, הרי זו ערלות שמעכבת בפסח כבר משעת השחיטה,
ומדוע צריך פסוק שהוא מעכב בשעת אכילה. מתרצת הגמרא:
בְּעֵינָי

תרומה.
1 הגמרא דוחה את הראיה: אָמַר רַבָּא, וְתַסְבְּרָא – וכי סבור אתה
2 שערלות שלא בזמנה מעכבת את האב, הלא 'המול לו כל זכר'
3 אָמַר רַבְּהִינָא וְאִי יִקְרֶב לְעִשְׂתּוֹ, וְהָאִי – וקטן זה שאינו בן שמונה
4 ימים, לֹא בְרַ מְהִילָא הוּא, ומדוע יעכב. אֵלָּא על כרחך שהפסוק
5 מדבר בקטן שהגיע ומנו למול, וְהָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן, כְּגוֹן שְׁחֻלְצָתוּ
6 חָפָה – שבשעת עשיית הפסח היה חולה בחולי הקדחת ולא היה
7 ניתן למולו, ובזמן אכילת הפסח כבר נחלצה ממנו המחלה
8 והבריא, ומלמדנו שמתלבש בקץ דשמאלא, ואז יהי' קץ הימין" (אור התורה ריש פרשתנו).
9 מאכילת הפסח.
10

♦ יום ראשון כ"ב כסלו ♦

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרַעַה חֹלֵם וְהִנֵּה א וְהָיָה מִסּוֹף פְּרָתִין שְׁנִין וּפְרַעַה חֹלֵם וְהָא קָאם עַל נַהֲרָא :

עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:

רש"י וַיְהִי מִקֵּץ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'מִסּוֹף', וְכֹל לְשׁוֹן 'קֵץ', סוֹף הוּא. עַל־הַיָּאָר • כָּל שְׂאָר נְהָרוֹת אֵינָם קְרוּיִים יְאֹרִים, חוּץ מִנִּילוּס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיִין יְאֹרִים יְאֹרִים בִּיְדֵי אָדָם, וְנִילוּס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה אוֹתָם, לְפִי שְׂאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּמִצְרַיִם תְּדִיר כְּשֶׂאָר אֲרָצוֹת.

(ב) וְהִנֵּה מִן־הַיָּאָר עֹלֵת שְׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה ב וְהָא מִן נַהֲרָא סִלְקוּן שְׁבַע תוֹרִין שְׁפִירִין לְמַחְזֵי וּפְטִימִן בְּשָׂר וְרַעֲזֵן פְּאַתְהוּ :

וּבְרִיאַת בְּשָׂר וְתַרְעִינָה בְּאַחוּ:

רש"י יְפוֹת מְרָאָה • סִימֵן הוּא לִימֵי הַשְּׁבַע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יְפוֹת זו לְזוֹ, שְׂאִין עֵינַי בְּרִיָּה צְרָה בְּחֻבְרָתָהּ. בְּאַחוּ • בְּאֵגֶם, מְרִישׁ"ק בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "יִשְׁגָּא אַחוּ".

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

חומ"ש. תורה ב
(ב) יְפוֹת מְרָאָה - סִימֵן הוּא לִימֵי הַשְּׁבַע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יְפוֹת זו לְזוֹ - מִפְּרֵשׁ בֵּן מִשׁוּם שְׁכַתוּב "יְפוֹת מְרָאָה" (שְׁמִשְׁמַעוּ "זִיו קִלְסְתֵּר", כְּלִשׁוֹן רִשׁ"י לַעֲלֵל כַּט, יו), וְלֹא "יְפוֹת תוֹאֲר". אֲבָל פְּרַעַה אָמַר (לְקַמֵּן פְּסוּק יח) רַק "יְפוֹת תוֹאֲר", וְלִכְּן לֹא פִתַּר לוֹ יוֹסֵף פְּרֵט זֶה (מִשְׁכֵּל לַדָּח). וְזוֹ גַם הִסְבִּיחַ שְׂרִשׁ"י פִּירֵשׁ פְּרֵט זֶה כָּאן וְלֹא לְקַמֵּן שָׁם.

שְׂאִין עֵינַי בְּרִיָּה צְרָה בְּחֻבְרָתָהּ. בְּאַחוּ - בְּאֵגֶם - "אַחוּ" פִּירוּשׁוֹ עֵשֶׂב הַגָּדֵל בְּאֵגֶם (רֵאָה רִשׁ"י הַשּׁעַ יג, טו), וּמִנֵּה שְׁכַתוּב "וְתַרְעִינָה בְּאַחוּ" וְלֹא "וְתַרְעִינָה אַחוּ", מוּבָן שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁהוּן רָעוּ בְּאֵגֶם (רֵאָה), וְנִקְרָא הָאֵגֶם "אַחוּ" עַל שֵׁם הַעֲשָׂבִים הַגָּדֵלִים בּוֹ (מִמְבִּי, וְרָאָה גַם רִשׁ"י סְנֵהֲדִרִין קה, ב): "בְּאַחוּ, לְרַעוֹת עֲשָׂבִים לְחַיִּים".

מְרִישׁ"ק - maresc, בִּיצָה (רִשׁ"י אִיב ה, יא).

כְּלַע"ז, כְּמוֹ "יִשְׁגָּא [ח] אַחוּ" - אִיב שָׁם. יְגַדֵּל אַחוּ. וְהַפְּנִיָּה לְצַמַח הַגָּדֵל בְּאֵגֶם. תורה ג

עַל הַיָּאָר - כָּל שְׂאָר נְהָרוֹת אֵינָם קְרוּיִים יְאֹרִים חוּץ מִנִּילוּס - וְלִכְּן אָמַר "הַיָּאָר" בְּהֵא הִידִיעָה, כִּי סֵתֵם יְאֹר הַכְּנָנָה לְנִילוּס (גֵּרֵא).
מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיָה יְאֹרִים יְאֹרִים - בְּרִיכוֹת נִגְרִים (רִשׁ"י שְׁמוֹת ז, ט).
בִּיְדֵי אָדָם - מִנִּילוּס עַד סוֹף הַמִּדְיָנָה (רִשׁ"י סוֹטָה יג, א), מִשְׁפַּת הַנְּהָר לְשָׂדוֹת (רִשׁ"י שְׁמוֹת ז, ט).

וְנִילוּס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה אוֹתָם - בְּרִשׁ"י שְׁמוֹת שָׁם: "וְנִילוּס מִימֵינוּ מִתְבָּרְכִין וְעוֹלָה דְרָף הַיְאֹרִים וּמִשְׁקָה הַשְּׂדוֹת". וּבְרִשׁ"י סוֹטָה שָׁם: "וְנִילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה וּמִתְבָּרַךְ וּמִמְלֵא אוֹתָן יְאֹרִים, וּמִשְׁקִין מִהֵן הַשְּׂדוֹת". וְעַל שֵׁם אוֹתָם יְאֹרִים נִקְרָא הַנִּילוּס "יְאֹר".

לְפִי שְׂאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּמִצְרַיִם תְּדִיר כְּשֶׂאָר אֲרָצוֹת - רָאָה גַם רִשׁ"י לְקַמֵּן מו, י. שְׁמוֹת ז, יו. יִשְׁעִיָּה יט, ה.
(מִן הַיָּאָר עֹלֵת - זֶהוּ עֲקָרוֹ שֶׁל חֹלֵם, לְפִי שֶׁשְׂכִּיעֵתוֹ וְרַעֲיָבְתוֹ מִתּוֹךְ גְּדִלוֹת הַנְּהָר וּמִתּוֹךְ יִבְשׁוֹתוֹ). - כָּל הַקִּטְעַת הַזֶּה אֵינוֹ בְּכַתְּבֵי־יָד וּבְדִפּוּסִים הֵרֵאשׁוּנִים, וְכֵן אֵינוֹ בְּהַרְבֵּה

(א) וַיְהִי מִקֵּץ - כְּתַרְגוּמוֹ: "מִסּוֹף" - רָאָה גַם רִשׁ"י סוֹטָה מא, א: "מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים - בְּסוֹף שְׁבַע שָׁנִים". וְכֵן בְּקִידוּשֵׁין מ, ב: "לְסוֹף שְׁבַע שָׁנִים". וְכֵן בְּסְנֵהֲדִרִין לב, א. וּמֵה שֶׁהוֹצֵרָף לְפָרֵשׁ כָּאן שֶׁ"מִקֵּץ" פִּירוּשׁוֹ "מִסּוֹף", אֵף שֶׁבְּכָר נִזְכַּר לְפָנֵי בֵן כְּמֵה פְעָמִים תִּיבַת "מִקֵּץ" (לַעֲלֵל ד, ג, ח, ה, ט, א), וְרִשׁ"י לֹא מִפְּרֵשׁ מְרֹב הַפְּשִׁיטוֹת? יֵשׁ לִמְרָ: מִשׁוּם שֶׁבְּדִרָף כָּלֵל "מִקֵּץ" פִּירוּשׁוֹ מִסּוֹף הַמְּאֹרַע שֶׁקֹּדֵם לוֹ, שֶׁמְּאֹרַע זֶה הוּא מִסּוֹף הַזְּמַן שֶׁל הַמְּאֹרַע הַקּוֹדֵם, שֶׁהוּא גַם סְבֵיחַ לְמְאֹרַע זֶה (וְכֵן הוּא בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת דְּלַעֲלֵל), וְאֵילוֹ כָּאן נִקְרָא: "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים", אֵף שֶׁהַמְּאֹרַע הַקּוֹדֵם כְּבָר הִסְתַּיֵּם בְּכָף שֶׁ"וַיִּשְׁכַּחְהוּ", וְאִם־כֵּן זֶהוּ תַחֲלַת עֲנִיָּן וְלֹא סִיּוֹם וְתוֹצֵאָה שֶׁל מְאֹרַע קוֹדֵם, וְלִכְּן הִנֵּה נִתֵּן לְפָרֵשׁ שֶׁ"מִקֵּץ" פִּירוּשׁוֹ מִתְחִילַת (שֶׁבְּתַחֲלִילַת שְׁנַתִּים יָמִים הַבָּאִים שֶׁלְפָנָי שְׁנוֹת הַשְּׁבַע הַתְּרַחֵשׁ חֹלֵם פְּרַעַה), מִשׁוּם כֵּף מִפְּרֵשׁ רִשׁ"י שֶׁגַם כָּאן פִּירוּשׁוֹ "מִסּוֹף", אֵף שְׂאִינוֹ הַמְּשֻׁף הַמְּאֹרַע הַקּוֹדֵם (הִרְבֵּי).
וְכֹל לְשׁוֹן "מִקֵּץ", סוֹף הוּא - וְלִכְּן אֵף כָּאן הוּא מִלְּשׁוֹן סוֹף (הִרְבֵּי).

ג וְהָא שָׁבַע תּוֹרָן אֲחֵרֵיהֶן סֵלָקוּ בְּתַרְיָהוֹן מִן נִהְרָא בִישָׁן לְמַחְזֵי וְחִסְרִין בְּשָׂר וְקָמָן לְקַבְּלֵיהוֹן דְּתוֹרָן עַל בִּיף נִהְרָא :

(ג) וְהִנֵּה שִׁבְעַ פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרָאָה וְדָקוֹת בְּשָׂר וְתַעֲמֻדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר :

ה"י - וְדָקוֹת בְּשָׂר • טִינְבִי"ש בְּלַע"ז, לְשׁוֹן 'דְּק'.

ד וְאַכְלָן תּוֹרְתָא בִישָׁן לְמַחְזֵי וְחִסְרִין בְּשָׂר וְתַעֲמֻדְנָה שְׁפִירָן לְמַחְזֵי וּפְטִימְתָא וְאַתְעֵר פְּרָעָה :

(ד) וְתַאכְלָנָה הַפְּרוֹת רָעוֹת הַמְרָאָה וְדָקוֹת הַבְּשָׂר אֶת שִׁבְעַ הַפְּרוֹת יִפֹּת הַמְרָאָה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקָן פְּרָעָה :

ה"י - וְתַאכְלָנָה • סִימָן שֶׁתְּהֵא כָּל שְׁמַחַת הַשִּׁבְעַ נִשְׁפַּחַת בִּימֵי הָרַעֲב.

ה וְדַמְיוּף וְחֵלֶם תִּנְגְּנוֹת וְהָא שִׁבְעַ שְׁבָלִיא סֵלָקוּ בְּקִנְיָא חַד פְּטִימָן וְטָבָן :

(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית וְהִנֵּה שִׁבְעַ שְׁבָלִים עֲלוֹת בְּקִנְיָה אַחַד בְּרִיאֹת וְטָבוֹת :

ה"י - בְּקִנְיָה אַחַד • טוֹאִיד"ל בְּלַע"ז. בְּרִיאֹת • שִׁינִי"ש בְּלַע"ז.

ו וְהָא שִׁבְעַ שְׁבָלִיא לְקָנוּ וַשְׁקִיפֵן קְדוּם צְמַחֵן בְּתַרְיָהוֹן :

(ו) וְהִנֵּה שִׁבְעַ שְׁבָלִים דָּקוֹת וְשְׂדוּפֹת קְדוּם צְמַחֹת אַחֲרֵיהֶן :

ה"י - וְשְׂדוּפֹת • הַשְּׂלִיד"ש בְּלַע"ז, 'וַשְׁקִיפֵן קְדוּם', חֲבוּטוֹת, לְשׁוֹן מְשֻׁקָף הַחֲבוּט תְּמִיד עַל־יְדֵי הַדְּלַת הַמַּכָּה עָלָיו. קְדוּם • רוּחַ מְזֻרְחֵית שְׁקוּרִין בִּיש"א.

ז וּבְלַעַא שְׁבָלִיא לְקִנְיָא וְתַעֲמֻדְנָה שִׁבְעַ שְׁבָלִיא פְּטִימְתָא וּמְלִיָּתָא וְאַתְעֵר פְּרָעָה וְהָא חֵלְמָא :

(ז) וְתַבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדָּקוֹת אֶת שִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְלֵאוֹת וַיִּיקָן פְּרָעָה וְהִנֵּה חֵלוֹם :

ה"י - הַבְּרִיאֹת • שִׁינִי"ש בְּלַע"ז. וְהִנֵּה חֵלוֹם • וְהִנֵּה נִשְׁלֵם חֵלוֹם שְׁלֵם לְפָנָיו וְהַצְרָף לְפוֹתְרִים.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

מִשׁוּם שְׁפָרְעָה לֹא הִזְכִּיר בְּדָבָרוֹ "יְפוֹת מְרָאָה" (מִשְׁכֵּל לְדוּד). תּוֹרָה הַ (ה) בְּקִנְיָה אַחַד - טוֹדִיל - tudel, גְּבַעוּל. פִּירוּשׁ: כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּלַעַז טוֹדִיל"ל, שְׁפִירוּשׁוֹ קִנְיָה, עַל הַגְּבַעוּל, מִפְּנֵי הַדְּמִיוֹן בִּינֵיהֶם, כֵּן הוּא גַם בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ (רַאִים). וְרָאָה גַם רַש"י יוֹמָא מוֹ, א ד"ה אִיבָא. בְּלַעַז. בְּרִיאֹת - שִׁינִי"ש בְּלַעַז. - seines, בְּרִיאֹת. מְבִיא הוֹכְחָה מְלִשׁוֹן לַעַז שְׂאוּמְרִים בְּרִיאֹת גַם עַל שְׁבָלִים (רַאִים). כְּלוּמַר, כְּפִחוֹת מְרֻב מְלֵאוֹתָן (סֵפֶר הַזְּכָרִין). תּוֹרָה ו (ו) וְשְׂדוּפֹת - הַשְּׂלִידִי"ש - hasledes, מִיּוֹבְשׁוֹת (אֲוַר לַעֲזֵי רַש"י). חֲרוּבוֹת (לַעֲזֵי רַש"י). בְּלַעַז, "שְׁקִיפֵן קְדוּם" - תְּרַגּוּם אֲוִנְקִלוֹס. חֲבוּטוֹת - בְּרוּחַ (רַש"י שְׁמוֹת כּא, כה). לְשׁוֹן מְשֻׁקָף הַחֲבוּט תְּמִיד עַל־יְדֵי הַדְּלַת הַמַּכָּה עָלָיו - רָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת שָׁם. וַיִּקְרָא כּו, לו. קְדוּם - רוּחַ מְזֻרְחֵית, שְׁקוּרִין בִּיש"א - bise, רוּחַ חֲזָקָה קְרָה וַיִּבְשָׂה. תּוֹרָה ו (1) הַבְּרִיאֹת - שִׁינִי"ש - seines, אָף שֶׁכֶּבֶר פִּירֵשׁ לַעֲלִיל שְׁבָרִיאֹת תְּרַגּוּמוֹ שִׁינִי"ש, הוֹצֵרָף לְחֻזֵר וּלְפָרְשׁוֹ כְּאֵן,

(ג) וְדָקוֹת בְּשָׂר - טִינְבִי"ש בְּלַעַז, לְשׁוֹן דְּקִי, - tenves, דָּקוֹת. מוֹכִיחַ מִזֶּה שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים עַל דְּבַר כְּחוּשׁ בְּלִשׁוֹן דְּקִי (גו"א). תּוֹרָה ד (ד) וְתַאכְלָנָה - סִימָן שֶׁתְּהֵא כָּל שְׁמַחַת הַשִּׁבְעַ נִשְׁפַּחַת בִּימֵי הָרַעֲב - דִּיק לְכַתּוּב "כָּל שְׁמַחַת הַשִּׁבְעַ", וְלֹא רַק שֶׁהַשִּׁבְעַ עֲצָמוֹ יִהְיֶה נִשְׁכָּח, מִשׁוּם שֶׁגַם כְּאֵן מִדְּגִישׁ הַכְּתוּב "וְתַאכְלָנָה .. אֶת שִׁבְעַ הַפְּרוֹת יְפוֹת הַמְרָאָה", כְּלוּמַר, שֶׁגַם פִּי הַמְרָאָה, "שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יְפוֹת זו לְזוֹ", שְׁנֵה מְרָאָה עַל "שְׁמַחַת הַשִּׁבְעַ", שֶׁהִיָּתָה בְּשֻׁנוֹת הַשִּׁבְעַ, גַם זו תִּשְׁכַּח בְּשֻׁנוֹת הָרַעֲב. אֲבָל לְפָרְעָה לֹא אָמַר כֵּן, אֲלֵא רַק "וְנִשְׁכַּח כָּל הַשִּׁבְעַ",

מִשׁוּם שְׁפָרְעָה לֹא הִזְכִּיר בְּדָבָרוֹ "יְפוֹת מְרָאָה" (מִשְׁכֵּל לְדוּד). תּוֹרָה הַ (ה) בְּקִנְיָה אַחַד - טוֹדִיל - tudel, גְּבַעוּל. פִּירוּשׁ: כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּלַעַז טוֹדִיל"ל, שְׁפִירוּשׁוֹ קִנְיָה, עַל הַגְּבַעוּל, מִפְּנֵי הַדְּמִיוֹן בִּינֵיהֶם, כֵּן הוּא גַם בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ (רַאִים). וְרָאָה גַם רַש"י יוֹמָא מוֹ, א ד"ה אִיבָא. בְּלַעַז. בְּרִיאֹת - שִׁינִי"ש בְּלַעַז. - seines, בְּרִיאֹת. מְבִיא הוֹכְחָה מְלִשׁוֹן לַעַז שְׂאוּמְרִים בְּרִיאֹת גַם עַל שְׁבָלִים (רַאִים). כְּלוּמַר, כְּפִחוֹת מְרֻב מְלֵאוֹתָן (סֵפֶר הַזְּכָרִין). תּוֹרָה ו (ו) וְשְׂדוּפֹת - הַשְּׂלִידִי"ש - hasledes, מִיּוֹבְשׁוֹת (אֲוַר לַעֲזֵי רַש"י). חֲרוּבוֹת (לַעֲזֵי רַש"י). בְּלַעַז, "שְׁקִיפֵן קְדוּם" - תְּרַגּוּם אֲוִנְקִלוֹס. חֲבוּטוֹת - בְּרוּחַ (רַש"י שְׁמוֹת כּא, כה). לְשׁוֹן מְשֻׁקָף הַחֲבוּט תְּמִיד עַל־יְדֵי הַדְּלַת הַמַּכָּה עָלָיו - רָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת שָׁם. וַיִּקְרָא כּו, לו. קְדוּם - רוּחַ מְזֻרְחֵית, שְׁקוּרִין בִּיש"א - bise, רוּחַ חֲזָקָה קְרָה וַיִּבְשָׂה. תּוֹרָה ו (1) הַבְּרִיאֹת - שִׁינִי"ש - seines, אָף שֶׁכֶּבֶר פִּירֵשׁ לַעֲלִיל שְׁבָרִיאֹת תְּרַגּוּמוֹ שִׁינִי"ש, הוֹצֵרָף לְחֻזֵר וּלְפָרְשׁוֹ כְּאֵן,

וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתַּפְּעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרַעְהָ לָהֶם אֶת-חֲלָמוֹ וְאִין-פּוֹתֵר אוֹתָם לַפְּרַעְה׃

ח וַיְהִי בַבֶּקֶר וַיִּמְטְרָא וַיִּמְטְרָא רִיחָה וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
י ת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וַיְת כָּל חֲכַמֶּיהָ
יא אֶת-חֲלָמוֹ וַיִּסְפֹּר פְּרַעְהָ לָהֶם וַיִּתְּנוּ לָהֶם
יב אֶת-חֲלָמוֹ וַיִּסְפֹּר פְּרַעְהָ לָהֶם וַיִּתְּנוּ לָהֶם
יג אֶת-חֲלָמוֹ וַיִּסְפֹּר פְּרַעְהָ לָהֶם וַיִּתְּנוּ לָהֶם

רש"י • וַתַּפְּעֵם רוּחוֹ • וַיִּמְטְרָא רִיחָה, מְקַשְׁשֶׁת בְּתוֹכָהּ כְּפַעְמוֹן, וּבְנִכּוּדֵינָא צַר הוּא אוֹמֵר: (דניאל ב) "וַתַּתְּפַעֵם רוּחוֹ", לְפִי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי פְעִימוֹת: שִׁכְחַת הַחֲלוֹם וְהַעֲלַמַת פְּתוּרוֹ (ב"ר). חֲרָטְמֵי • הַנְּחָרִים בְּטִימֵי מֵתִים, שְׂשׂוֹאֲלִים בְּעֵצְמוֹת (רש"י), הֵן עֲצָמוֹת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּבְמִשְׁנָה: "בֵּית שְׁהוּא מְלֵא טַמְאִי, מְלֵא עֲצָמוֹת". וְאִין-פּוֹתֵר אוֹתָם לַפְּרַעְהָ • פּוֹתֵרִים הָיוּ אוֹתָם, אֲבָל לֹא לַפְּרַעְהָ, שְׂלֵא הָיָה קוֹלָן נִכְנָס בְּאֲזָנָיו, וְלֹא הָיָה לוֹ קוֹרֵת-רוּחַ כְּפְתָרוֹנָם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: "שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד, שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר" (ב"ר).

אשל אברהם - הרב אלעזר שניידר

אֹתָם. וְלֹא הָיָה לוֹ קוֹרֵת רוּחַ כְּפְתָרוֹנָם - נִרְאָה שְׂאִין זֶה דְּבַר נוֹסֵף, אֲלָא טַעַם לָמָּה "לֹא הָיָה קוֹלָן נִכְנָס בְּאֲזָנָיו". וְהַגִּיד אֲרִיזָה" כְּתַב, שְׂרִיחָה שֶׁל פְּרַעְה הָיְתָה מְפַעֶמֶת בּו כְּמִקְדָּם, כְּלוֹמַר, שְׂלֵא נִרְגָּעָה רוּחוֹ כְּפְתָרוֹנָם, וּמִזֶּה הִבִּין שְׂאִין מִמֶּשׁ כְּפְתָרוֹנָם. שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד, שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר - כְּלוֹמַר, לְפִי פְתוּרוֹנָם שָׁבַע פְּרוֹת מוֹרוֹת עַל הוֹלְדֵת הַבְּנוֹת, וְאֲכִילַת שָׁבַע הַפְּרוֹת עַל מִיתָתָן. אֲלָא שֶׁחֲרָטְמֵים טַעַם בְּכָף שְׂמוֹ דְּגִישׁ עַל הַפְּרִט שֶׁל הַיָּאֹר בְּחֲלוֹם, בְּחֻשְׁבָּם שְׂלֵא יִתְכַן שְׂאוֹתוֹ הַיָּאֹר, שֶׁמִּמֶּנּוּ שׁוֹתָה כָּל מִצְרַיִם, וְעַלֶּה בַד כְּבֹד גַּם מוֹזוֹן טוֹב וְגַם מוֹזוֹן רַע, וְאֶמְרוּ שְׂבִידָאֵי הוּא מְדַבְּרִים הַבְּטָלִים שֶׁבְּחֲלוֹם, וְלִכְּן הִחְלִיטוּ שֶׁנִּקְדַּת הַמוֹצָא לְפְתָרוֹן הַחֲלוֹם אֵינָה בִּיָּאֹר אֲלָא בְּפְרַעְה הַעוֹמֵד עַל-יָדוֹ, וְלִכְּן פְּתָרוֹ לוֹ: "שָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד וְכוּ". אֲבָל יוֹסֵף כְּפְתָרוֹנוֹ חִדַּשׁ לָהֶם שֶׁהִשְׁנִי אֵינּוּ בִּיָּאֹר אֲלָא בְּשָׁנִים, שֶׁהָיוּ שָׁנִים טוֹבוֹת וְשָׁנִים רְעוֹת, שֶׁתְּכוֹנוֹת הַשָּׁנִים הֵן שֶׁיִּגְרַמוּ שִׁנּוּי בִּיָּאֹר, וְלֹא לְהִיפֹךְ. בְּנוֹסֵף לְכָךְ, הַחֲרָטְמֵים לֹא יָכְלוּ לְהִבִּין אֶת הַעוֹבְדָה שֶׁשָׁבַע פְּרוֹת טוֹבוֹת וְשָׁבַע פְּרוֹת רְעוֹת נִמְצְאוֹת בִּיחַד בְּעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת, וְלִכְּן הִחְלִיטוּ שֶׁהַכּוֹנֵן לְשָׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד וְשָׁבַע בְּנוֹת אַחַת, שֶׁזֶה יִתְכַן בְּעוֹנָה אַחַת, שֶׁכֵּן הָיוּ לַפְּרַעְה כְּמָה וְכְמָה גְּשִׁים, וְיִתְכַן שֶׁבְּתַקִּיפָה אַחַת יִלְדוּ לוֹ שָׁבַע בְּנוֹת וּבְאוֹתָהּ תַּקִּיפָה יְמוֹתוֹ לוֹ שָׁבַע בְּנוֹת אַחֲרוֹת.

מְקַשָּׁה מְדוּעָה נֶאֱמַר כִּף שָׁם, שֶׁהָרִי אֵין זֶה שִׁיךְ לְכָאן, אֲלָא מְקַשָּׁה מִשָּׁם עַל הַפִּירוּשׁ הַמּוֹכָא כָּאן. לְפִי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי פְעִימוֹת - וְלֹא שָׁבַא לומר שֶׁהָרִיחַ עֲצָמָה מְתַפְּעֶמֶת, אֲלָא שֶׁהָיָה פִּיעֻמָּה שְׁתֵּי פְעִימִים, וּכְאִילוֹ כְּתוּב פְּעִימִים "וַתַּתְּפַעֵם" (נחלת יעקב). שִׁכְחַת הַחֲלוֹם וְהַעֲלַמַת פְּתוּרוֹ - לְכֹן נִכְפַּל הַלִּשׁוֹן, מִדֵּ-שְׂאִין-כֵּן בְּפְרַעְה שְׂלֵא נַעֲלַם מִמֶּנּוּ אֲלָא פְתוּרוֹן הַחֲלוֹם נֶאֱמַר: "וַתַּתְּפַעֵם רוּחוֹ" (רש"י שם). חֲרָטְמֵי - הַנְּחָרִים - הַמְתַּגְּרִים (רש"י ישעיה מו, ב). בְּטִימֵי מֵתִים - "הַחֲרָטְמֵים" הֵיא שְׁתֵּי תִיבוֹת: חֲרָטְמֵי. שְׂשׂוֹאֲלִים בְּעֵצְמוֹת - רָאָה גַם רִש"י דְּנִיָּאֵל א, כ. "טִימֵי", הֵן עֲצָמוֹת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי - רָאָה גַם רִש"י בְּמִדְבַר ה, ב. וּבְמִשְׁנָה - רָאָה אֶהְלוֹת פְּרָק יו מִשְׁנָה ג. "בֵּית שְׁהוּא מְלֵא טַמְאִי, מְלֵא עֲצָמוֹת - בְּרִש"י בְּמִדְבַר שָׁם וְדְּנִיָּאֵל שָׁם מְבִיא הוֹכְחָה מִבְּרֵאשִׁית רַבְּדָה" (ע"ה א): "אֲנִדְרִינּוּס שְׂחִיק טַמְאִי", שְׂחִיק עֲצָמוֹת. וְרָאָה גַם רִש"י בְּרַבּוֹת נט, א. וְאִין פּוֹתֵר אוֹתָם לַפְּרַעְה - פּוֹתֵרִים הָיוּ "אוֹתָם", אֲבָל לֹא "לַפְּרַעְה" - שָׂאם לֹא כֵּן מִהוּ "לַפְּרַעְה" (ג"ה). שְׂלֵא הָיָה קוֹלָן נִכְנָס בְּאֲזָנָיו - הוֹצֵרֵךְ לָזֶה, מִפְּנֵי שָׂאם הָיָה קוֹלָן נִכְנָס בְּאֲזָנָיו אֲלָא שֶׁהָיָה לוֹ סִפֵּק אִם פְּתוּרוֹנָם נִכְוֵן, הָרִי זֶה נִחְשָׁב שֶׁפְּתָרוֹ "לַפְּרַעְה", וְלָמָּה נֶאֱמַר "וְאִין פּוֹתֵר אוֹתָם לַפְּרַעְה"? לְכֹן פִּירֵשׁ שֶׁמִּלְכַּתְחִילָה לֹא נִכְנָסוּ דְבַרְיָהֶם בְּאֲזָנָיו, וְלִכְּן אֵין זֶה נִחְשָׁב שֶׁפְּתָרוֹ לוֹ

מִשׁוֹם שֶׁכָּאן נֶאֱמַר בְּהַמְשָׁךְ לְכָף "וְהִמְלֵאוֹת", וְהָיָה נִיתָן לְחֶשֶׁב שְׂבִיבּוֹן שֶׁכְּתַב "הִמְלֵאוֹת", שְׂעִינּוּ "בְּרִיאֵאוֹת", אִין "הַבְּרִיאֵאוֹת" הַכּוֹנֵן לְעִנּוּ אַחַר, לְכֹן מְפָרֵשׁ שֶׁגַם כָּאן "הַבְּרִיאֵאוֹת" הֵן כְּמִשְׁמַעוֹ שֶׁהֵן מְלֵאוֹת, וּמִזֶּה שֶׁהוֹסִיף "וְהִמְלֵאוֹת", הוּא לְהוֹרוֹת שֶׁהֵן מְלֵאוֹת בְּאוֹפֵן הַכִּי שְׂלֵם שֶׁיְכוּל לְהִיּוֹת (ספר הוֹרֵחוֹ). בְּלַעֲזוֹ. וְהִנֵּה חֲלוֹם - "וְהִנֵּה נִשְׁלַם חֲלוֹם" שְׂלֵם לְפָנָיו - כְּלוֹמַר, לְאַחַר שֶׁחֲלַם פְּעַם שְׁנִית חֲלוֹם הַדּוּמָה בְּתַכְּנֵי לְחֲלוֹם הָרֵאוֹשׁוֹן, הִבִּין שֶׁשְׁנֵי הַחֲלוֹמוֹת בִּיחַד מְהִימִים חֲלוֹם אֶחָד שְׂלֵם (ע"פ קַרְנֵי רֵאמִים). וְכַפַּל רִש"י "נִשְׁלַם .. שְׂלֵם", כִּי "נִשְׁלַם" מוֹסֵב עַל "וְהִנֵּה", וְ"שְׂלֵם" מוֹסֵב עַל "חֲלוֹם". וְאֶמַר "לְפָנָיו", כִּי כֵּן מוֹרָה הַלִּשׁוֹן "וְהִנֵּה". וְהַצֵּרֵךְ לְפּוֹתֵרִים - כְּלוֹמַר, הַכְּתוּב בָּא לומר לָנוּ, לָמָּה דוֹקָא כְּעַת שְׂלַח לְקֵרָא לְפּוֹתֵרִים וְלֹא בִּיקְצָה הָרֵאוֹשׁוֹנָה, מִשׁוֹם שֶׁרַק כְּעַת נִשְׁלַם הַחֲלוֹם (ג"ה). תוֹרָה ח. (ח) וַתַּתְּפַעֵם רוּחוֹ - "וַיִּמְטְרָא רִיחָה" - תַּרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס. רָאָה שָׁם בְּבִיאור. מְקַשְׁשֶׁת בְּתוֹכָהּ כְּפַעְמוֹן - הֵינּוּ שְׂתִיבַת "וַתַּתְּפַעֵם", הוּא מְלִשׁוֹן פְּעִמּוֹן (רֵאמִים). וְרָאָה רִש"י דְּנִיָּאֵל ב, א: "וַתַּתְּפַעֵם - לִשׁוֹן פְּעִימָה וְהִלִּימָה". וּבְרִש"י תְהִלִּים עֵד, ג: "פְּעִימָה - פְּעִימוֹת וּבִהְלוֹת שְׂלַךְ". וּבְנִכּוּדֵינָא צַר הוּא אוֹמֵר - דְּנִיָּאֵל ב, א. וַתַּתְּפַעֵם רוּחוֹ - מִשְׁמַע שֶׁהָרִיחַ עֲצָמָה מְתַפְּעֶמֶת, וְלֹא שֶׁהָיָה מְפַעֶמֶת בְּתוֹכָהּ (נחלת יעקב). וְצִרִיךְ לומר שְׂאֵינוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 343)

פּוֹתְרִים הִיוּ אוֹתָם, אָבֵל לֹא לַפְרָעָה (רש"י מא, ח) הַחֲרָטְמִים לֹא הִצִּיעוּ אֶת פְּתוּרָנוּ שֶׁל יוֹסֵף (אף שֶׁבִפְשׁוּט פְּרוֹת טוֹבוֹת וְשִׁבְלִים בְּרִיאוֹת רוֹמְזִים עַל תְּקוּפַת שָׁבַע), שֶׁהָרִי בְּחִלּוֹם עָמְדוּ הַפְּרוֹת הַרְעוֹת לְצַד הַפְּרוֹת הַטּוֹבוֹת, **בְּעַת וּבְעוֹנָה אַחַת**. לָכֵן אָמְרוּ שָׁבַע בְּנוֹת כּו', שֶׁכֵּן לַפְרָעָה הָיָה מִסְפֵּר נָשִׁים וּמִסְפֵּר פִּילִגְשִׁים, וַיִּתְּכֵן שֶׁבִתְקוּפָה **אַחַת** יִלְדוּ לוֹ בְּנוֹת וַיְמוֹתוּ לוֹ בְּנוֹת אַחֲרוֹת. אַף לְפִי פְתוּרָנוּ (וְעֵצָתוֹ) שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ שְׁנוֹת הַשָּׁבַע וּשְׁנוֹת הָרֵעֵב **בְּכַפִּיפָה אַחַת**, שֶׁהָרִי בְּשְׁנוֹת הַשָּׁבַע אָצְרוּ אוֹצְרוֹת בְּשִׁבִיל שְׁנוֹת הָרֵעֵב, וּבְשְׁנוֹת הָרֵעֵב אָכְלוּ אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁאָצְרוּ בְּשְׁנוֹת הַשָּׁבַע.

(ט) וַיְדַבֵּר שֶׁר הַמְשֻׁקִּים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאֵי
אֲנִי מוֹזִיִּר הַיּוֹם:

(י) פְּרָעָה קָצַף עַל־עַבְדֵּי וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמַר בֵּית
שֶׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֵת שֶׁר הָאֲפִים:

(יא) וַנַּחֲלֶמָה חֵלּוֹם בְּלִילָה אַחַד אֲנִי וְהוּא אִישׁ
בְּפִתְרוֹן חֲלָמֵנוּ:

ה"י אִישׁ פְּפִתְרוֹן חֲלָמֵנוּ • חֵלּוֹם הָרְאוּי לַפְתְּרוֹן שֶׁנִּפְתַּר לָנוּ וְדוּמָה לוֹ.

(יב) וְשֵׁם אֲתָנּוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד לְשֶׁר הַטְּבָחִים
וַנִּסְפְּרֵנוּ לוֹ וַיִּפְתְּרֵנוּ אֶת־חֲלָמֵינוּ אִישׁ בְּחֲלָמֵנוּ
פִּתְרָה:

ה"י נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד • אַרְוֵרִים הַרְשָׁעִים, שֶׁאִין טוֹבָתָם שְׁלֵמָה, שֶׁמִּזְכִּירוּ בְּלִשׁוֹן בְּזִיוֹן. נָעַר • שׁוֹטֵה וְאִין רְאוּי לְגַדְלָה. עַבְדִּי • אָפְלוּ לְשׁוֹנְנֵנוּ אִינוּ מִכִּיר. עֶבֶד • וְכַתּוּב בְּנִימוּסֵי מִצְרַיִם שֶׁאִין עֶבֶד מוֹלֵף, וְלֹא לֹבֵשׁ בְּגָדֵי שָׂרִים (סְפָרִים אַחֲרֵים: שִׁירִים, וְכֵן גַּם רַא"ם). אִישׁ בְּחֲלָמֵנוּ • לְפִי הַחֵלּוֹם וְקָרוֹב לְעֲנִינֵנוּ.

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פִּתְרֵנוּ לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל־כַּפֵּי
וְאֵתוֹ תְּלָה:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

לְשׁוֹנוֹת שֶׁמֶלֶךְ צָרִיף לְדַעַת וְרֵאָה רִש"י לְקַמַּן ג. ח (נח"י). בְּאֲמָרוֹ "מִכִּיר" הַכּוֹנֵה שֶׁאִינוּ מִכִּיר בְּטִיב לְשׁוֹנְנוּ (באר בשדה), כְּלוֹמַר שֶׁאִינוּ שׁוֹלֵט בְּשִׁפְתָנוּ הַיִּטֵּב, כִּי אִם לֹא כֵּן אִיךְ דִּבֵּר אֲתָם (סוכת דה) "עֶבֶד" – וְכַתּוּב בְּנִמוּסֵי מִצְרַיִם שֶׁאִין עֶבֶד מוֹלֵף וְלֹא לֹבֵשׁ בְּגָדֵי שָׂרִים – כְּלוֹמַר, הוּא גַם לֹא יָכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁר. אַךְ גִּירְסַת הַרַא"ם: "בְּגָדֵי שִׁירָאִים".

אִישׁ בְּחֲלָמֵנוּ – לְפִי הַחֵלּוֹם וְקָרוֹב לְעֲנִינֵנוּ – שְׁלֹא הָיָה פְתוּרָנוּ בְּדַרְךָ מִקְרָה אֲלֵא מִתְאִים לְעֲנִן הַחֵלּוֹם (רַא"ם). תּוֹרָה יג

מִזְכִּירוּ בְּלִשׁוֹן בְּזִיוֹן – שֶׁהָרִי יָכוֹל הָיָה לֹאמֹר: וְשֵׁם אֲתָנּוּ אִישׁ (גרא). "נָעַר" – "שׁוֹטֵה" – "נָעַר" בְּגִימְטְרִיָּה "שׁוֹטֵה" [320] (רש"י ב"ר פט, ט). וְהוּא פְּסוּק מְפוֹרָשׁ בְּמִשְׁלֵי (כב, טו): "אוֹלֵת קְשׁוּרָה כְּלָב נָעַר" (מת"כ סם). כִּי אִם לֹא כֵּן, הָרִי לֹא הָיָה "נָעַר", אֲלֵא כֵּן שְׁלִשִׁים, וְאִין לֹאמֹר מִלִּשׁוֹן מִשְׁרַת, שֶׁהָרִי אֹמֵר "עֶבֶד" (מִשְׁכֵּל לדה). וְאִין זֶה סוֹתֵר לְמָה שֶׁיּוֹדֵעַ לַפְתּוֹר חֲלוּמוֹת, כִּי רַק לְעֲנִין זֶה הוּא חֶכֶם, מִה־שֶׁאִין־כֵּן בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים הוּא כְּמוֹ שׁוֹטֵה (סוכת דה).

וְאִין רְאוּי לְגַדְלָה. "עַבְדִּי" – אָפְלוּ לְשׁוֹנְנֵנוּ אִינוּ מִכִּיר – וְכִלְשׁוֹן שֶׁאֵר

אִךְ יוֹסֵף פִּתַּר לָהֶם בְּאוֹפֵן שֶׁשְׁנוֹת הַשָּׁבַע וּשְׁנוֹת הָרֵעֵב יְהִיוּ בְּכַפִּיפָה אַחַת, שֶׁכֵּן עַל־יְדֵי הַעֲצָה שֶׁהוּא נָתַן, הָרִי שֶׁבְּשְׁנוֹת הַשָּׁבַע אָצְרוּ אוֹצְרוֹת בְּשִׁבִיל שְׁנוֹת הָרֵעֵב, וּבְשְׁנוֹת הָרֵעֵב אָכְלוּ אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁאָצְרוּ בְּשְׁנוֹת הַשָּׁבַע, וְכֵן נִמְצָא שֶׁשְׁנוֹת הָרֵעֵב וְהַשָּׁבַע הָיוּ מְצוּיּוֹת בְּעַת וּבְעוֹנָה אַחַת (ע"פ תּוֹרַת מִנְחָם). תּוֹרָה ט

(יא) אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלָמֵנוּ – חֵלּוֹם הָרְאוּי לַפְתְּרוֹן שֶׁנִּפְתַּר לָנוּ, וְדוּמָה לוֹ – רַאָה גַם רִש"י לְעִיל מ, ה. תּוֹרָה יב (יב) נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד – אַרְוֵרִים הַרְשָׁעִים שֶׁאִין טוֹבָתָם שְׁלֵמָה,

השיב על-פני • פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר: "פרעה קצף על עבדיו", הרי מקרא קצר לשון ולא פרש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש מי השיב. מי שבדוד להשיב והוא פרעה, וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות, הם סותמים את הדבר.

(יד) וישלח פרעה ויקרא את־יוסף ויריצהו מן־הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל־פרעה:

יד וישלח פרעה ויקרא את יוסף וארחהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה:

השיב מן הבור • מן בית הסהר, שהוא עשוי כמין גמא, וכן כל בור שבמקרא לשון גמא הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור, פוש"י בלע"ז. ויגלה • מפני כבוד המלכות (כ"ד).

♦ יום שני כ"ג כסלו ♦

טו ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית לה ואנא שמעית עלך למימר דאת שמע חלמא למפשר יתה:

(טו) ויאמר פרעה אלי־יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור - ואין ללמוד ממה שכתוב "והבור רק אין בו מים" שסתם בור יש בו מים, כיון ששם מבור ברש"י הלימוד שבדבר. פוש"א - fose, חפירה.

בלעז. ויגלה - מפני כבוד המלכות - שאם לא כן, מה בא להשמיענו שגילה, ומה גם שפרעה שלח שיריצהו אליו, ובמקום לבוא מיד אל פרעה הלך להסתפר, והרי לבאורה זו מרידה במלכות, לכן פירש שעשה כן מפני כבוד המלכות, ובא להשמיענו שצריך לחלוק כבוד למלכות. ומה מוכן שגם "ויחלף שמלותיו" עשה לכבוד המלכות (משכיל לדח). אלא שצריך עיון למה מעתיק מהפסוק רק תיבת "ויגלה", ואף לא רומז להמשך הפסוק ב"וגו". וכן הוא כמעט בכל הדפוסים וכתב־יד של רש"י. מלבד בדפוס שני שגורס "ויגלה ויחלף שמלותיו". וכן הוא בפירושו רש"י על בראשית רבה פט, ט: "ויגלה ויחלף שמלותיו - לחלוק כבוד למלכות, שהוא מעין דוגמא של מעלה שחלק מכבודו לכשר ודם". וב"תורת מנחם" כתב לחלק, שהגילוח היה ענין חיובי, תספורת מיוחדת לכבוד המלכות, ואילו החלפת הבגדים היתה בכדי

אמר שזהו פרעה, אלא שהמקרא קיצר] (רא). או שגם הוא לא אמר שזהו פרעה, משום שסמך על מה שהזכירו קודם לכן, ובכל זאת הרי זה מקרא קצר, שאין דרך הכתוב לסמוך על מה שזכר למעלה.

וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר - ראה לעיל ט, וברש"י שם, ושם נתבאר. תורה יד

(יד) מן הבור - מן בית הסוהר - אכל לעיל מ, טו גבי "כי שמו אותי בבור" לא פירש רש"י שזהו בית הסוהר, משום שהיה ניתן לפרש שבנתו ששמו אותו בבור ממש לפני ששמו אותו בבית הסוהר, אכל כאן מפורש שבית הסוהר נקרא בור (רא). או מפני שהיה ניתן לומר שיוסף הוא שקרא בור לבית הסוהר, אכל כאן הכתוב קוראהו בור, לכן הוצרך לפרש שכל בור במקרא הוא גומא, ולכן גם בית הסוהר נקרא בור (רא). וראה רש"י איכה ג, נג: "בבור - בבית הכלא".

שהוא עשוי כמין גמא - ולא מפני שהוא עמוק כמו בור, מפני שאז היה צריך לומר "וימשכו" ולא "ויריצהו" (ראה שפ"ח).

וכן כל בור שבמקרא לשון גמא

(יג) השיב על פני - פרעה, הנזכר למעלה, כמו שאמר - פסוק י.

"פרעה קצף על עבדיו", הרי מקרא קצר לשון ולא פרש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש מי השיב, מי שבדוד להשיב והוא פרעה - לבאורה קשה, שתחילת הפירוש: "פרעה הנזכר למעלה", אינו תואם את המשך דבריו: "הרי מקרא קצר לשון ולא פירש מי השיב", ואולי הם שני פירושים שונים, וצריך לגרוס: "דבר אחר, הרי מקרא קצר וכו'". [ואכן בדפוס ראשון מובא רק הקטע השני, ובדפוס שני מובא רק הקטע הראשון, וזה מחזק את ההשערה שהם שני פירושים שונים].

אף יש לומר שבאמת זהו פירוש אחר, ומה שכתב בתחילה: "פרעה הנזכר למעלה", הוא כפי שלא נטעה לומר שהכונה על יוסף שהזכירו בסמוך לעיל: "כאשר פתר לנו". ומכיון שכה היה צריך לכתוב מפורש שזהו פרעה, ועל כן עונה רש"י שזה "מקרא קצר", ולא צריך הכתוב לפרשו, משום שזה מוכן מאליהו שהכונה על פרעה שבדוד להשיב, ולא יוסף (בגש). או יש לומר שהוצרך להוסיף "הרי מקרא קצר", משום שבאן מדובר בדברי שר המשקים, והאדם בבורו אין דרכו לסתום אלא לפרש [ואם-כן בודאי

כ"ג • תשמע חלום לפתור אתו • תאזין ותבין חלום לפתור אותו. תשמע • לשון הבנה והאזנה, כמו: "שומע יוסף", "אשר לא תשמע לשונו", אנטינדר"א בלע"ז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 315)

ואני שמעתי עליך לאמר (מא, טו) כתב הרמב"ן (וארא ו, י): אמרו המפרשים כי מלת לאמר בכל התורה לאמר לישראל . . והנכון בעיני, כי מלת לאמר להורות על ברור הענין . . לא אמירה מספקת ולא ברמז, עכ"ל. ואף כאן, הוספת תבת "לאמר" מורה על ברור גמור ודייק: לא רק שמיעה בעלמא שמעתי, אלא גם "לאמר", בברור גמור.

ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה: (טז) ואתיב יוסף ית פרעה למימר בר מן חכמתי אלהן מן קדם יי תתב ית שלמא דפרעה:

כ"ג • בלעדי • אין החכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן עניה בפני לשלום פרעה.

וידבר פרעה אלי יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר: (יז) יז ומליל פרעה (עם) ליוסף בחלמי הא אנא קאם על פיה נהרא:

והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשך ויפת תאר ותריענה באחו: (יח) יח והא מן נהרא סלקו שבע תורתא פשימן בשר ושפידו למחזי ורענו באחיה:

והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשך לאראיתי בהנה בכל ארץ מצרים לרע: (יט) יט והא שבע תורתא אחרנין סלקו בתריהון חסיכן ובישן למחזי לתדא וחסירן בשר לא חזתי כותהן בכל ארעא דמצרים לבישו:

כ"ג • דלות • בחושות, כמו: (שמואל ב יג) "מדוע אתה ככה דל"? דאמנון. ורקות בשך • כל לשון 'רקות' שבמקרא חסרי בשך, ובבלע"ז בלוא"ש.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

תיבות "בל עדי", ופירושה: החכמה הזאת "בל עדי", אינה שלי, אבל אין פירושו כאן (בכלל מקום): אינה בי, שהרי אחר-כך פתר לו החלום (רא"ם). **אלא "אלהים יענה"** – יתן עניה בפני "שלום פרעה" – כלומר, "יענה" אין פירושו כפשוטו שה' עצמו יענה, שאם כן מה תפקידו של יוסף כאן? לכן פירש שה' "יתן עניה בפני", וכיון שקר, הוצרך לפרש "את שלום פרעה" – "לשלום פרעה", לצורך שלום פרעה (רא"ם). תורה יז

(יט) **דלות** – בחושות – ולא מלשון עוני, כמו כל דלות שבמקרא (רא"ם). **כמו "מדוע אתה ככה דל"** – שמואל ב יג, ד. וברש"י שם: "דל, כמו דלות ורעות תואר". **דאמנון. ורקות בשך** – כל לשון

יוצא לגמרי ממשמעות שמיעה כיון שתחילתה היא האזנה. כלומר, בדבור הראשון שמפרש את כל הענין כתב לפי סדר הזמנים: מאזין, מבין ופותר. ובדבור השני שמפרש רק את תיבת "תשמע", נקט הסדר לפי עיקר המשמעות של המילה. **כמו "שמע יוסף"** – לקמן מב, כג. מבין לשונם (רש"י שם). **"אשר לא תשמע לשונו"** – דברים כח, מט. וברש"י שם: "לא תכיר לשונו". **אינטינדר"א בלעז**. – entendre, משמעה הן שמיעת האזון והן הבנה, דהינו שגם בצרפתית מצינו לשון שמיעה המשמשת גם לשון הבנה (מעייני אגם). תורה טו

(טז) **בלעדי** – אין החכמה משלי – כלומר, "בלעדי" מורכבת משתי

למנוע ענין שלילי, שלא יהיה ביון למלכות אם יבנס לפניו בבגדי אסיר. וראה רש"י ברכות נו, א: "המגלח – סימן גדולה ותפארת היא לו, כמו ויגלח ויחלף וגו'". תורה טו

(טז) **תשמע חלום לפתור אתו** – **האזין** – האזנה גדולה משמיעה, שנוטה אנו להאזין לדבריו ולדקדק בהן (כאר בשה). וראה גם רש"י שמות טו, כו: "והאזנת – תשה אזנים לדקדק בהם". **ותבין "חלום לפתור אתו". תשמע** – **לשון הבנה והאזנה** – בדפוס ראשון: "האזנה והבנה". וכן הוא בפנים לעיל: "תאזין ותבין". וכן הוא גם הסדר, תחילה מאזינים ואחר-כך מבינים. ולגירסת שבפנים יש לומר, שעיקר משמעות שמיעה כאן היא הבנה, ולכן כתבו בתחילה, אלא שמוסיף שאינו

(ב) וְהֵאֱבִלְנָה הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהִרְעוֹת אֶת שֵׁבַע הַפְּרוֹת הָרְאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:

כ ואֲבִלְנָן תּוֹרְתָא חֲסִיקְתָּא וּבִישְׁתָּא יְת שְׁבַע תּוֹרְתָא קְדָמִיתָא פְּטִימְתָּא:

(בא) וּתְבִאֲנָה אֶל-קִרְפָּנָה וְלֹא נוֹדַע כִּי-בָאוּ אֶל-קִרְפָּנָה וּמְרִיאֵיהֶן וְעַ כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיִקָּץ:

כא וְעֵלָא לְמַעֲיָהּ וְלֹא אֲתִידַע אַרְי עֵלֵי לְמַעֲיָהּ וּמְחֻזִּיהֶן בִּיש פִּד בְּקִדְמִיתָא וְאֲתַעְרִית:

(בב) וְאָרָא בְּחֻלְמֵי וְהִנֵּה שֵׁבַע שְׂבָלִים עֹלֵת בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֹת וּמְבוֹת:

כב וְחֻזִּית בְּחֻלְמֵי וְהָא שְׁבַע שְׂבָלִיא סְלָקוּ בְּקִנְיָא חֵד מְלִיזוּ וְסָבֹן:

(בג) וְהִנֵּה שֵׁבַע שְׂבָלִים צְנֻמוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמַחוֹת אַחֲרֵיהֶם:

כג וְהָא שְׁבַע שְׂבָלִיא נְצֹן לְקִנְיָן שְׂקִיפִין קָדִים צְמַחוֹן בַּתְּרִיהוֹן:

כ"ד צְנֻמוֹת • צְנֻמָּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, סְלַע, הָרִי הֵן כְּעֵץ בְּלִי לְחִלוּחַ וְקִשׁוֹת כְּסֻלַּע, וְתַרְגּוּמוֹ: 'נְצֹן לְקִנְיָן, נְצֹן, אֵין בְּהֵן אֵלָא הַנֵּץ, לְפִי שְׁנַתְרוּקְנֵנוּ מִן הַזֶּרַע.

(כד) וְתִבְלַעְנָן הַשְּׂבָלִים הַדְּקוֹת אֶת שֵׁבַע הַשְּׂבָלִים הַטְּבוֹת וְאָמַר אֶל-הַחַרְטֻמִּים וַאֲיִן מִגִּיד לִי:

כד וּבְלַעְנָן שְׂבָלִיא לְקִנְיָא יְת שְׁבַע שְׂבָלִיא טְבִיבָא וְאַמְרִית לְחַרְשָׁיא וְלִית דִּי מַחְזִי לִי:

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-פְּרַעֲהַ חֵלוֹם פְּרַעֲהַ אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפְרַעֲהַ:

כה וַאֲמַר יוֹסֵף לְפְרַעֲהַ חֵלְמָא פְּרַעֲהַ חֵד הוּא יְת דִּי יְיָ עֲתִיד לְמַעַבְדַּד חֻזִּי לְפְרַעֲהַ:

(כו) שֵׁבַע פָּרֹת הַטְּבוֹת שֵׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשֵׁבַע הַשְּׂבָלִים הַטְּבוֹת שֵׁבַע שָׁנִים חֵלוֹם אֶחָד הוּא:

כו שְׁבַע תּוֹרְתָא טְבִיבָא שְׁבַע שָׁנִין אַנְוִן וְשְׁבַע שְׂבָלִיא טְבִיבָא שְׁבַע שָׁנִין אַנְוִן חֵלְמָא חֵד הוּא:

כ"ז שְׁבַע שָׁנִים וְשְׁבַע שָׁנִים • בְּלָן אֵינָן אֵלָא שְׁבַע, וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה הַחֵלוֹם פְּעַמִּים, לְפִי שֶׁהִדְבָּר מְזַמֵּן, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ לוֹ בַּסּוּף: "וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֵלוֹם וְגו'". בְּשֵׁבַע שָׁנִים הַטְּבוֹת נֹאמַר: "הַגִּיד לְפְרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ, וּבְשֵׁבַע שָׁנֵי רַעַב נֹאמַר: "הִרְאָה אֶת פְּרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא הַדְּבָר מְפֹלֵג וְרַחוּק, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן מְרָאָה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שְׁבוֹתָב רִשׁ"י דְּבָר וְהָ כָּאן, וְגַם מִצִּינָן "כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ לוֹ בַּסּוּף", כְּנֻנְתּוֹ לֹאמַר בְּזוֹה שֶׁרַק הַחֵלוֹם הַטּוֹב נִשְׁנָה פְּעַמִּים מִשׁוּם "שֶׁהִדְבָּר מְזַמֵּן", וְלָכֵן רַק בּוֹ אָמַר יוֹסֵף: "חֵלוֹם אֶחָד הוּא", מֵהַשְּׂאִינִי-כֵן הַחֵלוֹם הִרְעַע נִשְׁנָה בְּגִלְלַת הַחֵלוֹם הַטּוֹב, וְלָכֵן מִצִּינָן "כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ לוֹ בַּסּוּף", לֹאמַר שֶׁגַם שֵׁם אֵין הַכְּנֻנָה לְחֵלוֹם הִרְעַע (כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁמַע בְּפִשְׁטוֹת) אֵלָא לְחֵלוֹם הַטּוֹב, וְדַעֲצֵם מְקוֹם אֲמִירָה זוֹ צָרִיף לְהִיּוֹת כָּאן, אֵלָא שְׂאֵמַר לוֹ זֹאת בַּסּוּף (נחלא יעקב).

בְּשֵׁבַע שָׁנִים הַטְּבוֹת נֹאמַר - לְעִיל פְּסוּק כה, שֶׁהוּא הַקְּדָמָה לְפִסּוּק כו הַמְדַבֵּר בְּשֵׁבַע הַשָּׁנִים הַטְּבוֹת. "הַגִּיד לְפְרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ,

בְּסֻלַּע - גִּירְסַת הַרְא"ם: "וּיְבִשׁוֹת כְּסֻלַּע", וְעַל-פִּי-זוֹה מִיִּשְׁב אֶת קוֹשְׁתֵי הַרְמַב"ן שֶׁהַשְּׂבָלִים הַרְקוֹת אֵינָן קִשׁוֹת כְּסֻלַּע. וְתַרְגּוּמוֹ: "נְצֹן לְקִנְיָן" - שֶׁלָּקָה הַנֵּץ שֶׁלָּהֶם (רא"ם).

"נְצֹן", אֵין בְּהֵן אֵלָא הַנֵּץ לְפִי שְׁנַתְרוּקְנֵנוּ מִן הַזֶּרַע. - שֶׁמִּמֶּנּוּ מִתְהַנֶּה הַזֶּרַע. תּוֹרַה כד

(כו) שֵׁבַע שָׁנִים וְשֵׁבַע שָׁנִים - בְּלָן אֵינָן אֵלָא שְׁבַע - וְלֹא אַרְבַּע עֶשְׂרֵה, שֶׁהִרְי "חֵלוֹם אֶחָד הוּא" (גיר"א).

וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה הַחֵלוֹם פְּעַמִּים, לְפִי שֶׁהִדְבָּר מְזַמֵּן, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ לוֹ בַּסּוּף - פְּסוּק לב.

"וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֵלוֹם וְגו'" - מֵה

"רְקוֹת" שְׂבַמְקָרָא - צָרִיף עֵינִין שֶׁלֹּא מִצִּינּוּ בֵּן עוֹד בְּמִקְרָא כִּי אִם לְקַמֵּן פְּסוּקִים כ, כז, וְאוֹלֵי כְּנֻנְתּוֹ גַּם לְרְקוֹתוֹ (שבשופטים ד, כא-כ) וְ"רְקוֹתך" (שבש"ש ד, ג.ו.ג, ז, שְׂנֻקְרָאִים כֵּן עַל שֵׁם חֲסֵרוֹן הַבֶּשֶׂר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַרְד"ק בְּסִפְרֵי הַשְּׂרָשִׁים עֶרְף רַקק [וְכֵן כְּתַב בְּמִצְוֹת צִיּוֹן שׁוֹפְטִים שֵׁם] [ספר הוֹכְרֵן].

חֲסֵרֵי בֶשֶׂר, וּבְלַעַז: כְּלוּשִׁי-ש - bloses, מְחוֹסְרוֹת (אוֹצֵר לְעוֹי רִשׁ"י). מְשׁוּלְלֹת (לְעוֹי רִשׁ"י). תּוֹרַה כ

(כג) צְנֻמוֹת - "צוּנְמָא" - רְאָה פְּסָחִים מו, ב. וְעוֹד.

בְּלִשׁוֹן אַרְמִי: סְלַע - רְאָה גַם רִשׁ"י נְדָה ח, א.

הָרִי הֵן כְּעֵץ בְּלִי לְחִלוּת, וְקִשׁוֹת

כז ושבע תורתא חסיכתא ובישתא דסלקון
בתריהון שבע (נ"י שבועא) שנין אנון ושבע
שבליא לקנתא דשקיפון קדום יהונון שבע
שני כפנא :

כח הוא פתגמא די מלילית עם פרעה די יי
עתיד למעבד אחזי לפרעה :

כט הא שבע שנין אתון סבעא (נ"י שבועא)
רפא בכל ארעא דמצרים :

ל ויקומון שבע שני כפנא בתריהון ויתנשי
פל סבעא (נ"י שבועא) בארעא דמצרים
וישיצי כפנא ית (עמא ד) ארעא :

לא ולא יתידע שובעא (נ"י שבועא) בארעא
מן קדם כפנא ההוא דיהי בטר כן ארי
תקיף הוא לתדא :

לב ועל דאמנית חלמא לפרעה תרתין זמנין
ארי תקין פתגמא מן קדם יי ואחזי יי
למעבדה :

לג ויכעז יחזי פרעה גבר סוכלמן ותפס
ומנניה על ארעא דמצרים :

(כו) וְשֵׁבַע הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהִרְעַת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן
שֵׁבַע שָׁנִים הִנֵּה וְשֵׁבַע הַשָּׂבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת
הַקְּדִים יִהְיוּ שֵׁבַע שָׁנֵי רָעָב :

(כח) הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרֹעָה אֲשֶׁר
הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת־פְּרֹעָה :

(כט) הִנֵּה שֵׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שֵׁבַע גְּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם :

(ל) וְקָמוּ שֵׁבַע שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח כָּל־הַשָּׁבַע
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכֻלָּה הָרָעָב אֶת־הָאֶרֶץ :
נ"י ~ וְנִשְׁבַּח כָּל־הַשָּׁבַע • הוּא פְתוּן הַבְּלִיעָה .

(לא) וְלֹא־יִוָּדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעָב הַהוּא
אַחֲרֵי־כֵן כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד :
נ"י ~ וְלֹא־יִוָּדַע הַשָּׁבַע • הוּא פְתוּן : "וְלֹא נִוְדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קַרְבְּנָה" .

(לב) וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל־פְּרֹעָה פְּעַמִּים כִּי־נָכוֹן
הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמָּהֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ :
נ"י ~ נְכוּן • מְזֻמָּן .

(לג) וְעַתָּה יֵרָא פְרֹעָה אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשִׁיתָהוּ
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם :

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 340 - מתוך 'לקראת שבת')

חכמת יוסף בפתרון החלומות

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על-ארץ מצרים: (מא, לג)

לאחר שפרש יוסף את חלומות פרעה, יעץ לו כיצד עליו לנהג לקראת שנות הרעב - "ועתה ירא פרעה" גוי, "יעשה פרעה ויפקד".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

פתרון: "ולא נודע כי באו אל
קרנבנה" - לעיל פסוק כא. כלומר,
שהרעב יהיה כזה כבר, עד שלא יהיה
נרגש בעולם שום דבר מהשבע הגדול
שהיה, וכאילו לא היה כלל
שבע. תורה לב
(לב) נכוון - מזמן - ראה גם רש"י
שמות לד, ב. כלומר, שאינו מלשון נכוון
ואמת הדבר (רא"ם). תורה לג

(ל) וְנִשְׁבַּח כָּל הַשָּׁבַע - הוּא פְתוּן
הַבְּלִיעָה - לֹא דוּקָא בְלִיעַת הַשָּׂבָלִים,
אֶלָּא גַם לְאִכִּילַת הַפְּרוֹת קוּרָא בְלִיעָה
[כַּפְתוּב (פסוק כא) וּתְבַאֲנָה אֶל קַרְבְּנָה]
(באר בשדה). דְּהִינוּ שֶׁהָרָעָב יִבְלַע אֶת
הַשָּׁבַע, שֶׁמִּחֲמַת הָרָעָב הַגְּדוֹל יִשְׁכַּחוּ
הַבְּרִיּוֹת שֶׁהֵיחָ שֵׁבַע בְּאֶרֶץ. וְרָאה רש"י
לְעִיל פְסוּק ד וּבְבִיאור שֶׁם. תורה לא
(לא) וְלֹא יִוָּדַע הַשָּׁבַע - הוּא

וּשְׁבַע שָׁנֵי רָעָב נֹאמַר - לְקַמֵּן פְסוּק
כח, שֶׁהוּא סוּיָם שֶׁל פְסוּק כז הַמְדַבֵּר
בְּשֵׁבַע הַשָּׁנִים הַרְעוֹת. וְהוֹצֵרָה לְפָרֶשׁ
כֵּן: א) מִפְּנֵי כָּפַל הַלְשׁוֹן, ב) מִפְּנֵי שִׁינוּי
הַלְשׁוֹן.
"הִרְאָה אֶת פְּרֹעָה", לְפִי שֶׁהָיָה
הַדָּבָר מְפֻלָּג וְרוּחוֹק, נוֹפֵל כּוֹ לְשׁוֹן
מְרָאָה - רָאה בְּמִדְבָּר כּד, יז: "אֶרְאֶנּוּ
וְלֹא עֲתִיד". תורה כו

ולכאורה תפקידו של יוסף היה רק לפרש את דבר החלום, ולא ליעץ מה לעשות. וההסברה בזה: הקשי בפתרון החלום שבגטיו נכשלו החרטומים לפרשו, מספר בהמשך הכתוב: "והנה שבע פרות אחרות עולות . . רעות מראה ודקות בשר, ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאור", כלומר - שהפרות הרזות והשמנות עמדו יחד על שפת היאור. התקשו החרטומים: מהו ההסבר להמצאות שני הסימנים ההפכיים - רזות ושמנות - ביחד? רק יוסף, בהכמתו, ערב את שני ההפכים בפתרונה: בשבע שני השבע "ויקבצו את כל אכל השנים הטובות הבאות האלה ויצברו בר", היינו שפבר בשנות השבע יתפזנו לשנות הרעב, ומאידך - בשנות הרעב "והיה האכל לפקדון לשבע שני הרעב", שיאכלו את אכל שנות השבע. מעלה נוספת ועקרית, שפתרון החלום נסב לא רק על הצפוי מאת הקב"ה, אלא גם מעשיו של פרעה - צבירת האכל, נרמזו בחלומה. ועל-כן "ויטב הדבר בעיני פרעה". פרוש: עצתו של יוסף מצאה חן בעיני פרעה יותר מפתרון החלום עצמו, עד ששבחו "אין נבון וחכם כמוך", בכנתו לעצתו.

לדעבד פרעה וימני מהימני על ארעא ויזרז ית ארעא דמצרים בשבע שני שובעא (ג"י שובעא):

(לד) יעשה פרעה ויפקד פקדים על-הארץ וחמש את-ארץ מצרים בשבע שני השבע: כ"ג וְחֲמִשׁ • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וַיִּזְרַז, וְכַן: 'וַיְחַמְשִׁים'.

לה ויכנשוני ית כל עיבור שניא טבן דאתנן האלין ויצרון עיבור תחות ידא דפרעה עיבורא בקירויא ויטרון:

(לה) ויקבצו את-כל-אכל השנים הטובות הבאת האלה ויצברו-בר תחת יד-פרעה אכל בערים ושמרו:

כ"ג וְחֲמִשׁ • אֶת-כָּל-אֹכֶל • שֵׁם דְּבַר הוּא, לְפִיכָף טַעְמוֹ בְּאֶלֶף וְנִקְוֹד בְּפֶתַח קָטָן (סגול). וְאוֹכֵל שְׂהוּא פּוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָּל אוֹכֵל חֵלֵב", טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּכ' וְנִקְוֹד קָמָץ קָטָן (צירי). תַּחַת יַד-פְּרַעֲה • בְּרִשׁוֹתוֹ וּבְאוֹצְרוֹתָיו.

לו ויהי עבדא גניז (לעמא ד) לארעא לשבע שני כפנא די תהונו בארעא דמצרים ולא תשמיעי עמא דארעא בכפנא:

(לו) והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין בארץ מצרים ולא-תכרת הארץ ברעב: כ"ג וְהָיָה הָאֹכֶל לְפִקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא-תִכְרַת הָאֶרֶץ בְּרָעָב: כ"ג וְהָיָה הָאֹכֶל • הַצָּבוּר, כְּשֶׁאֵר פִּקְדוֹן הַגְּנוּז לְקִיּוֹם הָאָרֶץ.

לו ושפר פתגמא בעיני פרעה ובעיני כל עבדוהי:

(לו) ויטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל-עבדיו:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

התיבה. וְנִקְוֹד בְּפֶתַח קָטָן - סגול. ל. וְרָאָה גַם רַש"י מְשַׁלֵּי יג, כג. וְאוֹכֵל שְׂהוּא פּוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָּל אוֹכֵל חֵלֵב" - וַיִּקְרָא ז, כה. טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּכ"ף - השעם נמצא באות כ"ף, שהיא ההברה התחתונה של התיבה. וְנִקְוֹד קָמָץ קָטָן - צירי. וְרָאָה גַם רַש"י לְעֵיל ד, כב. וְשַׁעֲיָה מ, כד. תַּחַת יַד פְּרַעֲה - בְּרִשׁוֹתוֹ וּבְאוֹצְרוֹתָיו - "תַּחַת יַד" פִּירוּשׁוֹ "בְּרִשׁוֹתוֹ", וְהַכּוֹנֵה הַתִּיבָה. כְּתַרְגּוּמוֹ: "[וַיִּזְרִיזוּ]" - כִּן הִגִּירְסָא בְּכַמְהָ כְּתִבֵּי יַד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים, אִף בְּרֹוב הַסְּפָרִים הִגִּירְסָא: "וַיִּזְרִי". וְרָאָה אוֹנְקֵלוֹס. - מְלִשׁוֹן חֲמוּשׁ, וְלֹא מְלִשׁוֹן חוֹמֵשׁ (רא"ם). וְכֵן "וְחַמְשִׁים" - שְׁמוֹת יג, יח. אֵין חֲמוּשִׁים אֱלָא מוּזְנִינִים (רש"י ס. תורה לה (לד) אֶת כָּל אֹכֶל - שֵׁם דְּבַר הוּא - כְּלוּמַר, מְאָכֵל, וְלֹא שֵׁם הַפּוֹעֵל. לְפִיכָף טַעְמוֹ בְּאֶלֶף - השעם נמצא באות אֶלֶף, שהיא ההברה העליונה של

התיבה. וְנִקְוֹד בְּפֶתַח קָטָן - סגול. ל. וְרָאָה גַם רַש"י מְשַׁלֵּי יג, כג. וְאוֹכֵל שְׂהוּא פּוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָּל אוֹכֵל חֵלֵב" - וַיִּקְרָא ז, כה. טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּכ"ף - השעם נמצא באות כ"ף, שהיא ההברה התחתונה של התיבה. וְנִקְוֹד קָמָץ קָטָן - צירי. וְרָאָה גַם רַש"י לְעֵיל ד, כב. וְשַׁעֲיָה מ, כד. תַּחַת יַד פְּרַעֲה - בְּרִשׁוֹתוֹ וּבְאוֹצְרוֹתָיו - "תַּחַת יַד" פִּירוּשׁוֹ "בְּרִשׁוֹתוֹ", וְהַכּוֹנֵה הַתִּיבָה. כְּתַרְגּוּמוֹ: "[וַיִּזְרִיזוּ]" - כִּן הִגִּירְסָא בְּכַמְהָ כְּתִבֵּי יַד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים, אִף בְּרֹוב הַסְּפָרִים הִגִּירְסָא: "וַיִּזְרִי". וְרָאָה אוֹנְקֵלוֹס. - מְלִשׁוֹן חֲמוּשׁ, וְלֹא מְלִשׁוֹן חוֹמֵשׁ (רא"ם). וְכֵן "וְחַמְשִׁים" - שְׁמוֹת יג, יח. אֵין חֲמוּשִׁים אֱלָא מוּזְנִינִים (רש"י ס. תורה לה (לד) אֶת כָּל אֹכֶל - שֵׁם דְּבַר הוּא - כְּלוּמַר, מְאָכֵל, וְלֹא שֵׁם הַפּוֹעֵל. לְפִיכָף טַעְמוֹ בְּאֶלֶף - השעם נמצא באות אֶלֶף, שהיא ההברה העליונה של

התיבה. וְנִקְוֹד בְּפֶתַח קָטָן - סגול. ל. וְרָאָה גַם רַש"י מְשַׁלֵּי יג, כג. וְאוֹכֵל שְׂהוּא פּוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָּל אוֹכֵל חֵלֵב" - וַיִּקְרָא ז, כה. טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּכ"ף - השעם נמצא באות כ"ף, שהיא ההברה התחתונה של התיבה. וְנִקְוֹד קָמָץ קָטָן - צירי. וְרָאָה גַם רַש"י לְעֵיל ד, כב. וְשַׁעֲיָה מ, כד. תַּחַת יַד פְּרַעֲה - בְּרִשׁוֹתוֹ וּבְאוֹצְרוֹתָיו - "תַּחַת יַד" פִּירוּשׁוֹ "בְּרִשׁוֹתוֹ", וְהַכּוֹנֵה הַתִּיבָה. כְּתַרְגּוּמוֹ: "[וַיִּזְרִיזוּ]" - כִּן הִגִּירְסָא בְּכַמְהָ כְּתִבֵּי יַד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים, אִף בְּרֹוב הַסְּפָרִים הִגִּירְסָא: "וַיִּזְרִי". וְרָאָה אוֹנְקֵלוֹס. - מְלִשׁוֹן חֲמוּשׁ, וְלֹא מְלִשׁוֹן חוֹמֵשׁ (רא"ם). וְכֵן "וְחַמְשִׁים" - שְׁמוֹת יג, יח. אֵין חֲמוּשִׁים אֱלָא מוּזְנִינִים (רש"י ס. תורה לה (לד) אֶת כָּל אֹכֶל - שֵׁם דְּבַר הוּא - כְּלוּמַר, מְאָכֵל, וְלֹא שֵׁם הַפּוֹעֵל. לְפִיכָף טַעְמוֹ בְּאֶלֶף - השעם נמצא באות אֶלֶף, שהיא ההברה העליונה של

וַיֹּאמֶר פְּרַעְה אֶל-עֲבָדָיו הַנִּמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר
לח וַיֹּאמֶר פְּרַעְה לְעַבְדָּוְהִי הַיִּשְׁתַּכַּח כְּדִין
גָּבַר דִּי רוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ בָּהּ:
רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

רש"י - הנמצא כזה • הנשפח כדיון, אם גלף ונבקשנו, הנמצא כמוהו? הנמצא, לשון תמיחה, וכן כל ה"א
המשמשת בראש התבה ונקודה בכתף פתח.

♦ יום שלישי כ"ד כסלו ♦

וַיֹּאמֶר פְּרַעְה אֶל-יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים
אֹתָךְ אֶת-כָּל-זֹאת אֵין-נְבוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ:

רש"י - אין-נבון וחכם כמוך • לבקש איש נבון וחכם, שאמרת - לא נמצא כמוך.

מֵאֵת תְּהִי מִמֶּנָּה עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרֵךְ יִתְּנֶן
כָּל עֲמִי לַחֹד פָּרְסִי מִלְכוּתָא הַדִּין אֵיהִי
יְקִיר מִנֶּךָ:

(מ) אַתָּה תְּהִיָּה עַל-בֵּיתִי וְעַל-פִּיךָ יִשַׁק כָּל-עַמִּי רַק
הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:

רש"י - יִשַׁק • יתנון, יתפרנס. כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידיך, כמו: (לעיל טו) "ובן משק ביתי", וכמו: (תהלים
א) "נשקו-בר", גרגישו"ן בלע"ז. רק הכסף • שיהיו קורין לי מלך. כסא • לשון של המלוכה, כמו: (מלכים
א) "ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך".

מֵאֵת פְּרַעְה לְיוֹסֵף חֲזִי מַגִּיתִי יָתֵךְ עַל
כָּל אֲרָעָא דְמִצְרַיִם:

(מא) וַיֹּאמֶר פְּרַעְה אֶל-יוֹסֵף רְאֵה נִתְּתִי אֹתְךָ עַל
כָּל-אֲרָץ מִצְרַיִם:

אשל אברהם - הרב אלעזר

והיו נעשים על-ידיך - זהו הפירוש
"ועל פיך".
כמו "ובן משק ביתי" - לעיל טו, ב.
וברש"י שם: "שכל ביתי ניוון על-פיו,
וכמו ועל פיך ישק". וראה שם בבבאור.
וכמו "נשקו בר" - תהלים ב, יב. אכל
ראה רש"י שם: "וזרו עצמכם בבר",
משמע שמפרש "נשקו", מלשון נשק,
ולא מלשון פרנסה.
גרנישו"ן - garnison, אספקה.
בלעז. רק הכסף - שיהיו קורין לי
מלך - כלומר, רק לענין הכבוד,
שאקרא "מלך", "אגדל ממך".
כסא - לשון [שם] - בן הוא בדפוס
ראשון. אף בשאר דפוסים: "של".
המלוכה - ראה גם רש"י ישעיהו מז, א:
"אין כסא - אין מלכות".
כמו "ויגדל את כסאו מכסא אדני
המלך" - מלכים א, לו. וראה רש"י
עבודה זרה יט, א: "כסא, מקום כבוד
קבוע, כדור רק הכסא אגדל
ממך". תורה מא

וכן כל ה"א המשמשת בראש תבה
ונקדה בכתף פת"ח - ראה גם רש"י
לעיל שם. ושם נתבאר. תורה לט
(לט) אין נבון וחכם כמוך - לבקש
"איש נבון וחכם" שאמרת - לעיל
פסוק לג.
לא נמצא "כמוך" - שאין לומר שזהו
המשך לתחילת דבריו: "אחרי הודיע
אלקים אותך", כי אז היה צריך לסיים:
"נבון וחכם אתה", לכן מפרש שלא בא
לשבחו, אלא זו תשובה לדבריו
שביקשו איש נבון וחכם, ועל כך אמר
לו שאין צריך לחפש, כי גם אם נחפש
לא נמצא כמוך (דברי הדין). תורה מ
(מ) יִשַׁק - "יתנון" - בכתרגומו.
יתפרנס - שאין פירושו "יתנון" מענין
מזונות בלבד, אלא מענין פרנסה
שכולל את כל הצרכים, ראה רש"י
גיטין יב, ב: "ניוון - משמע מזונות כדו
חיו, פרנסה - הינו כל שאר צרכיו".
"כל צרכי עמי" - מפרש "כל עמי" -
"כל צרכי עמי".

(לח) הנמצא כזה - "הנשפח כדיון"
- תרגום אונקלוס.
אם גלף ונבקשנו הנמצא כמוהו -
כלומר, "הנמצא" אין פירושו האם
נמצא בעולם איש כזה (שהגוי"ן בו הוא
גוי"ן הנפעל בלשון עבר). שאז היה
צריך לתרגמו "המשתפח", וכיון
שתרגמו "הנשפח", פירושו: האם אנו
נמצא איש כזה, והגוי"ן בו היא לשון
עתיד בלשון נוכח לרבים. והטעם
שמפרשו בן, משום שזו תשובת פרעה
ליוסף שאמר: "ועתה ירא פרעה איש
נבון וחכם", ועל כך ענה פרעה: האם
אנו נמצא איש כזה אם גלף ונבקשנו
(מ"א).
"הנמצא" לשון תמיחה - שהרי ה"א
מנוקדת בכתף פת"ח. ולא "הנמצא"
בה"א הידיעה (ככל "הנמצא" הנזכר
בכתוב - ראה לדוגמא לקמן מז, יד.
ועוד רבים), כי אז ה"א היתה צריכה
להנקד בפת"ח [והגוי"ן דגושה],
כדלעיל ברש"י ד, ט ובבבאור.

כ"ד - נָתַתִּי אֶתְךָ • מִנִּיתִי יְתֶךָ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לְשׁוֹן נְתִינָה הוּא, כְּמוֹ: "וּלְתַתֶּךָ עֲלִיּוֹן". בֵּין לְגַדְלָהּ בֵּין לְשִׁפְלוֹת, נוֹפֵל לְשׁוֹן נְתִינָה עֲלָיו, כְּמוֹ: (מלאכי ב) "נָתַתִּי אֶתְכֶם נְבוֹזִים וְשִׁפְלִים".

מב ואעדי פּרעה ית עזקתה מעל ידה ויהב יתה על ידא יוסף ואלפיש יתה לבושין דבוין ושוי מניכא דדהבא על צוארה:

(מב) וַיִּסַּר פְּרַעְהָ אֶת־טַבְעוֹתָיָהּ מֵעַל יָדָיו וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֵּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צוּאָרוֹ:

כ"ד - וַיִּסַּר פְּרַעְהָ אֶת־טַבְעוֹתָיָהּ • נְתִינַת טַבְעַת הַמֶּלֶךְ, הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנּוֹתְנָהּ לוֹ לְהִיּוֹת שְׂנֵי לוֹ לְגַדְלָהּ. בְּגָדֵי־שֵׁשׁ • דָּבָר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם. רֶבֶד • עֵנֶק, וְעַל שֶׁהוּא רְצוּף בְּטַבְעוֹת קְרוּי רֶבֶד, וְכֵן: (משלי ו) "רֶבֶדְתִּי עֲרִשִׁי", רִצְפָתִי עֲרִשִׁי מְרַצְפוֹת. בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: 'מִקֶּף רֶבֶדִין שֶׁל אֶבֶן עַל הַרְבֵּד שֶׁבַעֲזָרָה', וְהִיא רִצְפָה.

מג וארכיב יתה ברתכא תניחא (כ"ד תנינא) די לה ואכריזו קדמוהי דין אבא למלכא ומני יתה על כל ארעא דמצרים:

(מג) וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנַתָּן אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ד - בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה • הַשְּׂנִיָּה לְמַרְכָּבָתוֹ הַמְּהַלֶּכֶת אֶצֶל שְׁלוֹ. אַבְרָהָם • כְּתַרְגוּמוֹ: 'דִּין אֲבָא לְמַלְכָא', 'רַף' בְּלִשׁוֹן אַרְמִי 'מֶלֶךְ'. בְּהַשְׁתַּפְּיִן: 'לֹא רִיכָא וְלֹא פֶר רִיכָא'. וּבְדַבְרֵי אַגְדָּה, (ספרי פ' דברים) דַּרְשׁ רַבִּי יְהוֹדָה: 'אַבְרָהָם, זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא אָב בְּחֻקְמָה וְרַף בְּשָׁנִים'. אָמַר לוֹ בֶּן דִּוְרַמְסֻקִּית: 'עַד מָתַי אַתָּה מַעֲוֵת עֲלֵינוּ אֵת

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

כְּתַרְגוּמוֹ: "דִּין אֲבָא לְמַלְכָא" - זֶה אָב לְמֶלֶךְ. בְּלוֹמַר, הַמְשַׁרְהָ הֵרָאשׁוּנָה בְּמַעֲלָה שְׁהִיָּתָה בְּמִצְרַיִם אַחֲרֵי מִשְׁרַת הַמְּלוּכָה (נפש הגו). וְרָאָה רַש"י לְקַמֵּן מַה, הוּ: "לֹאֵב - לְחֶבֶר וּלְפֶטְרוֹן". וּבְרַש"י שֶׁבַת נַג, א: "אֲבָא - חֶבֶר, כְּמוֹ אַבְרָהָם, אֲבָא לְמַלְכָא". "רַף" בְּלִשׁוֹן אַרְמִי - וְיֵשׁ גּוֹרְסִים: "רומי".

מֶלֶךְ - רָאָה גַם רַש"י שֶׁבַת שָׁם. בְּ"הַשְׁתַּפְּיִן" - בָּבָא בְּתַרְא ד, א. "לֹא רִיכָא וְלֹא פֶר רִיכָא" - לֹא מֶלֶךְ וְלֹא בֶן מֶלֶךְ (רש"י שם).

וּבְרַבְרֵי אַגְדָּה - סַפְרֵי דְבָרִים א, א. דַּרְשׁ רַבִּי יְהוֹדָה: "אַבְרָהָם", זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא "אָב" בְּחֻקְמָה וְ"רַף" בְּשָׁנִים - שְׂאֵף־עַל־פִּי שֶׁהוּא "רַף בְּשָׁנִים" (בֶּן שְׁלֹשִׁים), וְכֵן לְהִיּוֹת "אָב בְּחֻקְמָה" בְּזֶקֶן (יפ"ת ב"ר א, א).

אָמַר לוֹ [רַבִּי יוֹסֵף] - בֶּן הוּא בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן.

בֶּן דִּוְרַמְסֻקִּית: עַד מָתַי אַתָּה מַעֲוֵת עֲלֵינוּ אֵת הַבְּתוּבוֹת - שֶׁהֵנָּה מִחֻלַּק אֵת הַתִּיבָה לְשִׁתֵּי תִיבוֹת. וְרָאָה גַם רַש"י וְכַרְיָה ט, א. וְנִרְאָה שֶׁהוּא חוֹלֵק

וְעַל שֶׁהוּא רְצוּף בְּטַבְעוֹת קְרוּי "רֶבֶד" - מִלִּשׁוֹן רְצוּף.

וְכֵן [מְרַבְדִים] - בֶּן הַגִּירְסָא בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי־הַיָּד. וְכֵן נִרְאָה, שֶׁהַרִּי זֶהוּ תְּהִילַת הַפְּסוּק, וְהוּא כְּלוּל בְּפִירוּשׁ רֶבֶדְתִּי עֲרִשִׁי" - מִשְׁלִי ז, טו.

רִצְפָתִי עֲרִשִׁי מְרַצְפוֹת - וּבְרַש"י שָׁם: "רֶבֶדְתִּי - קִשְׁטִיתִי". וּבְרַש"י שָׁם לֹא, כּב: "מְרַבְדִים - מַצְעוֹת נְאוֹת לְמִטָּה". וּבְרַש"י שֶׁבַת קִיד, א: "רַפְדִּיתִי וְקִשְׁטִיתִי בְּבִשְׂמִים".

בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: "מִקֶּף רֶבֶדִין שֶׁל אֶבֶן" - מִדּוֹת א, ח.

"עַל הַרְבֵּד שֶׁבַעֲזָרָה" - יוֹמָא מַג, ב. וְהִיא רִצְפָה - בְּרַש"י שָׁם: "כָּל הַרְצָפָה עֲשׂוּיָה שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת טְבֻלָּאוֹת אֲבָנֵי שֵׁשׁ, וְכֵן שׁוּרָה וְשׁוּרָה קְרוּיָה רֶבֶד". תוֹרָה מַג

(מג) בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה - הַשְּׂנִיָּה לְמַרְכָּבָתוֹ - וְלֹא שִׁיְרַכֵּב בְּשִׁתֵּי מְרַכְבוֹת (ג"א). אוֹ שֶׁבִּנְתָּו לּוֹמַר שִׁ"הַמִּשְׁנָה" מוֹסֵב עַל הַמְּרַכְבָּה, וְלֹא עַל הַמִּשְׁנָה לְמֶלֶךְ, דִּהֲיֵנוּ בְּמַרְכָּבָה שֶׁל הַמִּשְׁנָה לְמֶלֶךְ.

הַמְּהַלֶּכֶת אֶצֶל שְׁלוֹ. אַבְרָהָם -

(מא) נָתַתִּי אֶתְךָ - "מִנִּיתִי יְתֶךָ" - כְּתַרְגוּמוֹ.

וְאַף־עַל־פִּי כֵן לְשׁוֹן נְתִינָה הוּא - אַף שֶׁתַּרְגוּמוֹ מִלִּשׁוֹן מִינוּי, מִשׁוּם שֶׁלִּשׁוֹן נְתִינָה כְּפִשׁוּטוֹ לֹא שִׁיף עַל בְּנֵי אָדָם אֲלֹא עַל דְּבַר הַנְּמַסֵּר מִיַּד לְיָד, הַרִּי עִם כָּל זֶה נִיתֵן לּוֹמַר עַל הַמִּינוּי לְשׁוֹן נְתִינָה, כִּי הַכְּנָה לְנְתִינָה בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל חֲשִׁיבוֹת אוֹ שִׁפְלוֹת (באר רחובות).

כְּמוֹ "וּלְתַתֶּךָ עֲלִיּוֹן" - דְּבָרִים כו, יט. בֵּין לְגַדְלָהּ בֵּין לְשִׁפְלוֹת נוֹפֵל לְשׁוֹן נְתִינָה עֲלָיו, כְּמוֹ "נָתַתִּי אֶתְכֶם נְבוֹזִים וְשִׁפְלִים" - מִלְּאָכִי ב, ט. תוֹרָה מַב

(מב) וַיִּסַּר פְּרַעְהָ אֶת טַבְעוֹתָיָהּ - נְתִינַת טַבְעַת הַמֶּלֶךְ הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנּוֹתְנָהּ לוֹ לְהִיּוֹת שְׂנֵי לוֹ לְגַדְלָהּ - וְלָכֵן הִסִּיר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבְעוֹתָיו מֵעַל יָדוֹ וְנַתְּנָה לְיוֹסֵף, וְלֹא נָתַן לוֹ סֵתֶם טַבְעוֹת. בְּגָדֵי שֵׁשׁ - דָּבָר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם - "שֵׁשׁ" הוּא פִּשְׁתָּן, שֶׁהִיא חֲשׂוֹב בְּמִצְרַיִם, רָאָה רַש"י לְעֵיל ב, יא.

וְרָאָה גַם רַש"י מִשְׁלִי ז, טו: "כָּלִי פִּשְׁתָּן חֲשׂוֹבִין הַבָּאִים מִמִּצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הַפִּשְׁתָּן מִצּוּי".

רֶבֶד - עֵנֶק - תְּכַשִּׁיט הַתְּלוּי בְּצוּאָר.

הַפְּתוּבִים? אֵין 'אַבְרָהָ' אֶלָּא לְשׁוֹן בְּרַפִּים, שֶׁהֶפֶל הָיָו נִכְנָעִין לְפָנָיו וְיוֹצֵאִין תַּחַת יָדוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַנִּתּוֹן אוֹתוֹ וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, התשכ"ז)

לפי הפירוש הפשוט, "דין אבא למלכא", אינו מובן: מדוע מתרגם הפתוב את דברי המצריים בלשון מצרי ללשון ארמי. ולכן יש צורך בפירושים ש"בדברי אגדה": (א) "אב בְּחֻמְהָ וְרַף בְּשָׁנִים". והקושי בפירוש זה - דכיון שיוסף היה בן שלושים, למה יקראוהו "רף", וגם: מה שיף השבח דחכמה לענין המלוכה. (ב) "אין אברך אלא לשון ברפים כו", שרק פרעו ברך, ולא השתחוו בפשוט ידים ורגלים כמו למלך (ולא כמו אחי יוסף שהשתחוו לו אפים ארצה), כיון שגדולתו באה על-ידי מינוי פרעה ("כענין שנאמר ונתון אותו וגו'"). אף פירוש זה קשה יותר - למה ישבחוהו רק בכריעת ברפים, בה בשעה שהחילוק היחידי בינו ובין המלך אינו אלא בקריאת שם מלך. החילוק בין הפירוש של רבי יהודה לפירוש של רבי יוסי - בהתאם לשיטתם האם מדיקים בעיקר על תוכן פללות הענין (הדגשת שבחו של יוסף), או על פירוש התיבה ("אברך").

והחילוק בין ב' הפירושים - בפנימיות הענינים, האם יוסף פעל על המצריים ביטול במציאות (השתחוואה), או רק ביטול היש (כריעה) - הוגה על-ידי כ"כ אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות ח"ה ע' 202 ואילך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 207)

לְשׁוֹן בְּרַפִּים, שֶׁהֶפֶל הָיָו נִכְנָעִין וְיוֹצֵאִין תַּחַת יָדוֹ (רש"י מא, מג) היינו שהיו פורעים ברך בלבד, אף לא השתחוו בפשוט ידים ורגלים, כמו בפני פרעה, שהרי לא היה מלך ממש. ומה שנאמר להלן לגבי אחי יוסף "וישתחוו לו אפים ארצה" - יש לומר, שהשבטים לא הכירו את ההבדל בין יוסף לפרעה, וכשראו שיוסף מושל במצרים חשבו שגדלתו שווה לזו של פרעה (וראה רש"י ריש פרשת ויגש: חשוב אתה בעיני כמלך).

מד ואמר פרעה ליוסף אנא פרעה ובר מימרה לא ירים גבר ית ידה למיחד זין וית רגלה למרפב על סוסא ככל ארעא דמצרים:

(מד) ויאמר פרעה אלייوسف אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים:

כ"ג - אני פרעה • שיש לכלת בנדי לגזר גזרה על מלכותי. ואני גזר: ש"לא ירים איש את ידו". ובלעדיך • שלא ברשותך. דבר אחר: "אני פרעה", אני אהיה מלך, "ובלעדיך וגו'", וזהו דגמת "רק הכפא". את ידו ואת רגלו • פתרגומו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"אני פרעה", אני אהיה מלך, "ובלעדיך וגו'" - "לא ירים איש את ידו ואת רגלו". פירוש: אני אקרא מלך, אבל אתה תהיה אחראי על הנהגת המדינה, שבלי רשותך לא יוכלו לעשות מאומה. כלומר, ההבדל בין הפירוש הראשון לשני הוא בעיקר בפירוש "אני פרעה", אלא שמזה יוצא הבדל גם בפירוש "ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו'". לפי הפירוש הראשון פרעה נתן כּאן ליוסף סמכות נוספת בשלטונו, שלא רק שיהיה אחראי על הנהגת המדינה בפועל, כמו שאמר לעיל: "ועל פיך ישק כל עמי", אלא עוד זאת, ששום אדם לא יוכל לעשות מאומה בלי רשותו של יוסף. ואילו לפי הפירוש השני, פרעה חזר כּאן על דבריו הקודמים, וסמכות

וראה רש"י ישעיה לו, יט ש"ונתון" הוא "לשון פעול", דהיינו שהוא לשון הוזה תמיד, ולא משהו חד פעמי. תורה מד (מד) **אני פרעה** - שיש יכלת בנדי לגזר [גזרות] - כן הוא בהרבה כתביר יד ובדפוסים ראשונים. ובדפוסים שלפנינו: "גזירה". **על מלכותי, ואני גזר** - בתיבות אלו מחבר רש"י את התיבות "אני פרעה" עם התיבות "ובלעדיך", ואת וא"ו החיבור של תיבת "ואני", לקח מתיבת "ובלעדיך" (רא"ם). **ש"לא ירים איש את ידו" בלעדיך, שלא ברשותך** - זהו פירוש "בלעדיך", ולא פירש חוץ ממך (רא"ם וגו'), כי אז הדה צריך לומר: "ומלכךך". **דבר אחר** - בדפוס ראשון אינו.

גם על פירוש התרגום, שגם הוא מחלק התיבה לשתי תיבות, ומשום כך הוצרך לפרש פירוש שלישי (דברי דה). **אין "אברך" אלא לשון ברפים** - כמו "ויברך הגמלים", והאל"ף היא לתוספת (כאר החובת). והיינו שכלם פורעים לפניו ברך, ומשמעו שכלם היו תחת רשותו. **שהפל היו [נכנסין]** - כן הוא בהרבה כתביר יד ובדפוסים ראשונים. אף בדפוסים שלפנינו: "נכנעים לפניו". **ויוצאין תחת ידו** - כלומר, ברשותו. **כענין שנאמר: "ונתון אותו וגו'"** - דהיינו שלפירוש זה ש"אברך" ענינו שליטה וממשלה על כל תושבי מצרים, מוכן המשך הפתוב: "ונתון אותו על כל ארץ מצרים", שעשאו לשליט על כל תושבי ארץ מצרים.

וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה שְׁם־יוֹסֵף צָפְנַת פְּעֻנָּה וַיִּתֵּן־לוֹ
אֶת־אֶסְנֹת בַּת־פּוּטִי פֶּרַע כֹּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא
יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

מה ויקרא פרעה שם יוסף גברא דמשמרן
גלן לה ויהב לה ית אסנת בת פוטי פרע
רבא דאון לאתתא ונפק יוסף (שליט) על
ארעא דמצרים:

כ"ד צפנת פענח • מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא. פוטי פרע • הוא פוטיפר, ונקרא פוטי
פרע על שנסתרס מאליו, לפי שקמד את יוסף למשכב זכור (סוטה י"א).

מו ויוסף בן־שליש שנה בעמדו לפני פרעה
מלך־מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר
בכל־ארץ מצרים:

מו ויוסף בר תלתין שנין כד קם קדם פרעה
מלכא דמצרים ונפק יוסף מן קדם פרעה
ועבר (שליט) בכל ארעא דמצרים:

מז ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים:

מז ויכנשו דיני ארעא בשבע שני שובעא
(ניי שבועא) עיבורא לאוצרין:

כ"ד ותעש הארץ • בתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשיה. לקמצים • קמץ על קמץ, יד על יד, היו
אוצרים.

מח ויקבץ את־כל־אכל שבע שנים אשר היו
בארץ מצרים ויתן־אכל בערים אכל שדה־העיר
אשר סביבתיָה נתן בתוכה:

מח ויכנש ית כל עיבור שבוע שנין די היו
בארעא דמצרים ויהב עיבור בקרוניא עבור
חקל קרתא די בסתרנהא יהב בגוה:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

זו ש"לא ירים איש את ידו וגו'" היתה
בלולה כבר במינויו למשנה למלה.

וזהו דגמת "רק הכסא" - לעיל פסוק
מ.

אלא שהצרך לפרשה בשעת נתינת
השבועת - שבשעת נתינת הטבעת חזר
על מה שאמר לו כבר בתחילה.

את ידו ואת רגלו - בתרגומו - לא
ירים איש את ידו לאחוזו נשק, ואת
רגלו לרפב על סוס. תורה מה

(מה) צפנת פענח - מפרש הצפונות
- וזהו מענה לשר המשקים שקרא

אותו "נער", שוטה שאין ראוי לגדולה,
וכנה בא פרעה להדגיש את ההיפך,
שיוסף ראוי לגדולה ולמלוכה, ולכן
כינה אותו בשם של שבח ומעלה (הרבי).

ואין לפענח דמיון במקרא. פוטי
פרע - הוא פוטיפר - ומה שקתוב
כאן שהוא "כהן און", והרי פוטיפר
היה שר הטבחים? תירץ רש"י לקמן

(מה, כ) באמרו ש"כהן (און) הוא לשון
גדולה ולא לשון כהונה, דהינו שהיה

שר (ע"פ רמב"ן). וראה רש"י לעיל לט, א.
ונקרא "פוטיפרע" על שנסתרס -
מתיבת "פרע" לומדים שנסתרס, כי
פרע הוא מלשון פריעה [וחתוף] (ראים
וגרא). או ש"פרע" הוא לשון ביטול,
וכתרגום אוינקלוס בשמות לב, כה,
והינו שנתבטל מתשמיש (דברי חז"ל).
וה"דבך טוב" כתב שהסירוס נעשה רק
לענין שלא יוכל לשמש עם הזכר,
אבל לא לגבי אשתו, שהרי לעיל לט,
יט פירש רש"י שהיה משמש עם
אשתו.

מאליו - כלומר, בידי שמים ולא בידי
אדם, וכבגמרא סוטה יג, ב: "בא
גבריאל ופירעו" [וראה רש"י שם
"פירעו - הינו סירוס תרה"] (באר בשדה).

לפי שקמד את יוסף למשכב זכור.
- בכמה כתבי־יד ודפוסים ראשונים:

"שלקח". וכן הוא בסוטה יג, ב: "ויקנהו
פוטיפר כריס פרעה, אמר רב שקנאו
לעצמו". וברש"י שם: "לעצמו -
למשכב זכור, מתוך זפיו". תורה מה

(מז) ותעש הארץ - בתרגומו -
"וכנשו דיני ארעא", ואספו יושבי
הארץ.

ואין הלשון נעקר מלשון עשיה -
שגם אסיפה נקראת עשיה (דברי חז"ל).
וראה גם רש"י לעיל לא, א: "עשה -
כנס".

לקמצים - קמץ על קמץ - וזהו
"לקמצים" לשון רבים.

יד על יד היו אוצרים. - מפרש
"לקמצים" מלשון "מלא קמצו", מלא
ידו. ו"יד על יד" פירושו, שהיו אוספים

מעט מעט, כל מעט תבואה שבא לידם
היו אוצרים (יריעת שלמה). או שכונתו
להיפך, שהיו אוספים הרבה ביחד בזה
אחר זה ללא הפסק, כלומר שמזד

שהניח אהד את התבואה באוצר בא
חבירו והניחו עליו, וזהו "יד על יד"

(גרא). ויש שכתבו, שכונת רש"י לומר
שהיו אוספים עד הקומץ האחרון,
שלא היו זורקים אפילו גרגיר
אחד. תורה מה

כ"ט < אכל שדה-העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה • שכל ארץ וארץ מעמדת פרותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום, ומעמיד את התבואה מלירקב. (נראה לי שהוא דעת רבי נחמיה, ואין צריך כלל להגיה ברש"י, כאשר עלה בדעת קצתם) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 224 – מתוך 'לקראת שבת')

אסוף התבואה – בעבודת ה'

אכל שדה-העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה:

ונותנים בתבואה מעפר המקום, ומעמיד את התבואה מלירקב (מא, מח. ובפירוש רש"י)

רש"י מתאר את אסוף תבואת מצרים ושמורה: "ונותנים בתבואה מעפר המקום, ומעמיד את התבואה מלירקב" (מא, מח).

משמעות הפרוש בעבודת האדם לקונו:

אסוף תבואה – התורה שהאדם לומד ומצטברת אצלו, כפרוש ה'תוספות' (דבור המתחיל "ורב תבואות" סנהדרין, מב.) "בעל שמועות הוא בעל חטין".

"מעמיד את התבואה" – כדי שהתורה שלמד תקלט היטב ותחשב 'מקנמת' למרות שהיא תורת הקב"ה, וגבוהה בהרבה משכלו של האדם, זקוק הוא ל –

"עפר" – שמורה על "בטול" מציאותו. כמו שאומרים "ונפשי כעפר לכל תהיה (ואז) פתח לבי בתורתך". כשהיודי לומד תורה מתוך "בטול", נכר בלמודו "נותן התורה", הקב"ה.

"עפר המקום" – הבטול צריך להיות דוקא מאותו מקום וענין – בלמודו, ולא בדברים אחרים – מלחמת היצר, שאז צריך לנהג באופן של "עז כנמר וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים".

(מט) **ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד כחול**
כי-חדל לספר כי-אין מספר:
 מט וכנש יוסף עבורא כחלא דימא סגי לחדא עד די פסק לממני ארי לית מגני:

כ"ט < **עד פי-חדל לספר • עד פי חדל לו הסופר לספר, והרי זה מקרא קצר • כי-אין מספר • לפי שאין מספר, והרי 'כי' משמש בלשון 'דהא'.**

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

(ראה גם באר בשדה).

"לספר" – ראה רש"י ישעיה א, טו, שאין צריך לכתוב "מלספור", כי תיבת "חדל" הולכת על הספירה, "בלומר, חדלה הספירה" וכן משמעות רש"י כאן. אך ראה רש"י משלי יט, כו ועזרא ד, ד ש"לספור" זה כמו "מלספור".

והרי זה מקרא קצר – שחסרה תיבת "הסופר". ראה גם רש"י לעיל פסוק יג. **כי אין מספר** – לפי ש"אין מספר" – ולא משום שהסופר לא רצה לטרוח. ואין הכוונה שאין לו מספר כלל, שהרי כל דבר בעולם יש לו מספר, אלא שאי אפשר לספור אותו (והרי

בחפירות של אותה ארץ, כפי שכתב לעיל, צריך לשמר התבואה גם על-ידי ששמים בתוכה מעפר של אותה ארץ, וזהו פירוש "אשר סביבתיה נתן בתוכה", והינו העפר שסביבות התבואה. אך ב"תורת מנחם" כתב שאין זה דבר נוסף, אלא זהו פירוש דבריו, שתהילה כתב באופן כללי, וכעת מפרש את לשון הכתוב, ולכן תהילה נקט "פירותיה", וכעת נקט "תבואה", שזהו ה"אכל" הנזכר בכתוב. תורה מט

(מט) **עד כי חדל לספר** – "עד כי חדל" לו – בלומר, מאליה, ולא על-ידי הוראה.

הסופר – שאין הכוונה על יוסף הנזכר לעיל, שהרי לא נזכר לפני כן שיוסף היה סופר אלא צובר, ולכן בהכרח שהכוונה לסופר שהיה ממונה לספור

(מח) **אכל שדה העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה** – שכל ארץ וארץ מעמדת פרותיה – שכל ארץ וארץ יש בה תכונה לשמר את פירותיה דוקא, וזה על-ידי שמניחין אותם בחפירות הקרקע של אותה ארץ, וזהו פירוש "אכל שדה העיר .. נתן בתוכה" (משכיל לדח). אך אם-כן למה רש"י כתב "פירותיה" ולא "תבואותיה" כבהמשך? אלא נראה לומר שזו הקדמה כללית להמשך דבריו, והכוונה שכל ארץ וארץ יש בעפר של אותה ארץ תכונה להעמיד את פירותיה, והיינו על-ידי שנותנים מהעפר בתוכם, וכדלקמן (הריב).

ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב – ב"משכיל לדוד" כתב, שהכוונה שמלבד זה ששומרים התבואה

והרי "כי" משמש בלשון "דהא" – שהרי, לפי אכל ה"כי" הראשון משמש בלשון "אשר". תורה נ

(א) וּלְיוֹסֵף יֵלֵךְ שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעֵב
 אֲשֶׁר יִלְחָדוּ לָאֶסְנֹת בַּת־פּוֹטִי פָּרַע בְּהֵן אֹן:
 נ וּלְיוֹסֵף אֲתִילִיד תִּרְתִּין בְּנִין עַד לָא עֲלַת
 שְׁתָּא דְכַפְנָא דִּילִידַת לָהּ אֶסְנֹת בַּת פּוֹטִי
 פָּרַע רַבָּא דְאֹן:

רש"י - בְּטָרִם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעֵב • (תענית יא) מִכָּאן שְׁאָסוּר לְאָדָם לְשִׁמְשׁ מִטְּחוּ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 194)

מִכָּאן שְׁאָסוּר לְאָדָם לְשִׁמְשׁ מִטְּחוּ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן (רש"י מא, ט). בְּפִרְשַׁת נח (ז, ו) כָּתַב רש"י שָׁנָה וּבְנִי וְנָאֲסָרוּ בַּת־שְׁמִישׁ
 הַמִּטָּה בַּתְּבָה, "מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שָׂרוּי בְּצַעַר". זֶהוּ שְׁדִיִּיק מִכָּאן דִּיִּיקָא, וְלֹא מִנַּח וּבְנִי. וְנִמְוִקוּ עִמּוֹ: מִנַּח אֶפְשָׁר לְלַמַּד אֶסוּר
 זֶה רַק פֶּאֶשֶׁר הָאָדָם עֲצֻמוֹ שָׂרוּי בְּצַעַר, שֶׁהָרִי אֵף נַח וּבְנִי הַצִּטְעָרוֹ בְּהִיּוֹתָם בַּתְּבָה. וְאֵלּוּ מִיּוֹסֵף לּוֹמְדִים שֶׁהָאֶסוּר חָל גַּם
 עַל מִי שְׁאִינוֹ סוֹבֵל מִרָעֵב, שֶׁהָרִי לְיוֹסֵף הָיָה אֶכֶל בְּשִׁפְעָה.

(נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה פִּי־נַשְׁנִי
 אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי:
 נא וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שְׁמוֹ בּוֹכְרָא מְנַשֶּׁה אַרְי
 אַנְשִׁנְיֵי יְיָ אֵת כָּל עַמְלֵי וְאֵת כָּל בֵּית אָבִי:

(נב) וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם פִּי־הַפְּרִנִּי אֱלֹהִים
 בְּאָרְץ עַנְיִי:
 נב וְאֵת שְׁמוֹ תַנְיָנָא קָרָא אֶפְרַיִם אַרְי אַפְשִׁנְי
 יְיָ בְּאָרְעָה שְׁעָבוּדִי:

♦ יום רביעי כ"ה כסלו ♦

(נג) וַתִּכְלִינָה שִׁבְעַת שָׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאָרְץ
 מִצְרַיִם:
 נג וַיִּשְׁלִימַת שְׁבַע שָׁנֵי שׁוֹבְעָא (נ"י שְׁבַעָא) דִּי
 הָיָה בְּאָרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(נד) וַתַּחֲלִינָה שִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעֵב לְבוֹא בְּאִשֶׁר אָמַר יוֹסֵף
 וַיְהִי רָעֵב בְּכָל־הָאָרְצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה
 לֶחֶם:
 נד וַיִּשְׁרִיאַת שְׁבַע שָׁנֵי כַפְנָא לְמִיעֵל כְּמָא דִּי
 אָמַר יוֹסֵף וְהָיָה כַפְנָא בְּכָל אֶרְעָתָא וּבְכָל
 אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם הָיָה לַחֲמָא:

(נה) וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פְּרַעֲה
 לֶלְחֶם וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ אֶל־יוֹסֵף
 אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:
 נה וַיִּכְפַּנַּת כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַצֹּחַ עָמָא
 (קָדָם) לְפְרַעֲה (עַל) לְלַחֲמָא וַאֲמַר פְּרַעֲה
 לְכָל מִצְרַאִי אִיזִילוּ לְיוֹסֵף דִּי יִימַר לָכוֹן
 תַּעֲבִדוּן:

רש"י - וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם • (כ"ו) שֶׁהִרְקִיבָה תְּבוּאָתָם שְׁאֲצָרוּ, חוּץ מִשָּׁל יוֹסֵף. אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ •
 לְפִי שֶׁהָיָה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שִׁימּוּלוּ, וְכִשְׁבָּאוּ אֶצֶל פְּרַעֲה וְאוֹמְרִים: 'כֶּף הוּא אוֹמֵר לָנוּ'. אָמַר לָהֶם: 'לָמָּה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ג) בְּטָרִם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעֵב - מִכָּאן - שְׁאָם לֹא כֵן, מַה מְשִׁמְעוּ. שְׁאָסוּר לְאָדָם לְשִׁמְשׁ מִטְּחוּ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן - שְׁצָרִיף אָדָם לְנַהוּג צַעַר בְּעֲצֻמוֹ (רש"י תענית יא, א. וראה גם רש"י לעיל ז, ו). וּבִטְעָם הַדְּבָר יֵשׁ לוֹמַר, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שָׂרוּי אֶז בְּאוֹפֵן שֶׁהוּא הִיפָּךְ מִיִּשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁל "כָּל יְמֵי הָאָרֶץ יָרַע וְקָצִיר .. לֹא יִשְׁבוּתוּ", לָכֵן אֵין לְעִסוֹק אֶז בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה שֶׁהִיא יִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם (הר"ב).

וְלִהְיֶיר, שְׁאֵף שֶׁבְּכַתּוּב נֹאמַר "שְׁנַת הָרָעֵב", כָּתַב רש"י "שְׁנֵי רַעְבוֹן", מִשׁוּם שֶׁכְּנַגַּת הַכְּתוּב שִׁיּוֹסֵף הוֹלִיד לְפָנָי שֶׁהִתְחִילָה שְׁנַת הָרָעֵב הִרְאִישׁוּנָה, וּמִזֶּה מוֹבֵן שֶׁהָאֶסוּר הוּא בְּכָל שְׁנוֹת הָרָעֵב שְׁלֹא־חֲרִיָּה. וּבְדָפוּס שְׁנֵי הַגִּירָסָא: "בְּשְׁנַת רַעְבוֹן". תוֹרָה נֹא (גה) וַתִּרְעַב כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם - שֶׁהִרְקִיבָה תְּבוּאָתָם שְׁאֲצָרוּ - כִּי בּוֹדֵאי אֲצָרוּ תְּבוּאָה בְּכַתִּיָּהֶם בְּשָׁבִיל

שְׁנוֹת הָרָעֵב (רא"ס). וְכִמוֹ שֶׁכּוֹתֵב רש"י בְּהַמְשָׁף. חוּץ מִשָּׁל יוֹסֵף. אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ - לְפִי שֶׁהָיָה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם - נִרְאָה שֶׁזֶּהוּ פִירוּשׁ "אֲשֶׁר יֹאמַר", שְׁאִינוֹ לְשׁוֹן עֲתִיד, אֲלֵא לְשׁוֹן הָיָה תְּמִידִי, וְהַכּוּנָה לָמָּה "שֶׁהָיָה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם" תְּמִיד. שִׁימּוּלוּ - לוֹמַד כֵּן מִיתוֹר תִּיבוֹת אֵלּוּ, שֶׁהָרִי הָיָה דִּי בְּאֶמְרוֹ: "לָכוּ אֵל יוֹסֵף"

לא צברתם בר, והלא הכריו לכם ששני הרעב באים? אמרו לו: 'אספנו הרבה והרקיבה'. אמר להם: 'אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזר עלינו ונמות?'

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות חלק י, עמוד 136 ואילך - מותך 'לקראת שבת')

חיוב יוסף למול את המצרים

לכו אל-יוסף אשר-יאמר לכם תעשו:

היה יוסף אומר להם שימולו (מא, נה. ובפירוש רש"י)

לקאורה הדבר תמוה ביותר, מדוע דרש יוסף מהמצרים שימולו, איזו תועלת יש בזה? ויש לומר בפשטות, דהנה בצווי הקב"ה לאברהם על המילה אמר לו הקב"ה (לך ז, יג) "המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף גוי", שמטל חיוב על בני משפחת אברהם שימולו גם אלו הקנויים להם, ונמצאים ברשותם. ועל-פי-זה, מכיון שיוסף היה "שליט על הארץ" (פרשתנו מב, ו), ובג'עדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (שם מא, מד), הרי כל אנשי מצרים היו שייכים אליו וברשותו, ועד שקדעת פניה ראשונים (ראה הנסמן באנציקלופדיה תלמודית ערך דינא דמלכותא) אנשי המדינה - גופם קנוי למלוך, ולכן היה עליו חיוב להשתדל שימולו גם כל אנשי מצרים.

והוא נכפנא הנה על כל אפי ארעא ופתח יוסף ית כל (אוצרית) די בהון עיבורא וזבין למצרים ויתקף פפנא בארעא דמצרים:

(נו) והרעב היה על כל-פני הארץ ויפתח יוסף את-כל-אשר בהם וישבר למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים:

בארץ מצרים:

יש"י על כל-פני הארץ. מי הם "פני הארץ"? אלו העשירים (כ"ח). את-כל-אשר בהם. כתרגומו: 'די בהון עיבורא'. וישבר למצרים. 'שבר' לשון מכר ולשון קנין הוא. כאן משמש לשון מכר. 'שברו לנו מעט אכל', לשון קנין, ואל תאמר אינו כ"אם בתבואה, שאף בנין וכלב מצינו: (ישעיה נה) "ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וכלב".

אשל אברהם - הרב אלעזר

מה אם יגזר עלינו ונמות - בלומר, שאם פרעה יכריח את יוסף לתת למצרים בר אף שלא יהיו נימולים, יש לחשוש שיוסף יעניש את פרעה על כך שהכריח אותו, וכן יעניש את העם מפני שהם שגרמו לכך, ולכן אמר פרעה: "ומה אם יגזר עלינו ונמות", כלל את עצמו עמהם (הרבי). תורה נו (נו) על כל פני הארץ - מי הם "פני הארץ"? אלו העשירים - ראה בראשית רבה צא, ה: לא היה צריך לומר אלא "על הארץ", מה תלמוד לומר "על פני"? אמר רבי שמואל בר נחמני: לא התחיל הרעב תחלה אלא בעשירים, שאין פנים האמורים כאן אלא עשירים, בזמן שאדם עשיר יש לו פנים שמחים לראות חברו, וכשהוא עני מתבייש ואין לו פנים לראות חברו. את כל אשר בהם - כתרגומו: "די בהון עיבורא" - אשר בהם תבואה, והרי זה מקרא חסר, וכאילו כתוב: "את כל אשר בהם בר" (רא"ם גריא). וישבר למצרים - שבר לשון מכר

(משביל לדה), אלא משמע שיוסף היה אומר להם דבר שהיה קשה להם לעשות, ועל כן הוצרך פרעה לומר להם שיעשו מה שיוסף מבקש מהם. וכתב ב"תורת מנחם" הטעם שיוסף ביקש מהם שימולו, הוא משום שאברהם נצטוה למול את כל "מקנת כספו" (כדלעיל ז, יג), ואנשי מצרים היו "מקנת כספו" של יוסף, בהיותו השליט על הארץ, לכן השתדל שימולו. וכשבאו אצל פרעה ואמרו: בך הוא אומר לנו, אמר להם: למה לא צברתם בר? והלא הכריו לכם ששני הרעב באים, אמרו לו: אספנו כל - בתיבת "כל" הבונה לכל דבר, אפילו דבר שקשה להם לביצוע, כמו ברית מילה. אף בדרוס ראשון לא גורס תיבת "כל". "אשר יאמר לכם תעשו", הרי גזר על התבואה והרקיבה - ולא בגלל שלא שמו בה מעפר המקום, שבוודאי דבר זה היה ידוע גם למצרים (הרבי).

יש - ולפי זה האמור לקמן מב, א: "יש שבר במצרים", פירושו: יש מכר במצרים, ולא יש תבואה במצרים (באר בשה). ולשון קנין הוא, כאן משמש לשון מכר, "שברו לנו מעט אכל" - לקמן מג, ב. לשון קנין - ומה שהביא הוכחה דוקא מפסוק זה ולא מהפסוקים שלפניו, שנכתבו הרבה פעמים בלשון קנין (והראשון שבהם הוא בפסוק נו)? והו משום שבכל הפסוקים האחרים, כולל הפסוק שלפניו, היה ניתן לפרש "שבר" מלשון מסחר, שזה כולל הן קניה והן מכירה, ולא שלשון שבר משמש לדבר והיפוכו, ולכן מביא הוכחה מפסוק זה דוקא, שבו נאמר: "שברו לנו מעט אכל", שלא ניתן לפרש שהבונה תסחרו "מעט אכל", שהרי מסחר ענינו שקונים הרבה, ומהו "מעט אכל"? אלא ודאי ששם הבונה מלשון קנין כפשוטו (הרבי). וב"משביל לדוד" כתב, שרשי רוצה

וְכַל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם לְשֹׁבֵר אֱלִי־יוֹסֵף בְּיַחֲזֵק הָרָעַב בְּכָל־הָאָרֶץ:

וַיָּבֵר יוֹסֵף אֶת־עַמּוּתֵם עַל־יְדֵי אֶרְעָא עַל־וּמְרִים לְמַצְרַיִם לְמַצְבֵּן עִבּוּרָא מִן יוֹסֵף אַרְי תְּקִיף פִּפְנָא בְּכָל אֶרְעָא:

ש"י וְכַל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם • אֶל יוֹסֵף לְשֹׁבֵר. וְאִם תִּדְרָשׁוּהוּ פִּסְדְּרוּ הֵיךְ צָרִיךְ לְכַתֵּב: 'לְשֹׁבֵר מִן יוֹסֵף'.

מב (א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

א וַיֵּרָא יַעֲקֹב אַרְי אֵית עִבּוּרָא מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

ש"י וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם • וּמַהֲיֵכֵן רָאָה, וְהֵלֵא לֹא רָאָה אֶלֹא שְׂמַע, שְׂנֵאָמַר: "הִנֵּה שְׂמַעְתִּי וְגו'" וּמַהוּ "וַיֵּרָא"? רָאָה בְּאֶסְפֶּקֶל־רְיָא שֶׁל קִדְשׁ, שְׂעֵדִין יֵשׁ לוֹ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הִיתָה נְבוּאָה מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁזֵה יוֹסֵף. לָמָּה תִּתְרָאוּ • לָמָּה תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם בְּפָנֵי בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל וּבְנֵי עֶשׂוֹ כְּאֵלוֹ אַתֶּם שְׂבָעִים, כִּי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, עֲרִינְ הֵיךְ לְהֵם תְּבוּאָה. (תענית י) (ולִי נִרְאָה כְּפִשׁוּטוֹ: "לָמָּה תִּתְרָאוּ", לָמָּה יְהוּ הַכֵּל מִסְתַּפְלֵין בְּכֶם וּמִתְמַיְהִים

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וּלְקַמֵּן מַה, כּו. לָמָּה תִּתְרָאוּ - "לָמָּה" תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם - וְהוּ פִירוּשׁ "תִּתְרָאוּ", וְהוּא מְבַנֵּן הַתַּפְעֵל. בְּפָנֵי בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל וּבְנֵי עֶשׂוֹ - מַה שְׁהוּבִיר אֵת "בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל וּבְנֵי עֶשׂוֹ" דְּוָקָא, יֵשׁ לוֹמַר, מִשׁוּם שִׂישׁוּבֵי הָאָרֶץ הַקְּרוּבִים לְהֵם יִדְעוּ שִׂישׁ לְהֵם מַעַט אוּכְל, אַבְּל בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל וְעֶשׂוֹ הַרְחוּקִים מֵהֶם לֹא יִדְעוּ הַאֲמַת, וַיִּחַשְׁבוּ שִׂישׁ לְהֵם הַרְבֵּה (דברי דוד). אוּ מִשׁוּם שְׂפִינֵן שְׁהֵם הָיוּ קְרוּבִים מִבְּחִינָה מִשְׁפָּחִיתִית, חֲשַׁשׁ יַעֲקֹב שְׂמָא יְבוּאוּ אֶלֵיהֶם לְבַקֵּשׁ תְּבוּאָה, בְּחֻשְׁבָּם שִׂישׁ לְהֵם הַרְבֵּה (ע"פ שפי"ח). כְּאֵלוֹ אַתֶּם שְׂבָעִים - כְּאֵילוֹ יֵשׁ לְכֶם הַרְבֵּה תְּבוּאָה (דברי דוד). וַיִּתְקַנְאוּ בְּכֶם (תענית ג).

וְאִם תִּדְרָשׁוּהוּ בְּסִדְרוֹ - "לְשֹׁבֵר אֶל יוֹסֵף". הֵיךְ צָרִיךְ לְכַתֹּב: "לְשֹׁבֵר מִן יוֹסֵף" - שְׂפִירוּשׁוֹ לְקִנּוּת מִיוֹסֵף. וְכֵן הוּא בְּתַרְגוּם אוּנְקְלוֹס. תוּרָה א (א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם - וּמַהֲיֵכֵן רָאָה? וְהֵלֵא לֹא רָאָה אֶלֹא שְׂמַע - מַה שְׂכַפֵּל לְשׁוֹנוֹ, יֵשׁ לוֹמַר, שְׂבַתְחִילָה שְׂאֵל שְׂאֵל יִתְכֵן שְׂפִירוּשׁ "וַיֵּרָא", שְׂרָאָה בְּרֵאִיָּה שְׂכַלִּית, כְּלוּמַר, שְׂהֵבִין שִׂישׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם, כִּי מַהֲיֵכֵן הִיָּה לוֹ לְהֵבִין בֵּן. וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹסִיף שְׂגַם לֹא יִתְכֵן לְפָרֵשׁ שְׂרָאָה בְּעֵינָיו מִמֶּשׁ, שְׂהֵרִי לֹא רָאָה אֶלֹא שְׂמַע (באר בשדה). שְׂנֵאָמַר - פְּסוּק ב. "הִנֵּה שְׂמַעְתִּי וְגו'", וּמַהוּ "וַיֵּרָא" - שְׂהֵרִי לֹא נִיתֵן לְפָרֵשׁוֹ לֹא מִלְשׁוֹן הַבְּנֵה וְלֹא מִלְשׁוֹן רֵאִיָּה (באר בשדה), וְאִם כֵּן הִיָּה צָרִיךְ לוֹמַר "וַיִּשְׁמַע". רָאָה בְּאֶסְפֶּקֶל־רְיָא - מִרְאָה. שְׂל קִדְשׁ - כְּלוּמַר, בְּרוּחַ הַקִּדְשׁ. שְׂעֵדִין יֵשׁ לוֹ "שֹׁבֵר" - יֵשׁ אוּמְרִים שְׂהִיא בְּשִׁינֵן שְׂמַאֲלִית, מִלְשׁוֹן תְּקִנָּה וְצִפְיָה (באר מים חיים). אַךְ אֶפְשָׁר גַּם בְּשִׁינֵן יְמִנִית (בְּכַפְתּוּב). וְהוּא מִלְשׁוֹן פְּתָרוֹן (רֵאָה רִשִׁי שׁוּפְטִים ז, טו). וְאֶפְשָׁר גַּם שְׂהוּא מִלְשׁוֹן חֶלֶק (רֵאָה רִשִׁי מִכָּה ג, א). בְּמִצְרַיִם" - וְרֵאָה גַם רִשִׁי לְקַמֵּן מַג, יד דְּבוּר הַמִּתְחִיל אַחֲרָה.

לְקַשֵּׁר אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה עִם סִיּוּם דְּכָרְיוֹ, שְׂמִצְיָנוּ לְשׁוֹן שֹׁבֵר גַּם בְּשֹׁאֵר דְּכָרִים, וְהֵרִי גַם בְּפְסוּק דְּלְקַמֵּן שֶׁם לֹא נֵאֶמַר "בֵּר" אֶלֹא "מַעַט אַכְל", וְרִשִׁי רִמּוֹז בְּזֵה שְׂנִיתֵן לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק, שְׂיַעֲקֹב אִמַר לְהֵם אִם לֹא תִשְׁיִגּוּ בֵּר תְּבִיאוּ דְבַר מֵאֶבֶל אַחֲרָה. וְאֵל תֹּאמַר אֵינּוּ כִּי אִם בְּתְבוּאָה - "שֹׁבֵר" מִלְשׁוֹן "בֵּר". כְּלוּמַר, לְשׁוֹן שֹׁבֵר הוּא שֶׁם דְּבַר עַל פְּעוּלָה שְׂעוּשִׁים בְּתְבוּאָה, וְלָכֵן מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ הֵן בְּמִכְרָה וְהוּן בְּקִנְיָן, וְלֹא שְׂשֹׁבֵר פִירוּשׁוֹ מִכִּירָה אוּ קְנִיָּה (אור החמה). וְרֵאָה רִשִׁי נְקֻמָּה י, לב: "שֹׁבֵר" - תְּבוּאָה, כְּמוֹ בְּשֹׁבֵר אֲשֶׁר הֵם שׁוּבְרִים". שְׂאָה בְּיָן וְחֵלֶב מְצִינּוֹ: "וְלִכְּבוֹ שְׂבִרוֹ כֵּלֵא כְּסֵף וּבֵלֵא מְחִיר יִין וְחֵלֶב" - יִשְׁעִיָּה נה, א. וּבְרִשִׁי שֶׁם: "לְשׁוֹן לְשֹׁבֵר בֵּר, קְנִי". וְלָכֵן בְּהַכְרַח שְׂאֵינּוּ שֶׁם דְּבַר שֶׁל תְּבוּאָה, אֶלֹא הוּא לְשׁוֹן מִכִּירָה אוּ קְנִיָּה. וְכַתֵּב בְּסִפֵּר הַחֲקִירָה לְהִ"צִמְח צֶדֶק" עֲמוּד 196, שְׂעַם כֵּל זֶה נִיתֵן לוֹמַר שְׁזֵה שִׁיף רַק בְּקִנְיָן שֶׁל מֵאֶבֶל אוּ מִשְׁקָה, לְפִי שְׂשׁוּבֵר אֵת הָרָעַב אוּ אֵת הַצִּמְאון. תוּרָה נו

(נו) וְכַל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם - אֶל יוֹסֵף לְשֹׁבֵר - כְּלוּמַר, יֵשׁ לְהַפּוֹף אֵת סֵדֵר הַמְּלִים בְּפְסוּק, וְתִיבַת "אֶל יוֹסֵף" אֵינָּה מְחוּבַרְתָּ עִם תִּיבַת "לְשֹׁבֵר", אֶלֹא עִם תִּיבַת "בָּאוּ" (רא"ם). וְהַטַּעַם שְׂלֹא כְּתוּב בֵּן בְּמִפּוֹרֵשׁ, מִשׁוּם שְׂבַתְחִילָה "בָּאוּ מִצְרַיִם לְשֹׁבֵר", וְרַק אַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ "אֶל יוֹסֵף" (גרי"א).

וְלֹא הִיתָה נְבוּאָה מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁזֵה יוֹסֵף - שְׂהֵרִי הַנְּבוּאָה נִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ, בְּדִלְעִיל בְּרִשִׁי לוֹ, לֵג,

לְקַשֵּׁר אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה עִם סִיּוּם דְּכָרְיוֹ, שְׂמִצְיָנוּ לְשׁוֹן שֹׁבֵר גַּם בְּשֹׁאֵר דְּכָרִים, וְהֵרִי גַם בְּפְסוּק דְּלְקַמֵּן שֶׁם לֹא נֵאֶמַר "בֵּר" אֶלֹא "מַעַט אַכְל", וְרִשִׁי רִמּוֹז בְּזֵה שְׂנִיתֵן לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק, שְׂיַעֲקֹב אִמַר לְהֵם אִם לֹא תִשְׁיִגּוּ בֵּר תְּבִיאוּ דְבַר מֵאֶבֶל אַחֲרָה. וְאֵל תֹּאמַר אֵינּוּ כִּי אִם בְּתְבוּאָה - "שֹׁבֵר" מִלְשׁוֹן "בֵּר". כְּלוּמַר, לְשׁוֹן שֹׁבֵר הוּא שֶׁם דְּבַר עַל פְּעוּלָה שְׂעוּשִׁים בְּתְבוּאָה, וְלָכֵן מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ הֵן בְּמִכְרָה וְהוּן בְּקִנְיָן, וְלֹא שְׂשֹׁבֵר פִירוּשׁוֹ מִכִּירָה אוּ קְנִיָּה (אור החמה). וְרֵאָה רִשִׁי נְקֻמָּה י, לב: "שֹׁבֵר" - תְּבוּאָה, כְּמוֹ בְּשֹׁבֵר אֲשֶׁר הֵם שׁוּבְרִים". שְׂאָה בְּיָן וְחֵלֶב מְצִינּוֹ: "וְלִכְּבוֹ שְׂבִרוֹ כֵּלֵא כְּסֵף וּבֵלֵא מְחִיר יִין וְחֵלֶב" - יִשְׁעִיָּה נה, א. וּבְרִשִׁי שֶׁם: "לְשׁוֹן לְשֹׁבֵר בֵּר, קְנִי". וְלָכֵן בְּהַכְרַח שְׂאֵינּוּ שֶׁם דְּבַר שֶׁל תְּבוּאָה, אֶלֹא הוּא לְשׁוֹן מִכִּירָה אוּ קְנִיָּה. וְכַתֵּב בְּסִפֵּר הַחֲקִירָה לְהִ"צִמְח צֶדֶק" עֲמוּד 196, שְׂעַם כֵּל זֶה נִיתֵן לוֹמַר שְׁזֵה שִׁיף רַק בְּקִנְיָן שֶׁל מֵאֶבֶל אוּ מִשְׁקָה, לְפִי שְׂשׁוּבֵר אֵת הָרָעַב אוּ אֵת הַצִּמְאון. תוּרָה נו

שיעור יומי ליום רביעי כ"ה כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מב – פרשת מקץ מה

בכם, שאין אתם מבקשים לכם אבל בטרם שיכלה מה שבנדכם? ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה: 'למה תהיו פחושים ברעב? ודומה לו: (משלי יא) "ומרנה גם-הוא יורא".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק 2, עמוד 190 – מתוך 'לקראת שבת')

בטחון מחלט בה'

ויאמר יעקב לבניו למה תתראו:

למה תראו עצמכם . . פאלו אתם שבעים (מב, א)

כשבקש יעקב אבינו מבניו לרדת למצרים ולהביא מזון, טען בפניהם: "למה תתראו?" ופרש רש"י (מב, א): "למה תראו עצמכם בפני בני ישראל עשו פאלו אתם שבעים, כי באותה שעה עדין היה להם תבואה". מזה שכתב רש"י "פאלו" אתם שבעים, יש לדיק שלא היתה ברשותם תבואה רבה כל-כך, דזהו רק "פאלו" אתם שבעים – ולא שבאמת היו שבעים באותה שעה.

וצריך להבין מדוע בני-ישראל הראו עצמם שבעים, מעבר למה שהיה בידם?

אלא שמכאן נפר גדל בטחונם בה' של בני יעקב, שבטחו בנדאות שלא יעזב את אביהם יעקב גם בימי הרעב. אף שהתבואה שבידם הספיקה רק "באותה שעה", מפל-מקום לא היה להם ספק שגם בעתיד ידאג הקב"ה לפרנסם באופן נסי. ומצד גדל בטחונם הראו עצמם פאלו הם שבעים ברב תבואות, כי כך הרגישו בבטחונם החזק בה', פאלו יש כבר בידם תבואה מספיקה.

(ב) ויאמר הנה שמעתי כי יששכר במצרים

בואמר הא שמעית אמרין ארי אית עיבורא מזדבן במצרים חותי לתמן וזבוננו לנא מתמן ונחי ולא נמות:

רדו-שמה ושברו-לנו משם ונחיה ולא נמות:

ה"א < וירדו-שמה • ולא אמר 'לכו', רמז למאטים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים, כמנין רד"ו.

(ג) וירדו אחייוסף עשרה לשבר בר מצרים:

ג ונחתו אחי יוסף עסרא למזבן עיבורא ממצרים:

ה"א < וירדו אחייוסף • ולא כתב: 'בני יעקב', מלמד שהיו מתחרטים במכירתו, ונתנו להם להתנהג עמו

אשל אברהם – הרב אלאשילי

או על אחרים אינו אומר לשון וירידה, וכמו שמצינו שיעקב אומר על עצמו (לקמן מה, כח): "אלכה ואראנו".

רמז למאטים ועשר שנים

שנשתעבדו למצרים – וזהו "שמה".

ולכן מעתיק רש"י גם תיבה זו בדבורו.

כמנין "רדו" – ראה גם רש"י לעיל טו,

יג. ויש לומר שאין זה רק מנין של

"רדו", אלא גם משמעות הלשון של

"רדו", שיהיו ירודים ושלפלים שם על-

ידי שישתעבדו בהם (וכן משמעות

ב"ר צא, ו). וראה על-דרך-זה רש"י

לעיל א, כו: "נעשה ירוד לפניהם".

לקמן מג, ג: "ירידה היא לנו". וכן

ברש"י ישעיה ל, ב: "לרדת מצרים –

ירידה היא להם". תורה ג

(ג) וירדו אחי יוסף – ולא כתב "בני

(בא"ל"ף) ש"תתראו" הוא מלשון

"כחישה", ופירוש הפסוק הוא:

"ומרנה" שמשביע את ה"יורא",

הכחוש (גרא). וראה גם ח"א"ג מהרש"א תענית

סו. אבל ראה רש"י משלי שם: "ומרנה

– שמשביע את העניים, גם הוא יורא

– ישבע בטוב". וראה לקמן פסוק ה

פירוש נוסף ב"למה תתראו". תורה ב

(ב) רדו שמה – ולא אמר: "לכו" –

שהיא לשון טובה יותר (ג"א), ויעקב

שרצה לשכנע את בניו שילכו

למצרים לא היה לו להשתמש בלשון

ירידה (הרב). ואף שמבחינה מעשית

אכן היו צריכים לרדת למצרים, כי

אך ישראל גבוהה מכל הארצות,

וכמו שכתוב לקמן: "וירדו אחי יוסף",

מפל-מקום פשאדם מדבר על עצמו

(ולו נראה פשוטו – בכתיב-יד

והפוסים ראשונים אינו, ומהלשון

נראה שהיא הוספת אינה מעתיק או

תלמיד.

"למה תתראו", למה יהיו הפל

מסתכלין בכם – ולפי זה הפירוש

"תתראו", תגרמו שיתפללו עליכם.

ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים

לכם אבל בטרם שיכלה מה

שבנדכם). ומפי אחרים שמעתי –

הובא בתוספות תענית י, ב בשם

המדרש.

שהוא לשון כחישה, למה תהיו

כחושים ברעב – כלומר, "תתראו"

הוא לשון התפעל של כחושים.

ודומה לו: "ומרנה גם הוא יורא" –

משלי יא, כה. מוכיח מתיבת "יורא"

בְּאֶחָהּ וּלְפִדּוֹתוֹ כָּכָל מִמּוֹן שִׁיפְסְקוּ עֲלֵיהֶם. עֲשֶׂרָה • מֵה תִלְמוּד לומר, וְהֵלֵא כְּתִיב: "וְאֶת־בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח"? אֲלֵא לְעֵנֶן הָאֶחָהּ הָיוּ חִלּוּקִין לְעֲשֶׂרָה, שֶׁלֹּא הִיְתָה אֶהְבַּת כָּלם וְשִׁנְאָת כָּלם שׁוֹה לוֹ, אֲבָל לְעֵנֶן: "לְשֹׁבֵר בָּר", כָּלם לֵב אֶחָד לָהֶם (כ"ב).

(ד) וְאֶת־בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחִיו
כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֵנוּ אָסוֹן:
ד וְיֵת בְּנֵימִין אָחִיהִי דְיוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב
עִם אָחִיהִי אֲרִי אָמַר דְּלִמָּא יַעֲרַעְנָה מוֹתָא:

כ"ג פֶּן־יִקְרָאֵנוּ אָסוֹן • וּבְבִית לֹא יִקְרָאֵנוּ אָסוֹן? אָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: 'מִכָּאן שֶׁהִשְׁטֵן מִקְטָרֵג בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה' (כ"ה).

(ה) וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים פִּי־הָיָה
הַרְעֵב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
ה וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא בְּגו
עֲלֵיָא אֲרִי הִנֵּה כַּפְנָא בְּאֶרְעָא דְכְּנָעַן:

כ"ד בְּתוֹךְ הַבָּאִים • מִטְּמִינִין עֲצֵמֵן שֶׁלֹּא יִפְרִיחוּ, לְפִי שֶׁצָּוָה לָהֶם אֲבִיהֶם שֶׁלֹּא יִתְרָאוּ כָּלם בְּפֶתַח אֶחָד אֲלֵא שִׁיכְנֵס כָּל אֶחָד בְּפֶתַחוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁלַט בָּהֶם עֵין הָרַע, שֶׁכָּלם נָאִים וְכָלם גְּבוּרִים.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בתרא כא, א: "לא ממטינן ינוקא ממתא למתא - ללמוד מיום ליום, שמא יזק בדרכים, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, שנאמר פן יקראנו אסון". תורה ד

(ה) בְּתוֹךְ הַבָּאִים - מִטְּמִינִין עֲצֵמֵן - הלימוד הוא מיתור התיבות "בתוך הבאים", או מתיבת "בתוך", שניתן היה לומר: "בין הבאים".

שלא יפריחו - שהם אחים (משכיל לדוד). לפי שצוה להם אביהם - וגיש לומר שזה מרומן במה שנאמר "ויבאו בני ישראל", שבגלל "ישראל" אביהם הם נכנסו בן.

שלא יתראו - דיק רש"י לכתוב "שלא יתראו" ולא "שלא יפנסו", לרמוז לנו היכן צוה להם פן, והוא באמרו (פסוק א): "למה תתראו" (וכ"ב ב"ר צא, א, ו) ואף ששם לא פירש כך, מפל-מקום רמזו כאן. אף בדפוס שני הגירסא: "שלא יפנסו" (יוסף הלל).

כלם בפתח אחד, אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם עין הרע, שכלם נאים וכלם גבורים - אב"ל ראה רש"י לקמן מו, ב: "ומקצה אהיו - מן הפחותים שבהם לגבורה, שאין נראים גבורים".

(כ) כִּי הָיָה הָרַעֵב - בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים דבור זה.

שזהו רק לענין רגש האהבה שבלב, אבל לענין לפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם" (בלשון רש"י לעיל) היו מאוחדים. אבל לענין "לשובר בר" כלם לב אחד להם - כלומר, תיבת "עשרה" אינה מוסכת על "לשבור בר" אלא על "אחי יוסף", ומשום כך מוטעמת באתנחתא.

בראשית רבה - צא, ב (וכפירוש ה"יפה תאר). תורה ג

(ד) פֶּן יִקְרָאֵנוּ אָסוֹן - וּבְבִית לֹא יִקְרָאֵנוּ אָסוֹן - שאם נגזר על האדם אסון, זה יקרה לו גם בבית.

אמר רבי אליעזר בן יעקב - בראשית רבה צא, ט.

מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה - ראה גם רש"י לקמן מד, כט. דברים

כג, י. כלומר, בשעת הסכנה אךם נתון לקטרוג יותר, ועלול להפגע יותר במקום שאינו סכנה. ומה שדרך נקראת "מקום סכנה", צריך לומר שזהו דוקא לבנימין, שהרי אמו מתה בדרך" (רש"י לקמן מד, כב), ובנוסף לכך יוסף אהיו נטרף בדרך (לדעת יעקב), וכיון ששנים ממשפחתו קרו להם צרות בדרך, חשש יעקב לשלוח את בנימין בדרך, כי עבירו היא מקום סכנה, אבל לא לשאר האחים, שלכן עליהם לא חשש יעקב (תורת מנחם. ועד"כ

כתב במשכיל לדוד). אבל ראה רש"י בכא

יעקב" - שהרי יעקב הוא ששלחם. וכמו שכתוב לקמן פסוק ה: "ויבאו בני ישראל לשובר".

מלמד שהיו מתחרטים במכירתו - ראה גם רש"י לקמן פסוק כד: "ששמע שהיו מתחרטין".

ונתנו להם - בשעת ירידתם למצרים. להתנהג עמו באהבה - וזהו "אחי יוסף".

ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם - כמו שאח פודה את אחיו. ולהעיר מתהלים מט, ח: "אח לא פודה יפדה איש", וברש"י שם: "לא יוכל לפדות את אחיו בממונו, לפי שאם באים לפדות איש את אחיו יתקשר פדיון נפשם מכל הון, לפיכך על-כרחו חדל הוא לעולם מלפדותו".

עשרה - מה תלמוד לומר? והלא כתיב - פסוק ד.

"וְאֶת בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא שָׁלַח" - ומזה מובן שהיו עשרה, ולמה אמר "עשרה"?

אלא לענין האהבה היו חלוקין ל"עשרה", שלא היתה אהבת כלם ושנאת כלם שוה לו - כלומר, בין שלא היתה שנאתם שוה בעת שמכרוהו, ממילא גם בעת לא היתה אהבתם שוה, כי מי ששנא יותר אז - אהב בעת פחות, ומי ששנא אז פחות - אהב בעת יותר (משכיל לדוד). וצריך לומר

וַיִּוְסַף הוּא דְשָׁלִיט עַל אֲרַעָא הוּא דְזַבִּין
עֵיבוּרָא לְכָל עַמָּא דְאַרַעָא וְאַתּוּ אַחֵי יוֹסֵף
וּסְגִידוּ לָהּ עַל אַפְיָא עַל אֲרַעָא:

(א) וַיִּוְסַף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְשָׁבִיר
לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיִּבְאוּ אֵחָיו יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אַפָּיִם

אַרְעָה:

כ"ה - וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אַפָּיִם • נִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ עַל פְּנֵיהֶם, וְכֵן כָּל הַשְּׁתַּחֲוָא פְּשוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא (שבועות טז).

וַיַּחֲזֵא יוֹסֵף יַת אָחוּהִי וְאַשְׁתַּמּוּדְעָנֹן
וְחָשִׁיב מָה דְמַלְלִיל לְהוֹן וּמַלְלִיל עַמְהוֹן
קִשְׂיָא וְאָמַר לְהוֹן מִנֵּן אֲתִיתוֹן וְאָמְרוּ
מֵאַרְעָא דְכַנְעַן לְמַזְבֵּן עֵיבוּרָא:

(ב) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וַיִּכְרַם וַיַּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר
אֲתָם קִשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ
מֵאַרֶץ כְּנַעַן לְשִׁבְר־אֶבֶל:

כ"ה - וַיַּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם • נִעְשָׂה לָהֶם כְּנַכְרֵי בְּדַבְרִים, לְדַבֵּר קִשׁוֹת (כ"ה).

וְאַשְׁתַּמּוּדַע יוֹסֵף יַת אָחוּהִי וְאָנֹן לֹא
אַשְׁתַּמּוּדַעָה:

(ג) וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וְהֵם לֹא הִפְרָהוּ:

כ"ה - וַיִּכְרַם יוֹסֵף וְגו' • לְפִי שֶׁהֵנִיחָם חֲתוּמֵי זָקֵן (כ"ה מ לט כתובות כז) • וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ • שִׁינְאָ מֵאַצְלֵם בְּלֹא
חֲתִימַת זָקֵן, וְעַכְשָׁו מִצְאוּהוּ בַּחֲתִימַת זָקֵן. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: "וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת אָחָיו", כְּשֶׁנִּמְסְרוּ בְּיָדוֹ, הִכִּיר
שֶׁהֵם אָחָיו וְרַחַם עֲלֵיהֶם, "וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ", כְּשֶׁנִּפְל בְּיָדָם, לְנֹהֵג בּוֹ אַחֲוָה.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

רק בדבור (נח"י).
לְדַבֵּר קִשׁוֹת - בְּלוֹמַר, וַיְדַבֵּר אֲתָם
קִשׁוֹת" וְהוּ בִּישׁוּי שֶׁל "וַיַּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם"
וְלֹא דָבָר נוֹסֵף. וְהַדְּבָרִים הַקְּשִׁים
שֶׁאָמַר לָהֶם נִתְפָּרְשׁוּ לְקַמֵּן פְּסוּק ט
וְאֵילָף (נח"י).

וַיִּכְרַם יוֹסֵף וְגו' - לְפִי שֶׁהֵנִיחָם
חֲתוּמֵי זָקֵן. וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ -
שִׁינְאָ מֵאַצְלֵם בְּלֹא חֲתִימַת זָקֵן -
כִּיּוֹן שֶׁהָיָה רַק בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה
כְּשֶׁמְכָרוּהוּ.

וְעַכְשָׁו מִצְאוּהוּ בַּחֲתִימַת זָקֵן.
וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה - בְּרֵאשִׁית רַבָּה צ"א,

ו. תורה ח

(ח) "וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת אָחָיו" - לָמָּה
נֶאֱמַר שׁוֹב: "וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת אָחָיו", הָרִי
כָּבֵד אֲמַר בְּפִסְטוֹק ז: "וַיִּכְרַם".

כְּשֶׁנִּמְסְרוּ בְּיָדוֹ הַכִּיר שֶׁהֵם אָחָיו
וְרַחַם עֲלֵיהֶם - כְּדִלְקַמֵּן בְּרֵשׁ"י פְּסוּק
כד.

"וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ" - כְּשֶׁנִּפְל בְּיָדָם,
לְנֹהֵג בּוֹ אַחֲוָה - וְהַכְּתוּב מְשַׁמְּעֵנוּ
שֶׁאֵף שֶׁהֵם לֹא הִפְרִיחוּ, הוּא בֶּן הַכִּיר
וְנֹהֵג בָּהֶם אַחֲוָה (משכיל לדח). תורה ט

כִּמוֹ שְׁלוּמֵידים בְּבִרְכוֹת שֶׁם מֵהַפְּסוּק
(לעיל לו, ט): "לֹא־הִשְׁתַּחֲוִיתָ לָּךְ אֲרַצָּה", וְכִמוֹ
שֶׁמְפָרֵשׁ רִש"י בְּמִגִּלָּה כב, ב: "אֲרַצָּה,
מִשְׁמַע בְּלוֹ שְׁטוּחַ אֲרַצָּה" (ע"פ נחלת יעקב).

וְרֵאָה גַם רִש"י הוֹרִיחוֹת ד, א:
"הִשְׁתַּחֲוָא בְּפִשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים,
דְּכַתִּיב (לעיל יט, א) "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ אַפָּיִם
אֲרַצָּה". וְמָה שֶׁלֹּא פִירֵשׁ רִש"י בֶּן לְעִיל

שָׁם? יֵשׁ לוֹמַר: מִשׁוּם שֶׁשָּׁם אֵינּוּ נוֹגַע
לְנוֹ אֵיךְ לוֹט הִשְׁתַּחֲוָה לְמַלְאָכִים, אֲבָל
כָּאֵן בִּיּוֹן שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה זוֹ הִיא קִיּוּם

הַחֲלוּם שֶׁל יוֹסֵף, הוֹצֵרֵךְ רִש"י לְפָרֵשׁ
שֶׁאֵכֵן הִשְׁתַּחֲוָה נִעְשָׂתָה כְּפִי שִׁיּוֹסֵף
חָלַם לָהֶם: "לֹא־הִשְׁתַּחֲוִיתָ לָּךְ אֲרַצָּה",
וְלֹא רַק קִידַת פְּנִים. תורה ז

(ז) וַיַּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם - נִעְשָׂה לָהֶם
כְּנַכְרֵי - "וַיַּתְנַבֵּר" פִּירוּשׁוֹ: עֲשָׂה עֲצָמוֹ
כְּנַכְרֵי (גרי"א). וְרִש"י כָּתַב "נִעְשָׂה לָהֶם

כְּנַכְרֵי", כִּי לְשׁוֹן הַכְּתוּב הוּא "וַיַּתְנַבֵּר
אֲלֵיהֶם". וְלֹא פִירֵשׁ "וַיַּתְנַבֵּר" מִלְשׁוֹן
"מִתְנַבְרָה" (מ"א יד, ח), שֶׁשִּׁינְיָה אֶת עֲצָמוֹ

שֶׁלֹּא יִכְרִי, מִפְּנֵי שִׁיּוֹסֵף לֹא הָיָה נִצְרָךְ
לָךְךְ, וְכִמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ רִש"י שֶׁלֹּא
הִפְרִיחוּ בְּגִלְל הַזָּקֵן (באר בשדה).

כְּנַכְרֵים - הַהֲתַנְבְּרוּת בָּאָה לְיַדֵּי בִּישׁוּי

מוֹסַב עַל "הַבָּאִים" "כִּי הָיָה הָרַעֲב
בְּאַרְצָן כְּנַעַן", וְהָיוּ בָּאִים הַרְבֵּה
שְׂרָוִת מְשֻׁם). - אֲבָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
הָיָה עֲדִין רַעֲב, כִּמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י לְעִיל
פְּסוּק א. תורה ה

(ו) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אַפָּיִם - נִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ
עַל פְּנֵיהֶם - לְאַרְצָן. בְּלוֹמַר, לֹא רַק עַם
פְּנִיָהֶם הִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ לְאַרְצָן, כְּפִי שֶׁמְשַׁמַּע

מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב: "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אַפָּיִם",
אֲלֹא הִשְׁתַּחֲוּוּ לְאַרְצָן בְּכָל גּוֹפָם. וְמָה
שֶׁנֶּאֱמַר "אַפָּיִם", פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִשְׁתַּחֲוּוּ

לְאַרְצָן עַל פְּנֵיהֶם.
וְכֵן כָּל הַשְּׁתַּחֲוָא פְּשוּט יָדִים
וְרַגְלִים הִיא - רֵאָה גַם רִש"י לְקַמֵּן מַג.

ח. וַיִּקְרָא כו, א. בְּלוֹמַר, אִם הָיָה נֶאֱמַר
כָּאֵן "וַיִּקְדוּ אַפָּיִם אֲרַצָּה", הָיָה פִירוּשׁוֹ
שֶׁקִּדּוֹ לוֹ עִם פְּנֵיהֶם לְאַרְצָן, כְּמוֹכָא

בְּגִמְרָא בְּרְכוֹת לד, ב: "קִידָה עַל אַפָּיִם,
שֶׁנֶּאֱמַר (מ"א א, ט) וַתִּקְדַּת בַּת שְׁבַע אַפָּיִם
אֲרַצָּן", וְכִמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ בְּרֵשׁ"י סוּפָה נַג.

א: "אֵין לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְהִגִּיעַ לְאַרְצָן
גּוּפוֹ, אֲלֹא פְּנֵיו בְּלִבָּד". אֵף בִּיּוֹן שֶׁכָּאֵן
נֶאֱמַר "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ", פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ

בְּפִשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים, שֶׁכֵּן כָּל
הַשְּׁתַּחֲוָה הִיא בְּפִשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת מקץ. שבת חנוכה. ה'תשכ"ז)

ולכאורה, פירוש זה דחוק הוא, כי אף שבין השבטים ישנם האחים המבוגרים שכבר היו "חתימי זקן", הרי היו גם בני השפחות שלא היו מבוגרים הרבה יותר מיוסף, ועד - פאלו שהיו מבוגרים ממנו בתשעה חודשים או שנה בלבד. וא"כ, קשה לומר שהיה הפרש גדול ביניהם בנוגע לחתימת זקן (שיוסף היה "בלא חתימות זקן", אף שהיה כבר בן שבע עשרה שנה, ואילו הם היו כבר מגדלי זקן). עד כדי כך שבגלל זה לא הכירוהו!

ובכלל - על-פי הלכה, הפרת האדם אינה על-ידי הזקן (דאף שפאשר מסתכלים על האדם מביטים בעיקר על זקנו, מפל-מקום אין זה הסימן להפרת האדם), אלא על-ידי החוטם או המצח או הלחיים.

ולכאורה היה רש"י יכול לפרש הטעם לכך שאחי יוסף לא הכירוהו - על-פי ההלכה.

לכאורה אפשר לומר, שרש"י אינו מפרש שהסיבה לכך ש"הם לא הכירוהו" היא בגלל שאין להסתפל בנשיא, כי יוסף היה רק "משנה למלך", ולא היה לו דין נשיא.

אבל באמת אי-אפשר לומר כן, כי:

(א) הדין שאין מסתכלין הוא גם בנוגע למלך, במכל-שפן מ"נשיא", ומזה מובן, שפן הוא גם בנוגע ל"משנה למלך", ואין לחלק בין מלך ל"משנה למלך".

(ב) כיון שנאמר "וישתחו לו אפים ארצה", וכפירוש רש"י: "נשתטחו לו על פניהם, וכן כל השתחוואה פשוט ידים ורגלים הוא", שזהו תכלית הבטול ששייך להראות בגילוי - הרי מובן שאחי יוסף התיחסו אליו כמו למלך, ולכן היה אסור להם להסתפל עליו.

ואם-כן הדרך קושיא לדוכתה: מדוע לא מפרש רש"י שהסיבה לכך ש"הם לא הכירוהו" היא בגלל שאין להסתפל בנשיא? ט. ויש לומר הביאור בזה - בפשטות:

רש"י אינו יכול לפרש שאחי יוסף לא הסתכלו עליו, ולכן "לא הכירוהו" - כי משמעות לשון הכתוב "הם לא הכירוהו" היא, שאכן הסתכלו עליו, אלא שלא הכירוהו.

אם הפונה היא שלא הסתכלו עליו - היה הכתוב צריך לומר "והם לא הסתכלו בו" וכיוצא בזה; ואילו הלשון "לא הכירוהו" מורה שהחסרון לא היה בהסתכלות, אלא בהכרה.

(ט) ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את-ערות הארץ באתם:

כפי-אשר חלם להם • עליהם, וידע שנתקמו, שהרי השתחוו לו. ערות הארץ • גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליפכש, כמו (ויקרא כ): "את מקורה הערה", וכמו: (יחזקאל טו) "ערם ועריה", וכן כל ערוה שבמקרא, לשון גלוי הוא. ותרגום אונקלוס: 'בדקא דארעא', כמו: "בדק הבית", רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

(ט) אשר חלם להם - עליהם - וזהו פירוש "להם".

וידע שנתקמו - ולא שזכירת החלומות גרמה לו לומר להם שהם מרגלים, אלא המשך הפסוק חוזר לענין הראשון: ויזכר אתם קשות" (מחלת יעקב).

שהרי השתחוו לו - מלשון רש"י "וידע שנתקמו" משמע, שיוסף הבין שהחלום התקום בשלימות (כולל החלום השני, ואף שיעקב לא השתחוה, הרי כיון שהם נשלחו על-ידי אביהם יעקב, הרי זה כאילו גם הוא השתחוה עמהם). אבל בפועל

וכן כל "ערוה" שבמקרא לשון גלוי - ראה גם רש"י ויקרא שם, ושם הוסיף ש"היו" יורדת בתיבה לשם דבר.

ותרגום אונקלוס: "בדקא דארעא", כמו "בדק הבית" - מלכים ב יב, ו. רעוע הבית - וראה גם רש"י מלכים ב יב, ו, ש"בדק הבית" הוא "בקיעה וסדק החומה". כלומר, שבדקים ומחפשים אחר מקום השבור והרעוע (מצ"צ שם).

אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא - ש"ערוה" במקרא הוא לשון גילוי ולא לשון שבר. תורה י

קיום החלום בשלימות היה כשבאו אליו בפעם השנייה כשהם כנועים לגמרי, לקמן מג, כו, וגם שם נאמר: "וישתחו לו ארצה" (הרבי).

ערות הארץ - גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליפכש - ראה גם רש"י שופטים כ, לג: "ערות הארץ - מקום תורפה שלה שהיא נוחה ליפכש משם". וראה רש"י בכורות לג, ב ש"תורפה" הוא "מקום גילוי ואינו משומר".

כמו "את מקורה הערה" - ויקרא כ, יח. וברש"י שם: "גלה".
וכמו "ערם ועריה" - יחזקאל טו, ז.

(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנָי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר־אֶבֶל: וַיֹּאמְרוּ לָהּ לֹא רְבוּנִי וְעַבְדֶּיךָ עִלּוּ לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא:

(יא) כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נָחֲנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים: יא כָּלָנוּ בְּנֵי גְבָרָא חַד נַחְנָא פְּיוּנֵי אַנְחָנָא לָא הָיוּ עַבְדֶּיךָ אֵלִילֵי:

כִּי־כָלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נָחֲנוּ • נִצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם, שָׂאף הוּא בֶן אַבְיָהֶם • כְּנִים אֲמַתְיִים, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת י) "בֶּן דְּבַרְתִּי", (בְּמִדְבָר כז) "בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרוֹת", (ישעיה טו) "וְעַבְרַתּוֹ לֹא כֵן בְּדִיו".

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא פִי־עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לְרֹאוֹת: יב וַיֹּאמֶר לְהוֹן לֹא אָרִי כְדָקָא דְאַרְעָא אֲתִיתוּן לְמַחְזִי:

כִּי־פִי־עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לְרֹאוֹת • שְׁחָרֵי נִכְנַסְתֶּם בְּעֶשְׂרָה שְׁעָרֵי הָעִיר, לָמָּה לֹא נִכְנַסְתֶּם בְּשַׁעַר אֶחָד? •

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים | אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בָּאָרֶץ כְּנַעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ: יג וַיֹּאמְרוּ תְרִין עֶסֶר עַבְדֶּיךָ אַחִין אַנְחָנָא בְּנֵי גְבָרָא חַד בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וְהָא זְעִירָא עִם אַבוּנָא יוּמָא דִּין וַחַד לִיתוּהִי:

כִּי־וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ וְגו' • וּבִשְׁבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׂאֵינָנוּ, נַחְפְּזִירְנוּ בְּעִיר לְבַקְשׁוֹ.

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: יד וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דֵי מַלְיָלִית עִמְכוּן לְמִימֵר מְאֵלִילֵי אַתּוּן:

כִּי־הוּא הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי • הַדְּבָר אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי, שְׂאֵתֶם מְרַגְלִים, הוּא הָאֲמַת וְהַנְּכוּן, זֶהוּ לִפִּי פְשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּאֲמַת וְלֹא בְּמִשְׁפָּט. אֲבָל לְפִירוּשׁ זֶה, אֵינּוּ מִתְחַבֵּר ל"בְּדִיו". עֵינַן שֵׁם. תוֹרָה יב (יב) כִּי עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לְרֹאוֹת - שְׁחָרֵי נִכְנַסְתֶּם בְּעֶשְׂרָה שְׁעָרֵי הָעִיר - כְּדִלְעִיל בְּרִשׁ"י פְּסוּקָה ה. לָמָּה לֹא נִכְנַסְתֶּם בְּשַׁעַר אֶחָד - שְׂאֵם כְּדְבָרֵיכֶם שְׂבָאתֶם לְקִנּוּת אוֹכֵל, לָמָּה נִכְנַסְתֶּם בְּעֶשְׂרָה שְׁעָרֵי הָעִיר? וְאִם־כֵּן יֵשׁ כָּאֵן עֵילָה לְחֲשׂוֹד בְּכֶם בְּמְרַגְלִים (דברי דוד). תוֹרָה יג

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ וְגו' - וּבִשְׁבִיל אוֹתוֹ "אֶחָד" ש"אֵינָנוּ" נַחְפְּזִירְנוּ בְּעִיר לְבַקְשׁוֹ - וְרָאָה רִשׁ"י לְקַמֵּן מוֹד, כ. תוֹרָה יד

(יד) הוּא הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי - תְּדַבֵּר "אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי" שְׂאֵתֶם מְרַגְלִים - זֶהוּ פִירוּשׁ: "מְרַגְלִים אַתֶּם". "הוּא" הָאֲמַת וְהַנְּכוּן - וְלֹא מַה

סוֹחְרִים, אֲלֵא אָמְרוּ לוֹ אֵת הָאֲמַת שְׂבָאוּ לְשׁוּבוֹר אוֹכֵל. וְהָרָא"ם הוֹסִיף שְׁפִירוּשׁ דְּבָרֵי רִשׁ"י הוּא: לֹא תֹאמֶר כֵּן, אֲלֵא עַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשׁוּבוֹר אוֹכֵל. תוֹרָה יא (יא) כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחֲנוּ - נִצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם - בְּאֲמָרָם "כָּלָנוּ". שָׂאף הוּא בֶן אַבְיָהֶם. כְּנִים - אֲמַתְיִים. כְּמוֹ "בֶּן דְּבַרְתִּי" - שְׁמוֹת י, כט. וְרָאָה רִשׁ"י שֵׁם. "בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרוֹת" - בְּמִדְבָר כז, ז. וְרָאָה רִשׁ"י שֵׁם. "וְעַבְרַתּוֹ לֹא כֵן בְּדִיו" - יִשְׁעִיָּה טו, ו. וּבְמִצִּוֹת דָּוִד שֵׁם: "לֹא הִיָּה אֲמַת הַדְּבָר שְׂבָדָה מִלְּבוֹ". אֲבָל רָאָה רִשׁ"י שֵׁם שְׁפִירוּשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר. וְרָאָה רִשׁ"י יִרְמְיָה מַח, ל: "שְׂנֹאָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל לֹא

(י) לֹא אֲדֹנָי - לֹא תֹאמְרוּ כֵּן - אֵל תֹּאמְרוּ שְׂאֵנְחָנוּ מְרַגְלִים. וְאֵינַן פִּירוּשׁוֹ: לֹא אֲדוֹנָי, שְׂאֵינַן הַדְּבָרִים כְּמוֹ שְׂאֲמַרְתִּי, שְׂאֵזוּ הִיָּה צָרִיךְ לוֹמַר: "לֹא כֵן אֲדוֹנָי" (גִּיא), וְעוֹד שְׂאֵת זֶה הֵם אוֹמְרִים לוֹ אַחֲרֵי־כֵן: "לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים" (דברי דוד). [ו] הָרִי - כֵּן הוּא גִירְסַת הָרִא"ם וְהַגּוֹר אֲרִיָּה. וְאֵת הַגּוֹר הָעֲתִיק רִשׁ"י מִתִּיבַת "וְעַבְדֶּיךָ" כְּמַלְתִּי קִשׁוֹר לְתִיבוֹת "לֹא אֲדוֹנָי". וּבְכַמָּה כְּתִבְיָד לֹא גוֹרְסִים כָּל "וְהָרִי". אֵף בְּדִפּוּסִים שְׁלִפְנִינוּ: "שְׁהָרִי". "עַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר אֶבֶל" - וְאֵינַן לָךְ שׂוֹם עֵילָה לְחֲשׂוֹד כְּנוּ בְּמְרַגְלִים (דברי דוד). אֲבָל הָרִא"ם וְהַגּוֹר אֲרִיָּה" כְּתִבוּ שְׂאֵינַן זוּ הוֹכְחָה שְׂהֶם לֹא מְרַגְלִים, שְׁחָרֵי כָּל הַמְרַגְלִים בָּאִים כְּמוֹ

שיעור יומי ליום רביעי כ"ה כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מב - פרשת מקץ

אמר להם: 'ואלו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה, תפדוהו? אמרו לו: 'הן'. אמר להם: 'ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון, מה תעשו? אמרו: 'לכך באנו, להרג או ליהרג'. אמר להם: "הוא אשר דברתי אִלְכֶם", להרג בני העיר באתם, מנחש אני בגביע שלי, ששנים מפם החריבו כרך גדול של שכם.

טו) **בזאת תפתנו חי פרעה אם תצאו מזה פי**
אם תבוא אחיכם הקטן הנה:

טז) **חי פרעה • אם יחיה פרעה. אם תצאו מזה • מן המקום הנה.**

טז) **שלחו מפם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו**
ויפתנו דבריכם האמת אתכם ואם לא חי פרעה
פי מרגלים אתם:

טז) **האמת אתכם • אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פת"ח שהוא כמו בלשון תמה, ואם לא תביאוהו:**
"חי פרעה, פי מרגלים אתם".

יז) **ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים:**
טז) משמר • בית האסורים.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

לפיכך ה"א נקוד פת"ח, שהוא כמו בלשון תמה - פדלעיל כו, לח וברש"י שם. וראה שם בביאור. ואף כאן פיון שהאות שלאחריה נקודה בחטף סגול, לכן האות ה"א שלפניה נקודה בפת"ח ולא בחטף פת"ח. "ואם לא" תביאוהו - דהינו שהתיבות "ואם לא" מוסבות על "ויקח את אחיכם", שפירושו: וקביא את אחיכם (רא"ס).

"חי פרעה כי - אשר (דברי דוד). מרגלים אתם" - שהרי אמרתם שזה שנכנסתם בעשרה שערי העיר הוא משום שחפשתם את האח הנעדר ולא בשביל לרגל, וכדי להוכיח זאת אמרתם שהאח הקטן שלכם נשאר בגלל זה בבית כדי שלא יקרצנו אסון בדרך כמו אחיו, ולכן אמר להם יוסף שביאו אותו להוכיח שיש להם אִח קטן שנשאר בבית, ואם לא יביאו אותו סימן שאין להם אִח בזה, וממילא גם אין להם אִח שנעדר, וממילא לא הלכו לחפש אחריו, ומה שנכנסו בעשרה שערי העיר זה בגלל שהם מרגלים (משכיל לדוד). תורה יז

יז) **משמר - בית האסורים -** וימשמר" הינו בית משמר, וכדלקמן

השבטים: מה שאמרתם שבאתם "להרוג או ליהרג", והו גם מה שאני אמרתי בתחילה: "לראות את ערות הארץ באתם", כדי לכבוש את העיר משם ולהרוג את יושביה (רא"ס). מנחש אני בגביע שלי ששנים מפם החריבו כרך גדול של שכם - הוסיף בזה, שלא רק שיש בכוננתם להרוג, אלא כבר עשו פן בפועל פעם אחת. תורה טו

טו) **חי פרעה - אם יחיה פרעה -** הוסיף "אם" לשבועה (רא"ס). ופירושו: בחיי פרעה אני נשבע אם תצאו מזה, כלומר, לא תצאו מזה (גרא). וראה גם רש"י במדבר יד, כג: "אם יראו" - לא יראו".

בשהיה נשבע לשקר - שהרי בפועל הוציאם והשאיר רק את שמעון (רא"ס). היה נשבע בחיי פרעה - ולא בשם ה'. **אם תצאו מזה - מן המקום הנה -** פי "זה" רמזו על הדבר הרמוז, והינו המקום הנה. ואין לומר שהפונה אם יצאו מן החשד הנה (שחשדם במרגלים). כי לא שיק לשון יציאה על חשד אלא על מקום (רא"ס). תורה טו

טז) **האמת אתכם - אם אמת אתכם.** - ולא שהודה שהאמת אתם.

שאתם אומרים. זהו לפי פשוטו - לפי פשוטו אין משמעות לפסוק אלא אם כן הופכים אותו, משום שלפי הכתוב משמע שהדבר שהם אמרו הוא הדבר אשר אמר יוסף, ואין זה נכון, לכן יש לפרש את הפסוק כאילו כתוב כך: "אשר דברתי אליכם לאמר מרגלים אתם, הוא" האמת והנכון. והוסיף תיבת "הדבר" לפני "אשר דברתי" להשלמת הענין, והוצרך להוסיף תיבות "האמת והנכון" אחרי תיבת "הוא", כי בלי זה אין לה משמעות (רא"ס).

ומדרשו - בראשית רבה צא, ז. **אמר להם, ואלו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו? אמרו לו: הן - ראה גם** רש"י לעיל פסוק א.

אמר להם: ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו? אמרו [לו - בן הוא בהרבה בתבנית ובפוסים ראשונים.

]: **לכך באנו, להרג או להרג, אמר להם: "הוא אשר דברתי אִלְכֶם", להרג בני העיר באתם - לפירוש המדרש מוכן היטב לשון הפסוק כמות שהוא, שדברי יוסף מוסבים על דברי**

(יה) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ
 יח וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָא דָּא
 עֵיבִידוּ וְקִיִּימוּ מִן קָדָם וְיִ אָנָּא דְחַל :
 אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא :

♦ יום חמישי כ"ו כסלו ♦

(ט) אִם־כִּנִּים אַתֶּם אַחֲיֵיכֶם אַחַד יֵאָסֵר בְּבֵית
 מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם:
 יט אם כִּנִּים אַתֶּן אַחֲוֹכֹן חַד יִתְאַסֵּר בְּבֵית
 מִשְׁרַתְכוֹן וְאַתֶּן אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֵיבוּרָא
 דְחַסִּיר בְּבֵיתְכוֹן :

ט"ז ◀ בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם • שְׂאֲתֶם אֲסוּרִים בּוּ עַכְשָׁו • וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ • אֶל בֵּית אַבְיָכֶם • שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם •
 מֵה שְׂקֻנִיתֶם לְרַעְבוֹן אֲנָשֵׁי בְּתֵיכֶם.

(כ) וְאַת־אַחֲיֵיכֶם הִקְטַן תִּבְיִאוּ אֵלַי וַיֵּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם
 וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
 כ וְנִתְ אַחֲוֹכֹן זְעִירָא פִּתְוִן לְנָתִי וַיְהִימְנוּ
 פִּתְגָמִיכוֹן וְלֹא תִמּוּתוּן וַעֲבָדוּ כֵן :

ט"ח ◀ וַיֵּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם • יִתְאַמְתּוּ וַיִּתְקַזְּמוּ, כְּמוֹ : (במדבר ח) "אָמֵן אָמֵן", וְכְמוֹ : (מלכים א ח) "וַיֵּאמְרוּ נָא דְכָרְךָ".

(כא) וַיֵּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים וְאֵנְחָנוּ
 עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְנוּ אֵלֵינוּ
 וְלֹא שָׁמַעְנוּ עֲלֵינוּ בְּאֵה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:
 כא וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחֵיהִי בְּקוֹשְׁטָא תִּבְיִין
 אֲנַחְנָא עַל אַחֲוִנָא דִּי חֲזִינָא עֲקַת נַפְשָׁה פַּד
 הָהּ מִתְחַנְנָן לָנָא וְלֹא קַבְּלָנָא מִגָּה עַל פִּין
 אֲתָא לְוַתְנָא עֲקָתָא הָדָא :

ט"ט ◀ אֲבָל • כְּתַרְגוּמוֹ : 'בְּקוֹשְׁטָא'. וְרֵאִיתִי בְּ'בְרָאשִׁית רַבָּה' לִישָׁנָא דְרוּמָאָה הוּא : 'אֲבָל, בְּרָם'. בְּאֵה אֵלֵינוּ •
 טַעְמוֹ בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁכְּבָר בְּאֵה, וְתַרְגוּמוֹ : 'אֶתְת לָנָא'.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

ראה רש"י עזרא ה, יג. ולפירוש זה
 החרטה שלהם היא יותר גדולה
 מאשר לפירוש אנקלוס, שכן הם
 אומרים: אף אשמים אנחנו, שרק הם
 אשמים בדרך, מה שאין כן לפירוש:
 באמת אשמים אנחנו, שניתן לפרש:
 באמת גם אנחנו אשמים (אור החמה).
בָּאָה אֵלֵינוּ - טַעְמוֹ בְּבִי"ת - כְּלוּמַר,
 היא נקראת מלעיל.
לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁכְּבָר בְּאֵה
 - כְּדִלְעִיל בְּרִש"י טו, יז. וְשֶׁם נִתְבָּאֵר.
 כְּלוּמַר, כִּינָתָם לומר שהצרה כְּבָר
 בָּאָה אֵלֵיהֶם בְּמָה שִׁיוֹסֵף מְבַקֵּשׁ מֵהֶם
 לְהִשְׁאִיר אֶת אֶחָד הָאָחִים בְּבֵית
 הַמִּשְׁמָר עַד שִׁיבִיאוּ אֶת בְּנֵימִין, וְלֹא
 שֶׁהִצְרָה תְּבוּאָה אֵלֵיהֶם בְּמִדָּה וְלֹא
 יְבִיאוּ אֶת בְּנֵימִין, כְּאוֹדֶרֶת יוֹסֵף "וְלֹא
 תִּמּוּתוּ", שֶׁמִּשְׁמָעָה שֶׁאִם לֹא יְבִיאוּ
 יָמִית אוֹתָם.
וְתַרְגוּמוֹ : "אֶתְת לָנָא" - בָּאָה לָנוּ
 [כְּבָר]. וְלֹא "אֶתְיָא לָנָא", שֶׁהוּא לְשׁוֹן
 הָהּ. תורה כב

שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם - מֵה שְׂקֻנִיתֶם
 לְ"רַעְבוֹן" אֲנָשֵׁי "בְּתֵיכֶם". - זֶהוּ
 פִּירוּשׁ "שָׂבֵר", כְּדִלְעִיל בְּרִש"י מא,
 נו. תורה כ
(כ) וַיֵּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם - יִתְאַמְתּוּ
 וַיִּתְקַזְּמוּ - וְלֹא מִלְשׁוֹן אֲמוּנָה (רא"ם).
כְּמוֹ "אָמֵן אָמֵן" - בְּמִדְּבַר ה', כב.
 וּבְרִש"י שֶׁם שֶׁהוּא קְבֻלַּת שְׂבוּעָה,
 וְאִם־כֵּן הָרִי זֶה לְשׁוֹן קִיּוּם (רא"ם).
 וּבְדְפוּס רֵאשׁוֹן הַגִּירָסָא: "כְּמוֹ אָמֵן".
 וְהַפְּנִינָה לְכָל אָמֵן הָאֲמוּר בְּמִקְרָא.
וְכְמוֹ "וַיֵּאמְרוּ נָא דְכָרְךָ" - מְלָכִים א
 ח, כו.
אֲבָל - כְּתַרְגוּמוֹ: "בְּקוֹשְׁטָא" -
 בְּאֵמַת. וְרָאָה גַּם רִש"י לְעִיל יז, יט:
 "לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּבָרִים". וְרָאָה גַּם רִש"י
 מְעִילָה ו, ב.
וְרֵאִיתִי בְּ'בְרָאשִׁית רַבָּה' - צא, ח.
"לִישָׁנָא דְרוּמָאָה הוּא - לְשׁוֹן
 שְׂמִדְּבָרִים כִּי יוֹשִׁיב הַדְּרוֹם, וְהֵם אֲנָשֵׁי
 אֶרֶץ יְהוּדָה שְׂמִדְּבָרִים בְּלִשׁוֹנָם (מחז"ז
 לְבִיר שם). תורה כא
(כא) אֲבָל - בְּרָם" - וּפִירוּשׁוֹ: אף.

פסוק יט וברש"י שם. וכונת רש"י
 לומר, שפאן בצע מה שאמר להם
 לעיל: "ואתם האסרו". וראה גם לעיל
 מ, ג: "במשמר .. אל בית
 הסדר". תורה יח
(יט) בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם - שְׂאֲתֶם
אֲסוּרִים בּוּ עַכְשָׁו - כְּדִלְעִיל פְּסוּק יז.
 וְלֹא ש"בֵּית מִשְׁמָרְכֶם" הוּא בֵּית
 מִשְׁמָר הַמִּיּוּחָד עֲבוּרָם, שֶׁהָרִי אָמַר
 לְעִיל: "וַיֵּאָסוּף אוֹתָם אֶל מִשְׁמָר" סֵתֶם
 (רא"ם). או י"ש לומר שפונת רש"י לְתַרְץ,
 שֶׁלֹּא נִחְשׁוּב לומר שפִּינֵן שְׂאֲמַר
 "וַיֵּאָסֵר" מִשְׁמַע ש"בֵּית מִשְׁמָרְכֶם" אִינוּ
 בֵּית הָאֲסוּרִים, לְכֵן פִּירֵשׁ שֶׁהַפְּנִינָה
 שֶׁהוּא "וַיֵּאָסֵר" בְּמִקוּם "שְׂאֲתֶם אֲסוּרִים
 בּוּ עַכְשָׁו". וְכֵתַב ב"דְּבָרֵי דוּד", שֶׁבִּזָּה
 הִרְגִיעַ אוֹתָם שֶׁלֹּא יֵאָסוּר אוֹתוֹ בְּמִקוּם
 הַמִּיּוּעָד לְחִידִים וּבְתַנָּאִים קָשִׁים יוֹתֵר,
 אֲלֹא בְּבֵית הָאֲסוּרִים שְׂאֲתֶם בּוּ כְּעַתָּה,
 שֶׁהוּא יוֹתֵר נוֹחַ (דְּבִיר חח).
וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ - לְבֵית אַבְיָכֶם -
 לְכֵן אָמַר לָהֶם "הִבִּיאוּ" וְלֹא "הוֹלִיכוּ"
 (רא"ם).

(כב) וַיֵּעַן רְאוּבֵן אֶתְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם |
 לֵאמֹר אַל־תַּחַטְּאוּ בַיָּלֶד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ
 הַנְּהַ נְדַרְשׁ:

ש"י < וְגַם־דָּמוּ • אֶתִּין וְגַמִּין רַבּוּיִין, דָּמוּ וְגַם דָּם הַזְּקֵן.

כב וְאַתִּיב רְאוּבֵן יְהוֹן לְמִימֵר הֲלֹא אָמַרְתִּי
 לְוֹתְכוֹן לְמִימֵר לֹא תַחֲבוּבֵן (נ"י תַחַטְּאוּן)
 בְּעוֹלִימָא וְלֹא קַבְּלַתּוֹן וְאַף דָּמָה הָא
 מִתְּבַעֵי :

(כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְּלִיץ בֵּינֵתְּכֶם:
 כג וְאַנּוּן לֹא יָדְעוּן אַרְי שְׁמִיעַ יוֹסֵף אַרְי
 מִתְּרַגְּמֵן הָרָה בֵּינֵיהוֹן :

ש"י < וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף • מִבֵּין לְשׁוֹנָם, וּבְכַפְּנֵי הָיוּ מְדַבְּרִים כֵּן. כִּי הַמְּלִיץ בֵּינֵתְּכֶם • כִּי כָשְׁהוּ
 מְדַבְּרִים עִמּוֹ הִיָּה הַמְּלִיץ בֵּינֵיהֶם, הַיּוֹדֵעַ לְשׁוֹן עֲבָרֵי וְלְשׁוֹן מְצָרֵי, וְהִיָּה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדַבְּרֵי יוֹסֵף
 לָהֶם. לְכַף הָיוּ סְבוּרִים שָׁאִין יוֹסֵף מְפִיר בְּלְשׁוֹן עֲבָרֵי. הַמְּלִיץ • זֶה מְנַשֵּׂה בְּנֵוּ.

(כד) וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבְכֶּה וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים |
 וַיִּקַּח מֵאֵתְּךָ אֶת־שְׁמֵעוֹן וַיַּאֲסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:
 כד וְאַסְתַּחַר מֵעֲלוּיָהוֹן וּבְכָא וְתָב לְוֹתְהוֹן
 וּמְלִיל עֲמַהוֹן וְדַבֵּר מְלוֹתְהוֹן יָת שְׁמֵעוֹן
 וַאֲסַר יָתָה לְעֵינֵיהוֹן :

ש"י < וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם • נִתְרַחַק מֵעֲלֵיהֶם, שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בּוֹכָה. וַיִּבְכֶּה • לְפִי שְׁשָׁמַע שְׁהָיוּ מִתְּחַרְטִין. אֶת־שְׁמֵעוֹן •
 (כ"ה) הוּא הַשְּׁלִיכוֹ לְבוּר, הוּא שְׁאָמַר לְלוֹי: "הִנֵּה בַעַל הַחֲלוּמוֹת הַלְזָה בָּא". דַּבֵּר אַחַר: נִתְּפַנֵּן יוֹסֵף לְהַפְרִידוֹ

אשל אברהם - הרב אלאשולי

יותר משאר האחים, אלא ודאי משום
 שהוא השליכו לבור, וכנגד זה הכניסו
 למאסר. וב'בראשית רבה' פד, טז
 לומדים ממה שכתוב (לעיל ז, כד)
 "ויקחהו" (בכתיב חסר), שרק אחד
 לקחו וזרקו לבור, וזהו שמעון.
הוא שאמר ללוי - לעיל לו, יט.
 וכדלקמן ברש"י מט, ה: "אם תאמר:
 ראובן או יהודה? הרי לא הסכימו
 בהריגתו, אם תאמר: בני השפחות?
 הרי לא היתה שגאתן שלימה ..
 יששכר ויובלן לא היו מדברים בפני
 אחיהם הגדולים מהם, על־כרחך
 שמעון ולוי הם". וכיון ששמעון היה
 גדול מלוי, בודאי הוא שאמר ללוי כן,
 ולא לוי לו. אלא שצריך עיון לשון
 "ויאמר", שמשמע ששניהם אמרו כן,
 ואפשר שפיון שלוי הסכים עמו נחשב
 לו שגם הוא אמר כן.

"הנה בעל החלומות הלזה בא" - לא
 הסתפק בטעם ששמעון השליכו לבור,
 כיון ש: א) שמעון עשה זאת בהוראת
 ראובן, ב) בזכות זה יוסף ניצל. ולכן
 הוסיף ששמעון היה גם היוזם להמיתו
 ולהשליכו לבור, וכיון שלמעשה לא
 יצא הדבר אל הפועל, לכן הווקק
 לטעם שהוא השליח אותו לבור. וכתב
 ב"דברי דוד" שגם מלוי נפרע קצת

אלא ודאי היה זה מנשה בנו בכורו
 שלימדו אביו לשון עברי. תורה כד
 (כד) **ויסב מעליהם** - נתרחק
"מעליהם" - מפרש "ויסב" מלשון
 ריחוק ולא מלשון סבוב (רא"ס). וראה
 רש"י שמות יג, יח.
שלא יראהו בוכה. ויבך - לפי
ששמע שהיו מתחרטין - ולא מפני
 ששמע שראו צרת נפשו ולא שמעו
 לקול תחנוניו, שאם־כן לא היה מצנה
 בשגבו למלאות פליהם בר ולהשיב
 כספם ולתת להם צדה לדרך (רא"ס).
 וגם לא מפני הצער שהיו נתונים בו
 כעת (נ"א), אלא לפי שראה אותם
 מתחרטים. וזו שפכר לעיל פסוק ג
 כתב רש"י: "מלמד שהיו מתחרטים
 במכירתו", יש לומר ששם התחרטו רק
 על המכירה בפועל בגלל צערו של
 יעקב, ולא מצד שחשבו שעשו עולה,
 וכעת מפני הצרה שבאה אליהם

התחרטו לגמרי על המכירה, מפני
 שהבינו שאכן עשו שלא כהוגן, עד
 שהרגישו רגשי אשמה על כך, ומשום
 כך אף התודו ב'דבור (תורת מנחם. וראה שם
 שמבאר באורך שראובן בדבריו אליהם רצה להביאם
 לתשובה עמוקה יותר. ואין כאן מקומו).

את שמעון - הוא השליכו לבור -
 כי אם לא כן, למה אסר את שמעון

(כב) **וגם דמו** - אֶתִּין וְגַמִּין רַבּוּיִין -
 ירושלמי ברכות ט, ה. כָּכָל מְקוֹם
 שְׁכַתוֹב בְּתוֹרָה "אֵת" או "גַם" בָּא
 לְרַבּוֹת מִשְׁהוּ.
"דמו", "וגם" דָּם הַזְּקֵן - יַעֲקֹב. כְּלוֹמַר
 צָעֲרוּ שֶׁל יַעֲקֹב. תוֹרָה כג
 (כג) **והם לא ידעו כי שמע יוסף** -
מבין לשונם - ראה גם רש"י לעיל
 מא, טו: "לשון הבנה והאזנה". רש"י
 דברים כח, מט: "מפיר לשונם".
וכפניו היו מדברים בן - וְלִכְּן הוֹצֵרְךָ
 לְפָרֵשׁ שִׁשׁוּמַע" הוּא בְּמִשְׁמַעוֹת
 "מבין". וְאֵילוֹ אוּנְקְלוֹס שֶׁתַּרְגָּם
 "שומע" כפשוטו, סובר שלא דברו
 בפניו (רבי).

כי המליץ בינתם - **כי בשהיו**
מדברים עמו היה "המליץ" ביניהם -
 אָבָל עֲכָשׁוּ לֹא הָיָה מְלִיץ שָׁם, שָׁאֵם
 כֵּן לֹא הָיוּ מְדַבְּרִים בְּפָנָיו כֶּף (רא"ס).
 וראה גם אוּנְקְלוֹס.

הידוע לשון עברי ולשון מצרי, והיה
מליץ דבריהם ליוסף ודברי יוסף
להם, לכך היו סבורים שאין יוסף
מפיר בלשון עברי. המליץ - זֶה
מנשה בנו - מְדַיֵּק כֵּן מִהֲ"א הַיְדִיעָה
 שֶׁל "הַמְּלִיץ" (נ"א). וּבַהֲכַרְחַם לֹמַר כֵּן,
 שְׁחָרִי אֶפִּילוּ פָרַעַה לֹא יָדַע לְשׁוֹן
 עֲבָרֵי, וְאִיךָ יָדַע אֶחָד מִן הַמְּצַרִּים?

מלוי, שְׁמָא יתיעצו שְׁנֵיהֶם להרג אותו. וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם • לֹא אָסְרוּ אֵלָא לְעֵינֵיהֶם, וְכִינּוּן שְׂיָצְאוּ, הוֹצִיאוּ וְהֶאֱכִילוּ וְהִשְׁקָהוּ (כ"ה) •

כה ופקיד יוסף ומלו ית מניהון עיבורא ולא תבא כספיהון גבר לסקה ולמתן להון וודין לארקהא ועבד להון גן:

(כה) וַיֵּצֵאוּ יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּרֶ וְלִהְשִׁיב כַּסְפֵיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֹדֵה לְדָרְךָ וַיַּעַשׂ לָהֶם בֵּן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ תשמ"ז)

וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְלִהְשִׁיב כַּסְפֵיהֶם . . . וְלָתֵת לָהֶם צֹדֵה לְדָרְךָ (מב, כה) יש לשאל, בתחלה דבר יוסף אל אחיו דברים קשים והאשים אותם ברגול; ומדוע שנה לפתע את יחסו וצוה לתת להם בר, להשיב את כספם, ואף לספק להם צידה לדרך? ויש לומר, דהנה יוסף אמר להם שיתכן שהם חפים מפשע - "ויבחנו דבריכם האמת אתכם", וסיים "את האלקים אני ירא". לכן פיסס אותם והעניק להם מעין פצווי על עגמת הנפש שגרם להם.

(כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרֵם עַל־חַמְרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם:

כו ונטלו ית עיבורהון על חמריהון ואלו מתמן:

(כו) וַיִּפְתַּח הָאָחֵד אֶת־שִׁקּוֹ לָתֵת מִסְּפּוֹא לְחַמְרוֹ בְּמַלּוֹן וַיֵּרָא אֶת־כַּסְּפוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:

כז ויפתח האחד • הוא לוי, שנשאר יחיד משמעון בן זוגו • במלון • במקום שלנו בלילה • אמתחתו • הוא שק.

כח ויאמר לאחיו הושב כספי וגם הנה כטועני ונפק מדע לכהון ותנהו גבר לאחיהו למימר מה דא עבד יי לנא:

(כח) וַיֹּאמֶר אֶל־אָחָיו הוֹשֵׁב כַּסְפִּי וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחְרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחָיו לְאָמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(רא"ס ונ"א) • **בְּמַלּוֹן** - במקום שלנו בלילה - ש"מלון" הוא מקום לינה, וכאן הכונה למקום שלנו באותו לילה בלבד, כי עד עתה היו במשמר. ומה שהוצרך לפרש מהו מלון? יש לומר, משום שמלשון הכתוב "לחמורו במלון", משמע שהמלון היה מיועד לחמורים. **אִמְתַּחְתּוֹ** - הוא שק - ונקרא "אמתחת" על שם שהוא נמתח כשנמלאים אותו (מצ"צ ישעיה מ, כב). ובנוסח רש"י שברמב"ן: "הוא השק", כלומר, הוא השק האמור בתחילת הפסוק "שקו", וקנה מכאן מה שפתח בשק וסיים באמתחת (רא"ס). ואין להתפלא שהכתוב אומר פעם שק ופעם אמתחת, כי שקים הוא שם לעצמם, ואמתחת הוא שם להם מפאת הבר אשר ישאו בהם, והכל דבר אחד (אברבנאל). תורה כח

להאכיל לחמוריהם כמו לוי. **דָּבָר אַחֵד**: נתפנו יוסף להפרידו מלוי - ולא כדי להענישו. **שְׁמָא יתיעצו שְׁנֵיהֶם להרג אותו** - ולא יחששו להרגו אף שהוא מושל מצרים, שהרי כבר הרגו עיר שלימה בגלל דינה אחותם. **וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם - לֹא אָסְרוּ אֵלָא "לְעֵינֵיהֶם", וְכִינּוּן שְׂיָצְאוּ - הוֹצִיאוּ וְהֶאֱכִילוּ וְהִשְׁקָהוּ** - שלא רק שלא אסר אותו אלא אף נהג עמו באהדה. והכתוב מספר לנו את צדקותו של יוסף, שגם עם שמעון נהג באהדה. ונראה שהכרחו של רש"י לומר שגם האכילו והשקהו, הוא מזה שכתוב שיוסף שלח עם האחים צדה לדרך, ומזה מוכן שגם לשמעון דאג לכל מחסורו. תורה כה **(כו) וַיִּפְתַּח הָאָחֵד - הוּא לְוִי, שְׁנִשְׂאָר יַחִיד מִשְׁמַעוֹן בֶּן זֹוגוֹ** - לומד פן ממה שכתוב "האחד" בה"א הידיעה

בקר ששם את הכסף בפי אמתחתו, בפי המפורש לקמן פסוק כז, מה שראינו בן שאר האחים שם הכסף בתוך שקיהם, ולכן רק כשבאו ליעקב כתוב (לקמן פסוק לה): "ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו", ולא נאמר "בפי אמתחתו". ומה שאחר-כך (מג, כא) אמרו האחים: "והנה כסף איש בפי אמתחתו", לא אמרו את האמת, עין שם באורך. ובטעם שאמרו פן יש לומר, שבזה רצו להוכיח שלא הם שמו את הכסף בשקים, שהרי מי שרוצה להעלים ולגנוב את הכסף אינו מניחו בפי אמתחתו, אלא עמוק בתוך השק. ובגלל שקר זה הוצרכו לומר לו שקר נוסף, שמצאו את הכסף עוד בהיותם במלון, אף שלמעשה מצאו את זה רק בבוואם לבית. כי מכיון שהם טענו שהכסף נמצא בפי אמתחתם, בהכרח שהיו צריכים למצוא את זה במלון, שהרי ודאי פתחו את אמתחתם

כ"ו וַיָּבֵאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה בְּנֵעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ
 אֵת פְּלִי־הַקְּרֹת אֲתֶם לֵאמֹר:
 (כט) וַיָּבֵאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה בְּנֵעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ
 אֵת פְּלִי־הַקְּרֹת אֲתֶם לֵאמֹר:
 (ל) דִּבְרֵי הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ
 בְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ:
 (לא) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים:
 (לב) שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ
 וְהַקְּטָן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בְּאָרֶץ בְּנֵעַן:
 (לג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי
 בְנִים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם הָאֶחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבּוֹן
 בְּתֵיכֶם קָחוּ וְלָכוּ:
 (לד) וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם הַקְּטָן אֵלָי וְאֲדַעָה כִּי לֹא
 מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי בְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתֵן לָכֶם
 וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ:
 כ"ז וַאֲתֵּי־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ • תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחָרִים' ו'סוֹחָרָה', עַל שֵׁם שְׁמֹחָזִרִים וְסוֹכְבִים אַחַר
 פְּרָקְמִטָּיָא.

כט וַיָּבֵאוּ אֶת־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה בְּנֵעַן
 וַיַּגִּידוּ לוֹ (כ"ו וְחִוּיָא) לֵאמֹר כָּל דְּאֶרְעָן יִתְהוֹן
 לְמִימְרָא:

ל מִלִּיל גְּבָרָא רְבוּנָא דְּאֶרְעָא עֲמָנָא קִשְׁיָן
 (כ"ו קִשְׁיָן) וַיְהִיב יִתְנָא בְּמִלִּילִי יֵת אֶרְעָא:

לא וַיֹּאמְרָנָא לֵה פִינוּגִי אֲנַחְנָא לֹא תְהוּנָא
 מִמִּלִּילִי:

לב לְב תְרִין עֶסְר אֲנַחְנָא אַחִין בְּנֵי אָבוּנָא חַד
 לִיתְהוּי וְזַעֲרִיא יוֹמָא דִין עִם אָבוּנָא בְּאֶרְעָא
 דְּבְנֵעַן:

לג וַיֹּאמֶר לָנָא גְבָרָא רְבוּנָא דְּאֶרְעָא בְּדָא
 אֲדַע אֲרִי פִינוּגִי אֲתוֹן אֲתוֹן אַחִיכוֹן חַד שְׁבוּקוֹ
 לְוֹתִי וְיֵת עֵיבּוּרָא דְמִסְרִי בְּכַתִּיכוֹן סִיבּוֹ
 וְאֲזִילוּ:

לד וַאֲתֵיָא יֵת אַחִיכוֹן זַעֲרִיא לְוֹתִי וְאֲדַע
 אֲרִי לֹא מִמִּלִּילִי אֲתוֹן אֲרִי בְּפִינוּגִי אֲתוֹן יֵת
 אַחִיכוֹן אֲתוֹן לְכוֹן וְיֵת אֶרְעָא תַעֲבִדוֹן בַּה
 סוֹחָרָתָא:

כ"ז וַאֲתֵי־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ • תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחָרִים' ו'סוֹחָרָה', עַל שֵׁם שְׁמֹחָזִרִים וְסוֹכְבִים אַחַר
 פְּרָקְמִטָּיָא.

לה וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוּר־כַּסְפוֹ
 בְּשִׁקּוֹ וַיִּרְאוּ אֶת־צְרוּרוֹת כַּסְפֵיהֶם הַמָּה וְאֲבִיהֶם
 וַיִּירָאוּ:

כ"ז וַאֲתֵי־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ • תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחָרִים' ו'סוֹחָרָה', עַל שֵׁם שְׁמֹחָזִרִים וְסוֹכְבִים אַחַר
 פְּרָקְמִטָּיָא.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

סוֹחָרָה לְכָאן, אֲלֵא הַבְּנָה שְׂאָף אֶחָד
 לֹא יִמְנַע מִכֶּם מִלְּסוּבָב בְּעִיר, אֲבָל
 קוֹדֵם שֶׁתְּבִיאוּ אֶת אֲחֵיכֶם אֵין לָכֶם
 רְשׁוֹת לְהִסְתּוֹבֵב בְּעִיר, כִּי אַתֶּם בְּהִזְקָת
 מִרְגָּלִים (רא"ם). וְרָאָה גַם רַש"י יִרְמִיָּה
 יד, יח: "סוֹחָרוֹ - סוֹכְבוֹ".
 וְכָל לְשׁוֹן סוֹחָרִים וְסוֹחָרָה, עַל שֵׁם
 שְׁמֹחָזִרִים וְסוֹכְבִים אַחַר פְּרָקְמִטָּיָא -
 וְאִם־כֵּן, "תִּסְחָרוּ" אֵינוֹ בְּהִכְרַח לַעֲשׂוֹת
 מִסְחָר, אֲלֵא פִירוּשׁוֹ הָאֲמִיתִי הוּא
 לְסוּבָב, אֲלֵא שְׁהוּשָׁאֵל גַּם לַעֲשׂוֹת
 מִסְחָר, וְכָאן מִשְׁמַעוּ רַק
 לְסוּבָב. תורה לה
 (לה) צְרוּר־כַּסְפוֹ - קָשֶׁר - צְרוּר

הַתְרַעְמוּ וְלֹא שְׁמַחוּ עַל הַשְּׁבֹת הַכֶּסֶף,
 מִפְּנֵי שֶׁהִבִּינוּ שׁוֹזֵר עֲלֵיָהּ (פְּרִוּי אַחֲרָן).
 שְׂלֵא הוֹשֵׁב - הַכֶּסֶף.
 אֲלֵא לְהַתְעוּלָל עֲלֵינוּ - לְהַעֲלִיל עֲלֵינוּ
 עֲלִילוֹת שְׂוָא. וְרָאָה גַם רַש"י לְקַמֵּן מַג,
 יח. וְרָאָה רַש"י מִשְׁלֵי יֵט, ג: "אֲגֻלַּת
 אָדָם תִּסְלַף דְרָכָה - בְּעוֹנוֹ בָּא לוֹ הָרַע,
 כִּי בְּאֻלְתּוֹ תִּסְלַף דְרָכָה וְעֵבֶר עֲבִירוֹת
 וְנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וּבָבֹא לוֹ הַצָּרָה זוֹעֵף
 לְבוֹ עַל הַקְּדוּשָׁתֵי־הָאֱלֹהִים, וּמִמְהָרָה
 אַחַר מִדַּת הַדִּין, כְּגוֹן אֲחֵי יוֹסֵף שְׂאֲמָרוּ:
 מַה זֹאת עֲשֵׂה אֲלֵהִים לָנוּ". תורה כט
 (לד) וְאֵת הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ - תְּסוּכְבוּ
 - וְלֹא מִלְּשׁוֹן סוֹחָרָה מִמֶּשׁ, כִּי מִה עֲנִין

(כח) וְגַם הִנֵּה בְּאֲמַתְחַתִּי - גַּם
 הַכֶּסֶף בּוֹ עִם הַתְּבוּאָה - שְׁמַלַּת "גַּם"
 הוּא רִיבּוּי, וְהוּא הַכֶּסֶף, וְ"הִנֵּה" פִּירוּשׁוֹ:
 הוּא, וּכְאִילוֹ אָמַר: "וְגַם הוּא
 בְּאֲמַתְחַתִּי", שְׂלֵא הַתְּבוּאָה בְּלֶבֶד אֲלֵא
 גַם הַכֶּסֶף (רא"ם).
 מַה זֹאת עֲשֵׂה אֲלֵהִים לָנוּ -
 לְהַבְיָאנוּ לְיָדֵי עֲלִילָה זוֹ - וְלֹא שְׂאֲמָרוּ
 כֵּן לְטוֹבָה עַל הַשְּׁבֹת הַכֶּסֶף, שֶׁכֵּן
 בְּהַמְשָׁף אֹמַר: "וַיַּחְרְדוּ אִישׁ אֶל אָחִיו",
 מִשְׁמַע שְׂרָעָה הִיא לָהֶם (רא"ם), וְגַם
 אֲמִירַת "מַה זֹאת עֲשֵׂה ה' לָנוּ" הִיא עַל
 הָרַעָה, כִּי לֹא אֹמְרִים כֵּן עַל הַטוֹבָה
 (רא"ם). וּבְנָה גַם מְבָאֵר רַש"י לְמַה

**(לו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶתִּי שִׁפְלֹתָם יוֹסֵף
אֵינְנֹ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנֹ וְאֶת־בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הֲיוּ
כִלְנֵה:**

לו וַיֹּאמֶר לְהוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן יְתִי אֶתִּפְלֹתוֹן
יוֹסֵף לִיתוּהִי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָיָה הִכָּא
(ליתוהי) וְיָת בְּנֵימִן תִּדְבְּרוּן עָלַי הֲיוּ
כִלְנֵהוֹן:

נ"ט"א אתי שפלותם • מלמד שחשדן שמא הרגוהו, או מכרוהו פיוסף. שפלותם • כל מי שבניו אבודים קרוי שפול.

**(לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֹא־אֵמַר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמְתִּית
אִם־לֹא אֲבִיאֲנֹו אֵלַיְךָ תִּנְּנָה אֹתוֹ עַל־יָדִי וְאֵנִי אֲשִׁיבֶנּוּ
אֵלַיְךָ:**

לז וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן לֹת אָבוּהִי לְמִימַר יָת תַּרְמִין
בְּנֵי תַמְתִּית אִם לֹא אֵינְנָה לְתַתְּךָ הִב יָתָה עַל
יְדֵי וְאֵנָא אֶתְכַבְּנָה לְךָ:

**(לח) וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אֶחָיו מֵת וְהוּא
לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֶסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ־בָהּ
וְהוֹרְדְתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בִּיגוֹן שְׂאוּלָה:**

לח וַיֹּאמֶר לֹא יָתוּת בְּרִי עִמְכוֹן אָרִי אֶחָהִי
מִית וְהוּא בְּלַחְדוּהִי אֲשַׁתָּאָר וַיַּעֲרֵעַנָה
מוֹתָא בְּאֶרְחָא דִּי תַתְּכוֹן בַּה וְתַתְּתוֹן יָת
שִׁיבְתִי בְּדוֹנָא לְשְׂאוּלָה:

נ"ט"ב לא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם • לא קבל דבריו של ראובן, אמר: 'כבוד שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני?' (כ"ה).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בש"ח, ולכן גם לא אמר להם שנהו בגלל שהשטן מקטרג בשעת הסבבה (הרבי).

אמר - בלבן.

כבוד שוטה הוא זה - להעיר מבראשית רבה' צא, ט, שבשהיו אומרים לפני רבי טרפון דבר של בטלה, היה אומר: "לא ירד בני עמכם", וברש"י שם: "בני, כמו בינה שלי".

הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני - וכי אוכל להמיתם, אם ראובן לא יעמוד בדבורו? ויש לומר שנה מרומז במה שאמר: "לא ירד בני עמכם", ולא אמר "בנימין", שבא לומר להם שגם בניו של ראובן הם "בני".

כאשר בלו לאכל - יהודה אמר להם: המתינו לזמן עד שתכלה פת מן הבית - שאם לא פן, למה המתין יהודה עד שהפת פלטה מהבית ולא אמר את דבריו לאביו מיד אחרי שאביו לא קיבל את דברי ראובן?

(גרא) תורה א

שחשד בהם על שמעון "שמה הרגוהו", "או שמכרוהו פיוסף", כלומר, כפי שהיה האמת אצל יוסף ודוחק.

שפלותם - כל מי שבניו אבודים קרוי שפול - לעיל כז, מה כתב רש"י: "הקובר את בניו קרוי שפול", וכאן דיק לכתוב "אבודים", משום שבאן יעקב אמר רק "איננו", דהינו שהם אבודים, וכמו שכתב רש"י שחשדן "שמה הרגוהו או מכרוהו", ובכל זאת אמר "שפלותם", אלא משום שלדידו הם "אבודים" - נקרא שפול. תורה לו

(לח) **לא ירד בני עמכם - לא קבל דבריו של ראובן** - ולכן לא ענה לראובן כלל, אלא אמר לאחים: "לא ירד בני עמכם", דהינו שדברי ראובן אינם ראויין לתגובה (משביל לדה). ולכן חזר על דבריו הראשונים דלעיל (פסקו ד): "וקרהו אסון בדרך", לאמר: מה שהייתי מתירא מתחילה בעינו עומד, ודברי ראובן אינם בלום (גרא). וכאן הוסיף להם: "לא ירד בני עמכם .. וקרהו אסון בדרך אשר תלכו בה", מפני שבאן כבר היה חושד בהם (כאר

פירושו קשר, וראה גם רש"י שמות לב, ד (בפירוש הראשון): "ויער, לשון קשירה".

"כספו" - ובא להשמיענו שיוסף כלל לא קבל מהם הכסף, אלא החזירו כמות שהוא (אור החמה). ולהעיר שאצל לוי לא כתוב "צרו כספו", ואולי משום שאצלו הונח הכסף כפי אמתותו, לא היה צריך לקשרו, מה שאין כן אצל שאר האחים שהניחו בתוף שקיהם. תורה לו

(לו) **אתי שפלותם - מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו** - ומכסף המכירה קנו את התבואה, ומשום כך נמצא כסףם בשקיהם (ביאור אונקלוס).

כיוסף - כלומר, יעקב חשד בהם שמא הרגו או מכרו את שמעון כמו שחשד בהם על יוסף, הינו שהרגוהו או מכרוהו. ולמד זאת מזה שכלל את שמעון יחד עם יוסף, "יוסף איננו ושמעון איננו", ואמר על שניהם "אותי שפלותם". וראה רש"י לקמן מט, ט: "ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף חיה רעה אכלתהו, וזהו יהודה שנמשל לאריה". ויש שרוצים לפרש,

מג (א) וְהִרְעֵב כָּבֵד בְּאַרְץ:

א וּכְפָא בַּתִּיבָא בְּאַרְעָא:

(ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שְׁבוּרֵינוּ לָנוּ מְעַט־אֶכֶל:

ב וְהָיָה כַּד סְפִיקוּ (עיני רש"י) לְמִיכַל יַת עֵיבוּרָא דְאַתִּיבָאוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן תּוּבוּ זְבוּנוּ לָנָא זְעִיר עֵיבוּרָא:

כס"י - כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל - יהודה אמר להם: 'המתינו לזמן עד שתכלה פת מן הבית' (כ"י). כַּאֲשֶׁר כָּלוּ - 'כַּד שְׂפִיקוּ' (הממטרם) 'כַּד סְפִיקוּ' טוּעָה. 'כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לַשָּׂדֶה', מִתְרַגְּס: 'כַּד סְפִיקוּ', כִּשְׁתּוּ דִי סְפוּקָם, הוּא גְמַר שְׂתִיבָתָם, אֲבָל זֶה: 'כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל', כַּאֲשֶׁר תָּם הָאֶכֶל הוּא, וּמִתְרַגְּמִינָן: 'כַּד שְׂפִיקוּ'.

(ג) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוָה לֵאמֹר הֵעֵד הָעֵד בְּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא־תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתי אַחִיכֶם אֲתֶכֶם:

ג וַאֲמַר לֵיהּ יְהוָה לְמִימַר אֲסִהְדָא אֲסִהְדָא בְּנָא גְבָרָא לְמִימַר לֹא תַחֲזִינוּ אִפִּי אֲלֵהִין כַּד אַחוּכוֹן עִמְכוֹן:

כס"י - הֵעֵד הָעֵד - לשון התראה, שסתם התראה, מתרה בו בפני עדים, וכן: (הברים לא) "העידתי בכם", (שמות ט) "רד העד בעם". לֹא־תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתי אַחִיכֶם אֲתֶכֶם - לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם: 'אלהין כד אחוכון עמכון', ישב הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא.

(ד) אִם־יִשְׁעֶךָ מוֹשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁפָּרָה לָךְ אֶכֶל:

ד אִם אִיתָךְ מוֹשְׁלַח יַת אַחוּבָא עִמְנָא גִיחוּת וְנִזְבִּין לָךְ עֵיבוּרָא:

אשל אברהם - הרב אלטשול

התרה בקום (רש"י ט). והטעם שהביא דוקא פסוקים אלו, יש לומר, כי בשני פסוקים אלו מדובר בהתראה שלא על-ידי עדים, שהרי מדובר שם שהתרה בן לכול ישראל, ובכל זאת נכתב בלשון העדאה, אף כאן אף שלא היו עדים נכתב בלשון העדאה (תורת מנחם).

לֹא תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתי אַחִיכֶם אֲתֶכֶם - לֹא תֵרְאוּנִי בְּלֹא - וְהוּא פִירוּשׁ "בְּלִתי", וְלֹא מוֹשְׁלַח "אֶלֹא" כפירושו בכמה מקומות, שאם-כן צריך להוסיף תיבת ["אם", שפירושה] "כַּאֲשֶׁר" (רא"ט).

"אַחִיכֶם אֲתֶכֶם". וְאִינְקְלוֹס תִּרְגְּמוּ: "אֲלֵהִין כַּד אַחוּכוֹן עִמְכוֹן" - אֶלֹא כַּאֲשֶׁר אַחִיכֶם אֲתֶכֶם.

יִשָּׁב בִּיאור הַדָּבָר עַל אִפְנוּ, וְלֹא דְקָדַק לְתִרְגְּמוּ אַחַר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא - שְׂפִירֵשׁ "בְּלִתי" בְּמִשְׁמַעוֹת "אֶלֹא", וְלִשְׁם כֶּךָ הוֹצֵרֶךָ לְהוֹסִיף תִּיבַת "כַּאֲשֶׁר" (רא"ט ו"א). תורה ד

כא, כט: "והועד בבועלי - לשון התראה בעדים, כמו העד העיד בנו האיש". ו"בפני עדים" הינו שני עדים, ואולי זהו גם כפל הלשון "העד העיד", שהתרה בנו בפני שני עדים. אכל ב"תורת מנחם" כתב לפרש, שהיות וסתם התראה היא בפני עדים, ומשום כך נקראת העדאה, לכן כל התראה אף שאינה בפני עדים, כמו כאן, נקראת העדאה. וראה לקמן בביאור לרש"י שמות שם.

וְכֵן: ["כִּי הָעֵד"] - כֵּן הוּא בְּדַפּוּס ראשון. וכן מסתבר, שכן רק כך מובן מדוע הקדים את הפסוק בירמיה לפני פסוק של תורה, כי גם שם נכתב בלשון כפולה כמו כאן (תורת מנחם). וראה עוד לקמן.

הַעִידִיתִי בְּאֲבוֹתֵיכֶם" - יִרְמְיָהּ יֵא, ז. וּבְרִשׁ"י שֵׁם: "לְשׁוֹן הַתְּרָאָה". וּבְכַמָּה דְּפּוּסִים גּוֹרְסִים: "הַעִידִיתִי בְּכֶם" (הברים ל, ט), וּבְרִשׁ"י שֵׁם: "הַגִּנִּי מִזְמִינָם לְהִיּוֹת עֲדִים שֶׁהַתְּרַתִּי בְּכֶם". "רַד הָעֵד בְּעַם" - שְׁמוֹת יֵט, כֵּא.

(ב) כַּאֲשֶׁר כָּלוּ - "כַּד שְׂפִיקוּ" - בֵּן הִיא גִירְסַת רִשׁ"י בְּתִרְגוּם אִינְקְלוֹס, וּפִירוּשׁוֹ: כַּאֲשֶׁר כָּלוּ. וְרָאָה אִינְקְלוֹס. וְהַמְתַּרְגֵּם "כַּד סְפִיקוּ" - שְׂאֲבָלוּ כְּדִי צָרְכָם.

טוּעָה, "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לַשָּׂדֶה" - לְעֵיל כַּד, כַּב. מִתְרַגְּס: "כַּד סְפִיקוּ", כִּשְׁתּוּ דִי סְפוּקָם הוּא גְמַר שְׂתִיבָתָם - רָאָה גַם רִשׁ"י לְעֵיל כַּד, יֵט. אֲבָל זֶה "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל", כַּאֲשֶׁר - רָאָה רִשׁ"י קִהְלַת ח, טו שְׂפִירוּשׁ "כַּאֲשֶׁר" כֵּאן הוּא מוֹשְׁלַח זְמַן, כְּלוּמַר, בְּזְמַן שְׂכִילוֹ לֶאֱכֹל.

תָּם הָאֶכֶל הוּא וּמִתְרַגְּמִינָן: "כַּד שְׂפִיקוּ" - שְׂמִשׁוּם כֶּךָ הוֹנְקָקוּ לְהֵבִיא עוֹד שֶׁבֶר מִמִּצְרַיִם. תורה ג

(ג) הָעֵד הָעֵד - לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׂסִתָּם הַתְּרָאָה מִתְרָה בּוּ בְּפָנַי עֲדִים - כְּלוּמַר, הַטַּעַם שֶׁהַתְּרָאָה נִכְתְּבָה בְּלִשׁוֹן "הָעֵד הָעֵד", מִשׁוּם שְׂסִתָּם הַתְּרָאָה הִיא בְּעֲדִים, וּמִשְׁמַעוֹ: הַתְּרָה בְּנוּ בְּפָנַי עֲדִים. וְרָאָה גַם רִשׁ"י שְׁמוֹת

(ה) וְאִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא נִרְדּוּ פִי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִתי אַחִיכֶם אִתְּכֶם:

ה ואם ליתך משלח לא נירדות ארי גברא אמר לנו לא תחזיון אפי אלהין פד אחוכון עמכו:

(ו) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֶח:

ו ואמר ישראל למה אבאשתון לי לתוואה לגברא העד פען לכון אחא:

(ז) וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הַיֵּשׁ לָכֶם אֶח וְנִגְדְּלוֹ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַע פִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֲחִיכֶם:

ז ואמרו משאל שאל גברא לנו וילידותנא למימר העד פען אבוכון קנים האית לכון אחא וחוינא לה על מימר פתגמא האלין המדע הוינא דעין ארי ימר אחיתו ית אחוכון:

ט"י לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ • לְמַשְׁפּוּחֵתֵינוּ. וּמִדְרָשׁוֹ: 'אֶפְלוּ עֲנִינִי (נ"א ע"י) (יש מפרשים לשון עצה שמדברים ביחידות, וזהו עצי) עריסותינו גלה לנו. ונגד-לו • שיש לנו אב ואת. על-פי הדברים האלה • על-פי שאלותיו אשר שאל הזקקנו להגיד. פי יאמר. אשר יאמר. 'פי' משמש בלשון 'אם', 'ואם' משמש בלשון 'אשר', הרי זה שמוש אחד מארבע לשונות שמשמש 'פי', והוא 'אי', שהרי 'פי' זה כמו 'אם', כמו: "עד אם דברתי דברי".

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אֶתִּי וְנִקּוּמָה וְנִלְכָּה וְנַחֲתָה וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֶתָּה גַם-טַפְּנוּ:

ח ואמר יהודה לישראל אבוקי שלח עולימא עמי ונקום ונגיל ונחיה ולא נמות אף אנחנא אף את אף טפלנא:

ט"ז וְנַחֲתָה • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל-יְדֵי הַלִּיכָה זֶה תַּחֲתֵי רוּחְךָ', שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתַחֲתֵי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם". וְלֹא נָמוּת • בְּרַעַב, (כ"ה) בְּנִגְמִין סֶפֶק יִתְפַּשׁ סֶפֶק לֹא יִתְפַּשׁ, וְאֵנוּ כְּלָנוּ מֵתִים בְּרַעַב אִם לֹא נִלְךְ, מוֹטָב שְׂתַנִּיחַ אֶת הַסֶּפֶק וְתִתְפַּשׁ אֶת הַיְדָאִי.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ז) לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ - לְמַשְׁפּוּחֵתֵינוּ. וּמִדְרָשׁוֹ - בְּרֵאשִׁית רַבָּה צ"א, י. מֵהוּ שֶׁנֶּאֱמַר "וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ", וְלֹא "וְלִמְשַׁפְּחוֹתֵנוּ". אֵפִילוּ עֲצֵי עָרִיסוֹתֵינוּ גָלָה לָנוּ - שֶׁהֵגִיד לָנוּ מֵאִיזָה עֵץ הָיוּ עֲשׂוּיֹת עָרִיסוֹתֵינוּ שֶׁהֵינּוּ שֵׁם בְּקִטְנוּתָנוּ, וּמִפְּרֵשׁ "מּוֹלְדֵתָנוּ" מִלְשׁוֹן עֲרִיסָה, מִשׁוֹם שֶׁהוֹלְדִים יְשָׁנִים שֵׁם נִפְתָּ לְבִיד ט. וְכַתֵּב בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד", שֶׁמָּה שֶׁהִמְדַּרְשׁ וְרַשִׁי בּוֹתֵבִים "גָּלָה לָנוּ" אֵף שֶׁבְּפִסּוֹק כְּתוּב "שְׂאוּל שְׂאֵל הָאִישׁ", מִשׁוֹם שֶׁמְדַקְּקִים זֹאת מִתֵּיבַת "לֵאמֹר", שֶׁזֶה מוֹסֵב עַל "וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ", וְהֵינּוּ שֶׁאֵמַר וְגָלָה לָנוּ עֲצֵי עָרִיסוֹתֵינוּ. אוֹ יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁמִּתּוֹךְ הַשְּׂאֵלוֹת שֶׁשְׂאֵל עַל מוֹלְדֵתָם, הֵבִינוּ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ פְּרִטִּים גַּם עַל עֲצֵי עָרִיסוֹתָם. וְנִגְדְּלוֹ - שִׁישׁ לָנוּ אֵב וְאֶח - וְהָרִי

זוה מקרא קצר (רא"ם). עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - עַל-פִּי שְׂאֵלוֹתָיו אֲשֶׁר שְׂאֵל - "הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי, הַיֵּשׁ לָכֶם אֶח". הַזִּקְקָנוּ לְהַגִּיד. פִּי יֹאמֶר - אֲשֶׁר יֹאמֶר. "פִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם", וְ"אִם" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר" - וְלָכֵן "פִּי יֹאמֶר" פִּירוּשׁוֹ: "אֲשֶׁר יֹאמֶר" (רא"ם). כְּלוּמַר, "פִּי יֹאמֶר", אֵין פִּירוּשׁוֹ: אִם יֹאמֶר, שֶׁהָרִי בּוֹדָאִי אָמַר, אֲלֵא פִירוּשׁוֹ: אֲשֶׁר יֹאמֶר. הָרִי זֶה שְׂמוּשׁ אֶחָד מֵאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹתָיו שֶׁמְשַׁמֵּשׁ "פִּי" וְהוּא "אִי" - כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי יח, טו. וְשֵׁם נִתְבָּאֵר. כְּלוּמַר, לֹא שִׁישׁ כָּאֵן שִׁימוּשׁ נוֹסֵף בְּתֵיבַת "פִּי" וְהוּא "אֲשֶׁר", אֲלֵא הַכֹּלֵל נִכְלָל בְּשִׁימוּשׁ "אִי". שְׁהָרִי "פִּי" זֶה כְּמוֹ "אִם" - בִּיּוֹן שִׁ"כִּי" זֶה כְּמוֹ "אִם" (שִׁפְרוּשׁוֹ אֲשֶׁר), לָכֵן

הוא מפרשים לשון עצה שמדברים ביחידות, וזהו עצי)

ט אַנְכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיַּדִּי תִבְקָשׁנוּ אִם־לֹא הִבִּיאֲתוּ
 אֵלַיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים:
 ט אָנָּה מְעַרְבָנָה בַּהּ מִן יָדִי תִבְקָעָה אִם לֹא
 אֵינֶנְהָ לָךְ וְאֵקִימָנָה קְדָמְךָ וְאֵהִי חַטִּי לָךְ
 כָּל יוֹמַי:

כ"ט - וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ • שְׁלֹא אֶבִיאֲנִי אֵלַיךָ מֵת, כִּי אִם חַי. וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים • לְעוֹלָם הַבָּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק 2, עמוד 215 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גדר שעבוד הערב

אנכי אערבנו מידי תבקשנו (מג, ט)

בבבא בתרא (קעג, ב) איתא "אמר רב הונא, מנין לערב דמשתעבד, דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו", ואף שנדחו דבריו בגמרא שם, הובאה ולפיתהא זו בכמה מקומות (רש"י גיטין (ג, א), מרדכי בבא מציעא פרק ז', בית יוסף טור חושן משפט סימן קכט, ועוד).

ויש לענין בזה, דלכאורה יהודה לא היה ערב על החוב אלא הוא היה הלן עצמו, ואם כן איך ילפינו מזה דין ערבות (ועיין גם גירסת השאלות (שאלתא לא) בגמרא שם)?

ויש לומר, שאין הפנה שאצל יהודה היה דין ערבות, אלא דמאחר שיהודה הגדיר את התחבולתו ליעקב בשם ערבות, ילפינו מזה שגם חייב הערב למלוה הוא באותו גדר של התחבולת יהודה ליעקב.

דהנה גדר השעבוד דערב יש לבאר בשני אופנים. א', דהשעבוד שיך רק לחוב, שמשעבד עצמו לשלם חובו של הלן. ועוד אפן דהערב עומד במקום הלן ממש, דכשם שיש שעבוד הגוף על הלן לשלם חובו (דפריעת בעל-חוב מצוה) - מלבד שעבוד קומון - כך חל שעבוד הגוף על הערב שעומד במקומו.

ועל-פי-זה יש לומר דילפינו מיהודה שגדר שעבוד הערב הוא באפן השני, שהרי יהודה שעבד נפשו לגמרי, וכלשון רש"י (ויגש מד. לב) "ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מגדה מב' עולמות", וילפינו מזה שגם אצל הערב השעבוד הוא שעבוד הגוף, דעומד במקום הלן ממש.

י' כִּי לֹא־לֹא הִתְמַהְמְהֵנוּ כִּי־עַתָּה שָׁבְנוּ זֶה פַּעַמַּיִם: י אַרְי אֵלּוּלֶפֶן בָּדָא אֲתַעֲכָבָנָא אַרְי כַּעַן
 תְּכָנָא דַּנָּן תְּרַתִּין זְמַנִּין:

כ"ט - לֹא־לֹא הִתְמַהְמְהֵנוּ • עַל־יָדֶךָ, כִּכָּר הֵינּוּ שְׁבִים עִם שְׁמַעוֹן, וְלֹא נִצְטַעְרַתְּ כָּל הַיָּמִים הַלְלוּ.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וחטאתי לאבי כל הימים. וברש"י סוטה שם כתב הטעם: כי נידוי של חכם אפילו על תנאי הוא בא. תורה י (י) לֹא־לֹא הִתְמַהְמְהֵנוּ - עַל־יָדֶךָ - שלא רצית לשלוח את בנימין. כִּכָּר הֵינּוּ שְׁבִים - וְהוּ פִירוּשׁ: "כי עתה שבנו".

עם שמעון - כי אם לא כן, מה איכפת לאביו אם היו שבים פעמים" (רא"ם). ונראה שזו הכונה באמרו "שבנו פעמים", שתי שיבות, אנהנו ושמעון. וְלֹא נִצְטַעְרַתְּ כָּל הַיָּמִים הַלְלוּ - וְלָכֵן אין לך להתמהמה עם שליחת בנימין, כי בינתיים הנה מצטער על שמעון. תורה יא

ט) וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ - שְׁלֹא אֶבִיאֲנִי אֵלַיךָ מֵת כִּי אִם חַי - כִּי לְשׁוֹן הִצַּגְתָּ לֹא שִׁיךְ אֶלָּא עַל חַי (רא"ם). וְחִטָּאתִי לָךְ - לְשׁוֹן נִידוּי הוּא, שִׁיחָא מְנוּדָה לְאָבִיו (רש"י מכות יא, ב). כָּל הַיָּמִים - לְעוֹלָם הַבָּא - "כָּל הַיָּמִים", זֶה הָעוֹלָם הַבָּא שְׁכּוֹלוּ יוֹם (כ"ד א, ט). אף ברש"י סוטה ז, ב כתב: "כל הימים - אפילו לעולם הבא". ויהיו שלומד בן מתיבת "כל" שבאה לרבנות. וכן מובן ברש"י לקמן מד, לב: "ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות". וראה רש"י דברים לג, ז: "פירשו רבותינו, שקל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מתגלגלים [=מפורקים] בארון מפני נדוי שקבל עלי, שנאמר

אתה?" אלא מכאן שנצנצה בו רוח הקודש שעל-ידי הליכה זו יעקב יהיה במיוחד, וכלשון רש"י: "תחי רוחך". שְׁנֵאמַר - לְקַמֵּן מַדָּה, כִּז. וְתַחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיחָם. וְלֹא נְמוֹת - כְּרַעַב. בְּנִימִין סַפֵּק וְתַפְּשׁ סַפֵּק לֹא יַתְּפֵשׁ - בְּמַצְרַיִם, כְּמוֹ שְׁמַעוֹן. וְאֵנוּ כְּלָנוּ מֵתִים כְּרַעַב אִם לֹא נִלְךְ - לוֹמֵד כֵּן מִמָּה שֶׁפִּרְט לּו: "גם אנהנו גם אתה גם טפנו" (רא"ם), וְהוּ כּוֹלֵל אֶת בְּנִימִין (באר בשדה). מוֹטֵב שְׁתַּנִּיחַ אֶת הַסַּפֵּק וְתַתְּפֵשׁ אֶת תּוֹדָא - אִם תִּשְׁלַח אֶת בְּנִימִין הוּא רַק סַפֵּק מֵת, וְאִנְחָנוּ וְדָאִי נִצְצֵל, אֲבָל אִם לֹא תִשְׁלַח אוֹתוֹ כְּלָנוּ נְמוֹת וְדָאִי, כּוֹלֵל בְּנִימִין (באר בשדה). וְהוּ "ולא נמות", שְׁלֹא נְמוֹת בּוֹדְאֹת. תורה ט

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ מִזְמַרְתַּת הָאָרֶץ בְּכֻלְכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנַּחַת מַעַט צָרִי וּמַעַט דְּבַשׁ נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׂקָדִים:

יא וַיֹּאמֶר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אֲבִיהוֹן אִם כֵּן הָבָא דָא עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמִנְיֹכּוֹן וְאוֹחִיתוּ לְגַבְרָא תְּקַרְבְּתָא זְעִיר קִטְף וְזְעִיר דְּבַשׁ שְׁעָף וְלִטּוּם בְּטָנִין וְשְׂגָדִין:

ט"ז אפוא • כל לשון אפוא לשון יתר הוא, לתקן המלה בלשון עברי: 'אם כן, אַזְדַּקק לעשות, שאשאלחנו עמכם, צריך אני לחזור ולבקש איה פה תקנה ועצה להשיאכם'. ואומר אני: "זאת עשו". מזמרת הארץ • מתרגם: 'מדמשבח בארעא', שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם. נכאת • שענה. (בראשית רבה) • בטנים • לא ידעתי מה הם. ובפרוש א' ב' של רבי מכיר ראיתי פושטציא"ס, ודומה לי שהם אפרסקין.

(יב) וַכֹּסֵף מִשְׁנֵה קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחֹתִיכֶם תִּשְׂיֻכוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא:

ט"ז וַכֹּסֵף מִשְׁנֵה • פי שנים פראשון. קחו בידכם • לשבר אכל, שמה הוקר השער. אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא • שמה הממנה על הבית שִׁכְחוּ שׁוֹגֵג.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(יא) אפוא - כל לשון "אפוא" לשון יתר הוא - שאין צורך בו להבנת הכתוב. לתקן המלה בלשון עברי - לצחות הלשון ופיו. וראה גם רש"י לעיל כו, לג. שהוא "לשון לעצמו משמש עם כמה דברים". "אם-כן" אַזְדַּקק לעשות שאשאלחנו עמכם, צריך אני לחזור - במשמעות לחזור. וכן הוא בדפוס ראשון: "לחזור". ולבקש איה פה - תיבת "אפוא" מורכבת משתי מלים: איה פה. וכן כתב רש"י לעיל שם. תקנה ועצה להשיאכם, ואומר אני: "זאת עשו" - זו העצה שאני אומר לכם לעשות.

מזמרת הארץ - מתרגם: "מדמשבח בארעא", שהכל מזמרים עליו - וכן הוא ב'בראשית רבה' צ, יא. ומשם משמע שהמפורט בכתוב: "מעט צרי וגו'", אינו פירוט של "מזמרת הארץ", אלא הם דברים נוספים שאמר להם לקחת, ואילו "מזמרת הארץ" הם מינים אחרים שלא נזכרו בכתוב, וב'בראשית רבה' שם מפרט: חלון, חמר, קטף, מור, איגורי [=ניתים]. וצריך עיון האם כן הוא גם בפשוטו של מקרא.

כשהוא בא לעולם - נראה שמפרש "הארץ", הן על הארץ עצמה, דהינו

העולם, כשהפירות באים לעולם, והן על יושבי הארץ, שהם מזמרים ומשבחים על הפירות הבאים לעולם. נכאת - שענה - לעיל (כו, טז) הביא רש"י שני פירושים ב"נכאת": א) שם כולל לכינוס הרבה מיני בשמים, ב) כתרגום אוינקלוס שהוא שענה, ואילו כאן מביא רק הפירוש שנה שענה. והטעם מובן, משום שכאן מונה הכתוב מינים פרטיים: צרי, דבש, וממילא מובן שגם "נכאת" הוא מין פרטי והינו שענה, מה שאין-כן לעיל שם כתוב תחילה "נכאת", ומסתבר לומר שזהו מין כללי (דברי חז"ל). ומזה מובן גם הטעם שכאן נכתב "נכאת" אחרי "צרי", והינו שהוא חשוב פחות מ"צרי", ואילו לעיל נכתב "נכאת" לפני "צרי", והינו שהוא חשוב יותר מ"צרי" (משכיל לדוד).

בטנים - לא ידעתי מה הם, ובפרושי אל"ף-בי"ת של רבי מכיר - אחיו של רבנו גרשום, שכתב ספר לפי סדר הא"ב, והוא מלון בלשון העברית, אך לא הגיע לדינו. נזכר גם ברש"י חולין ג, ב.

ראיתי: פשיטציא"ס - פיסטוקים. ודומה לי - תחילה אמר שאינו יודע, כיון שלא שמע מרבותיו פירושו, וקצת כותב שנדמה לו לפרש שהם אפרסקים, אכל לא שיודע כן

בןדאות. שהם - הבטנים. אפרסקין - בכמה כתבי יד ובדפוס שני: "אפוסטיקים", הינו פיסטוקים. ולפי זה 'ידומה ל" מוסב על לשון הלעז של פשיטציא"ס. תורה יב

(יב) וַכֹּסֵף מִשְׁנֵה - פי שנים בראשון - טכום כפול מהכסף המושב. ולא כסף נוסף שני חוץ מהכסף המושב. שאם-כן הנה לו לומר תחילה: "את הכסף המושב וגו'", ואחר-כך: "וכסף משנה קחו בידכם" (רא"ם ורי"א). וראה גם רש"י שמואל א טו, ט: "כסף משנה - על שם שהוא כפול". והוא האמור לקמן פסוק טו: "משנה כסף לקחו בידם", אך לא נזכר שם שלקחו עמם גם את הכסף המושב, אכל הוא נזכר לקמן פסוק כא: "ונשב אתו בידו".

"קחו בידכם" לשבר אכל - בלשון הכתוב לקמן פסוק כב. אלא ששם אמרו: "וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר אכל", ולא אמרו "וכסף משנה". ונראה שלא רצו לפרט לו כמה הורידו, כי אולי לא הוקר השער.

שמה הוקר השער - כי אם לא כן למה להם לקחת "כסף משנה". אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא - שמה - והו פירוש "אולי". ולא אמר "ודאי משנה הוא", כי יתכן שנה הנה במזיד על מנת

(יג) ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש:

יג ואת אחיכם קחו וקומו שובו לנת בקרא:

(יד) ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני באשר שכלתי שכלתי:

יד ואל שדי יתן לכוון רחמים לקדם גברא ויפטר לכוון ית אחיכם אחר ואת בנימין ואני באשר שכלתי שכלתי:

כ"ו ואל שדי מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הריני מתפלל עליכם. ואל שדי בנתינת רחמי וכדי היכלת בידו ליתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדרשו: מי שאמר לעולם די, יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי: צרת לכן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין. ושלח לכם. ויפטר לכוון, פטרנו מאסוריו, לשון "לחפשי ישלחנו", ואינו נופל בתרגום לשון וישלח, שהרי לשם הם הולכים אצלו. את אחיכם. זה שמעון. אחר. רוח הקדש נזרקה בו: לרבות יוסף. ואני. עד שובכם אהיה שכול מספק. באשר שכלתי. מיוסף ומשמעון. שכלתי. מבנימין.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אחיכם - זה שמעון. אחר - רוח הקדש נזרקה בו - בנוסח רש"י שברמב"ן: "נצנצה בו". ונראה שלשון "נזרקה" הוא יותר מלשון "נצנצה", שהוא רק נצנוץ בלבד, ואילו נזרקה זהו משהו ברור יותר. וכן משמע מלשון רש"י לעיל (כו, מה) גבי רבקה: "רוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה", אלא שפאן השמיט "והתנבאה", משום שבנבואה ממש נסתלקה ממנו - ראה רש"י לו, לג, מב, א. לקמן מה, כו. וראה בהערה הבאה.

לרבות יוסף - כי אם לא כן, מה מוסיף באמרו "אחר". וניתן לבאר זאת בשני אפנים: א) הוא התפלל על שמעון בלבד, אלא שתוף בדי תפלה נזרקה בו רוח הקדש לא כחלק מהתפלה, אלא כמעין נבואה (במודע או שלא במודע). שבסופו של דבר הם ישובו עם יוסף. ב) הוא התפלל על שמעון, אלא שרוח הקדש נזרקה בו תוף בדי תפלה ומוסיף תיבת "אחר" (במודע או שלא במודע), וצירף בתפלתו גם את יוסף. ולפי פירוש זה מובן: א) מה שאומר רש"י "לרבות", ב) מה שלא נקט "והתנבא". ועדן צריך עיון.

ואני - עד שובכם אהיה שכול מספק - מבאר בנה הקושי העולה מלשון הכתוב, כיון שהתפלל עליהם: "ואל שדי יתן לכם רחמים ושלח לכם את אחיכם אחר", שנה כולל את שמעון (ואף את יוסף). אם כן מהו שאומר להם מיד בהמשך לזה: "ואני באשר שכלתי שכלתי", שמשמעו

היכלת ליתן". וראה רש"י לעיל יו, א, שבכל מקום שכתוב במקרא "שדי" פירושו: "די יש לו, והכל לפי הענין". "יתן לכם רחמים", זהו פשוטו. ומדרשו - בראשית רבה צב, א. למה השתמש בשם "שדי". מי שאמר לעולם די - בשיבא הקדוש-ברוך-הוא השמים והארץ, היו נמתחין והולכין עד שאמר להן הקדוש-ברוך-הוא די (תחומא מקץ י).

יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לכן, צרת עשו - אמנם צרת עשו התחילה לפני צרת לכן, אבל כיון שהיא נמשכה גם אחר צרת לכן נקט תחילה צרת לכן. אף לפי זה צריך עיון הלשון "שלא שקטתי מנעורי", שהרי בשהגיע ללכן היה בן שבעים ושיבע שנים. ואכן בדפוס שני הגירסא: "צרת עשו, צרת לכן". ולפי זה אתי שפיר.

צרת רחל, צרת דינה - הקדים צרת רחל לצרת דינה, אף שצרת דינה קדמה, משום שתחילה הזכיר צרת אשתו ואחר-כך צרת ילדיה.

צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין, ושלח לכם - "ויפטר לכוון" בתרגומו, ופטרנו מאסוריו - וישחרר אותו מכבדיו.

לשון "לחפשי ישלחנו" - שמות כא, כו. ובתרגום אונקלוס: "לבר חורין ויפטרניה".

ואינו נופל בתרגום לשון "וישלח" - מלשון שילוח, ושילח אותו לכם. שהרי לשם הם הולכים אצלו. את

להעליל עליהם עליה. הממנה על הבית - זהו הפירוש "הוא".

שבחו שונג - ששכח ולא לקח הכסף מהשקים (נח"י). וזוהי פונת רש"י בהוסיפו "שכחו", שהשגגה היתה במה ששכח מליקח הכסף, ואמר "שונג" ולא "בשגגה", כי "משגה הוא" מוסב על הממונה ולא על הכסף, ופירושו: שונג הוא, ולא: שגגה היא (בתרגום אונקלוס, עין שם). תורה יג.

(יד) ואל שדי - מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה - שהרי מה שנוגע להם כבר אמר: "זאת עשו" (דבר ה'). ולכן אמר "ואל שדי" ברי"ו החיבור לענין שלמעלה (ט"א).

הריני מתפלל עליכם - מדגיש בזה, שדברי יעקב אף שנאמרו בסגנון ברבה: "ואל שדי יתן לכם רחמים", ולא בסגנון תפלה, שכן בתפלה פונים לה לנוכח, ואילו בברכה פונים לאדם המתברך, כפונתו שהוא מתפלל עליהם להקדוש-ברוך-הוא ש"יתן לכם רחמים" ("ע"פ תורת מנחם). ומה שהוכרח לומר שזו תפלה ולא ברכה? יש לומר: משום שאמר בלשון "יתן לכם רחמים", והרי תפלה ענינה בקשת רחמים (ראה ברכות כ, ב "תפלה רחמי ניהוי. שם לב ב: "עמד בתפלה ובקש רחמים"). וראה גם רש"י שמות לג, יט.

ואל שדי - שדי - בדפוס שני: "שיש די". בנתינת רחמי, וכדי היכלת בידו לתן - בדפוס שני הגירסא: "וכדי

טו וינסיבו גבריא ית תקרבתא דדא ועל חד תרין כספא נסיבו בידיהון ודברו ית בנימן וקמו ונתתו למצרים וקמו קדם יוסף:

(טו) ויקחו האנשים את המנחה הזאת ומשנה פסף לקחו בידם ואת בנימן ויקמו וירדו מצרים ועמדו לפני יוסף:

טז ואת בנימן מתרגמינן: ודברו ית בנימן, לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שזה בלשון ארמי: בדבר הנקח ביד מתרגמינן 'ונסיב', ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן 'ודבר'.

♦ יום שישי כ"ז כסלו ♦

טז ויחזא יוסף עמהון ית בנימן ואמר לדי ממנא על ביתה אעיל ית גבריא לביתא ונכוס נכסתא ואתקין ארי עמי ייכלון גבריא בשירותא:

(טז) וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן פי אתי יאכלו האנשים בצהרים:

טז ויטבח טבח והכן. כמו: ולטבח טבח ולהכן, ואין טבח לשון צווי, שהיה לו לומר: ויטבח. בצהרים. זה מתרגם: 'בשירותא', שהוא לשון סעדה ראשונה בלשון ארמי, ובלע"ז דינור, ויש הרבה בגמרא: 'שדא לכלבא שירותיה'. 'בצע אכולא שירותא', (ברכות ט) אכל כל תרגום של צהרים, 'טיהרא'.

אשל אברהם - הרב אלעזר

ה"באר בשדה" שפונת רש"י לומר שאין צהרים כאן כמשמעו, פוזי היום, אלא לסעודה ראשונה של היום, ונקרא צהרים, משום שהוא לאחר זמן הבקר, שהרי זמן סעודת הבקר לכל אדם הוא משעה רביעית ומעלה (ראה שבת יא), שהוא כבר לאחר זמן הבקר, שהשמש מאירה או בחוץ (באר בשדה). ולא תרגמו מלשון צהרים ממש, משום שאין רגילות לאכול סעודת הבקר בצהרים, וכמוכא בגמרא שם, שסעודת הבקר בצהרים ממש היא "בזרק אבן לחמת".

ובלעז: דיסנר - disner, ארוחת צהרים. אך בעקבות שינויים בהגלי האכילה של תושבי צרפת, disner הוא כיום (מאז המאה ה"ט) ארוחת ערב (אוצר לעזר רש"י).

ויש הרבה בגמרא: "שדא לכלבא שירותיה" - ישליך לכלב סעודתו. בגמרא תענית יא, ב שלפנינו (וכי ברשי"ט): "ליכול לכלבא לשירותיה" - להאכיל לכלב סעודתו.

"בצע אכולא שירותא" - ברכות ט, ב. פרוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה בשבת (רש"י טז). ונראה שאין פונת רש"י להוכיח מלשון התלמוד ש"שירותא" זו סעודה ראשונה דוקא, שהרי אין המדובר בתלמוד בסעודת

לשון לקיחה באדם - ראה לדוגמא לעיל ב, טו (לקחו בדברים נאים). טז, ג (לקחתה בדברים). ועוד. תורה טו (טז) וטבח טבח והכן - כמו: ולטבח טבח ולהכין - פי ויטבח .. והכן" הם לשון מקור, ויבדקו לכל בלשון מקור אות השימוש היא האות ל"מ, וכאלו האות ל"מ"ד בתובה בה (באר רחובות). וראה גם רש"י לעיל יז, י: "המול - כמו להמול, כמו שאתה אומר עשות, כמו לעשות".

ואין "טבח" לשון צווי - כלומר, לא צנה לאשר על ביתו לטבח ולהכין, אלא צנה אותו להביא אותם הביתה, וגם אמר לו שיש צורך לטבח טבח ולהכין סעודה.

שהיה לו לומר: "וטיבח" - פי הציורי של טביחה הוא "טבח", אכל "טבח" הוא לשון מקור בלבד, ואינו דומה ל"זכור" ו"שמור" שהן לשון מקור וגם ציורי, כיון ש"טבח" ל"מ"ד הפעל שלה היא אות גרונית, וכל תיבה של"מ"ד הפעל שלה היא אות גרונית הציורי שלה הוא רק בבנין פעל, כמו: שמע, סלח, פתח, לקח, וכן טבח (ראים וגרא).

בצהרים - זה מתרגם: "בשירותא", שהוא לשון סעדה ראשונה בלשון ארמי - וכאלו כתוב: פי אתי יאכלו האנשים בסעודת הצהרים. וכתב

שהוא כבר שכול בכל מקרה? ולכן אומר שפונתו שבינתיים הוא שכול מספק, מפני שגם הוא מקנה ששמעון ובנימין (וגם יוסף) ושובו אתם בשובם. ואם-כן לפי זה אהיה שכול מספק מוסב גם על יוסף, על-פלפנים מצד רוח הקדש שזנקה בו.

כאשר שכלתי - מיוסף ומשמעון שכלתי - מבנימין. - בדלעיל מב, לו, וברש"י שם. תורה טו

(טו) ואת בנימן - מתרגמינן: "ודברו ית בנימין" - והובילו את בנימין. תיבת "ודברו" היא הוספה על לשון הפתוב, שכן בפתוב נאמר רק "ואת בנימין", אלא שתיבת "לקחו" האמורה על "משנה פסף" מוסבת גם על בנימין.

לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם - שהוא בעל דעה, וכן בעדר בעלי חיים שאינם ניקחים ביד (ראה אונקלוס לעיל ב, יד. בא, כו. לקמן כד, י. מו. ו. שמת יב, לב).

שזה בלשון ארמי - מה שאין-כן בלשון העברי אין הבדל ביניהם, ובשניהם אומרים לשון לקיחה.

בדבר הנקח ביד מתרגם: "ונסיב", ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן: "ודבר". - בדבור. וכן פירש רש"י עצמו בכל מקום שזכר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 266)

וּשְׁבַח טַבַּח וְהֵכֵן (מג, טז) יש לשאל, הרי להלן פרש רש"י שדב"ר שנאוי הוא למצרי לאכל עם עברי, משום שהיהודים אוכלים את בהמה שהמצרים עובדים לה. ויש לומר, שהיו גם בהמות שלא עבדו להם. ומה שפתיב בפרשת ויגש כ"י תועבת מצרים כל רועי צאן" – הוא לפי שהשבטים היו רועים כל צאן, גם צאן שהמצריים עובדים להם. וראה רש"י פרשת בא (יא, ה) שעבדו רק לבכור, ולכן היתה מפת בכורות גם בבכור בהמה.

יז ועבד גברא כמא די אמר יוסף ואעיל גברא ית גבריא לבית יוסף:

(יז) ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף:

יח ודחילו גבריא ארי אתעלו לבית יוסף ואמרו על עסק בספא דאתותב בטוענא פקדמיתא אנהנא מתעלין לאתרברכא עלנא וילאסתקפא עלנא ולמקני יתנא לעבדין ולמדבר ית חמרנא:

(יח) וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף ויאמרו על דב"ר הפסח השב באמתחתינו בתחלה אנחנו מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו:

ט"ז וייראו האנשים • כתוב הוא בשני יודיין, ותרגומו: 'ודחילו'. כי הובאו בית יוסף • ואין ד"ר שאר הבאים לשבר בר ללון בבית יוסף, כ"אם בפנדקאות שבכ"ר. ויאמרו • שאין זה אלא לאספם אל משמר. אנחנו מובאים • אל תוף הבית הזה. להתגלל • להיות מתגלגל עלינו עלילת הפסח ולהיותה נופלת עלינו. ואונקלוס שתרגם: 'ולאסתקפא עלנא', הוא לשון להתעולל, כדמתרגמינן: 'עלילות דברים', 'תסקופי מלין', ולא תרגמו אחר לשון המקרא. 'ולתתגולל', שתרגם 'לאתרברכא', הוא לשון: 'קחלת ים' "גלת הנהב", (נחום ב) "והצב גלתה העלתה", שהוא לשון מלכות.

אשל אברהם – הרב אלשוילי

מלשון התפעל, ולא מלשון פעל, כי אז היה לו לומר: "לגלל עלינו" (ג"ר).
עלילת "תפסח" – זהו פירוש "על דבר הפסח".
ולתיותה – ולהיות עלילת הפסח.
נופלת "עלינו" – זהו פירוש "ולתתנפל עלינו".
ואונקלוס שתרגם – התיבות "ולתתנפל עלינו".
"ולאסתקפא עלנא", הוא לשון "לתתעולל" – תהלים קמא, ד. כלומר, להעליל עלילות.
כדמתרגמינן: "עלילות דברים" – דברים כב, יד.
"תסקופי מלין", ולא תרגמו אחר לשון המקרא – כי "לתתנפל" הוא לשון נפילה, ולא עלילה.
"ולתתגולל" שתרגם: "לאתרברכא" – להשתבר.
הוא לשון "גלת הנהב" – קהלת יב, ו. ראה ראב"ע שם שהפננה למוח שבראש. אבל ברש"י שם פירש באופן אחר.
"והצב גלתה העלתה" – נחום ב, ח.

להתאבסן.
בבית יוסף, כ"אם בפנדקאות שבכ"ר. ויאמרו, שאין זה אלא לאספם אל משמר – הם פחדו מפני שהששו שמה שהובאו לבית יוסף זהו כדי להכניס אותם למאסר. ומטרת הכניסתם למאסר היא, כדי לגלג עליהם את פרשת הפסח, ואז יקחו אותם לעבדים (כאמור בפסוק). כדין הגנבים.
אנחנו מובאים – אל תוף הבית הזה – שכן לשון "מובאים" משמעו למקום מסיים, וכבר הזכיר לעיל שהאיש הביא אותם אל בית יוסף, ולכן קיצר כאן הכתוב (רא"ם). ורש"י לא הסתפק לכתוב: "אל הבית הזה", אלא הוסיף בלשונו וכתב: "אל תוף הבית הזה", משום שפנה רצה לישב הלשון "מובאים" שהוא בלשון הנה, והרי כבר הובאו אל בית יוסף, אלא הפננה שפעת הם מובאים" "אל תוף הבית הזה", יותר פנימה (ע"פ ג"ר א).
להתגלל – להיות מתגלגל עלינו" – זהו פירוש "לתתגולל עלינו", והוא

צהרים דוקא, אלא להוכיח ש"שירותא" הוא לשון סעודה בכלל. כלומר, לשון "שירותא" במקור פירושו סעודה ראשונה של היום, אלא שאחר כך הושאל שם זה לכל סעודה וסעודה. ומה ש"שירותא" נקרא סעודה ראשונה דוקא? יש לומר: משום ש"שירותא" הוא גם מלשון התחלה, וכמו שתרגם תיבת "ותתחילנה" (לעיל מא, ה): "ושיריאה". וראה גם בהומש "שי למורא".
אכל כל תרגום של "צהרים" – שהוא פחצי היום (רש"י יומא נט, א).
"טיהרא" – אונקלוס דברים כח, ט. וראה רש"י תהלים פט, מה. תורה יז (יח) וייראו האנשים – כתוב בשני יודיין – אחת לשורש התיבה "ירא", ואחת לשימוש הנסתרים. ואינו מלשון ראייה, כי אז היה נכתב ביו"ד אחת לשימוש בלבד, כי אין היו"ד משורש תיבת "ראה" (כאר רחובות).
ותרגומו: "ודחילו" – ופקדו.
כי הובאו בית יוסף – ואין ד"ר שאר הבאים לשבר בר ללון – כלומר,

(ט) וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:

יט וקריבו לות גברא די ממנא על בית יוסף ומלילו עמה בתרע ביתא:

(כ) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יָרְדוּ בְּתַחֲלָה לְשֹׁבַר־אֶכֶל:

כ ויאמרו בכעו רבוני מיחת נחתנא בקדמיתא למזבן עיבורא:

כט"ו בִּי אֲדֹנָי (יבמות צז) לְשׁוֹן בְּעֵא וּמְחַנְנִים הוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי: בֵּיא, בֵּיא! (סנהדרין סד) • יָרַד יְרֻדְנִי • יְרִידָה הוּא לָנוּ: (ב"ר) רְגִילִים הָיִינוּ לְפָרְגָס אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ אֲנִי צְרִיכִים לָךְ.

(כא) וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֵלֶי־הַמְּלֹךְ וּנְפַתְחָה אֶת־אֲמֹתַחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחֲתוֹ כַּסְפָּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֶׁב אֹתוֹ בִּידְנוּ:

כא ויהי כד אתינא לבית מבתא ופתחנא נת טוענא וקא כסף גבר כפוס טוענה כספנא במתקלה ואתיבנא תה בידנא:

(כב) וַכֶּסֶף אַחַר הוֹרְדֵנוּ בִּידְנוּ לְשֹׁבַר־אֶכֶל לֹא יֵדְעֵנוּ מִי־שָׁם כַּסְפָּנוּ בְּאֲמֹתַחֲתֵינוּ:

כב וכספא אחרנא אוחיתנא בידנא למזבן עיבורא לא ידענא מן שוי כספנא בטוענא:

(כג) וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֲמֹתַחֲתֵיכֶם כַּסְפְּכֶם בְּאֵלָי וַיּוֹצֵא אֶלֶּהֶם אֶת־שִׁמְעוֹן:

כג ויאמר שלם לכון לא תדחלון אלהכון ואלהא דאבוכון ייב לכון סימא בטוענא כון כספכון אתא לותי ואפיק לותהון נת שמעון:

כט"ז אֱלֹהֵיכֶם • (תנחומא): בְּזִכְוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדָא, "וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם", בְּזִכְוֹת אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן.

(כד) וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־לָמוֹם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מַסְפּוֹא לַחֲמֹרֵיהֶם:

כד ואעיל גברא ית גבריא לבית יוסף ויהב מיא ואסחו רגליהון ויהב כסתא לחמריהון:

כט"ח וַיָּבֵא הָאִישׁ • הִבָּאָה אַחַר הִבָּאָה, לְפִי שֶׁהָיוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ חוּץ עַד שֶׁדִּבְרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת, וּמִשָּׁאֵמֶר לָהֶם: "שְׁלוֹם לָכֶם", נִמְשְׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו.

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

לא פן, למה שה' יתן להם מטמון. וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדָא - וְאִמֵּר לָהֶם פֶּן: א) שְׁלֹא יֵאמְרוּ בְּלִבָּם אֵינְהוּ זְכוֹת יֵשׁ לָנוּ אַחֲרֵי שֶׁמְכַרְנוּ אֶת יוֹסֵף, וְאִם־פֶּן אֵינּוּ אֵלָא מִשְׁקָר. ב) רַמְזוּ לָהֶם שֶׁיִּתְּכֶן שְׂבָאָמֶת אֵין לָהֶם זְכוֹת בְּגִלְל מַעֲשֵׂיהֶם. וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם - בְּזִכְוֹת אֲבִיכֶם "נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן". - כִּי אִם לֹא פֶן, לָמָּה הוֹסִיף: "וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם" (רא"ם וירא). תורה כד (כד) וַיָּבֵא הָאִישׁ - הִבָּאָה אַחַר הִבָּאָה - כְּלוֹמֵר, זו הִבָּאָה נוספת לְאַחַר שֶׁכָּבַר הִבִּיאֵם לְבֵיתוֹ כְּאִמֹר לְעֵיל פְּסוּק יו. לְפִי שֶׁהָיוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ [ל]חֵוֶץ - מִזֶּה שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁהָיוּ מוֹשְׁכִים אוֹתוֹ,

שֶׁהִגְדִּיחָה וְהִצְעֵקָה הִיא גַם סוּג שֶׁל בְּקִשְׁת רַחֲמִים. יָרַד יְרֻדְנִי - יְרִידָה הִיא לָנוּ - שֶׁאִם לֹא פֶן, לֹא הָיָה לָהֶם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן יְרִידָה עַל עֲצָמָם (ו"א), אֵלָא בְּלִשׁוֹן כְּאִנּוּ (נח"י). רַגְלִים הָיִינוּ לְפָרְגָס אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ אֲנִי צְרִיכִים לָךְ - וְזוֹהוּ מַה שֶׁכָּפְלוּ: "יָרַד יְרֻדְנִי", שׁוֹן יְרִידָה כְּפוּלָה עֲבוּרָם, שֶׁלֹּא רַק שֶׁאֵינָם מְפָרְגְּסִים אֶת הָאֲחֵרִים, אֵלָא הֵם גַּם נִזְקָקִים לוֹ (נחלת יעקב). וּבְזֶה רָצוּ לִזְמַר לוֹ שֶׁאֵין לוֹ לְחַשׁוֹד בְּהֵם שֶׁהֵם גִּבְנוּ אֶת הַכֶּסֶף, בִּיּוֹן שֶׁכָּל חֲזִיקָהם הָיוּ מְפָרְגְּסִים אַחֲרֵים בְּנִדְיבוֹת לָב, וּבְנִדְאֵי לֹא לְקַחוּ כֶּסֶף שֶׁלֹּא שֶׁלָּהֶם (פ"ת בר צב ד). תורה כא (כג) אֱלֹהֵיכֶם - בְּזִכְוֹתְכֶם - כִּי אִם

וּכְפִירוֹשׁ מִהָרִי קָרָא שֵׁם: "הַמְּלֶכֶה שֶׁהִצְבָּה לְמַלְכוּת עֲכָשׁוּ תִּסְתַּלַּק מִן הַמְּלֶכֶת". אֲכָל רַשִׁי שֵׁם פִּירֵשׁ בְּאוֹפֶן אַחֵר. שְׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכוּת - כְּלוֹמֵר, תִּיבַת "גְּלַת" הִיא לְשׁוֹן מַלְכוּת, וְלִדְעַת אוֹנְקְלוֹס "לְהַתְּגַלְל" הוּא מְלִשׁוֹן "גְּלַת", וְלָכֵן תִּרְגַּם כֵּן מְלִשׁוֹן שְׂרָרָה וְשִׁלְטוֹן. תורה יט (כ) כִּי אֲרִנִי - לְשׁוֹן בְּעֵא - בְּקִשָּׁה. וְתַחְנֻנִים הוּא, וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי: כֵּיא כֵּיא - יוֹמָא סַט, ב. סְנֵהֲרִין סַד, א. וְרָאָה רַשִׁי יוֹמָא שֵׁם: "לְשׁוֹן יַעֲקֹב וְקוֹבֵלְגָא". וְכֵן בְּרַשִׁי סְנֵהֲרִין שֵׁם: "בְּלִשׁוֹן אַרְמִי הוּא לְשׁוֹן גְּנוּחַ וְצִעֲקָה, כְּמוֹ אֶהוּ בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ". וְכַתֵּב הָרִאשׁוֹן שֶׁאֵין זֶה סוֹתֵר לְכָאן, בִּיּוֹן

(כה) וַיִּבְיָנוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בְּצִהְרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׂם יֹאכְלוּ לָחֶם:

כ"ט"א וַיִּבְיָנוּ • הַזְמִינוּ, עֲטְרוּהוּ בְכָלֵים נְאִים.

כה וַאֲתַקִּינוּ יָת תַּקְרָבְתָּא עַד דְּעַל יוֹסֵף בְּשִׁירִיתָא אַרְי שְׁמַעוּ אַרְי תַּמָּן יִיכְלוּן לְחֶמָּא:

כו וַעֲלֵ יוֹסֵף לְבִיתָא וְאִתְיֵאוּ לָהּ יָת תַּקְרָבְתָּא דִּי בִידֵיהוֹן לְבִיתָא וּסְגִידוּ לָהּ לְאַרְעָא:

כ"ט"ב הַבֵּיתָה • מִפְרוּזְדוּר לְטָרְקְלִין (נִרְאָה דִּיקוּ דְּבִשׁ"י מִ"הַבֵּיתָה" בַּתְּרָאָה: "וַיִּבְיָאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בְּיָדָם הַבֵּיתָה", דְּקִשְׂא לִיה: הָלֵא כְּבַר הַוּבָא בֵיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, אֱלָא עַל־פְּתַח צְרִיף לוֹמַר, מִפְרוּזְדוּר לְטָרְקְלִין וְדוּק) •

(כו) וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אַרְצָה:

(כז) וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבֹתֵיכֶם הֲזִקֵן אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם הַעוֹדְנוּ חַי:

(כח) וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבֵינוּ עוֹדְנוּ חַי וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

כ"ט"ג וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ • עַל שְׂאֵלַת שָׁלוֹם. קִידָה - כְּפִיפַת קְדָד, הַשְׁתַּחֲוָּא - מִשְׁתַּטַּח לְאַרְץ.

כז וַשְׂאִיל לְהוֹן לְשָׁלוֹם וְאִמַר הַשָּׁלוֹם אֲבוּכוֹן סְבָא דִּי אִמְרַתוֹן הַעַד פְּעַן קַיִם:

כח וַאֲמָרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבוּנָא עַד פְּעַן קַיִם וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ:

כט וַזְקַף עֵינֹהִי וַחֲזָא יָת בְּנֵימִין אַחֵיהִי בַר אַמָּה וְאִמַר הַדִּין אַחִיכוֹן זַעֲרָא דִּי אִמְרַתוֹן לִי וְאִמַר מִן קְדָם יְיָ יִתְרַחֵם עֲלֶיךָ בְּרִי:

(כט) וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אַחִיו בְּנִי־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אַחֵיכֶם הַקְּטָן אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַנְדָּ בְּנֵי:

כ"ט"ד אֱלֹהִים יַחַנְדָּ בְּנֵי • בְּשֶׁאֵר שְׁבָטִים שָׁמְעֵנוּ חֲנִינָה: "אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ", וּבְנֵימִין עַדִּין לֵא נוֹלַד, לְכָךְ בְּרַכּוֹ יוֹסֵף בְּחֲנִינָה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אַרְצָה" (רא"ס). קְדָה כְּפִיפַת קְדָד - רָאָה מִדְּרַשׁ שְׁכָל טוֹב (פּוֹרָה) בְּרִאשִׁית מַג, כַּח. כְּלוֹמַר, "קְדָה" מְלִשׁוֹן "קְדָד". וְרָאָה בְּרַכּוֹת לֵב, ב: "קְדָה עַל אַפִּים, שְׁנָאִמַר וַתִּקְדּוּ בַת שְׁבַע אַפִּים אַרְצִי, וּבְרַשׁ"י מְגִילָה כב, ב: "קְדָה הָאִמּוּרָה בְּכָל מְקוֹם אֵינָה אֱלָא עַל אַפִּים", וּבְרַשׁ"י סוּכָה נג, א: שְׂאִינוּ מִשְׁתַּטַּח "לְהַגִּיעַ לְאַרְץ גּוֹפּוֹ אֱלָא פְּנֵיו בְּלִבָּד, מִי שִׂוִּידַע וַיְכּוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן". וְאִפְשֶׁר שְׂרַשׁ"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה סוֹבֵר שֶׁקְדָה סֵתֵם אֵינָה אֱלָא כְּפִיפַת קְדָד, אֱלָא אִם־כֵּן נֶאֱמַר "וַיִּקְדּוּ אַרְצָה", שְׂאִזּוּ פִירוּשׁוֹ שְׂמֹגִיעַ עִם קְדָדוֹ עַד לְאַרְץ אוֹ סְמוּךְ לָהּ. תּוֹרָה כט (כט) הַשְׁתַּחֲוָּא מִשְׁתַּטַּח לְאַרְץ - בְּפִישׁוּט יָדַיִם וְגַרְגְּלַיִם (רַשִׁי לַעֲלֵל מִב, ו. וי"ט). וַיֵּשׁ לוֹמַר שְׂאֵת הַקְדָה עָשׂוֹ עַל

מוֹסִיף שֶׁהַקְנָה וְהַהוֹמָנָה הַתְּבַטָּאָה רַק בְּכָף שְׁעֲטְרוּהָ בְכָלֵים נְאִים, וְלֹא שֶׁהִכִּינוּ אֶת הַמִּנְחָה עֲצֻמָּה, שְׂאֵת זֶה עָשׂוֹ כְּבַר בְּאַרְץ כְּנַעַן (ראַה רַא"ס). תּוֹרָה כו (כו) הַבֵּיתָה - מִפְרוּזְדוּר לְטָרְקְלִין - הַפּוֹנָה לְ"וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה .. הַבֵּיתָה", שְׁעַד עֵתָה הֵם הָיוּ בְּפְרוּזְדוּר, וְכַעַת הֵם הִבִּיאוּ אֶת הַמִּנְחָה לְיוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּטָרְקְלִין. אֲבָל מַה שְׂכַתּוֹב: "וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה", אֵין הַכּוֹנֵה שֶׁהוּא בָּא מִפְרוּזְדוּר לְטָרְקְלִין, כִּי יוֹסֵף לֹא הָיָה בְּפְרוּזְדוּר (נח"ס). אֱלָא הַפִּירוּשׁ שֶׁהוּא בָּא מִבְּחוּץ יִשְׂרָאֵל לְטָרְקְלִין. וְכֵן מוֹרָה גַּם לְשׁוֹן "הַבֵּיתָה", לְבֵית הַיְדוּעַ, הֵינּוּ טָרְקְלִין. תּוֹרָה כו (כח) וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ - עַל שְׂאֵלַת שָׁלוֹם - עַל שְׂשָׂאֵל בְּשָׁלוֹמָם וּבְשָׁלוֹם אֲבֵיהֶם. אֲבָל עַל מַה שְׁנֹאֲרוּ לְפָנָיו, כְּכָר כְּתוֹב לַעֲלֵל פְּסוּק כו: "וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ

מִשְׁמַע שֶׁהֵם הָיוּ לְפָנָיִם מִמּוֹנוּ וְהוּא הָיָה חוֹצֵה לָהֶם, וְדַחְפוּ אוֹתוֹ מִחוּץ לְבֵית (נח"ס). עַד שֶׁדַּבְּרוּ אֵלָיו "פֶּתַח הַבֵּית" - כְּדִלְעִיל פְּסוּק יט. וּמִשְׂאֵמֶר לָחֶם - פְּסוּק כג. "שָׁלוֹם לָכֶם", נִמְשָׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו - וְזוֹ הַבָּאָה שְׁנִיָּה. וְצְרִיף לוֹמַר, שֶׁבְּתַחֲלִילָה כְּשֶׁהָאִשׁ הַכְּנִיסָם פְּנִימָה הוּא נִשְׂאָר לַעֲמוּד בְּפֶתַח הַבֵּית, וְלִכְּבֹן כְּשֶׁדַחְפוּ אוֹתוֹ הַחוּצָה הֵם הָיוּ פְּנִימָה מִמֶּנּוּ, אֲבָל אַחֲרָיֶךָ כְּשֶׁאִמַר לָהֶם "שָׁלוֹם לָכֶם", הוּא נִכְנָס לְבֵית תַּחֲלִילָה, וְהֵם נִכְנָסוּ אַחֲרָיו. תּוֹרָה כה (כה) וַיִּבְיָנוּ - הַזְמִינוּ - שֶׁהַמִּנְחָה תִּהְיֶה מְזוּמָנֶת וּמוֹכָנָה. עֲטְרוּהָ - קִישְׁטוּ אֶת הַמִּנְחָה. בְּכָלֵים נְאִים - תַּחֲלִילָה מִפְּרַשׁ שְׂ"וַיָּבִינּוּ" הוּא מַעֲנִין הַזְמִנָה, וְכַעַת

♦ שבת קודש כ"ח כסלו ♦

(ב) וַיִּמְהַר יוֹסֵף פְּרִי־נַכְמָרוֹ רַחֲמָיו אֶל־אָחָיו וַיִּבְקֹשׁ לְבָבוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה:

לְיָאוֹחִי יוֹסֵף אָרִי אֲתַגְּלֹלָהּ רַחֲמָהִי עַל אַחֻוּהִי וַיִּבְעָא לְמַכְפִּי וְעַל לְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא וַיִּבְכָּא תַמָּן:

רש"י «פְּרִי־נַכְמָרוֹ רַחֲמָיו • שָׁאָלוּ: 'יֵשׁ לָךְ אֵחַ מֵאִם? אָמַר לוֹ: 'אֵחַ הֵיךָ לִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא'. 'יֵשׁ לָךְ בָּנִים? אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ לִי עֲשָׂרָה. אָמַר לוֹ: 'וַמָּה שְׁמֵם? אָמַר לוֹ: 'בְּלַע וּבְכָר וְגו'. אָמַר לוֹ: 'מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלְלוֹ? אָמַר לוֹ: 'כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ: בְּלַע, שְׁנַבְלַע בֵּין הָאָמוֹת. בְּכָר, שְׁהִיָּה בְכוֹר לְאִמִּי. אֲשַׁבֵּל, שְׁשָׁבָאוּ אֶל. גָּרָא, שְׁנַתְגִּיר בְּאֶכְסֵנְיָא. וְנַעֲמָן, שְׁהִיָּה נְעִים בְּיוֹתֵר. אָחִי וְרֵאשׁ, אָחִי הֵיךָ, וְרֵאשִׁי הֵיךָ. מִפִּים, מִפִּי אָבִי לְמַד. וְחַפִּים, שְׁלֹא רָאָה חַפְתִּי וְלֹא רֵאִיתִי אֲנִי חַפְתּוֹ. וְאָרֵד, שְׁיָרֵד לְבֵין הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה, מִיָּד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו. נִכְמְרוּ • נִתְחַמְמוּ, וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה: (כ"ב טז) 'עַל הַכֹּמֵר שֶׁל זֵיתִים', וּבִלְשׁוֹן אֲרָמִי: (פסחים נא) 'מִשׁוּם מִכְמַר בְּשָׂרָא', וּבִמְקָרָא: 'עוֹרְנוּ כְּתַנּוֹר נִכְמְרוּ', נִתְחַמְמוּ וְנִקְמְטוּ קִמְטִים קִמְטִים, מִפְּנֵי זְלַעְפוֹת רָעַב. כֵּן דִּרְךָ פֶּלַע עוֹר כְּשֶׁמְחַמְמִין אוֹתוֹ, נִקְמַט וְנִתְפּוֹץ.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"וְאָרֵד" - שְׁיָרֵד לְבֵין הָאָמוֹת - אֶפְשֶׁר שֶׁהֶאֱלִיף שְׁבַתְחִילַת הַשֵּׁם "אָרֵד" הוּא רֵאשִׁי תִיבוֹת שֶׁל "אוֹמוֹת". כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה - לו, ב. מִיָּד - וְלָכֵן כְּתוּב "וַיִּמְהַר יוֹסֵף" "נִכְמְרוּ רַחֲמָיו" - מִזְּה שְׁכַתוּב "וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל אָחָיו וַיִּבְקֹשׁ לְבָבוֹת", מוֹבֵן שְׁכַתוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף לֹא הִיָּתְה פְּתוּצָא מֵרֵאשִׁית בְּנֵימִין, אֶלֶּא פְּתוּצָא מֵהַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים עַל בְּנֵימִין. כְּלוּמַר, יוֹסֵף יָדַע לְשַׁלוֹט עַל רִגְשׁוֹתָיו וְלֹא בָּכָה בְּשַׁעַת רֵאִית בְּנֵימִין, אֲבָל בְּהִמְשָׁךְ אִירַע דְּבַר שְׁעוֹרֵר כְּלִי־כַף אֶת רִגְשׁ הַרְחֻמִּים שֶׁל עַל בְּנֵימִין עַד שֶׁלֹּא יָכוֹל הִיָּה לְשַׁלוֹט בְּעַצְמוֹ, וּבִלְשׁוֹן רִש"י: "מִיָּד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו", וְלָכֵן צְרִיךְ לוֹמַר שְׁזֵה הִיָּה בְּהִמְשָׁךְ הַדוּ־שִׁיחַ שֶׁלָּהֶם בְּקִשְׁר לְבָנָיו שֶׁל בְּנֵימִין. וַיֵּשׁ לוֹמַר שְׁדָּבָר זֶה גַם מְרוּמָן בְּכַתוּב, מִזְּה שֶׁהִדְבָּר נִכְתַּב בְּהִמְשָׁךְ לְכַרְפַּת יוֹסֵף "אֶלְקִים יִחְנֶךָ בְּנִי", שְׁמֻדָּבָר בְּכַרְפַּת הַיְלָדִים, וְכַמוּכָא בְּרִש"י, וּמִזְּה מוֹבֵן שְׁכַרְפַּת הַחֲנִינְיָה הִיָּתְה מְכַוֵּנַת כְּעִיֶּקֶר לְבָנָיו שֶׁל בְּנֵימִין, וּבְהִמְשָׁךְ לְזוֹה "נִכְמְרוּ רַחֲמָיו" (ע"פ תורת מנחם).

נִכְמְרוּ - נִתְחַמְמוּ - כְּלוּמַר, הַתְּרַגְּשׁוֹת חֲמָה וְחֻקָּה, וְלֹא כְּפִירוֹשׁ הַתְּרַגְּוֹם "נִתְגַּלְגְּלוּ", שְׁהִיא הַתְּעוֹרְרוֹת רְגִילָה (הרבי).

וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה - בְּבָא מְצִיעָא עַד, א (בריי"א).

"עַל הַכֹּמֵר שֶׁל זֵיתִים" - שְׁמֻנֵיחִין יַחַד

דוֹרֵשׁ "אֲשַׁבֵּל" כְּאִילוֹ כְּתוּב: "אֲשַׁבֵּאֵל".

"גָּרָא" - שְׁנַתְגִּיר - בְּדַפּוּס שְׁנֵי: "שָׁגַר". וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא סוּטָה לו, ב. בְּאֶכְסֵנְיָא - בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה (רש"י סוטה לו, ב). נִרְאָה שֶׁהֶאֱלִיף שְׁבַשֵּׁם "גָּרָא" הִיא רֵאשִׁי תִיבוֹת שֶׁל "אֶכְסֵנְיָא".

"וְנַעֲמָן" - שְׁהִיָּה נְעִים בְּיוֹתֵר - וְנִרְאָה שֶׁהַגּוֹיִן שְׁכַסוּף הַשֵּׁם "נַעֲמָן" מוֹרָה עַל הוֹסְפָה בְּנֻעִימוֹת, לָכֵן אָמַר "נְעִים בְּיוֹתֵר".

"אָחִי וְרֵאשׁ" - אָחִי הִיָּה - בְּסִפְר בְּמִדְבָּר כּו, לֹח נִקְרָא: "אָחִירִים", וּבְרִש"י שֵׁם: "לְפִי שְׁנִקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף שְׁהִיָּה אָחִיו וְרָם מִפְּנֵי".

וְרֵאשִׁי הִיָּה - נִרְאָה שֶׁהִיָּוִד שְׁכַסוּף הַשֵּׁם "אָחִי" מוֹסֵב גַם עַל הַשֵּׁם "רֵאשׁ", שְׁהִיָּה כְּתוּב "וְרֵאשׁ" בְּנִיּוֹ הַחַיִּיבוּר, וְכֵאִילוֹ אָמַר: אָחִי וְרֵאשִׁי.

"מִפִּים" - בְּסִפְר בְּמִדְבָּר כּו, לֹט נִקְרָא: "שְׁפּוּפִים", וּבְרִש"י שֵׁם: "עַל שְׁהִיָּה יוֹסֵף שְׁפּוּף בֵּין הָאוֹמוֹת".

מִפִּי אָבִי לְמַד - רֵאָה רִש"י סוּטָה שֵׁם (בשם מודש תנחומא): "מִפִּים" - שְׁהִיָּה פִּיּו כְּפִי יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּהַלְכוֹת שְׁקֵבֵל מִשֵּׁם יַעֲבָר". דְּהִיָּנו שְׁדוּרְשׁ "מִפִּים" לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁתֵּי פִיּוֹת. וְרֵאָה גַם רִש"י לְעִיל לּו, ג כְּפִירוֹשׁ תְּרַגְּוֹם אוּנְקָלוֹס: "בְּר חֲכִים הוּא לִיָּה" - "כֹּל מָה שְׁלֵמַד מִשֵּׁם יַעֲבָר מִסַּר לוֹ".

"וְחַפִּים" - שְׁלֹא רָאָה חַפְתִּי וְלֹא רֵאִיתִי אֲנִי חַפְתּוֹ - כִּי "חַפִּים" הוּא לְשׁוֹן רַבִּים, וּמִשְׁמַעוֹ שְׁתֵּי חוֹפּוֹת.

שְׁשָׂאֵל לְשִׁלוּם אָבִיהֶם, וְאֵת הַהַשְׁתַּחֲוּיָה עַל שְׁשָׂאֵל לְשִׁלוּמָם (משכיל לדה).

אֱלֹהִים יִחְנֶךָ בְּנִי - בְּשָׂאֵר שְׁכַמִּים שְׁמַעְנֵנו חֲנִינָה - שְׁהִיָּה לָהֶם חֵן. "אֲשֶׁר חֲנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ" - לְעִיל לָג, ה. וְאֵף שְׁשֵׁם הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּשׁוּטָה הִיא שְׁה' חֲנַן אֶת יַעֲקֹב בִּילְדִים, וְלֹא אֶת הַיְלָדִים עֲצָמָם, יֵשׁ בְּמִשְׁמַע גַם שְׁה' חֲנַן אֵף אֶת הַיְלָדִים, דְּהִיָּנו שְׁתִּיבַת "חֲנַן" מוֹסְכַת חֵן עַל "הַיְלָדִים" וְהֵן עַל "עַבְדְּךָ", וּפִירוּשׁוֹ: ה' חֲנַן אֶת יַעֲקֹב בִּילְדִים שְׁיֵשׁ לָהֶם חֵן. אֵף מִכִּיּוֹן שְׁפִירוֹשׁ זֶה אֵינּוּ מוֹכְרַח שֵׁם בְּפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא, לָכֵן לֹא פִירוּשׁ רִש"י שֵׁם, אֲבָל לְאַחַר שְׁכַפָּאן הַזְּכִיר יוֹסֵף "וַיִּחְנֶךָ" בְּיַחַס לְבְנֵימִין, מוֹבֵן שְׁזֵה מִפְּנֵי שְׁגַם בְּשָׂאֵר הָאֲחִים נֶאֱמַר כּו, וְלָכֵן בְּהַכְרַח שְׁגַם שֵׁם הַכְּנֻנָה שְׁה' חֲנַן אֶת הַיְלָדִים. וּבְנֵימִין עֲרִיז לֹא נוֹלֵד, לְכַף בְּרַבּוּ יוֹסֵף בְּחִנִּינָה - שְׁהִיָּה מְבוֹרָךְ גַם הוּא כְּמוֹהֶם (רא"ס). תוֹרָה ל

(ב) כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו - שָׁאָלוּ: יֵשׁ לָךְ אֵחַ מֵאִם? אָמַר לוֹ: אֵחַ הִיָּה לִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא. יֵשׁ לָךְ בָּנִים? אָמַר לוֹ: יֵשׁ לִי עֲשָׂרָה. אָמַר לוֹ: וַמָּה שְׁמֵם? אָמַר לוֹ: "בְּלַע וּבְכָר וְגו'" - לְקַמְן מו, כּא.

אָמַר לוֹ: מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלְלוֹ? אָמַר לוֹ: כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ, "בְּלַע" - שְׁנַבְלַע בֵּין הָאָמוֹת, "בְּכָר" - שְׁהִיָּה בְכוֹר לְאִמִּי, "אֲשַׁבֵּל" - שְׁשָׁבָאוּ אֶל -

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק טו, עמוד 348 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נְכַמְרוּ רַחֲמֵינוּ – עַל נִשְׁמָתוֹ

וַיִּמְתָּר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֵינוּ אֶל־אָחִיו (מג, ל)

בְּרַשׁ"י עַל הַפְּסוּק מִפְּרַשׁ "שָׁאֵלוּ . . יֵשׁ לָךְ בְּנִים, אָמַר לוֹ יֵשׁ לִי עֶשְׂרֵה. אָמַר לוֹ, וּמָה שָׁמָּה? אָמַר לוֹ, בְּלַע וּבָכַר וּגו'. אָמַר לוֹ, מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלְלוּ. אָמַר לוֹ, כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ. בְּלַע, שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאָמוֹת . . מִיַּד נִכְמְרוּ רַחֲמֵינוּ. נִכְמְרוּ – נִתְחַמְמוּ".

וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל־פִּי דָרָךְ הַחֲסִידוֹת:

אֵימָתָא בְּלִקְוֵי תוֹרָה' (בהר מ, ד) "הִנֵּה יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ עַל שֵׁם יוֹסֵף, כְּדַכְתִּיב נוֹהֵג כְּצֵאֵן יוֹסֵף, וְצָרִיךְ לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל בְּחִינַת בְּנֵי־נוֹ, שֶׁנִּקְרָא בֶן אוֹנִי . . וְלִרְחֵם עַל נִיצוּץ אֱלֻקוֹת שְׁבוּ".

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאָר שֶׁבְּרַשׁ"י נִרְמַז אִיךָ יוֹכַל הָאָדָם לְעוֹרֵר בְּעֵצְמוֹ אֶת הַרַחֲמִים עַל נַפְשׁוֹ:

בַּתְּחִלָּה צְרִיכִים לְהַתְּבוֹנֵן בְּמַעֲלַת הַנְּשֻׁמָּה - "עַל שֵׁם אָחִי", שֶׁבַּתְּחִלָּה הֵיחָד הַנְּשֻׁמָּה דְּבוּקָה לְהַקְבֵּ"ה, "חֲצוּבָה מִתַּחַת פְּסָא הַכְּבוֹד", וְקוֹדֶשֶׁה לְאִין שְׁעוֹר.

אִךָ לְאַחֲרֵי־זֶה הִגְיעוּ הַ"צְרוֹת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ" וְ"נִבְלַע בֵּין הָאָמוֹת", כְּלוֹמַר, שֶׁמִּמְקוֹם מַעֲלָתָה יֵרְדָה הַנְּשֻׁמָּה "מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֵמִיקָתָא", וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוּף חֲמָרִי, בִּיחַד עִם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְיִצֵר הָרַע, וְעַד שֶׁהָאָדָם יְכוֹל לְעַבּוֹר עַל רְצוֹן ה' רַחֲמָנָא־לִיבְלָן.

וְכַשְׁמַתְּבוֹנִים בְּכָל זֶה בְּאֻמְתִּיּוֹת וְאֵלִיבָא דְנַפְשֵׁיהּ, הָרִי "נִכְמְרוּ – נִתְחַמְמוּ", שֶׁלֵּב הָאָדָם מִתְחַמֵּם בְּרַשְׁפֵי אֵשׁ שֶׁלְהִבָּת, וּמִתְמַמְרָא מֵאֵד עַל מַעֲמָדוֹ וּמִצְבוֹ, וּמַעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הַנְּשֻׁמָּה.

וְעַל־יְדֵי־זֶה מַעוֹרֵר הַרַחֲמִים שֶׁלְמַעֲלָה, וּמִרְחֵם עָלָיו הַקְבֵּ"ה וּמוֹצִיאֵו מִמִּצְבוֹ הַנְּחוּת, וּמַעֲלֵהוּ לְמַעֲלָה מַעֲלָה.

(לא) וַיִּרְחֵץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁמּוֹ לַחֵם: לא וְאֶסְחִי אֶפּוּהִי וַיִּנְפֵק וַאֲתַחֲסִין וְאָמַר שׁוּיָאוֹ לַחֲמָא :

כִּי־"א וַיִּתְאַפֵּק • נִתְאַמֵּץ, וְהוּא לְשׁוֹן: (אִיוב יב) "וּמִזִּיחַ אֶפְיָקִים רַפָּה", וְכֵן: (שם מא) "אֶפְיָקִי מְגִנִּים". חוֹזֵק.

(לב) וַיִּשְׁיִמוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלַחֵם לְבָדָם וְלַמִּצְרִים הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יוֹכְלוּן הַמִּצְרִים לֵאכֹל אֶת־הָעֵבְרִים לַחֵם פִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרִים:

כִּי־"א פִּי־תוֹעֵבָה הוּא • דְּבָר שְׁנֹאוֹי הוּא לְמִצְרִים לְאָכֹל אֶת הָעֵבְרִים, וְאוּנְקָלוּס נִתֵּן טַעַם לְדְבָר.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

(לב) כי תועבה הוא – דבר שנאו
הוא למצרים "לאכל את העברים" –
ולפירוש זה "תועבה" מוסב על
האכילה, שהאכילה עם בני־ישראל
היא תועבה למצרים (ע"פ רש"י שמות ח, כב
בפירוש הב).

ואונקלוס נתן טעם לדבר – שהבהמה
שהמצרים ראים ועובדים לה,
העברים אוכלים. ולפירוש זה
"תועבה" מוסבת על הבהמה, שהיא
יראת מצרים, אלא שקורא אותה
"תועבה" משום שלמצרים היא תועבה
(רש"י שמות שם בפירוש הא). תורה לג

ולא מלשון "נשחררו" (הרב).
רעב, בן דרדך כל עור, כשמחממין
אותו נקמט ונתכוין – ועל־פי־זה מובן
מה הם היסורים הגדולים שהנביא
זועק עליהם (הרב). תורה לא
(לא) ויתאפק – נתאמץ – התחזק.
ולא הכירו את אשר נכמרו רחמיו אל
אחיו (רש"י ישעיה סג, טו).
והוא לשון "ומזיח אפיקים רפה" –
איוב יב, כא. חגור החזקים מרפה
ומפתח (רש"י שם).
וכן "אפיקי מגנים" – איוב מא, ז.
חזק – וכן פירש רש"י שם. תורה לב

בכלי כדי שיתחממו (רש"י פסחים נח, א).
וברש"י לאיכה ה, י: "ובלשון הגמרא
יש הרבה, על הכמר של ענבים".
ובלשון ארמי – פסחים נח, א.
"מכמר בשרא" – הימום הבשר (רש"י
שם). ברש"י לאיכה שם: "ובלשון
הגמרא .. מכמר בשרא".
ובמקרא – איכה שם.
"עורנו בתנור נכמרו", נתחממו – וכן
פירש רש"י שם.
ונקממו קמטים קמטים "מפני
זלעפות – לשון שריפה (רש"י שם), ובכך
מוכיח ש"נכמרו" הוא מלשון הימום

(לג) וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַכֹּהֵן בְּכִכְרָתוֹ וְהִצְעִיר בְּצַעֲרָתוֹ
וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ:
וג' ואספרו קדמוהי רבא כרביותה וזעירא
כזערוותה ותמהו גבריא גבר לחברה:

ה"י «הכּוֹהֵן בְּכִכְרָתוֹ • מָכָה בְּגִבֵּיעַ וְקוֹרָא: 'רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, יִשְׁשַׁכָּר וְזַבְלוֹן, בְּנֵי אֵם אַחַת, הִסְבּוּ
פֶסֶדֶר הַזֶּה, שֶׁהוּא סֵדֶר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם', וְכֵן כָּלֶם, בִּיּוֹן שְׁהִיֵּעַ לְבַנְיָמִין אָמַר: זֶה אֵין לֹו אֵם, וְאֲנִי אֵין לִי אֵם,
יֵשֵׁב אֶצְלִי.

(לד) וַיֵּשָׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וְהִרְבַּ מִשָּׂאת
בְּנִימָן מִמִּשָּׂאת כָּלֶם חֲמֵשׁ יְדוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ
עִמּוֹ:
לד ונטל חלקין מן קדמוהי לקדמיהון וסגי
חלקא דבנימן מחלקי דכלהון חמשא
חלקין ושתיאו ורויאו עמה:

ה"י «מִשָּׂאת • מְנוּת. חֲמֵשׁ יְדוֹת • חֲלָקוּ עִם אָחִיו, וּמִשָּׂאת יוֹסֵף וְאֶסְנַת וּמְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם. וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ •
ומיזם שמכרוהו, לא שתי יין ולא הוא שתי יין, ואותו היום שתי.

מד (א) וַיֵּצֵאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מַלְּא אֶת־
אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֲכַל כַּאֲשֶׁר יוּכְלוֹן שָׂאת וְשִׁים
כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ:
א ופקיד ית די ממנא על ביתה למימר מלי
ית טועני גבריא עיבורא כמה די יקלין
למטלי ושוי כסף גבר בפום טוענה:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

ממשאות כלם" עד היותה "חמש ידות" כנגד משאת כל אחד מהם, ונמצא שהוא מוסף עליהם ארבע ידות (יפה לביד צב, ה).
וישכרו עמו - ומיזם שמכרוהו לא שתי יין - מנה שכתוב "וישתו וישכרו עמו", מכלל דעד השתא לא שתי שבת קלט, א ורש"י שם).
ולא הוא שתי יין - בגמרא שם לומדים בן ממה שכתוב על יוסף (לקמן מט, ט): "נזיר אחיו". אך מלשון רש"י כאן משמע שגם זה נלמד מתיבת "עמו", שגם הוא לא שתי עד אותו יום ששתי "עמו".
ואותו היום שתי - ולכן השתכרו, כי דרך האדם שאינו מורגל בשתייה להיות שכור גם משתייה מועטה (יפה לביד צב, ה). והטעם ששתי עמו, כתב ה"גור אריה", משום ששששו שאם לא ישתו יגדל חשדו של יוסף שהם מרגלים, ומשום כך חוששים לשנות שמאי יגלו את סודם, ולכן שתי, להראות שאדרבא אין להם שום סוד להסתיר, וכך יסור חשדו. תורה א

אמר: זה אין לו אם ואני אין לי אם - כלומר, שגדל בלא אם, כי אם כפשוטו, גם להם לא היתה אם, שהרי לאה כבר מתה (גרא). או שפונתו שאין לו אח מאם שיוכל לשבת אתו בצותא, וכיון שגם לי אין אח מאם, ישב אתי [וראה גם רש"י לקמן מד, כא] [באר בשדה].
ישב אצלי - ולכן ויתמהו האנשים איש אל רעהו, שתמהו על סדר השיבה שקבע יוסף לכל אחד מהם (רא"ם). תורה לד
(לד) משאת - מנות - ברש"י שמואל ב יט, מג. "פרס מבית המלך". ופירוש "וישא" - מלשון חלוקה, חילק מנות (ראה רש"י הושע א, ח).
חמש ידות - חלקו עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת ומנשה ואפרים - כלומר, חמש ידות נתנו לו מנות. וכך שיעור הכתוב: "ותרב משאת בנימין ממשאות כלם" ואיך רבתה? כי "חמש ידות" נתנו לו. ונמצא שהוא רב מהם ארבע משאות (מהדו לביד צב, ה). או שקך שיעור הכתוב: "ותרב משאת בנימין

(לג) הכּוֹהֵן בְּכִכְרָתוֹ - מָכָה בְּגִבֵּיעַ וְקוֹרָא - וְלֹא שִׁיבּוּ בֶן עַל דַּעַת עֲצָמָם, שָׂאִם־בֶּן לְמָה תְּמָהוּ (רא"ם).
רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לֵוִי יְהוּדָה יִשְׁשַׁכָּר וְזַבְלוֹן בְּנֵי אֵם אַחַת, הִסְבּוּ פֶסֶדֶר הַזֶּה שֶׁהוּא סֵדֶר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם - וְהִינוּ לְפִי סֵדֶר הַלְדָתָם לְאֵמָם וְלֹא לְאֲבִיהֶם. וְנִרְאֶה שְׁלוּמֵד בֶּן מִמָּה שְׁכָתוֹב: "הַכֹּהֵן בְּכִכְרָתוֹ", שְׁמַשְׁמַע שֶׁהוֹשִׁיבָם לְפִי בְכוּרָתָם, כְּלוּמַר, שֶׁהָיוּ כְּמֵה בְכוּרִים, וְאֵם הַכּוֹהֵן לְפִי סֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם לְאֲבִיהֶם, הָרִי הָיָה שֶׁם רַק בְּכוֹר אַחֵר, אֲלֹא וְדָאֵי הַכּוֹהֵן לְפִי סֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם אֶצֶל אֵמָם, וְהִינוּ "בְּכִכְרָתוֹ", לְפִי בְכוּרָתוֹ אֶצֶל אֵמוֹ, שֶׁכֵּל בְּכוֹר לְאֵמוֹ יֵשֵׁב רֵאשׁוֹן בִּיחַס לְאָחִיו הִצְעִיר מִמֶּנּוּ. אֲבָל רָאֵה אוּנְקְלוֹס שֶׁמִּתְרַגֵּם בְּכוֹר מְלִשׁוֹן גְּדוּל.
וְכֵן כָּלֶם - הוֹשִׁיבָם כְּפִי סֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם אֶצֶל אֵמָם.
בִּיּוֹן שְׁהִיֵּעַ לְבַנְיָמִין - שְׁעֲלִיו לֹא שָׁךְ לוּמַר: "הַכֹּהֵן בְּכִכְרָתוֹ וְהִצְעִיר בְּצַעֲרָתוֹ", שֶׁהָרִי כַּעַת הוּא בֶּן יְחִיד לְאֵמוֹ.

(ב) וְאֶת־גְּבִיעֵי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אִמְתַּחַת הַקַּטָּן וְאֵת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדַבַּר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:

ה"י א גביע • כוס ארף, וקורין לו מדריני"ש:

(ג) הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְחִמְרֵיהֶם:

(ד) הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ קוּם רְדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁגַּתֶּם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:

(ה) הֲלֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנָי כֹּו וְהוּא נַחַשׁ יִנְחַשׁ בֹּו הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:

(ו) וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי בְּדַבָּרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבֹדֶיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדַבַּר הַזֶּה:

ב וְיָת קלידי קלידא דכספא תשוי כפום טוענא דועירא וְיָת כֶּסֶף זְכִינְוְהִי וְעַבְד כְּפִתְגָמָא דְיוֹסֵף דִּי מְלִיל:

ג צפרא נהר וגבריא אתפטרו אנון וחמריהון:

ד אנון נפקו מן קרתא לא ארחיקו ויוסף אמר לדי ממנא על ביתה קום רדף פתר גבריא ותדבקנן ותימר להון למה אשלמתון בישא חלף טבתא:

ה הלא דין דשתי רבויי בה והוא בדקא מבדק בה אבאשתון די עבדתון:

ו וואדביקנן ומליל עמהון ית פתגמא האליון:

ז וואמרו לה למה למלל רבויי כפתגמא האליון חס לעבדיך מלמעבד כפתגמא הדין:

ה"י א חלילה לעבדיך • חלין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום: 'חס לעבדיך', חס מאת הקדוש־ברוך־הוא, יהי עלינו מעשות זאת, והרבה יש בגמרא: 'חס ושלום'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' חט"ו עמ' 953 ואילך)

קדושת עם ישראל

על הפסוק "חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה" (מד, ו), פירש רש"י "חולין הוא לנו, לשון גנאי". ויש לבאר זה בדרך הרמז:

פתיב (ראה יד, ב) "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך", שבגני ישראל קדושים הם, ועוסקים רק בענייני קדושה ועבודת השם־יתברך.

ואף שהתורה צויתה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט), שצריכים להתעסק גם עם ענייני עולם הזה, הרי נצטוינו גם כן "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב) ו"בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), שפונת ההתעסקות בענייני עולם הזה היא להעלות ולזכך את העולם הזה, עד שיהיה כלי לקדושתוֹ יתברך.

וזהו "חולין הוא לנו - לשון גנאי", דאמרו השבטים לשוחי יוסף, שזה שהם אומרים "חולין הוא לנו", שבגני ישראל שכיים לעניינים של "חולין" ודברים שאינם קשורים לקדושתוֹ יתברך, הרי זה "גנאי" והיפך האמת, כי ישראל עם קדוש הוא ואין ביניהם ולגשמייות עולם הזה שום קשר ושכיכות.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הקדוש־ברוך־הוא יהי עלינו מעשות זאת - שהקדוש־ברוך־הוא ירחם עלינו וישמור אותנו מזה (גרא). והרבה יש בגמרא "חס־ושלום" - ראה לדוגמא ברכות יט, א. ופירושו: רחמים ושלום וְבִאוּ עֲלֵינוּ מִה' שְׁלָא יְבִיאֵנוּ אֶל הַמְכָּשׁוּל הַזֶּה (רא"ס). תורה ח

- ראה גם רש"י לעיל יח, כג. לשון גנאי - כלומר, לא סתם חולין, שזה לבד אינו מכריח עדין שהדבר מושלל (מה־שאינו־כן אצל הקדוש־ברוך־הוא, ראה לשון רש"י לעיל שם), אלא זהו "גנאי" לנו, וממילא מושלל אצלנו לעשות כן (הרב). ותרגומו: "חס לעבדיך", חס מאת

(ב) גביע - כוס ארוך - ראה גם רש"י שמות כה, לא: "גביעיה הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארופים וקצרים". וקורין לו - בלעז. מדריני"א - maderne, כוס ארוכה (עשויה עץ). וראה גם רש"י פתיבות טד, א (אוצר לעזרש"י). תורה ג (ז) חלילה לעבדיך - חלין הוא לנו

ח הא כספא די אשפחנא בפום טוענא
אתיקנוהי לך מארעא דכנען ואכדין נגנוב
מבית רבונך כספא או דהבא (מנין דכסף
או מנין דדהב):

(ח) הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיכנו
אלוך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדניך כסף
או זהב:

ט"א הן כסף וגו' • זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה, וכלן מנויין ב'בראשית רבה'.

נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ תשל"ו)

זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה (רש"י מד, ח) לרש"י הקשה: הרי בנימין לא היה עם שאר השבטים בעת ירידתם למצרים בפעם הראשונה, ואינו בכלל אלו שהחזירו את הפסך, ואין הקל-וחמר תקף לגבינו! והוא מתרץ, שדוד הקתוב להשתמש בקל-וחמר שיש בו 'פגם', שכן נתן למצא פגם בכל אחד מעשרה קל-וחמר שבתורה. ולדגמא - הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה (וארא ו, יב): ישראל לא שמעו מקצרו רוח ומעבדה קשה, ואלו הפרעה לא היתה סבה זו.

ט די ישתבח עמה מעבדיך ומית ואף
אנחנא נהי לרבנני לעבדין:

(ט) אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם-אנחנו נהיה
לאדני לעבדים:

י ואמר אף פען כפתגמיכון פן הוא די
ישתבח עמה יהי לי עבדא ואתון תהון
זכאין:

(י) ויאמר גם-עתה כדבריהם פן-הוא אשר ימצא
אתו יהיה-לי עבד ואתם תהיו נקים:

ט"ב גם-עתה כדבריהם • אף זו מן הדין: אמת, כדבריהם פן הוא, שכלכם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהם, כלם נתפשים. אבל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין: "אשר ימצא אתו יהיה-לי עבד".

יא ואוחיאו ונחיתא גבר ית טוענה לארעא
וספתחו גבר טוענה:

(יא) וימהרו ויזרדו איש את-אמתחתו ארצה ויפתחו
איש אמתחתו:

יב וכלש ברבא שרי ובזעירא שצי ואשתבח
קלידא בטוענא דבנימן:

(יב) ויחפש בגדול החל ובקטן פלה וימצא הגביע
באמתחת בנימן:

ט"ג בגדול החל • שלא ירגישו שהיה ידע היכן הוא.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מרירותם (רא"ם).
עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד
מהם - כלם נתפשים, אבל אני
אעשה לכם לפנים משורת הדין,
"אשר ימצא אתו יהיה לי עבד". -
עשרה לאו דוקא, שהרי היו אחד
עשר, אלא הפונה לחבורה. תורה יא
(יב) בגדול החל - שלא ירגישו
שהיה ידע היכן הוא - פי לולא פן
היה מן הראוי להתחיל לבדוק מהצעיר
ביותר ולטוס בגדול. תורה יג

יחזקאל טו, ה (וברש"י שם), ושנים
בכתובים (משלי יא, לא וברש"י שם). אסתר
ט, יב). וצריך לומר שמה שנקט רש"י
"בתורה" הוא לאו דוקא, אלא גם
נביאים וכתובים בכלל (רא"ם). תורה ט
(י) גם עתה כדבריהם - אף זו -
זהו פירוש "גם עתה".
מן הדין, אמת "כדבריהם פן הוא",
שכלכם חייבים בדבר - רק בפרט זה
האמת כדבריהם, ולא על מה שאמרו:
"אשר ימצא אתו .. ומת", פי זה לא
מן הדין, אלא שהם אמרו פן מרוב

(ח) הן כסף אשר מצאנו [וגו'] - פן
הוא ברפוס ראשון.
זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים
בתורה - ראה גם רש"י שמות ו, יב.
ונראה שכונת רש"י לומר בנה, שהיות
וזהו קל-וחמר שכתוב בתורה, אין
לזה פירכא (ראה "משכיל לדוד" הסבא לפחך
קל-וחמר זה, והטעם שאין לפרכו).
וכלן מנויין ב'בראשית רבה' - צב, ו.
ארבעה בתורה (כאן, שמות שם. במדרש יב, יד
וברש"י שם). דברים לא, כז), ארבעה
בנביאים (שמואל א כג, ג. ירמיה יב, ה (שנים).

(יג) וַיִּקְרְעוּ שְׂמַלְתָּם וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיֵּשְׁבוּ
 יג וּבָזְעוּ לְבוֹשֵׁיהוֹן וַיִּמְדוּ גֹבֵר עַל חֻמְרָה
 וַתָּבוּ לְמִרְתָּא:
הַעִירָה:

כ"י «וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ» בְּעֲלֵי זְרוּעַ הָיוּ, וְלֹא הֶעָרְכוּ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן. וַיֵּשְׁבוּ הַעִירָה • מְטַרְפוֹלִין הִיְתָה, וְהוּא אוֹמֵר הַעִירָה, הָעִיר כָּל שְׁהוּא, אֲלֵא שְׁלֵא הִיְתָה חֲשׂוּבָה בְּעֵינֵיהֶם אֲלֵא כְּעִיר בִּינּוּנִית שֶׁל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְעִנְיַן הַמִּלְחָמָה.

(יד) וַיָּבֵא יְהוָה וְאֶחָיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנוּ שָׁם
 יד וְעַל יְהוּדָה וְאַחֵיהִי לְבֵית יוֹסֵף וְהוּא עַד
 כָּעֵן תִּמְן וּבְכָלוּ קְדָמוֹהִי לְאַרְעָא:
וַיַּפְּלוּ לְפָנָיו אֲרָצָה:
 כ"י «עוֹדְנוּ שָׁם» שְׁהִיָּה מִמְתִּין לָהֶם.

(טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר
 טו וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא הָדִין דִּי
 עֲבַדְתִּין הָלֵא יַדְעָתִין אַרְי כְּדָא מְבַדַּק
 גְּבָרָא דִי כוּתֵי:
**עֲשִׂיתֶם הַלּוֹא יַדְעֵתֶם כִּי־נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר
 כָּמוֹנִי:**

כ"י «הַלּוֹא יַדְעֵתֶם כִּי־נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ וְגו'» הָלֵא יַדְעֵתֶם כִּי אִישׁ חֲשׂוּב כְּמוֹנֵי יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ וְלִדְעַת מַדְעַת וּמִסְבָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גְּנַבְתֶּם הַגְּבִיעַ.

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנֵי מַה־נִּדְבָר
 טז וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מָה נִימַר לְרַבּוֹנֵי מַה נִּמְלַל
 וּמַה נִּזְכֵּי מִן קָדָם יְיָ אֲשֶׁתְּכֹחַ יֵת חוּבָא
 כְּעַבְדֵּיךָ הָאֵ אֲנַחְנָא עַבְדֵּיךָ לְרַבּוֹנֵי אַף
 אֲנַחְנָא אַף דְּאֲשֶׁתְּכֹחַ קְלִידָא בִידָה:
**וּמַה־נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עַבְדֶּיךָ הַנְּנוּ
 עַבְדִּים לְאֹדְנֵי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ
 בְּיָדוֹ:**

כ"י «הָאֱלֹהִים מִצָּא • יוֹדְעִים אָנוּ שְׁלֵא סְרַחְנוּ, אֲבָל מֵאֵת הַמְּקוֹם נִהְיָה לְהַכִּיא לָנוּ זֹאת. מִצָּא בְּעַל חוּב

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַפְּגִישָׁה עִמָּהֶם. וְרָאָה לְעֵיל יח, כה וּבְרַשׁ"י שָׁם. תּוֹרָה טו
 (טו) הַלּוֹא יַדְעֵתֶם כִּי נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ וְגו' - "הַלּוֹא יַדְעֵתֶם", כִּי "אִישׁ" חֲשׂוּב "כְּמוֹנִי" יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ וְלִדְעַת מַדְעַת וּמִסְבָּרָא וּבִינָה כִּי אַתֶּם גְּנַבְתֶּם הַגְּבִיעַ. - זְהוּ פִירוּשׁ "נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ", שְׁאֵף בְּלֹא הַגְּבִיעַ אֲנִי יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ, וְאִין הַכּוֹנֵה לְנַחוּשׁ שֶׁלְמַעַלָּה מִהֲגִיוֹן כְּמוֹ בְּגִבְעֵי, אֲלֵא זְהוּ נַחוּשׁ מִתּוֹךְ דִּייעָה וְהַכְּנַת הַדְּבָר. וְנִרְאָה שׁ"מִדְעַת וּמִסְבָּרָא" פִּירוּשׁוֹ בְּהִגְיוֹן פְּשוּט, וְאִילוּ "וּבִינָה" פִּירוּשׁוֹ בְּהַכְּנַת דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר - רָאָה רַשׁ"י דְּבָרִים א, יג. תּוֹרָה טו
 (טז) הָאֱלֹהִים מִצָּא - יוֹדְעִים אָנוּ שְׁלֵא סְרַחְנוּ - לֹא חֲטָאנוּ בְּדָבָר זֶה. אֲבָל מֵאֵת הַמְּקוֹם - נִקַּט "הַמְּקוֹם" וְלֹא "הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא" בְּדָרְכוֹ (אִם

אֲלֵא כְּעִיר בִּינּוּנִית שֶׁל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְעִנְיַן הַמִּלְחָמָה - אַף שְׁהִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה, הָרִי שְׁמִתּוֹךְ גְּבוּרְתָּם הִיְתָה חֲשׂוּבָה בְּעֵינֵיהֶם רַק כְּעִיר שֶׁעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם יְכוּלִים לְהַלְחֵם נְגִידָה, וְאֵף כֵּאֵן עֲשָׂרָה אַחֵי יוֹסֵף הָיוּ מוֹכְנִים לְהַלְחֵם נְגִיד כָּל הָעִיר בְּשִׁבִיל בְּנִימִין. וְאֵפְשָׁר שְׁדָבָר זֶה נִרְמָז בְּתִיבַת "הַעִירָה", ה"א בְּרֵאשׁ תִּיבָה וְה"א בְּסוֹף תִּיבָה (שְׁיִכַל לֹאמַר "לְעִיר"), בְּגִימַטְרִיא עֲשָׂרָה, דְּהִינּוּ שֶׁעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם (חֲמִישָׁה מִכֵּאֵן וְחֲמִישָׁה מִכֵּאֵן) יְכוּלִים לְהַלְחֵם עַל הָעִיר כְּלָה. תּוֹרָה יד
 (יד) עוֹדְנוּ שָׁם - שְׁהִיָּה מִמְתִּין לָהֶם - שְׁלִשׁוֹן "עוֹדְנוּ שָׁם" מוֹרָה, שְׁאֵף שְׁהֵאחִים עָזְבוּ אֶת בֵּיתוֹ, הָרִי שֶׁמְבַחֲיָנְתוֹ הָעִנְיָן לֹא הִסְתִּים, וְלִכֵּן הוּא נִשְׂאָר לְשִׁבַת שָׁם וְהַמְתִּין לָהֶם כְּדִי

(יג) וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל חֻמְרוֹ - בְּעֲלֵי זְרוּעַ - גְּבוּרִים. וְרָאָה גַם רַשׁ"י לְעֵיל מִב, ה. אֲבָל רָאָה רַשׁ"י לְקַמּוֹן מו, ב. הָיוּ וְלֹא הֶעָרְכוּ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן - כִּי אִם לֹא כֵּן, מַה מִּשְׁמִיעֵנוּ בְּזֶה שְׁהָעִמְסוּ אִישׁ עַל חֻמְרוֹ (מִשְׁכַּל לַחֹד).
 וַיֵּשְׁבוּ הַעִירָה - מְטַרְפוֹלִין - אִם שֶׁל מְדִינּוֹת (רַשׁ"י בִּיר צב, ח). כְּלוּמַר, עִיר גְּדוֹלָה וְחֲשׂוּבָה, שְׁהָרִי מוֹשֵׁב פְּרָעָה וְיוֹסֵף הִיָּה שָׁם, וְאִם־כֵּן כְּנִרְאָה הִיְתָה עִיר הַבִּירָה שֶׁל מִצְרַיִם.
 הִיְתָה, וְהוּא אוֹמֵר: "הַעִירָה", עִיר כָּל שְׁהִיָּה - כְּלוּמַר, עִיר רְגִילָה, "עִיר בִּינּוּנִית" (כְּלִשׁוֹנוֹ בְּהַמְשָׁךְ), שְׁהֵה"א שְׁבִסוֹף תִּיבַת "הַעִירָה" בָּאָה לְהַקְטִין הָעִנְיָן (בְּאֵר מִים חַיִּים).
 אֲלֵא שְׁלֵא הִיְתָה חֲשׂוּבָה בְּעֵינֵיהֶם

מקום לגבות שטר חובו. ומה נצטדק • לשון צדק, וכן כל תבה שתחלת יסודה צד"י והיא באה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל, נותן טי"ת במקום תי"ו, ואינה נתנת לפני אות ראשונה של יסוד התבה, אלא באמצע אותיות העקר, כגון: "נצטדק", מגזרת צדק. "ויצטבע", מגזרת צבע. "ויצטירו", מגזרת "וציר אמונים". "הצטידנו", מגזרת "צדה לדרך". ותבה שתחלתה סמ"ך, או שי"ן, כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העקר, כגון: "ויסתבל הקיב", מגזרת סבל. (וינאל ז) "משתפל הוית בקרניא", מגזרת סכל. (מיכה ז) "וישתמר חקות עמרי", מגזרת שמר. (ישעיה טו) "וסר מרע משתולל", מגזרת: (איוב ז) "מוליך יועצים שולל". (שמות טז) "מסתולל בעמי", מגזרת: (ירמיה יח) "דרך לא סלולה".

(י) ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל-אביכם:

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיהו. אמציה. יהיה לי עבד סימן. חסלת פרשת מקץ

אשל אברהם - הרב אלעזר שני

משנים את מקומה לאחר האות הראשונה של העיקר. וראה גם רש"י לעיל כד, כא. שמות ט, יז. ישעיה מא, י. מיכה א, ח. איוב יב, יז. רש"י בבא מציעא סה, א.

כגון: "ויסתבל הקיב" - קהלת יב, ה. דומה עליו סובל משא כבד (רש"י שם).

מגזרת "סכל", "משתפל הוית בקרניא" - דניאל ז, ח.

מגזרת "סכל" - מלשון הבטה והסתכלות. אך בכמה פתב"י ובדפוס ראשון לא גורסים זאת. וכן ברש"י שמות שם לא פירשו.

"וישתמר חקות עמרי" - מיכה ו, טו. ישתמר על-ידיכם וביניכם כל חקות עמרי ואחאב (רש"י שם).

מגזרת "שמר", "וסר מרע משתולל" - ישעיה נט, טו. מוחזק שוטה על הבריות (רש"י שם).

מגזרת "מוליך יועצים שולל" - איוב יב, יז. מוליכם בשטות (רש"י שם).

"מסתולל בעמי" - שמות ט, יז. כובש בעמי (ראה רש"י שם).

מגזרת "דרך לא סלולה" - ירמיה יח, טו. לא כבושה (רש"י שם). המדקדקים אמרו כלל נוסף: כל תיבה שתחילתה בז"ו, כשהיא מתפעלת באה האות דל"ת במקום האות תי"ו לאחר האות היסודית הראשונה, כמו: זקן - הודקו, זמן - הודמן. תורה יז

לג, כה. שבת לו, ב.

כגון: "נצטדק" מגזרת "צדק", "ויצטבע" - דניאל ד, יב, כ. ל. ה, כא. וראה רש"י שם ד, יב, שהוא לשון שריה וטבילה. להעיר שברש"י יהושע מוכא: "גשמה יצטבע", הנזכר בדניאל ד, ל. ה, כא.

מגזרת "צבע" - נראה שפונתו לומר ששרש המלה "יצטבע" הוא "צבע", ואף ש"צבע" משמעו לשון צביעה, הרי יש במשמעו גם לשון פיבוס ושריה במים, שגם מה שהבגד מתלבן במים, הרי זה מענין צביעה.

"ויצטירו" - יהושע ט, ד. עשו עצמים כהולכים בשליחות (רש"י שם).

מגזרת "ציר אמונים" - משלי יג, יז. ברש"י יהושע שם: "לשון וציר בגוים שלח" (שביה א, א), וברש"י איוב שם הביא הלשון (משלי כה, יא): "ציר נאמן".

"הצטידנו" - יהושע ט, יב. לשון צדה, כשהוצאנהו לצדה לדרך (רש"י שם).

מגזרת "צדה לדרך" - לעיל מב, כה. ברש"י איוב שם מביא דוגמא שאינה במקרא: צרוע - נצטרע. וברש"י שבת שם מביא עוד דוגמאות שלא מן המקרא: צמק - מצטמק, צנה - נצטנה. ותבה שתחלתה סמ"ך או שי"ן - בין ימנית בין שמאלית.

כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העקר - כלומר, בתיבות אלו משאירים את האות תי"ו, ורק

כי בדפוס ראשון הגירסא הקדושה ברוך-הוא), כנראה מפני המשך דבריו: "מצא בעל חוב מקום לגבות".

נהיתה להביא לנו זאת, "מצא" בעל חוב - והו פירוש "האלקים", והינו מצד מדת הדין.

מקום לגבות שטר חובו - חוב ישן שהינו חייבים לו, הינו מכירת יוסף, וזהו "עון עבדי". ולכן אמר "מצא", שהרי חטא זה היה לפני הקדוש-ברוך הוא גם לפני כן, אלא שעתה מצא מועד מתאים לגבות חובו, והוא בהיותם צעת בלם ביחד כמו שמקרהו ביחד.

ומה נצטדק - תחילה פירש תכן הפסוק, ויש לו דין קדימה לפני הפירוש הדקדוקי של מלה מהפסוק, אף שהיא כתובה לפני כן.

לשון צדק - מה נצדיק את עצמנו.

וכן כל תבה שתחלת יסודה צד"י והיא באה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל, נותן טי"ת במקום תי"ו - כלומר, בכל התיבות בשהן באות בלשון מתפעל או נתפעל מוסיפים אות תי"ו, ואילו בתיבות שתחילתן צד"י מוסיפים בןן אות טי"ת במקום תי"ו.

ואינו נותנה לפני אות ראשונה של יסוד התבה - כמו שעושים בכל התיבות.

אלא באמצע אותיות העקר - ראה בענין זה גם ברש"י יהושע ט, ד. איוב

עטרת מרים

שי למורא

טו וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה בַשְּׁהִיזָה יָדַע וְהִנֵּה חֲלוֹם יָבוֹא וַיְבֹא יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲמֹד | לִפְנֵי | אֲרוֹן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֹמַיִם לַחַת הַתּוֹדָה לַה' וַיִּתְבָּרַךְ וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו: טז אִן תִּבְאֲנָה שְׁתִּים נְשִׁים זָנוֹת אֶל־הַמִּלְךָ וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵינוּ: הַקֶּדֶר ה' לִפְנֵינוּ מִשְׁפָּט שִׁיתְבָּרַר

טו) וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם, בַּשְּׁהִיזָה רָאָה שְׁהַתְקִים חֲלוֹמוֹ, שָׁמַח לוֹ ה' חֲכָמָה וְתָרָה: טז) אִן תִּבְאֲנָה, אִן בָּאוּ כַּחַ (כַּח) גְּזֹרָה, חֲתִיבוּ לַשְּׁנַיִם. טז) נִכְמְרוּ, הַחֲחֻמָּו: א) מִלְךָ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, בִּשְׂרָאוֹ בְּחֻכְמוֹתָו, שְׁמַחוּ בְּלֵם בְּמַלְכוּתוֹ.

הפטרת מקץ לשנים מקרא ואחד תרגום במלכים א פרק ג

טו וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם יָבוֹא וַיְבֹא יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲמֹד | לִפְנֵי | אֲרוֹן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֹמַיִם לְכָל־עַבְדָּיו: טז אִן תִּבְאֲנָה שְׁתִּים נְשִׁים זָנוֹת אֶל־הַמִּלְךָ וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵינוּ: ז וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יִשְׁכַּת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלְדַּ עִמָּה בְּבֵית: יח וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִי וַתֵּלֶד גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וְאֶנְחֲנוּ יַחְדָּו אִין־זֹר אֶתְנוּ בְּבֵית זֹלַתִּי שְׁתִּים־אֶנְחֲנוּ בְּבֵית: יט וַיִּמַּת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִלָּיו: כ וַתִּקֶּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנֵי מֵאֲצִלִי וְאֶת־זֶרַע יִשְׁנָה וַתִּשְׁפִּיכֵהוּ בַחִיקָה וְאֶת־בְּנֵי הַמַּת הַשְּׁפִיכָה בַחִיקָי: כא וְאֶקֶם בַּבֶּקֶר לְהִינִיק אֶת־בְּנֵי וְהִנְהִמַת וְאֶתְבוֹנַן אֵלָיו בַּבֶּקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְּנֵי אֲשֶׁר יִלְדַתִּי: כב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָרָת לֹא כִי בְנֵי הַחַי וּבְגֵד הַמַּת וְזֹאת אֶמְרָת לֹא כִי בְּגֵד הַמַּת וּבְנֵי הַחַי וַתְּדַבְּרָנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֶמְרָת זֶה־בְּנֵי הַחַי וּבְגֵד הַמַּת וְזֹאת אֶמְרָת לֹא כִי בְּגֵד הַמַּת וּבְנֵי הַחַי: כד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ־לִי חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גְּזֹרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי לַשְּׁנַיִם וַתִּנְּנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת: כו וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בְּנָה הַחַי אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֵיהָ עַל־בְּנֵיהָ וַתֹּאמֶר | בִּי אֲדֹנָי תִּנְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמַּת אֶל־תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אֶמְרָת גַּם־לִי גַם־לְךָ לֹא יִהְיֶה גְזֹרוֹ: כז וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמַּת לֹא תִמְיתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כח וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד א וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

מִמֶּנּוּ כִי מֵלֶא ה' שְׁאַלְתּוּ וְהַחֲיוֹן אֶמַת ז' וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי תִּאֲוִן דְּבָרִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יִשְׁכַּת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלְדַ עִמָּה בְּבֵית: יח וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִי וַתֵּלֶד גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וְאֶנְחֲנוּ יַחְדָּו אִין־זֹר אֶתְנוּ בְּבֵית זֹלַתִּי שְׁתִּים־אֶנְחֲנוּ בְּבֵית: יט וַיִּמַּת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִלָּיו וְהָיָה, כִּי אִם הָיָה עַל יַד חֲלוֹל, הָיָה תִּשְׁשִׁים הַמִּכְרָזוֹת וְדַעוֹת בִּן מִי הוּא: כ וַתִּקֶּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנֵי מֵאֲצִלִי וְאֶת־זֶרַע יִשְׁנָה וַתִּשְׁפִּיכֵהוּ בַחִיקָה וְאֶת־בְּנֵי הַמַּת הַשְּׁפִיכָה בַחִיקָי וְלֹא תִרְשָׁמֵי בְּדָרִי: כא וְאֶקֶם בַּבֶּקֶר לְהִינִיק אֶת־בְּנֵי וְהִנְהִמַת וְאֶתְבוֹנַן אֵלָיו בַּבֶּקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְּנֵי אֲשֶׁר יִלְדַתִּי שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם, וְהַכִּירָה שִׁנָּה הַמַּת הוּא נִלְדַ עִמָּה שָׁכְבָה יִזְכַּר הַמֶּלֶךְ עִמָּה מִן בִּן שְׁלֹשָׁה יָמִים: כב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָרָת לֹא כִי בְנֵי הַחַי וּבְגֵד הַמַּת וְזֹאת אֶמְרָת לֹא כִי בְּגֵד הַמַּת וּבְנֵי הַחַי וַתְּדַבְּרָנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ דְּבָרוֹ בְּמַת פְּעֻמַּיִם, וּבְכָל פַּעַם הַקְּדִימָה הַתּוֹכַעַת בְּגֵד הַמַּת וּבְנֵי הַחַי, מִזֶּה הַשְּׁכִיל שֶׁעָפַר מִגְּמַתָּה הוּא רַק שָׁמַח לֹה גַם לְחַבְרָתָהּ לֹא יִתְּנָה: כג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֶמְרָת זֶה־בְּנֵי הַחַי וּבְגֵד הַמַּת וְזֹאת אֶמְרָת לֹא כִי בְּגֵד הַמַּת וּבְנֵי הַחַי: כד וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמַּת לֹא תִמְיתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כח וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּסּוֹף דְּבָרֶיהָ בְּגֵד הַמַּת לְבֵנֵי הַחַי, מִבּוֹאָר שִׁנָּה הוּא מִזֶּה שְׁמִיָּה רִוְצָה, שִׁתְּנָה הַמַּת בִּן חֲבָרְתָהּ, וּלְבָרָר זֹאת אִמּוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כִּד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ־לִי חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בְּנָה הַחַי וְהַמַּת אֶל־תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אֶמְרָת גַּם־לִי גַם־לְךָ לֹא יִהְיֶה גְזֹרוֹ: כז וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמַּת לֹא תִמְיתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כח וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּסּוֹף דְּבָרֶיהָ לֹא הָיָה אִדָּם מִפְּקַם בְּמַלְכוּתוֹ בִּין שְׂרָאוֹ בִּן חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט:

הפטרה לשבת חנוכה נדפסה לקריאה בציבור ולשמו"ת בעמ' ר

הַמֶּלֶךְ: כה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גְּזֹרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי לַשְּׁנַיִם וַתִּנְּנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת: כו וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בְּנָה הַחַי וְהַמַּת אֶל־תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אֶמְרָת גַּם־לִי גַם־לְךָ לֹא יִהְיֶה גְזֹרוֹ: כז וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמַּת לֹא תִמְיתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כח וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד א וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אִדָּם מִפְּקַם בְּמַלְכוּתוֹ בִּין שְׂרָאוֹ בִּן חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט:

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ה כסלו פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום ראשון - כ"ב כסלו מפרק קו עד סוף פרק קז</p>
<p>יום חמישי - כ"ו כסלו פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום שני - כ"ג כסלו מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>
<p>יום שישי - כ"ז כסלו פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום שלישי - כ"ד כסלו מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>שבת קודש - כ"ח כסלו פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ב כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה).

- 1 **פָּרָק א. תְּנִיא [בְּסוּף פָּרָק ג' דְּנִדְהָ]:** – למדנו בסוף פרק
 2 שלישי במסכת נדה: "מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ, – יהודי לפני לידתו,
 3 משביעים אותו בשמים, תְּהִי צְדִיק וְאֵל תְּהִי רָשָׁע. – היה צדיק
 4 ואל תהיה רשע, וְאִפְלוּ כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ – בדונם אותך לפי
 5 מעשיך, אוֹמְרִים לָךְ
 6 צְדִיק אַתָּה – הֲיִה בְּעֵינֶיךָ¹
 7 פְּרָשָׁע". – לידתו של²
 8 יהודי היא הרי לשם כוונה³
 9 מיוחדת, לבצע את תכלית⁴
 10 בריאתו. הנשמה יורדת⁵
 11 לעולם-זה ומתלבשת⁶
 12 בגוף, כדי לבצע שליחות⁷
 13 אלקית מיוחדת בעולם⁸
 14 הזה. וכדי שהאדם יוכל⁹
 15 לבצע תכלית וכוונה זו¹⁰
 16 ושיהיה בכוחו לקיים את¹¹
 17 שליחותו, לשמה ירדה¹²
 18 נשמתו למטה – משביעים¹³
 19 אותו, לפני לידתו, שיהיה
 20 צדיק ושלא יהיה רשע. ואילו בעיני עצמו יחשוב את עצמו
 21 כרשע, ועל-ידי-כך יבצע תכלית כוונה שליחותו בעולם-הזה.
 22 השבועה האמורה מורכבת משני חלקים: בחלק הראשון
 23 משביעים אותו כיצד עליו להיות – שיהיה צדיק ולא יהיה רשע,
 24 בחלק השני של השבועה משביעים אותו כיצד יחזיק את עצמו
 25 בעיניו – שיחשוב את עצמו כרשע. וְצְרִיךְ לְהִבִּין, דְּהָא תְּנִי
 26 [אֲבוֹת פָּרָק ב']: – למדנו במשנה, בפרק שני של מסכת אבות:
 27 "וְאֵל תְּהִי רָשָׁע בְּפִנֵי עַצְמְךָ". – שלא תחשוב את עצמך
 28 כרשע. כיצד, אפוא, אפשר לומר שמשביעים את האדם לחשוב
 29 את עצמו כרשע, כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את
 30 עצמו כרשע? וְגַם, אִם יוֹתֵה בְּעֵינָיו פְּרָשָׁע – יֵרַע לְכַבּוֹ וְיִתְהַ
 31 עַצְבּ, וְלֹא יוּכַל לְעַבֵּד ה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, – מלבד
 32 הקושיא האמורה ממסכת אבות, אין החזקת עצמו כרשע,
 33 תואמת לדרכים בהן על היהודי להתנהג בעבודתו את השי"ת.
 34 יודעים אנו, שיעקר גדול בעבודת השי"ת הוא לעבדו מתוך
 35 שמחה וטוב לבב. כשיהודי מקיים מצוה עליו לעשות זאת מתוך
 36 חרדה גדולה, על שזכה לעבוד את מלך מלכי המלכים הקב"ה;
 37 כן, כשמונע עצמו מעבירה, עליו להיות שבע רצון על שעלה
 38 בידו, בגלל רצונו של הקב"ה, להימנע מעשיית עבירה. כיצד,
 39 אפוא, אפשר לומר שמשביעים אותו לחשוב את עצמו כרשע?
 40 הרי לא יוכל אז לעבוד את השי"ת מתוך שמחה, זאת ועוד: הרי
 41 מובן שכשם שהחלק הראשון בשבועה ("תהי צדיק ואל תהי
 42 רשע") נוגע ליכולת ביצוע שליחותו בעולם-הזה, כך גם נוגע
 43 לכך החלק השני של השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע –
 44 יהיה שקוע בעצבות, דבר שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום
- שליחותו בעבודת השי"ת מתוך שמחה. וְאִם לֹא יֵרַע לְכַבּוֹ
 בְּלָל מְזָה – לא ידוך גיסא, אם אכן יקיים את השבועה ויחזיק את
 עצמו כרשע, אלא שכדי שזה לא יפריע לו בעבודת ה' בשמחה,
 יחליט בנפשו שהדבר לא ירגיז אותו כלל; שלא יהא איכפת לו
 מה שהוא רשע, ואז לא
 יהיה שרוי בדכאון או
 בעצבות, וממילא יוכל
 לעבוד את ה' בשמחה,
 וְכוּל לְבוֹא לְיַד קְלוּת, חֶסֶד-וְשָׁלוֹם. – שלא יעריך
 כל כך חומרתה של
 עבירה. שכן, למרות
 שהגיע להחלטתו
 האמורה, כדי שהדבר לא
 יפריע לו לעבודה בשמחה
 – אך עם זאת הרי לא
 מפריעה לו העובדה
 שהוא רשע, וכך הוא
 עלול לבוא למצב כזה
 שחומרת עבירה תקל בעיניו חלילה באמת. כדי להסביר את
 האמור, יש בתחילה לברר ולקבוע מובנם האמיתי של המושגים
 "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא אומר בהמשך הפרק: אֲךָ הָעֵינָי, כִּי הִנֵּה מְצִינֵנוּ בְּגִמְרָא: ה' חֲלֻקוֹת: צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק
 וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ, וְכִינּוּנִי. – "בינוני",
 כלומר אדם שאינו "צדיק" אבל גם אינו "רשע". כל הדרגות
 האמורות מתבטאות גם במובן הגשמי, וכגון: "צדיק וטוב לו"
 הכוונה גם בפשטות, שטוב לו גם בגשמיות, או "צדיק ורע לו"
 הכוונה שגם במובן הגשמי רע לו. וכך גם בשאר הדרגות.
 וּפְרָשָׁו בְּגִמְרָא: "צְדִיק וְטוֹב לוֹ" – צְדִיק גְּמוּר, – ממילא אינו
 צריך לסבול יותר בעולם-הזה, ומשום כך טוב לו גם בגשמיות,
 צְדִיק וְרַע לוֹ – צְדִיק שְׂאִינֵו גְּמוּר". – ממילא עליו עוד
 לסבול בעולם-הזה, ומשום כך רע לו גם בגשמיות. פירוש זה
 בגמרא מלמד אותנו, ששני צדיקים אלה, האחד ש"טוב לו"
 והשני ש"רע לו", אינם באותה מדרגה, אלא שלזה טוב ולזה
 רע, כייאם אלו הן שתי מדרגות מיוחדות בצדיקים. ברם, גם
 לפי פירוש זה בגמרא, אין בציונים "טוב לו" ו"רע לו" משום
 תואר להגדרת מדרגותיהם של צדיקים אלה. הגדרת
 דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור". "טוב לו"
 ו"רע לו" הם ענינים צדייים: לאחד טוב משום שהוא "צדיק
 גמור", ואילו לשני לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור".
 וּבְרֵעִיא מְהִימְנָא פְּרָשָׁת מְשַׁפְּטִים פְּרָשָׁ: – ב"וזה בחלק
 הנקרא "רעיא מהימנא" בפרשת משפטים, פירשו: צְדִיק וְרַע לוֹ
 – שְׁהָרַע שָׁבוּ כְּפוּף לְטוֹב וְכוּ', – הוא מסוג הצדיקים שעדיין
 יש בו משוה מהרע, אלא שרע זה בטל לטוב שלו. בהתאם לכך,

47 "בינוני" אינך משאיר חיים לאף אחד. וְלִהְבִּין כָּל זֶה בְּאֵר
48 הַיָּבֵב, – נוסף על השאלה דלהלן, שלפי המקובל ש"בינוני"
49 הוא זה שיש לו מחצית מצוות ומחצית עבירות – כיצד יכול היה
50 רבה לטעות טעות גדולה כל כך, ולומר על עצמו שהוא "בינוני"?

51 – ישנה כאן שאלה נוספת:

52 באם "בינוני" הוא זה שיש

53 לו מחצית מצוות ומחצית

54 עבירות, הרי זה "מציאות"

55 כוזב, כיצד, איפוא, יכולה

56 להיות מחלוקת בין רבה

57 לאב"י על דבר שהוא

58 "מציאות"? וְגַם לְהִבִּין

59 מַה שְּׂאָמַר אִיּוֹב [בְּכַא

60 בְּתָרָא פֶּרֶק א':] וְיִבְנוֹ

61 שֶׁל עוֹלָם, בְּרֵאשִׁית

62 צְדִיקִים בְּרֵאשִׁית רְשָׁעִים

63 כּוֹ, וְהָא צְדִיק וְרִשְׁעִי

64 לֹא קָאָמַר! – והרי

65 "צדיק" ו"רשע" לא אמר.

66 הגמרא מספרת, שהמלאך

67 שואל את הקב"ה על כל

68 מי שעומד להיוולד, האם יהיה חכם או טיפש, גבור או חלש

69 וכו', ואילו ביחס ל"צדיק" ו"רשע" לא נאמר שם שום דבר, שכן,

70 זה נתון לבחירתו של האדם. כיצד, איפוא, אמר איוב: "בראת

71 צדיקים, בראת רשעים"? וְגַם לְהִבִּין מַהוּת מְדַרְגֵת הַבִּינוּנִי,

72 – המלה "מהות" משמעה "מה הוא", והנה מהותו של "צדיק"

73 הוא טוב, מהותו של "רשע" הוא רע, מהי, איפוא, מהות

74 מדריגת ה"בינוני"? שְׂבֻדָּאִי אִינוּ מְחַצֵּה זְכוּת וּמְחַצֵּה

75 עֲוֹנוֹת, שְׂאָם בְּן, אִיךְ מְעַה רַבָּה בְּעַצְמוֹ לֹמַר שְׂהוּא

76 בִּינוּנִי, וְנִדְעֵי דְלָא פְּסִיק פּוּמִיָּה מְנַרְסָא, – שפיו לא פסק

77 מללמוד תורה, עַד שְׂאִפְלוּ מִלְאָךְ הַמְּוֵת לֹא הָיָה יָכוֹל

78 לְשַׁלֵּט בּוֹ, – כלומר, גם בכמות, לא החסיר אף רגע מללמוד

79 תורה, וגם באיכות – היה לימודו בדרגה עליונה, עד כדי כך

80 שמלאך המות לא היה יכול להפריע לו, וְאִיךְ הָיָה יָכוֹל

81 לְטַעוֹת בְּמְחַצֵּה עֲוֹנוֹת חַס־וְשָׁלוֹם? עוֹד, – מתי יכולים

82 לקרוא לאדם "בינוני"? שְׂתָרִי בְּשַׁעָה שְׂעוּשָׁה עֲוֹנוֹת – עד

83 שחזור בתשובה, נִקְרָא רְשָׁע נְמוֹר – ולא "בינוני", וְאָם

84 אַחֲרֵיכֶּךָ עָשָׂה תְּשׁוּבָה – נִקְרָא צְדִיק נְמוֹר, – והערת כ"ק

85 רבינו: קדושין מט, ב. ובאור זרוע סי' קיב: צדיק גמור; וְאִפְלוּ

86 הָעוֹבְרֵי עַל אִסּוּר קָל שֶׁל דְּבָרֵי סוּפְרִים – מְקַרְי רְשָׁעִי, –

87 אפילו זה שעובר על איסור קל, כמו איסור דרבנן, ולא רק

88 איסור דאורייתא, נקרא "רשע", בְּרֵאשִׁיתָא בְּפֶרֶק ב' דִּיבְמֹת;

89 וּבְפֶרֶק קַמָּא דִּנְדָחָה. – כמו שאנו מוצאים, יתירה מזו, בפרק

90 שני במסכת יבמות ובפרק ראשון במסכת נדה, וְאִפְלוּ מִי שְׂיִישׁ

91 בְּיָדוֹ לְמַחֹת וְלֹא מְחָה – הוא עצמו לא עבר על שום עבירה,

92 הוא רק לא מיחה במי שעבר עבירה, נִקְרָא רְשָׁע [בְּפֶרֶק ו

1 יוצא ש"צדיק טוב לו" היינו צדיק שיש בו רק טוב ואין בו מהרע

2 כלל. בהתאם ל"זוהר" זה יוצא, שנוסף לתוארים "צדיק גמור"

3 ו"צדיק שאינו גמור", מהווים גם "צדיק טוב לו" ו"צדיק ורע לו"

4 תוארים המציינים את מדריגות הצדיקים: מודריגה אחת של

5 "צדיק", שיש בו רק טוב

6 ואת הרע שבקרבו הפך

7 לגמרי לטוב – "צדיק טוב ו

8 לו". מדריגה אחרת של

9 "צדיק", שעדיין יש בו

10 קצת רע – "צדיק ורע לו".

11 נדרשת אבל הסברה על

12 הכפילות בתארים שבכל

13 אחת מהמדריגות של

14 "צדיק": "צדיק גמור" –

15 ו"צדיק טוב לו", "צדיק

16 שאינו גמור" – ו"צדיק ורע

17 לו". מכיון ש"צדיק גמור"

18 הוא "צדיק טוב לו",

19 ו"צדיק שאינו גמור" הוא

20 "צדיק ורע לו" – לשם מה,

21 איפוא, מצויינת כל דרגה

22 בשני תוארים? כפי שהדברים יוסברו להלן, מבטא כל אחד

23 מהתארים האמורים פרט מייחד בעבודתו של ה"צדיק":

24 התארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור" מתארים עבודתו של

25 ה"צדיק" מצד נשמתו, עד כמה גדולה אהבתו להש"ת. שכן,

26 בגלל אהבתו זו קיבל את התואר "צדיק" – ועל כך בא התואר

27 "צדיק גמור", שאהבתו להקב"ה היא בדרגת "אהבה בתענוגים",

28 אהבה מלאה. או שאהבתו להש"ת איננה מלאה ובגלל כך הוא

29 נקרא "צדיק שאינו גמור". ואילו "צדיק טוב לו" ו"צדיק ורע לו"

30 מתארים מצבו של ה"צדיק" בשעה שהוא עסוק בהפיכת הנפש

31 הבהמית לקדושה. שכן, "צדיק" על-ידי עבודתו הגדולה את

32 הש"ת מתוך אהבה בתענוגים, מהפך את הרע שבו לטוב

33 ולקדושה. "צדיק טוב לו" – שכבר הפך לגמרי את הרע

34 שבקרבו והוא מורכב רק מטוב, ואילו "צדיק ורע לו" – שעדיין

35 לא הצליח להפוך את הרע לגמרי, משוהו מהרע עדיין נשאר

36 בקרבו. מההסברים הבאים מתבהר שמדובר כאן אודות הרע

37 הרוחני שבלב. שכן, אין ל"צדיק" שום שייכות לרע כזה שיכול

38 להתבטא במחשבה, בדיבור, ובדאי לא, חלילה, במעשה.

39 וּבְנִמְרָא סוּף פֶּרֶק ט' דְּבִרְכוֹת³: "צדיקים – יֵצֵר טוֹב שׁוֹפְטִין

40 כּוֹ, רְשָׁעִים – יֵצֵר הָרַע שׁוֹפְטִין, בִּינוּנִים – זֶה וְזֶה שׁוֹפְטִין

41 וְכוּ'. אָמַר רַבָּה: בְּנוֹן אָנָּא – בִּינוּנִי. – כמו אני – "בינוני".

42 רבה מעמיד עצמו כדוגמא לאדם שהוא "בינוני". אָמַר לִיה

43 אָבִי: – אמר לו אב"י, לֹא שְׂבִיק מִר חַיִּי לְכָל בְּרִיָּה וְכוּ'.

44 – אינך משאיר חיים לאף אחד. שכן, אם אתה "בינוני", הרי

45 שכל אלה שהם בדרגה נמוכה ממך, הם רשעים, ו"רשעים – גם

46 – בחייהם נקראים מתים"⁴, הרי שעל-ידי שאתה קורא לעצמך

3. ברכות סא, ב. 4. ברכות יח, ב. ב"ר לט, ז. זח"ב קו, ב. ועוד. 5. בבא בתרא טז, א. 6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א. 8. נדה יב, א.

46 כל הדברים המביאים לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים
47 המביאים תענוג, הרי זה אומר שבמים מוסתר ענין התענוג,
48 והתאוה לתענוג באה, איפוא, מיסוד המים. והוללות וליצנות
49 והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח, — כשם שהרוח אין
50 בה ממשות, כך אין
51 בהוללות, ליצנות,

52 התפארות ודברים בטלים,
53 שום ממשות והם נעדרי
54 תוכן לגמרי. ועצלות
55 ועצבות מיסוד העפר.
56 — כשם שהעפר בטבעו יש
57 בו כבדות והוא נמשך
58 ללמטה, כך גם עצלות,
59 שהיא בעצם כבדות
60 באברי האדם, עצבות
61 ומרה שחורה, מביאות
62 את האדם לנמיכת רוח
63 ולכבדות. וגם מדות
64 טובות שכתוב על
65 ישראל בתולדותם, כמו
66 רחמנות וגמילות
67 חסדים — באות ממנה.
68 — מהנפש של הקליפה,
69 אלא נשאלת השאלה:
70 אם נפש זו מקליפה ומרע,
71 כיצד באות ממנה מדות
72 טובות? — על כך הוא

73 אומר: **פי ב' ישראל נפש זו דקליפה, היא מקליפת נגה,**
74 **שיש בה גם כן טוב,** — ומטוב זה שבנפש זו באות ביהודי
75 המדות הטובות הטבעיות, והיא — קליפה זו באה מסוד "עין
76 הדעת — שיש בו טוב ורע": מה שאין בן נפשות אמות
77 העולם, הן משאר קליפות טמאות, שאין בהן טוב כלל,
78 כמו שכתוב ב'עין חיים' שער מט פ'ק נ. וכל טיבו
79 דעבדין האמות עובדי גלולים לגרמיהו עבדין, — כל הטוב
80 שעושים אומות העולם הוא לטובת עצמם, מכיון שנפשתייהם
81 הן מקליפה כזו שאין בה טוב כלל. וכתבתי — וכמו שמצינו,
82 בגמרא²² על פסוק²³: "והסד לאמים חטאת" — שכל
83 צדקה וחסד שאמות העולם עושין, אינן אלא להתייחד
84 בו: — יהודי, כשעושה טוב, גם אם זה בא מצד טבעו הטוב,
85 הרי כוונתו בכך היא לעזור לזולת. ראייה לכך: באם הזולת
86 אינו זקוק לעזרתו, הוא מרוצה ושבע רצון. ואילו, באומות
87 העולם אין כוונתם לעזור לזולת, כי אם למלא שביעות רצונם
88 הם, להגדיל את שמם ולהתנאות. אמנם, גם בין אומות העולם
89 ישנם יוצאים מן הכלל, והם הנקראים חסידי אומות העולם,
90 שיש בהם מדות טובות, ומטיבים עם הזולת כדי לעזור לו ולא

1 **וכמו שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד עולם:** — כלומר, בכל דור ישנו
2 צדיק שהוא יסוד העולם. דבר זה מובן רק על-פי מה שלמדנו
3 ש"צדיק" הוא זה שאין לו יצר-הרע לגמרי. שכן, אם "צדיק"
4 הוא זה שיש לו רוב מצוות — מדוע הוא אומר שצדיקים הם כל

5 כך מועטים? הרבה יהודים
6 ישנם שיש להם רוב זכיות!

7 **אך באור הענין,** — להבין
8 מה הן מדרגות ה"צדיק"
9 וה"בינוני", וכיצד
10 בצדיקים עצמם ישנן כמה
11 וכמה מדרגות, על פי
12 מה שכתב הרב חיים
13 ויטאל ז"ל ב'שערי
14 הקדשה' [וב'עין חיים'
15 שער נ פ'ק ב], ה'כל
16 איש ישראל, אחד צדיק
17 ואחד רשע, יש שתי
18 נשמות, וכדכתיב¹⁹:
19 "וינשמות אני עשיתי", —
20 נשמות לשון רבים, למרות
21 שהפסוק מדבר אודות
22 יהודי יחיד, כמו שנאמר
23 לפני זה: "כי רוח מלפני
24 יעטרף", שהן שתי
25 נפשות²⁰ — נפש אחת
26 מצד הקליפה וסמרא²¹
27 אחרת, — כמו קליפת פרי,

28 המכסה ומסתירה על התוכן הפנימי של הפרי, כך ברא הקב"ה
29 כוחות המסתירים על החיות האלקית הפנימית שבכל דבר.
30 "סמרא אחרת" — משמעותו, צד אחר, לא צד הקדושה, אלא
31 הצד ההפכי מקדושה, והוא נפש אחת מצד הקליפה וסמרא
32 אחרת, והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף,
33 וכדכתיב²¹: "כי נפש הבשר בדם היא", — הנפש המחיה את
34 גופו הגשמי של האדם, הוא הדם, וממנה — מנפש זו, באות
35 כל המדות רעות, מארבעה יסודות רעים שבה, — יסודותיה
36 של נפש זו הם רעים, שכן, היא באה הרי מקליפה ומרע, והם
37 ארבעה במספר. שכן, כשם שכל דבר גשמי מורכב מארבעה
38 יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר רוחני, כולל
39 מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים, שמהם
40 באות המדות הרעות, התיינו: בעם ונאנה מיסוד האש
41 שנגבה למעלה, — טבעה של האש להימשך ללמעלה, ומשום
42 כך באות ממנה המדות הרעות כעס וגאווה: כעס הוא פועל
43 יוצא מגאווה. שכן, כשאדם אינו מתנאה, הוא ממילא אינו
44 כועס כשמישהו עושה דבר נגד רצונו. ותאות התענוגים
45 מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, — כלומר,

18. משלי י, כה. 19. ישעי' נז, טו. 20. הערת כ"ק רבינו: "שולל שאין הכוונה למדרי' הנשמה שבנרנח" (שזה אין הכרח בכא"א - ופשיטא - לא בנפה"ב) כ"א המדרי' ההכרחית - נפש". 21. ויקרא יז, א. 22. בבא בתרא י, ב. 23. משלי יד, לד.

- 1 לטובת עצמם. שכן, הנפש שלהם איננה מהקליפות הטמאות
- 2 לגמרי, כי אם מקליפת נוגה והערת כ"ק רבינו: מפני שנלקחים
- 3 מנוגה כו' כידוע בשער חהמ"צ בס' - לקוטי ביאורים לר"ה
- 4 מפארטיש מז, ב. ב. -
- 5 מספרים על החסיד רבי הלל מפארטיש - מגדולי החסידים,

יום שלישי כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית.

47 שהנשמה באה כביכול, ממחשבתו של הקב"ה ושלכן נקראים
 48 בני ישראל בניו של הקב"ה - וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:
 49 **כָּךְ עַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה,** - נשמות
 50 ישראל נובעות ממחשבתו של הקב"ה, שהיא הפנימיות של

ליקוטי אמרים

פרק ב. ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש

51 האלקות, ואילו כל שאר
 52 הנבראים, כולל

53 המלאכים, באים, כביכול,
 54 מדיבורו של הקב"ה, ולגבי
 55 המחשבה נחשב הדיבור
 56 כדבר חיצוני. **כְּדַכְּתִיב:**
 57 - כמו שכתוב: **"בְּנֵי כְּבֹדִי**
 58 **יִשְׂרָאֵל,"** **"כְּנִים אַתֶּם**
 59 **לַה' אֱלֹהֵיכֶם"**. **פְּרוּשׁ,** -
 60 מה משמעות העובדה
 61 שיהודי מתואר כבנו של
 62 הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁחֵבֵן**
 63 **נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה הָאֵב, כֶּךָ**
 64 **כְּבִיכּוֹל נִשְׁמַת כָּל אִישׁ**
 65 **יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה**
 66 **מִמַּחְשַׁבְתּוֹ וְהַכְּמָתוֹ**
 67 **יְתַבְּרָה,** - ומאחר ונשמתו
 68 של יהודי באה ממחשבתו
 69 וחכמתו של הקב"ה, הרי,
 70 שהיא באה מהקב"ה
 71 בעצמו. שכן, **דְּאִיהוּ**
 72 **חַכְמִים וְלֹא בְּחֻכְמָה יִדְעָא,** - הקב"ה חכם, אבל לא באותה
 73 בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, **אֲלֵא הוּא וְהַכְּמָתוֹ**
 74 **אֶחָד, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב תְּרַמְב"ם*** הגהה [הרמב"ם השיג בשכלו
 75 ש"הוא המדע והוא הידוע והוא הידוע". אך ישנם גדולים
 76 וחכמים שאינם סוברים כמותו¹⁰ והם אומרים שאי אפשר כלל
 77 לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי הקב"ה הוא
 78 למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן
 79 בהגהה, שחכמי הקבלה הורו לרמב"ם. ברם, מה שעל-פי קבלה
 80 צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם".
 81 שכן, הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם מהחכמה
 82 הבלתי מושגת אודותה כותב הרמב"ם; לגבי הקב"ה כמו שהוא

11 **פָּרַק ב. וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל**
 12 **מִמֶּשׁ,** - "חלק אלוה ממעל" - לשון הפסוק באיוב¹, ורבנו הזקן
 13 מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושו הפשוט של מלים
 14 אלו. שכן, ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, כהגדרת חכמינו ז"ל²
 15 "בלשון הבאי", בלשון של
 16 גזמא, למשל: "ערים
 17 גדולות ובצורות
 18 בשמים"³, הרי "בשמים"²
 19 ביטוי של מליצה, כי אין
 20 הכוונה לשמים ממש. כדי
 21 שלא יפרשו את המלים
 22 "חלק אלוה" כלשון של
 23 מליצה, מוסיף רבנו הזקן
 24 המלה "ממש", להדגיש
 25 שנשמת יהודי היא אכן
 26 ממש חלק אלוה ממעל.
 27 **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:** **"וַיִּפֶחַ**
 28 **בְּאָפִיו נְשַׁמַת חַיִּים,"** -
 29 פסוק זה נאמר על אדם
 30 הראשון שהיה בעל נשמה
 31 כללית, נשמה הכוללת
 32 והמקיפה את כל כללות
 33 נשמות ישראל, **וַיִּאֲתָה**
 34 **נְפֻשָׁתוֹ בְּיָוֶז,** - זה נאמר
 35 על נשמתו של כל אחד
 36 ואחד מישראל. מה מלמד
 37 לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? - הוא מסביר מיד: **וְכְמוֹ**
 38 **שֶׁכָּתוּב בְּחֻרָה:** **"מֵאֵן דְּנֶפֶשׁ מְתוּכָה נֶפֶחַ,"** - מי שנופח הרי
 39 הוא נופח מתוכו, **פְּרוּשׁ,** **מְתוּכָה וּמְפִינִימוּתוֹ, שְׁתוּכָה וְנִימוּתוֹ**
 40 **וּמְפִינִימוּת הַחַיּוֹת שֶׁבְּאֲדָם מוּצִיא בְּנִפְיָתוֹ כְּכַח:** - כמו
 41 שאנו רואים במוחש, כשאדם מדבר אין הוא מתעייף כל כך
 42 מהר, ואילו כשהוא נופח הוא מתעייף מהר. כי, כשהוא נופח,
 43 הוא משתמש בחיות הפנימית שבו, ומכיון שצורת הכנסת
 44 הנשמה מהקב"ה לגופו של יהודי מתוארת במלה "נפחת" - הרי
 45 שהנשמה באה מהפנימיות שבאלקות. ראייה נוספת לכך
 46 שהנשמות מושרשות בפנימיותו ועצמותו של הקב"ה - ממה

הנהגה
 והורו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס
 מהרמ"ק וגם לפי קבלת האר"י ז"ל
 יציא מילתא כסוד התלבושות אור א"ם
 ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים
 דחב"ד דאצילי' אך לא למעלה מהאצילי'
 וכמ"ש כמ"א שא"ם ב"ה מרומם
 ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
 ממהות וכו' חב"ד עד שמהות וכו'
 חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו
 ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

17 ובצורות
 18 בשמים³, הרי "בשמים"²
 19 ביטוי של מליצה, כי אין
 20 הכוונה לשמים ממש. כדי
 21 שלא יפרשו את המלים
 22 "חלק אלוה" כלשון של
 23 מליצה, מוסיף רבנו הזקן
 24 המלה "ממש", להדגיש
 25 שנשמת יהודי היא אכן
 26 ממש חלק אלוה ממעל.
 27 **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:** **"וַיִּפֶחַ**
 28 **בְּאָפִיו נְשַׁמַת חַיִּים,"** -
 29 פסוק זה נאמר על אדם
 30 הראשון שהיה בעל נשמה
 31 כללית, נשמה הכוללת
 32 והמקיפה את כל כללות
 33 נשמות ישראל, **וַיִּאֲתָה**
 34 **נְפֻשָׁתוֹ בְּיָוֶז,** - זה נאמר
 35 על נשמתו של כל אחד
 36 ואחד מישראל. מה מלמד
 37 לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? - הוא מסביר מיד: **וְכְמוֹ**
 38 **שֶׁכָּתוּב בְּחֻרָה:** **"מֵאֵן דְּנֶפֶשׁ מְתוּכָה נֶפֶחַ,"** - מי שנופח הרי
 39 הוא נופח מתוכו, **פְּרוּשׁ,** **מְתוּכָה וּמְפִינִימוּתוֹ, שְׁתוּכָה וְנִימוּתוֹ**
 40 **וּמְפִינִימוּת הַחַיּוֹת שֶׁבְּאֲדָם מוּצִיא בְּנִפְיָתוֹ כְּכַח:** - כמו
 41 שאנו רואים במוחש, כשאדם מדבר אין הוא מתעייף כל כך
 42 מהר, ואילו כשהוא נופח הוא מתעייף מהר. כי, כשהוא נופח,
 43 הוא משתמש בחיות הפנימית שבו, ומכיון שצורת הכנסת
 44 הנשמה מהקב"ה לגופו של יהודי מתוארת במלה "נפחת" - הרי
 45 שהנשמה באה מהפנימיות שבאלקות. ראייה נוספת לכך
 46 שהנשמות מושרשות בפנימיותו ועצמותו של הקב"ה - ממה

1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כח. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוס
 הזוהר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר
 גבורות ה', ועוד.

48 הרמב"ם: "הוא המדע, הוא היודע והוא הידוע", ועל כך הוא
 49 אומר בהמשך: **וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכּוּלַת הָאָדָם לְהַכִּינוֹ עַל בּוּרִיו**
 50 **כּוֹ, – וּדְבַר זֶה – שֶׁהַמִּבְנִי, כּוּחַ הַהִבְנָה, וְהַדְבַר אוֹתוֹ מִבְּנֵינֵם,**
 51 **הֵם אוֹתוֹ אַחַד, אֵין בִּיכּוּלַת הָאָדָם לְהַכִּין לְאִשּׁוּרוֹ, כְּדָרְתִּיבִּיבִּי:**
 52 **"הַחֲקֵר אֱלֹהִים תִּמְצָא",**
 53 **וּכְתִיבִיבִּי: "כִּי לֹא**
 54 **מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם**
 55 **וְגוֹ'". – הֲרֵי שֶׁחֲכַמְתוּ שֶׁל**
 56 **הַקְּב"ה הֵיא עֵצֶם אַחַד עִם**
 57 **הַקְּב"ה. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁנִּשְׁמַתוֹ**
 58 **שֶׁל יְהוּדֵי בֵּאֵה, כֵּאֲמוֹר**
 59 **לְעִיל, מַחְכַּמְתוֹ שֶׁל**
 60 **הַקְּב"ה, הֲרֵי שֶׁהֵיא בֵּאֵה**
 61 **מִהַקְּב"ה עֵצֶמוֹ. בְּהַתָּאֵם**
 62 **לְמַה שֶׁהוֹסֵבֵר, שֶׁנִּשְׁמַתוֹ**
 63 **שֶׁל כָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל בֵּאֵה**
 64 **מִחְכַּמְתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה –**
 65 **לְהֵלֵךְ נִכְנָה אוֹתָהּ "חֲכַמְהָ**
 66 **עֵילָאָה" – נִשְׁאַלַת**
 67 **הַשְּׁאַלָה: אִם אַכֵּן כָּל**
 68 **הַנִּשְׁמוֹת בֵּאוֹת מִשׁוֹרֵשׁ**
 69 **אַחַד, מִחְכַּמְהָ עֵילָאָה, הֵיזִי**
 70 **צְרִיכוֹת כּוֹלֵן, כָּל הַנִּשְׁמוֹת, לְהֵיחִית בְּמַדְרִיגָה אַחַת שׁוּדָה, מִנֵּיִן**
 71 **נוֹצֵר, אִיפּוֹא, הַשּׁוֹנֵי בְּמַדְרִיגוֹת שְׁבָהן מִחֻלּוֹקוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל?**
 72 **– וְכֵן הוּא שׁוֹאֵל: וְאִפֵּי שִׁישׁ רְבֻבוֹת מִיֵּינִי חֻלּוֹקֵי מְדַרְגּוֹת**
 73 **בְּנִשְׁמוֹת, גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ לְאֵין קֵין, כְּמוֹ נִדְּלַל מַעַלַת**
 74 **נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבְּנּוֹ עֲלִיזָה שְׁלוֹם, עַל נִשְׁמוֹת**
 75 **דְּרוֹתֵינוּ אֱלֹהִים דְּעַקְבִּי מְשִׁיחָא, שְׁהֵם בְּחִינַת עַקְבִּיבִּי מִשָּׁשׁ**
 76 **לְגַבֵּי הַמַּחֲוֵי וְהָרָאשׁ; – שֶׁכֵּן, הַנִּשְׁמוֹת שְׁבַדְרוֹתֵינוּ, נִקְרָאוֹת**
 77 **נִשְׁמוֹת שֶׁל עַקְבָּתָא דְּמִשְׁיחָא, כִּי לְגַבֵּי הַמּוֹחַ וְהָרָאשׁ הֵן בְּבַחֲינַת**
 78 **הַעֲקֵב שְׁבַרְגַל. כִּשְׁם שְׁאֵין לְהַשׁוּוֹת אֶת הַחַיּוֹת שְׁבַעֲקֵב הַרְגַל**
 79 **לְחַיּוֹת שְׁבַמוֹחַ וּבְרָאשׁ, כֵּךְ אֵין מְקוֹם לְהַשׁוּוֹת אֶת נִשְׁמוֹת**
 80 **הַ"עַקְבִּיבִּי" שְׁבַדְרוֹתֵינוּ לְאוֹתֵן נִשְׁמוֹת הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם מוֹחַ**
 81 **וּרָאשׁ. כֵּאֵין מְדוּבָר עַל הֵיתְרוֹן הָעֵצוּם בְּמַעַלַת הַנִּשְׁמוֹת**
 82 **שְׁבַדְרוֹת הַקּוֹדְמִים לְגַבֵּי הַנִּשְׁמוֹת שְׁבַדְרוֹתֵינוּ. וְכֵן כְּבָל דוֹר**
 83 **וְדוֹר יֵשׁ רָאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם בְּחִינַת רָאשׁ**
 84 **וּמַחֲוֵי לְגַבֵּי נִשְׁמוֹת הַהַמּוֹן וְעַמֵּי הָאֲרִיזִין; – מַלְבַּד זֹאת, בְּכָל**
 85 **דוֹר יִשְׁנֵם, בְּאוֹתוֹ דוֹר, הַבְּדִלִים גְּדוּלִים בְּמַדְרִיגוֹת הַנִּשְׁמוֹת, וְכֵן**
 86 **נִשְׁמוֹת לְגַבֵּי נִפְשׁוֹת, כִּי כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ**
 87 **וּנְשָׁמָה. – הַבְּדִלִים אֱלֹהִים שְׁבַבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינֵם רַק בְּמַדְרִיגַת**
 88 **הַנִּשְׁמָה, אֲלֵא גַם בְּמַדְרִיגַת הַנֶּפֶשׁ. שֶׁכֵּן, כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִשְׁלֵשׁ**
 89 **בְּחִינּוֹת: נֶפֶשׁ, רוּחַ וּנְשָׁמָה, וּכְשֶׁם שְׁבִי"נְשָׁמָה" יִשְׁנֵן מַדְרִיגוֹת**
 90 **שׁוֹנוֹת, כֵּךְ גַם בְּ(רוּחַ וּב)נֶפֶשׁ יִשְׁנֵן מַדְרִיגוֹת שׁוֹנוֹת. רוֹאִים אֲנוּ**
 91 **מְכַר, מֵהָ גְּדוּל מִסְפַּר הַבְּדִלִים וְהַחִילּוּקִים בְּמַדְרִיגוֹת הַנִּשְׁמוֹת.**
 92 **בְּהַתָּאֵם לְכַךְ, הֵיזִי צְרִיכִים, לְכַאוּרָה, לְהֵיחִית אוֹתֵם הַבְּדִלִים גַּם**
 93 **בְּשֵׁרֶשׁן שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת בְּאַלְקוֹת – כֵּאֲשֶׁר נִשְׁמָה גְּבוּהָה יוֹתֵר בֵּאֵה**
 94 **מִשׁוֹרֵשׁ נַעֲלָה יוֹתֵר? – אַךְ, מִכְּלִי מְקוֹם, שְׁרָשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ**

1 "בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן הוא למעלה
 2 מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאור-איך-סוף
 3 האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז שיך
 4 לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה שבעולם האצילות ואו
 5 אפשר לומר עליו "הוא
 6 המדע והוא היודע והוא
 7 הידוע". ועל כך אומר
 8 רבנו הזקן: **וְהוֹדוּ לוֹ**
 9 **חֲכַמֵי תְּקַבְּלָהּ, – חֲכַמֵי**
 10 **הַקְּבֵלָה הוֹדוּ לְרַמְבַּ"ם,**
 11 **שְׁבַקְבָהּ שִׁיךְ עֵנִין**
 12 **הַחֲכַמָה בְּאוֹתָהּ צוּרָה,**
 13 **שְׁכַל הַשְּׁלֵשָׁה: הַ"מַדְע",**
 14 **הַ"יֹדֵעַ" וְהַ"יֹדוּעַ", הֵם**
 15 **דְּבַר אַחַד, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב**
 16 **בְּ"פִרְדֵּם" מְהַרְמֵ"ק. –**
 17 **כְּמוֹ שֶׁאֲמוֹר רַבֵּי מִשָּׁה**
 18 **קוֹרְדוּבִירָה בְּסַפֵּר**
 19 **הַ"פִּרְדֵּס" שְׁלוֹ, וְנֵם לְפִי**
 20 **קְבֵלַת הָאֲרִיזִין וְלֵי צִיבָא**
 21 **מְלֵתָא, – גַם לְפִי קְבֵלַת**
 22 **הָאֲרִיזִין, שְׁלִפְיָה אֲנוּ**
 23 **יֹדְעִים יוֹתֵר, שֶׁהַקְּב"ה נַעֲלָה מַעֲלָה מַעֲלָה גַם מִסוּג הַחֲכַמָה**
 24 **הַמוּבָא בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם – נִכְוֵנָה דַעְתּוֹ שֶׁל הַרְמַב"ם, וְזֹאת בְּסוּד**
 25 **הַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹר אֵין-סוּף בְּרוּחֵ-הוּא, עַל-יְדֵי צִמְצוּמִים**
 26 **רַבִּים, – כְּשֶׁאוֹר-אֵין-סוּף בְּרוּחֵ-הוּא מִתְלַבֵּשׁ עַל יְדֵי צִמְצוּמִים**
 27 **רַבִּים בְּכָלִים דְּחַב"ד דְּאֲצִילוֹת, – בִּ"כָלִים" שֶׁל "חֲכַמְהָ",**
 28 **"בִּינָה" וְ"דַעַת" שְׁבַעֲוֵלֵם הָאֲצִילוֹת. כֵּשֶׁהוּא מִתְאַחַד עִם סְפִירוֹת**
 29 **אֵלוֹ שְׁבַעֲוֵלֵם הָאֲצִילוֹת – נִכְוֵנָה סְבַרְתּוֹ שֶׁל הַרְמַב"ם, אַךְ לֹא**
 30 **לְמַעֲלָה מִהָאֲצִילוֹת, – אַבֵּל לֹא בְּאוֹתָהּ דְּרַגָּה שְׁאוֹר-אֵין-סוּף**
 31 **הוּא לְמַעֲלָה מִעוֹלֵם הָאֲצִילוֹת. וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב בְּמְקוֹם אַחֲרֵי,**
 32 **שְׁאֵין-סוּף בְּרוּחֵ-הוּא מְרוּמֵם וּמִתְנַשֵּׂא רוּמְמוֹת אֵין קֵין,**
 33 **לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִמְּהוּת וּבְחִינַת חַב"ד, עַד שְׁמַהוּת וּבְחִינַת**
 34 **חַב"ד נְחֻשְׁבַת כְּעִשְׂיָה גּוֹפְנִיית אֲצִלוֹ וְתַפְרָה, כְּמוֹ**
 35 **שְׁפָתוֹב¹²: "כָּלֵם כְּחֲכַמָה עִשְׂיָת": – בְּעֵצֶם הֵיחִי צְרִיךְ לֹמַר:**
 36 **כּוֹלֵם בְּחֲכַמָה חֲכַמַת" או "הַשְּׁכַלַת" – בְּהַתָּאֵם לְמַלָּה "חֲכַמְהָ"**
 37 **הַמוּבָא בְּפַסּוֹק – מַדוּעַ נִאֲמַר בְּפַסּוֹק "עִשְׂיָת"? – אֲלֵא הוּא בֵּא**
 38 **לְהַדְגִישׁ שֶׁחֲכַמָה נְחֻשְׁבַת כְּעִשְׂיָה לְגַבֵּי הַקְּב"ה,] שֶׁהוּא הַפְּדָע**
 39 **וְהוּא הַיֹדֵעַ כּוֹ, – וְהַרְמַב"ם מְסִיִּים: "וְהוּא הַיֹדֵעַ", כְּלוֹמַר,**
 40 **הַבְּנָתוֹ כְּבִיכּוּל שֶׁל הַקְּב"ה שׁוֹנָה לְגַמְרֵי מִמָּה שְׁבַנֵי אָדָם מְגַדְרִים**
 41 **כְּהַבְנָה. הַהִבְנָה בְּהַשְׁגָּה הָאֲנוּשִׁית, בְּנוּיָה עַל שְׁלֵשָׁה יְסוּדוֹת**
 42 **שׁוֹנִים: נֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁהֵיא הַ"יֹדֵעַ", הֵיא שִׁיּוּדַעַת וּמִבְּינָה. וּבִמָּה**
 43 **הַנֶּפֶשׁ מִבְּינָה? – בְּכַח הַהִבְנָה, הַמְבִיא לְכַךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּדְעַ וְתִבְּיֵן.**
 44 **וְכּוֹחַ זֶה נִקְרָא "מַדְע" (הוּא מְבִיא לִידֵי כֵךְ שִׁידְעוּ וִיבִינּוּ). וְהַדְבַר**
 45 **אוֹתוֹ יֹדְעִים וּמִבְּינִים, כְּגוֹן הַלְכָה בְּמִשְׁנָה אוֹ סוּגִיא הַנְּלַמֵּדָת**
 46 **וּמוֹשְׁגָתָה. הֲרֵי שִׁישְׁנֵם כֵּאֵן שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים נִפְרָדִים: הַ"יֹדֵעַ",**
 47 **הַ"מַדְע" וְהַ"יֹדֵעַ". שׁוֹנָה הַדְבַר לְגַבֵּי הַקְּב"ה, כְּהַסְבְּרוֹ שֶׁל**

11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות. 12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישעיה נה, ח.

48 הראשון, "חכמה עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות
49 את יניקתן הרוחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן
50 בבחינת ראש ומוח. ועל-ידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות
51 הנחותות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו

52 לומדים בספר ה"תניא":

53 כְּמִשַׁל הֵבֵן הַנְּמֻשֵׁךְ מִמֶּנָּה

54 הָאֵב, שְׂאֵפְלוֹ צִפְרָנִי

55 רְגָלָיו נִתְהוּ מִטֶּפֶחַ זֶו

56 מִמֶּנָּה, – כִּיצַד, אֲבַל,

57 נִתְהוּ מִמְנַה הַצִּפְרָנִים? –

58 עַל-יְדֵי שְׁתֵּיתָה תִּשְׁעָה

59 חֲדָשִׁים כְּכֶסֶן הָאֵב,

60 וְרָדָה מִפְּרִיגָה

61 לְפְרִיגָה, לְהִשְׁתַּנּוּת

62 וּלְהִתְהוּוֹת מִמֶּנָּה

63 צִפְרָנִים. – הֲרִי, שֶׁאֵף

64 שְׂכַל אֲבִירֵי הַיְלֹד,

65 מִמּוּחֵו עַד צִפְרָנֵי, בָּאִים

66 מִשׁוֹרֵשׁ אַחַד, מִטִּיפַת מוֹחַ

67 הָאֵב, נִתְהוּוּ בְּהֵם שִׁינִיִּים

68 וְהַבְּדִלִים גְּדוּלִים כֹּל כֶּךָ,

69 מִהִמּוּחַ עַד הַצִּפְרָנִים. דְּבַר נוֹסֵף אֲנוּ רֹאִים: וְעַם כָּל זֶה, עוֹדֵנָה

70 קְשׁוּרָה וּמִיחֲדָת כְּיָחֹד נִפְלָא וְעֵצוּם כְּמִהוּתָה וְעֵצְמוֹתָה

71 הָרִאשׁוֹן שְׁתֵּיתָה מִטֶּפֶחַ הָאֵב; – גַּם אַחֲרֵי שֶׁהִתְגַּשְׁמָה כֹּל

72 כֶּךָ בְּצוּרָה שֶׁל צִפְרָנִים, וְזֹאת מִכִּיּוֹ, וְגַם עֲכָשׂוּ כְּפִי, יְנִיקַת

73 הַצִּפְרָנִים וְחַיּוּתָם נִמְשָׁכַת מִהֶמְכַּח שְׂפִירָאשׁ; – וּמִשׁוּם

74 שֶׁהַצִּפְרָנִים מִקְבָּלוֹת חַיּוּתָן מִמּוּחֵו שֶׁל הַיְלֹד, שְׂלֵא נִשְׁתַּנָּה

75 מִשׁוֹרֵשׁוֹ הָרִאשׁוֹן וְנִשְׁאָר – מוֹחַ, הֲרִי, שְׁגַם הַצִּפְרָנִים קְשׁוּרוֹת,

76 אַחֲרֵי הַהוּלְדָה, בְּאִמְצַעוֹת מוּחוֹ שֶׁל הַיְלֹד, לְמוּחוֹ שֶׁל הָאֵב

77 שְׁהוּא שׁוֹרֵשׁוֹ וּמִהוּתוֹ הָרִאשׁוֹן. וְהוּא מִבִּיא עַל כֶּךָ רֵאוּת:

78 כְּדֹאִיתָא כְּנִמְרָא [נְדָה שָׁם¹⁵]: "לִבְנֵי, שְׂמֻמְנוֹ יְנִידִים וְעֵצְמוֹת

79 וְצִפְרָנִים" – הֲרִי שֵׁישׁ לְצִפְרָנִים שִׁיכוֹת לְמוּחַ. וְגַם לְפִי תוֹרַת

80 הַקְּבֵלָה יֵשׁ לְצִפְרָנִים שִׁיכוֹת לְבַחֲנִית הַמוּחַ: [וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב

81 בְּעֵינֵי חַיִּים] שְׁעַר הַחֲשָׁמַל, כְּסוּד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן

82 כְּגֵן עֵדֶן, שְׁהִיוּ צִפְרָנִים מְכַחֲנִית מִחַ תְּבוּנָה]. – מִכַּאֵן רֵאוּהָ

83 שְׁגַם עַל-פִּי קְבֵלָה, יֵשׁ לְצִפְרָנִים שִׁיכוֹת לְבַחֲנִית הַמוּחַ, כִּמּוֹ

84 שְׁהוּא בְּמִשַׁל הֵבֵן. וְכִכָּה מִמֶּנָּה, כְּבִיכּוֹל, כְּשֵׁרֵשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ

85 רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל כָּלֹלוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, כִּירִידָתוֹ מִפְּרִיגָה

86 לְפְרִיגָה עַל-יְדֵי הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה

87 וְצִדְרָעֵשִׂיָּה – "הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת" – מִלְשׁוֹן שְׁלִשְׁלַת (שִׁרְשַׁרְת)

88 הַמּוֹרַכְבַּת מִמִּסְפַּר מִסוּיִים שֶׁל טְבַעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת וּמוֹשַׁחלוֹת זֶו

89 בּוֹ, עַד שְׁגַם הַטְּבַעַת הָאֲחֻרוֹנָה קְשׁוּרָה וּמוֹשַׁחלַת בְּטַבַּעַת

90 הָעֵלְיוֹנָה, בְּאִמְצַעוֹת הַטְּבַעוֹת שְׁבִינִיָּהן הַמְקַשְׁרוֹת אֶת כּוֹלֵן יָחַד,

91 אוֹתוֹ דְּבַר בְּסֹדֵר מִדְרִיגוֹת הָעוֹלָמוֹת: כֹּל אַחַד מֵהֶם קְרוּב וְקִשׁוּר

92 לְעוֹלָם הַשֵּׁנִי, וְדֶרֶךְ עוֹלָמוֹת אֵלֶּה יוֹרֵדַת הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה בְּעוֹלָם

93 זֶה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף. "אֲבִי-ע" – רֵאשִׁי תִּיבוּת: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה,

94 יְצִירָה, עֲשִׂיָּה. עֲשִׂיָּה שֶׁל אֲרַבְעַת הָעוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה,

1 וְנִשְׁמָה כָּלָם, – לְמִרוֹת הַמְדִרִיגוֹת הַשּׁוֹנוֹת שְׁבַנְשֻׁמוֹת, מִרֵּאשׁ

2 כָּל הַמְדִרִיגוֹת עַד סוּף כָּל דְּרָגָתוֹ, הַמְלָכֵשׁ בְּגוּף עַמֵּי הָאָרֶץ

3 וְקָל שְׂבָקָלִים, – הֲרִי זֶה הַכֹּל, נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה הָעֵלְיוֹן, שְׁהִיא

4 חֲכָמָה עֵלְיָה כְּבִיכּוֹל. – כִּדִּי לְהַבְהִיר וְלְהַסְבִּיר כִּיצַד, בְּכֹל

5 זֹאת, מִתְהוּוִים הַהַבְּדִלִים

6 בְּמִדְרִיגוֹת הַנִּשְׁמוֹת,

7 לְמִרוֹת שְׁשׁוּרְשָׁן אַחַד,

8 מִשְׁתַּמֵּשׁ כַּאֵן רַבְּנוֹ הַזּוֹקֵן

9 בְּמִשַׁל הֵבֵן הָאֵב – אוֹתוֹ

10 מִשַׁל שְׁכַבֵּר הַשְּׁתַמֵּשׁ בִּו

11 לְעֵיל, כִּדִּי לְצִיֵּן שְׁנִשְׁמוֹת

12 יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוֹת "בְּנִים" ⁶

13 לְהַקְבֵּה, וּבָאוֹת מִ"חֲכָמָה

14 עֵילָאד" כִּמּוֹ שֶׁהֵבֵן בָּא

15 מִמּוּחַ הָאֵב. מֵאוֹתוֹ מִשַׁל

16 עֲצָמוֹ גַּם יוֹבֵן כִּיצַד

17 מִתְהוּוִים הַבְּדִלִי

18 הַמְדִרִיגוֹת בְּנִשְׁמוֹת. כִּדִּי

19 לְהַקֵּל עַל הַלּוֹמֵד

20 הַמִּתְחַזֵּק, נִבִּיא כַּאֵן הַסְּבֵר

21 קֶצֶר: בְּמִשַׁל אֲנוּ רֹאִים,

22 שְׂכַל גּוּפוֹ שֶׁל הַיְלֹד בָּא מִטִּיפַת מוּחַ הָאֵב. כְּלוֹמֵר, עַל אֵף

23 הַהַבְּדִלִים שְׁבִאֲבִרֵי הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַיְלֹד – מִהֲנַעֲלָה בִּירוֹת עַד

24 לְפַחוֹת בִּירוֹת, מִהֲמוּחַ שְׁלוֹ עַד צִפְרָנֵי רְגָלָיו – הֵם בָּאִים כּוֹלֵם

25 מִשׁוֹרֵשׁ אַחַד, מִטִּיפַת הַמוּחַ שֶׁל הָאֵב. כִּיצַד, אִם כֶּךָ, נִתְהוּוּ

26 הַבְּדִלִים אֵלֶּה בְּאֲבִירִים? – הֲרִי זֶה מִחֲמַת שְׁהִיִּית טִיפַת מוּחַ הָאֵב,

27 בְּמִשָּׁךְ תִּשְׁעַת חֲדָשִׁי הַעֵיבוֹר, בְּכֶסֶן הָאֵב, בְּהֵם הִיא עוֹבֵרַת

28 תְּהַלִּיךְ מִסוּיִים שֶׁל הַתְּהוּוֹת הַגּוּף. שְׁהִיִּיה מִמוּשַׁכַּת זֶו בְּתַהֲלִיךְ

29 הַתְּהוּוֹת הַגּוּף בְּאוֹפֵן הַדְּרָגָתִי, יוֹצֵרַת אֶת הַהַבְּדִלִים שְׁבִין אֲבֵר

30 אַחַד לְמִשְׁנֵהוּ. כְּכֹל שֶׁחָלַק מִהִטִּיפָה מִתְגַּשֵּׁם יוֹתֵר, כֶּךָ הַהִשְׁתַּנּוּת

31 גְּדוּלָה יוֹתֵר. הֲרִי, שְׂכַל הָאֲבִירִים בָּאִים, אֲבֵן, מִשׁוֹרֵשׁ אַחַד –

32 טִיפַת מוּחַ הָאֵב – וְלְמִרוֹת זֹאת מִתְהוּוִים בְּהֵם הַבְּדִלִים גְּדוּלִים

33 כֹּאֵלֶּה שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה, מִהֲמוּחַ עַד לְצִפְרָנִים. דְּבַר נוֹסֵף מוּבֵן

34 מִהֲמִשַׁל הָאֲמוּר, שְׁגַם הַחֶלֶק הַנְּחוּת בִּירוֹת שְׁבִגוּף הַיְלֹד,

35 הַצִּפְרָנִים שְׁלוֹ, הֵינּוּ קְשׁוּר, גַּם אַחֲרֵי הַהוּלְדָה, בְּשׁוֹרֵשׁוֹ הָרִאשׁוֹן

36 – בְּמוּחַ הָאֵב. שְׁכֵן, גַּם הַצִּפְרָנִים יוֹנְקוֹת חַיּוּתָן מִמּוּחוֹ שֶׁל הַיְלֹד,

37 וּמֵאַחַר שְׁמוּחוֹ נִשְׁאָר, גַּם אַחֲרֵי הַהוּלְדָה, מִהוּת זֶה עִם מוּחַ

38 הָאֵב, הֲרִי שְׁגַם הַצִּפְרָנִים, אַחֲרֵי הַהוּלְדָה, קְשׁוּרוֹת עֵדִיין

39 בְּשׁוֹרֵשָׁן הָרִאשׁוֹן. כֶּךָ נִבִּין גַּם בִּיחַס לְנִשְׁמוֹת: אֵף שְׂכַל הַנִּשְׁמוֹת

40 בָּאוֹת מִשׁוֹרֵשׁ אַחַד, מִ"חֲכָמָה עֵילָאד", עַל כֹּל אַחַת מֵהֶן לְעַבּוֹר,

41 אַחֲרֵי יְרִידָתָהּ מִ"חֲכָמָה עֵילָאד", הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת שֶׁל הַרְבֵּה

42 עוֹלָמוֹת וְלִרְדַת הַרְבֵּה מִדְרִיגוֹת, מִדְרִיגָה אַחֲרֵי מִדְרִיגָה, עַד

43 לְהַתְּלַבְּשׁוֹתָה בְּגוּף גִּשְׁמִי – תְּהַלִּיךְ זֶה שֶׁל הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת וִירִידָה

44 מִדְרָגָה לְדְרָגָה, מִבִּיא לְשִׁינוּי הַמְדִרִיגוֹת בְּנִשְׁמוֹת. שְׁכֵן, עַל

45 נִשְׁמָה אַחַת מִשְׁפִּיעָה הִירִידָה יוֹתֵר מֵאַשֵׁר עַל נִשְׁמָה אַחֲרָת. וְכֶךָ

46 גַּם בְּחֶלֶק הַשֵּׁנִי שֶׁל הַמִּשַׁל, גַּם אַחֲרֵי יְרִידָתָן לְדְרָגוֹת הַנְּמוּכוֹת

47 בִּירוֹת, נִשְׁאָרוֹת אוֹתָן נִשְׁמוֹת קְשׁוּרוֹת וּמֵאוּחָדוֹת עִם שׁוֹרֵשָׁן

47 מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות
 48 הצפרניים בשרשן הראשון על-ידי יניקת חיותן ממוח הילוד –
 49 כך גם בנשמה: ועם כל זה, עוֹדִינָה קשורות ומִיחָדוֹת בְּיַחֲדוֹ
 50 נִפְלָא וְעֵצוֹם בְּמַהוּתוֹן וְעֵצְמוֹתוֹן הָרֵאשׁוֹן, שְׁהִיא הַמְשַׁכֶּת
 51 חֲכָמָה עֲלָאָה, – כיצד
 52 נעשה הדבר? – כִּי יִנְיֶקֶת
 53 וְחִיּוֹת נִפְשׁ רִוּחַ וְנִשְׁמָה
 54 שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, הוּא
 55 מְנַפֵּשׁ רִוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל
 56 הַצְּדִיקִים וְהַחֲכָמִים,
 57 רָאשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 58 שְׂבָדוֹרָם: – על ידי שהם
 59 יונקים חיותם מהצדיקים
 60 והחכמים שהם בבחינת
 61 "ראש" ו"מוח" – קשורים
 62 כל בני ישראל בשרשם
 63 במוח שלמעלה, "חכמה
 64 עילאה". וְכֹה יוֹבֵן
 65 מֵאִמֵּר רַ"ל¹⁷ עַל פְּסוּק:
 66 "וְלִדְבָקָה בּוֹ"¹⁸ – שְׂכָל
 67 הַדְּבֵק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים,
 68 מְעַלָּה עֲלָיו הַכְּתוּב
 69 בְּאֵלּוּ נִדְבַק בְּשִׁכְנֵיהַ מִמֶּשׁ, – לכאורה: כיצד משווים את
 70 הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה
 71 שהוסבר לעיל, הדברים מובנים: כִּי עַל־יְדֵי דְבִיקָה בְּתַלְמִידֵי
 72 חֲכָמִים, קְשׁוּרֹת נִפְשׁ רִוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וּמִיחָדוֹת
 73 בְּמַהוּתוֹן הָרֵאשׁוֹן וְשִׂרְשָׁם שְׂבָחֲכָמָה עֲלָאָה, שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ
 74 וְחֲכָמָתוֹ אֶחָד, וְהוּא הַמְּדַע כּו'. – כפי שכבר למדנו, שמאחר
 75 שהם מאוחדים עם "חכמה עילאה" על-ידי דביקותם בתלמידי
 76 חכמים, הרי הם ממילא מאוחדים ודבוקים עם השכינה, עם
 77 הקב"ה עצמו. [וְהַפְּשׁוּעִים וּמוֹרְדִים בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים –
 78 יִנְיֶקֶת נִפְשׁ רִוּחַ וְנִשְׁמָה שְׂלָחָם מִבְּחִינַת אַחֲזִירִים שֶׁל נִפְשׁ
 79 רִוּחַ וְנִשְׁמַת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים]. – השפעה בבחינת "אחזריים"
 80 היא כמי שנותן דבר לשונאו שלא מרצונו הפנימי, כי אם ברצון
 81 חיצוני בלבד, בגלל טעם מסויים שיש לו בזה, וזה מתבטא גם
 82 בצורת הנתינה: הוא נותן לו מאחורי גבו ובשעת מעשה מפנה
 83 את פניו ממנו. כך גם במוֹבֵן הַרוּחָנִי, כשמשפיעים על משהו
 84 שלא מתוך רצון טוב, פירוש הדבר, שההשפעה באה מבחינת
 85 "אחזריים". אף בענייננו: מן ההכרח לומר, שהשפעה אלוֹקִית
 86 מסויימת מקבלים גם הפושעים והמורדים מתלמידי חכמים.
 87 שכן, כל נשמה, בלי הבדל, מן ההכרח שתהיה קשורה בשרשה
 88 ומקורה, כמוסבר לעיל, אלא שהשפעה זו הם מקבלים רק
 89 מבחינת "אחזריים". על-כּל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה
 90 של קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן:
 91 וּמָה שְׂבָחֲתוֹב בְּזִמְרָתוֹ¹⁹ וְכֹהֲרָתוֹ²⁰, שְׁהַעֲקָר תְּלוּי שְׂבָחֲדָשׁ
 92 עֵצְמוֹ בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ דְּיֻקָּא, מַה־שְּׂאִיזְבֵּן בְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ

1 יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים.
 2 ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו
 3 לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי
 4 הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם ענייני
 5 אלקות שנבראים
 6 מסוגלים להבינם – נוצרו
 7 לצורך זה ארבעת
 8 העולמות (לפי הסדר
 9 ממעלה למטה): אצילות,
 10 בריאה, יצירה, עשיה.
 11 "אצילות" – עולם
 12 שמדריגתו הכללית היא
 13 זיו והארה מהאור האלקי
 14 האינסופי, הארה כזו
 15 שהיא עדיין קרובה לאור
 16 אינסופי ברוך-הוא. זהו גם
 17 פירוש המלה "אצילות" –
 18 הפרשה (מלשון "ואצלת"
 19 מן הרוח"¹⁶) כלומר,
 20 מהותה של הארה זו היא
 21 ההארה האלקית
 22 המובדלת ומופרשת
 23 ממקורה. וגם "אצילות" מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה
 24 ומדריגה זו של אצילות קרובים עדיין לאור-אינסופי ברוך-הוא.
 25 המדריגה הכללית של עולם ה"בריאה" היא, כשמו של עולם
 26 זה: עולם שנברא, הבריאה הראשונה של יש מאין – כאשר
 27 מאין, מאפס, נהיה יש ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר על הדרגה
 28 הראשונית של התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה
 29 ותבנית. "יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין",
 30 צורה ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות, יש
 31 גמור. ברם, מובן, שכל האמור מדובר במוֹבֵן רוּחָנִי. כי רק לאחר
 32 כל אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי,
 33 העולם הזה ובראויו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא
 34 מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה
 35 והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר – אצילות. זאת
 36 אומר לנו רבנו הזקן, כששורש נשמתו של בן ישראל יורד
 37 ממדריגה אחת לשניה, על-ידי השתלשלותם של ארבעת
 38 העולמות אבי"ע – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה – מְחַכְמָתוֹ
 39 וְתִבְרָךְ, בְּדַבְרֵי: "כָּלֵם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ" – הכל משתלשל
 40 מ"חכמה" שהיא המקור של כל סדר ההשתלשלות, הנה על-ידי
 41 ירידה זו של שורש הנשמה, נִתְחַוּוּ מִמֶּנּוּ נִפְשׁ רִוּחַ וְנִשְׁמָה
 42 שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וּפְחֹתֵי הָעָרָף. – ההבדלים בין עליון לתחתון
 43 בנשמות, נתהוו בתהליך ירידתו בסדר ההשתלשלות. שכן, על
 44 נשמות מסויימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום
 45 כך ירדו במדריגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל הצפרניים,
 46 שעליהן השפיעה השהייה תשעה חדשים בבטן האם, יותר

16. במדבר יא, יז. 17. כתובות קיא, ב. 18. דברים ל, כ. 19. ראה חלק ב. קד, ב. 20. בראשית דף יא.

19 השפַע שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם - הַכֹּל עַל-יְדֵי לְבוּשׁ זֶה, -
 20 כי כּדי שֶׁהַנְּשֵׁמָה תּוּכַל לַפְעוֹל בְּנוֹף בּוֹ הַתְּלַבְּשָׁה, וּלְקִיּוּם מִצְוֹת
 21 מַעֲשִׂוֹת בְּעֵנִינִים גְּשָׁמִיִּים, מִן הַהִכְרַח שׁוֹה יֵהִי עַל-יְדֵי לְבוּשׁ,
 22 וְאִם יִקְדַּשׁ אֶת עֲצָמוֹ - יִמְשִׁיךְ לְבוּשׁ קְדוּשׁ לְנִשְׁמַת בְּנוֹ,
 23 - מִמִּילָא תְּהִיֵּא אֵצֶל הַבֵּן
 24 עֲבוּדַת ה' קְלָה בְּהִרְבָּה,
 25 וְאִפְלוּ הִיא נִשְׁמָה
 26 גְּדוּלָּה, צְרִיכָה לְקְדוּשׁ
 27 אֲבִיו כּו'. - בִּשְׁעַת
 28 תְּשִׁימִי, אֲבָל הַנִּשְׁמָה
 29 עֲצָמָה, הִנֵּה לַפְעָמִים
 30 נִשְׁמַת אָדָם גְּבוּהָ לְאִין
 31 קָץ, כִּי לֵהוּיֹת בְּנוֹ שֶׁל
 32 אָדָם גְּבוּהָ וְשִׁפְלָה כּו',
 33 כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאֲר"י ז"ל
 34 כֹּל זֶה בְּלִיקוּטֵי תוֹרַת
 35 פְּרָשַׁת וַיִּרְא וּבְמַעֲמֵי
 36 מִצְוֹת פְּרָשַׁת בְּרָאשִׁית:

ליקוטי אמרים

לך נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות
 אביו ואמו וכל המצות שעושה הכל ע"י אותו הלבוש
 כו' ואפי' השפַע שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם הַכֹּל עַ"י
 לְבוּשׁ זֶה וְאִם יִקְדַּשׁ אֶת עֲצָמוֹ יִמְשִׁיךְ לְבוּשׁ קְדוּשׁ
 לְנִשְׁמַת בְּנוֹ וְאִפְלוּ הִיא נִשְׁמָה גְּדוּלָּה צְרִיכָה לְקְדוּשׁ
 אֲבִיו כּו' אֲבָל הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה הִנֵּה לַפְעָמִים נִשְׁמַת
 אָדָם גְּבוּהָ לְאִין קָץ כִּי לֵהוּיֹת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם גְּבוּהָ
 וְשִׁפְלָה כּו' כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאֲר"י ז"ל כֹּל זֶה בְּלִיקוּטֵי תוֹרַת
 פ' וירא ובמעמי מצות פ' בראשית:

1 כּו', - עֵמִי הָאֲרִץ שְׂאִינִם מְקַדְּשִׁים עֲצָמָם בִּשְׁעַת תְּשִׁימִי,
 2 "מִמְשִׁיכִים" בִּילְדֵיהֶם נִשְׁמוֹת נַחֲוֹת. לְכַאוּרָה, הִרִי הַסְּבִרָנוּ,
 3 שְׁכַל יִהוּדִי, בְּלִי הַבְּדֵל, יֵשׁ בּוֹ נִשְׁמָה שֶׁל קְדוּשָׁה בְּלִי תְּלוּת אִם
 4 הוֹרִיּוֹ קִידְשׁוֹ עֲצָמָם בִּשְׁעַת תְּשִׁימִי אוֹ לֹא? מִסְּבִיר רַבְּנוּ הוֹקֵן
 5 שֶׁב"זוּהַר" לֹא מְדוּבָר עַל
 6 עֲצָם הַנִּשְׁמָה, כִּי אִם בִּיחַס
 7 לְלִבּוּשֵׁיהַ הַרוּחָנִיִּים שֶׁל
 8 הַנִּשְׁמָה: הֵיִינוּ מְשׁוּם
 9 שְׂאִין לָךְ נִפְשׁ רֹחַ
 10 וְנִשְׁמָה שְׂאִין לָךְ לְבוּשׁ
 11 מִנְּפֶשׁ הָעֲצָמוֹת אֲבִיו
 12 וְאִמּוֹ, - לִכְךָ מִתִּיחַס
 13 ה"זוּהַר" וְה"זוּהַר חֲדָשׁ",
 14 בְּקִרְאָם אֶת לְבוּשׁ הַנִּשְׁמָה
 15 בְּשֵׁם - נִשְׁמָה, מִפְּנֵי
 16 שֶׁהַלְבוּשׁ נוֹגַע בִּיּוֹתֵר
 17 לְנִשְׁמָה, שְׁכֵן: וְכֹל
 18 הַמִּצְוֹת שֶׁעוֹשָׂה - הַכֹּל עַל-יְדֵי אוֹתוֹ הַלְבוּשׁ כּו', וְאִפְלוּ

יום רביעי כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחדו.

61 וְשִׁבְעַת יְמֵי הַבְּנִין: חֶסֶד גְּבוּרָה תְּפַאֲרַת כּו'. - שִׁבְעַת הַמְּדוּת:
 62 חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפַאֲרַת, נִצְחָה, הוֹד, יְסוּד, מַלְכוּת, שֶׁהֵן ה"כְּפוּלוֹת"
 63 נִקְרְאוֹת גַּם "שִׁבְעַת יְמֵי הַבְּנִין". שְׁכֵן, עַל יְדֵן בְּרַא הַקְּב"ה אֶת
 64 הָעוֹלָם בִּשְׁעַת יְמֵי בְּרָאשִׁית, כֹּל יוֹם בְּאִמְצָעוֹת מִדָּה אַחֲרַת: בְּיוֹם
 65 רֵאשׁוֹן פְּעֵלָה מִדַּת הַחֶסֶד,
 66 בְּיוֹם שֵׁנִי - גְּבוּרָה, וְכַךְ
 67 הֵלְאָה. וְכֵשֶׁם שֶׁהַסְּפִירוֹת
 68 הָעֵלְיוֹנוֹת נִחְלָקוֹת לְשֵׁנֵי
 69 חֲלָקִים כְּלָלִיִּים וְכַךְ נִפְשָׁם
 70 הָאָדָם, - גַּם בְּעִשְׂרַת
 71 כּוּחוֹת הַנִּפְשׁ קִיּוּמָה
 72 הַחֲלוּקָה, שְׁנֵי חֲלָקוֹת
 73 לְשֵׁנִים: שְׁכֵל וּמְדוּת.
 74 הַשְּׁכֵל - בְּמוֹבְנוּ הַכְּלָלִי,
 75 כּוּלָּל: חֶכְמָה בִּינָה וְדַעַת, וְהַמְּדוּת הֵן: אֲהַבַת ה' - הַבִּיטוּי
 76 הַפְּנִימִי שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד, וּפְחָדוֹ וַיִּרְאָתוֹ - הַבִּיטוּי הַפְּנִימִי שֶׁל
 77 מִדַּת הַגְּבוּרָה, וְלִפְאָרוֹ כּו'. - בִּיטוּיָהּ שֶׁל מִדַּת הַתְּפַאֲרַת.
 78 וְחֶכְמָה-בִּינָה-דַעַת נִקְרְאוּ אֲמוֹת וּמְקוֹר לְמְדוּת, כִּי הַמְּדוּת
 79 הֵן תּוֹלְדוֹת חֶכְמָה-בִּינָה-דַעַת: - לְהַבְהִיר הַמוֹשְׁגִים "חֶכְמָה",
 80 "בִּינָה", "דַעַת", שְׁבִנְפֶשׁ, בְּהֵם דִּנִּים רַבִּיבָה בְּפִרְקִים הַבָּאִים -
 81 וְלִהְלֵךְ נִצְיִין אוֹתָם בְּשֵׁם "חֶב"ד" - נְבִיא כַּאֲן הַסְּבִיר קֶצֶר: "כּוּחַ
 82 הַחֶכְמָה" מֵיִצֵּג אֶת הָרַעִיּוֹן הָרֵאשׁוֹנִי, בְּסִיסָהּ, שֶׁל הַבְּנֵת הַשְּׁכֵל,
 83 אֶת ה"נְקוּדָה" שֶׁל הַשְּׁכֵל כּוּלוֹ. אֲמַנְם, נְקוּדַת-שְׁכֵל זוֹ כּוּלְלַת
 84 בְּתוּכָה כֹּל הַפְּרִיטִים וְכֹל הַמְּבַנָּה שֶׁל הַהַבְּנָה, אֵלֵא שֶׁהִלְלוּ

37 פְּרָק ג. בְּפִרְק הַשְּׁנִי הַסְּבִיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שְׁכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יֵשׁ נִפְשׁ
 38 אֲלִקוּת, שֶׁהִיא חֶלֶק אֲלוּרָה מִמַּעַל מִמַּשׁ, וְהִיא כְּלוּלָה מִשְׁלֹשׁ בְּחִינוֹת:
 39 נִפְשׁ, רֹחַ וְנִשְׁמָה.
 40 בְּפִרְק הַשְּׁלִישִׁי, אוֹתוֹ אֵנוּ עוֹמְדִים לְלִמּוּד, תְּבוּא הַסְּבִירָה מְפּוֹרֶשֶׁת יוֹתֵר
 41 עַל כּוּחוֹתֶיהָ הַפְּנִימִיִּים שֶׁל
 42 הַנִּפְשׁ הָאֲלִקוּת:
 43 וְהֵנָּה, כֹּל בְּחִינָה
 44 וּמְדַרְגָּה מְשֻׁלֵּשׁ אֵלּוּ: 11
 45 נִפְשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה 12 -
 46 כְּלוּלָה מִעֵשֶׂר בְּחִינוֹת, 13
 47 - כֹּל אַחַת מֵהַשְּׁלֹשׁ, גַּם 14
 48 הַנִּפְשׁ, גַּם הָרוּחַ וְגַם 15 כּו' וְכַךְ בְּנִפְשׁ הָאָדָם שֶׁנִּחְלָקַת לְשֵׁנִים שְׁכֵל וּמְדוּת.
 49 הַנִּשְׁמָה - מוֹרְכַבַת 16
 50 מִעֵשֶׂר כּוּחוֹת שׁוֹנִים,
 51 שֶׁהֵם בְּנִגְדֵי עֵשֶׂר סְפִירוֹת עֵלְיוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֵן, -
 52 עִשְׂרַת הַכּוּחוֹת מְקַבְּלִים לְעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה הַמַּהוּוֹת
 53 מְקוֹר לְהֵן, וּמֵהֵן הֵם נוֹבְעִים, הַנְּחַלְקוֹת לְשֵׁנִים, - עֵשֶׂר סְפִירוֹת
 54 אֵלֵא מִתְּחִלְקוֹת לְשֵׁנֵי קְבוּצוֹת - שְׁהֵן: שְׁלֹשׁ אֲמוֹת וְשִׁבְעַת
 55 כְּפוּלוֹת; - שֶׁלֹשׁ הַסְּפִירוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת יוֹתֵר, נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם
 56 "אֲמוֹת" - מִלְשׁוֹן "אִם", מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַהוּוֹת עֵיקְרָן וּמְקוֹרָן שֶׁל שָׂר
 57 שִׁבְעַת הַסְּפִירוֹת, כְּדוּגְמַת הָאִם שֶׁהִיא מְקוֹר לִילְדֵיהָ. וְשִׁבְעַת
 58 סְפִירוֹת, שֶׁהֵן שִׁבְעַת הַמְּדוּת, נִקְרְאוֹת "כְּפוּלוֹת", מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּאוֹת
 59 לִידֵי בִיטוּי בְּשֵׁנֵי אוֹפְנִים. פְּרִיטָה, - אֵלּוּ מֵהֵן נִקְרְאוֹת "אֲמוֹת"
 60 וְאֵלּוּ "כְּפוּלוֹת"? חֶכְמָה בִּינָה וְדַעַת, - נִקְרְאוֹת "אֲמוֹת",

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה כו' ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בוהר כו'".

37 היוצרים בנין שלם של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך"
 38 היינו: הורדת השכל ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך
 39 יותר, כדי שיהיה מובן יותר. כמו ה"משלים" שממשלים על דבר
 40 שכל, על-ידם ממשיכים ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה
 41 יותר, כדי שיהיה קל יותר
 42 לתלמיד להבין אותו. באם
 43 המשל המובא, עדיין עמוק
 44 מדי להבנתו של התלמיד,
 45 מן ההכרח להביא משל
 46 נוסף על המשל הראשון,
 47 ובכך מתהווה ירידה
 48 נוספת של השכל (כמו
 49 שנאמר בשלמה המלך:
 50 "וידבר שלשת אלפים
 51 משל"³, שלמה המלך נתן

52 שלשת אלפים משלים על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין
 53 אותה שלמה המלך תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט,
 54 נדרש ממנו לומר שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל
 55 עצמו, ולאחר מכן משל על המשל הראשון, וכך הלאה, משל
 56 אחרי משל, עד שלשת אלפים משלים). זהו מובנו של "אורך"
 57 בשכל – הירידה הארוכה של השכל לדרגות הנמוכות ביותר.
 58 "רוחב" בשכל הוא: התפשטותו של השכל לרוחב – המספר הרב
 59 של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים של
 60 השכל, ולמשל שמושכל מסויים בעיני טריפות נבנית סברא
 61 שנוגעת לדיני ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" – בנינו
 62 השלם של השכל לאורכו ולרוחבו. וְלַעֲמֵקוֹ, – כל שכל יש בו
 63 עומק ועומק בתוך עומק. וכשאדם מבין "שכל" כראוי לאורכו,
 64 לרוחבו ולעמקו, והוא מבין אותו, מִתּוֹךְ אֵיזוֹ דְבַר הַכְּמָה
 65 הַמְּשַׁבֵּל בְּשִׁבְלוֹ – ממה שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון
 66 בלבד של "כוח החכמה" – צורה זו של הפרדת הפרטים, של
 67 נקודת השכל, ביסודיות, נִקְרָא "בִּינָה". – "בינה" מייצגת,
 68 איפוא, את הכוח המפרק את הפרטים של נקודת השכל "לאשורו
 69 ולעמקו", וְהֵן הֵם "אֵב" וְ"אֵם" – ה"חכמה" היא ה"אב"
 70 וה"בינה" היא ה"אם", הַמּוֹלִידוֹת אֶהְבֵת ה' וְיִרְאֶתוּ וּפְחָדוֹ. –
 71 אהבת ה' ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנוולדות מן
 72 השכל. כיצד הן נולדות מהשכל?

1 מרוכזים עדיין ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה שאין בה
 2 עדיין גבולות ברורים של רוחב, אורך וכו'). זה נקרא גם "ברק
 3 המבריק", הברקתו של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי
 4 שמתייגע לתרץ קושיא מסוימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו,
 5 שבהתאם לסוגיא ולסברא
 6 מסוימות, אפשר לתרץ
 7 את הקושיא – הנה ברעיון
 8 ראשוני זה של הארת
 9 השכל, חסרה עדיין
 10 התפיסה הבהירה כיצד
 11 ואיך מתורצת הקושיא, יש
 12 כאן רק נקודת יסוד כללית
 13 לפירוק הקושיא. לאחר
 14 מכן בא "כוח הבינה"⁷
 15 ומפריד ומבהיר את

ליקוטי אמרים

ופחדו ויראתו ולפארו כו' וחב"ד נקראו אמות ומקור
 למדות כי המדות הן תולדות חב"ד: וביאור הענין כי
 הנה השכל שבנפש המשכל' שהוא המשכיל כל דבר
 נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה וכשמוציא כחו אל הפועל
 שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה
 דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה והן הם אב ואם
 המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו

16 הפריטים השונים הגלומים בנקודת החכמה. וכך מצטייר בעיניו
 17 בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו וכו'. זהו ענינו של כוח
 18 הבינה – "מבין דבר מתוך דבר"¹, שמ"תוך דבר", ממה שהיה
 19 ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח החכמה", הוא "מבין דבר"
 20 – הוא מבין את כל היקפו של השכל. אחרי שאדם מבין כבר
 21 היטב את השכל לכל פרטיו, עליו להתעמק בהבנת השכל,
 22 להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו שהוא מרגיש וחש בו, ולא
 23 רק שמבין אותו. כך נהיה האדם מושפע מהשכל. ואז, אם השכל
 24 עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים – יעורר באדם המשכיל, משיכת
 25 הלב ואהבה לאותו דבר. ואם השכל עוסק בצד הלא-טוב
 26 שבדבר – יעורר באדם את הנטיה לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח
 27 זה של "התעמקות", "התקשרות" ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת",
 28 מלשון "והאדם ידע"². וְכֹאזֵר הָעֵינֵי, כִּי הֵנָּה הַשֶּׁבֶל שֶׁבְּנִפְשׁ
 29 הַמְּשַׁבֵּלֶת, – למדנו הרי, ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת
 30 כוחות חב"ד. על איזה כוח מהם הוא מדבר כאן? – הוא מסביר
 31 מיד, שְׁהוּא הַמְּשַׁבֵּל כָּל דְבַר – מדובר כאן על כוח ההבנה
 32 הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק", שעדיין אין בו פרטים וקוים
 33 בהירים של השכל, והוא נִקְרָא בְּשֵׁם "חֶכְמָה", "בִּחַ מֶה". –
 34 כלומר, כוח כזה שעדיין שואלים עליו "מה?", מה הוא? שכן, אין
 35 כוח זה פועל עדיין במלוא היקפו ובהירותו, וְכִשְׁמוֹצִיא כְחוֹ אֶל
 36 הַפֶּעַל, שְׁמַתְבוֹנֵן בְּשִׁבְלוֹ לְהִבִין דְבַר לְאִשּׁוּרוֹ – לכל פרטיו,

1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א. 3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדברו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", כי בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב.

יום חמישי כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפי'.

1 כי השכל שִׁנְפֵשׁ הַמְשַׁכֵּלֶת, כְּשִׁמְתַבּוֹנֵן וּמַעְמִיק מְאֹד
2 בְּגִדְלַת ה', אִיךָ הוּא "מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין" – מְמַלֵּא כָּל
3 הָעוֹלָמוֹת בְּאוֹר אֱלֹקִים וּבְחַיּוֹת – כְּמוֹ הַנִּשְׁמָה הַמְמַלֵּאת וּמַחֲיָה
4 כָּל חֲלָקֵי וְאֲבָרֵי הַגּוּף. אֹר וְחַיּוֹת אֱלֹקִים זֶה מֵתְלַבֵּשׁ וּמֵתְאָחֵד בְּכָל
5 בְּרִיָּה וְהוּא מוֹתָאם

ליקוטי אמרים

6 לתכונתו המיוחדת של כל
7 נברא ו"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין" 1
8 – אֹר וְחַיּוֹת אֱלֹקִים 2
9 שלמעלה מדיכולת 3
10 להתלבש בתוך העולמות; 4
11 מדובר כאן באור אלקי 5
12 הפועל בצורה "עקיפה" 6
13 בדרך מקיף. או כשמתבונן 7
14 בענין של ו"בְּלֵא קָמִיָּה 8
15 בְּלֵא חֲשִׁיב" – איך שכל 9
16 הבריאה נחשבת לכולם 10
17 לגבי הקב"ה. ההתבוננות 11
18 בגדולתו של הקב"ה, איך 12
19 שכל הנבראים בטלים 13
20 לגביו באופן מוחלט, היא 14
21 על-ידי התעמקות 15
22 מחשבתו, באחד מהענינים 16
23 האמורים, בגדולתו של 17
24 הקב"ה, ואז: נולדה 18
25 ונתעוררה מדת יראת

26 הַרְוֵמָמוֹת בְּמִחוֹ וּמְחַשְׁבָּתוֹ, לִירָא וְלִהְתְּבוֹשֵׁשׁ – "יראת
27 בוש", יראה הבאה וחודרה בבושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק
28 גדול – הרי זו יראה המתבטאת גם בבושה וביראת הכבוד שיש
29 לו כלפי גדולתו של אותו חכם וצדיק. כך גם כאן, מביאה
30 ההתבוננות בענינים האמורים לירא ולהתבושש, מְגִדְלָתוֹ
31 וְתִבְרָךְ שְׁאִין לֵה סוּף וְתַכְלִית, וּפְחַד ה' בְּלֵבּוֹ. – עד כאן
32 דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה ומעוררת
33 יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. וְשׁוֹב – ההתבוננות
34 בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד, כשהתבוננות
35 היא ב"טוב" שבאלקות, וְתִלְהַב לְבֹ פֶּאֱהָבָה עֵזָה בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ,
36 בְּחִשְׁקָה וּבְחִפְזָה וּבְחִשְׁקָה וּבְחִפְזָה וּבְחִשְׁקָה, – ביטויים שונים
37 של אהבה שלכל אחד מהם מובן שונה, לְגִדְלַת אִיִן-סוּף בְּרוּךְ
38 הוּא. – כלומר, שבמקרה המדובר מעוררת ההתבוננות אהבה
39 חזקה להקב"ה, וְהִיא כְּלוֹת הַנִּפְשׁ, – אהבה זו עשויה להתלקח
40 בצורה כזו, שהנפש תכלה מרוב אהבה, ובאמת היתה הנפש
41 כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על עצמו ומרסן אהבתו
42 הגדולה באמצעות עבודה עצמית, להפסיק תהליך זה של כלות
43 הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע כוונתו של הקב"ה,
44 בְּרִבְתִּיבִי: "נִכְסְפָה וְנִם כְּלָתָה נִפְשִׁי וְגו'", וּבְרִבְתִּיבִי: "צִמְמָא
45 נִפְשִׁי לְאֱלֹהִים וְגו'", וּבְרִבְתִּיבִי: "צִמְמָא לֵךְ נִפְשִׁי וְגו'".

21 המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו
 22 מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה
 23 לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקריא לו את תוכנו.
 24 בשמעו את תוכן המכתב - נפל האיכר והתעלף. נשאלת
 25 השאלה: האיכר הרי רק
 26 שמע את תוכן המכתב
 27 מפיו של ה"מלמד". ואילו
 28 המלמד ידע את התוכן
 29 על-ידי "ראיה", הוא עצמו
 30 ראה וקרא את המכתב -
 31 ולמעשה התעלף האיכר,
 32 ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי
 33 האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר
 34 אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם במי שמבין היטב דבר שכל, הרי
 35 אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני דברים נפרדים, וה"שכל"
 36 אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו. ואילו, כשמתמשים
 37 בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל"
 38 - שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחס בו
 39 - משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתעורר באהבה או
 40 ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" שלו.

1 באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו. כי אף מי שהוא חכם ונבון
 2 בגדלות אין-סוף פרוץ-הוא, - גם אם הפעיל את ה"חכמה"
 3 ואת ה"בינה" בגדולת הקב"ה, הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע
 4 מחשבתו בחזק ובהתמדה - לא יוליד בנפשו יראה ואהבה
 5 אמיתית, כיראם דמיונות
 6 שווא. - רק יהיה נדמה לו
 7 שיש לו יראה ואהבה
 8 אמיתיות. ברם, לאמיתו
 9 של דבר, בלי הפעלתו של
 10 כוח הדעת, אין לו מדות
 11 אלו, ועל כן הדעת הוא
 12 קיום המדות וחיובן,
 13 והוא כולל חסד ונבונה, פרוש אהבה וענפיה ויראה
 14 וענפיה; - מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן,
 15 באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות היות ואמיתיות.
 16 אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן מליובאוויטש,
 17 הרשב"ץ - רבי שמואל בצלאל - הסביר פעם את כוח ה"דעת"
 18 כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר
 19 קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו
 20 לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את

ליקוטי אמרים

שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר
 דעתו ויתקע מחשבתו בחזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו
 יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת
 הוא קיום המדות וחיובן והוא כולל חסד ונבונה פי' אהבה
 וענפיה ויראה וענפיה:

יום שישי כ"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ת, פרק ד ועוד... עד עמ' ת, לא תעשה.

66 ברכות; מסכת שבת - בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו',
 67 ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ם
 68 התורה - אז, הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלפשים
 69 בתרי"ג מצות התורה; - שכן, כשם שישנן שש מאות ושלוש
 70 עשרה (תרי"ג) מצוות
 71 בתורה, הנחלקות לשני
 72 סוגים: מאתים ארבעים
 73 ושמונה - מצוות-עשה,
 74 ושלוש מאות ששים וחמש
 75 מצוות-לא-תעשה, וכנגדן
 76 ישנם, בגוף האדם, מאתים
 77 ארבעים ושמונה אברים,
 78 ושלוש מאות ששים
 79 וחמשה גידים, שהם ביחד
 80 תרי"ג (613) - כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלושה
 81 עשר "אברים" רוחניים-נשמיים, כל אבר כנגד מצוה מסוימת.
 82 וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושה (מחשבה, דיבור
 83 ומעשה) כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי
 84 הנפש בכל תרי"ג המצוות - כל אבר של הנשמה במצוה שיש
 85 לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את
 86 המלה "כל": "כל מצות מעשיות", בפירוש כל תרי"ג מצות
 87 התורה, "כל מה שאפשר לו להשיג" - שכן, אם שלשה
 88 הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג המצוות, במצוה אחת אין
 89 הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי המצוה, בלי
 90 הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעל-ידי קיום כל

41 פרק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה
 42 עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל"
 43 ו"מדות".
 44 בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי
 45 שרת וביצוע: מחשבה, דיבור
 46 ומעשה, בהם מתלבשת הנפש
 47 האלקית בשעה שהיא
 48 חושבת, מדברת או עוסקת
 49 בעניני תורה ומצוות.
 50 ועוד יש לכל נפש
 51 אלהית שלשה לבושים,
 52 - שלשה כלי שרת וביצוע
 53 המשמשים את הנפש כמו
 54 "לבוש", בגד, שאפשר
 55 ללבוש ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה
 56 כוחות אלה - היא מלובשת בהם, וכשאינן היא משתמשת בהם
 57 - היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לבוש האדם,
 58 מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם - כן גם כשהנפש
 59 משתמשת בכוחות "לבושים" האמורים - באים על-ידי-כך לידי
 60 ביטוי השכל או רגשות הנפש, שהם מחשבה דיבור ומעשה
 61 של תרי"ג מצות התורה; שכשהאדם מקים במעשה כל
 62 מצות מעשיות, - בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות
 63 ציצית וכדומה, ונדרבור הוא עוסק בפרוש כל תרי"ג מצות
 64 והלכותיהן, - דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של
 65 המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני

ליקוטי אמרים

פרק ד ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים
 שהם מחשבה דיבור ומעשה של
 תרי"ג מצות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל
 מצות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג
 מצות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר
 לו להשיג בפרד"ם התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו
 מלובשים בתרי"ג מצות התורה ובפרטות בחי' חב"ד

מצוות-העשה, שְׁהֵם רַמ"ח אַבְרִיּוֹ דְמַלְכָּא – אברי המלך, 46
 כְּבִיבּוּל, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר; – כמו, למשל, באבריו 47
 של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסויים של הנפש 48
 המתלבש באותו אבר; העינים הן כלי לכוח הראיה, האזנים 49
 – לכוח השמיעה, וכו' – 50

כך גם כל מצוה משמשת 51
 כלי לפרט מסויים ברצונו 52
 של הקב"ה, הרצון 53
 העליון, המתלבש באותה 54
 מצוה. כי כל מצוה 55
 מייצגת את רצונו של 56
 הקב"ה לעשותה ואיך 57
 לעשותה – ממילא מובן 58
 שעל-ידי קיום המצוות, 59
 שהן ה"אברים" והכלים 60
 לרצון הקב"ה, מתאחדים 61
 עם הקב"ה, בעל הרצון. 62
 הרי, שמדת האהבה 63
 להקב"ה, מתלבשת 64
 בקיום המצוות והיא 65
 "פנימיותן" של המצוות, 66
 היא השורש וכוח החיות 67
 לקיומן של רמ"ח מצוות 68

העשה בשלימותן המלאה. שכן, כשהוא מקיים את המצוות 69
 כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידיבק אליו, נעשה אז 70
 קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי שעושה דבר 71
 לידידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות ובעונג. 72
 וְהִירָאָה הִיא שְׂרֵשׁ לְשֵׁם"ה לֹא-תַעֲשֶׂה, כִּי יֵרָא לְמֹרֵד 73
 בְּמַלְאָךְ מַלְכֵי הַמַּלְאָכִים הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – שציווה שלא 74
 לעשות אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד 75
 מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. או יִרָאָה פְּנִימִית 76
 מִזֶּה, שְׁמֵתְבוּשָׁשׁ מִגְדֻלְתּוֹ, לְמִדּוֹת עֵינָי כְּבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת 77
 הָרַע בְּעֵינָיו, כֹּל תּוֹעֵבֶת ה' אֲשֶׁר שָׁנָא, הֵם הַקְּלִפּוֹת 78
 וְסִטְרָא אַחֲרָא, אֲשֶׁר יִנְיָקְתָם מֵהָאֲדָם הַתַּחַתּוֹן, וְאֲחִיוֹתָם 79
 בּוֹ הוּא בְּשֵׁם"ה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. – כשאדם עובר על 80
 "לא-תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך ה"קליפות" 81
 ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של הקדושה – ניקה 82
 וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא-אחרא מכסות על אלקות 83
 ועל קדושה והקב"ה שונא אותן – נזהר היהודי ומתבייש 84
 מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. 85
 הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא – תעשה": הפחד 86
 מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל 87
 בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של יראה ואהבה 88
 לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות המתלבשות 89
 בקיום המצוות במעשה או בדיבור. 90

1 המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש כולה בכל
 2 תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש
 3 בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו; וּבְפְרָטוֹת, – איזה חלק
 4 מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה בדיבור וכו'; בְּחִינַת
 5 הַקְּמָה-בְּיָנֵה-דְעַת

6 שְׁבִנְפָשׁוּ – המהוות יחד
 7 באופן כללי את כוח
 8 השכל וההבנה, מְלַבְּשׁוֹת
 9 פְּהִשְׁנַת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
 10 מְשִׁיג בְּפִרְדֵּי"ם – פשט,
 11 רמז, דרוש, סוד, כְּפִי
 12 יִבְלַת הַשְּׁנָתוֹ – כל אחד
 13 לפי כוח השגתו, אחד
 14 משיג יותר ואחד פחות,
 15 וְשֵׁרֵשׁ נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה; –
 16 מה להבין. שכן, יש
 17 לפעמים אשר אחד יש לו,
 18 מצד שורש נשמתו,
 19 שייכות לחלק ה"פשט"
 20 שבתורה, ולכן מסוגל
 21 להבין ענינים בתורה שיש
 22 להם שייכות ל"פשט", ויש
 23 אשר מצד שורש נשמתו

24 הוא מסוגל יותר להבין את חלק ה"רמז", ה"דרוש" או ה"סוד"
 25 שבתורה. הרי כשאדם מבין בתורה עד כמה ששכלו יכול
 26 להשיג, מלובשות או החב"ד שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של
 27 תורה. וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעִנְפִיָּה וְתוֹלְדוּתֵיהֶן –
 28 מְלַבְּשׁוֹת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה וּבְדַבּוּר, שֶׁהוּא תְלִמּוּד
 29 תּוֹרָה שְׂכַנְגָד בְּלִי. – מה שנאמר קודם, שבהבנת התורה
 30 מתלבש חלק השכל שבנפש, במחשבה – אינו דורש ביאור.
 31 שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל משיג את התורה באמצעות
 32 לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר כאן, שהמדות
 33 מתלבשות בקיום המצוות, על-ידי מעשה או דיבור של תורה –
 34 דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן רגש,
 35 ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי בלב – כיצד,
 36 אפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו
 37 הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה
 38 בכוח הדיבור)? על כך הוא מסביר בשלימות קיום המצוות,
 39 כלומר, שהמצוות תיעשה בשלימות מתוך רגש פנימי של
 40 חיות-נשמתית – זה בא דוקא מיראה ואהבה: כִּי הָאֱהָבָה הִיא
 41 שְׂרֵשׁ כָּל רַמ"ח – (248), מִצְוֹת-עֲשֶׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת,
 42 וּבְלַעֲדָה אֵין לָהֶן קִיּוּם אֲמָתִי, – באם חסרה האהבה, חסר אז
 43 גם בקיומן האמיתי של המצוות, כִּי הַמְקִיִּימֵן בְּאֲמָתִי הוּא
 44 הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחַפֵּץ לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֲמָתִי, וְאִי אֲפֻשֶׁר
 45 לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֲמָתִי, כִּי-אִם בְּקִיּוּם רַמ"ח פְּקוּדֵי, – 248

יום שבת קודש כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, והנה שלשה... עד עמ' 16, ומתלבשת בהן.

44 במדריגה מהנפש עצמה. ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו
 45 אומרים שעל-ידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של
 46 הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא
 47 למעלה באין ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר
 48 ה"תניא" את הדברים? ואף דַּהֲקָדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא נִקְרָא "אֵין
 49 סוּף"⁴, וְלִנְדָּלְתוּ אֵין
 50 חֶקֶר, וְלִית מְחַשְׁבָּה
 51 תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָל, –
 52 שום מחשבה אינה
 53 מסוגלת "לתפוס" (להשיג)
 54 את הקב"ה, וְכֵן בְּרַצוֹנֵוּ
 55 וְחֶקְמָתוֹ, – שום מחשבה
 56 אינה מסוגלת "לתפוס" גם
 57 את רצונו וחכמתו של
 58 הקב"ה, כְּדִכְתִּיב: "אֵין
 59 חֶקֶר לְחִבּוֹנָתוֹ"⁵, – ואין
 60 ביכולת שום חקירה
 61 להגיע להבנתו של
 62 הקב"ה, וְכִתִּיב: "חֶקֶר
 63 אֱלוֹהִים תִּמְצָא"⁶, וְכִתִּיב:
 64 "בִּי לֹא מְחַשְׁבוֹתֵי
 65 מְחַשְׁבוֹתֵיכֶם"⁷ – ממילא
 66 אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבותיו
 67 של הקב"ה – כיצד אפוא, אומרים כאן, שעל-ידי הבנת התורה
 68 מבינים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה לגמרי
 69 מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו
 70 של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, אבל
 71 הקב"ה צמצם את רצונו וחכמתו, "הורידם" והלבישם בעינים
 72 גשמיים של תורה ומצוות – וזאת כדי שהשכל האנושי יוכל
 73 על-ידי-כך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הנה על זה אֲמַרְוּ:
 74 – חכמינו זכרונם לברכה, "בְּמָקוֹם שֶׁאֵתָהּ מוֹצֵא נְדָלְתוּ שֶׁל
 75 הַקְּדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא, שֶׁם אֵתָהּ מוֹצֵא עֲנוֹתָנוֹ"⁸, – על-ידי
 76 "עניוּתוֹ" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו
 77 להתקשר בגדולתו של הקב"ה, וְצִמְצַם הַקְּדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא
 78 רְצוֹנוֹ וְחֶקְמָתוֹ כְּתָרֵי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה וְכַהֲלֹכוֹתֵיהֶן, – בכל
 79 מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה
 80 של תורה ישנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה
 81 (חכמתו), ופסק הדין (רצונו), וְבִצְרוּפֵי אוֹתוֹתֵי תַנ"ךְ, – במלים
 82 ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן,
 83 כשיהודי אומר מילים ואותיות התנ"ך, כשהוא אומר תהלים או
 84 פסוקי תנ"ך, גם כשאינו מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות
 85 – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן, באותיות עצמן
 86 ובצירופן למילים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו של הקב"ה,

1 עד כאן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית – שלשה
 2 לבושים בהם היא מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של
 3 תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר שאם כי
 4 מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש
 5 האלקית, וכרגיל הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא
 6 משמש לו לבוש – הרי
 7 ביחס ללבושים אלה
 8 (מחשבה, דיבור ומעשה) 1
 9 שונה הדבר והם גבוהים 2
 10 במדריגתם מן הנפש 3
 11 עצמה; וכשהנפש 4
 12 מתלבשת בלבושים אלה 5
 13 – היא חושבת ומדברת 6
 14 בתורה ומקיימת מצוות – 7
 15 מתעלית הנפש למדריגה 8
 16 נעלה יותר. שכן, תורה 9
 17 ומצוות הן דבר אחד עם 10
 18 הקב"ה, ולכן על-ידי 11
 19 לבושים אלה של תורה 12
 20 ומצוות – מתאחד יהודי 13
 21 בקב"ה. וכך מסביר 14
 22 ה"תניא" את הדברים:
 23 וְהֵנָּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֱלוֹהִים מִהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אֵף
 24 שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה, – והלבוש הוא,
 25 כרגיל, למטה במדריגה מהאדם הלוּבוש את הלבוש, עִם בָּל וְהָ,
 26 נְבָהָה וְנִדְלָה מְעֻלָּתָם – של לבושי התורה והמצוות, לֵאמֹן קִין
 27 וְסוּף עַל מְעֻלַת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה עֲצֻמָּן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹרָה:⁹
 28 דְּאוֹרֵיתָא וְקִדְשָׁא-פְּרוּדֵי-הוּא כְּלָא חֵד, – כמו שכתוב ב"זוהר"
 29 שהתורה והקב"ה הם דבר אחד, פְּרוּשׁ: דְּאוֹרֵיתָא, הִיא
 30 חֶקְמָתוֹ וְרַצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא, וְהַקְּדוּשׁ-פְּרוּדֵי-הוּא
 31 כְּכַבּוּדוֹ וְעֲצֻמּוֹ – כְּלָא חֵד, – כלומר, כיצד התורה היא דבר
 32 אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה, שהיא חכמתו ורצונו של
 33 הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה,
 34 ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור,
 35 מייצג את רצונו של הקב"ה) והקב"ה בכבודו ובעצמו – הם דבר
 36 אחד. בִּי הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמְּדַע וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱמָאָר לְעִילֵי
 37 כְּשֵׁם הַרְמְבָם. – כל האספקטים השונים של ההבנה
 38 האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל
 39 הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא
 40 דבר (עצם) אחד עם הקב"ה עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם
 41 חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה
 42 עצמו. הרי מובן שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום
 43 המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה

2. חלק א' דף כד, א; חלק ב' דף ס, א. 3. בפרק שני. 4. תהלים קמה, ג. 5. תקוני זהר בהקדמה, יז, א. 6. ישעי' מ, כח. 7. איוב יא, ז. 8. ישעי' נה, ח. 9. מגילה לא, א.

43 המדרגות, ממדרגה למדרגה, בהשתלשלות העולמות, –
 44 כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדרגות, מעליון
 45 לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות בשרשרת, עד לעולם
 46 הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה דרך כל
 47 המדרגות האלו
 48 שבעולמות, עד
 49 שנתלבשה בדברים
 50 נשמיים וענייני עולם
 51 הזה, – שהוא עולם גשמי
 52 וחומרי, שכן רב מצות
 53 התורה בכלם
 54 והלכותיהן, – שכן,
 55 כמעט כל מצוות התורה,
 56 מלובשות בעינים
 57 גשמיים, כמו מצות ציצית
 58 – בצמר גשמי, מצות
 59 תפילין – בקלף גשמי,
 60 לולב וארבעה מינים –
 61 בצומח גשמי וכו', כך גם
 62 רוב ההלכות והדינים
 63 במצוות ה"רוחניות",
 64 המופשטות, עוסקים
 65 בעינים גשמיים, כמו
 66 "מצות ואהבת לרעך כמוך, שההלכה היא שצריך להטיבו
 67 בנכסים בפרנסתו וכו'" (לשון כ"ק רבינו) – כלומר, עצם מצות
 68 "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית. שכן, אהבה היא מדה רגשית
 69 מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו מתבטאות בעינים
 70 גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמיות. לעזור לו בפרנסה
 71 וכו'. הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות
 72 בעינים גשמיים, ובהן מלובשות חכמתו ורצונו של הקב"ה –
 73 וכך הן גם כן לבושות, ובצדויות אחרות נשמיות כדיו על
 74 הספר, עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים,
 75 – באותיותיהן עינים קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה,
 76 וכל זה, כדיו שתהא כל מחשבה תפיסא כהן, – כדי
 77 שהמחשבה האנושית תוכל להשיג (ועל-ידי כך "לתפוס" את
 78 חכמתו ורצונו של הקב"ה), ואפלו כהנית דבור ומעשה,
 79 שלמטה ממדרגת מחשבה, תפיסא כהן ומתלבשת כהן. –
 80 לא רק מחשבה, אלא גם דיבור ומעשה, שהם למטה במדרגה
 81 ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויכולו להתלבש בחכמתו ורצונו
 82 של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, על-ידי לימוד תורה וקיום
 83 מצוות, יש לשלשלת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, "תפיסד"
 84 והתלבשות בחכמתו וברצונו של הקב"ה שבמצוות.

1 ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו ו"ל, – שעל המילים
 2 ואותיות התנ"ך, בכלן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו
 3 וחכמתו, כדיו שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם
 4 תוכל להשיג בדעתה, – כדי שכל נשמה, לאו דוקא מדרגת
 5 הנשמה שהיא הנעלית בין
 6 שלש הבחינות: נפש,
 7 רוח ונשמה, אלא גם רוח
 8 או נפש שבגוף האדם,
 9 תוכלנה להשיג את
 10 חכמתו ורצונו של הקב"ה
 11 בדעתה ובהבנתה, ולקיים
 12 כל מה שאפשר לקיים
 13 מהן במעשה דבור
 14 ומחשבה, – ולקיים את
 15 התורה והמצוות שהן
 16 חכמתו ורצונו של הקב"ה,
 17 על-ידי מעשה, דיבור
 18 ומחשבה, ועל-ידי
 19 התלבש בכל עשר
 20 בחינותיה בשלשה
 21 לבושים אלו. – על-ידי
 22 לימוד התורה וקיום
 23 המצוות תלבש הנשמה,
 24 הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלש לבושיהן: מחשבה,
 25 דיבור ומעשה. מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה, דיבור
 26 ומעשה בתורה ומצוות, הם למעלה בהרבה מהנשמה עצמה,
 27 והם מביאים להתעלות הנשמה בכך שהיא מתאחדת, על-ידם,
 28 בחכמתו ורצונו של הקב"ה, ועל-ידי כך בהקב"ה עצמו. ולכן
 29 נמשלה התורה למים¹⁰, – כי מה מים יורדים ממקום גבוה
 30 למקום נמוך – טבע המים שהם עצמם זורמים ממקום גבוה
 31 למקום נמוך, לא כמו שהדבר הוא ב"אור", שהאור המאיר הוא
 32 הארה בלבד ממקורו, או כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל
 33 שהרב משפיע לתלמידו, הרי הארה בלבד משכלו של הרב
 34 נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו
 35 במים, אנו רואים, שאותם המים עצמם שהיו במקום גבוה, הם
 36 הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים, כך התורה
 37 ירדה ממקום גבוה, – מאותה מדרגה נעלית שם היתה,
 38 שהיא – התורה עצמה, רצונו וחכמתו ותפודה, ואורחא
 39 וקדשא-ברוך-הוא פלא זה, – התורה והקב"ה הם דבר אחד,
 40 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. – אין שום מחשבה יכולה
 41 "לתפוס" אותו כלל. וכאשר התורה היא במדרגה נעלה כזו –
 42 אין מחשבה שתוכל להשיג אותה. ומשם נסעה וירדה בסתר

ליקוטי אמרים

יום ראשון

יום שלישי

כב כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.

תניא: אך בידועי . . . את ה' וגו' אכ"ר.

מתקנות כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י צ' נשמתו-עדן]: לאמר בכל בקר אחר התפלה - וגם בשבת ויום טוב, ראש השנה ויום הכפורים - תהלים כפי שנחלק לימי החדש, ואחר אמירה בעשרה - קדיש יתום.
בחדש של כט יום אומרים ביום כט השעור דשני הימים.

יום שני

יום רביעי

כג כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח"קיב.

תניא: והנה אחר . . . אמרים הנ"ל.

משיחות אאזמו"ר - אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף שבת זאגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי השבוע, וואס אויף דעם האט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו, די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אנוזאג איז דער קליינער לכו נרננה, וואס איז ג' פסוקים.

משיחות אדני אבי זקני מורי ורבי [המהר"ש] - אלול תרל"ה: ג' ימים קדם השבת הוא הכנה לשבת. על שבת נאמר בזהר שממנו מתברכים כל הימים. כל הימים - הם כל ששת ימי השבוע, בעבורם נתן הקדוש-ברוך-הוא ברכה כללית "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ברכת השבת הרי היא מלפניו ומאחריו, ההכנה לשבת היא מיום ד' - שההוראה והציווי על כך הוא ה"לכו נרננה" הקטן [אותו אומרים בשיר של יום הרביעי בתפלת שחרית] שהוא ג' פסוקים.

יום שלישי

יום חמישי

כד כסלו, ערב חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג"קח.

תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים - לכו נרננה - ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אן טראכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן - יעדער איד איז דאך שבת גאר אנאנדערער - ווערט מרה שחורה/דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאנערשטאג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאך אלץ ניטא, איז יעמאלט נרננה'ט זיך ניט, מען פארשטעהט אז מ'דארף עפעס טאן. איז אז מ'זיצט דאנערשטאג/דיגע נאכט און מ'לערענט חסידות, יעמאלט איז פרייטאג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד.
במנחה אין אומרים תחנון.

[המשך]. ביאור ג' הפסוקים - "לכו נרננה" - על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת - כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת - שוקעים בדכאון. העצה לכך - "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו.

היום יום . . .

אזי, כְּשִׁישׁוּבִים בְּלִיל שְׁשִׁי וְלוֹמְדִים חֲסִידוֹת, אוֹ-אֶז נִקְלַט בְּיוֹם שְׁשִׁי שְׁכִי אֶל גְּדוֹל גּוֹ' וּמְלֶךְ גְּדוֹל גּוֹ'". וְעַם זֶה [תְּכַנִּים אֵלָיו] – שׁוֹבֵת יְהוּדִי. בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים תְּחִנּוּן.

יום רביעי	יום שישי	כה כסלו, א חנוכה	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: והא דאמרינן . . . להתיהר כו'.		
	אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] הָיָה מְדַלֵּק נְרוֹת חֲנֻכָּה בֵּין מִנְחָה לְמַעְרִיב, וְלֹא הָיָה מְדִיק בְּפֶתַח שְׁיִהְיָה מְדָרוֹם לְצִפּוֹן אוֹ מְמֹרָח לְמַעְרָב. "הַנְּרוֹת הֵלְלוּ" – אַחַר הַדְּלָקַת כָּל הַנְּרוֹת. וְהָיָה יוֹשֵׁב בְּסִמּוּךְ לְהַנְּרוֹת חֲצִי שָׁעָה – לְבַד מִיּוֹם ו' עָרַב שַׁבַּת קָדֵשׁ שְׁלֹא הָיָה מִתְּעַכֵּב חֲצִי שָׁעָה – מְדִיק שְׁיִדְלְקוּ הַנְּרוֹת חֲמִשִּׁים דְּקוֹת לְכָל הַפְּחוֹת. מִנְחָה, גַּר חֲנֻכָּה, גַּר שַׁבַּת.		

יום חמישי	שבת	כו כסלו, ב חנוכה	ה'תש"ג
	מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ טִבַּת. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.		
	יום התועדות. טל ונטר. גר חנכה אחר הבדלה וקדם אמירת ויתן לך. בבית הכנסת גר חנכה קדם הבדלה. בְּיוֹם שַׁבַּת קָדֵשׁ שְׁמִבְרָכִים הַחֹדֶשׁ, הַשָּׁכֵם בְּבִקְרָא יִתְקַבְּצוּ אַנְ"שׁ [=אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, חֲסִידֵי חֶב"ד] לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהַגִּיד כָּל הַתְּהִלִּים. אַחַר הָאֲמִירָה יִלְמְדוּ כְּשָׁעָה מֵאִמֵּר שֶׁל חֲסִידוֹת שְׁיִהְיָה מוֹכֵן לְכָל, וְאַחַר כֵּךְ תְּפִלָּה. מוֹעֵד הַתְּוֹעֵדוֹת כְּפִי הַזְּמַן שְׁיִגְבִּילוּ מִתְּאִים לְתַנְאֵי הַמְּקוֹם, מְקוֹם דִּירְתָם לְהַצְלִיחָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת. אַחַר אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּשַׁבַּת מְבָרְכִים יֵאֱמְרוּ קְדִישׁ יְתוֹם. וְאִם יֵשׁ חָיוֹב – יֵאָרְצִיט [=יּוֹם הַשָּׁנָה לְפִטְרִיהָ] אוֹ אָבֵל – אוֹמְרִים קְדִישׁ יְתוֹם אַחַר כָּל סֵפֶר.		

יום שישי	יום ראשון	כז כסלו, ג חנוכה	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קכ"ד. תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.		
	בְּמֵאֶסֶר הַשָּׁנִי שֶׁל רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן – בְּשָׁנַת תְּקַס"א – לֹא יָשַׁב בְּתַפְיָסָא וּמֵאֶסֶר כְּבֵד כְּבָרָא שׁוֹנָה. אָבֵל הַמְּלִשִּׁינּוֹת הָיְתָה כְּבֵדָה יוֹתֵר, כִּי עָקַר הַהִלְשָׁנָה הָיָה עַל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, וְהַתְּנַגְּדוֹת הָיְתָה גְּדוּלָה בְּמֵאֶד. הָיָה תְּפוּס "בְּטַיִנֵּעַ סְאוּעֵט" [=הַמוֹעֵצָה הַחֲשָׂאִית]. יוֹם שְׁיִצָּא לְחָרוֹת: גַּר ג' דְּחֲנֻכָּה.		

שבת קודש	יום שני	כח כסלו, ד חנוכה	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י. תהלים: קלה־קלט. תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי'.		
	הַנְּהוּג אֲצֵל הַ"צִּמּוּחַ צֶדֶק", כִּי בְּאַחַד מְלִילֵי חֲנֻכָּה הָיוּ עוֹשִׂים כְּעֵין פְּאָרְבְּרִינְגֵּן [=הַתְּוֹעֵדוֹת] עִם בְּנֵי הַבֵּית, וְהָיוּ בָּאִים גַּם כְּלוּתִיו, וְנִקְרָא "לֵאֲטָקֵס אֹוּעֵנְט" [=עָרַב לְכִיבוֹת]. וְכֵן הָיָה אֲצֵל רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן וְאֲדַמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי. בֵּין הַסְּפוּרִים שֶׁהָיוּ הֶרְבֵּיִים [=הָאֲדַמוֹרִיִּים] מְסַפְרִים בְּסֵעוּדָה זו, הָיוּ סְפוּרִים אֲשֶׁר בְּכָל חֲנֻכָּה הָיוּ מְשׁוֹחֲחִים אוֹדוֹתָם, אִף שֶׁכָּבַד דְּבָרוֹ מְזָה בְּשָׁנָה הַעֲבָרָה. אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] הָיָה נוֹתֵן דְּמֵי חֲנֻכָּה בְּלִיל גַּר הַרְבִּיעִי אוֹ הַחֲמִישִׁי.		

יום ראשון כ"ב כסלו ה'תשע"ה

קבורת מתים נכרים

דוקא שנמצאו יחד עם מתי ישראל, ואילו כאן כתב 'צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתיהם עם מתי ישראל'. וכתב ה'פאת השולחן' (פ"ד, ט) שהעיקר כלשון הרמב"ם כאן שקוברים מתי גויים רק עם מתי ישראל, ובהלכות אבל לא הזכיר זאת משום שסמך על המבואר כאן. אך ה"ב"ח (יו"ד סי' קנא) מדייק בלשון הרמב"ם 'צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתיהם עם מתי ישראל'. ולכאורה, מדוע לגבי קבורה הזכיר 'עם מתי ישראל' ולגבי ביקור חולים לא כתב שמבקרים חוליהם רק עם חולי ישראל? ולכן יש לפרש שבמילים 'עם מתי ישראל' אין כוונתו להגביל את החובה לקבור מתי נכרים למקרה שיש עמם גם מתי ישראל, אלא כוונתו לחדש שניתן לקוברם בעת הצורך אפילו בקברי ישראל. ואף-על-פי שאין קוברים רשע אצל צדיק וכל-שכן גוי אצל יהודי, מכל-מקום יכול לקוברם בחצר אחת. ולפי זה אין מקור כלל ברמב"ם להגביל את חיוב הקבורה של מתי נכרים דוקא למקרה שנמצאו עם מתי ישראל.

הלכות מלכים פרק י, הלכה יב: אָפְלוּ הַעֲבוּרִים, צוּ חֲכָמִים לְבַקֵּר חוֹלֵיהֶם וְלִקְבֹּר מֵתֵיהֶם עִם מֵתֵי יִשְׂרָאֵל. 'קוברים מתי נכרים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום' (גיטין סא, א). ופירש רש"י שמדובר כאשר מצאו מתים נכרים יחד עם מתים יהודים, ומאחר שעוסקים בקבורת היהודים עוסקים גם בקבורת הנכרים, אך כשמצאו רק מתים נכרים, אין עוסקים בקבורתם. ובטעמו של רש"י כתב הריטב"א שכאשר מושלכים מתים יהודים ונכרים יחד ועוסקים רק בקבורת היהודים, הרי זה גורם לאיבה רבה מצד האומות, ולכן דוקא במקרה זה התירו לעסוק גם בקבורת הנכרים. אך הריטב"א עצמו חולק על כך וסובר שמטפלים בקבורת נכרים גם כאשר הם מושלכים לבדם ולא ביחד עם מתי ישראל. והאחרונים דנים בדעת הרמב"ם בהלכה זו, כי לכאורה מצאנו בדבריו לשונות סותרים: בהלכות אבל (פ"ד ה"ב) כתב 'קוברין מתי גויים... מפני דרכי שלום', ולא הזכיר שמדובר

יום שני כ"ג כסלו ה'תשע"ה

כתיבת חידושי תורה בחול המועד

יוחנן "כותבי הלכות כשורף התורה, היינו כתיבת הלכות נחשבת כשריפת התורה, כי "אסור להותן כתובים, דתורה שבעל-פה היא" (רש"י). ומתרת: במקרה של רב דימי שמא דבר חידוש ו"דילמא מילתא חדתא – שאני", ומותר לכתוב שמא ישכח את הדבר, ומוכיחה מרבי יוחנן וריש לקיש שלמדו מספרי אגדה (תורה שבעל-פה) ודרשו על כך: "עת לעשות ה' הפרו תורתך – אמרי מוטב תיעקר תורה ואל תשתכח תורה מישראל" – "כשעושין הדבר לשם קדושת השם ראוי להפר תורתך" (רש"י). ומכאן הוכיח הסמ"ק (הובא בבית יוסף, או"ח תקמה) שמותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד "דאפילו בזמן שנאסרה הכתיבה בדברים שבעל-פה, הותרה בדבר של חידוש – גם בחולו של מועד נתיר מטעם זה לכתוב דברים שהם חדשים אצלו וירא שמא ישכחם". וכך נפסקה הלכה (שו"ע שם סי' ט): "ואם שמע דבר חידוש מותר לכתבו, כדי שלא ישכח, וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו לאחר המועד".

הקדמת הרמב"ם: וימיות משה רבנו ועד רבנו הקדוש לא חפרו חבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל-פה, אלא בקל דור ודור.. וכן כל אחד ואחד פותב לעצמו כפי כחו מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בקל דור ודור. עד ימות רבינו הקדוש לא הותר לכתוב 'דברים שבעל-פה' – מלבד מקרים מיוחדים, כדברי הרמב"ם: "כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור..". ומסופר בגמרא (תמורה יד, א"ב) שכאשר רב דימי עלה לארץ ישראל, שמע את רב ירמיה חוזר על מימרא (בשם רבי יהושע בן לוי) – שתירצה לו קושיא שנתקשה בה רב יוסף בבבל. והוסיף רב דימי: "אי אשכחיה אינשי, כתיב איגרתא שלחי ליה לרב יוסף" – [אם הייתי מוצא אדם, הייתי כותב איגרתו והייתי שולח לרב יוסף לבלל-רש"י]. ושואלת הגמרא: כיצד רצה רב דימי לכתוב את דברי רב ירמיה – והרי אין לכתוב תורה שבעל-פה? וכדברי רבי

יום שלישי כ"ד כסלו ה'תשע"ה

מדוע לא נמנית מצות התשובה?

גירושין וטוען ונטען.. דדיני המצוה אם יעשה כך יהיה כך, הוי מצוה, ו"התורה אמרה אם יעשה תשובה יהיה על תואר כך להתודות... ובכך תשובתו מקובלת.. אבל אינו מבטל כלל שום מצוה אם אינו עושה תשובה". ומוכיח זאת מלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (רפ"א): "כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל

מנין המצוות, מצות עשה עג: להתודות לפני ה' מקל חטא שיעשה האדם. במנין המצוות מנה הרמב"ם את מצות הוידוי (מצוה עג), אך לא מנה את מצות התשובה. וכתב ה'מנחת-חינוך' (מצוה ססה), שאכן לדעת הרמב"ם "תשובה אינה מצוה", והוידוי הוא בדוגמת מצוות נוספות שאינן חיוב על האדם "כמו

צב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

תשובה, כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו.. והיודי הוא גמר התשובה". כלומר: התשובה היא חלק המחשבה במצוה ("שיגמור בלבו שלא יעשהו עוד"), והיודי הוא חלק הדיבור, ובמנין המצות נמנה רק החלק שבדיבור – היודי, כי במצוה הכוללת מחשבה ודיבור (או מעשה) לא מונים את המחשבה, כמו מצות התפילה שמלבד חובת הדיבור בתפילה היא 'עבודה שבלב' עד ש'תפילה שאינה בכוונה אינה תפילה' (הל' תשובה פ"ד ה"ט) ומכל-מקום במנין המצוות (מ"ע ה) נחשבת כמצוה שבדיבור.

(לקוטי שיחות ל"ח עמ' 18 וא"ת)

ברוך הוא.. ויודי זה מצות-עשה" - "מבואר בדבריו דאין התשובה מצות-עשה, דלא כתב 'מצות-עשה שיעשה תשובה, רק אם בא לעשות, מצות-עשה שיתודה".

אבל מלשון הרמב"ם בכותרת להלכות תשובה: "מצות עשה ... שישבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" משמע שלדעתו יש מצוה לשוב מחטאו (מלבד מצות היודי) וכך מובן מלשון רבינו הזקן ב'אגרת התשובה': "מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד" (ומתייחס בהמשך דבריו גם לשיטת הרמב"ם).

ולכן נראה שלדעת הרמב"ם יש מצוה מן התורה על התשובה, והטעם שלא מנאה במנין המצות הוא כדברי המבי"ט: "התשובה והיודי מצוה אחד היא שאין יודי בלי

יום רביעי כ"ה כסלו ה'תשע"ה

איסור הקפת הראש

משום מנהג העובדי-כוכבים יש להתיר במקרים מסוימים כשם שמצינו לגבי איסור לבישת מלבושים מיוחדים לגויים שהמקורב למלכות וצריך להתלבש כמלבושיהם מותר לו (ש"ע י"ד סי' קצח ס"ב), ועל כך חולק הטור וסובר שמאחר ולגבי איסור הקפת הראש לא מצאנו שהוא משום מנהג העובדי-כוכבים אין לנו לחדש כן.

וה'מנחת חינוך' (רנא, א) הקשה: הרי הדברים שנאסרו משום חוקת הגויים תלויים לפי הזמן והמקום, ואם בימים עברו נהגו הגויים ללבוש מלבושים מסוימים והיום לובשים מלבושים אחרים, בוודאי שהאיסור הוא במלבושים שלובשים עתה ומותר ללבוש את המלבושים שכבר אינם לובשים, ואיך אפשר להשוות איסור הקפת הראש לאיסור לבישת מלבושי גויים, וכי אם יהיה זמן שהגויים לא יגלחו את הפאות, יותר לישראל לגלח?!

ויש ליישב: איסור לבישת מלבושי גויים אינו מפורש בתורה אלא נאמר 'ובחוקותיהם לא תלכו', ולכן גדרו משתנה לפי הנהגת הגויים בכל דור, אך איסור הקפת הראש המפורש בתורה אינו משתנה גם אם בטל טעם האיסור (ש"ת ערוגת הבושם י"ד סי' קלו, א).

מנין המצוות, מצות לא תעשה מג: שלא להקיף פאת ראש כקמרי עבודה זרה, שנאמר: 'ולא תקיפו פאת ראשכם. הרמב"ם מוסיף טעם איסור הקפת הראש הוא משום שכן נהגו כומרי עבודה זרה (וכן כתב בהלכות עבודת כוכבים פ"ב ה"א). אך הטור (י"ד סי' קפא) השיג על כך וכתב: 'ואין אנו צריכים לבקש טעם למצוות, כי מצות מלך הם עלינו אף אם לא נדע טעמא'.

ומבאר ה'בית יוסף': טענת הטור על הרמב"ם היא שמכך שהוא נותן טעם למצוות, נראה שאילו לא היינו יודעים את טעם המצוה לא היינו צריכים לקיימה, אבל באמת מצוות מלך הם עלינו ואף אם לא נדע טעמם, הרינו מחויבים לעשותן.

אך ה'דרכי משה' כתב שבדודאי לא חשד הטור ברמב"ם שיסבור שאם לא נדע טעם המצוה לא נצטרך לקיימה אלא טענתו היא שלדברי הרמב"ם שהאיסור הוא משום מנהג העובדי-כוכבים האיסור הוא רק כשעושה באופן שנוהגים עובדי עבודה זרה לעשות, ועל כך חולק הטור וסובר שמאחר וטעם האיסור לא התפרש במקרא, אסור בכל אופן. וה"ט"ז (סי' קפא סק"א) כתב שלדעת הרמב"ם שהאיסור הוא

יום חמישי כ"ו כסלו ה'תשע"ה

איך כרת שלמה המלך ברית עם מלך צור?

לכל עובדי עבודה זרה, עד שיקבלו עליהם שבע מצוות בני נח (ראה הל' מלכים פ"ו ה"ד).

וה'לחם משנה' (שם) הביא את דעת הסמ"ג (לאוין מ"ז) שהאיסור לכרות ברית אמור רק בשבעה עממין שבהם נאמר 'לא תכרות להם ולאקיהם ברית', אבל לשאר אומות לא נאסרה כריתת ברית. וגם לדעת הראב"ד (הל' ע"ז פ"י ה"ד) נאסרה כריתת ברית רק לשבעה עממין, עד שיקבלו עליהם שבע מצוות.

והקשה: לדעת הרמב"ם שאין כורתים ברית לכל עובדי ע"ז, איך כרת שלמה המלך ברית עם חירם מלך צור (מלכים א. ה.)?

ותירץ: הרמב"ם סובר שהאיסור לכרות ברית לעובדי

פרטי המצוות על סדר ההלכות: ה'לכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת וחמשים מצוות... (לג) שלא לברית ברית לעובדי עבודה זרה.

וכן כתב בהלכות עבודה זרה (פ"י ה"א): "אין כורתין ברית לעובדי עבודה זרה כדי שנעשה עמהם שלום ונניח אותם לעבדה, שנאמר לא תכרות להם ברית".

(ב'שנויי נוסחאות' במהדורת פרנקל הביא שכך הנוסחא בכת"י ברוב הדפוסים, וכך היא גירסת ה'לחם משנה' (הל' מלכים פ"ו ה"א): 'אין כורתין ברית לעובדי עבודה זרה). ובקצת דפוסים: 'אין כורתין ברית לשבעה עממין' (הכנעני והחתי... יושבי הארץ בזמן ההוא).

ולפי זה אין לכרות ברית לא רק לשבעה עממין אלא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צג

האיסור הוא רק בשבעה עממין, ולדעה שניה האיסור הוא בכל האומות, ומה ששלמה המלך כרת ברית עם חירם מלך צור, יש לומר שלא נאסרה כריתת ברית אלא לשם עבודת כוכבים, כמו שנאמר 'לא תכרות להם ולא לקיהם ברית'.

ע"ז הוא רק כאשר באים להלחם עם ישראל " ... אבל כל זמן שלא ערכו עמהם מלחמה, אלא שהם רוצים לישב בשלום עם ישראל, עושים עמהם כריתת ברית. ומטעם זה כרת שלמה ברית עם חירם מלך צור, כי לא ערך עליו מלחמה".

וגם התוספות (יבמות כג, א, ד"ה ההוא) הביאו שלדעה אחת

יום שישי כ"ז כסלו ה'תשע"ה

איך אוהבים את ה'?

לאהבתו ויראתו, בשעה שיתכונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים. . . מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול. . . כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלוקים לא-ל חי'. הרי שהעיקר היא תחושת ה'תאוה הגדולה לידע השם הגדול, וידיעה זו היא דבר הנמנע מבני אדם, כפי שמאריך בהמשך הפרק (הלכות ז"ח), וכשהאדם מרגיש את ריחוקו מהבורא מתעוררים אצלו צימאון ותשוקה.

נמצא שלדעת הרמב"ם מצות האהבה אינה שונה במהותה ממצות היראה, כי גם האהבה אינה מתבטאת בתחושת קירוב אלא דוקא בתחושת הריחוק של האדם מהבורא, ולכן הרמב"ם מצרף את האהבה והיראה כאחד. ולכן נקט הרמב"ם כאן בלשון 'הא-ל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו' – ביטויים שבמקורם נאמרו ביחס ליראה ('ליראה את השם הנכבד והנורא'), כי גם האהבה, כמו היראה, שייכת לריחוק ולתחושת הביטול מפני 'הא-ל הנכבד והנורא'.

(לקוטי שיעורי ל"ד עמ' 36 ואיך. מאורה של תורה ז"א עמ' ה)

הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה א: האל הנכבד והנורא הוה - מצוה לאהבו וליראה הימנו.

יש לעיין: מדוע צירף הרמב"ם את מצוות אהבת ה' ויראת ה' כאחד והלא הן שתי מצוות נפרדות (וכפי שהוא מונה אותן במנין המצוות) וגם הפכויות – אהבה היא תחושה נפשית של קירוב, ואילו יראה היא תחושה של ריחוק? אלא שמעיון בלשון הרמב"ם עולה שאהבת ה' שונה במהותה מאהבה בין בני אדם:

ככלל, רגש האהבה כולל: א) רצון ותשוקה להתקרב לנאהב. ב) תענוג מההתקרבות. באהבת בני אדם קיימים בדרך כלל שני הרגשות, כי כאשר קיים הרצון להתקרב אין דבר המונע את הקירוב, אך באהבת ה', גם כאשר האדם צמא וחושק להתקרב לה' אין הכרח שרגש הקירוב אכן יבוא שהרי אין כל ערך בין נברא לבורא כדי שהנברא יחוש קרוב אליו ויתכן שיישאר בצימאון ולא יבוא לקירוב עצמו. ואלו הם דברי הרמב"ם (בהלכה הבאה): 'והיאך היא הדרך

שבת קודש כ"ח כסלו ה'תשע"ה

אונס שהוא כרצון

בהם' וקיום המצוות לא אמור להביא למיתה, אבל אם לא נאנס לעבור על דין התורה אלא נחלה ונוטה למות, והוא רוצה להתרפא בדבר האסור - אין זה נחשב אונס אלא רצון.

וה'עונג יום טוב' (סוף סי' ג) מיישב על פי המבואר בגמרא (ב"ב מז, ב) שמכירה באונס נחשבת מכירה (תליוהו וזבין - זביניה זביני'), אבל יש הבדל בין 'אונסא דנפשיה', אונס מחמת עצמו (כגון שנאלץ למכור כי הוא זקוק לכסף) ל'אונסא דאחריני', שאחרים אילצוהו למכור על ידי עיניוים וכדומה: באונס מחמת עצמו הוא מסכים למכירה בלב שלם, אבל אם אחרים אילצו אותו אינו מוכר בהסכמה מלאה ואין זו מכירה.

ולפי זה יש לבאר גם את דברי הרמב"ם: כשחלה ונטה למות ו"אין תרופה למכתו בלתי אם יעבור על האיסור" הרי זה 'אונס דנפשיה' וכיון שעבר על האיסור מרצונו נענש, אבל כשאנסוהו אחרים אינו נענש, כי לא עבר על האיסור מרצונו אלא מאונס.

הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ו: ומתרפאין פכל אסורין שבתרפא במקום סכנה, חוץ מצבירה ורה וגלוי עריות ושפיכות דמים - שאפלו במקום סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא - עונשין אותו.

והקשה ה'מעשה רוקח' (יעוד אחרונים):

לעיל (ה"ד) כתב הרמב"ם "כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג... מפני שעבר באונס אין מלקין אותו". מדוע אם כן כשעבר ונתרפא במקום סכנה בדבר שנאמר בו 'יהרג ואל יעבור', עונשים אותו, והרי היה אנוס? ותירץ:

האונס בהלכה האמורה הוא אונס גמור, שאם לא היה עובר, בוודאי היו ממיטים אותו, ולכן אם עבר אינו נענש, אבל כאן אין זה אונס גמור, כי אף שהוא חולה מסוכן, אין וודאות שימות אם לא יתרפא בדבר האסור, ומשום כך אם עבר ונתרפא עונשין אותו.

ויש שביארו (מנחת חינוך מצוה רצו, עבודת המלך ועוד):

כאשר אונסים אותו לעבור על ציווי התורה ואם לא יעבור יהרג - אין להענישו אם עבר, כי התורה אמרה 'וחי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ב כ"ח כסלו ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ב כסלו ה'תשע"ה

הלכות מלכים ומלחמות

פרק י

1 א. בן נח ששגג באחת ממצוותיו, פטור מכלום; חוץ
 2 מרוצח בשגגה - שאם הרגו גואל הדם, אינו נהרג עליו;
 3 ואין לו עיר מקלט, אבל בתי דיניהם אין ממיטין אותו.
 4 במה דברים אמורים? בשוגג באחת ממצוות ועבר בלא
 5 פונה, כגון שבעל אשת חברו, ודמה שהיא אשתו או
 6 פניה. אבל אם ידע שהיא אשת חברו, ולא ידע שהיא
 7 אסורה עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו, וכן אם
 8 הרג, והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד,
 9 ונהרג. ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו ללמד
 10 ולא למד.
 11 ב. בן נח שאנסו אנס לעבר על אחת ממצוותיו, מתר לו
 12 לעבר; אפלו נאנס לעבר עבודה זרה - עובר, לפי שאינם
 13 מצוין על קדוש השם. ולעולם אין עונשין מהן לא קטן,
 14 ולא חרש, ולא שוטה - לפי שאינן בני מצוות.
 15 ג. בן נח שנתגיר, ומל וטבל, ואחר כך רצה לחזר מאחרי
 16 ה', ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקדם - אין שומעין
 17 לו; אלא יהיה פישאל לכל דבר, או יתרג. ואם היה קטן
 18 כשהטבילו אותו בית דין - יכול למחות בשעה שיגדיל,
 19 ויהיה גר תושב בלבד; וכיון שלא מחה בשעתו [מיד
 20 כשהגדיל] - שוב אינו ממחה, אלא הרי הוא גר צדק.
 21 לפיכך, אם בא לקטנה שהטבילה בית דין - כסף כתבתה,
 22 או קנס אונס או מפתה, יהיה הכל תחת יד בית דין, עד
 23 שתגדיל ולא תמחה בגרות; שמא תטל, ותגדיל ותמחה,
 24 ונמצאת זו אוכלת בגיורתה מעות שאין לה זכות בהן אלא
 25 בדיני ישראל.
 26 ד. בן נח שברף [קילל] את השם, או שעבר עבודה זרה,
 27 או שבא על אשת חברו, או שהרג חברו, ונתגיר - פטור.
 28 הרג בן ישראל, או שבא על אשת ישראל, ונתגיר - חייב;
 29 והורגין אותו על בן ישראל, וחונקין אותו על אשת
 30 ישראל שבעל - שהרי נשתנה דינו.
 31 ה. בכר בארנו, שכל מיתת בני נח בסוף - אלא אם בעל
 32 אשת ישראל נערה מארשה, יסקל, ואם בעלה אחר
 33 שנוכסה לחפה קדם שתבעל, יחנק.
 34 ו. מפי הקבלה [ממדרש ה], שבגני נח אסורין בהרבעת
 35 בהמה ובהרבעת אילן בלבד; ואין נהרגין עליהן. וגוי
 36 שהכה ישראל - אפלו חבל בו - אף על פי שהוא חייב
 37 מיתה, אינו נהרג.
 38 ז. המילה - נצטוו בה אברהם וזרעו בלבד, שאמר:

42 "אתה וזרעך אחריך, לדרותם". יצא זרעו של ישמעאל,
 43 שאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע". ויצא עשו, שהרי
 44 יצחק אמר ליצחק: "ויפתן לך את ברכת אברהם, לך
 45 ולזרעך" - מפלל, שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק
 46 בדתו ובדרכו השרה, והן המחזיקין במילה.
 47 ח. אמרו חכמים, שבגני קטורה, שהם זרעו של אברהם
 48 שבאו אחר ישמעאל ויצחק - חייבין במילה. והואיל
 49 ונתערבו היום בני ישמעאל בגני קטורה, יתחייבו הכל
 50 במילה בשמיני; ואין נהרגין עליה.
 51 ט. גוי שעסק בתורה, חייב מיתה; לא יעסק אלא בשבע
 52 מצוות שלהם בלבד. וכן גוי ששבת - אפלו ביום מימות
 53 החול - אם עשה אותו לעצמו כמו שבת, חייב מיתה; ואין
 54 צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר: אין
 55 מניחין אותם לחדש דבר, ולעשות מצוות לעצמן מדעתן,
 56 אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמד
 57 בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה, או שבת,
 58 או חדש דבר - מפין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו
 59 שהוא חייב מיתה על זה; אבל אינו נהרג.
 60 י. בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה, כדי
 61 לקבל שכר - אין מונעין אותו לעשות אותה כהלכתה.
 62 ואם הביא עולה, מקבלין ממנו. וכן צדקה, מקבלין ממנו;
 63 ויראה לי, שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא נוזן
 64 מישראל, ומצוה עליהם להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה
 65 - מקבלין ממנו, ונותנין אותה לעניי גוים.
 66 יא. חייבין בית דין של ישראל לעשות שופטים לאלו
 67 הגרים התושבים, לדון להם על פי משפטים אלו, כדי
 68 שלא ישחת העולם. אם ראו בית דין שיעמידו שופטיהם
 69 מהם, מעמידין; ואם ראו שיעמידו להם מישראל,
 70 מעמידין.
 71 יב. שני גוים שבאו לפניהם לדון בדיני ישראל, ורצו
 72 שניהם - דנין להם דין תורה. האחד רוצה, והאחד אינו
 73 רוצה - אין כופין אותו לדון אלא בדיניהם. היה ישראל
 74 וגוי - אם יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו בדיניהם
 75 ואומרים לו: 'כף דיניכם'; ואם יש זכות לישראל בדיניהם
 76 - דנין לו ואומרים לו: 'כף דינינו'. ויראה לי, שאין עושין
 77 כן לגר תושב, אלא לעולם דנין לו בדיניהם. וכן יראה לי,
 78 שנותנין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים
 79 בישראל, שהרי אנו מצוין להחיותם, שאמר: "לגר אשר
 80 בשעריך תמננה ואכלה". וזה שאמרו חכמים: 'אין כופלין
 81 להם שלום' - [שלום שלום] - בגוים, לא בגר תושב.
 82 אפלו הגוים - צווי חכמים לבקר חוליהם, ולקבר מתייהם
 83 עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני
 84 דרכי שלום; הרי נאמר: "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל
 85 מעשיו", ונאמר: "דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

פֶּרֶק יא

מלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה 47
 והצליח, ונצח כל האמות שסביביו, ובנה מקדש במקומו, 48
 וקבץ נדחי ישראל - הרי זה משיח בודאי. (ויתקן את 49
 העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל 50
 עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם 51
 אחד) ואם לא הצליח עד פה, או נהרג - בידוע שאינו זה 52
 שהבטיחה תורה עליו, והרי הוא ככל מלכי בית דוד 53
 השלמים הפשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא 54
 אלא לנסות בו רבים, שנאמר: "ומן המשפילים יפשלנו, 55
 לצרוף בהם ולכבד וללבן - עד עת קץ, כי עוד למועד". 56
 אף ישוע הנוצרי שדמה שיהיה משיח, ונהרג בבית דין - 57
 כבר נתנבא בו דניאל, שנאמר: "וכני פריצי עמך ינשאו 58
 להעמיד חזון - ונקשלו". וכי יש מכשול גדול מזה, שכל 59
 הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ 60
 נדחיהם ומחזק מצותו, וזה גרם לאבד ישראל בכרב, 61
 ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות 62
 רב העולם לעבד אלוה מבלעדי ה'! אכל מחשבות בורא 63
 העולם - אין פח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא 64
 מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע 65
 הנוצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו [- מוחמד] - 66
 אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן העולם בלו 67
 לעבד את ה' ביחד, שנאמר: "כי אז אהפוך אל עמים שפה 68
 ברורה, לקרא כלם בשם ה', ולעבדו שכם אחד". כיצד? 69
 כבר נתמלא העולם בלו מדברי המשיח, ומדברי התורה 70
 ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים, 71
 ובעמים רבים ערלי לב; והם נושאים ונותנים בדברים 72
 אלו, ובמצוות התורה - אלו אומרים: 'מצוות אלו אמת 73
 היו, וכבר בטלו בזמן הזה, ולא היו נוהגות לדורות'. ואלו 74
 אומרים: 'דברים נסתרים יש בקן, ואינן כפשוטן, וכבר 75
 בא משיח, וגלה נסתריהם'. וכשיצמד המלך המשיח 76
 באמת, ויצליח וירום וינשא - מיד הם כלם חוזרים 77
 ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם 78
 הטעום. 79

פֶּרֶק יב

א. אל יעלה על דעתך, שבימות המשיח יבטל דבר 81
 ממנהגו של עולם, או יהיה שם חדוש במעשה בראשית; 82
 אלא עולם ממנהגו הולך. וזה שנאמר בישעיה: "והגן זאב 83
 עם כבש, ונמר עם גדי ירבץ", משל וחידה. ענין הדבר - 84
 שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי אמות העולם 85
 המשוליים כזאב ונמר, שנאמר: "זאב ערבות ישודם - נמר 86
 שגד על צריהם". ויחזרו כלם לדת האמת, ולא יגזלו ולא 87
 ישחיתו, אלא יאכלו דבר המתר בנחת פישראל, שנאמר: 88
 "ואריה, כבקר יאכל תבן". כל פיוצא באלו הדברים 89
 הכתובים בענין המשיח, משלים הם; ובימות המלך 90
 המשיח יודע לכל לאיזה דבר היו משל, ומה ענין רמוזו 91
 בהם. 92

א. המלך המשיח עתיד לעמד ולהחזיר מלכות בית דוד 2
 לישנה, הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי 3
 ישראל. וחזו"ן כל המשפטים בקמיו, כשהיו מקדם: 4
 מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה 5
 האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו 6
 מחכה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא 7
 בתורה ובמשה רבנו; שהרי תורה העידה עליו, שנאמר: 8
 "ושב ה' אליהי את שבותך, ורחמך; ושב, וקבצך מכל 9
 העמים. . . אם יהיה נדחך בקצה השמים - משם יקבצך 10
 ה' אליהיך. . . והביאך ה' אליהיך אל הארץ. . .". ואלו 11
 הדברים המפורשים בתורה, הם פוללים כל הדברים 12
 שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר, 13
 ושם נבא בשני המשיחים - במשיח הראשון שהוא דוד, 14
 שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיצמד 15
 מבני בניו, שמושיע את ישראל מיד בני עשו. ושם הוא 16
 אומר: "אראנו ולא עתה", זה דוד; "אשורנו ולא קרוב", 17
 זה המלך המשיח. "דרך כוכב מצעק", זה דוד; "וקם 18
 שבט מישראל" זה המלך המשיח. "ומחץ פאתי מואב" 19
 - זה דוד, וכן הוא אומר: "ויף את מואב, וימדדס בחבל". 20
 "וקרקר כל בני שת" - זה המלך המשיח, שנאמר בו: 21
 "ומשלו מים עד ים". "והיה אדום ירשה" - לדוד, 22
 שנאמר: "ותהי אדום לדוד לעבדים וגו'". "והיה ירשה 23
 וגו'" - זה המלך המשיח, שנאמר: "ועלו מושעים בהר 24
 ציון, לשפט את הר עשו". 25
 ב. אף בערי מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה' אליהיך 26
 את גבולך. . . ונספת לך עוד שלש ערים. . ."; ומעולם לא 27
 היה דבר זה [ט' ערים], ולא צוה הקדוש ברוך הוא לתהו 28
 [לחינם]. אכל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה, 29
 שכל הספרים מלאים מדבר זה. 30
 ג. אל יעלה על דעתך, שהמלך המשיח צריך לעשות 31
 אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים, 32
 וכיוצא בדברים אלו שהטפשים אומרים; אין הדבר כן! 33
 שיהי רבי עקיבה חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה 34
 נושא פליו של כוזבא המלך, והוא היה אומר עליו, שהוא 35
 המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך 36
 המשיח, עד שנהרג בעוונות; כיון שנהרג, נודע להם 37
 שאינו משיח; ולא שאלו ממנו חכמים, לא אות ולא 38
 מופת. ועקר הדברים ככה הן: שהתורה הזאת אין חקיה 39
 ומשפטיה משתנים לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין 40
 עליהן, ולא גורעין מהן; וכל המוסיף או גורע, או שגלה 41
 פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן - הרי 42
 זה בודאי רשע ואפיקורוס. 43
 ד. ואם יצמד מלך מבית דוד, והנה בתורה ועוסק 44
 במצוות כדור אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכף 45
 כל ישראל לילך בה ולחזק בה (פרצות הדת), וילחם 46

47 שדי. ומגן פרקים של ספר זה, אָחַד וּשְׁמוֹנִים: הַלְכוֹת
 48 סְנֵהֲדָרִין, שֶׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת עֲדוּת, שְׁנַיִם
 49 וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת מְמָרִים, שְׁבַעַה פְּרָקִים; הַלְכוֹת
 50 אֲבָל, אַרְבַּעַה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹת,
 51 שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים.

52 **סיום מחזור הל"ג**
 53 **במסלול ג' פרקים ליום**

54 **יום שני כ"ג כסלו ה'תשע"ה**

55 **תחילת מחזור הל"ד**
 56 **במסלול ג' פרקים ליום**

57 **בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.**

58 **אֵז לֹא אֲבוֹשׁ, בְּהֵיטִי אֵל כָּל מְצוֹתֶיךָ.**

59 **הַקְדָּמָה**

60 כָּל הַמְצוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לְמִשְׁחֵי בְּסִינַי - בְּפִרְוֶשֶׁן נִתְּנוּ,
 61 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לַחַת הָאֲבָן, וְהַתּוֹרָה
 62 וְהַמִּצְוָה". "תּוֹרָה", זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב; וְ"מִצְוָה", זוֹ
 63 פְּרוּשָׁה. וְצִנּוּ לְעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה, עַל פִּי הַמִּצְוָה. וּמִצְוָה זוֹ,
 64 הִיא הַנִּקְרָאֵת 'תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה'. כָּל הַתּוֹרָה - כְּתוּבָה מִשָּׁה
 65 רַבְּנוּ קָדֵם שְׁיָמוּת, בְּכֹתֵב יְדוּ. וְנִתְּן סֵפֶר תּוֹרָה לְכָל שֶׁכֵּט
 66 וְשֶׁכֵּט; וְסֵפֶר אֶחָד - נִתְּנָהוּ בְּאֵרוֹן לְעֵד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִקַּח
 67 אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה, וְשָׂמְתָם אִתּוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה'
 68 אֱלֹהֵיכֶם; וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד". וְהַמִּצְוָה, הוּא פְּרוּשׁ הַתּוֹרָה
 69 - לֹא כְּתוּבָה; אֲלֵא צִוָּה בַּהּ לְזַקְנִים וְלִיהוֹשֻׁעַ וְלִשָּׂאָר כָּל
 70 יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֲתָכֶם
 71 - אִתּוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת". וּמִפְּנֵי זֶה נִקְרָאֵת 'תּוֹרָה שְׁבַעַל
 72 פֶּה'. אִף עַל פִּי שְׂלֵא נִכְתְּבָה תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, לְמַדָּה מִשָּׁה
 73 רַבְּנוּ בְּלָה בְּבֵית דִּינּוּ לְשִׁבְעִים זְקֵנִים; וְאֶלְעָזָר וּפִינְחָס
 74 וְיִהוֹשֻׁעַ, שֶׁלְּשִׁתָּן קָבְלוּ מִמֶּשֶׁה. וְלִיהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא תַלְמִידוֹ
 75 שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, מִסֵּר תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה וְצִוָּהוּ עֲלֵיהֶ; וְכֵן
 76 יִהְיֶשֶׁע, כָּל יְמֵי חַיָּו לְמַד עַל פֶּה. וְזִקְנִים רַבִּים קָבְלוּ
 77 מִיְהוֹשֻׁעַ, וְקָבַל עֲלֵי מִן הַזְּקֵנִים וּמִפִּינְחָס; וּשְׂמוּאֵל קָבַל
 78 מֵעֲלֵי וּבֵית דִּינּוּ, וְדוּד קָבַל מִשְׂמוּאֵל וּבֵית דִּינּוּ. וְאַחֲרָיָה
 79 הַשִּׁילְנִי, מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם הָיָה, וְלֹא הָיָה, וְשָׁמַע מִמֶּשֶׁה,
 80 וְהָיָה קָטָן בִּימֵי מֹשֶׁה; וְהוּא קָבַל מִדּוּד וּבֵית דִּינּוּ. אֲלֵיָהוּ
 81 קָבַל מֵאַחֲרָיָה הַשִּׁילְנִי וּבֵית דִּינּוּ, וְאֶלְיָשַׁע קָבַל מֵאַלְיָהוּ
 82 וּבֵית דִּינּוּ, וְיִהוֹיָדָע הִכְהֵן קָבַל מֵאַלְיָשַׁע וּבֵית דִּינּוּ, וְיִזְכְּרִיָּה
 83 קָבַל מִיְהוֹיָדָע וּבֵית דִּינּוּ, וְהוֹשֻׁעַ קָבַל מִזְכְּרִיָּה וּבֵית דִּינּוּ,
 84 וְעָמוֹס קָבַל מִהוֹשֻׁעַ וּבֵית דִּינּוּ, וְיִשְׁעִיָּה קָבַל מֵעָמוֹס וּבֵית

1 **ב. אָמְרוּ חֲכָמִים:** 'אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיָּמוֹת הַמִּשְׁחִית,
 2 אֲלֵא שֶׁעָבָד מַלְכוּת בַּלְבָד'. וְיִרְאָה מִפְּשׁוּטֵם שֶׁל דְּבָרֵי
 3 הַנְּבִיאִים, שֶׁבְּתַחֲלֵת יָמוֹת הַמִּשְׁחִית תִּהְיֶה מְלַחְמַת גּוֹג [- שֵׁם
 4 הַמֶּלֶךְ] וּמַגּוּג [- שֵׁם אוֹמְתוֹ]; וְשֶׁקָדֵם מְלַחְמַת גּוֹג וּמַגּוּג,
 5 יַעֲמֹד נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: 'יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת לְבָס, שֶׁנֶּאֱמַר:
 6 "הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי גּוֹג". וְאֵינוּ בָּא לֹא לְטַהֵר
 7 הַטָּמֵא וְלֹא לְטַמֵּא הַטָּהוֹר, וְלֹא לְפַסֵּל אֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּחֻקַּת
 8 בְּשָׂרוֹת, וְלֹא לְהַכְשִׁיר מִי שֶׁהִחְזִקוּ פְּסוּלִין; אֲלֵא לְשׁוּם
 9 שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם". וְיֵשׁ
 10 מִן הַחֲכָמִים שְׂאוֹמְרֵי, שֶׁקָדֵם בִּיאַת הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁחִית, יָבֹא
 11 אֱלֹהֵי. וְכָל אֵלֵי הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לֹא יֵדַע אָדָם הֵיאָף
 12 יְהִי, עַד שֶׁיְהִי; שֶׁדְּבָרִים סְתוּמִין הֵם אֲצֵל הַנְּבִיאִים. גַּם
 13 הַחֲכָמִים אֵין לָהֶם קְבִלָה בַּדְּבָרִים אֵלֵינוּ, אֲלֵא לְפִי הַכְרַע
 14 הַפְּסוּקִים; וְלִפְיָכֶף יֵשׁ לָהֶם מַחְלָקַת בַּדְּבָרִים אֵלֵינוּ. וְעַל כָּל
 15 פְּנִים, אֵין סְדוּר הַיָּוֵת דְּבָרִים אֵלֵינוּ וְלֹא דְקְדוּקֵיהֶם, עֶקֶר
 16 בְּדַת. וְלַעוֹלָם לֹא יִתְעַסֵּק אָדָם בַּדְּבָרֵי הַהֲגָדוֹת, וְלֹא יִאָרֶיף
 17 בַּדְּבָרֵי מְדַרְשׁוֹת הָאֱמוּרִים בְּעִנְיָנֵים אֵלֵינוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, וְלֹא
 18 יִשְׁמַע עֶקֶר - שְׂאִינָן מְבִיאִין לֹא לְיָדֵי אַחֲבָה, וְלֹא לְיָדֵי
 19 יִרְאָה. וְכֵן לֹא יִחְשַׁב הַקָּצִין; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'תַּפַּח דַּעְתָּן
 20 שֶׁל מַחְשְׁבֵי קָצִין'. אֲלֵא יִחַפֵּה וְיִאֲמִין בְּכָלל [- בַּעֲיָקָר]
 21 הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ.
 22 **ג. בִּימֵי הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁחִית,** כְּשֶׁתִּתְּשֵׁב מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַבְּצוּ אֵלָיו
 23 כָּל יִשְׂרָאֵל, יִתְחַסְּפוּ [יַחוּס הַמַּשְׁפָּחָה] כְּלָם עַל פִּי בְרוּחַ
 24 הַקֹּדֶשׁ שֶׁתִּגְנוֹחַ עֲלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיֹשֵׁב מִצְרַף וּמִטַּהַר וּגּוֹ".
 25 וּבְבִנְיָ לֹא מִטַּהַר [- מִיִּחוּס] תַּחֲלָה, וְאוֹמֵר: 'זֶה מִיִּחְסַס בָּהֶן,
 26 וְזֶה מִיִּחְסַס לֹא', וְדוּחָה אֶת שְׂאִין מִיִּחְסִין לְיִשְׂרָאֵל; תְּרִי
 27 הוּא אוֹמֵר: "וְיִאֲמַר הַתַּרְשֵׁתָא לָהֶם. . . עַד עֲמַד כְּהֵן
 28 לְאוּרִים וְלַחֲמִים". הִנֵּה לְמַדָּת, שֶׁבְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְתַיַּחֲסִין
 29 הַמְּתַקְּיָן, וּמְדַיְעִין מִיִּחְסַס. וְאֵינוּ מִיִּחְסַס יִשְׂרָאֵל אֲלֵא
 30 לְשִׁבְטֵיהֶם, שֶׁמוֹדִיעַ שְׁנֵה מִשְׁבֵּט פְּלוּנֵי וְזֶה מִשְׁבֵּט פְּלוּנֵי.
 31 אֲבָל אֵינוּ אוֹמֵר עַל שֶׁהֵם בְּחֻקַּת בְּשָׂרוֹת: 'זֶה מִמְּזוֹר, וְזֶה
 32 עֶבֶד' [כַּנְעֲנִי] - שֶׁהָיָה הוּא שֶׁמִּשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְמָעָה, נִטְמָעָה.
 33 **ד. נִתְּאוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים יָמוֹת הַמִּשְׁחִית -** לֹא כְּדֵי
 34 שִׁישְׁלִטוּ עַל כָּל הָעוֹלָם, וְלֹא כְּדֵי שִׁירְדוּ [יִשְׁתַּעַבְדוּ] בְּגוֹיִם,
 35 וְלֹא כְּדֵי שִׁינְשָׂאוּ אוֹתָם הָעַמִּים, וְלֹא כְּדֵי לְאַכֵּל וְלִשְׁתּוֹת
 36 וְלִשְׁמַח; אֲלֵא כְּדֵי שִׁיְהִי פְּנוּיִן בַּתּוֹרָה וְחֻקְמַתָּהּ, וְלֹא
 37 יְהִיָּה לָהֶם נוֹגֵשׁ וּמִכְשָׁל [מַהֲתוֹרָה], כְּדֵי שִׁיִּזְכּוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם
 38 הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ בַּהֲלֹכוֹת תְּשׁוּבָה.
 39 **ה. וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן,** לֹא יְהִיָּה שֵׁם לֹא רָעַב וְלֹא מְלַחְמָה וְלֹא
 40 קִנְיָה וְתַחֲרוּת - שֶׁהַטּוֹבָה תִּהְיֶה מִשְׁפַּעַת הַרְבֵּה, וְכָל
 41 הַמְּעַדְנִים מִצּוּיִן בְּעֶפֶר. וְלֹא יְהִיָּה עֶסֶק כָּל הָעוֹלָם, אֲלֵא
 42 לְדַעַת אֶת ה' בַּלְבָד. וְלִפְיָכֶף יְהִי חֲכָמִים גְּדוֹלִים, וְיִוְדְעִים
 43 דְּבָרִים הַסְּתוּמִים הַעֲמֻקִּים; וְיִשְׁיַגּוּ דַעַת בּוֹרְאֵם כְּפִי כַחַ
 44 הָאָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מִלְּאָה הָאָרֶץ דַּעָה אֶת ה', כַּמִּים לִיָּם
 45 מְכַסִּים".
 46 כְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. וְנִגְמַר סֵפֶר אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, בְּעֶזְרַת

48 עלִיִּתֵן בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. וְכֵן הָיָה הַדָּבָר תָּמִיד, עַד רַבְּנֵי
 49 הַקְּדוּשׁ. וְהוּא קֹבֵץ כָּל הַשְּׂמוּעוֹת וְכָל הַדִּינִין וְכָל הַבְּאוּרִין
 50 וְהַפְּרוּשִׁין שֶׁשָּׁמְעוּ מִמֹּשֶׁה רַבְּנֵי, וְשִׁלְּמוּ בֵּית דִּין שֶׁל כָּל
 51 דוֹר וָדוֹר, בְּכָל הַתּוֹרָה זֶלָּה; וְחִבְרוּ מִהַפֵּל סֵפֶר הַמִּשְׁנָה.
 52 וְשִׁנְּנוּ לְחֻקִּים בְּרַבִּים, וְנִגְלָה לְכָל יִשְׂרָאֵל; וְכִתְּבוּהוּ בְּלָם,
 53 וְרִבְצוּ בְּכָל מְקוֹם, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה
 54 מִיִּשְׂרָאֵל. וְלָמָּה עָשָׂה רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ כֵּן, וְלֹא הֵנִיחַ הַדָּבָר
 55 כְּמוֹת שֶׁהָיָה? לְפִי שֶׁרָאָה שֶׁהַתְּלִמִּידִים מִתְּמַעְטִין וְהוֹלְכִין,
 56 וְהַצְּרוֹת מִתְּחַדְּשׁוֹת וּבָאוֹת, וּמְלַכּוֹת הַרְשָׁעָה פּוֹשְׁטֹת
 57 בְּעוֹלָם וּמִתְּגַבְּרֹת, וְיִשְׂרָאֵל מִתְּגַלְּגֵלִין וְהוֹלְכִין לְקִצּוֹת -
 58 חֵבֵר חִבּוֹר אֶחָד לְהֵיוֹת בְּיַד בְּלָם, כְּדִי שֶׁיִּלְמְדוּהוּ בְּמִהְרָה
 59 וְלֹא יִשְׁכַּח; וְיִשָּׁב כָּל יָמָיו הוּא וּבֵית דִּינֵו, וְלִמַּד הַמִּשְׁנָה
 60 בְּרַבִּים. וְאֵלֶּה הֵם גְּדוּלֵי הַחֻקִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית דִּינֵו שֶׁל
 61 רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ: שְׁמֵעוֹן וְגַמְלִיאֵל בְּנֵי, וְרַבִּי
 62 אָפֶס, וְרַבִּי חֲנִינְיָה בֶּר חֲמָא, וְרַבִּי חִזְיָא, וְרַבִּי יַנְאִי,
 63 וְרַבִּי קַפְרָא, וְשִׁמּוּאֵל, וְרַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי הוֹשַׁעְיָה. אֵלֶּה הֵם
 64 גְּדוּלֵי הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וְעַמְּהֵן אֲלֵפִים וּרְבֻבּוֹת
 65 מִשְׁאַר הַחֻקִּים. אַף עַל פִּי שֶׁאֵלֶּו הָאֶחָד עָשָׂר קִבְּלוּ
 66 מִרַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ וְעַמְּדוּ בְּמִדְרָשׁוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן קָטָן הָיָה, וְאַחַר
 67 כֵּן תְּלִמִּיד הָיָה לְרַבִּי יַנְאִי וְקִבְּלָה מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְכֵן רַב קִבְּלָה
 68 מִרַבִּי יַנְאִי, וְשִׁמּוּאֵל קִבְּלָה מִרַבִּי חֲנִינְיָה בֶּר חֲמָא. רַב חֵבֵר
 69 סִפְרָא וְסַפְרֵי לְבָאָר וְלַהוֹדִיעַ עֲקָרֵי הַמִּשְׁנָה, וְרַבִּי חִזְיָא חֵבֵר
 70 הַתּוֹסֵפֶת לְבָאָר עֲנִינֵי הַמִּשְׁנָה. וְכֵן רַבִּי הוֹשַׁעְיָה וְרַבִּי
 71 קַפְרָא חֵבֵר וְהַפְּרִיחוֹת לְבָאָר דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן
 72 חֵבֵר הַתְּלִמִּיד הַיְרוּשָׁלַּמִּי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אַחַר חִרְבָּן הַבַּיִת
 73 בְּקִרְוֵב מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וּמִגְּדוּלֵי הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ מִרַב
 74 וְשִׁמּוּאֵל - רַב הוֹנָא, וְרַב יְהוּדָה, וְרַב נַחְמָן, וְרַב כְּהָנָא;
 75 וּמִגְּדוּלֵי הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ מִרַבִּי יוֹחָנָן - רַבָּה בֶּר בַּר חֲנָא,
 76 וְרַבִּי אַמִּי, וְרַבִּי אַסִּי, וְרַבִּי דִּימִי, וְרַבִּי אַבּוּן. וּמִכָּל
 77 הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ מִרַב הוֹנָא וּמִרַב יְהוּדָה, רַבָּה וְרַב יוֹסֵף.
 78 וּמִכָּל הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ מִרַבָּה וְרַב יוֹסֵף, אַבְיִי וְרַבָּא;
 79 וּשְׁנֵיהֶם קִבְּלוּ גַם מִרַב נַחְמָן. וּמִכָּל הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ
 80 מִרַבָּא, רַב אֲשִׁי וְרַבִּינָא; וּמִרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב אֲשִׁי קִבְּלוּ מֵאַבּוּי רַב
 81 אֲשִׁי, וּמִרַבִּינָא.
 82 **נִמְצָא** מִרַב אֲשִׁי עַד מֹשֶׁה רַבְּנֵי עֲלֵי הַשְּׁלוֹם - אַרְבָּעִים
 83 דּוֹרוֹת, וְאֵלֶּו הֵן: (א) רַב אֲשִׁי מִרַבָּא, (ב) וְרַבָּא
 84 מִרַבָּה, (ג) וְרַבָּה מִרַב הוֹנָא, (ד) וְרַב הוֹנָא מִרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב
 85 וְשִׁמּוּאֵל, (ה) וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב וְשִׁמּוּאֵל מִרַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ,
 86 (ו) וְרַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ מִרַבִּי שְׁמֵעוֹן אַבּוּי, (ז) וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן
 87 מִרַבִּי גַמְלִיאֵל אַבּוּי, (ח) וְרַבִּי גַמְלִיאֵל מִרַבִּי שְׁמֵעוֹן אַבּוּי,
 88 (ט) וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן מִרַבִּי גַמְלִיאֵל הַזֶּקֶן אַבּוּי, (י) וְרַבִּי
 89 גַמְלִיאֵל הַזֶּקֶן אַבּוּי מִרַבִּי שְׁמֵעוֹן אַבּוּי, (יא) וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן
 90 מִהַלֵּל אַבּוּי וְשִׁמְאִי, (יב) וְהַלֵּל וְשִׁמְאִי מִשְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן,
 91 (יג) וְשִׁמְעָיָה וְאַבְטָלְיוֹן מִיְהוּדָה וְשְׁמֵעוֹן, (יד) וְיְהוּדָה
 92 וְשְׁמֵעוֹן מִיְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרִיחִיָּה וְנִתְמַאי הָאֲרַבְלִי, (טו) וְיְהוֹשֻׁעַ
 93 וְנִתְמַאי מִיּוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר וְיּוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן, (טז) וְיּוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר
 94 וְיּוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן מֵאַנְטִיגֵנוֹס, (יז) וְאַנְטִיגֵנוֹס מִשְׁמֵעוֹן

1 דִּינֵו, וּמִיְכָה קִבְּלָה מִיְשַׁעְיָה וּבֵית דִּינֵו, וְיּוֹאֵל קִבְּלָה מִמִּיכָה
 2 וּבֵית דִּינֵו, וְנַחְחוּס קִבְּלָה מִיּוֹאֵל וּבֵית דִּינֵו, וְחִבְּקוּק קִבְּלָה
 3 מִנַּחְחוּס וּבֵית דִּינֵו, וְצִפְנִיָּה קִבְּלָה מִחִבְּקוּק וּבֵית דִּינֵו,
 4 וְיַרְמְיָה קִבְּלָה מִצִּפְנִיָּה וּבֵית דִּינֵו, וְכִרְוֹף בֶּן גְּרִיָּה קִבְּלָה
 5 מִיַּרְמְיָה וּבֵית דִּינֵו, וְעֲזָרָא וּבֵית דִּינֵו קִבְּלוּ מִכִּרְוֹף בֶּן גְּרִיָּה
 6 וּבֵית דִּינֵו. בֵּית דִּינֵו שֶׁל עֲזָרָא, הֵן הַנְּקִרְאִין 'אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת
 7 הַגְּדוּלָּה'. וְהֵם - חֲגִי זְכַרְיָה וּמִלְאָכִי, וְדַנְיָאֵל חֲנַנְיָה מִיִּשְׂאֵל
 8 וְעֲזָרְיָה, וְנַחְמִיָּה בֶּן חַכְלִיָּה, וְיַמְרְדַּי בֶּלְשָׁן וְיַרְבֵּקָל; וְהַרְבֵּה
 9 חֻקִּים עִמָּהֶן, תְּשֻׁלוּס מֵאַה וְעֶשְׂרִים זְקֵנִים. הָאֶחָדֹן מֵהֶם
 10 הוּא שְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק, וְהוּא הָיָה מִכָּל הַמֵּאָה וְעֶשְׂרִים,
 11 וְקִבְּלָה תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה מִכָּלֶם; וְהוּא הָיָה כֵּהֵן גְּדוֹל אַחַר
 12 עֲזָרָא. אַנְטִיגֵנוֹס אִישׁ שׁוֹכֵו וּבֵית דִּינֵו קִבְּלוּ מִשְׁמֵעוֹן
 13 הַצְּדִיק וּבֵית דִּינֵו, וְיּוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרָדָה וְיּוֹסֵף בֶּן
 14 יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַּיִם וּבֵית דִּינֵם קִבְּלוּ מֵאַנְטִיגֵנוֹס וּבֵית
 15 דִּינֵו, וְיְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרִיחִיָּה וְנִתְמַאי הָאֲרַבְלִי וּבֵית דִּינֵם קִבְּלוּ
 16 מִיּוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר וְיּוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן וּבֵית דִּינֵם, וְיְהוּדָה בֶּן
 17 טַבָּאי וְשְׁמֵעוֹן בֶּן שִׁטַּח וּבֵית דִּינֵם קִבְּלוּ מִיְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 18 פְּרִיחִיָּה וְנִתְמַאי הָאֲרַבְלִי וּבֵית דִּינֵם. שְׁמֵעָיָה וְאַבְטָלְיוֹן גְּרִי
 19 הַצְּדִיק וּבֵית דִּינֵם קִבְּלוּ מִיְהוּדָה וְשְׁמֵעוֹן וּבֵית דִּינֵם. הַלֵּל
 20 וְשִׁמְאִי וּבֵית דִּינֵם קִבְּלוּ מִשְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן וּבֵית דִּינֵם.
 21 וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן בְּנוֹ שֶׁל הַלֵּל קִבְּלוּ מִהַלֵּל
 22 הַזֶּקֶן וּבֵית דִּינֵו. חֲמִשָּׁה תְּלִמִּידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 23 זַכַּאי, וְהֵם גְּדוּלֵי הַחֻקִּים שֶׁקִּבְּלוּ מִמֶּנּוּ; וְאֵלֶּו הֵם - רַבִּי
 24 אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי יוֹסֵי הַכֵּהֵן, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן
 25 בֶּן נַתְנָאֵל, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרֹף. וְרַבִּי עֲקִיבָה בֶּן יוֹסֵף קִבְּלָה
 26 מִרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל, וְיּוֹסֵף אַבּוּי גַר צְדִיק הָיָה. וְרַבִּי
 27 יְשַׁמְעָאֵל וְרַבִּי מֵאִיר בֶּן גַּר הַצְּדִיק קִבְּלוּ מִרַבִּי עֲקִיבָה, וְגַם
 28 קִבְּלָה רַבִּי מֵאִיר וְחִבְּרֵי מִרַבִּי יְשַׁמְעָאֵל. חִבְּרֵי שֶׁל רַבִּי
 29 מֵאִיר - הֵם רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן, וְרַבִּי
 30 נַחְמִיָּה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ, וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסְּנַדְלָר,
 31 וְשְׁמֵעוֹן בֶּן עֲזַאי, וְרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיּוֹן. וְכֵן קִבְּלוּ חִבְּרֵי
 32 שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָה מִרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל; וְחִבְּרֵי שֶׁל רַבִּי
 33 עֲקִיבָה - הֵם רַבִּי טַרְפוֹן רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְרַבִּי
 34 שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. רַבִּי גַמְלִיאֵל הַזֶּקֶן
 35 קִבְּלָה מִרַבִּי שְׁמֵעוֹן אַבּוּי, בְּנוֹ שֶׁל הַלֵּל הַזֶּקֶן, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן
 36 בְּנוֹ קִבְּלָה מִמֶּנּוּ, וְרַבִּי גַמְלִיאֵל בְּנוֹ קִבְּלָה מִמֶּנּוּ, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן
 37 בְּנוֹ קִבְּלָה מִמֶּנּוּ. וְרַבִּי יְהוּדָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמֵעוֹן זֶה, הוּא
 38 הַנְּקִרְאָ 'רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ', וְהוּא קִבְּלָה מֵאַבּוּי, וּמִרַבִּי אֶלְעָזָר
 39 בֶּן שְׁמוּעַ וּמִרַבִּי שְׁמֵעוֹן חֵבֵר. רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ חֵבֵר הַמִּשְׁנָה.
 40 וּמִיְמֹת מֹשֶׁה רַבְּנֵי וְעַד רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ, לֹא חֵבְרוּ חֵבֵר
 41 שְׁמֵעוֹן אֶתֹו בְּרַבִּים בְּתוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה; אֲלֹא בְּכָל דוֹר
 42 וָדוֹר, רֹאשׁ בֵּית דִּין אוֹ נָבִיא שֶׁיְהִיָּה בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, כּוֹתֵב
 43 לְעֲצָמוֹ זְכוֹרֹן הַשְּׂמוּעוֹת שֶׁשָּׁמַע מִרַבּוֹתָיו, וְהוּא מְלַמֵּד עַל
 44 פֶּה בְּרַבִּים. וְכֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד כּוֹתֵב לְעֲצָמוֹ כְּפִי כַחוֹ,
 45 מִבְּאוֹר הַתּוֹרָה וּמִהַלְכוּתֶיהָ כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַע, וּמִדְּבָרִים
 46 שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּכָל דוֹר וָדוֹר, בְּדִינֵים שֶׁלֹּא לְמַדּוּם כְּפִי
 47 הַשְּׁמוּעָה אֲלֹא בְּמִדָּה מִשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת, וְהַסְּפִימוֹ

מתוך מהדורת חזק

- 1 הצדיק, (יח) ושמעון הצדיק מעזרא, (יט) ועזרא מברוך,
 2 (כ) וברוך מירמיה, (כא) וירמיה מצפניה, (כב) וצפניה
 3 מתבקוק, (כג) וחקבוק מנחום, (כד) ונחום מיואל,
 4 (כה) ויואל ממיכה, (כו) ומיכה מישעיה, (כז) וישעיה
 5 מעמוס, (כח) ועמוס מהושע, (כט) והושע מזכריה,
 6 (ל) וזכריה מיהודע, (לא) ויהודע מאלישע,
 7 (לב) ואלישע מאליהו, (לג) ואליהו מאחיה, (לד) ואחיה
 8 מדוד, (לה) ודוד משמואל, (לו) ושמואל מעלי, (לז) ועלי
 9 מפינחס, (לח) ופינחס מיהושע, (לט) ויהושע ממשה
 10 רבנו, (מ) ומשה רבנו מפי הגבורה - נמצא שכלם מעם
 11 ה' אלהי ישראל.
 12 כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות - מהם
 13 ראשי ישיבות, ומהם ראשי גלילות, ומהם מסנהדרין
 14 גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים ורכבות ששמעו
 15 מהם ועמהם. רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי התלמוד;
 16 ורב אשי הוא שחבר התלמוד הפבלי בארץ שנער [בבבל]
 17, אחר שחבר רבי יוחנן התלמוד הירושלמי בכמו מאה
 18 שנה. וענין שני התלמודין - הוא פרוש דברי המשנה
 19 ובאור עמקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין
 20 מימות רבנו הקדוש ועד חבור התלמוד. ומשני
 21 התלמודים, ומן התוספתא, ומספרא וספרי, ומן
 22 התוספות [הבריייתות] - מכלם תבאר האסור והמותר,
 23 הטמא והטהור, החיב והפטור, הכשר והפסול, כמו
 24 שהעתיקו איש מפי איש מפי משה מסיני.
 25 גם תבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל
 26 דור ודור, לעשות סג לתורה, כמו ששמעו ממשה
 27 בפרוש, שנגמר "ושמרתם את משמרת", עשו משמרת
 28 למשמרת. וכן תבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו
 29 או שנהגו בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו
 30 הדור, לפי שאסור לסור מהם, שנגמר: "לא תסור מן
 31 הדבר אשר גידו לך - ימין ושמאל". וכן משפטים ודינין
 32 מפלאים שלא קבלום ממשה, ודנו בהם בית דין של אותו
 33 הדור במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן הזקנים,
 34 וגמרו שהדין כן הוא. הפל חבר רב אשי בתלמוד, מימות
 35 משה ועד ימיו. וחברו חכמי משנה חבורים אחרים, לפרש
 36 דברי התורה: רבי הושעיה תלמידו של רבנו הקדוש, חבר
 37 באור ספר בראשית [בראשית רבה]. ורבי ישמעאל פרש
 38 מ"אלה שמות" עד סוף התורה, והוא הנקרא 'מכילתא';
 39 וכן רבי עקיבה חבר מכילתא. וחכמים אחרים אחרים
 40 חברו מדרשות. והפל חבר קדם התלמוד הפבלי.
 41 נמצא רבינא ורב אשי וחבריהם, סוף גדולי חכמי
 42 ישראל המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו
 43 גזרות והתקינו תקנות והנהיגו מנהגות ופשוטה גזרתם
 44 ותקנתם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות
 45 מושבותיהם. ואחר בית דינו של רב אשי, שחבר התלמוד
 46 בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל בכל הארצות פזור יתר,
 47 והגיעו לקצוות ולאיים הרחוקים; ורבתה קטטה בעולם,
- ונשפתשו הדרכים בגזרות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא
 נתכנסו ישראל ללמד בישיבותיהם אלפים ורכבות כמו
 שהיו מקדם. אלא מתקבצים יחידים השרידים אשר ה'
 קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים בתורה,
 ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים מהם דרך
 המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד אחר התלמוד
 בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לבני מדינתו,
 או לבני מדינות רבות - לא פשוטו מעשיו בכל ישראל,
 מפני רחוק מושבותיהם ושבוש הדרכים, והיות בית דין
 של אותה המדינה יחידים, ובית דין הגדול של שבעים
 ואחד בטל מפמה שנים קדם חבור התלמוד. לפיכך, אין
 כופין אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין
 אומרים לבית דין זה לגזר גזרה שגזרה בית דין אחר
 במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך המשפט כן
 הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו שאין זה דרך
 המשפט הכתוב בתלמוד - אין שומעים לראשון, אלא למי
 שהדעת נוטה לדרךיו, בין ראשון, בין אחרון.
 ודברים הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות
 שנתחדשו אחר חבור התלמוד. אבל כל
 הדברים שבתלמוד הפבלי, חכמים כל ישראל ללכת בהן;
 וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהג בכל
 המנהגות שנהגו חכמים שבתלמוד, ולגזר גזרותם וללכת
 בתקנותם, הואיל וכל אותם הדברים שבתלמוד הסכימו
 עליהם כל ישראל, ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או
 שהנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כן הוא, הם כל
 חכמי ישראל או רבן, והן ששמעו הקבלה בעקרי התורה
 בלה דור אחר דור, עד משה רבנו עליו השלום. כל
 החכמים שעמדו אחר חבור התלמוד וכונו [התבוננו] בו,
 ויצא להם שם בחכמתם - הם הנקראים 'גאונים'. וכל אלו
 הגאונים שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער ובספרד
 ובצרפת - למדו דרך התלמוד והוציאו לאור תעלומותיו
 ובארו עניניו, לפי שדרך עמקה דרכו עד למאד; ועוד,
 שהוא בלשון ארמי מערב עם לשונות אחרות, לפי
 שאותה הלשון היתה ברורה לכל בשנער בעת שחבר
 התלמוד; אבל בשאר המקומות וכן בשנער בימי
 הגאונים, אין אדם מכיר אותה הלשון עד שמלמדים
 אותה. ושאלות רבות שזאלין אנשי כל עיר ועיר לכל גאון
 אשר היה ביניהם, לפרש להם דברים קשים שבתלמוד,
 והם משיבים להם כפי חכמתם, ואותם השואלים מקבצים
 התשובות, ועושין מהן ספרים להבין מהם. גם חברו
 הגאונים שבכל דור ודור, חבורים לבאר התלמוד: מהם
 מי שפרש הלכות יחידות, ומהם מי שפרש פרקים יחידים
 שנתקשו בימי, ומהם מי שפרש מסכתות וסדרים. ועוד
 חברו הלכות פסוקות, בענין האסור והמותר והחיב
 והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו קרובים
 למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו של תלמוד. וזו היא
 מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני ישראל, מיום שחבר

45 **יום שלישי כ"ד כסלו ה'תשע"ה**

מצוות עשה

46
 47 א. מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה, שגאמר: "אנכי ה' אלהיך".
 48 ב. ליחדו, שגאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד".
 49 ג. לאהבו, שגאמר: "ואהבת את ה' אלהיך".
 50 ד. ליראה מפניו, שגאמר: "את ה' אלהיך תירא".
 51 ה. להתפלל, שגאמר: "ועבדתם את ה' אלהיכם"; עבודה זו תפלה.
 52 ו. לדבקה בו, שגאמר: "ויבו תדבק".
 53 ז. להשבע בשמו, שגאמר: "ויבשמו תשבע".
 54 ח. להדמות בדרךיו הטובים והישרים, שגאמר: "והלכתם בדרךיו".
 55 ט. לקדש את שמו, שגאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל".
 56 י. לקרות קרית שמע פעמים בכל יום, שגאמר: "ודברתם בם".
 57 יא. ללמד תורה וללמדנה, שגאמר: "ושננתם לבניך".
 58 יב. לקשר תפלין בראש, שגאמר: "והיו לטטפת בין עיניך".
 59 יג. לקשר תפלין ביד, שגאמר: "וקשרתם לאות על ירך".
 60 יד. לעשות ציצית, שגאמר: "ועשו להם ציצת".
 61 טו. לקבץ מזוזה, שגאמר: "וכתבתם על מזוזות ביתך".
 62 טז. להקהיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית, שגאמר: "הקהיל את העם".
 63 יז. לכתב כל איש ספר תורה לעצמו, שגאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת".
 64 יח. לכתב המלך ספר שני לעצמו, יתר על האחד של כל אדם, כדי שיהיה לו שתי תורות, שגאמר: "וכתב לו את משנה התורה הזאת".
 65 יט. לברך אחר המזון, שגאמר: "ואכלת, ושבעת - וברכת את ה' אלהיך".
 66 כ. לבנות בית הבחירה, שגאמר: "ועשו לי מקדש (ושכנתי בתוכם)".
 67 כא. ליראה מבית זה, שגאמר: "וימקדשי תיראו".
 68 כב. לשמר בית זה תמיד, שגאמר: "ואתה ובניך אתה, לפני אהל העדת".
 69 כג. להיות הלוי עובד במקדש, שגאמר: "ועבד הלוי הוא".
 70 כד. לקדש הפהו ידיו ורגליו בשעת העבודה, שגאמר: "ורחצו אהרן ובניו".
 71 כה. לערוך גרות במקדש, שגאמר: "יערוך אתו אהרן ובניו".
 72 כו. לברך הפהנים את ישראל, שגאמר: "כה תברכו את בני ישראל".
 73 כז. להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שגאמר: "ונתת על השלחן לחם פנים".
 74 כח. להקטיר קטרת פעמים ביום, שגאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים".
 75 כט. להקטיר אש במזבח העולה תמיד, שגאמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח".
 76 ל. להרים את הדשן מעל המזבח, שגאמר: "והרים את הדשן".
 77 לא. לשלח טמאים ממחנה שכינה שהוא המקדש, שגאמר: "וישלחו מן המחנה, כל צרוע וכל זב

1 התלמוד ועד זמן זה, שהיא שנה שמינית אחר מאה ואף
 2 לחרפן הבית, והיא שנת ארבעת אלפים ותשע מאות
 3 ושלשים ושבע ובריאת עולם.
 4 ובזמן הזה תכפו צרות יתרות, ודחקה שעה את הכל,
 5 ואבדה חכמת חכמינו, ובינת נבוגינו נסתרה;
 6 לפיכך, אותן הפרושים וההלכות והתשובות שחברו
 7 הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו בימינו, ואין
 8 מבין עניניהם פראי אלא מעט במקור. ואין צריך לומר,
 9 התלמוד עצמו: הבבלי, והירושלמי, וספרא, וספרי,
 10 והתוספתות - שהם צריכים דעת רחבה ונפש חזקה וזמן
 11 ארוך, ואחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים
 12 האסורים והמתירים ושאר דיני תורה היאך הוא. ומפני זה
 13 נערת חזני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי על
 14 הצור ברוך הוא, ובינתי באלו הספרים, וראיתי לחבר
 15 דברים המתבררים מכל אלו החבורים, בענין האסור
 16 והמתיר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה, כלם בלשון
 17 ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה בלה
 18 סדורה בפי הכל - בלא קשיא ולא פרוק, לא זה אומר
 19 בכה וזה אומר בכה, אלא דברים ברורים קרובים נכונים,
 20 על פי המשפט אשר יתבאר מכל אלו החבורים והפרושים
 21 הנמצאים מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל
 22 הדינים גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין כל
 23 הדברים שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר - כדי
 24 שלא יהא אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין מדיני
 25 ישראל, אלא יהיה חבור זה מקבץ לתורה שבעל פה בלה,
 26 עם התקנות והמנהגות והגזרות שנעשו מימות משה רבנו
 27 ועד חבור התלמוד, וכמו שפרשו לנו הגאונים בכל
 28 חבוריהם שחברו אחר התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור
 29 זה 'משנה תורה' - לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחלה,
 30 ואחר כך קורא בזה, וידע מפניו תורה שבעל פה בלה,
 31 ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חבור
 32 זה הלכות הלכות בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות
 33 לפיכך שבאותו ענין; וכל פרק ופרק אחלק אותו
 34 להלכות קטנות, כדי שיהיו סדורים על פה. אלו ההלכות
 35 שבעל ענין וענין - יש מהן הלכות שהן משפטי מצוה
 36 אחת בלבד, והיא המצוה שיש בה דברי קבלה הרבה
 37 והוא ענין בפני עצמו, ויש מהם הלכות שהם כוללים
 38 משפטי מצוות הרבה, אם יהיו אותן המצוות בלן בענין
 39 אחד; מפני שחלוק חבור זה לפי הענינים, לא לפי מנין
 40 המצוות, כמו שיתבאר לקורא בו. ומנין מצוות התורה
 41 הנוהגות לדורות, שש מאות ושלש עשרה מצוות: מהם
 42 מצוות עשה מאתיים שמונה וארבעים, סימן להם מנין
 43 אבריו של אדם; ומהם מצוות לא תעשה שלש מאות
 44 וששים ותמש, סימן להן מנין ימי שנת החמה.

מתוך מהדורת חוק

47 תמים, שְׁנֵאָמֶר: "תמים יהיה לְרֵצוֹן". **סב.** לְמַלַּח כָּל
 48 קֶרֶן, שְׁנֵאָמֶר: "על כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן תִּקְרִיב מְלַח".
 49 **סג.** מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה, שְׁנֵאָמֶר: "אם עלה קֶרֶן".
 50 **סד.** מַעֲשֵׂה הַחֲטָאת, שְׁנֵאָמֶר: "זאת תֹּרַת הַחֲטָאת".
 51 **סה.** מַעֲשֵׂה הָאֲשֵׁם, שְׁנֵאָמֶר: "זאת תֹּרַת הָאֲשֵׁם".
 52 **סו.** מַעֲשֵׂה זֶבַח הַשְּׁלָמִים, שְׁנֵאָמֶר: "זֹאת תֹּרַת זֶבַח
 53 הַשְּׁלָמִים". **סז.** מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שְׁנֵאָמֶר: "וְנִפְשׁ כִּי
 54 תִּקְרִיב קֶרֶן מִנְחָה". **סח.** לְהִקְרִיב בֵּית דִּין קֶרֶן אִם
 55 טַעוּ בַהוֹרָאָה, שְׁנֵאָמֶר: "וְאִם כָּל עֵדוֹת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ".
 56 **סט.** לְהִקְרִיב הַיְחִיד קֶרֶן חֲטָאת אִם שָׁגַג בְּמִצְוֹת לֹא
 57 תַעֲשֶׂה שְׁחֵיבִים עָלֶיהָ כֶּתֶר, שְׁנֵאָמֶר: "וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטָא".
 58 **ע.** לְהִקְרִיב הַיְחִיד קֶרֶן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא חֲטָא
 59 שְׁחֵיבִים עָלָיו חֲטָאת אוֹ לֹא חֲטָא, שְׁנֵאָמֶר: "וְלֹא יֵדַע
 60 וְאֲשֵׁם . . . וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ; וְזֶה הוּא נִקְרָא אֲשֵׁם תְלוּי".
 61 **עא.** לְהִקְרִיב הַשּׁוֹגֵג בְּמַעֲלָה, אוֹ חֲטָא בְּגוֹלָה, אוֹ
 62 בְּשִׁפְחָה חְרוּפָה, אוֹ שִׁפְפֹר בְּפִקּוּדוֹן וְנִשְׁבַּע - מִבֵּיא קֶרֶן
 63 אֲשֵׁם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲשֵׁם וְדֹאֵי. **עב.** לְהִקְרִיב קֶרֶן
 64 עוֹלָה וְיֹרֵד, שְׁנֵאָמֶר: "אִם לֹא תִגִּיעַ יְדוֹ", וְאִם לֹא
 65 תִּשְׁיֵג. **עג.** לְהַתְּרוֹת לִפְנֵי ה' מִכָּל חֲטָא שִׁיעֲשֶׂה
 66 הָאָדָם, בְּשַׁעַת הַקֶּרֶן וְשִׁלָּא בְּשַׁעַת הַקֶּרֶן, שְׁנֵאָמֶר:
 67 "וְהַתְּרוּ אֶת חֲטָאתֵם אֲשֶׁר עֲשׂוּ". **עד.** לְהִקְרִיב הַזֶּבֶן
 68 קֶרֶן אַחֵר שִׁיטְהֵר, שְׁנֵאָמֶר: "וְכִי יִטְהַר הַזֶּבֶן".
 69 **עה.** לְהִקְרִיב הַזֶּבֶן קֶרֶן אַחֵר שִׁתְּטַהֵר, שְׁנֵאָמֶר: "וְאִם
 70 טְהַר מִזֹּבְחָה". **עו.** לְהִקְרִיב הַמִּצְרַע קֶרֶן אַחֵר
 71 שִׁיטְהֵר, שְׁנֵאָמֶר: "וְכִיּוֹם הַשְּׁמִינִי . . .". **עז.** לְהִקְרִיב
 72 הַיֹּלֶדֶת קֶרֶן אַחֵר שִׁתְּטַהֵר, שְׁנֵאָמֶר: "וּבִמְלֹאת יְמֵי
 73 טְהַרָה". **עח.** לַעֲשׂוֹ הַבְּהֵמָה, שְׁנֵאָמֶר: "וְכָל מַעֲשֵׂר
 74 בְּקָר וּבְצֹאן". **עט.** לַקֹּדֶשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה
 75 וְלִהְיִיבוֹ, שְׁנֵאָמֶר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד . . .".
 76 **פ.** לַפְּדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שְׁנֵאָמֶר: "אִךְ פְּדֵה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר
 77 הָאָדָם". **פא.** לַפְּדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנֵאָמֶר: "וּפֶטֶר חֲמוֹר
 78 תִּפְדֶּה בְּשֶׁה". **פב.** לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנֵאָמֶר: "וְאִם
 79 לֹא תִּפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ". **פג.** לְהִבִּיא כָּל הַקֶּרֶנוֹת שִׁישׁ עַל
 80 הָאָדָם בַּחוּבָה אוֹ בְּנִדְבָה בְּרִגְלָר רֹאשׁוֹן שִׁפְגַע בּוֹ, שְׁנֵאָמֶר:
 81 "וּבִבְתָּ שְׁמָה, וְהִבְּאֵתָם שְׁמָה". **פד.** לְהִקְרִיב כָּל הַקֶּרֶנוֹת
 82 בְּבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאָמֶר: "וְאִשֵּׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִכִּי
 83 מִצֹּרֶן". **פה.** לְהַטְפִּיל בְּהִבְּאֵת הַקֶּרֶנוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ
 84 לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאָמֶר: "וְכִי קִדְּשִׁיד אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ,
 85 וּבְדִירְךָ, תִּשָּׂא וּבִבְתָּ; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר
 86 אֶלֶא בְּקִדְּשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ. **פו.** לַפְּדוֹת קִדְּשִׁים בְּעָלִי
 87 מוּמִים וְיִהְיוּ מִתְּרִים, שְׁנֵאָמֶר: "וְכִי כָּל אֹת נִפְשָׁךְ
 88 תִּזְבַּח"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֶלֶא בְּפִסּוּלֵי
 89 הַמִּקְדָּשִׁין שִׁפְדוּ. **פז.** לְהִיּוֹת הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, שְׁנֵאָמֶר:
 90 "וְהִיָּה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ". **פח.** לְאָכַל שְׂרִי
 91 מִנְחוֹת, שְׁנֵאָמֶר: "וְהִנּוֹתְרָת מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֶהָרֶן וּבְנָיו".
 92 **פט.** לְאָכַל בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאֲשֵׁם, שְׁנֵאָמֶר: "וְאֹכְלוּ אֹתָם

1 וְכָל טָמֵא לְנִפְשׁ". **לב.** לְחַלֵּק בְּכוֹר לְזָרְעוֹ שֶׁל אֶהָרֶן
 2 וְלִהְיִדְמוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקִדְּשָׁה, שְׁנֵאָמֶר: "וְקִדְּשׁוּ".
 3 **לג.** לְהַלְבִּישׁ הַכֹּהֲנִים לְעִבּוּדָה בְּגָדֵי כְהֵנָה, שְׁנֵאָמֶר:
 4 "וְעִשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ". **לד.** לְשֹׂאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף
 5 בְּשִׁנּוּשָׂאִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאָמֶר: "בַּכֶּתֶף יִשְׂאוּ". **לה.** לְמַשַּׁח
 6 כְּהֵנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּשִׁמֵן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֵאָמֶר: "שִׁמֵן
 7 מִשַּׁחַת קֹדֶשׁ". **לו.** לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בְּמִקְדָּשׁ
 8 מִשְׁמֵרוֹת מִשְׁמֵרוֹת, וּבְמוֹעֲדִים עוֹבְדִים בְּאֶחָד, שְׁנֵאָמֶר:
 9 "וְכִי יָבֵא הַלְוִי . . . לְבַד מִמִּכְרֵיו, עַל הָאֲבוֹת".
 10 **לז.** לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים מִטְּמֵאִים לְקְרוֹבִיהֶן וּמִתְּאֵבְלִין עֲלֵיהֶן
 11 כְּשֶׂאֵר יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן מִצִּוִּין לְהִתְאֵבֵל, שְׁנֵאָמֶר: "לֹא יִטְמָא".
 12 **לח.** לְהִיּוֹת כֶּהֵן גְּדוֹל נוֹשֵׂא בַתּוֹלָה, שְׁנֵאָמֶר: "וְהוּא,
 13 אִשָּׁה בְּבַתּוֹלָיָה יִחַח". **לט.** לְהִקְרִיב תְּמוּדִין בְּכָל יוֹם,
 14 שְׁנֵאָמֶר: "שְׁנַיִם לְיוֹם, עֲלֵה תְמוּדִין". **מ.** לְהִקְרִיב כֶּהֵן
 15 גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאָמֶר: "זֶה קֶרֶן אֶהָרֶן וּבְנָיו".
 16 **מא.** לְהוֹסִיף קֶרֶן אַחֵר בְּכָל שַׁבָּת, שְׁנֵאָמֶר: "וְכִיּוֹם
 17 הַשַּׁבָּת - שְׁנֵי כִבְשִׁים". **מב.** לְהוֹסִיף קֶרֶן בְּכָל רֹאשׁ
 18 חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שְׁנֵאָמֶר: "וּבִרְאֵשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם". **מג.** לְהוֹסִיף
 19 קֶרֶן בַּחֵג הַפֶּסַח, שְׁנֵאָמֶר: "שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה
 20 לֹא". **מד.** לְהִקְרִיב מִנְחַת הָעֶמֶר מִמִּחְרַת רֹאשׁוֹן שֶׁל
 21 פֶּסַח עִם כֶּבֶשׂ אֶחָד, שְׁנֵאָמֶר: "וְהִבְּאֵתָם אֶת עֶמֶר".
 22 **מה.** לְהוֹסִיף קֶרֶן בְּיוֹם עֲצֵרֶת, שְׁנֵאָמֶר: "וְכִיּוֹם
 23 הַבְּפוּרִים". **מו.** לְהִבִּיא שְׁמֵי הַלֶּחֶם עִם הַקֶּרֶנוֹת
 24 הַקֶּרֶבִים בְּגִלְל הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֵרֶת, שְׁנֵאָמֶר: "מִמּוֹשְׁבַתִּיכֶם
 25 תִּבְיֹאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה . . . וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם".
 26 **מז.** לְהוֹסִיף קֶרֶן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנֵאָמֶר: "וּבַחֹדֶשׁ
 27 הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". **מח.** לְהוֹסִיף קֶרֶן בְּיוֹם
 28 הַצּוּם, שְׁנֵאָמֶר: "וּבְעֶשְׂרוֹ לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי".
 29 **מט.** לַעֲשׂוֹת עִבּוּדַת הַיּוֹם בְּיוֹם הַצּוּם, שְׁנֵאָמֶר: "בְּזֹאת
 30 יָבֵא אֶהָרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפֶרֶן בֶּן בְּקָר", וְכָל הָעִבּוּדָה
 31 הַכְּתוּבָה בְּפִרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת. **נ.** לְהוֹסִיף קֶרֶן בְּיוֹם חַג
 32 הַסִּכּוֹת, שְׁנֵאָמֶר: "וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח".
 33 **נא.** לְהוֹסִיף קֶרֶן בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֵרֶת, כִּי רָגַל בְּפִנֵּי עֲצֵמוֹ
 34 הוּא, שְׁנֵאָמֶר: "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי". **נב.** לְחַג בְּרִגְלִים,
 35 שְׁנֵאָמֶר: "שְׁלֹשׁ רְגָלִים תַּחַג לִי". **נג.** לְהִרְאוֹת בְּרִגְלִים,
 36 שְׁנֵאָמֶר: "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - יִרְאֶה כָּל זְכוּרְךָ".
 37 **נד.** לְשַׁמַּח בְּרִגְלִים, שְׁנֵאָמֶר: "וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹךָ".
 38 **נה.** לְשַׁחַט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, שְׁנֵאָמֶר: "וְשִׁחַטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהָל".
 39 **נו.** לְאָכַל בֶּשֶׂר פֶּסַח צְלִי בְּלִילֵי חֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִסְוֹן,
 40 שְׁנֵאָמֶר: "וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר". **נז.** לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי,
 41 שְׁנֵאָמֶר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר". **נח.** לְאָכַל אֶת
 42 בֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנִי עַל מִצָּה וּמָרוֹר, שְׁנֵאָמֶר: "עַל מִצּוֹת
 43 וּמְרִירִים יֹאכְלוּהוּ". **נט.** לְתַקַּע בַּחֲצוֹצְרוֹת עַל הַקֶּרֶנוֹת
 44 וּבְשַׁעַת הַצְּרוֹת, שְׁנֵאָמֶר: "וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת".
 45 **ס.** לְהִיּוֹת כָּל קֶרֶנוֹת בְּהֵמָה מִיּוֹם שְׁמִינִי וְהַלְּאָה, שְׁנֵאָמֶר:
 46 "מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְּאָה". **סא.** לְהִיּוֹת כָּל קֶרֶן בְּהֵמָה

47 **קכד.** להניח פֶּרֶט פֶּרֶט הפָּרֶם. לפי שְׂבָכָל אֵלוֹ נֹאמֵר: "לְעֵנִי
 48 וְלִגְרָ תַעֲזֹב אִתָּם"; וְזֶהוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֵהֶם.
 49 **קכה.** להביא בפורים לבית הבחירה, שֵׁנֶאמֵר: "וְרֵאשִׁית
 50 בַּכּוֹרֵי אֲדַמְתֶּךָ". **קכו.** להפריש תרומה גדולה לכהן,
 51 שֵׁנֶאמֵר: "וְרֵאשִׁית דְּגַנְךָ תִּתֵּן לוֹ". **קכז.** להפריש מֵעֵשֶׂר
 52 דָּגָן לַלְוִיִּם, שֵׁנֶאמֵר: "וְכָל מֵעֵשֶׂר הָאֶרֶץ וְגו'".
 53 **קכח.** להפריש מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי הָאֵכָל לְבַעְלֵיו בִּירוּשָׁלַיִם,
 54 שֵׁנֶאמֵר: "עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהוּא
 55 מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי. **קכט.** להיות הַלְוִיִּם מְפִרְשֵׁי מֵעֵשֶׂר מִן
 56 הַמֵּעֵשֶׂר שֶׁלְקָחוּ מִיִּשְׂרָאֵל וְנוֹתְנֵי אוֹתוֹ לַכֹּהֲנִים, שֵׁנֶאמֵר:
 57 "וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר". **קל.** להפריש מֵעֵשֶׂר עֵנִי תַחַת
 58 מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּשִׁלְשִׁית וּבְשִׁשִּׁית בְּשָׁבוּעַ, שֵׁנֶאמֵר: "מִקְצָה
 59 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, תּוֹצִיא אֹת כָּל מֵעֵשֶׂר תְּבוּאָתְךָ".
 60 **קלא.** להתרדות ודוי מֵעֵשֶׂר, שֵׁנֶאמֵר: "וְאִמְרַת לִפְנֵי ה'
 61 אֱלֹהֶיךָ, בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ". **קלב.** לקרות על הבכורים,
 62 שֵׁנֶאמֵר: "וְעֵנִיתְּ וְאִמְרַת לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ".
 63 **קלג.** להפריש חֵלֶה לַכֹּהֵן, שֵׁנֶאמֵר: "וְרֵאשִׁית עֶרְסַתְכֶם -
 64 חֵלֶה, תְּרִימוּ תְּרוּמָה". **קלד.** להשמיט קֶרֶקַע, שֵׁנֶאמֵר:
 65 "וְהִשְׁבִּיעַת תְּשַׁמְטָה וְנִטְשָׁתָה". **קלה.** לשבות מעבודת
 66 הָאֶרֶץ, שֵׁנֶאמֵר: "בְּחֵרִישׁ וּבְקִצִּיר תִּשְׁבַּת". **קלו.** לקדש
 67 שְׁנַת יוֹבֵל בְּשִׁבְתָּהּ כְּשִׁמְטָה, שֵׁנֶאמֵר: "וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת
 68 הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". **קלז.** לתקע בשופר בשנת היובל,
 69 שֵׁנֶאמֵר: "וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה". **קלח.** לתן גְּאֻלָּה
 70 לְאֶרֶץ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, שֵׁנֶאמֵר: "וְיִכַּל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, גְּאֻלָּה
 71 תִּתְּנוּ לְאֶרֶץ". **קלט.** להיות גְּאֻלַּת בְּתִי עֲרֵי חוּמָה עַד
 72 שְׁנָה, שֵׁנֶאמֵר: "וְאִישׁ, כִּי יִמְכַר בַּיִת מוֹשָׁב עִיר חוּמָה".
 73 **קמ.** למנות שְׁנֵי יוֹבֵל שָׁנִים וּשְׁמֵטִים, שֵׁנֶאמֵר: "וּסְפַרְתָּ
 74 לְךָ שִׁבְעַת וָגו'". **קמא.** להשמיט כֶּסֶפִּים בְּשִׁבְעִית,
 75 שֵׁנֶאמֵר: "שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ". **קמב.** לנגש
 76 לְנָכְרִי, שֵׁנֶאמֵר: "אֵת הַנָּכְרִי תִגַּשׁ, וְאִשֶּׁר יִהְיֶה לְךָ אֵת אַחִיךָ
 77 תִּשְׁמַט יָדְךָ". **קמג.** לתן מִן הַבְּהֵמָה לַכֹּהֵן הַזְּרוּעַ
 78 וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה, שֵׁנֶאמֵר: "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרוּעַ".
 79 **קמד.** לתן רֵאשִׁית הַגֹּז לַכֹּהֵן, שֵׁנֶאמֵר: "וְרֵאשִׁית גֹּז צֹאנֶךָ
 80 - תִּתֵּן לוֹ". **קמה.** לדון בְּדִינֵי תְּרִמִּים, מִהֶם לַה' וּמִהֶם
 81 לַכֹּהֵן, שֵׁנֶאמֵר: "אֵךְ כָּל (ה) חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם".
 82 **קמו.** לשחט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְאֲחֹר כֹּף יֵאָכֵל בְּשָׂרָם,
 83 שֵׁנֶאמֵר: "וְנִבְחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶךָ". **קמז.** לכסות דָם
 84 חַיָּה וְעוֹף, שֵׁנֶאמֵר: "וְיִשְׁפֹּךְ אֵת דָּמוֹ, וְכִסְהוּ בְּעֹפֶר".
 85 **קמח.** לשלח אֵם צִפּוֹר מִן הַקֶּן, שֵׁנֶאמֵר: "שִׁלַּח תִּשְׁלַח
 86 אֵת הָאֵם". **קמט.** לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה, שֵׁנֶאמֵר: "זֹאת
 87 הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ". **קנ.** לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי הָעוֹף עַד
 88 שִׁיבְדִיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, שֵׁנֶאמֵר: "כָּל צִפּוֹר".
 89 **קנא.** לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי חֲנֻבִּים לִידַע טָהוֹר מִן הַטָּמֵא,
 90 שֵׁנֶאמֵר: "אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים". **קנב.** לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי דָגִים,
 91 שֵׁנֶאמֵר: "אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִיִּם". **קנג.** לקדש
 92 חֲדָשִׁים וְלַחֲשָׁב שָׁנִים וְחֲדָשִׁים בְּבַיִת דִּין בְּלִבְדוֹ, שֵׁנֶאמֵר:

1 אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם". **צ.** לשרף בָּשָׂר קֹדֶשׁ שֵׁנֶאמֵר,
 2 שֵׁנֶאמֵר: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יֵצֵעַ בְּכָל טָמֵא". **צא.** לשרף
 3 נוֹתֵר, שֵׁנֶאמֵר: "וְהַנוֹתֵר מִבָּשָׂר הַזֶּבַח - בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 4 בָּאֵשׁ יִשְׂרָף". **צב.** לְגַדֵּל הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ, שֵׁנֶאמֵר: "גִּדֵּל
 5 פְּרַע שְׁעָרָאֵשׁוֹ". **צג.** לְגַלַּח הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ עַל קְרִבְנוֹתָיו
 6 בְּמֵלֶאֶת יְמֵי נְזוּרוֹ, אוֹ בַחֲדָף יְמֵי נְזוּרוֹ אִם נִטְמָא, שֵׁנֶאמֵר:
 7 "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו". **צד.** לְקַיֵּם אָדָם כָּל מַה שִׁיּוֹצִיא
 8 בְּשִׁפְתָיו, מִקְרָבֵן אוֹ צִדְקָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, שֵׁנֶאמֵר: "מוֹצֵא
 9 שִׁפְתֶיךָ, תִּשְׁמַר וְעִשִּׂיתָ". **צה.** לדון בְּהַפְרַת נְדָרִים בְּכָל
 10 הַדִּינִים הָאֲמֹרִין בַּתּוֹרָה. **צו.** להיות כָּל הַנוֹגֵעַ בְּנִבְלָה
 11 טָמֵא, שֵׁנֶאמֵר: "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה". **צז.** להיות
 12 שְׂמֹנֶה שָׂרָצִים מִטְּמָאִין, שֵׁנֶאמֵר: "וְזֶה לְכֶם הַטְּמֵא".
 13 **צח.** להיות הָאֵכָלִין מִטְּמָאִין, שֵׁנֶאמֵר: "מִכָּל הָאֵכָל
 14 אֲשֶׁר יֵאָכֵל". **צט.** להיות הַנְּדָה טָמֵאָה וּמִטְּמָאָה
 15 לְאַחֲרֵים. **ק.** להיות הַיּוֹלֵדֶת טָמֵאָה כְּנִדָּה.
 16 **קא.** להיות הַמְצַרֵּעַ טָמֵא וּמִטְּמֵא. **קב.** להיות בְּגֵד
 17 מְנַגֵּעַ טָמֵא וּמִטְּמֵא. **קג.** להיות בַּיִת מְנַגֵּעַ מִטְּמֵא.
 18 **קד.** להיות הַזֵּב מִטְּמֵא. **קה.** להיות שְׂכַבַת זָרַע
 19 מִטְּמָאָה. **קו.** להיות הַזֵּבָה מִטְּמָאָה. **קז.** להיות הַמַּת
 20 מִטְּמֵא. **קח.** להיות מִי נִדָּה מִטְּמָאִין לְאָדָם טָהוֹר,
 21 וּמִטְּהָרִין לְאָדָם טָמֵא מִטְּמָאֵת מֵת בְּלִבְדוֹ. וְכָל אֵלוֹ הַדִּינִין
 22 שֶׁל טְמָאִין אֵלוֹ, רַב מִשְׁפָּטֵי כָּל טָמֵאָה וּטְמָאָה מִהֶן מִבְּאֵר
 23 בַּתּוֹרָה שֶׁבְכֹתָב. **קט.** להיות הַטְּהָרָה מִכָּל הַטְּמָאוֹת
 24 בְּטַבִּילָה בְּמֵי מִקְוֵה, שֵׁנֶאמֵר: "וְרַחֵץ בְּמֵיִם אֵת כָּל בָּשָׂרוֹ";
 25 לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁרַחֲצָה זֶה בְּמֵיִם שֶׁכָּל גּוֹפּוֹ עוֹלָה
 26 בָּהֶן כַּת אַחַת. **קי.** להיות הַטְּהָרָה מִן הַצְּרַעַת, בֵּין
 27 צְרַעַת אָדָם בֵּין צְרַעַת בַּיִת, בְּצִיץ אֶרֶז וְאִזּוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת
 28 וּשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים חַיִּים, שֵׁנֶאמֵר: "זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת
 29 הַמְצַרֵּעַ". **קיא.** להיות הַמְצַרֵּעַ מְגַלַּח אֵת כָּל שְׁעָרוֹ,
 30 שֵׁנֶאמֵר: "וְהִיָּה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, יְגַלַּח אֵת כָּל שְׁעָרוֹ".
 31 **קיב.** להיות הַמְצַרֵּעַ יָדוּעַ לְכָל בְּדָבָרִים הָאֲמֹרִים בּוֹ:
 32 "בְּגִדְיוֹ יִהְיוּ פְרָמִים, וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, וְעַל שִׁפְסֵם יַעֲטֶה;
 33 וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא". וְכֵן כָּל שֶׁאֵר הַטְּמָאִים צְרִיכִין לְהוֹדִיעַ
 34 אֵת עֲצֻמָּן. **קיג.** לעשות פְּרָה אֲדָמָה לְהִיּוֹת אֶפְרָה מוֹקֵן,
 35 שֵׁנֶאמֵר: "וְהִיָּתָה לְעֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". **קיד.** להיות
 36 מְעִרֵף אָדָם נוֹתֵן דָּמִים הַקְּצוּבִין בְּפִרְשָׁה, שֵׁנֶאמֵר: "אִישׁ
 37 כִּי יִפְלֵא נִדְרֵוֹ". **קטו.** להיות מְעִרֵף בְּהֵמָה טָמֵאָה נוֹתֵן
 38 דָּמִיָּה, שֵׁנֶאמֵר: "וְהָעֵמִיד אֵת הַבְּהֵמָה". **קטז.** להיות
 39 מְעִרֵף בֵּיתוֹ נוֹתֵן כְּעָרֶךְ הַכֹּהֵן, שֵׁנֶאמֵר: "וְהָעִרְכּוֹ הַכֹּהֵן".
 40 **קיז.** להיות מְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוֹ נוֹתֵן כְּעָרֶךְ הַקְּצוּב בְּפִרְשָׁה,
 41 שֵׁנֶאמֵר: "וְהִיָּה עָרֶכְךָ כְּפִי וְרַעוֹ". **קיח.** לְשַׁלֵּם הַשּׁוֹגֵג
 42 בְּמַעֲלָה מַה שֶׁמַּעַל לַה' וְהַחוֹסֵף חֲמֹשׁ, שֵׁנֶאמֵר: "וְאֵת
 43 אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֹם". **קיט.** להיות נִטַּע רֶבְעֵי
 44 קֹדֶשׁ, שֵׁנֶאמֵר: "וְהִיָּה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים".
 45 **קכ.** להניח פָּאָה. **קכא.** להניח לְקַט. **קכב.** להניח
 46 עֶמֶר הַשִּׁכְחָה. **קכג.** להניח עוֹלָלוֹת בְּפָרֶם.

מתוך מהדורת חזק

47 לגנף". **קפה**. לאבד עבודה זרה וכל משמשיה,
 48 שגאמר: "אבד תאבדון וגו'". **קפו**. להרג אנשי עיר
 49 הנדחת ולשרף את העיר, שגאמר: "ושרפת באש את
 50 העיר ואת כל שללה". **קפו**. לאבד שבועה עממים
 51 מארץ ישראל, שגאמר: "החרם תחרימם".
 52 **קפח**. להכרית זרעו של עמלק, שגאמר: "תמחה את זכר
 53 עמלק". **קפט**. לזכר מה שעשה לנו עמלק (תדיר)
 54 (תמיד), שגאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק".
 55 **קצ**. לעשות במלחמת הרשות כמשפט הפתוב בפתוה,
 56 שגאמר: "פי תקרב אל עיר". **קצא**. למשח כהן
 57 למלחמה, שגאמר: "והיה קרבכם אל המלחמה, ונגש
 58 הכהן ודבר אל העם". **קצב**. להתקין יד במחנה,
 59 שגאמר: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". **קצג**. להתקין
 60 יתד, שגאמר: "ויחד תהיה לך על אנף". **קצד**. להשיב
 61 את הגזל, שגאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל".
 62 **קצה**. לתן צדקה, שגאמר: "פתח תפתח את דרך".
 63 **קצו**. להעניק לעבד עברי, שגאמר: "העניק תעניק לו";
 64 וכן אמה עבריה. **קצז**. להלוות לעני, שגאמר: "אם
 65 כסף תלוה את עמי"; "אם" זה אינו רשות אלא מצוה,
 66 שגאמר: "והעבט תעביטנו". **קצח**. להלוות לנכרי
 67 ברבית, שגאמר: "לנכרי תשיך"; מפי השמועה למדו, שזו
 68 מצות עשה. **קצט**. להשיב המשכון לבעליו, שגאמר:
 69 "השב תשיב לו את העבוט". **ר**. לתן שכר שכיר בזמנו,
 70 שגאמר: "ביומו תתן שכרו". **רא**. להיות השכיר אוכל
 71 בזמן שכירותו, שגאמר: "פי תבא בכרם רעד", "פי תבא
 72 בקמת רעד". **רב**. לעזוב מעל חבירו או מעל בהמתו,
 73 שגאמר: "עזב תעזב עמו". **רג**. להקים המשא על
 74 הבהמה, שגאמר: "הקים תקים עמו". **רד**. להשיב
 75 האבדה, שגאמר: "השב תשיבם לאחיד". **רה**. להוכיח
 76 החוטא, שגאמר: "הוכח תוכיח את עמיך".
 77 **רו**. לאהב כל אדם מבני ברית, שגאמר: "ואהבת לרעד
 78 כמוך". **ריז**. לאהב את הגר, שגאמר: "ואהבתם את
 79 הגר". **רח**. לצדק המאזנים עם המשקלות, שגאמר:
 80 "מאזני צדק אבני צדק". **רט**. לכבד החכמים, שגאמר:
 81 "מפני שיבה תקום". **רי**. לכבד אב ואם, שגאמר: "כבד
 82 את אביך ואת אמך". **ריא**. ליראה מאב ואם, שגאמר:
 83 "איש, אמו ואביו תיראו". **ריב**. לפרות ולרבות,
 84 שגאמר: (ואתם) פרו ורבו". **ריג**. לבעל בקדושין,
 85 שגאמר: "פי יקח איש אשה, ובא אליה". **ריד**. לשמח
 86 חתן את אשתו שנה אחת, שגאמר: "נקי יהיה לביתו שנה
 87 אחת וגו'". **רטו**. למול את הבן, שגאמר: "ויביום
 88 השמיני ימול בשר ערלתו". **רטז**. ליבם אשת את,
 89 שגאמר: "יבמה יבא עליה". **ריז**. לחלץ ליבם,
 90 שגאמר: "וחלצה נעלו מעל רגלו". **ריח**. לשא אונס
 91 את אנוסתו, שגאמר: "ולו תהיה לאשה". **ריט**. לישב
 92 מוציא שם רע עם אשתו כל ימיו, שגאמר: "ולו תהיה

1 "החדש הזה לכם ראש חדשים". **קנד**. לשבות בשבת,
 2 שגאמר: "ויביום השביעי תשבת". **קנה**. לקדש שבת,
 3 שגאמר: "זכור את יום השבת לקדשו". **קנו**. לבער
 4 חמץ, שגאמר: "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם".
 5 **קנז**. לספר ביציאת מצרים בלילה הראשון של חג
 6 המצות, שגאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא".
 7 **קנח**. לאכל מצה בליל זה, שגאמר: "בערב תאכלו
 8 מצות". **קנט**. לשבות בראשון של פסח, שגאמר:
 9 "ויביום הראשון, מקרא קדש". **קס**. לשבות בשביעי בו,
 10 שגאמר: "ויביום השביעי, מקרא קדש". **קסא**. לספר
 11 מקצירת העמר מ"ט יום, שגאמר: "ויספרתם לכם ממחרת
 12 השבת". **קסב**. לשבות ביום החמשים, שגאמר:
 13 "ויקראתם בעצם היום הזה, מקרא קדש". **קסג**. לשבות
 14 בראשון של חדש השביעי, שגאמר: "באחד לחדש, יהיה
 15 לכם שבתון". **קסד**. להתענות בעשירי בו, שגאמר:
 16 "בעשור לחדש תענו את נפשתיכם". **קסה**. לשבות
 17 ביום הצום, שגאמר: "שבת שבתון". **קסו**. לשבות
 18 בראשון של חג הסוכות, שגאמר: "ביום הראשון, מקרא
 19 קדש".
 20 **קסז**. לשבות בשמיני של חג, שגאמר: "ויביום השמיני
 21 מקרא קדש". **קסח**. לישב בספה שבעת ימים,
 22 שגאמר: "בסכות תשבו שבעת ימים". **קסט**. לטל
 23 לזלב, שגאמר: "וילקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר
 24 פפת תמרים". **קע**. לשמע קול שופר בראש השנה,
 25 שגאמר: "יום תרועה יהיה לכם". **קעא**. לתן מחצית
 26 השקל בכל שנה ושנה, שגאמר: "זה יתנו כל העבר על
 27 הפקדים". **קעב**. לשמע מבל נביא שיהא בכל דור
 28 ודור, אם לא יוסיף ולא יגרע, שגאמר: "אליו תשמעון".
 29 **קעג**. למנות מלך, שגאמר: "שום תשים עליך מלך".
 30 **קעד**. לשמע מכל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל,
 31 שגאמר: "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה".
 32 **קעה**. לנטות אחרי רבים, אם תהיה מחלקת בין
 33 הסנהדרין בדינין, שגאמר: "אחרי רבים - להטות".
 34 **קעו**. למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל מישראל,
 35 שגאמר: "שפטים ושוטרים תתן לך". **קעז**. להשוות
 36 בין בעלי דינין בשעה שעומדין בדין, שגאמר: "בצדק
 37 תשפט עמיך". **קעח**. להעיד בבית דין למי שיש לו
 38 עדות, שגאמר: "והוא עד, או ראה או ידע".
 39 **קעט**. לחקור העדים הרבה, שגאמר: "ודרשת וחקרת
 40 ושאלת, היטב". **קפ**. לעשות לעדים זוממין כמו
 41 שזממו לעשות, שגאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם".
 42 **קפא**. לערף את העגלה במצותה, שגאמר: "וערפו שם
 43 את העגלה בנחל". **קפב**. להכין שש ערי מקלט,
 44 שגאמר: "תכין לך הדרך, ושלשת". **קפג**. לתת ללוים
 45 ערים לשבת, וגם הן קולטות, שגאמר: "ונתנו ללוים
 46 ערים". **קפד**. לעשות מעקה, שגאמר: "ועשית מעקה

מתוך מהדורת חזק

45 יַעֲשֶׂה בְּדָרוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה לוֹ אַחֲרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ
 46 פֶּסֶל". ג. שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת עֲבוּדָה זָרָה אֲפִלוּ לְאַחֲרִים, שֶׁנֶּאֱמַר:
 47 "וְאֵלֵהי מִסְכָּה, לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם". ד. שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי,
 48 וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין עוֹבְדֵיךָ אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה אוֹתֵי". ה. שְׂלֵא לְהַשְׁתַּחֲוֹת
 49 לְעֲבוּדָה זָרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין דְרָף עֲבוּדָתָהּ בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה,
 50 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם". ו. שְׂלֵא לְעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה
 51 בְּדַבְרֵי שְׂדֵרָפָה לְהַעֲבִיד בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם". ז.
 52 שְׂלֵא לְהַעֲבִיר בְּנוֹ לְמַלְךְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִמְרָצֶךָ לֹא תִתֵּן
 53 לְהַעֲבִיר לְמַלְךְךָ". ח. שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה אוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר:
 54 "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֹבֹת". ט. שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה יְדְעוֹנֵי,
 55 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַל הִידְעֵנִים". י. שְׂלֵא לְפָנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה,
 56 שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלֹהִים". יא. שְׂלֵא לְהִקִּים מַצֵּבָה,
 57 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִקֵּם לָךְ מַצֵּבָה". יב. שְׂלֵא לְתֵן אֶבֶן מִשְׁכִּית,
 58 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַבְנֵי מִשְׁכִּית לֹא תִתֵּן בְּאַרְצְכֶם". יג. שְׂלֵא לְשַׁע אֵילָן
 59 בְּמִקְדָּשְׁךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשַׁע לָךְ אֲשֶׁרָה, כָּל עֵץ". יד.
 60 שְׂלֵא לִישָׁבַע בְּעֲבוּדָה זָרָה לְעוֹבְדֵיהָ, וְלֹא מִשְׁבִּיעֵין אוֹתָן
 61 בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ, לֹא יִשְׁמַע
 62 עַל פִּידְךָ". טו. שְׂלֵא לְהַדִּיחַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה,
 63 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּידְךָ"; זוֹ אֲזַהֲרָה לְמַדִּיחֵי.
 64 טז. שְׂלֵא לְהַסִּית אֶדְם מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה,
 65 שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִסִּית: "וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת". יז. שְׂלֵא לְאַהֲבֵם
 66 הַמִּסִּית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאבְדוּ לָוִי". יח. שְׂלֵא לְעוֹבֵד
 67 הַשֶּׁנֶּאֱמַר לְמִסִּית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֲלֵיוֹ". יט. שְׂלֵא
 68 לְהַצִּיל הַמִּסִּית, אֲלֵא עוֹמֵד עַל דָּמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲוֹס
 69 עֵינֶיךָ עָלָיו". כ. שְׂלֵא לְלַמֵּד הַמוֹסֵת זְכוֹת עַל הַמִּסִּית,
 70 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲמַל". כא. שְׂלֵא יִשְׁתַּק הַמוֹסֵת מִלְּלַמֵּד
 71 חוֹבָה עַל הַמִּסִּית, אִם יָדַע לוֹ חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִכַּסֶּה
 72 עָלָיו". כב. שְׂלֵא לִיהַנּוֹת בְּצַפּוֹי נֶעְבֵּד, שֶׁנֶּאֱמַר:
 73 "לֹא תַחֲמַד עָלָיו". כג. שְׂלֵא לְכַנּוֹת עֵיר הַנִּדְחָת לְכַמּוֹת
 74 שְׁהִיתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבְנֶה עוֹר". כד. שְׂלֵא לִיהַנּוֹת
 75 בְּמִמּוֹן עֵיר הַנִּדְחָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ
 76 מְאֻמָּה מִן הַחֲרָם". כה. שְׂלֵא לִיהַנּוֹת בְּעֲבוּדָה זָרָה
 77 וּבְכָל מִשְׁמָשִׁיָּהּ וּבְחֻקֶיהָ שְׂלֵא וּבִיָּזֵן שְׁנִתְנַסֵּף
 78 לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִבֵּיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". כו. שְׂלֵא
 79 לְהַתְנַבֵּא בְּשֵׁמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַשֶׁר יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים
 80 אַחֲרֵים". כז. שְׂלֵא לְהַתְנַבֵּא בְּשֵׁקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשֶׁר יִזִּיד
 81 לְדַבֵּר דָּבָר בְּשֵׁמִי, אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו". כח. שְׂלֵא לְשַׁמַּע
 82 לְמַתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל
 83 דְּבַר הַנְּבִיא". כט. שְׂלֵא נִמְנַע מִהֲרִיגַת נְבִיא הַשֶּׁקֶר
 84 וְלֹא נִרְאָה מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ". ל. שְׂלֵא
 85 לְלַכֵּת בְּחֻקֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְלֹא בְּמִנְהַגוֹתֵם, שֶׁנֶּאֱמַר:
 86 "וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֹת הַגּוֹי". לא. שְׂלֵא לְקַסֵּם, שֶׁנֶּאֱמַר:
 87 "לֹא יִמְצָא בְךָ קַסֵּם קְסָמִים". לב. שְׂלֵא לְעוֹנֵן, שֶׁנֶּאֱמַר:
 88 "לֹא תַעֲוֹנוּ". לג. שְׂלֵא לְנַחֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא

1 לַאֲשֶׁה, לֹא יוֹכֵל לְשַׁלַּחַה כָּל יְמֵיו". רכ. לְדוֹן בְּמִפְתָּה בְּחַמְשִׁים
 2 שְׁקָל עִם שְׂאֵר דִּינִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִפְתָּה". רכא. לַעֲשׂוֹת
 3 לִיפַת תֹּאֵר כְּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָה אֵשֶׁת יִפַת תֹּאֵר".
 4 רכב. לְגַרֵשׁ בְּשִׁטְר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכַתַּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת
 5 וְנָתַן בְּיָדָהּ". רכג. לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרְתָהּ,
 6 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֵשֶׂה לָהּ הַכְּהֵן, אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". רכד.
 7 הַלְלִיקוֹת הַרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִפִּילוּ הַשׁוֹפֵט וְהַכְּהוֹי". רכה. לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה,
 8 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִשָּׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכְּהֵן". רכו. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין
 9 הוֹרְגִין בְּסִיף, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִקֵּם יִנְקֵם". רכז. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין הוֹרְגִין
 10 בְּחֶנֶק, שֶׁנֶּאֱמַר: "מוֹת (יְמוֹת) [יּוֹמֵת] הַנֶּאֱמָר וְהַנֶּאֱמָר". רכח.
 11 לְהִיּוֹת בֵּית דִּין שׁוֹרְפִין בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ
 12 אֹתוֹ וְאֶתְהֵן". רכט. לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקֵלִין בְּאֲבָנִים,
 13 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְסִקְלֵתֶם אֹתָם". רל. לְתַלוֹת מִי שְׁנִתְחַיֵּב
 14 תְּלוּיָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ". רלא. לְקַבֵּר
 15 הַנֶּהָרֵג בְּיוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָבַר תִּקְבְּרוּ בַּיּוֹם הַהוּא".
 16 רלב. לְדוֹן בְּעַבְד עֲבָרִי כְּהַלְכוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְנֶה
 17 עַבְד עֲבָרִי". רלג. לְיַעַד אָמָה עֲבָרִיָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר:
 18 "אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה", וְאִם לְבָנוּ יַעֲדָהּ". רלד. לְפָדוֹת
 19 אָמָה עֲבָרִיָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִפְדָּהּ". רלה. לְעַבֵּד
 20 בְּעַבְד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעוֹלָם, בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ".
 21 רלו. לְהִיּוֹת הַחוֹבֵל מִשְׁלֵם מִמּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִרְבּוּ
 22 אֲנָשִׁים, וְהִפְהוּ אִישׁ". רלז. לְדוֹן בְּנֻזְקֵי בְּהֵמָה,
 23 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֵת שׁוֹר רֵעֵהוּ". רלח. לְדוֹן
 24 בְּנֻזְקֵי הַבּוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר". רלט. לְדוֹן
 25 בְּגִנְבַת בְּתַשְׁלוּמֵין אוֹ בְּמִיתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִגְנוֹב,
 26 אִם בְּמִתְחַרְתָּ", וְיִגְנוֹב אִישׁ וּמְכָרוֹ". רמ. לְדוֹן בְּנֻזְקֵי
 27 הַבָּעַר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִבְעַר אִישׁ שְׂדֵה אוֹ כְּרִם". רמא. לְדוֹן
 28 בְּנֻזְקֵי הָאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִצַּא אֵשׁ, וּמִצָּאָה קוֹצִים".
 29 רמב. לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חַנּוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ
 30 אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֶּלִים". רמג. לְדוֹן בְּדִין נוֹשֵׂא שְׂכָר
 31 וְשׁוֹכֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר".
 32 רמד. לְדוֹן בְּדִין הַשׁוֹאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם
 33 רֵעֵהוּ". רמה. לְדוֹן בְּדִין מִקַּח וּמִמְכָר, שֶׁנֶּאֱמַר:
 34 "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ". רמו. לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן
 35 וְנִטְעֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע". רמז. לְהַצִּיל הַנִּדְרָף
 36 וְאֲפִלוּ בְּנֶפֶשׁ הַרֹדֵף, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִצַּתָּהּ אֵת כַּפְּהָ".
 37 רמח. לְדוֹן בְּדִינֵי נְחֻלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ כִּי יָמוּת, וּבֶן אֵין
 38 לוֹ . . וְהִיתָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל".

יום רביעי כ"ה כסלו ה'תשע"ה

מצוות לא תעשה

41 א. מַצְוָה וְאִשׁוּנָה מִמְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׂלֵא לַעֲלוֹת בְּמַחְשָׁבָה שְׁשֵׁשׁ אֲלוֹהֵי זוֹלָתֵי ה', שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרֵים עַל פְּנֵי". ב. שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל, לֹא

מתוך מהדורת חזק

- 1 תנחשו". **לד.** שלא לכשף, שגאמר: "לא ימצא בך וגו'
2 ומכשף". **לה.** שלא לחבר חבר, שגאמר: "וחבר חבר".
3 **לו.** שלא לשאל באוב, שגאמר: "ושאל אוב".
4 **לז.** שלא לשאל בידעוני, שגאמר: "וידעני".
5 **לח.** שלא לשאל בחלום מן המתים, שגאמר: "ודורש אל
6 המתים". **לט.** שלא תעדה אשה עדי איש, שגאמר:
7 "לא יהיה כלי גבר על אשה". **מ.** שלא יעדה איש עדי
8 אשה, שגאמר: "לא ילבש גבר שמלת אשה".
9 **מא.** שלא לכתב בגוף כעובדי עבודה זרה, שגאמר:
10 "ויכתבת קעקע, לא תתנו בכסם". **מב.** שלא ללבש
11 שעטנז כמו שלובשין כמרי עבודה זרה, שגאמר: "לא
12 תלבש שעטנז". **מג.** שלא להקיף פאת ראש כממרי
13 עבודה זרה, שגאמר: "ולא תקיפו פאת ראשכם".
14 **מד.** שלא להשחית כל הניקן כעובדי עבודה זרה,
15 שגאמר: "ולא תשחית את פאת זקנך". **מה.** שלא
16 להתגודד כעובדי עבודה זרה, שגאמר: "לא תתגודדו";
17 וגידא ושריטה אחת היא. **מו.** שלא לשכן בארץ
18 מצרים לעולם, שגאמר: "לא תספון לשוב בדרך הזה
19 עוד". **מז.** שלא לתור אחר מחשבות הלב וראית
20 העינים, שגאמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
21 עיניכם". **מח.** שלא לכת ברית לשבעה עממין,
22 שגאמר: "לא תכרת להם ברית". **מט.** שלא להחיות
23 אדם משבעה עממין, שגאמר: "לא תחיה כל נשמה".
24 **נ.** שלא לחן על עובדי עבודה זרה, שגאמר: "ולא
25 תחנם". **נא.** שלא להושיב עובדי עבודה זרה בארצנו,
26 שגאמר: "לא ישובו בארצך". **נב.** שלא להתחתן
27 בעובדי עבודה זרה, שגאמר: "ולא תחתן בם".
28 **נג.** שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל לעולם, שגאמר:
29 "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". **נד.** שלא להרחיק
30 זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה דורות, שגאמר: "לא
31 תתעב אדמי". **נה.** שלא להרחיק מצרי מלבוא בקהל
32 אלא עד שלשה דורות, שגאמר: "לא תתעב מצרי".
33 **נו.** שלא לקרא שלום לעמוני ומואב בתחלה בשעת
34 מלחמה כשאר הגוים, שגאמר: "לא תדרש שלום
35 וטובתם". **נז.** שלא להשחית אילני מאכל, וכן כל שיש
36 בו השחתה אסור, שגאמר: "לא תשחית את עצה".
37 **נח.** שלא ייראו אנשי המלחמה ולא יפקדו מאויביהם
38 בשעת מלחמה, שגאמר: "לא תערץ מפניהם", "לא
39 תיראום". **נט.** שלא יסור מלכבנו מעשה עמלק הרע
40 שעשה לנו, שגאמר: "לא תשכח". **ס.** שאנו מזהרין על
41 ברפת השם, שגאמר: "אלהים, לא תקלל", ונאמר בענין:
42 "ונוקב שם ה', מות יומת". וזה הפלל: כל שענש עליו
43 הפתוב ברת או מיתת בית דין, הרי זו מצוות לא תעשה -
44 חוץ מן המילה ופסח, שהן בכרת, והן מצוות עשה.
45 **סא.** שלא לעבר על שבועת בטוי, שגאמר: "ולא תשבעו
46 בשמי לשקר". **סב.** שלא ישבע לשוא, שגאמר: "לא
- תשא את שם ה' אלהיך לשוא". **סג.** שלא לחלל את
שם הקדוש ברוך הוא, שגאמר: "ולא תחללו את שם
קדשי". **סד.** שלא לנסות את דבר ה', שגאמר: "לא
תנסו את ה' אלהיכם". **סה.** שלא לאבד בית המקדש,
או בתי כנסיות, או בתי מדרשות; וכן אין מוזקין את
השמות המקדשין, ואין מאבדים פתבי הקדש, שגאמר:
"אבד תאבדו . . . לא תעשו פן לה' אלהיכם".
סו. שלא ילין הצלוב על העץ, שגאמר: "לא תלין נבלתו
על העץ". **סז.** שלא להשבית שמירה סביב למקדש,
שגאמר: "וישמרתם את משמרתי". **סח.** שלא יגס כהן
להיכל בכל עת, שגאמר: "ואל יבא בכל עת אל הקדש".
סט. שלא יגס כהן בעל מום מן המזבח ולפנים,
שגאמר: "אף אל הפרכת לא יבא". **ע.** שלא יעבד בעל
מום, שגאמר: "אשר יהיה בו מום". **עא.** שלא יעבד
בעל מום עובר, שגאמר: "כל איש אשר בו מום, לא
יקרב". **עב.** שלא יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים ולא
הכהנים בעבודת הלויים, שגאמר בלויים: "אל כלי הקדש
ואל המזבח לא יקרבו גם הם גם אתם". **עג.** שלא
יגס למקדש ולא יזרה בתורה שתוי זין, שגאמר: "זין
ושקר אל תשפת . . . בבאכם אל אהל מועד", ונאמר:
"והלורות את בני ישראל". **עד.** שלא יעבד הזר
במקדש, שגאמר: "וזר לא יקרב אליכם". **עה.** שלא
יעבד כהן טמא, שגאמר: "ויזרו מקדשי בני ישראל".
עו. שלא יעבד כהן טבול יום עד שיעריב שמשו,
שגאמר: "ולא יחללו". **עז.** שלא יגס כהן טמא
לעזרה, שגאמר: "ולא יטמאו את מחניהם"; זה מחנה
שכינה. **עח.** שלא יגס טמא למחנה לוי, שפגגו
לדורות הר הבית, שגאמר: "לא יבוא אל תוף המחנה";
זה מחנה לוי. **עט.** שלא לכנות אבני מזבח גזית,
שגאמר: "לא תבנה אתהן גזית". **פ.** שלא לפסע על
המזבח, שגאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי".
פא. שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב, שגאמר: "לא
תעלו עליו קטרת זרה". **פב.** שלא לכבות אש המזבח,
שגאמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח - לא תכבה".
פג. שלא לעשות במתכנת שמן המשחה, שגאמר:
"וימתכנתו לא תעשו". **פד.** שלא לסוף בשמן המשחה
זר, שגאמר: "על בשר אדם לא ייסף". **פה.** שלא
לעשות במתכנת הקטרת, שגאמר: "וימתכנתה לא
תעשו". **פו.** שלא להוציא בדי הארון, שגאמר: "לא
יסורו ממנו". **פז.** שלא יזח החשן מעל האפור,
שגאמר: "ולא יזח החשן מעל האפור". **פח.** שלא
יקרע המעיל, שגאמר: "כפי תחרך יהיה לו - לא יקרע".
פט. שלא להעלות קדשים בחוץ, שגאמר: "השמר לך,
פן תעלה עלהיך". **צ.** שלא לשחט קדשים בחוץ,
שגאמר: "איש אשר ישחט שור או כשב ואל פתח אהל
מועד לא הביאו ונכרת". **צא.** שלא להקדיש בעלי

- 1 מומין למזבח, שנאמר: "כל אשר בו מום, לא תקריבו";
- 2 זהו אסור הקדשו. **צב.** שלא לשחט בעלי מומין לשם
- 3 קרבן, שנאמר: "לא תקריבו אלה לה". **צג.** שלא לזרק
- 4 דם בעלי מומין לגבי המזבח, שנאמר בבעלי מומין: "לא
- 5 תקריבו לה"; וזהו אסור זריקת דמים. **צד.** שלא
- 6 להקטיר אמורי בעלי מומין, שנאמר: "ואשה לא תתנו
- 7 מהם". **צה.** שלא להקריב בעל מום עובר, שנאמר:
- 8 "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום"; זהו
- 9 מום עובר. **צו.** שלא להקריב בעל מום מיד הגוים,
- 10 שנאמר: "ומיד בן נכר, לא תקריבו". **צי.** שלא יתן מום
- 11 בקדשים, שנאמר: "מום לא יהיה בו"; כלומר, לא תתן
- 12 בו מום. **צח.** שלא להקריב שאור או דבש, שנאמר:
- 13 "כי כל שאור וכל דבש, לא תקטירו". **צט.** שלא
- 14 להקריב תפל, שנאמר: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך".
- 15 **ק.** שלא להקריב אתנן ומחיר, שנאמר: "לא תביא אתנן
- 16 זונה ומחיר כלב". **קא.** שלא לשחט אותו ואת בנו,
- 17 שנאמר: "אתו ואת בנו, לא תשחטו ביום אחד".
- 18 **קב.** שלא לתן שמן וית במנחת חוטא, שנאמר: "לא ישים
- 19 עליה שמן". **קג.** שלא לתן עליה לבונה, שנאמר: "ולא
- 20 יתן עליה לבנה". **קד.** שלא יתן שמן במנחת שוטה,
- 21 שנאמר: "לא יצק עליו שמן". **קה.** שלא יתן עליו
- 22 לבונה, שנאמר: "ולא יתן עליו לבנה". **קו.** שלא
- 23 להמיר את הקדשים, שנאמר: "לא יחליפנו, ולא ימיר
- 24 אתו". **קז.** שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן, שנאמר
- 25 בכור: "לא יקדיש איש אתו"; כלומר, לא יקדישנו
- 26 לקרבן אחר. **קח.** שלא לפדות בכור בהמה טהורה,
- 27 שנאמר: "אף בכור שור וגו' לא תפדה". **קט.** שלא
- 28 למכר מעשר בהמה, שנאמר: "לא יגאל". **קי.** שלא
- 29 למכר שדה החרם, שנאמר: "לא ימכר". **קיא.** שלא
- 30 לפדות שדה החרם, שנאמר: "לא יגאל". **קיב.** שלא
- 31 יבדיל ראש חטאת העוף, שנאמר: "וימלק את ראשו ממול
- 32 ערפו". **קיג.** שלא לעבד בקדשים, שנאמר: "לא תעבד
- 33 בכור שורך". **קיד.** שלא לגזז את הקדשים, שנאמר:
- 34 "ולא תגזז בכור צאנך". **קטו.** שלא ישחט הפסח
- 35 והחמץ קים, שנאמר: "לא תשחט על חמץ דם זבחי".
- 36 **קטז.** שלא להניח אמורי הפסח עד שיפסלו בלינה,
- 37 שנאמר: "ולא ילין חלב חגי עד בקר". **קיז.** שלא
- 38 להותיר מבשר הפסח, שנאמר: "לא תותירו ממנו עד
- 39 בקר". **קיח.** שלא להותיר מחגיגת ארבעה עשר ליום
- 40 השלישי, שנאמר: "ולא ילין מן הבשר"; מפי השמועה
- 41 למדו, שבבשר חגיגת ארבעה עשר הפתוב מדבר, וזה
- 42 שנאמר "לבקר" - לבקרו של יום שני של הפסח, שהוא
- 43 שלישי לשחיטה. **קיט.** שלא להותיר מבשר פסח שני
- 44 עד בקר, שנאמר: "לא ישאירו ממנו עד בקר".
- 45 **קכ.** שלא להותיר מבשר התודה עד בקר, שנאמר: "ולא
- 46 תותירו ממנו עד בקר"; והוא הדין לשאר קדשים, שאין
- מניחין אותן לאחר זמן אכילתן. **קכא.** שלא לשבר
- עצם בפסח, שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו".
- קכב.** שלא לשבר עצם בפסח שני, שנאמר: "ועצם, לא
- תשברו בו". **קכג.** שלא להוציא מבשר הפסח מן
- החבורה, שנאמר: "לא תוציא מן הבית". **קכד.** שלא
- לעשות שגרי מנחות חמץ, שנאמר: "לא תאפה חמץ,
- חלקים". **קכה.** שלא לאכל בשר הפסח נא ומבשל,
- שנאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל".
- קכו.** שלא להאכיל בשר פסח לגר תושב, שנאמר:
- "תושב ושכיר, לא יאכל בו". **קכז.** שלא יאכל הערל
- בשר פסח, שנאמר: "וכל ערל, לא יאכל בו".
- קכח.** שלא להאכיל בשר הפסח לישראל שנשתמד,
- שנאמר: "כל בן נכר, לא יאכל בו"; כלומר, ישראל
- שנלוה לבני נכר ועבד עבודה זרה כמותם, לא יאכל בו.
- קכט.** שלא יאכל אדם שנטמא קדשים, שנאמר: "והנפש
- אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה, ונטמאתו
- עליו". **קל.** שלא לאכל מן הקדשים שנטמאו, שנאמר:
- "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל". **קלא.** שלא
- לאכל נותר, שנאמר: "ואכליו עונו ישא". ונכתה הנפש
- ההיא". **קלב.** שלא לאכל פגול, שנאמר: "המקריב
- אתו לא יחשב לו, פגול יהיה; והנפש האכלת ממנו, עונה
- תשא"; והוא בכרת. **קלג.** שלא יאכל זר תרומות,
- שנאמר: "וכל זר, לא יאכל קדש". **קלד.** שלא יאכל
- אפלו תושב כהן ושכירו תרומה, שנאמר: "תושב כהן
- ושכיר, לא יאכל קדש". **קלה.** שלא יאכל ערל תרומה,
- והוא הדין לשאר קדשים. ודבר זה למדו הכתוב מן הפסח
- בגורה שנה, ואינו בפרוש מן התורה; ומפי השמועה
- למדו, שאסור ערל בקדשים - מגופי תורה, ואינו מדברי
- סופרים. **קלו.** שלא יאכל כהן טמא תרומה, שנאמר:
- "איש מזרעך וגו' בקדשים לא יאכל". **קלז.** שלא
- תאכל חללה קדש, לא תרומות ולא חזה ושוק, שנאמר:
- "ויבת כהן - כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא
- תאכל". **קלח.** שלא תאכל מנחת כהן, שנאמר: "וכל
- מנחת כהן כליל תהיה, לא תאכל". **קלט.** שלא לאכל
- בשר חטאות הנעשות בפנים, שנאמר: "וכל חטאת אשר
- יבא מדמה". **קמ.** שלא לאכל פסולי המקדשין שהטל
- בהם מום בכונה, שנאמר: "לא תאכל כל תועבה"; מפי
- השמועה למדנו, שבפסולי המקדשין שהטל בהם מום
- הפתוב מדבר. **קמא.** שלא לאכל מעשר שני של דגן
- חוץ לירושלים, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר
- דגנך". **קמב.** שלא לאכל מעשר שני של תירוש חוץ
- לירושלים, שנאמר: "תירשך". **קמג.** שלא לאכל
- מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים, שנאמר: "ויצהרך".
- קמד.** שלא לאכל בכור תמים חוץ לירושלים, שנאמר:
- "לא תוכל וגו' ובכורות". **קמה.** שלא יאכלו הפנהנים
- חטאת ואשם חוץ לעזרה, שנאמר: "לא תוכל וגו' בקרך

מתוך מהדורת חזק

- 1 ויצאנך; מפי השמועה למדו, שלא בא הכתוב אלא לאסור
2 בשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה, לפי שכל דבר שיאכל
3 חוץ למקום אכילתו - "לא תוכל לאכל בשעריך" אקרא
4 בו. **קמו**. שלא לאכל בשר העולה, שנאמר: "לא תוכל
5 וגו' ונדריך אשר תדר"; כלומר, לא תוכל לאכל נדריך
6 אשר תדר. וזו היא אזהרה של כל מועל, שלא יהנה מן
7 הקדשים האסורים ליהנות מהן; ואם נהנה, מעל.
8 **קמו**. שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם וריקת דמים,
9 שנאמר: "לא תוכל וגו' ונדבתיך"; כלומר, לא תוכל לאכל
10 נדבתיך עד שיזרק דם. **קמח**. שלא יאכל זר בשר
11 קדשי קדשים, שנאמר: "וְזָר לֹא יֹאכַל, כִּי קֹדֶשׁ הֵם".
12 **קמט**. שלא יאכל כהן בכורים קדם הנחה בעזרה,
13 שנאמר: "לא תוכל . . . ותרומת ידך"; אלו הבכורים.
14 **קנ**. שלא לאכל מעשר שני בטמאה ואפלו בירושלים, עד
15 שיפדה, שנאמר: "לא בערתי ממנו בטמא". **קנא**. שלא
16 לאכל מעשר שני באינינות, שנאמר: "לא אכלתי באני
17 ממנו". **קנב**. שלא להוציא דמי מעשר שני בדברים
18 שאין בהם אכילה ושתיה, שנאמר: "ולא נתתי ממנו
19 למת"; וכל שהוא חוץ לצרכי הגוף החי, "נתתי ממנו
20 למת" אקרא בו. **קנג**. שלא לאכל הטבל; והטבל הוא
21 דבר שגדוליו מן הארץ החיב בתרומות ומעשרות, שלא
22 הוציאו ממנו תרומת ה', שנאמר: "ולא יחללו את קדשי
23 בני ישראל את אשר ירימו לה"; כלומר, דברים שהם
24 צתידין להרים אותן לה', לא יעשו אותן חל ויאכלו אותן
25 בטבלן. **קנד**. שלא להקדים תרומה לבכורים, ולא
26 מעשר ראשון לתרומה, ולא מעשר שני לראשון, אלא
27 מוציאין על הסדר: בכורים תחלה, ואחר כך תרומה
28 גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני;
29 שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר", לא תאחר דבר
30 הראוי להקדימו. **קנה**. שלא לאחר הנדרים והנדבות
31 שנדר ושנודב, שנאמר: "לא תאחר לשלמו". **קנו**. שלא
32 לעלות לחג בלא קרבן, שנאמר: "ולא יראו פני ריקם".
33 **קנז**. שלא לעבר על דברים שאסר אדם על נפשו,
34 שנאמר: "לא יחל דברו". **קנח**. שלא יקח כהן זונה,
35 שנאמר: "אשה זנה וחללה לא יקחו". **קנט**. שלא יקח
36 כהן חללה, שנאמר: "וחללה לא יקחו". **קס**. שלא יקח
37 גרושה, שנאמר: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו".
38 **קסא**. שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנאמר: "אלמנה
39 וגרושה וחללה זנה, את אלה לא יקח". **קסב**. שלא
40 יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא קדושין, מפני
41 שמחללה, שנאמר: "לא יחלל זרעו"; הרי הוא מזהר שלא
42 לחלל בשרה. **קסג**. שלא יפנס כהן למקדש פרוע ראש,
43 שנאמר: "ראשיכם אל תפרעו". **קסד**. שלא יפנס כהן
44 למקדש קרוע בגדים, שנאמר: "ויבגדיכם לא תפרעו".
45 **קסה**. שלא יצא כהן מן העזרה בשעת עבודה, שנאמר:
46 "ומפתח אהל מועד לא תצאו". **קסו**. שלא יטמא כהן
- 47 הדיוט לשאר מתים, שנאמר: "לנפש לא יטמא".
48 **קסז**. שלא יטמא כהן גדול ואפלו לקרוביו, שנאמר:
49 "לא יטמאו ולא יטמאו". **קסח**. שלא יפנס כהן גדול
50 עם מת, שנאמר: "ועל כל נפשת מת, לא יבא"; כך למדו
51 מפי השמועה, שהוא חיב בכל יבוא וחיב בכל יטמא.
52 **קסט**. שלא יקח שבט לוי חלק בארץ ישראל, שנאמר:
53 "ונחלה לא יהיה לוי". **קע**. שלא יקח שבט לוי חלק
54 בבזיה בשעת כבוש הארץ, שנאמר: "לא יהיה לכהנים
55 הלויים . . . חלק ונחלה". **קעא**. שלא לעשות קרחה על
56 מת, שנאמר: "לא תשימו קרחה בין עיניכם - למת".
57 **קעב**. שלא לאכל בהמה טמאה, שנאמר: "אף את זה לא
58 תאכלו ממעלי הגרה". **קעג**. שלא לאכל דג טמא,
59 שנאמר: "וישקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו".
60 **קעד**. שלא לאכל עוף טמא, שנאמר: "ואת אלה תשקצו
61 מן העוף, לא יאכלו". **קעה**. שלא לאכל שרץ העוף,
62 שנאמר: "כל שרץ העוף, טמא הוא לכם, לא יאכלו".
63 **קעו**. שלא לאכל שרץ הארץ, שנאמר: "וכל השרץ השרץ
64 על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". **קעז**. שלא לאכל
65 רמש הארץ, שנאמר: "ולא תטמאו את נפשתיכם, בכל
66 השרץ הרמש על הארץ". **קעח**. שלא לאכל תולעת
67 הפרות בשתצא לאויר, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על
68 הארץ - לא תאכלום". **קעט**. שלא לאכל שרץ המים,
69 שנאמר: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ".
70 **קפ**. שלא לאכל מתה, שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה".
71 **קפא**. שלא לאכל טרפה, שנאמר: "ויבשר בשדה טרפה
72 לא תאכלו". **קפב**. שלא לאכל אבר מן החי, שנאמר:
73 "ולא תאכל הנפש עם הבשר". **קפג**. שלא לאכל גיד
74 הנשה, שנאמר: "על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד
75 הנשה". **קפד**. שלא לאכל דם, שנאמר: "וכל דם, לא
76 תאכלו". **קפה**. שלא לאכל חלב, שנאמר: "כל חלב
77 שזר וכשב ועז - לא תאכלו". **קפו**. שלא לבשל בשר
78 בחלב, שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו".
79 **קפז**. שלא לאכל בשר בחלב, שנאמר: "לא תבשל גדי"
80 פעם שניה; כך למדו מפי השמועה, שאחד לאסור בשול
81 ואחד לאסור אכילה. **קפח**. שלא לאכל בשר שזר
82 הנסקל, שנאמר: "ולא יאכל את בשרו". **קפט**. שלא
83 לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שנאמר: "ולחם וגו'
84 לא תאכלו". **קצ**. שלא לאכל קלי מן החדש, שנאמר:
85 "וקלי . . . לא תאכלו". **קצא**. שלא לאכל פרמל מן
86 החדש, שנאמר: "וכרמל לא תאכלו". **קצב**. שלא
87 לאכל ערלה, שנאמר: "שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא
88 יאכל". **קצג**. שלא לאכל כלאי הפרם, שנאמר: "פן
89 תקדש המלאה הזרע אשר תזרע, ותבואת הפרם"; זה הוא
90 אסור אכילה. **קצד**. שלא לשחות יין נסוף, שנאמר:
91 "אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם".
92 **קצה**. שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסוּבא, שנאמר:

מתוך מהדורת חזק

47 למכר שדה בארץ ישראל לצמיתות, שגאמר: "והארץ, לא
 48 תמכר לצמיתות". רכח. שלא לשנות מגרש הלויים
 49 וישדותיהם, שגאמר: "וישדה מגרש צריהם, לא ימכר";
 50 מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא ישתנה.
 51 רכט. שלא לעזב את הלויים, שגאמר: "השמר לך, פן
 52 תעזב את הלוי"; אלא נותנין להם מתנותיהם ומשפחים
 53 אותם בהן בכל רגל ורגל. רל. שלא יתבע הלואה
 54 שעברה עליה שביעית, שגאמר: "לא יגש את רעהו".
 55 רלא. שלא ימנע מלהלוות לעני מפני השמטה, שגאמר:
 56 "השמר לך, פן יהיה דברך". זה הפלל - כל מקום שגאמר
 57 'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו אלא מצות לא תעשה.
 58 רלב. שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו מה שהוא
 59 צריך, שגאמר: "לא תאמץ את לבךך". נמצא: הנותן
 60 צדקה - עושה מצות עשה; והמעלים עיניו מן הצדקה -
 61 יתר על שבטל עשה, עבר על לא תעשה. רלג. שלא
 62 לשלח עבד עברי ריקם כשיצא חפשי, שגאמר: "לא
 63 תשלחנו ריקם". רלד. שלא יתבע העני בחובו כשידע
 64 שהוא עני, ולא יצר לו, שגאמר: "לא תהיה לו בנשה".
 65 רלה. שלא להלוות ברבית לישראל, שגאמר: "את כסףך
 66 - לא תמן לו בנשה". רלו. שלא ללוות ברבית, שגאמר:
 67 "לא תשיף לאחידך"; כף למדו מפי השמועה, שזו אזהרה
 68 ללוה, שלא ינשף למלוה. רלז. שלא להשית יד בין
 69 לזה ומלוה ברבית, ולא להיות ערב, ולא עד, ולא לכתב
 70 שטר ביניהם, שגאמר: "לא תשימון עליו נשף".
 71 רלח. שלא לאחר פעלת שכיר, שגאמר: "לא תלין פעלת
 72 שכיר אתך". רלט. שלא ימשכן בעל חובו בנרוע,
 73 שגאמר: "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו". רמ. שלא
 74 למנוע העבוב מבעלי העני בעת שהוא צריך לו, שגאמר:
 75 "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא תשכב ועבטו עמך,
 76 אלא תשיכנו לו בליזה, הואיל והוא צריך לו בליזה.
 77 רמא. שלא למשכן האלמנה, שגאמר: "ולא תחבל בגד
 78 אלמנה". רמב. שלא לחבל פלים שעושים בהם אכל
 79 נפש, שגאמר: "לא תחבל רחים ורכב". רמג. שלא
 80 לגנב נפש מישראל, שגאמר: "לא תגנב"; זו גנבת נפש.
 81 רמד. שלא לגנב קמון, שגאמר: "לא תגנבו"; זו גנבת
 82 קמון. רמה. שלא לגזול, שגאמר: "לא תגזול".
 83 רמו. שלא להסיג גבולות, שגאמר: "לא תסיג גבול
 84 רעך". רמז. שלא לעשק, שגאמר: "לא תעשק את
 85 רעך". רמח. שלא לכחש בקמון חברו, שגאמר: "ולא
 86 תכחשו". רמט. שלא ליטבע על כפירת קמון חברו,
 87 שגאמר: "ולא תשקרו"; כלומר, לא תשבע לשקר בקמון
 88 שיש לחברך בידך. רנ. שלא יונה במקח וממכר,
 89 שגאמר: "אל תונו איש את אחיו". רנא. שלא יונה
 90 בדברים, שגאמר: "ולא תונו איש את עמיתו"; זו אונאת
 91 דברים. רנב. שלא להונות את הגר בדברים, שגאמר:
 92 "וגר לא תונה". רנג. שלא להונות את הגר במקח

1 "בגנו זה זולל וסבא". קצו. שלא לאכל ביום הצום,
 2 שגאמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה". קצז. שלא
 3 לאכל חמץ בפסח, שגאמר: "ולא יאכל חמץ".
 4 קצח. שלא לאכל תערכת חמץ, שגאמר: "כל מחמצת,
 5 לא תאכלו". קצט. שלא לאכל חמץ אחר חצות יום
 6 ארבעה עשר, שגאמר: "לא תאכל עליו חמץ". ר. שלא
 7 יראה חמץ, שגאמר: "לא יראה לך חמץ". רא. שלא
 8 ימצא חמץ, שגאמר: "שאוור, לא ימצא בכתיכם".
 9 רב. שלא ישתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו יין
 10 וטעמו כטעם יין, שגאמר: "וכל משרת ענבים; ונאפלו
 11 החמץ היין או דבר שנתערב בו היין, הרי זה אסור עליו,
 12 שגאמר: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה". רג. שלא
 13 יאכל ענבים לחים, שגאמר: "וענבים לחים". רד. שלא
 14 יאכל ענבים יבשים, שגאמר: "ויבשים לא יאכל".
 15 רה. שלא יאכל חרצנים, שגאמר: "מחרצנים . . לא
 16 יאכל". רו. שלא יאכל זוגין, שגאמר: "ועד זוג - לא
 17 יאכל". רז. שלא ישמא הנזיר למת, שגאמר: "לא יאכיל
 18 ולא יאמור לא ישמא". רח. שלא יכנס באהל המת,
 19 שגאמר: "על נפש מת, לא יבא". רט. שלא יגלח
 20 הנזיר, שגאמר: "תער לא יעבר על ראשו". רי. שלא
 21 לקצר כל השדה, שגאמר: "לא תכלה פאת שדה לקצור".
 22 ריא. שלא ללקט השבילים הנופלות בשעת קצירה,
 23 שגאמר: "ולקט קצירך, לא תלקט". ריב. שלא לכצר
 24 עוללות הפרם, שגאמר: "וכרמך לא תעולל".
 25 ריג. שלא ללקט פרט הפרם, שגאמר: "ופרט פרמך לא
 26 תלקט". ריד. שלא לקח עמר השקחה, שגאמר: "לא
 27 תשוב לקחתו"; וכן כל האיילנות, שגאמר: "לא תפאר
 28 אחריך". רטו. שלא לרוע כלאי זרעים, שגאמר: "שדה
 29 לא תרוע כלאים". רטז. שלא לרוע תבואה או ירק
 30 בפרם, שגאמר: "לא תרוע פרמך כלאים". ריז. שלא
 31 להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שגאמר: "בהמתך לא
 32 תרביע כלאים". ריח. שלא יעשה מלאכה בשני מיני
 33 בהמה כאחד, שגאמר: "לא תחרש בשור ובחמור יחדו".
 34 ריט. שלא לחסם בהמה בשעת מלאכה בדבר שאוכלת
 35 ממנו ונהיגת, שגאמר: "לא תחסם שור בדישו".
 36 רכ. שלא לעבד אדמה בשביעית, שגאמר: "שדה לא
 37 תרוע". רכא. שלא לעבד אילן בשביעית, שגאמר:
 38 "וכרמך לא תזמר". רכב. שלא לקצר ספיחי שביעית
 39 בדרך שקוצרין בשאר השנים, שגאמר: "את ספיח קצירך
 40 לא תקצור". רכג. שלא לאסוף פרות האילן בשביעית
 41 בדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שגאמר: "ואת ענבי זיתך
 42 לא תבצר". רכד. שלא לעבד בשנת יובל בין אדמה
 43 בין אילן, שגאמר: "לא תרועו". רכה. שלא לקצר
 44 ספיחי יובל בשאר השנים, שגאמר בו: "לא תקצרו את
 45 ספיחיה". רכו. שלא לאסוף פרות יובל באספת שאר
 46 שנים, שגאמר בו: "ולא תבצרו את נזריה". רכז. שלא

מתוך מהדורת חזק

47 ללמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות, שנגאמר: 48 "ולא תענה על רב, לנטות". **רפד**. שלא למנות בדינין 49 אדם שאינו חכם בדיני תורה, אף על פי שהוא חכם 50 בחכמות אחרות, שנגאמר: "לא תכירו פנים במשפט". 51 **רפה**. שלא להעיד בשקר, שנגאמר: "לא תענה ברעף עד 52 שקר". **רפו**. שלא יעיד בעל עברה, שנגאמר: "אל תשת 53 ירך עם רשע, להיות עד חמס". **רפז**. שלא יעיד קרוב, 54 שנגאמר: "לא יומתו אבות על בנים"; מפני השמועה למדו, 55 שלא יומתו אבות בעדות בנים, והוא הדין לשאר קרובים. 56 **רפח**. שלא לכת הדין על פי עד אחד, שנגאמר: "לא 57 יקום עד אחד באיש". **רפט**. שלא להרג נקי, שנגאמר: 58 "לא תרצח". **רצ**. שלא לחתף הדין באמד הדעת, עד 59 שיראו שני עדים גופו של דבר, שנגאמר: "ונקי וצדיק אל 60 תהרג". **רצא**. שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני 61 נפשות, שנגאמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש". 62 **רצב**. שלא להרג מחיב הריגה קדם שיעמד בדין, 63 שנגאמר: "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה". 64 **רצג**. שלא לחוס על הרוצח, אלא הורגין אותו קדם 65 שיגיע לנרדף ויהרגנו או יגלה ערותו, שנגאמר: "נקצתה 66 את פפה, לא תחוס יענד". **רצד**. שלא לענש האנוס, 67 שנגאמר: "ולנערה לא תעשה דבר". **רצה**. שלא לקח 68 כפר מן הרוצח, שנגאמר: "ולא תקחו כפר לנפש רוצח". 69 **רצו**. שלא לקח כפר בגלות רוצח בשנגה, שנגאמר: "ולא 70 תקחו כפר, לנוס אל עיר מקלטו". **רצז**. שלא לעמד 71 על הדם, שנגאמר: "לא תעמד על דם רעך". 72 **רצח**. שלא להניח מכשול, שנגאמר: "ולא תשים דמים 73 בכייתך". **רצט**. שלא להקשיל תם בדרך, שנגאמר: 74 "ולפני עור, לא תתן מכשל". **ש**. שלא להוסיף 75 במלקות המחייב מלקות, שנגאמר: "לא יוסיף; פן יוסיף". 76 **שא**. שלא לרגל, שנגאמר: "לא תלך רכיל בעמיק". 77 **שב**. שלא לשנא בלב, שנגאמר: "לא תשנא את אחיך 78 בלבךך". **שג**. שלא להלפין פני אדם מישראל, 79 שנגאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא". 80 **שד**. שלא לנקם, שנגאמר: "לא תקם". **שה**. שלא 81 לנטר, שנגאמר: "ולא תטר". **שו**. שלא לקח אם על 82 הבנים, שנגאמר: "לא תקח האם על הבנים". **שז**. שלא 83 לגלח שער הנחק, שנגאמר: "ואת הנחק לא יגלח". 84 **שח**. שלא לתלש סימני צרעת, שנגאמר: "השמר בנגע 85 הצרעת". **שט**. שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שנגאמר: 86 "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". **שי**. שלא להחיות 87 מכשף, שנגאמר: "מכשפה לא תחיה". **שיא**. שלא 88 יתחייב חתן בדרך מצרכי צבור כל שנתו, כגון צבא 89 ושמירת החומה וכיוצא בהן, שנגאמר: "לא יצא בצבא, 90 ולא יעבר עליו לכל דבר". **שיב**. שלא להמרות על פי 91 בית דין, שנגאמר: "לא תסור מפל הדבר אשר יגידו לך". 92 **שיג**. שלא להוסיף על מצוות התורה, בין תורה שבכתב

1 וממפר, שנגאמר: "ולא תלחצנו". **רנד**. שלא להחזיר 2 עבד שברח לארץ ישראל לאדוניו שבוהצה לארץ, 3 שנגאמר: "לא תסגיר עבד אל אדניו". **רנה**. שלא 4 להונות עבד זה, שנגאמר: "עמך ישב בקרבך במקום אשר 5 יבחר בטוב לו, לא תוננו". **רנו**. שלא לענות יתום 6 ואלמנה, שנגאמר: "כל אלמנה ויתום, לא תענון". 7 **רנז**. שלא לעבד בעבד עברי עבודת עבד, שנגאמר: "לא 8 תעבד בו עבדת עבד". **רנח**. שלא למכר אותו ממכרת 9 עבד, שנגאמר: "לא ימכרו ממכרת עבד". **רנט**. שלא 10 לעבד בעבד עברי בדרך, שנגאמר: "לא תרדה בו בדרך". 11 **רס**. שלא להניח הגוי לעבד בעבד עברי הנמכר לו בדרך, 12 שנגאמר: "לא ירדנו בדרך לעיניך". **רסא**. שלא למכר 13 אמה עבריה לאחר, שנגאמר: "לא ימשל למכרה". 14 **רסב**. שלא למנע מאמה עבריה היעודה שאר כסות 15 ועונה, שנגאמר: "שארה כסותה ועונתה, לא יגרע"; והוא 16 הדין לשאר הנשים. **רסג**. שלא למכר אשת יפת תאר 17 להיות שפחה, שנגאמר: "לא תמכרנה". **רסד**. שלא 18 לכבש אשת יפת תאר להיות שפחה, שנגאמר: "לא 19 תתעמר בה". **רסה**. שלא לחמד, שנגאמר: "לא תחמד 20 אשת רעך". **רסו**. שלא להתאוות, שנגאמר: "לא 21 תתאוה בית רעך". **רסז**. שלא יאכל השכיר שלא 22 בשעת גמר מלאכה מן המכר שהוא עושה בו, שנגאמר: 23 "וחרמש לא תניף". **רסח**. שלא יקח השכיר יתר על 24 אכילתו, שנגאמר: "ואכלת ענבים כנפשוך שבעך; ואל 25 כליך, לא תתן". **רסט**. שלא יתעלם מן האבדה, 26 שנגאמר: "לא תוכל להתעלם". **רע**. שלא להניח בהמה 27 רובצת תחת משאה בדרך, שנגאמר: "לא תראה חמור 28 אחיד". **רעא**. שלא לעשות עול במדה, שנגאמר: "לא 29 תעשו עול במשפט"; מפני השמועה למדו, שהכתוב 30 מזכיר: לא תעשו עול במשפט המדה. **רעב**. שלא 31 להיות אצלנו אכן ואכן איפה ואיפה, שנגאמר: "לא יהיה 32 לך בכיתך וגוי". **רעג**. שלא לעול המשפט, שנגאמר: 33 "לא תעשו עול במשפט". **רעד**. שלא לקח שחד, 34 שנגאמר: "ושחד, לא תקח". **רעה**. שלא לכבד גדול 35 בדין, שנגאמר: "ולא תהדר פני גדול". **רעו**. שלא יירא 36 הדין בדין מאדם רע, שנגאמר: "לא תגורו מפני איש". 37 **רעז**. שלא לרחם על עני בדין, שנגאמר: "ודל, לא תהדר 38 בריבו". **רעח**. שלא להטות משפט אדם חוטא, 39 שנגאמר: "לא תטה משפט אבינך"; זה אביון במצוות. 40 **רעט**. שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות, שנגאמר: "לא 41 תחוס יענד". **רפ**. שלא להטות משפט גרים ויתומים, 42 שנגאמר: "לא תטה משפט גר יתום". **רפא**. שלא 43 לשמע מאחד מבעלי דינין ואין חברו עמו, שנגאמר: "לא 44 תשא שמע שוא". **רפב**. שלא לנטות אחרי רבים 45 בדברי נפשות, אם היו המחכיין יותר על המזכין אחד, 46 שנגאמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת". **רפג**. שלא

48 **שמג.** שלא לגלות ערות אשת הבן, שנגאמר: "ערות
 49 בלתך, לא תגלה". **שמזד.** שלא לגלות ערות אשת אח,
 50 שנגאמר: "ערות אשת אחיך לא תגלה". **שמה.** שלא
 51 לגלות ערות אחות אשתו, שנגאמר: "ואשה אל אחתה לא
 52 תקח". **שמו.** שלא לגלות ערות נדה, שנגאמר: "ואל
 53 אשה בנדת טמאתה - לא תקרב". **שמז.** שלא לגלות
 54 ערות אשת איש, שנגאמר: "ואל אשת עמיתך - לא תתן
 55 שכבתך לזרע". **שמח.** שלא לשכב עם בהמה,
 56 שנגאמר: "ויבכל בהמה לא תתן שכבתך לזרע".
 57 **שנט.** שלא תביא אשה בהמה עליה, שנגאמר: "ואשה
 58 לא תעמד לפני בהמה לרבעה". **שנו.** שלא לשכב עם
 59 זכר, שנגאמר: "ואת זכר - לא תשכב". **שנא.** שלא
 60 לגלות ערות האב עצמו, שנגאמר: "ערות אביך לא תגלה".
 61 **שנב.** שלא לגלות ערות אחי האב עצמו, שנגאמר: "ערות
 62 אחי אביך לא תגלה". **שנג.** שלא לקרב לעריות
 63 בדרךים המביאין לידי גלוי ערוה, כגון חבוק ונשוק
 64 ורמיזה וקפיצה, שנגאמר: "אל כל שאר בשרו, לא תקרבו
 65 לגלות ערוה"; מפני השמועה למדו, שזו אזהרה לקרבה
 66 המביאה לידי גלוי ערוה. **שנד.** שלא ישא ממזר בת
 67 ישראל, שנגאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'".
 68 **שנה.** שלא תהיה קדשה, והיא הנבצעת בלא כתבה
 69 וקדושין, שנגאמר: "לא תהיה קדשה". **שנו.** שלא
 70 יחזיר המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנגאמר: "לא
 71 יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה".
 72 **שנז.** שלא תנשא היבמה לאיש זר חוץ מיבמה, שנגאמר:
 73 "לא תהיה אשת המת". **שנח.** שלא יגרש האונס
 74 אנוסתו, שנגאמר: "לא יוכל שלחה כל ימיו".
 75 **שנט.** שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו, שנגאמר בו:
 76 "לא יוכל לשלחה כל ימיו". **שס.** שלא יקח סריס בת
 77 ישראל, שנגאמר: "לא יבא פצוע דבא". **שסא.** שלא
 78 לקרס זכר מפל המינין, לא אדם ולא בהמה חיה ועוף,
 79 שנגאמר: "ויבארצכם לא תעשו". **שסב.** שלא למנות על
 80 ישראל איש מקהל גרים, שנגאמר: "לא תוכל לתת עליך
 81 איש נכרי". **שסג.** שלא ירבה המלך סוסים, שנגאמר:
 82 "לא ירבה לו סוסים". **שסד.** שלא ירבה המלך נשים,
 83 שנגאמר: "ולא ירבה לו נשים". **שסה.** שלא ירבה לו
 84 המלך כסף וזהב, שנגאמר: "ויכסף וזהב, לא ירבה לו
 85 מאד".
 86 **אלו** הן שש מאות ושלש עשרה מצוות שנגאמרו לו
 87 למשה בסיני, הן ויכלולתיהן ויפרטתיהן וידקדוקתיהן;
 88 וכל אותן הפללות והדקדוקין והבאורין של כל מצוה
 89 ומצוה, היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית
 90 דין. ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מפת תורה, וקבעו
 91 אותן נביאים וחסידים, ופשטו בכל ישראל - כגון מקרא
 92 מגילה, ונר חנכה, ותענית תשעה באב, וידיים, וערובין.
 93 ויש לכל מצוה ומצוה מאלו פרושין ודקדוקין; והכל
 94 יתבאר בחבור זה.

1 בין בפרושה שקבלו על פה, שנגאמר: "את כל הדבר אשר
 2 אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו".
 3 **שיד.** שלא לגרע מכל מצוות התורה, שנגאמר: "ולא
 4 תגרע ממנו". **שטו.** שלא לקלל הדין, שנגאמר:
 5 "אלהים לא תקלל". **שטז.** שלא לקלל הנשיא, והוא
 6 המלך או ראש ישיבת ארץ ישראל, שנגאמר: "ונשיא
 7 בעמך, לא תאר". **שיז.** שלא לקלל אחד משאר
 8 ישראל, שנגאמר: "לא תקלל חרש". **שיח.** שלא לקלל
 9 אב ואם, שנגאמר: "וימקלל אביו ואמו, מות יומת".
 10 **שיט.** שלא להכות אב ואם, שנגאמר: "ומכה אביו ואמו,
 11 מות יומת". **שכ.** שלא לעשות מלאכה בשבת,
 12 שנגאמר: "לא תעשה כל מלאכה". **שכא.** שלא להלך
 13 חוץ לתחום מדינה כהולכי דרכים בשבת, שנגאמר: "אל
 14 יצא איש ממקומו". **שכב.** שלא לענש בשבת, שנגאמר:
 15 "לא תבערו אש בכל משבתכם". **שכג.** שלא לעשות
 16 מלאכה בראשון של פסח, שנגאמר: "כל מלאכה לא יעשה
 17 בהם". **שכד.** שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח,
 18 שנגאמר בו: "כל מלאכה לא יעשה בהם". **שכה.** שלא
 19 לעשות מלאכה בחג השבועות, שנגאמר בו: "כל מלאכה
 20 עבדה לא תעשו". **שכו.** שלא לעשות מלאכה באחד
 21 לחדש השביעי, שנגאמר בו: "כל מלאכה עבדה לא
 22 תעשו". **שכז.** שלא לעשות מלאכה ביום הפפורים,
 23 שנגאמר בו: "ויכל מלאכה לא תעשו". **שכח.** שלא
 24 לעשות מלאכה בראשון של חג, שנגאמר: "כל מלאכה
 25 עבדה לא תעשו". **שכט.** שלא לעשות מלאכה ביום
 26 השמיני של חג, שנגאמר בו: "כל מלאכה עבדה לא
 27 תעשו". **של.** שלא לגלות ערות אם, שנגאמר: "אמך
 28 היא, לא תגלה ערותה". **שלא.** שלא לגלות ערות
 29 אחות, שנגאמר: "ערות אחותך לא תגלה". **שלב.** שלא
 30 לגלות ערות אשת אב, שנגאמר: "ערות אשת אביך לא
 31 תגלה". **שלג.** שלא לגלות ערות אחותו מן האב [או]
 32 [וימן] האם, שנגאמר: "ערות בת אשת אביך מולדת אביך,
 33 אחותך היא - לא תגלה ערותה". **שלד.** שלא לגלות
 34 ערות בת הבן, שנגאמר: "ערות בת בנדך". **שלה.** שלא
 35 לגלות ערות בת הבת, שנגאמר: "או בת בתך, לא תגלה
 36 ערותן". **שלו.** שלא לגלות ערות הבת; ולמה לא
 37 נתפרשה בתורה? מפני שאסור בת הבת, שתק מן הבת;
 38 ומפי השמועה למדו, שאסור הבת מגופי תורה, כשאר
 39 עריות. **שלוז.** שלא לגלות ערות אשה ובתה, שנגאמר:
 40 "ערות אשה ובתה לא תגלה". **שלאח.** שלא לגלות
 41 ערות אשה ובת בנה, שנגאמר: "את בת בנה".
 42 **שלט.** שלא לגלות ערות אשה ובת בתה, שנגאמר: "ואת
 43 בת בתה לא תקח". **שמ.** שלא לגלות ערות אחות
 44 האם, שנגאמר: "ערות אחות אמך לא תגלה".
 45 **שמא.** שלא לגלות ערות אחות האב, שנגאמר: "ערות
 46 אחות אביך לא תגלה". **שמב.** שלא לגלות ערות אשת
 47 אחי האב, שנגאמר: "אל אשתו לא תקרב, הדתך היא".

מתוך מהדורת חזק

45 **שְׂאֵסֵר** עֲצָמוֹ בְּדָבָרִים - כְּגוֹן שְׂבוּעוֹת וְנִדְרִים. וְקִרְאֲתִי שֵׁם
46 סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר הַפְּלֵאָה'.

47 **סֵפֶר שְׁבִיעֵי** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּזֶרַע הָאָרֶץ -
48 כְּגוֹן שְׂמִטִּין וְיֹבְלוֹת, וּמַעֲשֵׂרוֹת וּתְרוּמוֹת, וּשְׂאֵר
49 מִצְוֹת הַנִּגְלָלִין עִמָּהֶן מַעֲנִינִם. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
50 זְרָעִים'.

51 **סֵפֶר שְׁמִינֵי** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּכַנֵּן מִקֵּדֶשׁ
52 וְקִרְבָּנוֹת צְבוּר הַתְּמִידִין. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
53 עֲבוּדָה'.

54 **סֵפֶר תְּשִׁיעֵי** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד.
55 וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִרְבָּנוֹת'.

56 **סֵפֶר עֲשִׂירֵי** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּטִהָרוֹת וְטָמְאוֹת.
57 וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר טְהָרָה'.

58 **סֵפֶר אֶחָד עָשָׂר** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁבִין אָדָם לְחֵבְרוֹ,
59 וְיֵשׁ בָּהֶן הַזֶּק תַּחֲלָה בְּמִמּוֹן אוֹ בְּגוֹף. וְקִרְאֲתִי שֵׁם
60 סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר נִזְקִין'.

61 **סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת מִכִּיָּה וּקְנִיָּה.
62 וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קְנִינָה'.

63 **סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁבִין אָדָם
64 לְחֵבְרוֹ, בְּשָׂאֵר דִּינֵין שְׂאִין בַּתַּחֲלָתֵן הַזֶּק - כְּגוֹן
65 שׁוּמְרִין, וּבְעֲלֵי חֹבוֹת, וּטְעָנוֹת וּכְפִירוֹת. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר
66 זֶה, 'סֵפֶר מִשְׁפָּטִים'.

67 **סֵפֶר אַרְבָּעָה עָשָׂר** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן מִסּוּרִין
68 לְסִנְהֶדְרִין - כְּגוֹן מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְקַבְּלַת עֲדוּת,
69 וְדִין הַמֶּלֶךְ וּמִלְחָמוֹת. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
70 שׁוֹפְטִים'.

71 וְזֶה הוּא חֲלוּק הַלְכוֹת שֶׁל חֵבְרוֹ זֶה לְפִי עֲנִינֵי הַסְּפָרִים,
72 וְחֲלוּק הַמִּצְוֹת לְפִי עֲנִינֵי הַהֲלָכוֹת.
73 וְעַתָּה אֲתַחִיל לְבָאֵר כָּל מִשְׁפָּטֵי מִצְוָה וּמִצְוָה וְכָל הַדִּינִים
74 הַנִּגְלָלִים עִמָּה מַעֲנִינָה עַל סֵדֵר הַהֲלָכוֹת בְּעִזְרוֹת אֵל שְׂדֵי.

75 **סֵפֶר הַמִּדְעָה**

76 הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סִדּוּרֵן: הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה,
77 הַלְכוֹת דְּעוֹת, הַלְכוֹת תְּלִמוּד תּוֹרָה, הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה
78 וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם, הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה.

79 **הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה**. יֵשׁ בְּכָלֶלן עֶשְׂרֵה מִצְוֹת - שֵׁשׁ
80 מִצְוֹת עֲשָׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
81 פְּרָטֵן: (א) לִידַע שֵׂישׁ שֵׁם אֱלוֹהִים; (ב) שְׁלֹא יַעֲלֶה
82 בְּמַחְשָׁבָה שֵׂישׁ שֵׁם אֱלוֹהִים וְזוֹלָתֵי ה'; (ג) לִיַּחַדּוֹ; (ד)
83 לְאַהֲבוֹ; (ה) לְיִרְאָה מִמֶּנּוּ; (ו) לְקַדְּשׁוֹ; (ז) שְׁלֹא לְחַלֵּל
84 שְׁמוֹ; (ח) שְׁלֹא לְאָבֵד דְּבָרִים שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶן; (ט)
85 לְשַׁמֵּעַ מִן הַנְּבִיא הַמְדַבֵּר בְּשֵׁמוֹ; (י) שְׁלֹא לְנַסּוֹתוֹ.

86 **הַלְכוֹת דְּעוֹת**. יֵשׁ בְּכָלֶלן אַחַת עֶשְׂרֵה מִצְוֹת - חֲמֵשׁ
87 מִצְוֹת עֲשָׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
88 פְּרָטֵן: (א) לְהַדְמוֹת בְּדָרְכָיו; (ב) לְהַדְבִּק בְּיֹדְעָיו; (ג)
89 לְאַהֲבֵי אֶת הָרָעִים; (ד) לְאַהֲבֵי אֶת הַגֵּרִים; (ה) שְׁלֹא לְשַׁנְּא

1 **כָּל** אֵלוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ - חִיבִין אָנּוּ לְקַבְּלֵם
2 וּלְשַׁמְרֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר וְכוּ"; וְאֵינִן
3 תּוֹסֵפֶת עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל מָה הַזְהִירָה תּוֹרָה, "לֹא
4 תִסֵּף עָלָיו וְלֹא תִגַּרַע מִמֶּנּוּ"? שְׁלֹא יִהְיֶה נְבִיא רִשְׁאִי
5 לְחַדֵּשׁ דָּבָר, וְלוֹמַר שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוְּהוּ בְּמִצְוָה זוֹ
6 לְהוֹסִיפָהּ לְמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אוֹ לְחַסֵּר אַחַת מֵאֵלוֹ הַשֵּׁשׁ
7 מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. אֲבָל אִם הוֹסִיפוּ בֵּית דִּין עִם
8 נְבִיא שִׁיחִיָּה בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן מִצְוָה דְרָף תִּקְנָה, אוֹ דְרָף
9 הוֹרָאָה, אוֹ דְרָף גְּזֵרָה - אֵין זוֹ תּוֹסֵפֶת; שֶׁהָרִי לֹא אָמַרוּ
10 שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוְּהוּ לְעֲשׂוֹת עֲרוּב אוֹ לְקָרוֹת הַמְּגַלָּה
11 בְּעוֹנָתָהּ. וְאֵלוֹ אָמַרוּ כֵן, הֵיוּ מוֹסִיפִין עַל הַתּוֹרָה. אֲלָא
12 כִּף אָנּוּ אוֹמְרִים, שֶׁהַנְּבִיאִים עִם בֵּית דִּין תִּקְנּוּ וְצוּוּ
13 לְקָרוֹת הַמְּגַלָּה בְּעוֹנָתָהּ כְּדִי לְהַזְכִּיר שֶׁבְּחֵיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ
14 בְּרוּךְ הוּא וּתְשׁוּעוֹת שֶׁעָשָׂה לָנוּ, וְהִיא קְרוּב לְשׁוֹעֲנֵנוּ כְּדִי
15 לְכַרְכוֹ וּלְהַלְלוֹ, וְכְדִי לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁאֵמַת מָה
16 שֶׁהַבְּטִיחָנוּ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיָמֵי גוֹי גְּדוֹל, אֲשֶׁר לוֹ
17 אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו". וְעַל דְּרָף זוֹ הִיא כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה
18 שֶׁהִיא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, בֵּין עֲשָׂה וּבֵין לֹא תַעֲשֶׂה.

יום חמישי כ"ו כסלו ה'תשע"ה

וְרִאֲתִי לְחַלֵּק חֵבְרוֹ זֶה לְאַרְבָּעָה עָשָׂר
סְפָרִים:

22 **סֵפֶר רֵאשׁוֹן** - אֲכַלֵּל בּוֹ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן עֶקֶר דַּת מִשָּׁה
23 רַבְּנֵנוּ, וְצָרִיף לְהוֹדִיעַ אוֹתָם תַּחֲלַת הַכָּל - כְּגוֹן יַחֲוֵד
24 שְׁמוֹ בְּרוּךְ הוּא, וְאִסּוּר עֲבוּדָה זָרָה. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה,
25 'סֵפֶר הַמִּדְעָה'.

26 **סֵפֶר שְׁנֵי** - אֲכַלֵּל בּוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן תְּדִירוֹת, שֶׁנֶּצְטַיְנוּ
27 בָּהֶן כְּדִי לְאַהֲבֵי אֶת הַמִּקּוֹם וּלְזַכְרוֹ תְּמִיד - כְּגוֹן
28 קְרִית שְׁמַע, וּתְפִלָּה, וּתְפִלִּין, וּבִרְכוּת; וּמִיָּלָה בְּכָלֶל לְפִי
29 שֶׁהוּא אוֹת בְּבִשְׁרֵנוּ לְהַזְכִּיר תְּמִיד בְּשַׁעַה שְׂאִין שֵׁם לֹא
30 תְּפִלִּין וְלֹא צִיצִית וְכוּיֹצֵא בָּהֶן. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
31 אֲהָבָה'.

32 **סֵפֶר שְׁלִישִׁי** - אֲכַלֵּל בּוֹ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן בְּזַמְנֵים
33 יְדוּעִים - כְּגוֹן שִׁבְתָּ, וּמוֹעֲדוֹת. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר
34 זֶה, 'סֵפֶר זְמַנִּים'.

35 **סֵפֶר רְבִיעִי** - אֲכַלֵּל בּוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁל בְּעִילָה - כְּגוֹן
36 קְדוּשַׁתִּין וְגִירוּשִׁין, וְיִבּוּים וְחִלְצָה. וְקִרְאֲתִי שֵׁם סֵפֶר
37 זֶה, 'סֵפֶר נְשִׁים'.

38 **סֵפֶר חֲמִישִׁי** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁל בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת,
39 וּמִצְוֹת שֶׁל מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת - לְפִי שְׁבִשְׁנֵי עֲנִינִים
40 הָאֵלוֹ קִדְּשָׁנוּ הַמִּקּוֹם וְהַבְּדִילָנוּ מִן הָאֲמוֹת, בְּעִרְוֹת
41 וּבְמֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, וּבְשִׁנְיָהֶם נֶאֱמַר: "וְאֲבָדֵל אֶתְכֶם מִן
42 הָעַמִּים", "אֲשֶׁר הַבְּדִלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". וְקִרְאֲתִי שֵׁם
43 סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִדְּשָׁה'.

44 **סֵפֶר שִׁשִּׁי** - אֲכַלֵּל בּוֹ מִצְוֹת שִׁיתְחַיֵּב אָדָם בָּהֶן מִי

46 **הַלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְקִרּוֹת
47 קְרִיַת שְׁמַע פְּעָמִים בְּיוֹם.
48 **הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנָּיִם.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי
49 מְצוֹת עֲשֵׂה: (א) לַעֲבֹד אֶת ה' בַּתְּפִלָּה בְּכָל
50 יוֹם; (ב) לְבַרֵךְ כְּהֻנָּיִם אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם.
51 **הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן
52 חֲמֵשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֶן: (א) לְהִיּוֹת
53 תְּפִלִּין עַל הָרֵאשׁ; (ב) לְקַשְׁרֵן עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ מְזוּזָה
54 בַּפֶּתַח הַשְּׁעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ;
55 (ה) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, כְּדֵי שִׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי
56 סֵפֶרֵי תּוֹרָה.
57 **הַלְכוֹת צִיצִית.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לַעֲשׂוֹת צִיצִית
58 עַל כַּנְּפֵי הַכֶּסֶת.
59 **הַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְבַרֵךְ אֶת שְׁמוֹ
60 אַחֵר אֲכִילָה.
61 **הַלְכוֹת מִילָה.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְמוֹל אֶת
62 הַנְּזָקִים בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי.
63 נִמְצְאוּ כָּל הַמְצוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, אַחַת עֲשָׂרָה מְצוֹת
64 עֲשֵׂה.

סֵפֶר זְמַנִּים

65
66 **הַלְכוֹתֵי עֶשֶׂר,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבַת, הַלְכוֹת
67 עֶרְבֵינֵי, הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר, הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב,
68 הַלְכוֹת חֲמִיץ וּמִצֵּה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב, הַלְכוֹת
69 שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ, הַלְכוֹת תְּעִנּוּת, הַלְכוֹת
70 מְגִלָּה וְחֻנְפָּה.
71 **הַלְכוֹת שְׁבַת.** יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מְצוֹת - שְׁתֵּי מְצוֹת
72 עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֶן:
73 (א) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעֵי; (ב) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה; (ג) שְׁלֹשׁ
74 לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבַּת; (ד) שְׁלֹשׁ לְצַאת חוּץ לְגָבֹל בְּשַׁבַּת;
75 (ה) לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרֶיהָ.
76 **הַלְכוֹת עֶרְבֵינֵי.** מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא מְדַבְּרֵי
77 סוֹפְרִים וְאֵינָה מִן הַמְּנִינֵי.
78 **הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר.** יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מְצוֹת -
79 שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
80 הוּא פְּרָטֶן: (א) לְשַׁבֵּת בּוֹ מִמְּלָאכָה; (ב) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ
81 מִלְּאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; (ד) שְׁלֹשׁ לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ.
82 **הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
83 מְצוֹת - שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא
84 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֶן: (א) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח; (ב) שְׁלֹשׁ
85 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה; (ג) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח;
86 (ד) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה; (ה) לְשַׁבֵּת בְּיוֹם חַג
87 הַשְּׁבוּעוֹת; (ו) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה; (ז) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁ
88 הַשָּׁנָה; (ח) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה; (ט) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן
89 שֶׁל חַג; (י) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה; (יא) לְשַׁבֵּת בְּשְׁמִינֵי
90 שֶׁל חַג; (יב) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלְּאכָה.

1 אַחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שְׁלֹשׁ לְהַלְבִּין פָּנִים; (ח) שְׁלֹשׁ
2 לַעֲנוֹת אֲמָלְלִין; (ט) שְׁלֹשׁ לְיַלֵּךְ רַכִּיל; (י) שְׁלֹשׁ לְנָסֵם;
3 (יא) שְׁלֹשׁ לְנֹטֵר.
4 **הַלְכוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מְצוֹת - (א)
5 לְלַמֵּד תּוֹרָה; (ב) לְכַבֵּד מַלְמֵדָה וְיוֹדְעִיהָ.
6 **הַלְכוֹת עֲבוּדָה זְרָה וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם.** יֵשׁ בְּכֻלָּן אַחַת
7 וְחֲמֵשִׁים מְצוֹת - שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַ
8 וְאַרְבָּעִים מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֶן: (א) שְׁלֹשׁ
9 לְפָנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זְרָה; (ב) שְׁלֹשׁ לְתוֹר אַחֵר הַרְהוֹר הַלֵּב
10 וְרֵאִית הַעֵינַיִם; (ג) שְׁלֹשׁ לְגַדֵּף; (ד) שְׁלֹשׁ יַעֲבֹד אוֹתָהּ
11 כְּדֶרֶךְ עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׁלֹשׁ יִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ; (ו) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת
12 פֶּסֶל לְעַצְמוֹ; (ז) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל אֲפֹלוּ לְאַחֵרִים; (ח)
13 שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי; (ט) שְׁלֹשׁ לְהַדִּיחַ אֲחֵרִים
14 אַחֲרֶיהָ; (י) לְשׂוֹף עֵיר הַנִּדְחֵת; (יא) שְׁלֹשׁ לְבַגְנוֹתָהּ; (יב)
15 שְׁלֹשׁ לְיִהְנוֹת מִכָּל מְמוּנָה; (יג) שְׁלֹשׁ לְהִסִּית לְעַבְדָּהּ; (יד)
16 שְׁלֹשׁ לְאַהֵב הַמִּסִּית; (טו) שְׁלֹשׁ לְעוֹב שְׁנֵאֲתוֹ; (טז) שְׁלֹשׁ
17 לְהַצִּילוֹ; (יז) שְׁלֹשׁ לְלַמֵּד עֲלֵיו זְכוּת; (יח) שְׁלֹשׁ לְמַנַּע
18 מִלְּלַמֵּד עֲלֵיו חוֹבָה; (יט) שְׁלֹשׁ לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁמָּה; (כ) שְׁלֹשׁ
19 לְשַׁמַּע מִן הַמְּתַנַּבֵּא בְּשִׁמָּה; (כא) שְׁלֹשׁ לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁמָּה,
20 וְאֲפֹלוּ בְּשֵׁם ה'; (כב) שְׁלֹשׁ לְגוֹר מִהַרְיַגַת נְבִיא שִׁמָּה; (כג)
21 שְׁלֹשׁ לְשַׁבַּע בְּשֵׁם עֲבוּדָה זְרָה; (כד) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת אוֹב;
22 (כה) שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת יְדְעוּנֵי; (כו) שְׁלֹשׁ לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ; (כז)
23 שְׁלֹשׁ לְהַקִּים מִצְבָּה; (כח) שְׁלֹשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אֶבֶן
24 מִשְׁפִּית; (כט) שְׁלֹשׁ לְטַע אֲשָׁרָה; (ל) לְאֲבֹד עֲבוּדָה זְרָה
25 וְכָל הַנֶּעֱשֶׂה בְּשִׁבְלֶיהָ; (לא) שְׁלֹשׁ לְיִהְנוֹת בְּעֲבוּדָה זְרָה
26 וּבְכָל מִשְׁמִשְׁיָהּ; (לב) שְׁלֹשׁ לְיִהְנוֹת בְּצַפּוּי נְעֻבָּד; (לג)
27 שְׁלֹשׁ לְכַרֵּת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זְרָה; (לד) שְׁלֹשׁ לְחַן
28 עֲלֵיהֶם; (לה) שְׁלֹשׁ יֵשְׁבוּ בְּאַרְצָנָה; (לו) שְׁלֹשׁ לְנַהוֹג
29 בְּמִנְהַגוֹתֵיהֶם וּבְמִלְבוּשָׁם; (לז) שְׁלֹשׁ לְנַחֵשׁ; (לח) שְׁלֹשׁ
30 לְקַסֵּם; (לט) שְׁלֹשׁ לְעוֹנֵן; (מ) שְׁלֹשׁ לְחַבֵּר חֶבֶר; (מא)
31 שְׁלֹשׁ לְדַרֵּשׁ אֶל הַמַּתִּים; (מב) שְׁלֹשׁ לְשַׁאֵל בְּאוֹב; (מג)
32 שְׁלֹשׁ לְשַׁאֵל בְּיַדְעוּנֵי; (מד) שְׁלֹשׁ לְכַשֵּׁף; (מה) שְׁלֹשׁ
33 לְהַקִּיף פֶּאת רֵאשׁ; (מו) שְׁלֹשׁ לְהַשְׁחִית פֶּאת זָקֵן; (מז)
34 שְׁלֹשׁ יַעֲדָה אִישׁ עַדֵי אִשָּׁה; (מח) שְׁלֹשׁ תַּעֲדָה אִשָּׁה עַדֵי
35 אִישׁ; (מט) שְׁלֹשׁ לְכַתֵּב קַעֲקַע; (נ) שְׁלֹשׁ לְהַתְגוֹדֵד; (נא)
36 שְׁלֹשׁ לַעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מַת.

סֵפֶר אֶהָבָה

42
43 **הַלְכוֹתֵי שֵׁשׁ,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע, הַלְכוֹת
44 תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנָּיִם, הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה,
45 הַלְכוֹת צִיצִית, הַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת, הַלְכוֹת מִילָה.

מתוך מהדורת חזק

47 **הַלְכוֹת שׁוֹטָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
48 עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
49 (א) לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה בְּתוֹרָה; (ב)
50 שְׂלֵא לְתַן שְׂמֹן עַל קְרָבָנָה; (ג) שְׂלֵא לְתַן עֲלֵי לְבוּנָה.
51 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, שְׁבַע עֲשָׂרָה - מִהֵן
52 תִּשְׁעַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קִדְשָׁה

53
54 **הַלְכוֹתֵי שֶׁלֶשׁ**, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה,
55 הַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֶסוּרוֹת, הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.
56 **הַלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים
57 מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת
58 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂלֵא לְבֹא עַל הָאִם; (ב)
59 שְׂלֵא לְבֹא עַל אִשְׁתְּ אָב; (ג) שְׂלֵא לְבַעַל אַחֹת; (ד) שְׂלֵא
60 לְבַעַל בַּת אִשְׁתְּ אָב; (ה) שְׂלֵא לְבַעַל בַּת הַבֵּן; (ו) שְׂלֵא
61 לְבַעַל בַּת; (ז) שְׂלֵא לְבַעַל בַּת הַבַּת; (ח) שְׂלֵא לְשֹׂא אִשָּׁה
62 וּבִתָּה; (ט) שְׂלֵא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבַת בְּנָה; (י) שְׂלֵא לְשֹׂא אִשָּׁה
63 וּבַת בָּתָה; (יא) שְׂלֵא לְבַעַל אַחֹת אָב; (יב) שְׂלֵא לְבַעַל
64 אַחֹת אִם; (יג) שְׂלֵא לְבַעַל אִשְׁתְּ אַחֵי הָאָב; (יד) שְׂלֵא
65 לְבַעַל אִשְׁתְּ הַבֵּן; (טו) שְׂלֵא לְבַעַל אִשְׁתְּ אָח; (טז) שְׂלֵא
66 לְבַעַל אַחֹת אִשְׁתּוֹ; (יז) שְׂלֵא לְשֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה; (יח)
67 שְׂלֵא תִבִּיא אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ; (יט) שְׂלֵא לְשֹׁכֵב עִם זָכָר;
68 (כ) שְׂלֵא לְגַלוֹת עֲרוֹת אָב; (כא) שְׂלֵא לְגַלוֹת עֲרוֹת אַחֵי
69 הָאָב; (כב) שְׂלֵא לְבַעַל אִשְׁתְּ אִישׁ; (כג) שְׂלֵא לְבַעַל נֶדֶה;
70 (כד) שְׂלֵא לְהִתְחַתֵּן בְּגוֹיִם; (כה) שְׂלֵא יָבוֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבִי
71 בַּקֶּהֶל; (כו) שְׂלֵא לְהִרְחִיק דוֹר שְׁלִישִׁי מִצָּרִי מְלֻבֹּא
72 בַּקֶּהֶל; (כז) שְׂלֵא לְהִרְחִיק דוֹר שְׁלִישִׁי אֲדוּמֵי מְלֻבֹּא
73 בַּקֶּהֶל; (כח) שְׂלֵא יָבוֹא מִמְּזֻר בַּקֶּהֶל; (כט) שְׂלֵא יָבוֹא
74 סְרִיס בַּקֶּהֶל; (ל) שְׂלֵא לְסָרֵס זָכָר, אֶפְלוּ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף;
75 (לא) שְׂלֵא יִשָּׂא כֶּהֵן גְּדוֹל אֶלְמָנָה; (לב) שְׂלֵא יַבְעַל כֶּהֵן
76 גְּדוֹל אֶלְמָנָה, אֶפְלוּ בְּלֹא קְדוּשִׁין; (לג) שְׂיִשָּׂא כֶּהֵן גְּדוֹל
77 בְּתוֹלָה בְּנִעְרוּתָהּ; (לד) שְׂלֵא יִשָּׂא כֶּהֵן גְּרוּשָׁה; (לה) שְׂלֵא
78 יִשָּׂא זוֹנָה; (לו) שְׂלֵא יִשָּׂא חֲלָלָה; (לז) שְׂלֵא יִקְרַב אָדָם
79 לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת, וְאֶפְלוּ שְׂלֵא בַעַל.

80 **הַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֶסוּרוֹת**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה
81 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע
82 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְבָדֵק
83 בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה, לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵאָה לְטָהוֹרָה; (ב)
84 לְבָדֵק בְּסִימְנֵי הָעוֹף, לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵא לְטָהוֹר; (ג) לְבָדֵק
85 בְּסִימְנֵי דְגָיִם, לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵא לְטָהוֹר; (ד) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי
86 חַגְבִּים, לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵא לְטָהוֹר; (ה) שְׂלֵא לְאָכַל בְּהֵמָה
87 וְחַיָּה טְמֵאָה; (ו) שְ�לֵא לְאָכַל עוֹף טְמֵא; (ז) שְׂלֵא לְאָכַל
88 דְגָיִם טְמֵאִים; (ח) שְׂלֵא לְאָכַל שֶׁרָץ הָעוֹף; (ט) שְׂלֵא
89 לְאָכַל שֶׁרָץ הָאָרֶץ; (י) שְׂלֵא לְאָכַל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ; (יא) שְׂלֵא
90 לְאָכַל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת כְּשֶׁתִּצְאָ לְאָרֶץ; (יב) שְׂלֵא לְאָכַל
91 שֶׁרָץ הַמַּיִם; (יג) שְׂלֵא לְאָכַל נְבִלָה; (יד) שְׂלֵא לִיהֲנוֹת
92 בְּשׂוֹר הַנִּסְקָל; (טו) שְׂלֵא לְאָכַל טְרֵפָה; (טז) שְׂלֵא לְאָכַל

1 **הַלְכוֹת חֲמִץ וּמִצָּה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
2 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
3 פְּרָטָן: (א) שְׂלֵא לְאָכַל חֲמִץ בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר מִחֻצוֹת
4 הַיּוֹם וּלְמַעְלָה; (ב) לְהַשְׁבִּית שְׂאוֹר מֵאַרְבַּעָה עָשָׂר; (ג)
5 שְׂלֵא לְאָכַל חֲמִץ כָּל שְׁבַעָה; (ד) שְׂלֵא לְאָכַל תַּעֲרֻכַת חֲמִץ
6 כָּל שְׁבַעָה; (ה) שְׂלֵא יִרְאֶה חֲמִץ כָּל שְׁבַעָה; (ו) שְׂלֵא
7 יִמְצֵא חֲמִץ כָּל שְׁבַעָה; (ז) לְאָכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח)
8 לְסַפֵּר בִּיצֵיאת מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה.
9 **הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
10 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשִׁמֵּעַ קוֹל שׁוֹפָר
11 בְּאֶחָד בְּחֻשְׁרֵי; (ב) לְיֹשֵׁב בְּסִפָּה שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג; (ג) לְטַל
12 לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג.
13 **הַלְכוֹת שְׁקָלִים**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְתַן כָּל אִישׁ
14 מִחֻצֵי הַשְּׁקָל כָּכֵל שְׁנָה וְשְׁנָה.
15 **הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְחַשְׁבַּ
16 וּלְיַדַע וּלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים בְּאִיזָה יוֹם הוּא תַחֲלַת כָּל
17 חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשְּׁנָה.
18 **הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְהִתְעַנּוֹת
19 וּלְזַעַק לְפָנֵי ה' כָּכֵל עַת צָרָה גְּדוֹלָה שְׁמֵבּוֹא עַל
20 הַצְּבוּר.
21 **הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחֻנְפָּה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה
22 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָן מִן הַמִּנְיָן.
23 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים -
24 תִּשְׁעַת עֲשָׂרָה מִהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
25 תַעֲשֶׂה; וְיֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

סֵפֶר נְשִׁים

26
27 **הַלְכוֹתֵי חֲמֵשׁ**, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אִישׁוֹת, הַלְכוֹת
28 גְּרוּשִׁין, הַלְכוֹת יְבוּם וְחֻלִּיצָה, הַלְכוֹת נֶעֱרָה בְּתוֹלָה,
29 הַלְכוֹת שׁוֹטָה.
30 **הַלְכוֹת אִישׁוֹת**. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
31 עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
32 (א) לְשֹׂא אִשָּׁה בְּכַתְּבָה וְקְדוּשִׁין; (ב) שְׂלֵא תַבְעַל אִשָּׁה
33 בְּלֹא כַתְּבָה וְקְדוּשִׁין; (ג) שְׂלֵא יִמְנַע שְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה;
34 (ד) לְפָרוֹת וּלְרַבּוֹת מִמְּנָה.
35 **הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א) מִצְוֹת
36 עֲשֵׂה, וְהוּא שְׂיִגְרֵשׁ הַמְּגֻרֵשׁ בְּסִפְרֵי; (ב) שְׂלֵא
37 יִחְזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ מִשְׁנֹשְׂאָתָה.
38 **הַלְכוֹת יְבוּם וְחֻלִּיצָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
39 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
40 פְּרָטָן: (א) לְיָבֵם; (ב) לְחַלֵּץ; (ג) שְׂלֵא תִנְשֵׂא יְבָמָה לְאִישׁ
41 זָר עַד שֶׁתִּסּוֹר רְשׁוֹת הַיָּבֵם מֵעֲלֶיהָ.
42 **הַלְכוֹת נֶעֱרָה בְּתוֹלָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
43 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
44 פְּרָטָן: (א) לְקַנֵּס הַמִּפְתָּה; (ב) שְׂיִשָּׂא הָאוֹנֵס אֹנוֹסוֹ; (ג)
45 שְׂלֵא יִגְרֵשׁ הָאוֹנֵס; (ד) שֶׁתִּשָּׂב אִשְׁתְּ מוֹצִיא שֵׁם רַע תַּחַת
46 בַעֲלָהּ לְעוֹלָם; (ה) שְׂלֵא יִגְרֵשׁ מוֹצִיא שֵׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ.

45

ספר זרעים

46 הלכותיו שבע, וזה הוא סדרן: הלכות פלאים, הלכות
47 מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות
48 מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות
49 בהנהגה, הלכות שמטה ויובל.

50 **הלכות פלאים.** יש בכללן חמש מצוות לא תעשה;
51 וזה הוא פרטן: (א) שלא לזרע זרעים פלאים;
52 (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע
53 בהמה פלאים; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה
54 כאחר; (ה) שלא ללבש פלאים.

55 **הלכות מתנות עניים.** יש בכללן שלש עשרה מצוות
56 - שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה;

57 וזה הוא פרטן: (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה הפאה;
58 (ג) להניח לקט; (ד) שלא לקט הלקט; (ה) לעזוב עוללות
59 בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם; (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח)
60 שלא ילקט פרט הכרם; (ט) להניח השכחה; (י) שלא
61 ישוב לקחת השכחה; (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב)
62 לתן צדקה במסת יד; (יג) שלא יאמץ לבבו על העני.

63 **הלכות תרומות.** יש בכללן שמונה מצוות - שתיים
64 מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא

65 פרטן: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת
66 מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא
67 יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא
68 יאכל אפלו תושב כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל
69 ערל תרומה; (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא
70 תאכל חללה תרומה, ולא מן המורם מן הקדשים.

71 **הלכות מעשר.** מצוות עשה אחת - והיא להפריש
72 מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזרעים,
73 ולתנו ללוים.

74 **הלכות מעשר שני ונטע רבעי.** יש בכללן תשע
75 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא

76 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני; (ב)
77 שלא להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ מאכילה
78 ושתייה וסיכה; (ג) שלא לאכלו בטמאה; (ד) שלא לאכלו
79 באנינות; (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ
80 לירושלים; (ו) שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים;
81 (ז) שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות
82 נטע רבעי פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו
83 כמעשר שני לכל דבר; (ט) להתודות ודיי המעשר.

84 **הלכות בכורים עם שאר מתנות בהנהגה**
85 **שבגבולין.** יש בכללן תשע מצוות - שמונה

86 מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א)
87 להפריש בכורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן
88 בכורים חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש
89 חלה לכהן; (ה) לתת זרוע ולתנים וקבה לכהן; (ו) לתן

1 אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב
2 בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא
3 לאכל בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל
4 לחם תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד)
5 שלא לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה;
6 (כו) שלא לאכל פלאי הכרם; (כז) שלא לאכל טבל; (כח)
7 שלא לשתות יין נסך.

8 **הלכות שחיטה.** יש בכללן חמש מצוות - שלש
9 מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא
10 פרטן: (א) לשחט, ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו
11 ואת בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא
12 לקח האם על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על
13 הבנים.

14 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבעים - מהן
15 שמונה מצוות עשה, ושתיים וששים מצוות לא תעשה.

ספר הפלאה

16 **הלכותיו ארבע, וזה הוא סדרן: הלכות שבועות, הלכות**
17 **נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערכין וחרמים.**

18 **הלכות שבועות.** יש בכללן חמש מצוות - אחת
19 מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא
20 פרטן: (א) שלא ליטע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את
21 שמו לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא ליטע על
22 כפירת ממון; (ה) ליטע בשמו באמת.

23 **הלכות נדרים.** יש בכללן שלש מצוות - שתיים מצוות
24 עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:

25 (א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שגדר; (ב) שלא
26 יחל דברו; (ג) שיופר הנדר או השבועה, וזה הוא הפר
27 נדרים המפרש בתורה שבכתב.

28 **הלכות נזירות.** יש בכללן עשר מצוות - שתיים מצוות
29 עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא

30 פרטן: (א) שיגדל הנזיר פרי; (ב) שלא יגלח שערו כל
31 מי נזרו; (ג) שלא ישמה הנזיר יין ולא תערכת יין, ואפלו
32 חמץ שלהן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל
33 צמוקין; (ו) שלא יאכל חרצנים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח)
34 שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא יטמא למתים; (י)
35 שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשיטמא.

36 **הלכות ערכין וחרמים.** יש בכללן שבע מצוות -
37 חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה;

38 וזה הוא פרטן: (א) לדון בערכי אדם כאשר מפרש
39 בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג)
40 דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מחרים
41 נכסיו; (ו) שלא ימכר חרם; (ז) שלא יגאל חרם.

42 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ועשרים -
43 עשר מהן מצוות עשה, וחמש עשרה מצוות לא תעשה.

מתוך מהדורת חזק

47 חִבְרוּ בַמִּקְדָּשׁ; (י) לְמִקְדָּשׁ הַכֹּהֵן לְעִבּוּדָהּ; (יא) שִׁיְהִי כָל
 48 הַמְשֻׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּרִגְלִים; (יב) לְלִבֵּשׁ בְּגָדֵי כְהֵנָה
 49 לְעִבּוּדָהּ; (יג) שְׁלֹא יִקְרַע הַמַּעֲלִי; (יד) שְׁלֹא יִזַּח הַחֶשֶׁן
 50 מֵעַל הָאֶפֶד.
 51 הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
 52 מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת
 53 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן שָׂכוֹר
 54 לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׁלֹא יִכְנֹס
 55 לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן כָּכֵל עַת אֵל
 56 הַהֵיכָל; (ה) שְׁלֹא יֵצֵא כֹהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עִבּוּדָהּ; (ו) לְשַׁלַּח
 57 טְמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ;
 58 (ח) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמֵא לְהֵר הַבַּיִת; (ט) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְמֵא;
 59 (י) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְבוּל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הַעֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו;
 60 (יב) שְׁלֹא יִכְנֹס בְּעַל מוּם לְהֵיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ; (יג) שְׁלֹא יַעֲבֹד
 61 בְּעַל מוּם; (יד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוּם עֹבֵר; (טו) שְׁלֹא
 62 יַעֲבֹד זָר.
 63 הַלְכוֹת אֶסְוֵי מִזְבֵּחַ. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִצְוֹת
 64 - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה;
 65 וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרָבָנוֹת תְּמִימִים; (ב)
 66 שְׁלֹא לְהַקְדִּישׁ בְּעַל מוּם לַמִּזְבֵּחַ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁחַט; (ד)
 67 שְׁלֹא יִזְרַק דָּמוֹ; (ה) שְׁלֹא יִקְטִיר חֻלְבוֹ; (ו) שְׁלֹא יִקְרִיב
 68 בְּעַל מוּם עֹבֵר; (ז) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוּם, אֶפְלוּ בְּקָרְבָּנוֹת
 69 הַגֹּיִם; (ח) שְׁלֹא יִטִּיל מוּם בְּקִדְשִׁים; (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי
 70 הַמִּקְדָּשִׁים; (י) לְהַקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה. וְקִדְּשׁ זְמַן
 71 זֶה הוּא הַנִּקְרָא מִחֶסֶר זְמַן. וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ; (יא) שְׁלֹא
 72 לְהַקְרִיב אֶתְנֵן וּמַחִיר; (יב) שְׁלֹא לְהַקְטִיר שְׂאוֹר וְדָבֵשׁ;
 73 (יג) לְמַלַּח כָּל הַקְּרָבָנוֹת; (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית מְלַח מֵעַל
 74 הַקְּרָבָנוֹת.
 75 הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים
 76 מִצְוֹת - עֶשְׂרֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת
 77 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לַעֲשׂוֹת הַעֹלָה כְּמַעֲשֵׂיהָ
 78 הַפְּתוּכִים עַל הַסֵּדֶר; (ב) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בִּשְׂרֵי הַעֹלָה; (ג)
 79 סֵדֶר הַחֻטָּאת; (ד) שְׁלֹא לֶאֱכֹל מִבִּשְׂרֵי הַחֻטָּאת הַפְּנִימִית;
 80 (ה) שְׁלֹא יִבְדִּיל בַּחֻטָּאת הַעֹף; (ו) סֵדֶר הָאֶשֶׁם; (ז)
 81 שִׂיאֲכֵלוּ הַכֹּהֲנִים בִּשְׂרֵי קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׁלֹא
 82 יֵאָכְלוּ חוּץ לְעֹזְרָה; (ט) שְׁלֹא יֵאָכֵל זֶר מִקִּדְשֵׁי קִדְשִׁים;
 83 (י) סֵדֶר הַשְּׁלָמִים; (יא) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בִּשְׂרֵי קִדְשִׁים קָלִים
 84 קִדְּשׁ זְרִיקַת דָּמִים; (יב) לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּסֵדֶר מַעֲשֵׂיהָ
 85 הַפְּתוּכִים בַּתּוֹרָה; (יג) שְׁלֹא יִשֵּׁם שְׂמֵן עַל מִנְחַת חוּטָּא;
 86 (יד) שְׁלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה; (טו) שְׁלֹא תִאָּכֵל מִנְחַת כֹּהֵן;
 87 (טז) שְׁלֹא תִאָּכֵל מִנְחַת חֶמֶץ; (יז) שִׂיאֲכֵלוּ הַכֹּהֲנִים שְׂגָרֵי
 88 מִנְחוֹת; (יח) שִׂיבִיא כָּל נִדְרָיו וְנִדְבוֹתָיו בְּרִגְלָם שְׂפָגַע בּוֹ;
 89 (יט) שְׁלֹא יִשְׂחַט נִדְרוֹ וְנִדְבוֹתָיו וְשָׂאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב
 90 בָּהֶן; (כ) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה; (כא)
 91 לְהִבְיֵא קִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ לְבַיִת הַבְּחִירָה; (כב) שְׁלֹא
 92 לְשַׁחֵט קְרָבָנוֹת חוּץ לְעֹזְרָה; (כג) שְׁלֹא לְהַקְרִיב קְרָבָן חוּץ
 93 לְעֹזְרָה.

1 לוֹ רֵאשִׁית הַגֹּז; (ז) לְפָדוֹת בְּכוֹר הַבֶּן וְלִתְּתוֹ פְּדִיּוֹנוֹ לַכֹּהֵן;
 2 (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר וְלִתְּתוֹ פְּדִיּוֹנוֹ לַכֹּהֵן; (ט) לְצַרֵּף פֶּטֶר
 3 חֲמוֹר, אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ.
 4 הַלְכוֹת שְׂמִטָּה וְיֹבֵל. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם
 5 מִצְוֹת - תִּשְׁעַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת
 6 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁתַּשְׁבֵּת הָאֶרֶץ מִמְּלֶאכָה
 7 בְּשִׁבְעִית; (ב) שְׁלֹא יַעֲבֹד עֲבוֹדַת הָאֶרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ; (ג)
 8 שְׁלֹא יַעֲבֹד עֲבוֹדַת הָאֵילָן בְּשָׁנָה זוֹ; (ד) שְׁלֹא יִקְצֹר הַסִּפִּיחַ
 9 כְּנֶגֶד הַקּוֹצְרִים; (ה) שְׁלֹא יִבְצֹר הַנְּזִירִים כְּנֶגֶד הַבוֹצְרִים;
 10 (ו) שִׁישְׁמִיט מִה שְׁתּוֹצֵאֵי הָאֶרֶץ; (ז) שִׁישְׁמִיט כָּל
 11 הַלְוָאָתוֹ; (ח) שְׁלֹא יִגֵּשׁ וְלֹא יִתְּבַע הַלְוָה; (ט) שְׁלֹא יִמְנַע
 12 מִלְּהִלוֹת קִדְּשׁ הַשְּׂמִטָּה כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָבֵד מִמּוֹנוֹ; (י) לְסַפֵּר
 13 שָׁנִים שֶׁבַע שָׁבַע; (יא) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת חַמְשִׁים; (יב) לְתַקַּע
 14 בַּשּׁוֹפָר בַּעֲשִׂירֵי לַחֲשֵׁרֵי כְּדֵי לְצַאת עֲבָדִים חִפְשִׁים; (יג)
 15 שְׁלֹא תַעֲבֹד אֲדָמָה בְּשָׁנָה זוֹ; (יד) שְׁלֹא יִקְצֹר סִפְיָהּ כְּנֶגֶד
 16 הַקּוֹצְרִים; (טו) שְׁלֹא יִבְצֹר נְזִירִיהָ כְּנֶגֶד הַבוֹצְרִים; (טז)
 17 לְתַן גְּאֻלָּה לְאֶרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ, וְהוּא דִּין שְׁדֵה אֶתְנָה וְשְׁדֵה
 18 מִקְנֵהּ; (יז) שְׁלֹא תִמְכַר הָאֶרֶץ לְצִמְתוֹת; (יח) דִּין בְּתֵי עָרֵי
 19 חוּמָה; (יט) שְׁלֹא יִנְחַל כָּל שִׁבְט לְוֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא
 20 נוֹתְנִים לָהֶם עָרִים מִתְּנָה לְשִׁבְתָּ בָּהֶן; (כ) שְׁלֹא יִקַּח שִׁבְט
 21 לְוֵי חֵלֶק בַּבְּנֵה; (כא) לְתַן לְלוֹאִים עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרִישֵׁיהֶם;
 22 (כב) שְׁלֹא יִמְכַר מִגְרֵשׁ עָרֵיהֶם, אֶלָּא גּוֹאֲלִים לְעוֹלָם בֵּין
 23 לְפָנֵי הַיּוֹבֵל בֵּין לְאַחַר הַיּוֹבֵל.
 24 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שֶׁבַע וְשִׁשִּׁים -
 25 מֵהֶם שְׁלִשִׁים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֶׁבַע וְשִׁלֹּשִׁים מִצְוֹת לֹא
 26 תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר עִבּוּדָהּ

27
 28 הַלְכוֹתָיו תִּשְׁעַת, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה,
 29 הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֹבָדִים בוֹ, הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ,
 30 הַלְכוֹת אֶסְוֵי מִזְבֵּחַ, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, הַלְכוֹת
 31 תְּמִידִין וּמוֹסָפִין, הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַלְכוֹת עֲבוֹדַת
 32 יוֹם הַכַּפּוּרִים, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה.
 33 הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
 34 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 35 פְּרָטָן: (א) לְבָנוֹת מִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא לְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גְּזִית;
 36 (ג) שְׁלֹא לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת עֲלָיו; (ד) לְיִרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ;
 37 (ה) לְשָׁמֵר אֶת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב; (ו) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית שְׂמִירַת
 38 הַמִּקְדָּשׁ.
 39 הַלְכוֹת כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֹבָדִים בוֹ. יֵשׁ
 40 בְּכֻלָּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִצְוֹת - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 41 וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לַעֲשׂוֹת
 42 שְׂמֵן הַמִּשְׁחָה; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ; (ג) שְׁלֹא לְסוּף
 43 מִמֶּנּוּ; (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמִתְּכַתֵּת הַקְּטֹרֶת; (ה) שְׁלֹא
 44 לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת; (ו) לְשַׁאת
 45 הָאֲרוֹן עַל הַפֶּתַח; (ז) שְׁלֹא יְסוּרוּ הַבָּדִים מִמֶּנּוּ; (ח)
 46 שִׁיעֲבֹד הַלְוֵי בַּמִּקְדָּשׁ; (ט) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאֲכַת

מתוך מהדורת חזק

47 שכיר; (יא) שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישבר בו
 48 עצם; (יג) שלא ישבר עצם בפסח שני; (יד) שלא ישאיר
 49 ממנו לבקר; (טו) שלא ישאיר מפסח שני לבקר; (טז)
 50 שלא ישאיר מבשר חגיגת יום ארבעה עשר עד יום
 51 שלישי.

52 **הלכות חגיגה.** יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות
 53 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 54 (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלשה רגלים; (ג)
 55 לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזב לוי
 56 מלשמחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם
 57 בחג הסכות במוצאי שמיטה.

58 **הלכות בכורות.** יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
 59 עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 60 (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ
 61 לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר
 62 בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם
 63 הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו,
 64 שנאמר: "ואת דמם תזקק" - מפי השמועה למדו, שזה
 65 דם מעשר ודם בכור.

66 **הלכות שגגות.** יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה
 67 הוא פרטן: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת
 68 קבועה על שגגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו
 69 אם חטא אם לא חטא עד שייודע לו ויביא חטאתו, וזה
 70 הוא הנקרא 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב אשם השוגג
 71 במעילה או החוטא בגזלה או בשפחה חרופה או שפפר
 72 בפקרן, וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב
 73 החוטא קרבן על עברות ידועות, אם היה עשיר בהמה,
 74 ואם היה עני עוף או עשירית האיפה, וזה הוא הנקרא
 75 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן, אם
 76 טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות.

77 **הלכות מחסרי כפרה.** יש בכללן ארבע מצוות
 78 עשה; וזה הוא פרטן: (א) שתקריב הנזב
 79 כשתטהר קרבן; (ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן; (ג)
 80 שיקריב הזב כשיטהר קרבן; (ד) שיקריב המצרע כשיטהר
 81 קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תגמר טהרתן.

82 **הלכות תמורה.** יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות
 83 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 84 (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג)
 85 שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה.
 86 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, תשע ושלשים -
 87 עשרים מצוות עשה, ותשע עשרה מצוות לא תעשה.

ספר טהרה

88
 89 הלכותיו שמונה, וזה הוא סדורן: הלכות טמאת מת,
 90 הלכות פרה אדמה, הלכות טמאת צרעת, הלכות מטמאי
 91 משקב ומושב, הלכות שאר אבות הטמאות, הלכות טמאת
 92 אכלין, הלכות בליים, הלכות מקוות.

1 **הלכות תמידין ומוספין.** יש בכללן תשע עשרה
 2 מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת
 3 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני כבשים
 4 בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום;
 5 (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה)
 6 להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז)
 7 שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין';
 8 (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם
 9 הפנים; (י) מוסף ראשי קדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב)
 10 להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש שבעה
 11 שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו)
 12 להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום
 13 עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח)
 14 מוסף העג; (יט) מוסף שמיני עצרת.

15 **הלכות פסולי המקדשין.** יש בכללן שמונה מצוות
 16 - שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה;
 17 וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהטל
 18 בהם מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא יותיר קדשים
 19 לאחר זמנם; (ד) שלא יאכל נותר; (ה) שלא יאכל קדשים
 20 שננטמו; (ו) שלא יאכל אדם שננטמו הקדשים; (ז)
 21 לשרף את הנותר; (ח) לשרף את הטמא.

22 **הלכות עבודת יום הכפורים.** מצוות עשה אחת -
 23 והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כלן על
 24 הסדר כמו שקתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והודיין
 25 ושלוח השעיר ושאר העבודה.

26 **הלכות מעילה.** יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות
 27 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 28 (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרבן, וזה
 29 הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגזו
 30 הקדשים.
 31 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלש - מהן
 32 שבע וארבעים מצוות עשה, ושש ותמשים מצוות לא
 33 תעשה.

ספר הקרבנות

34
 35 הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות
 36 חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שגגות, הלכות מחסרי
 37 כפרה, הלכות תמורה.
 38 **הלכות קרבן פסח.** יש בכללן שש עשרה מצוות -
 39 ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא
 40 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב)
 41 שלא לזבח אותו על הקמץ; (ג) שלא תלין אמורו; (ד)
 42 לשחט פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור
 43 בליל חמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה
 44 ומרור בליל חמשה עשר לחודש השני; (ז) שלא יאכל נא
 45 ומבשל; (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה; (ט)
 46 שלא יאכל ממנו משמד; (י) שלא יאכיל ממנו לתושב או

מתוך מהדורת חזק

47 פְּרֻטָּן: (א) שְׁלֵא לְגֹזֵל; (ב) שְׁלֵא לְעֵשֶׂק; (ג) שְׁלֵא לְחַמֵּד; 48 (ד) שְׁלֵא לְהִתְאַוֹת; (ה) לְהִשָּׁיב אֶת הַגְּזוּלָה; (ו) שְׁלֵא 49 יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבֵדָה; (ז) לְהִשָּׁיב הָאֲבֵדָה. 50 הַלְכוֹת חוֹבְלֵי וּמְזִיקֵי. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין 51 חוֹבֵל בְּחֵבֵרוֹ אוֹ מְזִיק מִמּוֹן חֵבֵרוֹ. 52 הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשׂוֹמֵר נַפְשׁוֹ. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע עֲשָׂרָה 53 מִצְוֹת - שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא 54 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) שְׁלֵא לְרוֹצֵחַ; (ב) שְׁלֵא לְקַח 55 כֶּפֶר לְנַפְשׁוֹ רוֹצֵחַ; (ג) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה; (ד) שְׁלֵא 56 לְקַח כֶּפֶר לְמַחְיֵב גְּלוּת; (ה) שְׁלֵא יִמַת הַרוֹצֵחַ כְּשִׁירְצָח, 57 קֹדֶם עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז) 58 שְׁלֵא לְחַסּוֹת עַל הַרוֹדֵף; (ח) שְׁלֵא לְעַמֵּד עַל דָּם; (ט) 59 לְהַפְרִישׁ עֲרֵי מִקְלָט וְלִהְיוֹת לְהֵן הַדֶּרֶךְ; (י) לְעַרְף אֶת 60 הַעֲגֹלָה בְּנַחַל; (יא) שְׁלֵא יַעֲבֹד אוֹתָהּ קֶרֶקַע וְלֹא תִדְרַע; 61 (יב) שְׁלֵא תִשֵּׂים דָּמִים; (יג) לְעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שְׁלֵא 62 יִכְשִׁיל תַּמִּים בְּדָבָר; (טו) לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדֶרֶךְ; 63 (טז) לְטַעַן עִמּוֹ; (יז) שְׁלֵא יִנְיַחְנוּ בְּדֶרֶךְ נִבְהֵל בְּמִשְׁאוֹ וְיִלְךְ 64 לוֹ. 65 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים - 66 מֵהֵן שֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קִנְיָן

67 68 הַלְכוֹתֵי חֵמֶשׁ, וְזֶה הוּא סִדְרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה, הַלְכוֹת 69 זְכִיָּה וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׂכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִּינִין, 70 הַלְכוֹת עֲבָדִים. 71 הַלְכוֹת מְכִירָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֵמֶשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת 72 עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: 73 (א) דִּין מִקַּח וּמִמְכָּר; (ב) שְׁלֵא יוֹנֵה בְּמִקַּח וּמִמְכָּר; (ג) 74 שְׁלֵא יוֹנֵה בְּדָבָרִים; (ד) שְׁלֵא יוֹנֵה גֵר צָדֵק בְּמִמּוֹנוֹ; (ה) 75 שְׁלֵא יוֹנֵהוּ בְּדָבָרִים. 76 הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה. עֲנִין אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין 77 זְכִיָּה מִן הַמְּפָקֵר, הִיאֵף קִנְיָה וּבִמְהָ קִנְיָה, וְדִין 78 גִּוְתָן מִתְנָה וּמִקְבָּל, וְאִיזוֹ מִתְנָה חוֹזְרֵת וְאִיזוֹ אֵינָה חוֹזְרֵת. 79 הַלְכוֹת שְׂכָנִים. עֲנִין אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין חֲלוּק 80 הַקְּרָעוֹת בֵּין הַשִּׁתְפִּינִין, וְהַרְחַקַת נֹזְקֵי כָּל אֶחָד 81 מֵהֶן מִשְׁכָּנוֹ וּמִבְעַל הַמְּצָר שְׁלוֹ, וְדִין בְּעַל הַמְּצָר. 82 הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִּינִין. עֲנִין אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת - לִידַע 83 דִּין שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשִׁתְפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן בְּמִקְחָן 84 וּמִמְכָּרָן וּבִהְפֹסְדָן וּשְׁכָרָן. 85 הַלְכוֹת עֲבָדִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - חֵמֶשׁ 86 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 87 הוּא פְּרֻטָּן: (א) דִּין קִנְיָן עֲבָד עֲבָרִי; (ב) שְׁלֵא יִמְכֹר 88 מִמְּכַרְתָּ עֲבָד; (ג) שְׁלֵא יַעֲבִידֵנוּ בְּפֶרֶךְ; (ד) שְׁלֵא נִנְיַח גֵּר 89 תּוֹשֵׁב לְרֵדוֹת בּוֹ בְּפֶרֶךְ; (ה) שְׁלֵא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֲבָד; 90 (ו) לְהַעֲנִיק לוֹ בְּצִאתוֹ חֶפְשִׁי; (ז) שְׁלֵא יִצֵּא רִיקָם; (ח) 91 לְפָדוֹת אִמָּה עֲבָרִיָּה; (ט) לְיַעֲדָה; (י) שְׁלֵא תִמְכֹר; (יא) 92 לְעַבֵּד בְּעֵבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא אִם הִפִּיל לוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד

1 הַלְכוֹת טְמֵאֵת מֵת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין 2 טְמֵאֵת מֵת. 3 הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה; 4 וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) דִּין פְּרָה אֲדָמָה; (ב) דִּין 5 טְמֵאֵת מִי נִדָּה וְטִהַרְתָּן. 6 הַלְכוֹת טְמֵאֵת צָרַעַת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנָה מִצְוֹת - 7 שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 8 הוּא פְּרֻטָּן: (א) לְהוֹרוֹת בְּצָרַעַת אָדָם כְּדִינָה הַכְּתוּב 9 בַּתּוֹרָה; (ב) שְׁלֵא יִקַּץ סִימְנֵי טְמֵאָה; (ג) שְׁלֵא יִגְלַח 10 הַנְּמִק; (ד) שְׁיִהְיֶה הַמְּצָרַע מְפָרָסִם בְּקִרְיַעַת בְּגָדָיו וּפְרִיעַת 11 רֵאשׁוֹ וְעִטָּיהָ עַל שִׁפְסָם; (ה) טְהַרַת צָרַעַת; (ו) שְׁיִגְלַח 12 הַמְּצָרַע אֶת כָּל שְׁעָרוֹ כְּשִׁיטָהּ; (ז) דִּין צָרַעַת הַפֶּגֶד; (ח) 13 דִּין צָרַעַת הַבֵּית. 14 הַלְכוֹת מְטֵמְאֵי מְשֻׁבָּב וּמוֹשָׁב. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע 15 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) דִּין טְמֵאֵת 16 נִדָּה; (ב) דִּין טְמֵאֵת יוֹלְדָת; (ג) דִּין טְמֵאֵת זָבָה; (ד) דִּין 17 טְמֵאֵת זָב. 18 הַלְכוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ 19 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) דִּין טְמֵאֵת 20 נִבְלָה; (ב) דִּין טְמֵאֵת שְׂרָץ; (ג) דִּין טְמֵאֵת שְׂכַבַת זָרַע. 21 וְעֲבוּדָה זָרָה מְטֵמְאָה כְּשִׂרְץ, וְטְמֵאֵתָהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. 22 הַלְכוֹת טְמֵאֵת אֲכָלִין. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין 23 טְמֵאֵת מְשֻׁקֵּין וְאֲכָלִין וְהִקְשָׁרָן. 24 הַלְכוֹת פְּלִים. עֲנִין אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת, לִידַע פְּלִים 25 שְׂמִקְבִּלִין טְמֵאָה מִכָּל אֵלּוּ הַטְּמֵאוֹת, וְכֻלִּים 26 שְׂאִינִם מְטֵמְאִין, וְכִיצַד מְטֵמְאִין הַפְּלִים וּמְטֵמְאִין. 27 הַלְכוֹת מְקוֹרוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שְׁיִטְבֵּל כָּל 28 טְמֵא בְּמֵי מִקְוֵה וְאַחַר כֶּף יִטְהַר. 29 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, עֶשְׂרִים - מֵהֵן 30 שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. 31 סֵפֶר נְזִיקִין 32 הַלְכוֹתֵי חֵמֶשׁ, וְזֶה הוּא סִדְרָן: הַלְכוֹת נֹזְקֵי מִמּוֹן, הַלְכוֹת 33 גִּנְבָה, הַלְכוֹת גְּזוּלָה וְאֲבֵדָה, הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמְזִיק, הַלְכוֹת 34 רוֹצֵחַ וְשׂוֹמֵר נַפְשׁוֹ. 35 הַלְכוֹת נֹזְקֵי מִמּוֹן. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה; 36 וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) דִּין הַשּׁוֹר; (ב) דִּין הַהֶבְעֵר; 37 (ג) דִּין הַבּוֹר; (ד) דִּין הַהֶבְעֵרָה. 38 הַלְכוֹת גִּנְבָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת 39 עֲשֵׂה, וְחֵמֶשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: 40 (א) שְׁלֵא לְגַנֵּב מִמּוֹן; (ב) דִּין הַגֵּבֵב; (ג) לְצַדֵּק הַמְּאֻזְנִים 41 עִם הַמְּשַׁקְלוֹת; (ד) שְׁלֵא יַעֲשֶׂה עֹל בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָלוֹת; 42 (ה) שְׁלֵא יִהְיֶה לְאָדָם אֶבֶן וְאֶבֶן אִיפָה וְאִיפָה, אֵף עַל פִּי 43 שְׂאִינוֹ לוֹקַח וְנוֹתֵן בָּהֶם; (ו) שְׁלֵא יִסִּיג גְּבוּל; (ז) שְׁלֵא 44 לְגַנֵּב נְפְשׁוֹת. 45 הַלְכוֹת גְּזוּלָה וְאֲבֵדָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מִצְוֹת - שְׁתֵּי 46 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֵמֶשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא

מתוך מהדורת חזק

46 (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא
 47 להרג אם רבו המחזיקים באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים;
 48 (ה) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) (ז)
 49 להרג בסקילה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסף; (ט)
 50 להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו;
 51 (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד)
 52 להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית הלוקה; (טז)
 53 שלא להרג נקי באמדת הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח)
 54 שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם
 55 על הדל בדין; (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא
 56 להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא;
 57 (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר
 58 יתום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש
 59 זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא;
 60 (כח) שלא לקלל הדין; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא
 61 לקלל אדם משאר בני ישראל הפשרים.
הלכות עדות. יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות
 62 עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 63 (א) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות; (ב) לדרש ולחקר
 64 העדים; (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו. בדיני
 65 נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד
 66 בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר;
 67 (ח) לעשות לעד זומם כאשר זמם לעשות.
הלכות מקרים. יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות
 69 עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 70 (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב)
 71 שלא לסור מדברייהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא
 72 במצוות שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד)
 73 שלא לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא
 74 להכות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם;
 75 (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.
הלכות אבל. יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות
 77 עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 78 (א) להתאבל על הקרובים, ואפלו כהן מתטמא ומתאבל
 79 על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין, ולפי
 80 זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין קבורה ביום
 81 מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא יטמא כהן גדול
 82 לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל; (ד) שלא יטמא
 83 כהן הדיוט לנפש אדם, אלא לקרובים בלבד.
הלכות מלכים ומלחמות. יש בכללן שלש ועשרים
 85 מצוות - עשר מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
 86 (א) למנות מלך מישראל; (ב)
 87 שלא ימנה מקהל גרים; (ג) שלא ירבה לו נשים; (ד) שלא
 88 ירבה לו סוסים; (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב; (ו)
 89 להחרים שבעה עממין; (ז) שלא להחיות מהן נשמה; (ח)
 90 למחות זרעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה לנו עמלק;
 91 (י) שלא לשכח מעשיו הרעים ואריבתו בדרך; (יא) שלא

1 מראשי איבריו; (יב) שלא להסגיר עבד שברח מחוצה
 2 לארץ לארץ ישראל; (יג) שלא להונות עבד זה הנצול
 3 אלינו.

4 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שמונה עשרה -
 5 שש מהן מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה.

ספר משפטים

7 הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות שכירות, הלכות
 8 שאלה ופקדון, הלכות מלוה ולוה, הלכות טוען ונטען,
 9 הלכות נחלות.

10 **הלכות שכירות.** יש בכללן שבע מצוות - שלש
 11 מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; (א) דין
 12 שכיר ושומר שכר; (ב) לתן שכר שכיר ביומו; (ג) שלא
 13 יאחר שכר שכיר אחר זמנו; (ד) שיאכל השכיר מן
 14 המחבר שיעשה בו; (ה) שלא יאכל השכיר מן המחבר
 15 שלא בשעת גמר מלאכה; (ו) שלא יוליף השכיר בידו יתר
 16 על מה שאכל; (ז) שלא יחסם שור בדישו, וכן שאר
 17 בהמה.

18 **הלכות שאלה ופקדון.** יש בכללן שתי מצוות עשה
 19 וזה הוא פרטן: (א) דין השואל; (ב) דין שומר חנם.

20 **הלכות מלוה ולוה.** יש בכללן שתיים עשרה מצוות
 21 - ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא
 22 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומד; (ב) שלא
 23 יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא ימשכן בעל
 24 חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא
 25 צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת
 26 שהוא צריך לו; (ז) שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל
 27 בלים שעושין בהם אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה
 28 ברבית; (י) שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק
 29 אדם בין מלוה ולוה ברבית, ולא יעיד ביניהן, ולא יכתב
 30 שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו ברבית.
 31 **הלכות טוען ונטען.** מצוות עשה אחת, והיא דין
 32 טוען ומודה או כופר.

33 **הלכות נחלות.** מצוות עשה אחת, והיא דין סדר
 34 נחלות.

35 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שלש ועשרים -
 36 מהן אחת עשרה מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא
 37 תעשה.

ספר שופטים

39 הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן: הלכות סנהדרין והענשין
 40 המסורין להם, הלכות עדות, הלכות מקרים, הלכות אבל,
 41 הלכות מלכים ומלחמות.

42 **הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם.** יש
 43 בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה,
 44 ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות
 45 שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט;

42 ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר
43 יכול להמציאות.

44 ג. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויין,
45 הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולן [מציאותו
46 אינה תלויה בהם]; שכל הנמצאים צריכין לו [מציאותם
47 תלויה בו], והוא ברוב הוא אינו צריך להן, ולא לאחד
48 מהן. לפיכך אין אמתו [מציאותו] כאמתת [כמציאות]
49 אחד מהן.

50 ד. הוא שהנביא אומר: "וה' אלהים אמת" - הוא לבדו
51 האמת [הנצחי], ואין לאחר אמת כאמתו. והוא שהתורה
52 אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר - אין שם מצוי אמת
53 מלבדו כמותו.

54 ה. המצוי הזה - הוא אלהי העולם, אדון כל הארץ. והוא
55 המנהיג [את] הגלגל [העליון] העוטף ומסובב את שאר
56 הגלגלים] ככת שאין לו קץ ותכלית, ככת שאין לו הפסק;
57 שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיסב בלא מסבב; והוא
58 ברוב הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.

59 ו. וידיעת דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "אנכי ה'
60 אלהיך". וכל המעלה על דעתו שיש שם [ישנו במציאות]
61 אלוה אחר חוץ מזה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא
62 יהיה לך אלהים אחרים על פני", וכופר בעקר, שזה הוא
63 העקר הגדול שהכל תלוי בו.

64 ז. אלוה זה אחד הוא - ואינו לא שנים ולא יתר על שנים,
65 אלא אחד, שאין פירושו [כאחדותו] אחד מן האחדים
66 הנמצאים בעולם; לא אחד כמין [כסוג, קבוצה] שהוא
67 כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף [פרט בקבוצה] שהוא
68 נחלק למחלקות [אברים] ולקצוות [אורך רוחב]; אלא
69 יחוד שאין פירושו יחוד אחר כמותו בעולם. אלו היו
70 האלוהות הרבה - היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנין
71 [דברים הניתנים להימנות] השוין במציאותן נפרדין זה
72 מזה אלא במארגעין שצארכעו הגופות והגויות. ואלו היה
73 היוצר גוף וגויה - היה לו קץ ותכלית, שאי אפשר להיות
74 גוף שאין לו קץ. וכל שיש לו קץ ותכלית, יש לכוונו קץ
75 וסוף. ואלהינו ברוב שמו, הואיל וכחו אין לו קץ ואינו
76 פוסק, שהרי הגלגל סובב תמיד, אין כחו פח גוף. הואיל
77 ואינו גוף, לא צארכעו לו מארעות הגופות כדי שיהא נחלק
78 ונפרד מאחר; לפיכך, אי אפשר שיהיה אלא אחד. וידיעת
79 דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד".

80 ח. הרי מפרש בתורה ובנביא, שאין הקדוש ברוב הוא גוף
81 וגויה, שנאמר: "כי ה' אלהיכם, הוא האלהים בשמים
82 ממעל ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה [אינו יכול
83 להיות] בשני מקומות; ונאמר: "כי לא ראיתם כל
84 תמונה", ונאמר: "ואל מי תדמיוני, ואשונה"; ואלו היה
85 גוף, היה דומה לשאר גופים.

86 ט. אם כן, מה הוא זה שנאמר בתורה: "ותחת רגליו",
87 "קתובים באצבע אלהים", "יד ה'", "ציגני ה'", "אזני ה'",
88 וכיוצא בדברים האלו? - הכל לפי דעתן של בני אדם

1 לשכן בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר
2 לשצרים עליה, ולדון בה כאשר מפרש בתורה, אם
3 תשלים ואם לא תשלים; (יג) שלא לרש שלום מעמון
4 ומואב בלבד, כשצרים עליה; (יד) שלא להשחית אילני
5 מאכל במצור; (טו) להקטין יד שצאו בו בעלי המנהג
6 להפנות בו; (טז) להקטין יתד לחפר בו; (יז) למשח כהן
7 לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות
8 מארש נושא אשה וכוונה בנזן ונוטע כרם שמחין בקנגנן
9 שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא
10 יעבור עליה דבר, ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי
11 הגדוד וכל הדומה להן; (כ) שלא לערץ ולחזור לאחור
12 בשעת מלחמה; (כא) דין פת תאר; (כב) שלא תמכר פת
13 תאר; (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנובעלה.
14 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, ארבע ושבעים -
15 מהן שבע ועשרים מצוות עשה, ושבע וארבעים מצוות
16 לא תעשה.
17 ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר, שלש ושמונים
18 הלכות.
19 ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה ומצוה, וכל הדינין
20 הנגללין עמה מענינה על סדר ההלכות, בעזרת שדי ברוב
21 הוא.

יום שישי כ"ז כסלו ה'תשע"ה

משך הסדר לידעיה, וצדקתה לישרי לב.

ספר ראשון והוא ספר המדע

25 ההלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: ההלכות יסודי התורה,
26 ההלכות דעות, ההלכות תלמוד תורה, ההלכות עבודה ונה
27 וחקות הגוים, ההלכות תשובה.

הלכות יסודי התורה

28 יש בכללן עשר מצוות - שש מצוות עשה, וארבע מצוות
29 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב)
30 שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה'; (ג)
31 ליחוד; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממו; (ו) לקדש שמו;
32 (ז) שלא לחלל את שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא
33 שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י)
34 שלא לנסותו. ובאור המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

37 א. יסוד היסודות ועמוד החקמות, לידע שיש שם
38 [במציאות] מצוי ראשון. והוא ממציא כל הנמצא; [בורא
39 כל הברואים] וכל הנמצאים מן שמים וארץ ומה שביניהן,
40 לא נמצאו [נבראו] אלא מאמתת המצאו [מהמצאותו]
41 האמיתית - [נצחית].

48

פָּרָק ב

49 א. האל הנקבד והנורא הזה - מצנה לאהבו וליראה
50 הימנו, שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך", ונאמר: "את ה'
51 אלהיך תירא".

52 ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן
53 האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן
54 חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח
55 ומפאָר, ומתאנה תאנה גדולה לידע השם הגדול, כמו
56 שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלהים, לאל חי". וכשמחשב
57 בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, וירא
58 ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומד בדעת
59 קלה מעוטה לפני תמים דעות (הקב"ה), כמו שאמר דוד:
60 "כי אראה שמיך . . . מה אנוש פי תזכרנו". ולפי הדברים
61 האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים,
62 כדי שיהיו פתח למבין לאהב את השם, כמו שאמרו
63 חכמים בענין אהבה: 'שמתוך כך אתה מכיר את מי
64 שאמר והיה העולם'.

65 ג. כל מה שבבא הקדוש ברוך הוא בעולמו, נחלק
66 לשלשה חלקים: מהם ברואין שהן מחברין מגלם וצורה
67 [חומר וצורתו] - והם נהוין ונפסדין תמיד, כמו גופות
68 האדם והבהמה והצמחים והמטכות. ומהן ברואין שהן
69 מחברין מגלם וצורה, אבל אינן משתנים מגוף לגוף
70 ומצורה לצורה כמו הראשונים, אלא צורתן קבועה בגלמן
71 לעולם, ואינן משתנין כמו אלו - והן הגלגלים והכוכבים
72 שבהן, ואין גלמן כשאר גלמים ולא צורתם כשאר צורות.
73 ומהן ברואין צורה בלא גלם כלל - והן המלאכים,
74 שהמלאכים אינן גוף ונוהה, אלא צורות נפרדות זו מזו.

75 ד. ומה הוא זה שהנביאים אומרים, שראו המלאך אש
76 ובעל כנפים? הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר
77 שאינו גוף ואינו כבד בגופות הפבדים, כמו שנאמר: "כי
78 ה' אלהיך, אש אכלה הוא", ואינו אש אלא משל. וכמו
79 שנאמר: "עשה מלאכיו רוחות, משרתי אש להט".

80 ה. ובמה פירדו הצורות זו מזו, והרי אינן גופין? לפי
81 שאינן שוין במציאותן, אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו
82 של חברו, והוא מצוי מכוון [של זה שלמעלה הימנו] זה
83 למעלה מזה; והכל נמצאין מכוון של הקדוש ברוך הוא
84 וטובו. וזה הוא שרמו שלמה בחכמתו ואמר: "כי גבה
85 מעל גבה שמר, וגבוהים עליהם".

86 ו. זה שאמרנו 'למטה ממעלתו', אינה מעלת מקום כמו
87 אדם שישב למעלה מחברו; אלא כמו שאומרים בשני
88 חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה, שהוא למעלה
89 ממעלתו של זה, וכמו שאומרים בעלה [- טיבה], שהיא
90 למעלה מן העלול [המטובב].

91 ז. שנוי שמות המלאכים, על שם מעלתם היא; ולפיכך
92 נקראים 'חיות הקדש', והם למעלה מן הכל, ואופנים,
93 ואראלים, וחשמלים, ושרפים, ומלאכים, ואלהים, ובני

1 הוא, שאינן מכירין אלא הגופות; ודברה תורה כלשון בני
2 אדם. והכל בנויין הן, כמו שנאמר: "אם שונתי בך
3 חרבי"; וכי חרב יש לו, ובחבר הוא הורג? אלא משל,
4 והכל משל. ראיה לדבר זה, שנביא אחד אומר שראה
5 הקדוש ברוך הוא "לבושה כתלג חור" [לבושו כשלג
6 לבו], ואחר ראהו "תמוז [- אודט] בגדים מבצרה"; ומשה
7 רבנו עצמו ראהו על הים כגבור עושה מלחמה, ובסיני
8 כשליח צבור עטוף. לומר, שאין לו דמות וצורה, אלא
9 הכל במראה הנבואה ובמחנה; ואמתת הדבר - אין דעתו
10 של אדם יכולה להשיגו ולחקרו; וזה הוא שאמר הכתוב:
11 "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא".

12 י. מה הוא זה שבקש משה רבנו להשיג, כשאמר "הראני
13 נא את כבודך"? בקש לידע אמתת המצאו של הקדוש
14 ברוך הוא, עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן
15 האנשים שראה פניו ונחקקה צורתו בקרבו, שנמצא אותו
16 האיש נפרד בדעתו משאר האנשים; כך בקש משה רבנו
17 להיות מציאת הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבו משאר
18 מציאת הנמצאין, עד שידע אמתת המצאו כמה שיהיא.
19 והשיבו ברוך הוא, שאין כח בדעת האדם החי שהוא
20 מחבר מגוף ונפש, להשיג אמתת דבר זה על בריו.
21 והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע
22 לאחוריו, עד שהשיג מאמתת המצאו דבר שנפרד הקדוש
23 ברוך הוא בדעתו משאר הנמצאין, כמו שיפרד אחד מן
24 האנשים שראה אחוריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו
25 משאר האנשים; ועל דבר זה רמו הכתוב ואמר: "וראית
26 את אחרי, ופני לא יראו".

27 יא. וכיון שנתברר שאינו גוף ונוהה, יתבאר שלא יארעו
28 ולא אחד ממארעות הגוף: לא חבור ולא פרוה, ולא
29 מקום ולא מדה, ולא עליה ולא ירדה, ולא ימין ולא
30 שמאל, ולא פנים ולא אחר, ולא ישיבה ולא עמידה;
31 ואינו מצוי בזמן, עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנין
32 שנים; ואינו משתנה, שאין לו דבר שיגרם לו שנוי ואין
33 לו לא מות ולא חיים כחיי הגוף החי, ולא סכלות ולא
34 חכמה כחכמת האיש החכם, לא שנה ולא הקיצה, ולא
35 כעס ולא שחוק, ולא שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא
36 דבור כדבור האדם. כך אמרו חכמים: 'אין למעלה לא
37 ישיבה ולא עמידה, ולא ערך [פירוד] ולא עפוי' [חיבור].

38 יב. והואיל והדבר כך הוא, כל הדברים הללו וכיוצא
39 בהן שנאמרו בתורה ובדברי נביאים - הכל משל ומליצה
40 הן, כמו שנאמר: "יושב בשמים ישחק", כעסונו
41 בהבליהם", "כאשר שש ה'", וכיוצא בהן. על הכל אמרו
42 חכמים: 'דברה תורה כלשון בני אדם'. וכן הוא אומר:
43 "האתי הם מכעיסים"; הרי הוא אומר: "אני ה', לא
44 שניתי", ואלו היה פעמים כועס ופעמים שמח, היה
45 משתנה. וכל הדברים האלו אינן מצויין אלא לגופים
46 האפלים השפלים, שוכני בתי חמר אשר בעפר סודם.
47 אבל הוא ברוך הוא יתעלה ויתרומם על כל זה.

מִשָּׁל: "כְּכֹשֵׁם לְלִבּוֹשֶׁף"; כִּף אָמְרוּ חֲכָמִים בְּפָרוּשׁ מִשָּׁל
 זֶה: 'דְּבָרִים' [סודיים וכבושים -] שֶׁהֵם כְּכֹשֵׁנוּ שֶׁל עוֹלָם
 - יֵהִי לְלִבּוֹשֶׁף, כְּלוֹמֵר לֶךְ לְבַדְּךָ, וְאַל תִּדְרֹשׁ אוֹתָם
 בְּרַבִּים. וְעַלֵּיהֶם אָמַר: "יֵהִי לֶךְ לְבַדְּךָ, וְאֵין לְזָרִים אֲתָךְ".
 וְעַלֵּיהֶם אָמַר: "דְּבַשׁ וְחֵלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ"; כִּף פָּרְשׁוּ
 חֲכָמִים הֶרְאִישׁוּנִים: 'דְּבָרִים שֶׁהֵם כְּדֹבֶשׁ וְחֵלֶב - יֵהִי תַּחַת
 לְשׁוֹנֶךָ'.

פָּרָק ג

א. הַגְּלָגְלִים, הֵן הַנִּקְרָאִין 'שְׁמַיִם', וְנִקְרָעִי, וְיֻזְבְּלוּ,
 וְעַרְבוֹת; וְהֵן תִּשְׁעָה גְלָגְלִים: גְּלָגַל הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ הוּא
 גְּלָגַל הַיָּרֵחַ, וְהַשְּׁנַיִ שְׁלֹמֶעֱלָה מִמֶּנּוּ - גְּלָגַל שְׁבוּ הַכּוֹכָב
 הַנִּקְרָא 'כּוֹכָב', וְגְלָגַל שְׁלִישִׁי שְׁלֹמֶעֱלָה מִמֶּנּוּ שְׁבוּ נֶגֶה,
 וְגְלָגַל רְבִיעִי שְׁבוּ חֲמָה, וְגְלָגַל חֲמִישִׁי שְׁבוּ מַאֲדִים, וְגְלָגַל
 שִׁשִּׁי שְׁבוּ כּוֹכַב צֶדֶק, וְגְלָגַל שְׁבִיעִי שְׁבוּ שְׁבֵתָאִי, וְגְלָגַל
 שְׁמִינִי שְׁבוּ שְׁאָר כָּל הַכּוֹכָבִים שֶׁנִּקְרָאִין בְּרִיקֵעַ, וְגְלָגַל
 תְּשִׁיעִי הוּא גְלָגַל הַחוּזָר בְּכָל יוֹם מִמְּזֻרַח לְמַעְרָב. וְהוּא
 הַמְקִיף אֶת הַכּל וּמַסְבֵּב אֶת הַכּל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה כָּל
 הַכּוֹכָבִים כְּאִלוֹ הֵן כְּלֵן בְּגְלָגַל אֶחָד וְאֶף עַל פִּי שְׁלִישׁ בְּהֵן
 זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, מִפְּנֵי שֶׁהַגְּלָגְלִים טְהוּרִים וְזָכִים בְּזִכּוּכִית
 וְכַסְפִּיר, וְלִפְיֶכָף רֹאִין כּוֹכָבִים שְׁבַגְלָגַל הַשְּׁמִינִי מִתַּחַת
 גְּלָגַל הֶרְאִישׁוֹן.

ב. כָּל גְּלָגַל וְגְלָגַל מִשְׁמוֹנַת הַגְּלָגְלִים שֶׁבְּהֵן הַכּוֹכָבִים,
 נִחְלָק לְגְלָגְלִים הַרְבֵּה זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה כְּמוֹ גְּלָדִי [קליפוח]
 בְּצִלָּים; מִהֵן גְּלָגְלִים סוֹבְבִין מִמַּעְרָב לְמִזְרָח, וּמִהֵן
 סוֹבְבִים מִמְּזֻרַח לְמַעְרָב כְּמוֹ הַגְּלָגַל הַחוּזָר הַתְּשִׁיעִי. וְכֵלֵן,
 אֵין בִּינֵיהֶם [בין גלגל לגלגל] מְקוֹם פְּנוּי.

ג. כָּל הַגְּלָגְלִים, אֵינֵן לֹא קְלִים וְלֹא כְּבִדִים. וְאֵין לָהֶם
 לֹא עֵין [צבע] אֵדָם וְלֹא עֵין שְׁחֹר וְלֹא שְׁאָר עֵינוֹת; וְזֶה
 שְׁאֵנוּ רֹאִין אוֹתָן כְּעֵין הַתְּכֵלֶת, לְמַרְאִית הַעֵין בְּלִבְדָּה הוּא,
 לְפִי גְבַהַּ הָאָוִיר. וְכֵן אֵין לָהֶן לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ, לְפִי שְׁאֵין
 אֵלוֹ הַמֵּאֲרָעִין מְצוּיִין אֲלֵא בַּגּוֹפּוֹת שְׁלֹמֶטָה מִהֵן.

ד. כָּל הַגְּלָגְלִים הָאֵלוֹ הַמְקִיפִין אֶת הָעוֹלָם - הֵן עֲגָלִין
 כְּדוּר, וְהָאֲרָץ תְּלוּיָה בְּאֲמָצַע. וְיֵשׁ לְמַקְצַת מִן הַכּוֹכָבִים
 גְּלָגְלִים קְטָנִים שֶׁהֵן קְבוּעִים בְּהֵן, וְאֵין אוֹתָן הַגְּלָגְלִים
 מְקִיפִין אֶת הָאֲרָץ, אֲלֵא גְלָגַל קְטָן שְׁאֵינוּ מְקִיף קְבוּעַ
 בְּגְלָגַל גְּדוֹל הַמְקִיף.

ה. מִסְפַּר כָּל הַגְּלָגְלִים הַמְקִיפִין אֶת כָּל הָעוֹלָם, שְׁמוֹנֶה
 עָשָׂר; וּמִסְפַּר כָּל הַגְּלָגְלִים הַקְּטָנִים שְׁאֵינֵן מְקִיפִין,
 שְׁמוֹנֶה. וּמִמְהֵלֶךְ הַכּוֹכָבִים וְיָדִיעַת שְׁעוֹר סְבִיבָתָן בְּכָל יוֹם
 וּבְכָל שָׁנָה וְיֻטְיָתָן לְרוּחַ צָפוֹן וְרוּחַ דְּרוֹם וּמִגְבָּהֵן מֵעַל
 הָאֲרָץ וְקִרְיָבָתָן, יוֹדַע מִסְפַּר כָּל אֵלוֹ הַגְּלָגְלִים, וְצוּרַת
 הַלִּיכָתָן, וְדֶרֶךְ הַקְּפָתָן. וְזוֹ הִיא חֲכָמַת חֲשׁוֹבֵן תְּקוּפּוֹת
 וּמְזוּלוֹת, וְסִפְרֵים רַבִּים חֲבָרוּ בָּהּ חֲכָמֵי יוֹן.

ו. גְּלָגַל הַתְּשִׁיעִי שֶׁהוּא מְקִיף אֶת הַכּל - חֲלָקוּהוּ
 הַחֲכָמִים הַקְּדָמוֹנִים לְשָׁנִים עָשָׂר חֲלָק, כָּל חֲלָק וְחֲלָק
 הַעֲלוּ לוֹ שֵׁם עַל שֵׁם צוּרָה זוֹ שֶׁתִּרְאֶה בוֹ מִן הַכּוֹכָבִים

1 אֵלֵהִים, וְכְרוֹבִים, וְאִישִׁים. כָּל אֵלוֹ עֲשָׂרָה הַשְּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ
 2 בְּהֵן הַמְּלָאָכִים, עַל שֵׁם עָשָׂר מַעְלוֹת שֶׁלָּהֶן הֵן. וּמַעְלָה
 3 שְׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה אֲלֵא מַעְלַת הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, הִיא
 4 מַעְלַת הַצּוּרוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת 'חַיּוֹת'; לְפִיכֶף נֶאֱמַר בְּנִבְיָאָה,
 5 שֶׁהֵן תַּחַת הַכְּסָא [כסא הכבוד]. וּמַעְלָה עֲשִׂירִית, הִיא
 6 מַעְלַת הַצּוּרָה שֶׁנִּקְרָאוֹת 'אִישִׁים', וְהֵם הַמְּלָאָכִים שֶׁמְדַבְּרִים
 7 עִם הַנְּבִיאִים וְנִרְאִין לָהֶם בְּמִרְאֵה הַנְּבִיָּאָה; לְפִיכֶף נִקְרָאוּ
 8 'אִישִׁים', שֶׁמַּעְלָתָם קְרוּבָה מִמַּעְלַת דַּעַת הָאָדָם.

ח. וְכָל הַצּוּרוֹת הָאֵלוֹ חַיִּים וּמְפִירִים אֶת הַבוֹרָא, וְיוֹדְעִין
 10 אוֹתוֹ דַּעַה גְּדוֹלָה עַד לְמֵאֹד. כָּל צוּרָה וְצוּרָה לְפִי מַעְלָתָה,
 11 [ומכירה את ה' -] לֹא לְפִי גְדוֹלוֹ [האמיתי של הקב"ה].
 12 אֲפִלוּ מַעְלָה הֶרְאִישׁוֹנָה אֵינָה יְכוֹלָה לְהַשִּׁיג אֲמַתַּת הַבוֹרָא
 13 כְּמוֹ שֶׁהִיא, אֲלֵא דַּעְתָּה קִצְרָה לְהַשִּׁיג. אֲבָל מִשְׁגַּת יוֹדַעַת
 14 יִתֵּר מִמָּה שֶׁמַּשְׁגַּת יוֹדַעַת צוּרָה שְׁלֹמֶטָה מִמֶּנָּה; וְכֵן כָּל
 15 מַעְלָה וּמַעְלָה, עַד מַעְלָה עֲשִׂירִית. וּמַעְלָה עֲשִׂירִית גַּם הִיא
 16 יוֹדַעַת הַבוֹרָא דַּעַה שְׁאֵין כַּח בְּנֵי אָדָם הַמְּחַבְּרִין מַגְלָם
 17 וְצוּרָה יְכוֹל לְהַשִּׁיג וְלִידַע כְּמוֹתָהּ. וְהַכּל אֵינֵן יוֹדְעִין אֶת
 18 הַבוֹרָא, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹדַע עֲצָמוֹ.

ט. כָּל הַנִּמְצָאִין חוּץ מִן הַבוֹרָא, מִצּוּרָה הֶרְאִישׁוֹנָה עַד
 20 יַתּוּשׁ קָטָן שֶׁיְהִיָּה בְּטַבּוּר [כדור] הָאֲרָץ - הַכּל מִכַּח אֲמַתּוֹ
 21 נִמְצָאוּ. וְלִפִּי שֶׁהוּא יוֹדַע עֲצָמוֹ וּמְפִירֵי גְדָלוֹ וּתְפִאָרָתוֹ
 22 וְאֲמַתּוֹ, הוּא יוֹדַע הַכּל וְאֵין דְּבַר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ.

י. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְפִיר אֲמַתּוֹ, וְיוֹדַע אוֹתָהּ כְּמוֹת
 24 שֶׁהִיא. וְאֵינוּ יוֹדַע בְּדַעַה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שְׁאֵנוּ
 25 יוֹדְעִין, שְׁאֵין אָנוּ וְנִדְעַתְנוּ אֶחָד. אֲבָל הַבוֹרָא - הוּא וְנִדְעָתוֹ
 26 וְחַיּוֹ אֶחָד, מְכַל צַד וּמְכַל פְּנֵה; שֶׁאֵלְמֵאלָהִי הִיָּה חַי בְּחַיִּים
 27 וְיוֹדַע בְּדַעַה, הִיָּו שֵׁם אֵלֵהוּת הַרְבֵּה - הוּא וְחַיּוֹ וְנִדְעָתוֹ;
 28 וְאֵין הַדְּבַר בֵּן, אֲלֵא אֶחָד מְכַל צַד וּמְכַל פְּנֵה וּבְכָל דֶּרֶךְ
 29 יְחוּד. נִמְצָאוֹת אוֹמֵר: הוּא הַיּוֹדַע, וְהוּא הַיּוֹדַע, וְהוּא הַדַּעַה
 30 עֲצָמָה - הַכּל אֶחָד. וְדָבָר זֶה - אֵין כַּח בְּפִה לְאָמְרוֹ וְלֹא
 31 בְּאֵזֶן לְשִׁמְעוֹ וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם לְהַפִּירוֹ, עַל בְּרִיו. וְלִפְיֶכָף
 32 אוֹמְרִין: "חַי נִפְשֶׁךָ", "חַי פְּרַעְיָה", וְאֵין אוֹמְרִין: "חַי ה'",
 33 אֲלֵא "חַי ה'" - שְׁאֵין הַבוֹרָא וְחַיּוֹ שְׁנַיִם כְּמוֹ חַיִּי הַגּוֹפּוֹת
 34 הַחַיִּים, אוֹ כְּפַחֵי הַמְּלָאָכִים. לְפִיכֶף, אֵינוּ מְפִיר הַבְּרוּאִים
 35 וְיוֹדְעִם מִחֲמַת הַבְּרוּאִים, כְּמוֹת שְׁאֵנוּ יוֹדְעִין אוֹתָם, אֲלֵא
 36 מִחֲמַת עֲצָמוֹ יָדַעַם; לְפִיכֶף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדַע עֲצָמוֹ, יָדַע
 37 הַכּל - שֶׁהַכּל נִסְמָךְ בְּהוֹנְתּוֹ לוֹ [- קיוּם הַכּל תְּלוּי בַּהֲקַב"ה].
 38 יֵא. דְּבָרִים אֵלוֹ שְׁאֵמְרָנוּ בְּעֵנָן זֶה בְּשָׁנֵי פְּרָקִים אֵלוֹ, כְּמוֹ
 39 טְפָה מִן הַיָּם הֵן מִמָּה שֶׁצָּרִיף לְבָאָר בְּעֵנָן זֶה. וּבִאֹר כָּל
 40 הָעֲקָרִים שֶׁבְּשָׁנֵי פְּרָקִים אֵלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא 'מַעְשָׂה מְרַכְבָּה'
 41 [המתוארת בספר יחזקאל].

יב. צוּרֵי חֲכָמִים הֶרְאִישׁוּנִים, שְׁלֹא לְדָרֹשׁ בְּדְבָרִים אֵלוֹ אֲלֵא
 43 לְאִישׁ אֶחָד בְּלִבְדוֹ, וְהוּא שֶׁיְהִיָּה חָכֵם וּמְבִין מִדַּעְתּוֹ. וְאַחַר
 44 כֶּף מוֹסְרִין לוֹ רֵאשֵׁי פְּרָקִים, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ שֶׁמֶךְ [מעט]
 45 מִן הַדְּבַר; וְהוּא מְבִין מִדַּעְתּוֹ, וְיוֹדַע סוּף הַדְּבַר וְעִמְקוֹ.
 46 וְדְבָרִים אֵלוֹ דְּבָרִים עֲמֻקִּים הֵן עַד לְמֵאֹד, וְאֵין כָּל דַּעַת
 47 וְדַעַת רְאוּיָה לְסַבְּלוֹ. וְעַלֵּיהֶן אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻכְמָתוֹ דֶּרֶךְ

1 שלמטה ממנו שהן מכונין תחתיו; והן המזלות -
 2 ששמותן: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה,
 3 מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

4 ז. גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלוקה ולא צורה מכל
 5 הצורות האלו ולא פוכב, אלא בחבור הפוכבים שבגלגל
 6 השמיני הוא שיצאה בכוכבים גדולים שבו תבנית הצורות
 7 האלו, או קרוב מהן. ואלו השתים עשרה צורות, לא היו
 8 מכוונות כנגד אותן החלקים אלא בזמן המבול, שבו העלו
 9 להן שמות אלו; אבל בזמן הנה, כבר סבבו מעט, לפי
 10 שכל הפוכבים שבגלגל שמיני פלן סובבין כמו השמש
 11 והירח, אלא שהן סובבין בכבודות. וחלק שתחלה השמש
 12 כנגדו ביום אחד, ילך כנגדו כל פוכב מהן בקרוב
 13 משבעים שנה.

14 ח. כל הפוכבים הנראין - יש מהן פוכבים קטנים שהארץ
 15 גדולה מאחד מהן, ויש מהן פוכבים שכל אחד מהן גדול
 16 מן הארץ כמה פעמים. והארץ גדולה מן הירח כמו
 17 ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה
 18 ושבעים פעמים; נמצא הירח אחד מששת אלפים ושמונה
 19 מאות מן השמש בקרוב. ואין בכל הפוכבים פוכב גדול
 20 מן השמש, ולא קטן מפוכב שבגלגל השני.

21 ט. כל הפוכבים והגלגלים, פלן בעלי גפש ודעה והשכל
 22 הן; והן חיים ועומדין ומכירין את מי שאמר וזהה העולם,
 23 כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים
 24 ליוצרים כמו המלאכים. וכשם שמכירין את הקדוש ברוך
 25 הוא, כך מכירין את עצמן ומכירין את המלאכים שלמעלה
 26 מהן. ודעת הפוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים,
 27 וגדולה מדעת בני האדם.

28 י. ברא האל למטה מגלגל הירח, גלם אחד שאינו בגלם
 29 הגלגלים; וברא ארבע צורות לגלם זה, ואינן בצורת
 30 הגלגלים. ונקבעה כל צורה וצורה במקצת גלם זה. צורה
 31 ראשונה - צורת האש נתחברה במקצת גלם זה, ונהיה
 32 משניהם גוף האש; וצורה שנייה - צורת הרוח נתחברה
 33 במקצתו, ונהיה משניהן גוף הרוח; וצורה שלישית -
 34 צורת המים נתחברה במקצתו, ונהיה משניהם גוף המים;
 35 וצורה רביעית - צורת הארץ נתחברה במקצתו, ונהיה
 36 משניהם גוף הארץ. נמצא למטה מן הרקיע, ארבעה גופין
 37 מתלקיין זה למעלה מזה, וכל אחד ואחד מקיף את
 38 שלמטה ממנו מכל רוחותיו כמו גלגל. הגוף הראשון
 39 הסמוך לגלגל הירח, הוא גוף האש; למטה ממנו, גוף
 40 הרוח; למטה ממנו, גוף המים; למטה ממנו, גוף הארץ.
 41 ואין ביניהם [בין צורה לצורה] מקום פנוי בלא גוף, ככל.
 42 יא. ארבעה גופות האלו - אינן בעלי גפש, ואינן יודעין
 43 ולא מכירין, אלא כגופים מתים; ויש לכל אחד ואחד מהן
 44 מנהג, שאינו יודעו ולא משיגו ואינו יכול לשנותו. וזה
 45 שאמר דוד: "הללו את ה' מן הארץ, תנינים וכל תהמות,
 46 אש וברד שלג וקטור" - ענין הדברים, הללוהו בני אדם

47 מגבורותיו שתראו באש וברד ובשאר ברואים שתראו
 48 למטה מן הרקיע, שבבורתם תמיד נפרת לגדול וקטן.
 49 **יום שבת קודש כ"ח כסלו ה'תשע"ה**
 50 **פָּרָק ד**
 51 א. ארבעה גופים האלו שהם אש ורוח ומים וארץ, הן
 52 יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע; וכל שיהיה מאדם
 53 ובהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות
 54 ומרגליות ושאר אבני בנין והרים וגושי עפר - הכל, גלמן
 55 מחבר מארבעה יסודות האלו. נמצאו כל הגופים שלמטה
 56 מן הרקיע, חוץ מארבעה יסודות האלו, מחברין מגלם
 57 וצורה, וגלם שלהן מחבר מארבעה יסודות אלו; אבל כל
 58 אחד מארבעה יסודות, אינו מחבר אלא מגלם וצורה
 59 בלבד.
 60 ב. דרך האש והרוח, להיות מהלכין למטה מטבור [כדור]
 61 הארץ למעלה כלפי הרקיע; ודרך המים והארץ, להיות
 62 מהלכין מתחת הרקיע למטה לאמצע - שאמצע הרקיע -
 63 כדור הארץ, הוא המטה שאין למטה ממנו. ואין הלוכין
 64 בדרך ולא בחפצן, אלא מנהג שנקבע בהן וטבע שנטבע
 65 בהן. טבע האש חם יבש, והוא קל מכלן; והרוח חם לח;
 66 והמים קרים לחים; והארץ יבשה קרה, והיא כבדה מכלן.
 67 והמים קל ממנה, לפיכך נמצא למעלה על הארץ; והרוח
 68 קל מן המים, לפיכך הוא מרחף על פני המים; והאש קל
 69 מן הרוח. ומפני שהן יסודות לכל גופים שפחת הרקיע,
 70 ימצא כל גוף וגוף מאדם ובהמה וצמח ועוף ודג וצמח
 71 ומתכת ואבן, גלמן מחבר מאש ורוח ומים ועפר;
 72 וארבעתן יתערבו ביחד, וישתנה כל אחד מהן בעת
 73 הערויב, עד שימצא המחבר מארבעתן אינו דומה לאחד
 74 מהן כשהוא לבדו. ואין במערב מהן, אפלו חלק אחד
 75 שהוא אש בפני עצמה או רוח בפני עצמה או מים בפני
 76 עצמן או ארץ בפני עצמה; אלא הכל נשתנה, ונעשו גוף
 77 אחד. וכל גוף וגוף [נברא ונברא] המחבר מארבעתן,
 78 ימצא בו קר וחם לח ויבש כאחד. אבל יש מהם גופים
 79 שיהיה בהן חזקה [חזקה] מיסוד האש, כמו בעלי גפש
 80 חיה, לפיכך יראה בהם החם יתר; ויש מהן גופים שיהיה
 81 בהן חזקה מיסוד הארץ, כמו האבנים, לפיכך יראה בהן
 82 היבש הרבה. ועל הדרך הנה, ימצא גוף חם יתר מגוף
 83 אחר חם, וגוף יבש יתר מגוף אחר יבש. וכן ימצא גופים
 84 שיצאה בהן הקר בלבד, וגופים יצאה בהם הלח בלבד,
 85 וגופים יצאה בהן הקר והיבש כאחד בשונה, או הקר והלח
 86 כאחד בשונה, או החם והיבש כאחד בשונה, או החם והלח
 87 כאחד בשונה. לפי רב היסוד שהיה בעקר התערבת [שמונת]
 88 מורכב אותו גוף, יראה [ויובלט] מעשה אותו היסוד
 89 וטבעו בגוף המערב.
 90 ג. וכל המחבר מארבעה יסודות אלו, הוא נפרד בסוף

48 הכתיב מדבר "בצלמנו כדמותנו". ופעמים רבות תקרא זו
 49 הצורה 'נפש' ו'רוח'; ולפיכך צריך להזהר בשמות, שלא
 50 תטעה, וכל שם ושם - ילמד מענינו [מתוך הנושא הנידון].
 51 ט. אין צורת הנפש הזאת מתפרת מן היסודות, כדי
 52 שתפרד [ותחזור] להן, ואינה מכלת הנשמה [נפש החיונית],
 53 עד שתהא צריכה לנשמה כמו שהנשמה צריכה לגוף;
 54 אלא מאת ה', מן השמים היא. לפיכך, כשיפרד הגלם
 55 שהוא מחבר מן היסודות, ותאבד הנשמה מפני שאינה
 56 מצויה אלא עם הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה, לא
 57 תפרת הצורה הזאת, לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה
 58 - אלא יודעת ומשגת הדעות הפרודות מן הגלמים -
 59 המלאכים, ויודעת בורא הכל, ועומדת לעולם ולעולמי
 60 עולמים. הוא שאמר שלמה בחקמתו: "וישב העפר על
 61 הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה".
 62 י. כל הדברים האלו שדברנו בענין זה, כמו [כטיפה]
 63 מדלי הם [=מעט מזער]; ודברים עמקים הם, אבל אינם
 64 פעמק ענין פרק ראשון ושני. ובאור כל אלו הדברים
 65 שפסק שלישי ורביעי, הוא הנקרא 'מעשה בראשית'. וכך
 66 צוו החכמים הראשונים, שאין דורשין גם בדברים האלו
 67 ברבים, אלא לאדם אחד בלבד מודיעין דברים אלו
 68 ומלמדין אותו.
 69 יא. ומה בין ענין מעשה מרכבה לענין מעשה בראשית?
 70 שענין מעשה מרכבה, אפילו לאחד אין דורשין בו, אלא
 71 אם בן היה חכם ומבין מדעתו, מוסרין לו ראשי הפרקים;
 72 וענין מעשה בראשית, מלמדין אותו ליחיד, אף על פי
 73 שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל שכול לידע
 74 מדברים אלו. ולמה אין מלמדין אותו ברבים? לפי שאין
 75 כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פרוש ובאור כל
 76 הדברים על ברין.
 77 יב. בזמן שאדם מתבונן בדברים אלו, ומפיר כל
 78 הברואים ממלאך וגלגל ואדם וכיוצא בו, ויראה חכמתו
 79 של הקדוש ברוך הוא בכל היצורים וכל הברואים -
 80 מוסף אהבה למקום, ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהב
 81 המקום ברוך הוא; ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו,
 82 כשיצרך [ישווה] עצמו לאחד מהגופות הקדושים
 83 הגדולים [הגלגלים], כל שכן לאחד מהצורות הטהורות
 84 הנפרדות מן הגלמים [- המלאכים], שלא נתחברו בגלם
 85 כלל. וימצא עצמו, שהוא ככלי מלא בושח וכלמה, ריק
 86 וחסר.
 87 יג. וענין ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו
 88 [הראשונות בהלכות אלון] - הם שחקמים הראשונים
 89 קוראין אותו 'פרדס', כמו שאמרו: 'ארבעה נכנסו
 90 לפרדס'; ואף על פי שגדולי ישראל היו, וחקמים גדולים
 91 היו, לא פלם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על
 92 ברין. ואני אומר, שאין ראוי להטיל בפרדס, אלא מי
 93 שנתמלא כפרו לחם ובשר; ולחם ובשר זה, הוא לידע
 94 באור האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות. ואף על

1 [כל גוף חוזר למקורו]; יש שהוא נפרד לאחר ימים
 2 אחרים, ויש שהוא נפרד לאחר שנים רבות. וכל שנתחבר
 3 מהם - אי אפשר שלא יפרד להן [יחזור למקורו]; אפילו
 4 הזקב והאדם [אחת מאבני החושן], אי אפשר שלא יפסד
 5 ויחזר ליסודותיו, וישוב מקצתו לאש ומקצתו למים
 6 ומקצתו לרוח ומקצתו לארץ.
 7 ד. הואיל וכל הנפסד - לאילו יפרד [יחזור], למה נאמר
 8 לאדם: "ואל עפר תשוב"? לפי שרב בנינו מן העפר. ולא
 9 כל הנפסד, כשיפסד, מיד יחזר לארבעה היסודות; אלא
 10 יפסד ויחזר לדבר אחר, ודבר אחר לדבר אחר, וסוף
 11 הדברים יחזר ליסודות. ונמצאו כל הדברים חוזרין חלילה
 12 [בחזרה].
 13 ה. ארבעה יסודות אלו, משתנים זה לזה תמיד בכל יום
 14 ובכל שעה - מקצתן, לא כל גופן. כיצד? מקצת הארץ
 15 הקרובה מן המים, משתנית ומתפוררת ונעשית מים; וכן
 16 מקצת המים הסמוכין לרוח, משתנין ומתמסמסין
 17 [מתאדים] והרין רוח; וכן הרוח, מקצתו הסמוך לאש
 18 משתנה ומתחולל ונעשה אש. וכן האש, מקצתה הסמוך
 19 לרוח משתנה ומתפנס ונעשה רוח; וכן הרוח, מקצתו
 20 הסמוך למים משתנה ומתפנס ונעשה מים; וכן המים,
 21 מקצתו הסמוך לארץ משתנה ומתפנס ונעשה ארץ. ושנוי
 22 זה - מעט מעט, ולפי ארץ הימים; ואין כל היסוד משתנה
 23 עד שיעשה כל המים רוח או כל הרוח אש, שאי אפשר
 24 שייטל אחד מן היסודות הארבעה. אלא מקצת ישתנה
 25 מאש לרוח ומקצת מרוח לאש; וכן בין כל אחד וחברו,
 26 ימצא השנוי בין ארבעתן וחזרות חלילה.
 27 ו. ושנוי זה יהיה בסביבת הגלגל [הגורם לשנוי הוא
 28 טיבוב הגלגלים], ומסביבתו יתחברו ארבעתן, ויהיה מהן
 29 שאר גלמי בני אדם ונפש חיה וצמח ואבן ומתכת. והאל
 30 נותן לכל גלם וגלם צורה ראיה לו, על ידי המלאך
 31 העשירי שהיא הצורה הנקראת 'אישים'.
 32 ז. לעולם אין אתה רואה גלם בלא צורה, או צורה בלא
 33 גלם. אלא לב [תבונת] האדם - הוא המחלק הגוף הנמצא
 34 בדעתו, ויודע שהוא מחבר מגלם וצורה, ויודע שיש שם
 35 גופים שגלמן מחבר מארבעה יסודות, וגופים שגלמן
 36 פשוט - אינו מחבר מגלם אחר. והצורות שאין להן גלם,
 37 אינן נראין לעין, אלא בעין הלב [השכל] הן ידועין, כמו
 38 שידענו אדון הכל בלא ראית עין.
 39 ח. נפש כל בשר, היא צורתו שנתן לו האל. והדעת
 40 היתרה המצויה בנפשו של אדם, היא צורת האדם השלם
 41 בדעתו; ועל צורה זו נאמר בתורה: "נעשה אדם בצלמנו
 42 כדמותנו", כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות
 43 שאין להם גלם, עד שידמה להן. ואינו אומר [בצלמנו]
 44 על צורה זו הנפרדת לעינים, שהוא הפה והחוטם והלסתות
 45 ושאר רשם [צורת] הגוף; שזו 'תאר' שמה. ואינה הנפש
 46 המצויה לכל נפש חיה, שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש
 47 ומהרהר. אלא הדעה - שהיא צורת הנפש, ובצורת הנפש

47 אפלו הרג באנס; שאין מלקין וממיתין, אלא לעובר
 48 ברצונו בעדים והתראה, שנאמר בנותן מזרעו למלך:
 49 "ושמתי אני את פני באיש ההוא", מפי השמועה למדו
 50 [ממדרע"ה]: "ההוא" - לא אנוס, ולא שוגג, ולא מטעה.
 51 ומה אם עבודה זרה, שהיא חמורה מן הכל, העובד
 52 אותה באנס אינו חייב פרת, ואין צריך לומר מיתת בית
 53 דין - קל וחמר לשאר מצוות האמורות בתורה. ובעריות
 54 הוא אומר: "ולנער(ה) לא תעשה דבר" - כי אנוסה
 55 היא].

56 ה. נשים שאמרו להן גוים: 'תנו לנו אחת מכן ונטמא
 57 אותה, ואם לאו, נטמא את פלגן' - וטמאו פלגן, ואל
 58 ימסרו להם נפש אחת מישראל. וכן אם אמרו להם גוים:
 59 'תנו לנו אחד מכם וננהיגנו, ואם לאו, נהרג פלגכם' - יהרגו
 60 פלגם, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יחדוהו
 61 [נקבו בשם אחד מזה] להם ואמרו: 'תנו לנו פלוני, או
 62 נהרג את פלגכם' - אם היה מחייב מיתה [למלכות] כשבע
 63 בן בכרי [שמרד במלכות], תנו אותו להן; ואין מורין להן
 64 בן לבתחלה; ואם אינו חייב - יהרגו פלגן, ואל ימסרו להם
 65 נפש אחת מישראל.

66 ו. כענין שאמרו באנסין [יהרג ואל יעבור], כף אמרו
 67 בתלמים. כיצד? מי שחלה נוטה למות, ואמרו הרופאים
 68 שרפואתו בדבר פלוני מאסורין שבתורה, עושין לו.
 69 ומתרפאין בכל אסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ
 70 מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים - שאפלו במקום
 71 סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא - עונשין
 72 אותו בית דין ענש הראוי לו.

73 ז. ומנין שאפלו במקום סכנת נפשות, אין עוברין על
 74 אחת משלש עברות אלו? שנאמר: "ואהבת את ה'
 75 אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", אפלו הוא
 76 נוטל את נפשך. והריגת נפש מישראל לרפאת נפש אחרת,
 77 או להציל אדם מיד אנס - דבר שהדעת נוטה לו הוא
 78 [שאסור], שאין מאבדין נפש מפני נפש; ועריות הקשו
 79 לנפשות, שנאמר: "כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו
 80 נפש - בן הדבר הזה".

81 ח. במה דברים אמורים, שאין מתרפאין בשאר אסורין
 82 אלא במקום סכנה? בזמן שהן דרוך הנאתן, כמו
 83 שמאכילין את החולה שקצים ורמשים, או חמץ בקסת,
 84 או שמאכילין אותו ביום הכפורים. אבל שלא דרוך הנאתן,
 85 כגון שעושין לו רטיה או מלוגמה [מיני תחבושות] מחמץ
 86 או מערלה, או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מערב
 87 עם אסורי מאכל, שהרי אין בהם הנאה לחך - הרי זה
 88 מותר, ואפלו שלא במקום סכנה; חוץ מפלאי הקרם ובשר
 89 בחלב - שהם אסורין אפלו שלא דרוך הנאתן; לפיכך אין
 90 מתרפאין בהן אפלו שלא דרוך הנאתן, אלא במקום סכנה.

91 ט. מי שנתן עינו באשה, וחלה נוטה למות, ואמרו
 92 הרופאים: 'אין לו רפואה עד שתבעל לו' - אפלו היתה
 93 פנויה, ואפלו לדבר עמה מאחורי הגדר - אין מורין לו

1 פי שדברים אלו, 'דבר קטן' קראו אותן חכמים, שהרי
 2 אמרו חכמים: 'דבר גדול - מעשה מרפכה; ודבר קטן -
 3 הנה דאבני ורבא' [התלמוד], אף על פי כן, ראויין הן
 4 להקדימן; שהן מישבין דעתו של אדם תחלה, ועוד -
 5 שהן הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישוב
 6 העולם הזה, כדי לנהל חיי העולם הבא. ואפשר שיגדעם
 7 הכל - קטן וגדול, איש ואשה, בעל לב רחב ובעל לב
 8 קצר.

פרק ה

9 א. כל בית ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הזה,
 10 שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל"; ומזהרין שלא
 11 לחללו, שנאמר: "ולא תחללו את שם קדשי". כיצד?
 12 בשעה שיעמד גוי, ויאנס את ישראל לעבר על אחת מכל
 13 מצוות האמורות בתורה או ינהיגנו - יעבר ואל יתגר;
 14 שנאמר במצוות: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" -
 15 וחי בהם, ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה
 16 מתחייב בנפשו.

17 ב. במה דברים אמורים? בשאר מצוות - חוץ מעבודה
 18 זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלש עברות אלו,
 19 אם יאמר לו: 'עבר על אחת מהן או תהרג', יהרג ואל
 20 יעבר. במה דברים אמורים? בזמן שהגוי מתפונן להנאת
 21 עצמו, כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת, או לבשל לו
 22 תבשילו, או אנס אשה לבעלה וכיוצא בזה. אבל אם
 23 נתפונן להעבירו על המצוות בלבד - אם היה בינו לבין
 24 עצמו, ואין שם עשרה מישראל - יעבר ואל יתגר; ואם
 25 אנסו להעבירו בעשרה מישראל - יהרג ואל יעבר, ואפלו
 26 לא נתפונן להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד.

27 ג. וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמך [בזמן גזירות
 28 על היהדות]. אבל בשעת השמך, והוא שיעמד מלך רשע
 29 כנבוכדנאצר וחבריו ויגזר שמך על ישראל לבטל דתם או
 30 מצוה מן המצוות - יהרג ואל יעבר, אפלו על אחת משאר
 31 מצוות, בין גאנס בתוך עשרה, בין גאנס בינו לבין גוים.
 32 ד. כל מי שנאמר בו: 'עבר ואל יתגר', ונתגר ולא עבר
 33 - הרי זה מתחייב בנפשו. וכל מי שנאמר בו: 'יהרג ואל
 34 יעבר', ונתגר ולא עבר - הרי זה קדש את השם. ואם
 35 היה בעשרה מישראל - הרי זה קדש את השם ברבים,
 36 כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורובי עקיבה וחבריו;
 37 ואלו הן הרוגי מלכות, שאין מעלה על מעלתן, ועליהן
 38 נאמר: "כי עליך הורגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה",
 39 ועליהם נאמר: "אספו לי חסידי, כרתי בריתי עלי זבח".

40 וכל מי שנאמר בו: 'יהרג ואל יעבר', ועבר ולא נתגר
 41 - הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל,
 42 הרי זה חלל את השם ברבים; ובטל מצוות עשה שהיא
 43 קדוש השם, ועבר על מצוות לא תעשה שהיא חלול
 44 השם. ואף על פי כן, מפני שעבר באנס, אין מלקין
 45 אותו, ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין,
 46

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב-כ"ח כסלו ה'תשע"ה

15	יום רביעי כ"ה כסלו ה'תשע"ה	יום ראשון כ"ב כסלו ה'תשע"ה	1
16	ודברים הללו.. שנת החמה נדפס לעיל ע' צח	ספר שופטים - הלכות מלכים ומלקמות	3
17	שורה 65 עד עמ' צט שורה 44	פרק יב נדפס לעיל ע' צה עד ע' צו	4
18	יום חמישי כ"ו כסלו ה'תשע"ה	סיום מחזור הי"א	5
19	מצות עשה. א מצוה ראשונה.. פג להביא..	במסלול ג' פרקים ליום	6
20	שמה נדפס לעיל ע' צט שורה 45 עד ע' ק	יום שני כ"ג כסלו ה'תשע"ה	7
21	שורה 81	תחילת מחזור הי"ב	8
22	יום שישי כ"ז כסלו ה'תשע"ה	במסלול ג' פרקים ליום	9
23	פד להקריב.. קסו לשבות.. קדש.	אז וגו'. כל המצוות.. מה' א-להי ישראל. נדפס	10
24	נדפס לעיל ע' ק שורה 81 עד ע' קב שורה 19	לעיל ע' צו עד ע' צח שורה 11	11
25	יום שבת קודש כ"ח כסלו ה'תשע"ה	יום שלישי כ"ד כסלו ה'תשע"ה	12
26	קסו לשבות.. רמח לרזן.. אין לו.	כל אלו החכמים.. בין ראשון בין אחרון. נדפס	13
27	נדפס לעיל ע' קב שורה 20 עד ע' קג שורה	לעיל ע' צח עד ע' צח שורה 64	14
28	39		

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ב-כ"ח כסלו ה'תשע"ה

48	ארש ולא פנס כמו שבאר הפתוב, והוא אמרו: "ודברו	יום ראשון כ"ב כסלו ה'תשע"ה	30
49	השטרים" (שם, ה). אמרו בגמרא (סוטה מג.): "ודברו	מצות עשה קצא. ריד.	31
50	השטרים - כהן מדבר ושומר משמיע". וכל-זה, כלומר:	מצות לא תעשה שיא. נח.	32
51	תוכחת משוח-מלקמה ובהכרזה בערכי המלקמה אינו	מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.	33
52	חובה אלא במלקמת הרשות ובה נוהג דין זה; אבל	המצוה הקצ"א - הצווי שנצטוינו למנות כהן שיוכח	34
53	מלקמת מצוה - אין בה שום דבר מכל-זה, לא תוכחה	(יטיף וינאם) לפני העם את-תוכחת המלקמה ("שמע	35
54	("שמע ישראל וגו'") ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים	ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו' - דברים כ, ג), ויחזיר	36
55	שבמקרא), כמו שנתבאר בפרק ח' מסוטה (מד): ושמ	מי שאינו ראוי שילחם, הן מפני חלשתו, הן מפני	37
56	נתבארו דיני מצוה זו.	שפחשבותיו תלויות בדבר הגורם לו חסר גישה	38
57	המצוה הרי"ד - הצווי שנצטוינו שיתחדד החתן לאשתו	למלקמה - והם שלשת הדברים שבאר הפתוב (בית, כרם,	39
58	שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא לצבא כבוש,	אשה) - ורק אחר-כך מתחילים במלקמה. וכהן זה נקרא:	40
59	ולא יתחייב בכל-הדומה לזה - אלא ישמח עמה שנה	משוח-מלקמה. ויאמר בתוכחתו כלשון הנזכר בתורה,	41
60	תמימה מיום שנכנסה (נשאה), והוא אמרו תעלה: "נקי	ויזסיף בענין זה דברים המעודדים את-העם למלקמה	42
61	יהיה לביתו שנה אחת ושמח את-אשתו אשר-לקח" (שם	ומביאים אותם למסור את-נפשם על נצחון דת ה', ועל	43
62	כד, ה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה	הנקמה בסכלים המקלקלים את-סדר הישוב, והוא אמרו	44
63	(מג).	תעלה: "והיה פקדונכם אל-המלקמה ונגש הפה"ן" (שם,	45
64	המצוה השי"א - האזהרה שהזכרנו מלהוציא את-	ב). אחר-כך יצוה להכריז בשורות הצבא להחזיר רכי	46
65	החתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות לא	הלכב, וכל-מי שפנה ולא ישב או נטע ולא אכל, או	47
66	למלקמה ולא לזולתה, אלא נפטרונו במשך כל-השנה		

45 וישתמש בו. וכבר נתבאר דיני יפת-תאר בתחלת
46 קדושין (כא:).

סיום חלק המצוות עשה

48 [כתבה רבינו בסמוך למצות עשה רמח]

49 ודע שזה שאמרתי בכל-מצוה 'כבר נתבאר דיניו
50 במקום פלוני', אין פונתי בכך שאותו הפרק או
51 אותה המסקתא כוללת כל-דיני אותה המצוה, עד שלא
52 תעדר משם שום שאלה, אלא אני מזכיר את-המקום
53 שיש בו עקר הלכות אותה המצוה ורב דיניה, אף-על-פי
54 שיש שאלות רבות מהלכות אותה המצוה מפורזות
55 במקומות אחרים בתלמוד, שלא אנכיר מקומן עתה.

56 וכאשר תתבונן בכלל המצוות האלה, שקדם זכרן, תמצא
57 מהן מצוות שהן חובה לצבור לא לכל-יחיד
58 ויחיד, כגון: בגין בית-הבחינה והקמת מלך והקמת
59 זרע עמלק. ומהן מצוות שהן חובה ליחיד, אם עשה
60 מעשה פלוני או אם ארע לו מצב פלוני, כגון קרבן שוגג
61 וקרבן הזב, ואפשר שישאר (האחד מבני) אדם כל-ימי
62 חייו, ולא יעשה אותו המעשה ולא יארע לו אותו הדבר.
63 ויש ממצוות אלו גם דינים, כמו שבארנו, כגון דין עבד
64 עברי, ודין אמה עבריה, ודין עבד כנעני, ודין שומר חנם
65 ודין שואל וזולתם ממה שקדם זכרו. ואפשר שישאר
66 אדם כל-ימי חייו ולא ידון בדין זה ולא יתחייב במצוה
67 זו. ומהן גם מצוות שאינן חובה אלא בפני הבית, כגון
68 התגייה והראיה ומצוות הקהלה וכבר הזכרנו אחת אמת.
69 ומהן גם מצוות שאינן חובה אלא למי שיש לו רכוש,
70 כגון מעשרות ותרומות ומתנות כהנה ומתנות עניים,
71 כלומר הלקט והפרט והשכחה והפאה והעוללות;
72 ואפשר שלא יהא לו אותו הרכוש ולא יתחייב בהן ויחיה
73 אדם כל-ימיו ולא יתחייב במצוה מן-המצוות אשר מן-
74 הסוג הזה. אבל הצדקה אינה בכלל אלו, לפי שהיא
75 חובה אפלו לעני המתפרנס מן-הצדקה כמו שבארנו.

76 ומהן מצוות שהן חובה על-כל-אדם בהכרח, בכל-זמן
77 ובכל-מקום ובאיזה מצב שיהיה, כגון הציצית והתפלין
78 ושמירת שבת, ואנו נקרא את-המצוות שמסוג זה: המצוות
79 ההכרחיות, לפי שהן חובה בהכרח על-כל-אדם מישאר
80 שהוא גדול בשנים בכל-זמן ובכל-מקום ובכל-מצב.

81 וכאשר תתבונן ברמ"ח מצוות עשה אלו תמצא, שהמצוות
82 ההכרחיות הן ששים, בתנאי שנינים שאדם זה
83 שאמרנו שהוא חייב בשישים מצוות אלו בהכרח נמצא
84 במצב רב בני אדם הינו: שהוא גר בבית שבעיר, ואוכל
85 מיני המזון הידועים שהם מזון בני אדם, כלומר לחם
86 ובשר, ועושה מסחר עם בני אדם, ונושא אשה ומוליד
87 בנים. ושישים מצוות אלו הן לפי הסדר שסדרנו במנינו

1 מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה:
2 "ולא-יעבר עליו לכל-דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה
3 (מד:): "לא יצא בצבא" (שם) יכול בצבא הוא בלא יצא,
4 אבל יתקן כלי זין ויספק מים ומזון - תלמוד לומר:
5 "ולא-יעבר עליו לכל-דבר", עליו הוא דאין אמה מעביר
6 אבל אמה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה,
7 הבונה בית וכו'), וכי מאחר דנפקא לי (שאינו לומד)
8 מ"לא-יעבר עליו לכל-דבר", "לא יצא בצבא" למה לי?
9 לעבר עליו בשני לאוין". וכבר בארנו בכלל התשיעי
10 שלא כל-מה שחייבים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצוות.
11 ודע שגם התקן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים
12 על הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר:
13 לנסע - כל-השנה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח'
14 מסוטה (שם).

15 המצוה הנ"ח - האזהרה שהזכרנו מלירוא את-הכופרים
16 בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם, אלא חובה
17 להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר (האויב).
18 וכל-הנסוג ופונה לאחור - הרי זה עבר על לא-תעשה,
19 והוא אמרו: "לא תערוץ מפניהם" (שם ז, כא). וכפל את-
20 הלאו ואמר: "לא תיראום" (שם ג, כב). וכפל את-הצווי
21 בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ ושללא לפנות לאחור
22 בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר לקיים את דבר
23 האמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מב:).

24 המצוה הרכ"א - הצווי שנצטוינו בדין יפת תאר, והוא
25 אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") "וראית בשביה
26 אשת יפת-תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו
27 בריש קדושין (כא:).

28 המצוה הרכ"ג - האזהרה שהזכרנו מלמכור אשת
29 יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה
30 בשעת כבוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו
31 יתעלה: "ויהיה אם-לא תפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר
32 לא-תמכנה בכסף" (שם, יד).

33 המצוה הרכ"ד - האזהרה שהזכרנו גם פן מלהעביר
34 יפת-תאר אחר בעילתה. פונתי באמרי "להעבירה":
35 שלא יעשנה שפחה ויניחנה אצלו כשאר השפחות
36 העובדות דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה: "לא-
37 תתעמר בה תחת אשר עניתה" (שם). ולשון ספרי
38 (פרשת תצא שם): "לא-תתעמר בה - שלא תשתמש
39 בה". הנה נתבאר לך ששני לאוין אלו מזהירים על שני
40 ענינים נפרדים, והם: שהזהר מלמכרה לזולתו וגם
41 מלהשאירה אצלו דרך שפחות, אלא כמו שצוה יתעלה:
42 "ושלחתה לנפשה". וכך פרושו (בדוגמא לפירוש שביפת-
43 תואר) במה שגאמר: בגונב נפש "והתעמר-בו ומכרו"
44 (שם כד, ז), אמרו (ספרי שם): משיכניסו לרשותו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שני כ"ג כסלו

קכז

מתוך מהדורת חזק

46 ולא יזיה דבר נתן השם הנה. וכשתשג ידעית מנין על פי
47 ראיות מן החבור הנה, אז אפירן בדרך סתם בראש אותו
48 החבור הפולל (בפתיחת ספר "משנה תורה") בפה שזכרנו
49 (כמו שהזכרנו לעיל).

יום שלישי כ"ד כסלו ה'תשע"ה

יום רביעי כ"ה כסלו ה'תשע"ה

יום חמישי כ"ו כסלו ה'תשע"ה

הפוללים (שורשים)

54 ואני עתה מתחיל בזכרון הפוללים שראוי לסמוך עליהם
55 במנין המצוות, והם ארבעה עשר פוללים. אף אקדים
56 [ואמר] שפולל המצוות שכולל ספר התורה, שצונו השם
57 בהן - הן שש מאות ושלוש עשרה מצוות, מהן - מצוות
58 עשה רמ"ח, במנין אברי גוף האדם; ומהן - מצוות
59 לא תעשה שס"ה, והן במנין ימות החמה (שנת השמש).
60 ומנין זה נזכר בלשון התלמוד בסוף גמרא מכות (בג).
61 אמרו: שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה
62 בסיני: שס"ה כנגד ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של
63 אדם. ועוד אמרו (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על
64 שמצוות עשה במנין האברים, כלומר: כל-אבר ואבר אומר
65 לו לאדם: עשה בי מצוה; ושמצוות לא-תעשה במנין ימות
66 השנה, כלומר: כל-יום ויום אומר לו לאדם: אל תעש בי
67 עברה. וזה לא נעלם מאף אחד מכל-מי שמנה את-
68 המצוות, כלומר: שזהו מנין, אלא ששגו שגיאה גמורה
69 בדרך הים הפנויים, כמו שיחבאר בחבור זה, וזאת מפני
70 שלא ידעו עניני י"ד הפוללים (השורשים) האלה שאבארם
71 עכשו:

72 הפולל הראשון מהם: שאין למנות במנין הנה את-
73 המצוות שהן מדרבנן.

74 הפולל השני: שלא כל מה שצונו למד באחת משלוש
75 עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
76 למנותו.

77 הפולל השלישי: שאין למנות מצוות שאינן נהגות
78 לדורות.

79 הפולל הרביעי: שאין למנות צווים הנוגעים לכל-מצוות
80 התורה בלה.

81 הפולל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה
82 בפני עצמה.

83 הפולל השישי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש
84 למנות עשה שבה עם מצוות עשה, ולא שבה עם מצוות
85 לא-תעשה.

1 זה: המצוה א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י - וזו העשירית
2 אין הנשים חיות בה; יא - וגם היא אינה חובה לנשים;
3 יב - ואינה חובה לנשים; יג - ואינה חובה לנשים; יד -
4 ואינה חובה לנשים; טו, יח - ואינה חובה לנשים; יט,
5 כו - וזו מיוחדת לזכרי הפהנים; לב, נד, עג, צד, קמג,
6 קמו, קמז, קמט, קנ, קנב, קנד, קנה, קנו, קנז, קנח, קנט,
7 קס, קסא - ואינה חובה לנשים; קסב, קסג, קסד, קסה,
8 קסו, קסז, קסח - וזו אינה חובה לנשים; קסט - וזו אינה
9 חובה לנשים; קע - ואינה חובה לנשים; קעב, קעה,
10 קפד, קצה, קצז, רו, רז, רח, רט, רי, ריא, ריב - וזו אינה
11 חובה לנשים; ריג, ריד - והיא מיוחדת לזכרים; רטו -
12 וגם היא מיוחדת לזכרים.

13 הנה נתבאר לך, שמשמים המצוות ההכרחיות האלה מ"ו
14 מצוות הן חובה גם לנשים, וארבע עשרה מצוות מהן
15 אינן חיות בהן. ויהיה לך הסימן בששים מצוות
16 ההכרחיות האלו ששים המה מלכות (שיר השירים ו, ח),
17 ויהיה הסימן בהשקטת הארבע עשרה מן הנשים אצלת יד
18 (דברים לב, לו) או יהא הסימן בחובת המ"ו מצוות בלבד
19 לנשים גם את בדם בריתך (זכריה ט, יא) כלומר: מנין בדם
20 חובה להן והן הברית המיוחדת לאשה בהכרח.
21 זהו מה-שראינו לרשם במנין מצוות עשה.
22 ומאת ה' אשאל עזר לקים כל-מה-שצוה בו מהן
23 ולהתרחק מכל מה-שהזהיר ממנו.
24 וזהו (התרי"ג מצוות) מה-שצונו לכלול במאמר זה
25 (כלומר: בספר המצוות).

יום שני כ"ג כסלו ה'תשע"ה

26 הספר הזה . .

במצוות עשה

27 הספר הזה "ספר המצוות" בו אבאר את-מנין המצוות ואיך
28 ראוי למנותן. ואביא לך ראיות מפסוקי התורה
29 ומדברי חז"ל על פרושן, ואקדים פוללים ("שורשים" -
30 יסודות) שראוי לסמוך עליהם במנין המצוות. וכשצא מנין
31 נכון על פי המאמר הנה בראיה ברורה שאין בה ספק -
32 התבאר לקורא טעותו של כל-מי שמנה הפך מה-שמנינו
33 אנחנו. ואין לי צורך להשיב לאדם מסיס ולא לברר טעותו.
34 כיון שהתועלת והתכלית המבונות במאמר זה תשגנה
35 על-ידי מבקשיהן בלי זאת. שכן אבאר את-המצוות בלן
36 ומנין - מצוה מצוה - ואביא ראיה על כל-מה-שיש בו
37 ספק, או מה שאפשר שישגה מי שאין לו בקיאות בדיני
38 התורה, ואסיר שגיאיתו ואבאר כל מה-שיש בו ספק.
39 אבל אין פונתי בחבור זה לפרט דיני איזו מצוה מן-
40 המצוות, אלא למנותן בלבד. ואם אמןם אפרש מהן
41 משהו בשעת הזכרתן, הרי אפרשנו על דרך פרוש השם
42 (לצורך הסברת "שם" - מהות המצוה) - אך לא כדי לפרט
43 הלכותיה, כדי שיודע מה הוא העשה או הלאו הנה,

מתוך מהדורת חזק

- 1 הפלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
- 2 הפלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.
- 3 הפלל התשיעי: שאין למנות את-הלאוין והעשה, אלא
- 4 את-הענינים שמזכירים ושמצוים עליהם.
- 5 הפלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות שהן לאיו
- 6 תקלית שהיא.
- 7 הפלל האחד-עשר: שאין למנות חלקי המצוה, כל-
- 8 חלק בנפרד, אם פללם מצוה אחת.
- 9 הפלל השנים עשר: שבפעלה שמצוים על עשייתה,
- 10 אין למנות כל-חלק שבה לבדו.
- 11 הפלל השלישה עשר: שמספר המצות אינו מתרבה
- 12 לפי מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.
- 13 הפלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענינים
- 14 במצות עשה.
- 15 [בימי לימוד הקדמת היד ילמד כל אחד ואחד
- 16 מהשורשים (-הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר
- 17 ללמדו בימים הסמוכים בנוסף על לימוד מצות
- 18 אותו יום].
- 19 והגני חוזר לבאר כל-פלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם
- 20 ירצה השם.
- 21 הפלל הראשון: שאין למנות במנין הנה את-המצות שהן
- 22 מדרבנן.
- 23 דע שענין זה לא היה צריך להעיר עליו, כי הוא ברור.
- 24 שהרי בין שלשון התלמוד (מכות כג) הוא: "שש
- 25 מאות ושלש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני" - איך
- 26 נאמר בדרך שהיא מדרבנן שהוא מפלל המנין? אלא
- 27 העירנו על כך, מפנין שפבר טעו בנה ומנו גר חנכה
- 28 ומקרא מגלה בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום
- 29 ונחום אבליים ובקור חולים וקברת מתים והלבשת ערמים
- 30 וחסוב תקופות ושמונה עשר יום לגמר בהן את-ההלל.
- 31 אכן יש להסתפל בתמיהה במי ששומע את-דבריהם
- 32 ונאמרו לו למשה בסיני" ומונה קריאת ההלל, שבו שבח
- 33 דוד לפני השם ותעלה, (כאלו) בנה נצטוה משה; ומונה גר
- 34 חנכה, שקבעו אותו חכמים בבית שני. וכן מקרא מגלה!
- 35 ואיני סבור שידמה מישהו או יעלה על לבו שנגאמר למשה
- 36 בסיני שצוה אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם
- 37 היונים כך וכך שנתחייב להדליק גר חנכה. אף נראה לי,
- 38 שמה שהכשילם בכך הוא, שאנו מברכים על דברים אלו:
- 39 "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק גר
- 40 חנכה, ולגמר את-ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג) שואל
- 41 (על כך שמברכים על מצוות דרבנן וצונו): "היכן צונו?"
- ואמרו: מ"לא תסור". ואם אמנם משום כך מנו - היה ראוי
- שימנו כל-דבר שהוא מדרבנן, בין שכל מה-שצונו
- חכמים וכל מה-שאסרו עלינו, הרי כבר נצטוה משה רבנו
- בסיני שצוה אותנו לקימו, שכן הוא אומר: "על-פי התורה
- אשר יורוף ועל-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים יז,
- יא). והזהירנו מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה-שצונו
- וקבעו ואמר: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין
- ושמאל" (שם). אבל אם נכון למנות כל מה-שהוא מדרבנן
- בכלל תרי"ג מצות, בין שהוא נכנס לכלל אמרו ותעלה:
- "לא תסור", ו"על-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" - מדוע
- נהיחדו אלו מזולתן? והרי כמו שמנו גר חנכה ומקרא
- מגלה, כך היה נכון למנות נטילת ידים ומצות ערוב, שהרי
- אנו מברכים: אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים,
- ועל מצות ערוב, כמו שאנו מברכים: על מקרא מגלה,
- ולהדליק גר של חנכה - והכל מדרבנן! ובפרוש אמרו
- (חולין קו): מיס ראשונים (נטילת ידים שלפני הסעודה) מצוה.
- מאי מצוה? אמר אב"י: מצוה לשמע דברי חכמים. כמו
- שאמרו במקרא מגלה וגר חנכה: היכן צונו? מ"לא תסור".
- ויבר נתבאר, שכל מה-שתקנו הנביאים, עליהם השלום,
- שעמדו אחרי משה רבנו - הוא גם כן מדרבנן. ובפרוש
- אמרו (ערובין כא): בשעה שתקן שלמה ערובין וידים
- (נטילת ידים) יצתה בת-קול ואמרה: "חכם בני ושמח לבי
- וכו'" (משלי כו, יא). ובמקומות אחרים בארו, שערובין -
- דרבנן, וידים - מדברי סופרים. ויבר נתבאר לך שכל
- מה-שתקנו אחר משה רבנו נקרא: דרבנן.
- הנה בארתי לך זאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה -
- בין שהוא תקון נביאים - נחשב מדאורייתא (ואינו
- דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערובין מדרבנן (ולא נמנה
- במצוות) אף-על-פי שהם תקון שלמה בן-דוד וביט דינו.
- ונה מה-שנעלם מזולתנו (בעל "הלכות גדולות"), ולכן מנה
- הלבשת ערמים, לפי שמצא בישעיה: "פיתרצה ערם
- וכסיתו" (ישעיה נה, ז). ולא ידע שנה נכנס לכלל אמרו:
- "די מחסרו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). פי ענין הצווי
- הנה - ואין בנה שום ספק - שנאכל את-העבים, ונלביש
- את-הערמים, ונתן מצע למי שאין לו מצע, וכסוי למי
- שאיין לו כסוי, ונשיא את-הפנוי שאין לו יכלת להתחתן,
- ונרביב מי שדרכו לרכב, כמפרסם בדרך התלמוד (כתובות
- סז) שכל-זה נכנס לכלל אמרו: "די מחסרו". אף כאלו
- לשון התלמוד מחבר אצל אלו בלעגי שפה ובלשון אחרת
- (ולכן טעו בדבר המפורש בתלמוד); ולולא כך - לא מנו
- מקרא מגלה וכדומה בין המצות שנגאמרו לו למשה בסיני.
- ולשון הגמרא בשבועות (לט): אין לי אלא מצות שנצטוו
- על הר סיני; שצתידין להתחדש, כגון מקרא מגלה, מנין?
- תלמוד לומר: "קמו וקבלו" (אסתר ט, כו) - קימו
- מה-שקבלו כבר, והוא: שיאמינו בכל-מצוה שיתקנו
- הנביאים והחכמים כל-אחר מכן.

47 עשה. ומה שנהביאו לידי כך, כפי הנראה לי, דברי רבי
 48 עקיבא (פסחים כב): "אתה' אלהיך תירא" (דברים ו, יג) -
 49 לרבות תלמידי חכמים. וחשבו שכל מה ששולמד ברבוי,
 50 הוא מן הכלל הנזכר (בכלל תרי"ג מצוות).
 51 אך אם הדבר כמו שחשבו, מדוע לא מנו כבוד בעל האם
 52 (אב חורג) ואשת האב מצוה בפני עצמה, נוספת על
 53 כבוד אב ואם? וכן כבוד אחיו הגדול? שכן האנשים
 54 האלה למדנו (רק) מרובי שחכים לכבדם. אמרו (כתובות
 55 קג): "את אביך" (שמות כ, יב) - לרבות אחיך הגדול
 56 ולרבות בעל אמך; ו"את אמך" (שם) - לרבות אשת
 57 אביך, כמו שאמרו: "אתה' אלהיך תירא" - לרבות
 58 תלמידי חכמים. ומדוע מנו אלו ולא מנו אלו?
 59 וכבר הביאם חסר הידיעה לענין חמור יותר מזה והוא,
 60 שאם מצאו דרך של אינה פסוק, ואותו הדרש מחיב
 61 לעשות איזו פעלה או להתרחק מאיזה דבר - ואלה כלם
 62 בלי ספק דרבנן - הרי הם מונים אותם בכלל המצוות,
 63 אף על-פי שפשטה דקרא אינו מורה על שום דבר מאותם
 64 הדברים, ועל אף הכלל שלמדנו, עליהם השלום, באמרם
 65 (שבת סג): אין מקרא יוצא מידי פשוטו; ואף על-פי
 66 שהתלמוד חוקר בכל מקום, לפשוטאים (חז"ל) פסוק
 67 שלמדו ממנו ענינים רבים על דרך הבאור והבאת הראיות,
 68 ושואל: גופה דקרא (פשוטו של מקרא) במאי קא מדבר?
 69 (ורק בזה היה עליהם להתחשב) - אלא מפנין שהם מסתמכים
 70 על שגיאה זו, מנו בכלל מצוות עשה: בקור חולים ונחום
 71 אבלים וקברת מתים, בגלל הדרש הנאמר על דבריו
 72 יתעלה: "והודעת להם את הדרך ללכו בה ואת המעשה
 73 אשר יעשו" (שמות יח, כ) והוא אמרם על זה (בבא קמא
 74 ק): את הדרך - זו גמילות חסדים; ללכו - זה בקור
 75 חולים; בה - זו קברת מתים; ואת המעשה - אלו הדינים;
 76 אשר יעשו - זו לפני משורת הדין. וחשבו שכל פעלה
 77 ופעלה מן הפעלות האלה היא מצוה בפני עצמה, ולא
 78 ידעו שכל הפעלות האלה ודומיהן נכנסות תחת מצוה
 79 אחת מכלל המצוות האמורות בתורה בפרוש, והוא אמרו
 80 יתעלה: "וזהבך לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח). ובדרך זו
 81 גופה מנו חשוב תקופות (לוח השנה) כמצוה בגלל הדרש
 82 הנאמר על הפסוק: "כי היא חקמתכם ובינתכם לעיני
 83 העמים" (דברים ד, ו). - והוא אמרם (שבת עה): איזו היא
 84 חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הוי אומר: זה חשוב
 85 תקופות ומזלות.
 86 הלא אלו היו מונים ענין שהוא ברור יותר מזה, שאפשר
 87 להעלות על הדעת יותר שראוי למנותו - וזה
 88 כל דבר שולמד במדה אחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת
 89 בהן - כי אז היה מספר המצוות מגיע לאלפים רבים. שמה
 90 תחשב שאנו נמנעים מלמנותן מפני שאינן ברורות,
 91 ושאותו הדין הנלמד באותה המדה אולי נכון ואולי בלתי
 92 נכון - לא זאת היא הסבה, אלא הסבה היא, שכל

1 אכל תמהני: מדוע מנו מצוות עשה שהן מדרבנן, כמו
 2 שהזכרנו, ולא מנו גם-כן מצוות לא-תעשה שהן
 3 מדרבנן? הרי כמו שמנו בין מצוות עשה גר תנכה ומקרא
 4 מגלה ומאה ברכות והלל, היה להם למנות גם-כן בכלל
 5 מצוות לא-תעשה - עשרים שניות כעשרים מצוות לא-
 6 תעשה? כי כמו שכל-ערוה וערוה (איטורי ביאה) היא
 7 לא-תעשה דאורייתא, כך כל-שניה ושניה (נשים שהן
 8 קרובות של קרוביו של האדם - "שניות" - שמן התורה היו
 9 מותרות) היא לא-תעשה דרבנן, כמו שבארנו ואמרו (יבמות
 10 פרק ב משנה ד): שניות מדרבי סופרים. וכבר נתבאר
 11 בתלמוד, שמה שאמרו בפשנה "אסור מצוה" רצונם
 12 לומר: השניות. ואמרו: מאי (מהו לשון) מצוה? מצוה
 13 לשמע דברי חכמים. וכך היה להם למנות בתוך הכלל
 14 אחרות הלוצה, שהיא מדרבי סופרים!
 15 כלל של דבר: אלו מנינו כל-עשה דרבנן וכל-לא-תעשה
 16 דרבנן, היה הענין מגיע לאלפים רבים! וזה דבר
 17 ברור שאין בו נסתר כלל, והוא: שכל מה-שהוא מדרבנן
 18 אינו נחשב בכלל תרי"ג מצוות, לפי שהפסוקים הנה כלם
 19 פסוקי תורה ואין בהם שום דבר מדרבנן, כמו שנתבאר. אך
 20 זה שהם מונים מקצת דברים שהם מדרבנן ומניחים
 21 מקצתם לפי בחירתם - זה דבר שאי-אפשר לקבלו בשום
 22 פנים, יאמרו מי שיאמרו. וכבר בארנו ענין הכלל הזה
 23 וראיתו עד שלא נשאר שמץ ספק לשום אדם.
 24 הכלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה
 25 מדות (כללי לימוד) שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
 26 למנותו.
 27 כבר בארנו בראש חבורנו על פרוש המשנה, שרוב דיני
 28 התורה נלמדים בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת
 29 בהן, ושהדין שנלמד במדה מאותן המדות פעמים יש בו
 30 מחלקת; אף יש דינים שהם פרושים מקבלים ממש רבנו
 31 ואין בהם מחלקת, אלא שמיאיים עליהם ראייה באחת
 32 מ"ג מדות. שכן מחכמת הפתוב שאפשר למצוא בו רמז
 33 המורה על אותו הפרוש המקבל או הקש המורה עליו,
 34 וכבר בארנו ענין זה שם. בין שהדבר בן - הרי לא
 35 כל-הלכה) שנמצא שחכמים הוציאוה במדה מ"ג מדות
 36 נאמר עליה שהיא נאמרה למשה בסיני; אך גם לא נאמר
 37 על כל מה-שנמצא שחז"ל סומכים אותו בתלמוד על אחת
 38 מ"ג מדות. שהוא מדרבנן - כי הוא יכול להיות פרוש
 39 מקבל. והענין כך הוא: כל מה-שלא תמצאנו מפרש
 40 בתורה ותמצא שהתלמוד למד אותו באחת מ"ג מדות,
 41 אם פרושו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה (חלק
 42 מהתורה) או שזה מדאורייתא - הרי זה ראוי למנותו, שהרי
 43 מקבלי המסורת (חז"ל) אמרו שהוא מדאורייתא; אבל אם
 44 לא בארו זאת ולא אמרו זאת בפרוש - הרי הוא מדרבנן,
 45 כיון שאין פסוק המורה עליו, גם זה כלל שפיר נשתבש
 46 בו זולתנו, ולפיכך מנה (בה"ג) יראת חכמים בכלל מצוות

מתוך מהדורת חזק

47 לעשות מצוה, וכל-יום ויום פאלו מזהירו מעברה - והרי
 48 זה מוכיח שהמנזן הזה לא יחסר לעולם, אבל אלו היו
 49 מצות שאינן נוהגות לדורות מפלל המנזן, פי אז היה
 50 המספר הזה חסר בזמן שבו מסתלקת חובת אותה המצוה,
 51 ולא היה מאמר זה (מנין תר"ג) נכון אלא בזמן מסיים.
 52 ואמנם זולתנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה - כשהיה
 53 נתון בדחק (כדי להשלים המספר) - "ולא יבאו
 54 לראות כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ) (שאינן לויים לגעת
 55 בעת אריות - "בליעת" - הכלים), וגם מנה (תחילת הפסוק;
 56 ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ..) "לא יעבד עוד"
 57 (שם ח, כה) - בענין (עבורת) הלויים. אבל גם אלו אינן
 58 נוהגות לדורות אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו (סנהדרין
 59 פא:): רמז לגונב את-הקסנה (כלי שרת - "קשוות") - "לא
 60 יבאו לראות" ("כבלע את הקודש" - שגונבים את כלי הקודש)
 61 הרי די באמרם "רמז", שפשוטה דקרא אינו בענין זה; וגם
 62 אינו מפלל מחיבי מיתה בידי שמים, כמו שנתבאר
 63 בתוספתא (פרק א דכריתות) ויבסנהדרין (פג).
 64 אכן תמהני על מי שמנה את-הלאוין האלה - מדוע לא
 65 מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר ממנו
 66 עד-בקר" (שמות טז, ט) וכן אמרו תעלה: "אל-תצר
 67 את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה" (דברים ב, ט); וכן הלאו
 68 שבא בענין בני עמון: "אל-תצורם ואל-תתגר בם" (שם,
 69 ט). אף היה לו למנות בכלל מצות עשה את הפסוק:
 70 "עשה לך שרף ושים אתו על-גס" (במדבר כא, ח); והפסוק
 71 "קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טז, ג),
 72 כשם שמנו תרומת המקס (בבית מדין) ויחבת המזבח. וכן
 73 היה להם למנות: "היו נכונים לשלש ימים" (שם טז, טו),
 74 וכן "גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לד, ג) ו"אל-יהסרו
 75 לעלות אלה" (שם טז, כד), ורבים פאלה. הרי לא יסתפק
 76 בעל שכל, שכל-אלו הן מצות שנאמרו לו למשה בסיני -
 77 עשה ולא - אלא שהן פלן לפי עשה ואינן נוהגות
 78 לדורות, ולכן אינן למנותן. לפי העקר הזה אין גם למנות
 79 ברכות וקלות שנצטוו בגרזים ועיבל, ולא בנין המזבח
 80 שנצטוינו לבנותו בבואנו לארץ כנען - לפי שכל-אלו
 81 מצות לפי עשה. גם לא העשה, שנצטוינו להקריב שלמים
 82 כל-בהמה שנרצה לאכל ממנה - לפי שכל-זה צוה במיוחד
 83 במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (".. וחבוה זבחי שלמים")
 84 (ויקרא יז, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם): והביאם
 85 - זו מצות עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו שבאר
 86 במשנה תורה (חומש דברים) הטר בשר תאנה לדורות,
 87 והוא אמרו: "בכל-אות נפשך תאכל בשר" (שם יב, כ). אלו
 88 היה צריך למנות כל מה-שהוא מסוג זה, היה כל
 89 מה-שצוה בו משה מן-היום שהיה לנביא עד היום שמת
 90 - מלבד המצות הנוהגות לדורות - יותר משלש-מאות
 91 מצות, אם נמנה כל-מצוה שנתנה במצרים וכל מה-שבא
 92 במלואים וזולתם - פלם דברי תורה, מהם עשה ומהם

1 מה-שנלמד הם ענפים מן-העקרים שנאמרו לו למשה
 2 בסיני בפרוש, והם: תר"ג מצות.
 3 ואפלו היה משה בעצמו הלומד, הרי אלו אינם נמנים.
 4 והראיה לכל-זה אמרם בגמרא תמורה (טו): אלה
 5 ושבע מאות קלין וחקרין וגזרות שוות ודקדוקי סופרים
 6 נשתפחו בימי אבולו של משה, ואף-על-פי-כן החזירן
 7 עתניאל בן-קנו מפלפולו, שנאמר: "ויאמר כלב אשר-יפה
 8 את-קרית-ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן-קנו" (יהושע
 9 טו, טז-יז). ואם אלו הן הנשפחות, כמה היה הסף הכולל
 10 שממנו נשפח מספר זה. שהרי לא יתכן לומר שנשפח כל
 11 מה-שנלמד. אם כן אין ספק, שאותם הדינים שנלמדו בקל
 12 וחקר או במדה אחרת היו אלפים רבים - וכל-אלו כבר
 13 היו בימי משה רבנו, שהרי בימי אבולו נשתפחו. הנה
 14 נתבאר לך שאפלו בימי משה מדברים על "דקדוקי
 15 סופרים" (לשון הגמרא דלעיל), לפי שכל מה-שלא שמעו
 16 בסיני בפרוש - הרי הוא מדברי סופרים. הנה נתבאר,
 17 שתר"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא מנו בהן כל
 18 מה-שנלמד בשלש עשרה מדות, אפלו לא בזמנו עליו
 19 השלום - כל-שכן שלא נמנה בהן מה-שנלמד בזמן מאחר.
 20 אלא רק זה נמנה מה-שהיה פרוש שנמסר בשמו. והוא,
 21 שיאמרו נושאי הקבלה בפרוש, שדבר זה אסור לעשותו
 22 ואסורו מדברי תורה; או שיאמרו שהוא גוף תורה - אז
 23 נמנה אותו, שהרי נלמד מפי הקבלה, ולא באחת המדות;
 24 ולא הזכירו בענינו אחת המדות והביאו עליו ראיה באחת
 25 מי"ג מדות אלא להראות חכמת הכתוב, כמו שבארנו
 26 בפרוש המשנה.
 27 הפל השלישי: שאין למנות מצות שאינן נוהגות
 28 לדורות.
 29 דע שאמרם: "תר"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני" מורה,
 30 שמספר זה הוא מספר המצות הנוהגות לדורות. לפי
 31 שמצות שאינן נוהגות לדורות אין להן קשר בסיני, אם
 32 נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתפנו באמרם "בסיני" אלא
 33 לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר ה' תעלה:
 34 "עלה אלי ההרה והיה-שם ואתנה לך וגו'" (שמות כד, יב).
 35 ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קרא? (מהו הפסוק שמשם
 36 למדנו שישנן תר"ג מצוות) "תורה צוה-לנו משה מורשה
 37 וגו'" (דברים לג, ד), כלומר: מנין ת'ו'ר'ה', שהוא
 38 (בגימטריא) תר"ג; ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה
 39 שמעו; ובאלה נשלמו תר"ג מצוות. (מדוע מפסוק זה דוקא
 40 אנו לומדים מנין המצוות) הפונה בסימן זה, שהדבר שצוה
 41 לנו משה ולא שמענוהו אלא ממנו הוא מנין ת'ו'ר'ה'
 42 ואותה (דוקא) קרא: "מורשה קהלת יעקב" - ומצוה
 43 שאינה נוהגת לדורות אינה מורשה לנו, שכן לא נקרא
 44 "ירשה" אלא דבר הקיים לדורות, כמו שנאמר: "כימי
 45 השמים על-הארץ" (שם יא, כא). וממה שאמרו (תנחומא
 46 פרשת תצא) גם זאת: שכל-אבר ואבר פאלו מצוה לאדם

46 יש שצאמר בטעמי המצוות כעין לאוין, ואפשר לחשב
 47 שהם מכלל מה-שצאמר למנותו בפני עצמו. וזה כגון
 48 אָמרו: "לא-יוכל בעלה הראשון אֲשֶׁר-שָׁלַחָה (גרשה)
 49 לשוב לקחתה וגו' (אחרי אשר הוטמאה) ולא תחטיא
 50 אֶת-הָאָרֶץ" (דברים כד, ד), שָׁפָן אָמרו: "ולא תחטיא
 51 אֶת-הָאָרֶץ" טעם לאסור מה-שָׁפָן, כאלו אמר: אם
 52 תעשה זאת - הרי תרבה שחיתות בארץ. וכך, לְמַשָּׁל,
 53 אָמרו: "אל-תחלל את-בתך להזנותה ולא-תזנה הארץ"
 54 (ויקרא יט, כט), שָׁפָן אָמרו: "ולא-תזנה הארץ" - טעם;
 55 כאלו אמר: שטעם אסור הזה, כדי שלא תזנה הארץ. וכן
 56 אָמרו: "ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם" (שם יא, מג), אָחֲרֵי
 57 שֶׁהִזְכִּיר אסור המינים (מן החי) שצאמר אֲכִילְתֶּם וְנָתַן
 58 טעם לכך ואמר: אל-תטמאו באכילתם, כאלו אמר,
 59 שֶׁהֵעֵבֵרָה על הלאו הזה טמאת נפש. ובפרוש אָמרו בספרי
 60 (במדבר לה, לד) על דבריו יתעלה אחרי שֶׁקָדְמָה הָאֲזָהָרָה
 61 שלא לקחת כפר לרוצח: "ולא תטמא את-הָאָרֶץ" (במדבר
 62 לה, לד) - מגיד הכתוב, ששפכות דמים מטמא את-הָאָרֶץ.
 63 הנה נתבאר, שהלאו הזה טעם ללאו הקודם, לא שהוא
 64 דבר אחר. וכן אָמרו (ובחים טז): "ומן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
 65 (הכהן הגדול מבית המקדש) ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - הָא
 66 אם יצא חלל. ויכרך טעה וזלחנו גם בכלל הזה, ומנה
 67 את-הלאוין האלה כלם בלי התבוננות. אכן יתבייש מי
 68 שֶׁמָנָה אותם כְּשֵׁיִשְׁאֲלוּהוּ ויאמרו לו: הלאו הזה על מה
 69 הוא מזהיר? ואז לא תהיה לו תשובה כלל, וכך יתברר
 70 בטול מנינו - וזה מה-שצאמר לכאור בכלל הזה.
 71 הפלל הששי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש
 72 למנות עשה שבה עם מצות עשה, ולא שבה עם מצות
 73 לא-תעשה.
 74 דע שדבר אחד יכול להיות בו עשה ולא-תעשה על אחד
 75 משלושה פנים: או שתהיה עשית אינה דבר מצות
 76 עשה, והעברה עליו מצות לא-תעשה, כגון שבת ויום-
 77 טוב ושמיטה, שעשית המלאכה בהם - מצות לא-תעשה,
 78 והשבתה בהם - מצות עשה, כמו שיתבאר. וכן צום יום
 79 כפור - מצות עשה, והאכילה בו - מצות לא-תעשה. או
 80 שיהיה לאו שקדמו עשה, כגון אָמרו על אוֹנֵס ומוציא שם
 81 רע: "ולו-תהיה לאשה" (דברים כב, יט ו-כט) - וזו מצות
 82 עשה, ואחר-כך אמר: "לא-יוכל לשלחה כל-ימיו" (שם)
 83 - וזו מצות לא-תעשה. או שיהא הלאו קדם ואחר-כך
 84 ינתק (יבטל) לעשה (שקיום ה"עשה" מבטלו) כגון אָמרו:
 85 "לא-תקח האם על-הבנים" (שם כב, ו) ואחר-כך: "שלח
 86 תשלח את-האם" (שם ז). כל-מין מאלו יש למנות עשה
 87 שבה בכלל מצות עשה, ולא שבה בכלל מצות לא-
 88 תעשה - לפי שפירוש [אָמרו] חכמים בכל-אחת מהן,
 89 שהיא מצות עשה ומצות לא-תעשה, והרבה פעמים
 90 אומרים: עשה שבה ולא שבה: וזה דבר ברור, שענין
 91 העשה שבה אינו ענין הלאו והם שני ענינים נפרדים,

1 לא-תעשה. אך כיון שלא יתכן למנות את-כָּלֶן, יתחייב
 2 בהכרח שלא תמנה אף אחת מהן; ולא כמו שעשה
 3 וזלחנו, שֶׁלִקַח אָחֻדוֹת על דָּרָךְ הָעֶזֶר (לצורך השלמה)
 4 כְּשֶׁנִּלְאָה לְמִצְאָה אֶת הַמָּנֶן. - וזה מה-שצאמר להשיגו
 5 בכלל הזה.
 6 הפלל הרביעי: שאין למנות צוויים הנוגעים לכל-מצות
 7 התורה כלה.
 8 יש בתורה עשין ולאוין שאינם על דבר מסים, אלא
 9 כוללים את-המצוות כָּלֶן, כאלו יאמר: עשה כל מה-
 10 שצויתך עליו והשמר מכל מה-שֶׁהִזְהַרְתִּיךְ מִמֶּנּוּ, או: אל
 11 תמנה בשום דבר ממה שצויתך עליו. הכי אין מקום
 12 למנות את הצווי הזה כמצוה בפני עצמה, לפי שאינו
 13 מצוה לעשות איזה דבר מסים - עד שיהיה מצות עשה;
 14 וגם אינו מזהיר ממעשה מסים - עד שיהיה מצות
 15 לא-תעשה. כך, לְמַשָּׁל, אָמרו: "ויכלל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם
 16 תשמרו" (שמות כג, יג), וכגון אָמרו: "את-חֻקוֹתֵי תִשְׁמְרוּ"
 17 (ויקרא יט, יט), "ואֶת-מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ" (שם יח, ד), "ושמרתם
 18 את-בְּרִיתִי" (שמות יט, ה), "ושמרתם את-מִשְׁמְרֹתֵי" (ויקרא
 19 יח, ל). והרבה כאלו. ויכרך טעו בכלל הזה, עד שֶׁמָנּוּ
 20 "קדושים תהיו" (שם יט, ב) מצוה מכלל מצות עשה, ולא
 21 נדעו שְׁנָה שצאמר: "קדושים תהיו", "והתקדשתם והייתם
 22 קדושים" (שם יא, מד) - הם צוויים לקום כל-התורה, כאלו
 23 אמר: הִיָּה קְדוֹשׁ בְּעִשְׂוֹתֶיךָ כֹּל מַה-שֶׁצֻּוֹתֶיךָ עָלֶיךָ, וְתִשְׁמְרֶנּוּ
 24 מִכֹּל מַה-שֶׁהִזְהַרְתִּיךְ מִמֶּנּוּ. ולשון ספרא (פרשת קדושים
 25 שם): קדושים תהיו - פרושים יהיו, כְּלוֹמַר: הַבְּדִלּוֹ
 26 מִכָּל-הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁהִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם מִכָּלֶן. ובמקלמא אָמרו:
 27 "ואנשי קדש תהיון ליי" (שמות כב, ל) - איסי בן-יהודה
 28 אומר: כֶּשֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מחדש מצוה לישאל הוא
 29 מוסף להם קדשה, כְּלוֹמַר: הצווי הזה (שנתחדש) אינו
 30 עומד (אינו כמטרה) בפני עצמו, אלא הוא קשור למצוה
 31 שצווי בה (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה" של הקדוש
 32 ברוך הוא) שָׁפָן כֹּל-הַמְקַיֵּם אוֹתוֹ הצווי נקרא: קדוש. אם
 33 כן אין הבדל בין שהוא אומר: "קדושים תהיו" או אלו
 34 היה אומר: עשו מצותי; שְׁהֵרִי כְּלוֹם הֵינּוּ אומרים: זו
 35 מצות עשה נוספת על המצות שנקמו אליהן שצוה
 36 לְקַיֵּמָן? כך לא נאמר על "קדושים תהיו" וכיוצא בו
 37 שהוא מצוה לפי שלא צוה לעשות דבר חוץ ממה-
 38 שצונו. ולשון ספרי (במדבר טו, מ): "והייתם קדושים" -
 39 זו קדשת מצות. - הנה נתבאר מה-שפנונו לו. ומן-הַכָּלֶל
 40 הזה גם כן אָמרו: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י,
 41 טז), כְּלוֹמַר: תפגע ותשמע לכל-המצוות שקדם זכרן. וכן
 42 "וערפכם לא תקשו עוד" (שם) רצונו לומר: אל תמרו
 43 בקבלת כל מה-שצויתך ואל תעבר עליו.
 44 הפלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה בפני
 45 עצמה.

מתוך מהדורת חזק

47 מצוה אחת, והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן
 48 הוא כף או כף אם אי־אפשר בכף. ומן הסוג הזה גם בן
 49 שגגת מצות, והוא שהכתוב אמר בויקרא (שם ד), שמי
 50 ששגג ועבר על מצות ה' יקריב קרבן - וזו מצוה עשה
 51 אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה
 52 בדבר שחייבין על זדונו פרת, ויש בו מעשה והיא מצות
 53 לא־תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב)הוריות
 54 (בהקדמה) וכרתות (פרק א משנה ב). אחר־כך פרט הכתוב
 55 הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם
 56 השוגג מעם הארץ - יקריב כשבה או שעירה; ואם הוא
 57 נשיא - יקריב שעיר; ואם הוא כהן גדול - יקריב פר.
 58 אבל אם השגגה דוקא בעבודה־גרה - יקריב השוגג
 59 שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן גדול. אף
 60 על־ידי שנוי מיני הבהמות שמהן מקריבים את־הקרבן,
 61 לא יתקף הקרבן האחד - שהוא קרבן שוגג - לרבים, עד
 62 שיהיה מצות הרבה. שכן אלו היה הדבר כף, היינו
 63 צריכים למנות גם־כן את־אמרו 'כשבה' או 'שעירה' פשתי
 64 מצות - וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' פשתי
 65 מצות - ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא
 66 מצות עשה, ושנה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה,
 67 ואחר מביא שעיר - זהו מתנאי אותו קרבן, ואין כל־תנאי
 68 מתנאי המצות נחשב כמצוה. הכן ענין זה היטב, כי
 69 השעות בו נסתרת, לא ירגיש בה אלא נבון.
 70 מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם ונתה -
 71 בסקילה; ואם היא בת כהן - בשרפה; זוהי
 72 השלמת דין ענש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה
 73 פל"מי ששמעתי עליו, שכן מונים אשת איש מצוה, ונערה
 74 מארסה מצוה, וכת כהן מצוה - ואין הדבר כן, אלא הוא
 75 כמו שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף" (שמות כ,
 76 יד) - היא מצוה אחת מכלל המצוות, וכא בקבלה, שהלאו
 77 הזה אזהרה לאשת איש; אחר־כך בא הכתוב אחר אזהרה
 78 זו ובאר, שהעובר על לאו זה יהרג והוא אמרו: "מות"
 79 יומת הנאף והנאפסת" (ויקרא כ, ט). אחר־כך השלים הכתוב
 80 את־תורת הענש הזה והתנה בו תנאים ואמר, שאמרו
 81 "מות־יומת הנאף והנאפסת" יש בו חלוקים: אם אשת איש
 82 זו היא בת־כהן - הרי היא נשרפת; ואם היא נערה
 83 מארסה בתולה - הרי היא נסקלת; ואם היא בעולה ואינה
 84 בת כהן - הרי היא בחנק. אבל אין המצות הופכות לרבות
 85 על־ידי פרוט סוגי המיתה, כי בכל־זה לא יצאנו מגדר
 86 אסור אשת איש. ובפרוש אמרו בסנהדרין (נא): הכל היו
 87 בכלל נאף ונאפסת - הוציא הכתוב את־בת ישראל
 88 לסקילה, ואת־בת כהן לשרפה. רצונם לומר בזה, שאסור
 89 אשת איש כולל הכל, והוא שאמר בו הכתוב: "מות־יומת
 90 הנאף והנאפסת"; אלא שחלק הכתוב במיתה זו וקבע
 91 למקצתן שרפה ולמקצתן סקילה. אבל אלו היה צריך
 92 למנות פרוט דין המצוה מאחר שהוא נזכר בתורה, היינו

1 שצוה על אחד מהם והזהיר על האחר; ואיני זוכר
 2 שמישהו טעה בכלל הזה, עד כמה שאני זוכר עתה.
 3 הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
 4 דע שכל־מצוה היא משפט אחד מקבל, ומן ההקדמה
 5 הזאת (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר
 6 המצוות") מתחילים צוים ואזהרות רבים בהלכות המצוה.
 7 המשל לכך: החליצה והיבום (אשה שמת בעלה ולא השאיר
 8 זרע אחריה, על אחי בעלה ליבמה - לישאנה - או לקיים חליצה
 9 שהן בעין גירושין) הן שתי מצוות ממצות עשה - וזה אין
 10 בו מחלקת. אבל כשנתבונן בהלכות שתי המצוות האלה
 11 ממצות עשה ומה־שצריך לעשות בהן בהתאם להקדמות
 12 ההלכה - יתחייב, שיהיו מקצת הנשים חולצות ולא
 13 מתניבמות, ומקצתן מתניבמות ולא חולצות, ומקצתן או
 14 חולצות או מתניבמות, ומקצתן לא חולצות ולא מתניבמות.
 15 וכן גם האנשים, כלומר: היבמין. מקצתם חולצין ולא
 16 מיבמין, ומקצתם מיבמין ולא חולצין, ומקצתם לא
 17 חולצין ולא מיבמין, ומקצתם או מיבמין או חולצין. וכן
 18 נמצא שהיבמות מקצתן חולצות מזה ומתניבמות מזה,
 19 ומקצתן חולצות מזה ומזה, ומקצתן מתרות לבעליהן
 20 ואסורות ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן,
 21 ואסורות לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו (כמפורט בארבעת
 22 הפרקים הראשונים של מסכת יבמות).
 23 אם־כן אלו מנינו כל־דין ודין מן־הדינים האלה כמצוה
 24 בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבדה מגיעים
 25 ליותר ממאתים מצוות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
 26 בפני עצמה או לאו - שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ
 27 באפן כזה, או להתיבם באפן כזה; או נאמר: זו אסורה
 28 לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתיבם כלל. וכך צריך
 29 להיות בכל־מצוה ומצוה.
 30 כיון שהדבר כך - וזה ממה שאין בו מחלקת - הרי
 31 שהלכות המצוה, אף אם הן מפרשות בתורה, אין
 32 למנותן; כי לא מפני שהכתוב באר הלכות אותה המצוה
 33 או תנאים שבה, נמנה אנחנו כל־תנאי או כל־פרט הלכה
 34 כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן פל"מה־
 35 שנמצא כתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
 36 בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהכתוב חייב בספר
 37 ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו
 38 (להביא) קרבן חטאת - וזו מצוה עשה בלי ספק. אחר־כך
 39 באר הכתוב מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר שיהא
 40 כשבה או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא שתי
 41 תורים או שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית
 42 האיפה סלת - וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו
 43 אלא באור, מהו הקרבן המשל עליו. אף אין למנות כאן
 44 שלש מצוות ולאמר: המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר־
 45 כף המצוה שצונו להקריב עוף ואחר־כך המצוה שצונו
 46 להקריב עשירית האפה - לפי שאינם שלשה צווין אלא

47 טמא או טהור, אכל פֶּרִי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יְהִי טָמֵא או
 48 טהור - אין למנוחם, לפי שהם הנאים ופרוטי הלכות.
 49 והרי זה כְּאֶמְרָנוּ, שֶׁבַע מוֹם אֲסוּר לְהִקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוֹת
 50 לֹא-תַעֲשֶׂה; אֲלֵא נִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת מֵהֶם הַמּוֹמִין.
 51 אֲךָ כְּלוֹם נִמְנָה כְּלִ-מוֹם וְמוֹם כְּמִצְוָה?! אִלּוּ הִיָּה הַדְּבָר
 52 כֶּף - הִיָּה (עולה) מְנַיִם קְרוֹב לְשִׁבְעִים מוֹם. אֲלֵא כִּשְׁם
 53 שְׂאִין אֲנוּ מוֹנִים אֶת-הַמּוֹמִין - מֵה־מֶהֶם מוֹם וּמֵה־מֶהֶם
 54 אִינוּ מוֹם, אֲלֵא רַק אֶת-הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ עַל בַּעַל מוֹם -
 55 כֶּף אֵין גַּם לְמִנּוֹת סִמְנֵי הַצְרַעַת, מֵה־מֶהֶם טָמֵא וּמֵה־מֶהֶם
 56 טָהוֹר, אֲלֵא (מוֹנִים רַק) שֶׁהַמְצָרַע טָמֵא; וְכֹל-הַשְּׂאֵר הוּא
 57 בְּאוּר מֵהֶם הִיא הַצְרַעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ רְאוּי לְמִנּוֹת כְּל־מִין
 58 וּמִין מְמִינֵי הַטְּמֵאוֹת כְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵין מוֹנִים פְּרוֹט
 59 הַהֲלָכוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּין מִן-הַטְּמֵאוֹת וְהַנְּאִי, כְּמוֹ
 60 שִׁיתְּבָאָר מִמֶּנִּינֵנוּ. הֵבֵן כֹּלֵל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתּוֹךְ
 61 בְּמֵה־שְׂאֵנָתָנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.
 62 הַכֹּלֵל הַשְּׂמִינִי: שְׂאִין לְמִנּוֹת הַשְּׁלִילָה עִם הַאֲזָהָרָה.

63 דַּע שֶׁהַאֲזָהָרָה הִיא מְשַׁנֵּי חֻלְקֵי (סוגי) הַצְּוִי (הַפְּקוּדָה),
 64 כְּלוֹמֵר (ה"צווי" מתחלק לשנים) שֶׁתְּצַוָּה לְמִצְוָה לְעִשׂוֹת
 65 אִיזָה דְּבָר אוֹ שְׂלֵא לְעִשׂוֹתוֹ; כְּגוֹן שֶׁתְּצַוָּה לְאָכַל וְתֹאמַר
 66 לוֹ: אֲכַל: אוֹ שֶׁתְּצַוָּה לְהִמְנַע מֵאָכַל וְתֹאמַר לוֹ: אַל
 67 תֹּאכַל. אֲךָ אֵין בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל אֶת-שְׁנֵי הַעֲנִינִים
 68 הָאֵלֶּה יַחַד; וְיִכְבֵּר הַזְּכִירוֹ זֹאת הַפְּדוּבָרִים בְּתוֹרַת הַהִגְיוֹן
 69 (חכמי הלשון) וְאֶמְרוּ בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה: "אֲכַל הַצְּוִי
 70 וְהַאֲזָהָרָה אֵין לָהֶם בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל, וְלִפְיָכָּה
 71 הַצְּרַכְנוּ לְקַרְאֵם גַּם שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא: הַצְּוִי
 72 (המתפצל לשנים: ה"צווי" - עשה, ו"אזהרה" - לא תעשה)".
 73 הִנֵּה נִתְּבָאָר לָךְ, שֶׁהַאֲזָהָרָה וְהַצְּוִי עֲנִין אֶחָד הֵם". (ובכלל
 74 ה"צווי") הַמְּלָה הַמְּפָרְסֶמֶת בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי הַמְּשַׁמֶּשֶׁת
 75 לְאֲזָהָרָה הִיא מֵלֵת "לא", וְעִנְיָן זֶה עֲצוּמוֹ מְצוּי בְּלִי סִפְק
 76 בְּכָל-לִשׁוֹן, כְּלוֹמֵר: שֶׁאִתָּה תְּצַוָּה לְמִצְוָה שִׁיעֲשֶׂה אוֹ שְׂלֵא
 77 יַעֲשֶׂה. בְּרוּר אִפּוֹא שֶׁמִּצְוֹת עֲשֶׂה וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁתִּהְיֶה
 78 צְוִי מְחֻלָּט: דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוְּיָנוּ לְעִשׂוֹתָם, וְדְבָרִים שֶׁהִזְהַרְנוּ
 79 מִלְּעִשׂוֹתָם. הַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה שֶׁנִּצְטַוְּיָנוּ לְעִשׂוֹתָם - מִצְוֹת
 80 עֲשֶׂה, וְהַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה שֶׁהִזְהַרְנוּ עֲלֵיהֶם - מִצְוֹת לֹא-
 81 תַעֲשֶׂה; וְהַשֵּׁם הַכּוֹלֵל יַחַד בְּלִשׁוֹן הָעֲרָבִי - גְּזֵרָה (פקודה,
 82 צו), וְכֶף קוֹרְאִים חֻכְמִים כְּל־מִצְוָה, בֵּין שֶׁתִּהְיֶה עֲשֶׂה אוֹ
 83 לֹא-תַעֲשֶׂה: גְּזֵרַת מֶלֶךְ.

84 אֲכַל הַשְּׁלִילָה הִיא עֲנִין אַחַר, וְהוּא: שֶׁתְּשַׁלֵּל נְשׂוּא מְנוּשָׂא,
 85 וְאֵין בָּהּ שׁוּם צְוִי כֹּלֵל, כְּגוֹן שֶׁתֹּאמַר: לֹא אֲכַל פְּלוֹנִי
 86 אֲתִמּוֹל וְלֹא שֶׁתֵּה פְּלוֹנִי אֶת-הַיַּיִן, וְאֵין רְאוּבֵן אֲבִי שְׁמַעוֹן
 87 וְכִיּוֹצֵא בָּנָה - שְׁכָל-זֶה הוּא שְׁלִילָה, וְאִפְלוּ רִיחַ צְוִי אֵין
 88 בּוֹ. וְהַמְּלָה שֶׁבָּהּ שׁוּלְלִים בְּעֲרָבִית לְרַב הִיא מֵלֵת "מא",
 89 אֲךָ שׁוּלְלִים גַּם בְּמֵלֵת "לא", וּבְמֵלֵת "בלי". אֲכַל הָעֲרָבִים
 90 הָרִי לְרַב שְׁלִילָתָם בְּאוֹתָהּ מֵלֵת "לא" עֲצוּמָה, שֶׁבָּהּ גַּם
 91 מְזַהְרִים; וְשׁוּלְלִים גַּם בְּמֵלֵת "אין" וּמֵה־שְׁמַתְחַבֵּר אֲלֵיהָ
 92 מִן-הַפְּנוּיִים: "אינו" וְ"אינם" וְ"אינם" וְזוֹלָתָם.

1 צְרִיכִים שְׂלֵא לְמִנּוֹת "מִכֵּה־נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה" כְּמִצְוָה
 2 אַחַת, בֵּינָן שֶׁהַכְּתוּב פֶּרַט הַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (במדבר לה).
 3 וְהִיָּה לָנוּ לְמִנּוֹת כֶּף: מֵה־שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב: "וְאִם־בְּכָלִי בְּרוּל
 4 הִפְהוֹ" - מִצְוָה אַחַת; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה - אֶמְרוּ: "וְאִם
 5 בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִפְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית -
 6 אֶמְרוּ: "אוֹ בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִפְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה
 7 הָרְבִיעִית - אֶמְרוּ: "גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הַרְצֵחַ";
 8 וְהַמִּצְוָה הַחֲמִישִׁית - אֶמְרוּ: "וְאִם בְּשִׁנְאָה יִהְדָּפְנוּ";
 9 וְהַמִּצְוָה הַשְּׁשִׁית - אֶמְרוּ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו בְּצַדִּיהָ";
 10 וְהַמִּצְוָה הַשְּׁבִיעִית - אֶמְרוּ: "אוֹ בְּאֵיבָה הִכְהוּ בִידוֹ";
 11 וְהַמִּצְוָה הַשְּׁמִינִית - אֶמְרוּ: "וְאִם בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה
 12 הִדְפּוּ"; וְהַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית - אֶמְרוּ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו
 13 כְּל־כָּלִי בְּלֹא צַדִּיהָ"; וְהַמִּצְוָה הַעֲשִׂירִית - אֶמְרוּ: "אוֹ
 14 כְּכֹל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת"; וְהַמִּצְוָה הִי"א -
 15 אֶמְרוּ: "וְיִפֵּל עָלָיו וְיָמַת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ"; וְהַמִּצְוָה
 16 הִי"ב - אֶמְרוּ: "וְהִצִּילוֹ הָעֵדָה אֶת־הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה הִי"ג
 17 אֶמְרוּ: "וְהִשִּׁיבּוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר־מִקְלָטוֹ"; וְהַמִּצְוָה
 18 הִי"ד - אֶמְרוּ: "וְיִשָּׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל"; וְהַמִּצְוָה
 19 הִט"ו - אֶמְרוּ: "וְאִם־יֵצֵא יֵצֵא הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה הִט"ז -
 20 אֶמְרוּ: "וְאֶחָרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יִשׁוּב הַרְצֵחַ" אִלּוּ עִשִּׂינוּ
 21 כֶּן בְּכָל־מִצְוָה וּמִצְוָה, הִיָּה מְנִין הַמִּצְוֹת מְגִיעַ לְיוֹתֵר
 22 מֵאֲלֵפִים - וְדָבָר זֶה בְּרוּר שֶׁהוּא בְּטֹל, לְפִי שְׁכָל־זֶה הוּא
 23 פְּרוֹט הַמִּצְוָה וְהִיא הַמִּצְוָה הַמְּנוּיָה הִיא: דִּין מִכֵּה נֶפֶשׁ
 24 בְּשִׁגְגָה, וְזֶהוּ הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְּיָנוּ לְדוֹן בּוֹ לְפִי דִינֵי הַכְּתוּבִים
 25 הָאֵלֶּה. וְכֶף קְרָאֵם ה' "מִשְׁפָּטִים" וְלֹא קְרָאֵם "מִצְוֹת"
 26 וְאֶמְרוּ: "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל
 27 הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה".

28 וְיִכְבֵּר נִתְּעוֹרֵר בַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְשֵׁם לֵב לְמִקְצַת
 29 הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה וְהַתְּלַבֵּט (התקשה) בָּהֶם וְהַתְּחִיל
 30 לְמִנּוֹת פְּרִשִׁיּוֹת פְּרִשִׁיּוֹת וְאֶמַר בְּמִנְיָנוּ: פְּרִשְׁת וְחִלּוֹת,
 31 פְּרִשְׁת נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת, פְּרִשְׁת מוֹצֵיא שֵׁם רַע. וְכֶף מְנָה
 32 הַרְבֵּה פְּרִשִׁיּוֹת, אֲלֵא שְׂלֵא נִתְּבָרַר לוֹ הַעֲנִין הַזֶּה בְּשִׁלְמוֹת
 33 וְלֹא הַשִּׁיגוֹ, וְלִפְיָכָּה מְנָה בְּאוֹתָן הַפְּרִשִׁיּוֹת מֵה־שְׁכָבֵר מְנָה
 34 מִקְדָּם מְבַלִּי שֶׁהִגִּישׁ בְּכֶף. וְלִפִּי שֶׁנֶּעְלַם מוּזְלָתָנוּ הַכֹּלֵל
 35 הַזֶּה, הִגִּיעַ לְכֶף שֶׁמְנָה בְּמִצְוֹת צְרַעַת אַחַד עֶשֶׂר מִצְוֹת, וְלֹא
 36 יָדַע שֶׁזוֹ מִצְוָה אַחַת, וְכֹל מֵה־שְׁנֵינֵנוּ בְּכַתּוּב אִינוּ אֲלֵא
 37 פְּרוֹט הַלְכוֹת וְהַנְּאִים. פְּרוֹט הַדְּבָר הַזֶּה שְׂאֵנוּ נִצְטַוְּיָנוּ
 38 שֶׁצְרַעַת אֶדָם מְטַמְּאָתוּ, וְנַעֲשֶׂה טָמֵא וְחַיֵּב בְּכָל מֵה־
 39 שֶׁתִּיבִים בּוֹ הַטְּמֵאִים: לְהַתְּחַק מִן־הַמְּקַדָּשׁ וְקַדְּשׁוּ
 40 וְלִיצַת חוּץ לְמַחְנֵה שְׁכִינָה. אֲלֵא שְׂאֵנָתָנוּ לֹא נָדַע אִיזוֹ
 41 צְרַעַת מְטַמְּאָה וְאִיזוֹ אֵינָה מְטַמְּאָה, לְכֶן הַתְּחִיל הַכְּתוּב
 42 לְבָאָר וּלְפָרַט אֶת־הַדִּין: שְׂאֵם הוּא כֶּף - תְּרִי זֶה טָהוֹר;
 43 וְאִם הוּא כֶּף - תְּרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הוּא בְּמִצְבֵּב כָּזֶה -
 44 מְעַמְּדִין אוֹתוֹ זְמַן מְסִיָּם. וּבְפְרוֹשׁ אֶמְרוּ (ספרא ויקרא יג,
 45 כט): "לְטַהְרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ" (שם) - בְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְטַהְרוֹ,
 46 כֶּף מִצְוָה לְטַמְּאוֹ - תְּרִי שֶׁהַמִּצְוָה הִיא רַק שִׂיאֶמְרוּ לוֹ:

מתוך מהדורת חזק

47 "ואיש כי ישכב את אשה .. והיא שפחה .. וחופשה לא ניתן לה) 48 לא יומתו כִּי־לֹא חֲפָשָׁה" (ויקרא יט, כ) - לפי שהוא גם בן 49 שְׁלִילָה וְלֹא אֲזֻזָּה. שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר: שְׂאִינִם חֲבִיבִים מִיָּתֶה 50 בֵּינָן שְׁלֹא נִשְׁלַמָּה חֲרוּתָהּ (ואין הקידושין חלין), וְאִין לְמַרְגָּם 51 אֶת־זֶה וְלוֹמֵר "לֹא יִקְתְּלָא" (אל יהרגו), שְׂבִיבָךְ יֵצֵא מֵעֵינַי 52 הַשְּׁלִילָה לְעֵינַי הַאֲזֻזָּה. כִּי אָמְרוּ בָּאֵן: "לֹא יוֹמְתוּ כִּי־לֹא 53 חֲפָשָׁה" כְּמוֹ אָמְרוּ: "אִין לְנַעֲרָה חֲטָא מְוֹת" (דברים כב, 54 כו) שְׁשֵׁל מִמֶּנָּה חֲבִיב הַמִּיתָה בְּגִלְל הַגְּאֵס; כִּף שְׁלֵל מִהֶם 55 כָּאֵן חֲבִיב הַמִּיתָה בְּגִלְל הַעֲבֹדוֹת, כְּאֵלוֹ אָמַר: אִין לְהֶם 56 חֲטָא מְוֹת, כִּי לֹא חֲפָשָׁה. וְכֵן אָמְרוּ: "וְלֹא־יִהְיֶה כְּקֹרַח 57 וְכַעֲדָתוֹ" (במדבר יז, ה) - הוּא שְׁלִילָה. וּפְרָשׁוּ חֲכָמִים 58 שֶׁהוּא שְׁלִילָה וּבְרָרוּ עֵינָיו וְאָמְרוּ (מדרש נחומא שם): 59 שֶׁהוּא יִתְעַלֶּה הַשְּׂמִיעֵנוּ שְׂפֵל־הַיּוֹצֵא וְטוֹעֵן עַל הַכֹּהֵנָה 60 וַיִּבְקָשָׁה לְעַצְמוֹ (כמנהג קרח ועדתו) - לֹא יֵאָרֵעַ לוֹ 61 מִה־שְּׂאֵרֵעַ לְקֹרַח וְעַדְתּוֹ, כְּלוֹמֵר: הַבְּלִיעָה וְהַשְּׂרָפָה - אֲלֵא 62 יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ "כְּפֶּשֶׁר דְּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹ" (מהביטוי "ביד 63 משה" אנו למדים שילקה במה שלקתה יד משה) כְּלוֹמֵר: 64 הַצָּרֵעַ; וְזֶה אָמְרוּ יִתְעַלֶּה אֱלִיו: "הַבֹּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ" 65 (שמות ד, ו) וְהַבִּיאוּ רֵאָיָה מִמֶּה־שְּׂאֵרֵעַ לְעֵזְרָה מִלֶּךְ יְהוּדָה 66 (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר - והוצרעת 67 זרחה במצחו" - דברי הימים ב, כו, יט). וְאֶף־עַל־פִּי שְׂמַצְאֵנוּ 68 דְּעָה אֲחֵרָת (של חו"ל) בְּגִמְרָא סְנֵהֲדָרִין (קי), וְהוּא אָמַרְם: 69 "כֹּל־הַמְּחֻזֵּק בְּמַחְלָקַת עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאָמַר: וְלֹא־ 70 יִהְיֶה כְּקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ" - הָרִי זֶה עַל דֶּרֶךְ הַתּוֹכְחָה לֹא שֶׁכֵּף 71 פְּשֻׁטָה דִּקְרָא בְּעֵינַי זֶה; אֲבָל הַאֲזֻזָּה עַל עֵינַי זֶה 72 (המחלוקת) נְכַלְלַת תַּחַת לֹאֹ אַחֵר, כְּמוֹ שְׂאֵבָאֵר בְּמִקוּמוֹ 73 (לא תעשה מה).

74 אין אפוא שום דבר שעל ידיו אפשר להבדיל בין השלילה 75 לאזוזרה חוץ מענין הדברים, אבל לא מן־המלה, כִּינן 76 שְׁמַלְת הַשְּׁלִילָה וְהַאֲזֻזָּה בְּעֵבְרִית מְלֵה אַחַת, וְהִיא מַלְת 77 "לֹא". וְלָכֵן הִכְרַח, שְׂלַמְעִין תַּהֵא הַבְּנָה בְּעֵינַי הַדְּבָרִים וְאֹ 78 יִשְׁיג בְּקִלּוֹת אֵיזָה לֹאֹ הוּא שְׁלִילָה וְאֵיזָה לֹאֹ הוּא 79 אֲזֻזָּה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ מִקֶּדֶם. וְכִבֵּר הַעִירוּ חֲכָמִים, עַל־יָהֶם 80 הַשְּׁלוֹם, עַל עֵינַי זֶה בְּמִה־שְּׂמַצְאֵנוּ אֲצֻלִם בְּמַחְלָקַת 81 שְׂנֵפֵלָה בִּיגִיָּהם בְּלֹאֹ מִן הַלְּאוּיִן אִם הוּא שְׁלִילָה אוֹ 82 אֲזֻזָּה, וְזֶה בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה עַל חֲטָאת הַעוֹף: "וּמִלֶּךְ 83 אֶת־רֵאֲשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא־יִבְדִּיל" (ויקרא ה, ח). הִנֵּה תִנָּא 84 דִּינָן, וְהוּא הַמְּדַבֵּר בְּמִשְׁנָה, סוֹבֵר שְׁזֹו אֲזֻזָּה, וְלָכֵן הוּא 85 אוֹמֵר: אִם הַבְּדִיל (הפריד את הראש מהצואר) - פֶּסֶל. יוֹצֵא 86 לְפִי זֶה שֶׁהֲלֹאוֹ הִנֵּה יִהְיֶה מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; שֶׁכֵּן 87 כְּשֶׁהַבְּדִיל אֶת־הָרֵאֵשׁ - פֶּסֶל, כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב שְׂאוֹר אוֹ דִּבְשׁ. 88 אֲבָל רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׂמַעוֹן סוֹבֵר, שֶׁהֲלֹאוֹ הִנֵּה שְׁלִילָה 89 (שליטת ההכרח) וְלֹא אֲזֻזָּה, וְשֶׁפְּרוּשׁ אָמְרוּ: "לֹא יִבְדִּיל" 90 - שְׂאֵינוּ צְרִיף לְהַבְּדִיל הָרֵאֵשׁ, אֲלֵא מִסְפִּיק שִׁיחַתָּךְ אוֹתוֹ 91 בְּאֵיזָה שְׁעוֹר, וְלִפְיָכֵךְ אִם הַבְּדִיל - כְּפֶשֶׁר לְפִי דְעָתוֹ. וְכֵף 92 אָמְרוּ בְּגִמְרָא זְבָחִים (סה) אוֹמֵר הִנֵּה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי

1 (ודוגמאות לכך): הַשְּׁלִילָה בְּעֵבְרִי בְּמַלְת "לֹא" כְּגוֹן אָמְרוּ: 2 "וְלֹא־קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל 3 כְּמֹשֶׁה" (דברים לד, י); "לֹא אִישׁ אֵל וַיִּכְזֹּב" (במדבר כג, 4 יט); "לֹא־תִקוּם פְּעָמַיִם צָרָה" (נחום א, ט); "וְלֹא־עָמַד 5 אִישׁ" (בראשית מו, א); "וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע מִמֶּנּוּ" (אסתר ה, 6 ט) וְכֵאֵלָה רַבִּים. וְהַשְּׁלִילָה בְּמַלְת "אִין", כְּגוֹן אָמְרוּ: 7 "וְאָדָם אִין" (בראשית ב, ה); "וְהַמְתִּים אֵינִם יוֹדְעִים 8 מְאוּמָה" (קהלת ט, ה) וְזוֹלָתָם רַבִּים גַּם כֵּן.

9 הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ הַהֲבָדֵל בֵּין הַשְּׁלִילָה לְאֲזֻזָּה, וְהוּא: 10 שֶׁהַאֲזֻזָּה (היא חלק) מֵעֵינַי הַצְּוִי וְאֵינָה אֲלֵא פֶעַל 11 בְּצוּי, כְּלוֹמֵר: כְּשֶׁם שֶׁהַצְּוִי לְעוֹלָם לְעֵתִיד, כֵּף הַאֲזֻזָּה; 12 וְלֹא יִתְכַן שְׂבִלְשׁוֹן זֶה־הַצְּוִי לְעֵבֵר - וְכֵף הַאֲזֻזָּה. וְאִין 13 אֶפְשָׁרוֹת לְהַכְנִיס צוּי לְסַפּוֹר, כִּי הַסַּפּוֹר זְקוּק לְנִשְׂאוֹ 14 וְנוֹשֵׂא וְהַצְּוִי דְבוּר שְׁלֵם בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסַפְרִים 15 שְׂנִתְחַבְּרוּ לָכֵךְ; וְכֵן לֹא תִפְגַּס גַּם הַאֲזֻזָּה בְּסַפּוֹר. אֲבָל 16 לֹא כֵף הַשְּׁלִילָה - לְפִי שֶׁהַשְּׁלִילָה תִפְגַּס בְּסַפּוֹר וְתִשְׁלַל 17 בְּעֵבֵר וּבְעֵתִיד וּבַהוֹנֵה. וְכֵל־זֶה בְּרוּר מֵעַצְמוֹ עַל־יְדֵי 18 הַתְּבוּנָנוֹת.

19 כִּינן שֶׁהַדְּבָר כֵּן - בְּשׁוּם פְּנִים אִין לְמִנּוֹת אֶת־הַלְּאוּיִן שֶׁהֶם 20 שְׁלִילָה בֵּין מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְזֶה דְבָר מֵעַצְמוֹ שְׂאִין 21 צְרִיף עַל־יו מוֹפֵת (ראייה), זוֹלַת מִה־שֶׁהַזְּכָרָנוּ בְּכַרוּר עֵינָי 22 (דברי) הַבְּטוּיִים, כְּדִי לְהַבְּדִיל בֵּין הַאֲזֻזָּה וּבֵין הַשְּׁלִילָה 23 (ורק על־ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה או 24 שלילה).

25 אֶף זוֹלָתָנוּ לֹא יָדַע זֹאת וְהִגִּיעַ לָכֵךְ, שְׂמִנָּה: "לֹא תֵצֵא 26 כְּצֵאת הַעֲבָדִים" (שמות כא, ז); וְלֹא יָדַע שְׁזֹו שְׁלִילָה 27 וְלֹא אֲזֻזָּה. וּבֵאוֹר הַעֵינַי כְּמוֹ שְׂאֵסְבִיר, וְהוּא: שֶׁה' דָּן 28 מִכֶּה עֲבָדוֹ אוֹ אֲמָתוֹ הַכְּנַעֲנִים שֶׁחֲסָרוּ בְּשַׁעַת הַהַפָּאָה אֲחָד 29 מִרְאִשֵׁי אֲבָרִים (כמו שן ועין) - שֶׁהוּא יוֹצֵא לְחַפְשֵׁי; הִיָּה 30 אֶפּוֹא עוֹלָה בְּדַעַתָּנוּ, שֶׁכֵּף הוּא בְּאֵמָה עֲבָרָה מְכֹל־שֶׁכֵּן 31 מֵעַבְד כְּנַעֲנִי (היוצא בשן ועין), וְשֶׁהִיא (אמה עבריה) אִם 32 חֲסָרָה אֲחָד מִרְאִשֵׁי אֲבָרִים יוֹצֵאת לְחַפְשֵׁי - לְפִיכֵךְ שְׁלַל 33 מִמֶּנָּה דִין זֶה בְּאָמְרוֹ: "לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הַעֲבָדִים", כְּאֵלוֹ 34 אָמַר: אִין חוֹבָה לְהוֹצִיאָה לְחַפְשֵׁי כְּשֶׁמְחַסְרָה אֲבָר 35 מֵאֲבָרָיָה - הִנֵּה זֹו שְׁלִילַת דִין מְסִים מִמֶּנָּה, אֶף לֹא אֲזֻזָּה. 36 וְכֵף פְּרָשׁוּ מוֹסְרֵי הַקְּבֵלָה וְאָמְרוּ בְּמַכְלֵתָא (פרשת 37 משפטים): "לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הַעֲבָדִים" - אֵינָה יוֹצֵאָה 38 בְּרֵאִשֵׁי אֲבָרִים כְּדֶרֶךְ שֶׁהַכְּנַעֲנִים יוֹצֵאִים. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, 39 שְׁזֹו שְׁלִילַת דִין מְסִים הַנְּשַׁלֵּל מִמֶּנָּה, לֹא שֶׁהוּא הַזְּהִיר עַל 40 הַדְּבָר.

41 וְאִין הַבְּדֵל בֵּין אָמְרוֹ: "לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הַעֲבָדִים" וּבֵין 42 אָמְרוֹ: "לֹא־יִבְקֹר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֵּהָב טָמֵא הוּא" 43 (ויקרא יג, לו), שֶׁהוּא שְׁלִילָה בְּלִבְד, לֹא אֲזֻזָּה; וְהוּא שְׂבֵא 44 לְהוֹדִיעֵנוּ: שְׁעָם סִימָן זֶה אֵינוֹ צְרִיף הַסֵּגֵר (כבדיני טומאת 45 הצרעת שכשמתפק הכהן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון 46 התפתחות) וְלֹא יִסְתַּפֵּק בוֹ, כִּי הוּא טָמֵא. וְכֵן אָמְרוּ:

מתוך מהדורת חזק

47 באחת מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. וכן: 'השמר'
 48 ו'פן', 'אל' ו'לא'. ובפרוש אמרו (ובחים קו): 'כל מקום
 49 שנאמר: 'השמר', 'פן' ו'אל' ו'לא' - אינו אלא מצות
 50 לא-תעשה.
 51 אבל נשאר לנו לכאר דבר אחד, שבו תשלם פגנת השער
 52 הנה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיב אותנו
 53 לנקות עצמנו על-ידי שנשאל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
 54 - הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצות לא-תעשה,
 55 אף-על-פי שהלאו שנאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי
 56 משהטיל עלינו שנשאל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי
 57 כף ולא עשיתי כף - נודע בהכרח, שעשית אותו הפך-וכף
 58 מזהרים עליה, וזה כגון שחייבנו הכתוב (בעת ה'ויודו'
 59 בבית המקדש על המעשרות) שנאמר: "לא-אכלתי באני
 60 ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת"
 61 (דברים כו, יד) - משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו
 62 מזהרים עליו, ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.
 63 הכלל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה,
 64 אלא את-הענינים שמזהרים ושמציים עליהם.
 65 דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
 66 בדיעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצוה אותנו
 67 להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין ביהוד.
 68 ובאהבת השם תעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו
 69 מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדעה שיש
 70 אלהות זולתו. וכן צוה אותנו באיזה מעשה, כגון
 71 שנצטוינו להקריב את-הקרבנות ולכנות את-המקדש; או
 72 הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב
 73 זולתו תעלה ומלהשתחות לנעבד זולתו (עבודת אלילים).
 74 וכן צוה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו
 75 בצדקה בחסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו:
 76 "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו
 77 מדות, כגון שהזהרנו על הנטייה והנקימה וגאלת הדם
 78 וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצוה אותנו
 79 באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל
 80 אליו ולהתנדות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר;
 81 והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שביעת
 82 השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.
 83 אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים
 84 שמציים או מזהרים עליהם, בין שאלה מעשה או
 85 דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצוין שבאו
 86 באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות
 87 שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" - כי בלם לחזק בלבד
 88 (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים בואו באותו ענין
 89 עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי אחרי צווי
 90 לחזוק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חכמים בחלוק הענינים
 91 ויבארו לך המפרשים, שכל-לאו מאלו או כל-עשה כולל
 92 ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה האחר - הרי אז

1 שמעון: שמעתי שמבדילין בחטאת העוף; מאי "לא
 2 יבדיל" - אינו צריך להבדיל. והקשו על דברים אלו
 3 ואמרו: אלא מעתה, גבי בור נמי, דכתיב: "וכי יפתח איש
 4 בור) ולא יכסנו" (שמות כא, לג) - הכי נמי (האמנם כר)
 5 דאינו צריך לכסות? והיתה התשובה: התיב דכתיב:
 6 "בעל הבור ישלם" - מפלל דבעי פסוי. הנה נתבאר,
 7 שמביאים ראיה מענין הדברים, אם זו שלילה או אזהרה.
 8 ונתבאר עוד שאמרו "לא יבדיל" - מצות לא-תעשה, כמו
 9 שאמרה המשנה, ומכאן יתבאר שאמרו בעולת העוף:
 10 "ושפע אתו בכנפיו לא-יבדיל" (ויקרא א, יז) - אין למנותו,
 11 לפי שהוא שלילה, הואיל ולדברי הכל: אם הבדיל -
 12 כשר. שכן, כיון שאמר בעולת בהמה: "ונפתח אתו
 13 לנתחיו" (שם א, יב), הנה עולה בדעתנו, שגם עולת העוף
 14 כף, לפיכך אמר: אינו צריך להבדיל, אלא ושפע בלבד;
 15 ואם הבדיל - כשר, כמו שנתבאר במקומו.
 16 עוד מפלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו:
 17 "כל-תרם אשר יתרם מן-האדם לא יפדה" (שם כו,
 18 ט), ויתבאר לך שזו שלילה - לא אזהרה - אם תדע
 19 מהו מוכן הדבר הנה, והוא: שהכתוב כבר דן בדמים
 20 קצובים בערכים לפי גיל הנערך ולפי היותו זכר או
 21 נקבה, ואין הבדל בענין זה בין שאמר: "ערכי עלי", או
 22 "ערך פלוני עלי" - הרי אנו רואים אותו הפלוני מה
 23 הוא ומה-גילו, וישלם בהתאם לכף. ואם הנערך הוא
 24 אדם שנתחייב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו
 25 אמר מי שהוא: "ערך זה עלי" - הרי זה לא יתחייב
 26 לשלם כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערך מעת
 27 שנגמר דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה",
 28 כלומר: אין לו פדיון, שיצטרף אותו המערף לשלם.
 29 וזהו דין מדיני הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אבל
 30 אינו אזהרה. ולשון המשנה (ערכין פרק א משנה ג): הגוסס
 31 והיוצא להרג לא נדר ולא נערף. ופרש התלמוד (ערכין
 32 ג): שזה בתנאי שיהא יוצא מבית דין של ישראל להרג.
 33 ולשון המכלתא (פרשת משפטים): חבבי מיתת בית דין
 34 אין להם פדיון, שנאמר: "כל-תרם אשר יתרם מן-האדם
 35 לא יפדה מות יומת". התבונן בדיוק הלשון ובעמק העיון
 36 בה, איך בארו שהלאו הנה שלילה ולא אזהרה באמרו:
 37 "אין להם פדיון" ולא אמרו: "אין פדיון אותם".
 38 את-הענין הנה עצמו בארו בספרא בפרשת ערכים
 39 ואמרו: מנין למחבבי מיתת בית דין, לאחד (מעריך).
 40 שאמר "ערכו (של החייב מיתה) עלי", שלא אמר כלום?
 41 תלמוד לומר: "לא יפדה", כלומר: מנין שאינו חבב ערף.
 42 וכבר בארנו ענין זה בתכלית הבאור עד שאני אומר,
 43 שלא נשאר דבר מספק אפלו לא לקשה ההבנה שבבני
 44 אדם.
 45 כיון שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה
 46 לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-שהזהיר עליה

מתוך מהדורת חזק

47 בפני עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, כיון שהענין אחד
 48 ואין בו כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על כך וכך עשין
 49 או על כך וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי או האזהרה
 50 באותה המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות או צוים
 51 רבים. אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה שמים", או
 52 "לוקה שלש" - הרי אז נמנה כל-אחד בפני עצמו, לפי
 53 שאין אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד, כמו שאבאר
 54 לפי מה-שידוע בתלמוד במכות (טז) וְחָלִין (פב) וְזוֹלָתָם;
 55 אָבֵל לֹקֵה שְׁתֵּי מַלְקוּת עַל שְׁנֵי שְׁמוֹת, כְּלוּמַר: שְׁנֵי
 56 עֲנִינִים שְׁבָאָה הַאֲזָהְרָה בְּכָל-עֲנִין מֵהֶם בְּפָנֵי עֲצוּמוֹ. וְהוּ
 57 הַהֲבָדֵל בֵּין אֲמָרָם: "עוֹבֵר מִשׁוּם כֶּף וּמִשׁוּם כֶּף" (בגלל
 58 שִׁנְכַפְלוֹ הַאֲזָהְרוֹת) וּבֵין אֲמָרָם: "לֹקֵה שְׁתֵּים אוֹ לֹקֵה
 59 שְׁלֹשׁ" (בגלל אֲזָהְרוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁחֲטָבוּ). וְהִרְאִיהָ עַל כָּל-
 60 מַה-שְּׁאֵמְרֵנוּ, אֲמָרָם (מנחות מד): כֹּל שְׂאִין לוֹ צִיצִית
 61 בְּבִגְדוֹ - עוֹבֵר בְּחֻמְשָׁה עֲשָׂה, לְפִי שִׁנְכַפֵּל בּוֹ לְשׁוֹן צוּי
 62 חֶמֶשׁ פְּעָמִים: "וְעֲשֵׂה לָהֶם צִיצִית, וְנִתְּנוּ עַל-צִיצִית, וְהָיָה
 63 לָכֶם לְצִיצִית" (במדבר טו, לח-לט) "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-
 64 אַרְבַּע פְּנֹפֹת כְּסוּתֶךָ" (דברים כב, יב). אִךְ (עם כל זאת)
 65 מִצְּאֵנוּ לָהֶם מֵאֲמָר מִפְּרָשׁ בְּמִצְוֹת צִיצִית שֶׁהִיא מִצְוָה אַחַת,
 66 כְּמוֹ שְׁאָבָר כְּשֶׁאֲזָכִיר מִצְוָה זוֹ (מצות עשה יד).
 67 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עֲצוּמוֹ אֲמָרוּ (מנחות מד): "כֹּל שְׂאִינוּ מְנִיחַ
 68 תְּפִלִּין - עוֹבֵר בְּשִׁמְנָה עֲשָׂה", מִפְּנֵי שִׁנְכַפֵּל הַצּוּי
 69 בָּהֶם שְׁמֹנֶה פְּעָמִים, כְּלוּמַר בְּשֵׁל-רֵאשׁ וְשֵׁל-יָד. וְכֵן אֲמָרָם
 70 (מנחות סג): "כָּל-כֶּהֵן שְׂאִינוּ עוֹלָה לְדוֹכֵן - עוֹבֵר בְּשֵׁלֶשָׁה
 71 עֲשָׂה", מִפְּנֵי שִׁנְכַפֵּל הַצּוּי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. אִךְ לֹא יִסְבֵּר
 72 מִיִּשְׁהוּ, הַמוֹנֶה אֶת-הַמִּצְוֹת, לומר: בְּרַכַּת כֶּהֵנִים שְׁלֹשׁ
 73 מִצְוֹת, וְצִיצִית חֶמֶשׁ מִצְוֹת, וְתְּפִלִּין שְׁמֹנֶה מִצְוֹת. כִּיִּן
 74 שֶׁהֲדָבָר כֵּן - הֵרִי אֵין גַּם לְמִנּוֹת אוֹנָאָת הַגֵּר שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 75 מִפְּנֵי כְּפִילַת הָלֹא, בְּגִלְל אֲמָרָם בְּגִמְרָא מִצִּיעָא (נט):
 76 הַמֵּאֲנֶה אֶת-הַגֵּר (בדיבורים) - עוֹבֵר בְּשֵׁלֶשָׁה לְאוּיִן,
 77 וְהַלּוֹחֲצֵהוּ (דוחקו במעשים) - בְּשֵׁלֶשָׁה לְאוּיִן, אֲלֵא אֵלֵה שְׁתֵּי
 78 מִצְוֹת בְּלָדָּה: "לֹא תוֹנֶה" וְ"לֹא תִלְחָצְנֵהוּ" (שמות כב, כ),
 79 וְנִכְפֵּל הָלֹא בְּכֶף - וְזֶה בְּרוּר, אֵין בּוֹ שׁוּם סִפְק. וּבְפִרוּשׁ
 80 אֲמָרוּ בְּגִמְרָא מִצִּיעָא (סג): "מִפְּנֵי מַה הִזְהִירָה תוֹרָה
 81 בְּשֵׁלִישִׁים וְשֵׁשָׁה מְקוּמוֹת עַל הַגֵּר? מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ רַע!"
 82 כְּלוּם אֲפֹשֶׁר לְמִיִּשְׁהוּ לומר, שְׂאֵלוֹ שְׁלִישִׁים וְשֵׁשׁ מִצְוֹת
 83 מְכַלֵּל תְּרִי"ג מִצְוֹת? הֵרִי זֶה מַה שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר לְאֲמָרוֹ.
 84 הִנֵּה נִתְּבָרַר, וְנִתְּבָרַר, שְׂאִין לְמִנּוֹת כָּל-לֹא הַנִּמְצָא בְּתוֹרָה
 85 וְלֹא כָל-עֲשָׂה, לְפִי שְׁאֲפֹשֶׁר שִׁיְהִי נִכְפֵּל - אֲלֵא רֵאשׁ
 86 לְמִנּוֹת אֶת-הָעֲנִינִים שִׁמְצוּיִם אוֹ מְזָהִרִים עֲלֵיהֶם. וְאִי-
 87 אֲפֹשֶׁר לְדַעַת שֶׁהָלֹא אוֹ הַעֲשָׂה הַנִּכְפֵּל כָּאֵת לְתוֹסֶפֶת עֲנִין,
 88 אֲלֵא עַל-יְדֵי מוֹרָה שִׁוְרָה עַל זֹאת - וְהֵם מְקַבְּלֵי הַפְּרוּשׁ
 89 (חכמינו) עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם גַּם לֹא יִטְעֶף שֶׁהָלֹא נִכְפֵּל
 90 בְּכַטוּיִים שׁוֹנִים, כְּגוֹן אֲמָרוֹ יְחַעֲלֵה: "כִּי תִבְצַר כְּרָמְךָ לֹא
 91 תַּעֲזוּלָה אַחֲרָיֶךָ" (דברים כד, כא) אַחַר אֲמָרוֹ "וְיִשְׁכַּחְתָּ עִמָּר
 92 בְּשָׂדֶה לֹא-תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ" (שם, יט), וְאֲמָרוֹ: "כִּי תִחַבֵּט

1 רֵאשׁ לְמִנּוֹתוֹ בְּלִי סִפְק, כִּי אִזּוֹ לֹא נִשְׂאָר לְחִזּוּק אֲלֵא כָּא
 2 לְתוֹסֶפֶת עֲנִין, אֶף-עַל-פִּי שִׁפְשֵׁט הַכְּתוּב (לכאורה) שֶׁהֵם
 3 בְּעֵינֵי אֶחָד. לְפִי שְׁאֲנַחְנוּ אֵין אֲנוּ אוֹמְרִים שְׂאִיזָה פְּסוּק
 4 נִכְפֵּל לְחִזּוּק וְאֵינוּ לְתוֹסֶפֶת עֲנִין אֲלֵא כְּשֶׁאֵין לָנוּ עַל כֶּף
 5 דְּבָרֵי הַמְּפָרְשִׁים נוֹשְׂאֵי הַקְּבָלָה; אָבֵל אִם נִמְצָא קְבָלָה,
 6 שֶׁהַצּוּי הֵזָה אוֹ הָלֹא כּוֹלֵל עֲנִין פְּלוּנִי, וְהַצּוּי הַחוּזָר
 7 וְנִכְפֵּל כּוֹלֵל עֲנִין אַחֵר - הֵרִי זֶה הַנִּכּוֹן וְהָאֲמָת: שְׁלֹא נִכְפֵּל
 8 פְּסוּק אֲלֵא לְעִנֵּן, וְאִזּוֹ רֵאשׁ לְמִנּוֹת אֶת-זֶה בְּפָנֵי עֲצוּמוֹ
 9 וְאֶת-זֶה בְּפָנֵי עֲצוּמוֹ. אָבֵל אִם אֵין עֲנִין נוֹסֵף - הֵרִי תְּכִלִּית
 10 הַכְּפֵּל לְחִזּוּק; וְגַם כָּאֵ לְהוֹדִיעַ, שֶׁהָעוֹן הֵזָה חִמּוּר מְאֹד,
 11 כִּיִּן שְׁבָאָה בּוֹ אֲזָהְרָה אַחַר אֲזָהְרָה, אוֹ שִׁנְכַפֵּל לְהַשְׁלֵמַת
 12 דִּין הַמִּצְוָה (שְׁכַל פְּסוּק מִשְׁלִים פְּרָטִי דִּינִים שֶׁאֵין בְּשֵׁנִי), אוֹ
 13 כְּדֵי לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ אֵיזָה דִּין בְּמִצְוָה אַחֲרָת, כְּמוֹ שְׁמַבְאָר
 14 הַתְּלַמּוּד וְאֲמָרוֹ: מְפָנָה (פְּסוּק "פְּנוּי" - כּוֹפֵל בְּעִינוֹ) -
 15 לְהַקִּישׁ, לְרוּן מִמֶּנּוּ גִזְרָה שְׁוָה. וְכָבֵר מִצְּאֵנוּ שְׁחַכְמִים,
 16 עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, הַעִירוֹ עַל עֲנִין זֶה בְּגִמְרָא פְּסָחִים בְּפָרָק
 17 הַשְּׁנִי (כד). וְכִינוּ לְאַחַד הָלֹאֵינן שְׁלִפֵי הַנִּרְאָה הוּא נִכְפֵּל,
 18 כִּיִּן שֶׁהַאֲזָהְרָה כְּבֵר נִלְמְדָה מְזוּלָתוֹ, וּבִקְשׁוֹ לְהַקִּימוֹ בְּעֵינֵי
 19 נוֹסֵף, וְאֲמָרוֹ עַל כֶּף בְּרָרָךְ טַעֲנָה וְקִשְׂיָה: אֲמָר לֵה רִבִּינָא
 20 לְרַב אֲשִׁי: וְאֵימָא (אמור, אולי, שֶׁהַפְּסוּק נִכְפֵּל כְּדֵי) לְעַבֵּר
 21 עָלֶיךָ בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן? כְּלוּמַר: זֶה שְׂאֵתָה רוֹצֵה לְהַקִּים
 22 אֶת-הָלֹא הֵזָה בְּעֵינֵי אַחֵר, שְׁלֹא כְּעֵינֵי שִׁנְלַמֵּד מִן-הָלֹא
 23 הַאֲחֵר - מְדוּעַ מִתְּבַקֵּשׁ מוֹצָא זֶה? שְׁמָא נִכְפֵּל בְּאוֹתוֹ עֲנִין
 24 עֲצוּמוֹ, כְּדֵי שִׁיְהִי הַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ הַדְּבָר חַיֵּב בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן? !
 25 וּבָאָה הַתְּשׁוּבָה: אֲמָר לֵה: כָּל-הֵיכָא (בְּכַל מְקוֹם) דְּאִפְּא
 26 לְמִדְרָשׁ (שֶׁאֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהַכְּפִילוֹת בָּאָה לְהוֹסִיף דִּין חֹדֶשׁ
 27 וְכּוּדוּמָה) - דְּרָשִׁינֵן, וְלֹא מוֹקְמִינֵן (ולֹא מְנִיחִים שִׁמְטָת
 28 הַכְּפִילוֹת לְהַשְׁמִיעֵנוּ) בְּלֵאֵוִי יְתִירִי. הִנֵּה נִתְּבָרַר לָךְ, שְׁכָל-
 29 לֹא שְׁלֹא כָּא לְתוֹסֶפֶת עֲנִין - הֵרִי הוּא נִקְרָא: יְתָר ("לֹא
 30 יְתִירִי"), כְּלוּמַר: שֶׁהוּא נִכְפֵּל. וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאֲמָרוֹ שֶׁהוּא
 31 לְעַבֵּר עָלֶיךָ בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן - הֵרִי בְּכָל-זֹאת הוּא לֹא יְתָר,
 32 כְּמוֹ שֶׁמִּתְּבָרַר מִן-הַלְּשׁוֹן הֵזָה (שְׁבַנְמֵרָא דְלַעִיל), וְאֵין רֵאשׁ
 33 לְמִנּוֹתוֹ כִּיִּן שִׁנְכַפֵּל. הִנֵּה נִתְּבָרַר לָךְ, שֶׁמִּסְפֵּר הַמִּצְוֹת אֵינוּ
 34 מִתְּרַבֵּה בְּגִלְל רְבוּי הָלֹאֵינן אוֹ הַעֲשִׂינֵן.
 35 הֵרִי יְדוּעַ, שְׁצוּיֵי הַשְּׁבִיתָה בְּשִׁבְתָּה נִכְפֵּל בְּתוֹרָה שְׁתֵּים
 36 עֲשָׂרָה פְּעָמִים - כְּלוּם יִסְבֵּר מִיִּשְׁהוּ הַמוֹנֶה אֶת-
 37 הַמִּצְוֹת וְיֵאמָר: שֶׁמְכַלֵּל מִצְוֹת עֲשָׂה הַשְּׁבִיתָה בְּשִׁבְתָּה, וְהִיא
 38 שְׁנַיִם עֲשָׂר מִצְוֹת? ! וְכֵן בָּאָה הַאֲזָהְרָה עַל אֲכִילַת הַדָּם
 39 שְׁבַע פְּעָמִים - הֵאֵם אֲפֹשֶׁר לְכַרְדַּעַת לומר: שְׂאֵסוּר הַדָּם
 40 הוּא שְׁבַע מִצְוֹת? הִנֵּה זֶה מִמַּה-שְׁלֹא יִטְעָה בּוֹ אִךְ אֶחָד
 41 - כְּלוּמַר: בְּשִׁבְתָּתָה שְׁבַתָּה, שֶׁהִיא מִצְוָה אַחַת מְכַלֵּל מִצְוֹת
 42 עֲשָׂה; וְכֵן בְּאֲזָהְרָה עַל אֲכִילַת הַדָּם, שֶׁהִיא מִצְוָה אַחַת
 43 מִמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְדַע שְׁאֲפֹלֵה תִּמְצָא מֵאֲמָר לְחַכְמֵינוּ
 44 זְכוּרִים לְכַרְכָּה שֶׁהַעוֹבֵר עֲבָרָה פְּלוּנִי כְּבֵר עוֹבֵר עַל כֶּף
 45 וְכֵן לְאוּיִן, אוֹ שֶׁהַמְּבַטֵּל דְּבָר פְּלוּנִי כְּבֵר עוֹבֵר עַל כֶּף וְכֵן
 46 עֲשִׂין - לֹא יִתְחַיֵּב מִזֶּה לְמִנּוֹת כָּל-אוֹתָם הָלֹאֵינן כָּל-אֶחָד

47 נמנה כלי דבר מהם כמזנה בפני עצמה: ומה שבארו
 48 שהוא חייב אחת על הכל - נמנה אותו כמזנה אחת, לפי
 49 מה ששקבענו בכלל הזה, שלא ילקה מישהו שתי מלקיות
 50 משם אחד בשום אופן. ומאחר שחבבו בפרוש בכל ענין
 51 וענין מאותם הענינים המחקרים ונוספים, כלומר שלוקין
 52 על כל אחד ואחד, ושהעושה אותם כלם בבת אחת לוקה
 53 מלקיות הרבה - ידענו בהקשר, שהם שמות הרבה (של
 54 איסורים שונים) וכל ענין נמנה לבדו.
 55 ואזכיר עתה דגמאות רבות משני חלקי הסוג השני הזה,
 56 ואפשר שאזכיר אותם הלאוין מן הסוג הזה כלם,
 57 כדי שיתברר הענין המכון תכלית באור. מהם אמרו
 58 תעלה בכבש הפסח: "אל תאכלו ממנו נא (אינו עליו כל
 59 צרכו) ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה
 60 כמזנה אחת, ולא נמנה "אל תאכלו ממנו נא" כמזנה
 61 ו"לא תאכלו מבשל" כמזנה, כיון שלא יחד לכל ענין לאו
 62 בפני עצמו ולא אמר "אל תאכלו ממנו נא ולא בשל
 63 מבשל" - אלא הביא לאו אחד הפולל שני הענינים, וחבר
 64 והוסיף אחד מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא.) אמרו
 65 "אמר אביי: אכל נא - לוקה שתיים: מבשל - לוקה
 66 שתיים: נא ומבשל - לוקה שלש". וזה - מפני שפסח:
 67 לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא - עבר על שני
 68 לאוין: האחד מהם - אל תאכלו ממנו נא: והשני - לאו
 69 הבא מכללא, כאלו אמר: אל תאכלו אלא צלי - ויהי
 70 אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבשל, לוקה לדעתו שלש:
 71 אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבשל, ושלישית
 72 על אכילתו שלא צלי. ושם אמרו בהמשך מאמר זה
 73 "ורבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. אפא דאמרי
 74 (יש שאמרו): תדא מיהא לקי (אחד בכל זאת לוקה)",
 75 כלומר: אם אכל נא ומבשל - לוקה אחת. "ואפא דאמרי:
 76 תדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאנה (הלאו אינו
 77 מיוחד) כלאו דחסימה" - כלומר אמרו: תעלה "לא תחסם
 78 שור בדישו" (דברים כה, ד), שהוא לאו אחד המזהיר על
 79 דבר אחד (ומלאו ד"חסימה" למדנו דין עונש מלקות - שנאמר
 80 שם - לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות דומים אליו); אבל לאו
 81 זה המזהיר על שני דברים - נא ומבשל - אין לוקין עליו.
 82 וכבר ידעת, שנתברר בגמרא סנהדרין (סג.) "אין לוקין על
 83 לאו שבכללות", ולכן נדחים דברי אביי. והנכון שהוא
 84 לוקה אחת, בין שאכל נא או מבשל נא או ומבשל - אחת
 85 בכלד לוקה; וליפיק נמנה אמרו: תעלה: "אל תאכלו
 86 ממנו נא ובשל מבשל" כמזנה אחת. ושם (פסחים מא.)
 87 אמרו עוד "אמר אביי: אכל גג (קליפת הענבים) - לוקה
 88 שתיים; חרצן (הגרעינים) - לוקה שתיים; גג וחרצן לוקה
 89 שלש. ורבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות" - הפונה
 90 לאמרו: "מכל אשר יעשה מגפן היין" (במדבר ו, ד) שאביי
 91 סובר שלוקין עליו. וכך אמרו בפרק ד' ממנחות (נח.):
 92 "המעלה משאור ודבש על גבי המזבח, אמר אביי: לוקה

1 זיתך לא תפאר אחריו" (שם, כ) - לפי שאין אלו שני
 2 לאוין, אלא זו אזהרה אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח
 3 מה ששכח מן התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא
 4 לכך שתי דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר":
 5 אל תכרת מה ששכחת בקצות הפירות, והן הענפים.*
 6 אך ממה שראוי להוסיף לכלל הזה הוא מה שאמר עתה,
 7 והוא: הענין שאמרנו, שיש למנות את הענינים שמצויים
 8 או מזהרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באותו הענין
 9 שמוזהרים עליו לאו מיוחד בכל ענין וענין; או שיש ראיה
 10 שאמרוה בעלי הקבלה, המבדילה את כל הענינים זה מזה
 11 ויש אזהרה לכל ענין מהם. אבל אם לאו אחד כולל
 12 ענינים רבים - הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא כל ענין וענין
 13 מן הענינים שאותו הלאו כוללם - וזהו לאו שבכללות
 14 שאין לוקין עליו, כמו שנבאר עתה. וזה שאמרו: תעלה
 15 "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו), אמרו (סנהדרין סג.),
 16 בפרושו: "מנין לאוכל מבהמה קדם שתצא נפשה שהוא
 17 בלא תעשה? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. דבר
 18 אחר: לא תאכלו על-הדם - לא תאכלו בשר (הקרבנות),
 19 ועדין דם (לפני זריקת הדם) במזרק. רבי דוסא אומר: מנין
 20 שאין מברין (סעודה ראשונה שאחרים עורכים עבור האבלים
 21 - נקראת "הבראה") על הרוגי בית דין? תלמוד לומר: לא
 22 תאכלו על-הדם. רבי עקיבא אומר: מנין לסנהדרין שהרגו
 23 את הנפש שאין טועמין בלום בלאותו היום? תלמוד
 24 לומר: לא תאכלו על-הדם. אמר רבי יוסי ברבי חנינא:
 25 אזהרה לבן סורר ומורה מנין? תלמוד לומר: לא תאכלו
 26 על-הדם" - הרי אלו חמשה ענינים שכלם באזהרה וכלם
 27 נכללים. תחת לאו זה. ובפרוש אמרו בגמרא סנהדרין
 28 כשמנו ענינים אלו: "על כלם אינו לוקה משום דהוי לה
 29 לאו שבכללות - וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו".
 30 ובארו עוד, שלא לוקה שבכללות הוא: דאיתו תרי תלתא (שנים
 31 שלושה) אסורי מחד לאו - הרי שאין למנות כל אסור
 32 ואסור שנכלל בלאו זה כמזנה בפני עצמה, אלא מונים
 33 את הלאו הכולל את כל הענינים האלה לבדו. וכמו הלאו
 34 הזה, כלומר "לא תאכלו על-הדם" אמרו: "ולפני עור לא
 35 תתן מכשל" (ויקרא יט, יד), לפי שגם הוא כולל ענינים
 36 רבים, כמו שנבאר (לא תעשה רצט). וכן אמרו: "לא תשא
 37 שמע שוא" (שמות כג, א), שגם הוא כולל ענינים רבים
 38 כמו שנבאר (לא תעשה רפא). - וזה הוא הסוג האחד משני
 39 הסוגים של לאו שבכללות.
 40 הסוג השני הוא, שביבוא לאו אחד לאסור דברים רבים
 41 המחקרים ונוספים זה לזה, והוא שיאמר: לא
 42 תעשה כן וכך. וסוג זה נחלק לשני חלקים: יש ממנו
 43 מה שבארו בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל דבר ודבר
 44 מאותם הדברים המחקרים; ויש ממנו מה שאמרו שאינו
 45 חייב אלא אחת, לפי שהוא לאו שבכללות. הגה אותם
 46 הלאוין שבארו שהוא חייב על כל אחת ואחת - הם שאנו

מתוך מהדורת חזק

- 1 משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום ערוב שאור.
 2 ולוקה משום ערוב דבש, כלומר שאמרו "כל (שאור וכל
 3 דבש לא תקטירו)" - (ויקרא ב, יא) כולל שני דברים: שלא
 4 יקריב לבדו, ושלא יקריב דבר שיש בו תערובת מהם
 5 באיזה שעור שיהיה - וכל זה לפי עקר שטתו שפבר
 6 ידעת: לוקין על לאו שבבבילות. ושם אמרו "רבא אמר:
 7 אין לוקין על לאו שבבבילות. אפא דאמרי (יש שאמרו):
 8 תדא מיהא לקי", כלומר: אם אכל נא ומבשל - לוקה
 9 אחת. "ואפא דאמרי: תדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד
 10 לאוה (הלאו אינו מיוחד) פלאו דחסימה".
 11 פיון שנתבאר, שזה שנגמר: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל"
 12 - מצוה אחת; וכן זה שנגמר: "כל-שאור וכל-דבש"
 13 (שם) מצוה אחת, נמנה פה גם: "לא-יבא עמוני ומואבי"
 14 (דברים כג, ד) - מצוה אחת, וכן גם-כן: "כל-אלמנה ויתום
 15 לא תענון" (שמות כב, כא), וכן אמרו: "לא תטה משפט
 16 גר יתום" (דברים כד, יז), וכן אמרו: "שארה כסותה וענתה
 17 (של האשה) לא יגרע" (שמות כא, ז) - נמנה כל-לאו מהם
 18 פמצוה אחת, לפי שכל-לאו מהלאוין האלה הוא כמו
 19 "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", וכמו "כל-שאור
 20 וכל-דבש". ואין הבדל ביניהם. וכן אמרו: "לא-תביא
 21 אנתן זונה ומחיר פלב (בית ה' אלהיך לכל נדר". דברים כג,
 22 יט) - הוא לאו אחד. וכן אמרו: "זין ושכר אל-תשת וגו'
 23 בבאכם וגו' ולהבדיל וגו' ולהורת" (ויקרא י, ט"א) כלומר:
 24 הזהיר בלאו אחד על הפניסה למקדש או ההוראה בתורה
 25 כשהוא שתי - זהו החלק האחד משני חלקי הסוג השני
 26 מסוגי לאו שבבבילות.
 27 אף החלק השני הוא בדיוק כמו לשון החלק הקודם הזה,
 28 אלא שבא בפרוש המקבל שכל-דבר ודבר מן-הדברים
 29 המתקרים ונוספים לוקים עליו בפני עצמו, ואם יעשה
 30 את-כלם - לוקה על כל-אחד מאותם המתקרים, גם אם
 31 יעשה אותם בבת אחת (כדין העובר על כמה לאוין שונים) -
 32 ואלו ראוי למנות כל-אחד ואחד פלאו בפני עצמו. מהם
 33 אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשערך (מחוץ לחומה)
 34 מעשר דגנך ותירשך ויצהרך .. כי אם .. במקום אשר יבחר
 35 ה' אלוך ב". (דברים יב, יז). אמרו בגמרא פרתות (ד):
 36 "אכל מעשר דגן תירש ויצהר - חבי על כל-אחת ואחת".
 37 והקשו על זה ואמרו: "וכי לוקין על לאו שבבבילות?"
 38 והתשובה: "קרא יתרא פתיב. מכדי פתיב: "ואכלתם לפני
 39 ה' אלהיך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך" (שם יד, כג); למה
 40 לי למכתב "לא תוכל לאכל בשערך"? וכי תימא ללאו
 41 (להוסיף לאו על העשה) - אם כן תימא קרא: לא תאכלום.
 42 למה לי למתברר למכתבנהי (לחזור ולכתוב) בלתי? שמע
 43 מנה: לחלק" (לאו נפרד לכל פרט שבפסוק). ושם נתבאר
 44 גם-כן, שאמרו יתעלה: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו. (עד
 45 הביאכם את קרבן אלוכיכם" - איסור חדש. ויקרא כג, יד) -
 46 שהוא חבי על כל-אחת ואחת. אמרו: "אכל לחם וקלי
- 47 וקרמל (סוגי מאכלים העשויים מהתבואה) - חבי על כל-אחת
 48 ואחת. וכי לוקין על לאו שבבבילות? קרא יתרא פתיב:
 49 לכתב רחמנא חד וליתי אידך מנה". ונתבאר אחרי שקלא
 50 וטריא שאמרו "קלי" לא היה בו צרך, ורק הזכירו לחלק:
 51 לחיבו מלקות על קלי בפני עצמו. וכאשר אמרו בתלמוד
 52 על דרך הופוח: שפא יתחוב מלקות על קלי בפני עצמו
 53 פיון שנוכר בגלל זה, ויהיה חבי על לחם וקרמל (שלא
 54 מצאנו עבורם לימוד מיוחד "לחלק" כשם שמצינו ב"קלי")
 55 מלקות אחת? השיבו: למאי הלכתא פתבה רחמנא לקלי
 56 באמצע - לומר (אלא ללמד לנו): לחם פיי-קלי וקלי
 57 פיי-קרמל, ויהיה חבי על כל-אחד ואחד.
 58 בדומה לכך אמר, שאמרו יתעלה: "לא-ימצא פך מעביר
 59 בנו-ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף
 60 וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל-המתים" (דברים
 61 יח, י"א) - שכל-אחד מתשעת הדברים האלה שנמנו הוא
 62 לאו בפני עצמו, וכלם (המוזכרים בפסוק) אינם מן-החלק
 63 הראשון משני חלקי הסוג השני (שהוא לאו שבבבילות ואין
 64 לוקין - אלא מהחלק השני שבסוג השני - שלוקין). והראיה
 65 לכך אמרו יתעלה באמצע: "מעונן ומנחש" - שכן פבר
 66 נתבאר שכל-אחד מהם לאו בפני עצמו, והוא אמרו: "לא
 67 תנחשו ולא תעוננו" (ויקרא יט, כו). וכמו מעונן ומנחש
 68 לחלק - והזכירם באמצע - פך כל מה-שליפניהם ואחריהם
 69 הם כמו מעונן ומנחש, כמו שבארו בלחם וקלי וקרמל.
 70 וכבר טעה וזלנתו בענין זה, או מפני שדעתו לא השיגה
 71 ענינים אלו בכלל, או ששכח ושגה בהם. פך מנה אמרו
 72 יתעלה על הכהנים: "אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה
 73 גרושה מאישה לא יקחו" (שם כא, ז) - כמצוה אחת, וכבר
 74 נתבאר בגמרא קדושין (עו.), שהוא חבי על כל-אחת
 75 ואחת אפלו באשה אחת, כמו שבבאר במקומו (לא תעשה
 76 סא). אמנם אפשר למצא לו התנצלות על מנותו זונה
 77 וחללה כמצוה אחת, מפני שחשבו לאו שבבבילות וגברה
 78 אצלו הדעה שאמרו יתעלה: "אשה זנה וחללה לא יקחו"
 79 כמו אמרו: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל", ולא ידע
 80 שזה לחלק וזה אינו לחלק, כמו שגם לא הבדיל בין
 81 אמרו: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו" ובין אמרו:
 82 "שארה כסותה וענתה לא יגרע". אף לא אנתפש עליו
 83 בכיוצא בזה; אבל שמנה גרושה בכלל זונה וחללה ועשה
 84 הכל מצוה אחת, על פך אין לו הבחלת התנצלות - לפי
 85 שהיא, כלומר הגרושה, בפרוש בלאו בפני עצמו, והוא
 86 אמרו יתעלה: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו". - הנה
 87 פבר בדרנו את-העקר הגדול הזה, כלומר: לאו שבבבילות,
 88 ובארנו ספקותיו והודענו מה-ממנו לחלק, ומה-ממנו לאו
 89 שבבבילות בלבד ואין חביים עליו אלא אחת, ושזה שהוא
 90 לחלק - נמנה פתרה מצות; ושאינו לחלק - נמנה כמצוה
 91 אחת. שים כלל זה פלו נגד ענין תמיד, פי הוא מפתח
 92 גדול מאד לאמות מנין המצוות.

46 הוא בהפר שנוצטוינו לעשות למצרע במצב טמאתו כדי
 47 שנתרחק ממנו, והוא: "בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה
 48 פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (שם יג, מה) - כי
 49 אין כל-פעלה מאלו מצוה בפני עצמה, אלא כללם הוא
 50 המצוה. והוא שנוצטוינו לעשות הפר למצרע - כדי
 51 שיפריהו כל-רואהו ויתרחק ממנו, ודרך הפרו תהיה בכך
 52 וכך - כשם שנוצטוינו לשמח לפני ה' ביום ראשון של
 53 סכות, ובאר שאותה השמחה תהיה בלקיחת זה וזה.
 54 כלל זה קשה מאד להבינו, ואפן הקשי שבו - מה-שאספר
 55 לך, והוא שכל מה-שאמריו חכמים עליו, שדבר פלוני
 56 ופלוני מעכבין זה-את-זה - הרי ברור שזו מצוה אחת,
 57 כגון: ארבעה מינים שבלולב, ולחם הפנים עם לבונה וכה
 58 הנעשית עמו שאמריו בהם: "הסדרים והבזויכים מעכבין
 59 זה-את-זה" (מנחות כו.) - הרי ברור, שזו מצוה אחת. וכך
 60 כל מה-שייתברר לך, שהתכלית המבקשת (קיום המצוה) לא
 61 תשג בחלק אחד מאותם החלקים - הרי גם-כן ברור,
 62 שכללותם היא הענין המנוי, כגון: הפר המצרע שנתבאר
 63 לך, שאם בגדיו פרמים בלבד אכל לא פרע ראשו ולא
 64 עטה על שפם ולא קרא: טמא! טמא! - שלא עשה כלום
 65 ולא השגה הפרתו עד שיעשם כלם. וכן לא תשג טהרתו
 66 אלא בכל מה-שנזכר: הצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת
 67 ותגלחת - אז תשג הטהרה. אף נקדת הקשי היא בדברים
 68 שאמריו בהם: "אינם מעכבים זה-את-זה". כי העולה
 69 במחשבה תחלה הוא, שהואיל ותלקים אלו כל-חלק מהם
 70 אינו זקוק לחברו, יהיה כל-חלק מצוה בפני עצמה, כגון
 71 אפרם: "התכלת (שבציצית) אינה מעכבת את-הלכן והלכן
 72 אינו מעכב את-התכלת" (מנחות פרק ד משנה א.) שכן היינו
 73 אומרים, שלכן ותכלת נמנים בשתי מצות, לולא מצאנו
 74 עליהם מאמר מפרש במתלתא דרבי ישמעאל, והוא אפרם
 75 שם: "יכול שהן שתי מצות, מצות תכלת ומצות לכן?
 76 תלמוד לומר: והיה לכם לציצית - מצוה אחת היא ואינה
 77 שתי מצות". הנה נתבאר לך, שאפלו החלקים שאינם
 78 מעכבים זה-את-זה, פעמים הם מצוה אחת אם הענין
 79 אחד; שהרי המטרה בציצית "למען תזכרו", לכן נגמית
 80 כללות הדבר המביא לידי זכייה. אם כן, לא נשאר לנו
 81 לתן לב כמנין המצות לאפרם "מעכבין" ו"אין מעכבין"
 82 - אלא לענין בלבד: אם הוא ענין אחד או ענינים רבים,
 83 כמו שבארנו בכלל התשיעי מפללים אלו שאנו עוסקים
 84 בכאורם.
 85 הכלל השנים עשר: שבפעלה שמצוים על עשייתה, אין
 86 למנות חלק שבה לבדו.
 87 ידוע שיש שמצוים אנו לעשות אינה מעשה, ואחר-כך
 88 יתחיל הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא, ויפרש
 89 את-השם שהזכיר ויאמר מה הוא כולל, - הרי אין למנות
 90 כל-צווי שבא באתו הבאור כמצוה בפני עצמה. לדגמה
 91 אמרו: "ועשו לי מקדש" (שמות כה, ח), הרי זו מצות עשה

1 הכלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות לאיזו תכלית
 2 שהיא.
 3 פעמים יבואו בתורה צוויים, ואין אותם הצוויים המצוה,
 4 אלא ההקדמות לעשיית המצוה. דגמה לזה אמרו:
 5 "ולקחת סלת" וגו' (ויקרא כד, ה) כי אין ראוי למנות לקיחת
 6 הסלת כמצוה ואפיתו כמצוה - אלא הנמנה הוא רק אמרו:
 7 "ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל);
 8 והמצוה היא רק, שיהא לחם תמיד לפני ה'. אחר-כך תאר,
 9 איך יהיה הלחם הזה, וממה הוא נעשה, ואמר שיהיה
 10 מסלת, ויהיו שתיים עשרה חלות. ועל דרך זו עצמה אין
 11 למנות אמרו: "ויקחו אליך שמן זית זף" (שם כו, ב), אלא
 12 מונים אמרו: "להעלת גר תמיד"; וזו היא הטבת הנרות,
 13 כמו שנתבאר ב"תמיד" (פרק א.) ועל דרך זו עצמה אין
 14 מונים אמרו: "קח-לך סמים" (שם ל, ד), אלא מונים
 15 הקטרת הקטרת בכל-יום, כמו שאמר הכתוב: "בבקר
 16 בבקר בהיטיבו את-הנרות וגו' יקטירנה ובהעלת אהרן
 17 וגו'" (שם ל, זח) - וזו היא המצוה המנויה. אכל אמרו
 18 "קח-לך סמים" - ההקדמה לצווי שהוא מבאר, איך תעשה
 19 מצוה זו ומאידה דבר תהיה הקטרת הזאת וכך אמרו:
 20 "קח-לך בשמים ראש" (שם ל, כג) - אינו נמנה; אכל
 21 הנמנה הוא הצווי שצונו למשח כהנים גדולים ומלכים
 22 וכלי הקדש בשמן המשחה המתאר. ועל דרך זו תדון
 23 כל-הדומה לו, כדי שלא ירבה לפי מנין מה-שאינו ראוי
 24 שירבה - וזוהי כוננתנו בכלל הזה, והוא דבר ברור. אלא
 25 הזכרנוהו והענינו עליו, מפני שגם בזה כבר טעו הרבה
 26 ומנו מקצת ההקדמות המצוה עם המצוה עצמה בשתי
 27 מצות, כמו שמתבאר למי שמתבונן במנין הפרשיות
 28 שהזכיר שמעון קנארא וזכו לברכה - הוא וכל-מי שנגמשך
 29 אחריו מן-המזכירים פרשיות במנינם.
 30 הכלל האחד עשר: שאין למנות חלקי המצוה כל-חלק
 31 כנפרד, אם כללם מצוה אחת.
 32 יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים
 33 רבים, כגון: מצות לולב שהיא ארבעה מינין (ויקרא
 34 כג, מ); הרי אין אומרים, שפרי עץ הדר (אתרוג) - מצוה
 35 בפני עצמה, ועץ-עבות (הדס) - מצוה בפני עצמה,
 36 וערבי-נחל - מצוה בפני עצמה, וכפת תמרים (לולב)
 37 מצוה בפני עצמה, לפי שכל-אלו הם חלקי המצוה, שכן
 38 הוא צוה לאחדם, ואחריו אחרים, תהיה המצוה לקיחת
 39 הכל בידי ביום הירוע. ובדיוק בדומה לכך אין ראוי למנות
 40 אמרו במצרע, שהוא טהר בשתי-צפרים ועץ ארז ואזוב
 41 ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש (שם יד, דה) - כשש
 42 מצות; אלא טהרת המצרע מצוה אחת על כל-תאריה
 43 ההכרחיים בה - אלו וזולתם, כלומר התגלחת, כי
 44 כל-אלה הם חלקי המצוה שנוצטוינו בה והיא טהרת
 45 מצרע; הינו שתהיה באפן כזה ובאפן כזה. ודין זה עצמו

מתוך מהדורת חזק

47 הרגיש בו כל-עקר ולא שם אליו לב, הגיע לכך כמצות
 48 בפני עצמן: יציקות, בלילות, פתיתות, מליחות, הגשות,
 49 תנופות, קמיצות והקטרות - ולא ידע שכל-אלו פריטי
 50 עבודת המנחה, והוא, שנצטוונו להקריב מנחה. אחר-כך
 51 התחיל (הפסוק) לבאר על איזה דבר חל השם הזה - והיא
 52 תורת המנחה - ואמר, שתהיה מסלת או מלחם האפוי
 53 באפן כף או באפן כף כלומר: מחבת או מרחשת או
 54 מאפה תנור; ובוללה בשמן בשעור מסים, ופותחה, ונותן
 55 עליה מלח ולבונה, ורגיש וגיף וקמץ ממנה כסדר
 56 שבארנו ובררנו במקומו במסכת מנחות. וכל-אלו פריטי
 57 העבודה, ועל הדבר הנעשה לפי כל-התאור הזה נופל שם
 58 מנחה. אם-כן המצוה היא: הצווי שנצטוונו שתהיה
 59 עבודת קרבן הלחם או הסלת שנקריב לפי כל-הסדר הזה.
 60 והדברים האלה במצות מנחה, כלומר: היציקה והבלילה
 61 והפתיתה והמליחה והתנופה וההנפה והקמיצה
 62 וההקטרה, כמו שאמר בתליצה: "והתליצה נעלו וגו' וירקה
 63 בפניו וענתה ואמרה" (דברים כה, ט). וכשם שמצות תליצה
 64 אחת ואין אנו מונים תליצה וירקה וקריאה, כיון
 65 שפלוותם מעשה התליצה וזו מצוה אחת - כך גם לא
 66 נמנה: ויצקת עליה שמן, ושמת עליה לבנה, במלח
 67 תמלח, והגיף, והרגיש, וקמץ והקטיר. וזה לא יצלם אלא
 68 ממי שתופש את-הענינים בעיון ראשון, בלי שיחזר וישקל
 69 את-הענינים בדעתו, כמו שאומרים חכמינו עליהם
 70 השלום: "אגב שטפה אמרה", כלומר: אמרו בלי
 71 התבוננות אלא לפי המחשבה הראשונה העולה על הדעת
 72 אם-כן כלל זה ברר לנו מצות הקרבנות כלם ואיך ראוי
 73 למנותם, כדי שלא יקרה בהם שום משגה ולא ערוב
 74 כלל, כמו שנבאר במנגנון בעזרת השם.
 75 הכלל השלשה עשר: שמספר המצוות אינו מתרבה לפי
 76 מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.
 77 ברור, שיש מצוות שהן חובה בעת ובזמן קבוע; פעמים
 78 נמשכת אותה תקופת זמן בהמשך, כלומר: שחובה
 79 לעשות אותה המצוה יום אחרי יום, כגון: ספה ולולב;
 80 ופעמים היא בימים ידועים כגון הקרבנות. אם נאמר, דרך
 81 משל, שמוסף ראש חדש מצוה אחת, הרי זו המצוה
 82 שנצטוונו להקריב קרבן נוסף כל-פעם שנולד הירח. ואם
 83 יאמר מישהו: מדוע לא תמנה מוסף כל-ראש חדש
 84 כמצוה בפני עצמה? נאמר לו: אלו היה הדבר כן - תמנה
 85 גם את-התמיד של כל-יום כמצוה בפני עצמה, והקטרות
 86 הקטרות בכל-יום מימות השנה מצוה בפני עצמה, והטבת
 87 הנרות שהיא חובה בכל-יום ויום כמצוה בפני עצמה! אף
 88 כיון שאין מונים אלא את-הענין שנצטוונו בו - יהיה
 89 חיובו באיזה זמן שיהיה - אין מונים מוסף ראש-חדש
 90 אלא מצוה אחת, ומוסף שבת מצוה אחת, וכן מוסף
 91 כל-מועד ומועד מחמשת המועדים, אף-על-פי שהוא
 92 חובה בהרבה ימים בצופים, כי כמו שאמר: "ושמחתם

1 אחת מכל-המצוות, והיא: שיהא לנו בית שאלינו יבואו
 2 ויחגו בו, ובו תהיה הקרבת הקרבנות, ושם יתקבצו
 3 במועדים. אחר-כך התחיל לתאר פריטי ואיך הם נעשים -
 4 אבל אין למנות כל מה-שאמר בו "ועשית" מצוה בפני
 5 עצמה. ועל דרך זו עצמה יהיה הדבר בקרבנות שנזכרו
 6 בויקרא, והוא, שהמצוה האחת היא כלל העבודה המתארת
 7 בכל-מין ממיני הקרבנות. המשל בזה: העולה שאנו
 8 נצטוונו שתהיה עבודת העולה כף, הינו, שתשחט ותפשט
 9 ותנתח ויזרק דמה באפן בזה וכהו ויקרב חלב; אחר-כך
 10 ישרף בשרה כליל עם שעור ידוע מן-הסלת הבלול בשמן
 11 ושעור ידוע מן-היין - והם הנסכים - ושיהא עורה לכהן
 12 המקריב אותה. הנה העבודה הזאת בכללותה היא מצות
 13 עשה אחת, והיא תורת העולה, כי התורה חיבה ש כמו
 14 העבודה הזאת תעשה כל-עולה. וכך גם עבודת החטאת
 15 כלה - שחטיטה והפשטה והקרבת מה-שקרב ממנה
 16 ורחיצת הכלים אשר יזה מדמה עליהם ורחיצת הכלים,
 17 שהיא מתבשלת בהם או שבירתם - הכל תורת חטאת, וזו
 18 מצוה אחת. וכך תורת האשם היא מצוה אחת; וכך תורת
 19 זבח השלמים, ושהוא על תודה עם לחם או בלי לחם,
 20 ולקחת הכהן ממנו חזה ושוק והנפתו - הכל מכלל עבודת
 21 זבח השלמים, וזו מצוה אחת. ואלו הם כלל מיני הקרבנות
 22 שחיבם כולל ליחיד וצבור, חוץ מן-האשם, שהוא קרבן
 23 יחיד לעולם, כמו שבארנו בהקדמת סדר קדשים. הסדר
 24 הזה בעבודות הוא מצות עשה, ואין למנות כל-פרט ופרט
 25 מפרטי העבודה כמצוה בפני עצמה, זולתי אם יש צוויים
 26 הכוללים את-כל-מיני הקרבנות, ואינם מיחדים לאחד
 27 המינים להוציא את-זולתו - כי כל-צווי מאלו (הצוויים
 28 הכוללים את הקרבנות כולם) צריך למנותו מצוה בפני
 29 עצמה, לפי שאנו אינו פרט מפרטי עבודת קרבן מסים. כך,
 30 למשל, אזהרתו: תעלה מלהקריב בעל מום, או צווי שיהא
 31 תמים, וצווי שלא יזה מחסר זמן - והוא אמרו: "ומיום
 32 השמיני והלאה" (ויקרא כב, כז); וצווי למלח כל-קרבן -
 33 והוא אמרו "על כל-קרבןך תקריב מלח" (שם ב, ג);
 34 ואזהרתו מלבטלו - כמו שאמר: "ולא תשבית מלח";
 35 וצווי לאכל מה-שיאכל ממנו - שכל-אחד מן הצוויים
 36 האלה מצוה בפני עצמה, לפי שאין אף אחד מהם פרט
 37 מעבודת קרבן מסים, אלא הם צוויים הכוללים כל-קרבן
 38 כמו שנבאר בשעת מנגנון.
 39 וברור, כי זה שהכהן לוקח מה-שראוי לו לקחת - פרט
 40 מפרטי המצוה, כמו שהזכרנו בעור העולה. וכך
 41 גם בראשית הגז. כלל המצוה הוא, שנפריש ראשית הגז
 42 ונתנהו לפנה; וכן שנפריש מעשר ראשון ונתנהו ללוי.
 43 וכך טעו בזה עד שמנו עשרים וארבע מתנות בהנה
 44 כעשרים וארבע מצות, אחר שמנו מקצת המצות שאותה
 45 המתנה היא פרט מהן, על הדרך שבארנו בעור העולה
 46 וזהו ושוק משלמים. ולפי שנעלם כלל זה מזולתנו ולא

מתוך מהדורת חזק

47 נצטוינו שנמית את־זה, ושללקה את־זה, וינסקל את־זה, ו
 48 וישקריב קרבן על מה־שעברנו עליו. ולאפן מנגנון, שאנו
 49 נמנה ארבע מיתות בית דין בארבע מצוות מעשות, ו
 50 לשון המשנה (פרק ז משנה א): זו מצוות הנסקל. וכן
 51 אמרו (שם פרק ז משנה ב-א): כיצד מצוות הנשקין? כיצד
 52 מצוות הנחנקין? כיצד מצוות הנחרגין? ואמרו עוד (שם
 53 לה), שנה שאמר יתעלה: "לא־תבערו אש" (שמות לה, ג)
 54 - הוא אזהרה שלא לבצע את־הענשים בשבת, והוא,
 55 שבנה הזהיר משפרת־מצוה (שרפה שהיא מצוה); ואמר:
 56 "בכל משבתיכם", כלומר: במושב בית דין לא־תבערו
 57 אש, אף־על־פי שזו מצוות עשה. אמרו: "שרפה בכלל
 58 היתה, ויצאת ללמד: מה שרפה מיתדת, שהיא אחת
 59 מיתות בית דין ואינה דוחה את־השבת, אף כל־שאר
 60 מיתות בית דין לא ידחו את־השבת" (וכשם שהשרפה מצוה
 61 כך שאר מיתות). וזה ברור ולא יספק בו שום אדם. וכך
 62 גם ראוי, שנמנה המלקות בצועה כמצוה, ואין למנות
 63 כל־ענש מיוחד כמצוה בפני עצמה עד שנאמר, דרך משל,
 64 שהצווי שנצטוינו לסקל מחלל שבת - מצוות עשה אחת;
 65 וסקילת בעל אוב - מצוה שניה; וסקילת עובד עבודה זרה
 66 - מצוה שלישית, עד שיהא מנגן המצוות כפי מנגן האישים
 67 שהם מחיבי מיתות בית דין, כמו שעשה זולתנו בלי
 68 התבוננות. שכן אלו היה הדבר כך, ראוי היה בהכרח
 69 שנמנה כל־מלקות ומלקות מצוה בפני עצמה עד שתהא
 70 מלקות אוכל נבלה - מצוה בפני עצמה, ומלקות אוכל
 71 בשר חזיר - מצוה שניה, ומלקות אוכל בשר בחלב -
 72 מצוה שלישית, ומלקות לובש שעטנז - מצוה רביעית,
 73 ויהיו אצלנו מצוות עשה כמנגן הלאוין שלוקין עליהם -
 74 הרי אז יתרבו מצוות עשה ויהיו בהכרח יותר מארבע
 75 מאות מצוות! אלא כשם שלא נמנה כל־מחייב מלקות,
 76 אלא נמנה סוג הענש בלבד - והיא ההקלפה בשוט - כך
 77 לא נמנה במיתות אלא מין הענש והוא: שרפה, סקילה,
 78 חנק וחרג וכך גם לא נמנה כל־מחייב קרבן לבדו עד
 79 שנאמר: חטאת שגגת שבת - מצוה, חטאת שגגת עבודה
 80 זרה - מצוה, אלא נמנה מין הקרבן בלבד, כמו שמנינו
 81 מין המיתה.
 82 וכבר ידעת, שמיני הקרבנות משתנים לפי שנויי העברות
 83 שעליהן חייבים אותן הקרבן. כי יש עברה שחייבים
 84 עליה חטאת קבועה, ויש שחייבים עליה אשם תלוי, ויש
 85 שחייבים עליה אשם ודאי, ויש שחייבים עליה קרבן עולה
 86 ויורד (המשתנה לפי הישג ידו של המקריב). לפיכך לא נמנה
 87 החטאת עם האשם, אלא נמנה חייב חטאת קבועה -
 88 מצוה, וחייב אשם תלוי - מצוה, וחייב אשם ודאי -
 89 מצוה, וחייב קרבן עולה ויורד - מצוה, יתחייב באותו
 90 קרבן מי שיתחייב; ולא נשים לב לשנויי העברות שעל
 91 כל־אחת מהן חייבים אותן מין של קרבן, כשם שמנינו
 92 המלקות מצוה אחת ולא שמנו לב לשנויי העברות שעל

1 לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ), כך אמר:
 2 "שבעת ימים תקריבו אשה לה" (שם, לו); וכשם שמצוות
 3 לולב היא אחת, כך מצוות מוסף־פסח - אחת, וכן מוסף
 4 כל־פסח ופסח. ועל דרך זו יתבאר, שגם התגינה (קרבן
 5 שהיו מקריבים בעליה לרגל) מצוה אחת, אף־על־פי שהיא
 6 חובה בשלשה פרקים; וכן הראיה (החייב לראות עם קרבן
 7 הנקרא ראה) ולהראות בבית המקדש) והשקחה (בשלשת
 8 הרגלים) - וזה ממה־שלא יטעה בו שום אדם ולא יחשב
 9 אחרת.
 10 אלא טעו במה־שטלוי בכלל הנה טעות גדולה מאד
 11 ומוזרה, והיא, שמנו כל־המוספין מצוה אחת:
 12 מוסף שבת ומוסף ראש־חדש ומוספי מועדות. הרי לפי
 13 הדרך מנגן זה היו צריכים למנות שביבת כל־יום טוב מצוה
 14 אחת - ולא עשו כן. אף ה' יודע ועד - שאין ראוי לתפסם
 15 בדבר כזה, לפי שלא דבקו בשיטה אחת (עקבית) במנינם,
 16 אלא "יעלו שמם ירדו תהומות" (תהלים קו, כו), והאמת
 17 הברורה היא מה־שהזכרנו לך, שכל־מוסף ומוסף מצוה
 18 בפני עצמה כמו ששביבת כל־יום יום מצוה בפני עצמה
 19 - וזוהי השיטה הנכונה.
 20 הכלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענשים
 21 במצוות עשה.
 22 דע שכל־המצוות, עשה ולא־תעשה, נחלקות חלקה
 23 ראשונית לפי מטרת השער הנה לשני חלקים: חלק
 24 שלא פרוש בו הכתוב ענש כלל, אלא צוה והזהיר ולא חייב
 25 את־העובר ענש ולא יעד לו ענש מסים, מפני שעבר על
 26 צווי או אזהרה מסמת, וחלק שבאר בו גמול וענש.
 27 מן־המצוות של החלק שפרש בו את־הענש: מה־שצונו
 28 יתעלה לסקל באבן מי שעובר עליהן; ומהן - שצונו
 29 לשרף באש את־העובר עליהן; ומהן - שצונו להכות
 30 בסיף (חרב) את־צואר העובר עליהן, כמו שנתבאר בפרוש
 31 המקבל (מחז"ל); ומהן - שצונו לחגק את־העובר עליהן,
 32 כמו שבאר בפרוש; ומהן - שצונו להלקות את־העובר
 33 עליהן בצועה; ומהן - שייעד עליהן כרת, והוא, שלא
 34 יהא לעובר שמימות בעמדו בחטאו חלק לעולם הבא, כמו
 35 שבארנו בפסוק חלק; ומהן - שייעד עליהן, יתעלה, במיתה
 36 בלבד, והוא, שימיתהו ה' בחטאו ויחפירו־לו במיתתו.
 37 וכבר בארו גריש מפות (ג), כי כל־לאו שהעובר עליו
 38 חייב כרת או מיתה בידי שמים בלבד, אם נתברר שהעובר
 39 עבר על אותו הלאו והזיד באותה העברה בעדים והתראה
 40 - הרי זה לוקה, אף־על־פי שעקר משפטו, שיהא דינו
 41 מסור לשמים; ומהן - שצונו יתעלה להעניש את־העובר
 42 עליהן בממונו בלבד, לא בגופו, כמו שקבע לגולן (שכפר
 43 בממון חבירו ונשבע לשקר) תוספת חמש ולגנב תשלומי
 44 כפל מה־שגנב; ומהן - שצונו יתעלה שיקריב העובר
 45 קרבן על חטאתו ויתפירו־לו.
 46 ואשר לקיום הענשים האלה - כלם מצוות עשה, שאנו

46 הַזֶּה, וְבוֹ נִשְׁלְמוּ הַכְּלָלִים שֶׁהִקְדַּמְתָּם תּוֹעִיל לְמַה שֶׁאַנְחֵנוּ
47 עוֹסְקִים בוֹ.

הַקְדָּמָה

- מְבֹא -

48
49
50 עוד ראוי להוסיף לך הקדמה זו: שכל דבר שחייבים
51 עליו מיתת בית דין או פרת - הרי זו בהקדמת מצות
52 לא תעשה. חוץ מפסח ומילה שהם בפרת, אף על פי
53 שהם מצות עשה, כמו שהזכירו בריש מסכת פרות (ב);
54 ואין אצלנו שום מצות עשה וולתן שהעובר עליהן
55 יתחייב פרת - וכל שפן מיתת בית דין. אם כן, כל
56 מה שאנאמר בתורה שהעושה דבר פלוני יומת, או שהוא
57 חייב פרת - ידענו כברור שאותו הדבר מזהירים עליו
58 ושהוא בלא תעשה. ויש שיתבאר בפרתו הלאו שבו
59 מלבד באור הענש ויהיה הענש מבאר וגם האזהרה
60 מבארת, כגון: חלול שבת ועבודה זרה, שאמר בהם:
61 "לא תעשה פלמלאכה" ו"לא תעבדם", אחר כך חייב
62 סקילה למי שעשה מלאכה או עבד. ופעמים לא תתבאר
63 האזהרה בפרתו בלא גרידא, אלא הוא מזכיר את הענש
64 בלבד ועוזב את האזהרה; אלא שהכלל הוא אצלנו: "לא
65 ענש הפרתו אלא אם כן הזהיר" (זבחים קו), ועל כל
66 פנים יש אזהרה לכל מי שחייב ענש. לפיכך אומרים
67 בכל מקום: "ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר:
68 כף וקף". ואם לא נתפרשה האזהרה בפרתו, למדוה
69 באחת המדות (שהתורה נדרשת בהן), כגון זה שאמרנו
70 (מכילתא פרשת משפטים) באזהרת מקלל אביו ומכה אביו,
71 שלא נתבאר בפרתו כלל, כי לא אמר: "לא תקלל
72 אביו" ולא אמר: "לא תכה אביו", אבל חייב מיתה למי
73 שהכה או קלל. ומתוך כך למדנו, שהן מצות לא תעשה,
74 והוציאו ולמדו להן ולכיצא בהן אזהרה ממקומות
75 אחרים בדרך אחת מן המדות. ואין זו סתירה למה
76 שאמרנו (במקומות רבים בתלמוד): "אין מזהירין מן הדין",
77 ולא למה שאומרים תמיד: "וכי מזהירין מן הדין?!"
78 אלא פונת מה שאומרים: "אין מזהירין מן הדין" - כדי
79 לאסור בדרך למוד על ידי מדה (שהתורה נדרשת בהן)
80 מה שלא נתפרש בו אסור לגמרי; אבל אם נמצא
81 את הענש לעושה מעשה זה מפרש בתורה - גידע בהקדמת
82 שהוא מעשה אסור ומזהירים עליו. ורק נלמד באחת
83 המדות היכן העיר על האזהרה, כדי שיתקדם לנו הכלל
84 "לא ענש הפרתו אלא אם כן הזהיר". ואכן אחרי
85 שמצאנו האזהרה על אותו דבר - אז חייב מי שעבר
86 ועשה או פרת או מיתת בית דין. דע אפוא הקדמה זו
87 וזכור אותה עם כל הכללים שקדמו בכל מה שזכרנו
88 לקמן.

1 כל אחת מהן חייבין מלקות. וכך קבע הפרתו לכל מי
2 מהם פרשה בפני עצמה.
3 וכך ערוב וולתנו בכלל הזה ערוב שאין צריך להשיב
4 עליו; אף לא יהיה קל להשיב עליו בגלל עצם
5 ערובו לענינים הרי יש לתמה ולהתפלא על אדם המונה
6 מחייב מיתת בית דין כלם אחד אחד, ומחייב פרת
7 ומחייב מיתה מפלל מצות לא תעשה; אחר כך מונה גם
8 את הדברים שהזכרנו עליהם, שעליהם חייבים אותה
9 המיתה, בכלל מצות לא תעשה, כמו שמנה בעל הלכות
10 גדולות "המחלל את השבת" בכלל מחייב סקילה,
11 אחר כך מנה "לא תעשה פלמלאכה". ולא נשאר לנו
12 לומר אלא שהם חייבים בראשונה, בלי ספק, שקיום
13 הענשים מצות לא תעשה. ואם כן - איך מונים בהם (גם)
14 הענש וגם הדבר (האסור עצמו) שחייבים עליו אותו
15 הענש?! ויותר קשה מזה, שמנו בתוכן, כלומר בתוך
16 מצות לא תעשה, מחייב פרת שבהם אין מיתה; והם
17 מדמים, שחייב הפרת והענש על כך זו המצוה המנויה,
18 עד שבעל "ספר המצוות" (רב חפץ גאון) פרש זאת ואמר
19 בפרק הראשון, כשפסם מה שכלל אותו הפרק, דברים
20 בנסח זה: "וממנו שלשים ושנים ענינים שהודיענו, כי
21 הוא יתברך ויתעלה יבצע אותם (והן מוטלות, כביכול עליו)
22 ולא אנחנו, וכלם בטוחים". וזה שאמר "וממנו", כלומר
23 מן הענין שכולל אותו הפרק. ושלשים ושנים הענינים -
24 הם: עשרים ושלשה המחייבים פרת בלבד ותשעת מחייבי
25 מיתה בידי שמים כמו שמנה. וענין אמרו: "וכלם
26 בטוחים" - כלומר שהיא יתעלה הבטיח, שהוא יכיר
27 וימית זה. ואין ספק, שאדם זה לא נשאר אצלו הסברה
28 שמתרי"ג מצות חובה עלינו, אלא יש מהן שהן חובתנו אנו
29 ויש מהן שהן חובתו יתעלה, כמו שאמר ופרש, שהוא
30 יבצע אותן ולא אנחנו. והשם יודע ועד שכל זה לדעת
31 בלבול גמור, ואין צריך לדבר על זה בשום פנים, כי הם
32 דברים שבטולם ברור; אלא באה להם כלם טעות זו,
33 מפני שהם מונים את הענשים כמצות ונבוכים בכך: פעם
34 מונים אותם לבדם, ופעם מונים את הענש וגם את הדבר
35 שעליו חייבים אותו הענש, וקובעים את כל זה כמצות
36 לא תעשה בלי התבוננות. אבל סדר המנין הנכון הוא
37 מה שהזכרתי: שכל מי של על ענש הוא מצות עשה, ולפי
38 זה יהיה דין תשלומי גנב - מצות עשה, כי אנו נצטיינו
39 להטיל עליו סכום בשעור זה. ודין תוספת חמש - מצוה,
40 ודין חיוב חטאת קבועה - מצוה, ודין חיוב אשם ודאי -
41 מצוה, ודין חיוב אשם תלוי - מצוה; וקרן עולה ויורד
42 - מצוה; וכן לסקל ולשרף ולהרג ולתנוק ולתלות -
43 כל אחד מן הענשים האלה מצוה בפני עצמה, יתחייב בהן
44 מי שיתחייב; כשם שההלקאה פרצוה מצוה אחת, יתחייב
45 במלקות מי שיתחייב. - והו מה שרצינו להקדימו בכלל

46 בקרבנות, או בעבודות, או במיתות בית דין, או
 47 בסנהדרין, או בנביא ומלך, או במלחמת רשות - לא
 48 אצטרף לומר בהן: ומצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית,
 49 כיון שזה ברור לפי מה שהזכרנו. אבל מה שאפשר שיהא
 50 בו ספק או טעות, אעיר עליו בעזרת האל.
 51 ועתה אתחיל בזכרון פל-מצוה ומצוה בעזרת שדי.

יום שישי כ"ז כסלו ה'תשע"ה

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

52 המצוה הראשונה - היא הצווי שנצטוינו בידיעת
 53 [בהקמנת] האלקות, והוא: שגדע שיש שם עלה וסבה והוא
 54 הפועל לכל-הנמצאים, וזהו אמרו יתעלה: "אנכי ה'
 55 אלהיך" (שמות כ, ב. דברים ה, ו) וקסוף גמרא מכות (כג.)
 56 אמרו: "תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני. מאי קרא?
 57 תורה צוה לנו משה (דברים לג, ד) - כלומר: מנין תיר'ה,
 58 והקשו על זה ואמרו: "תורה בגמטריא הכי הוי? שש מאות
 59 וחד סרי הוי!". (שהרי תיר'ה בגימטריא תרי"א ולא תרי"ג)
 60 ובאה התשובה: "אנכי ה' אלהיך" ו"לא יהיה לך" מפי
 61 הגבורה (הקדוש ברוך הוא) שמעוים" (ולא מפי משה) הנה
 62 נתבאר לך, שאנכי ה' מקלל תרי"ג מצות, והוא הצווי לידע,
 63 כמו שבארנו.

64 הראשונה ממצות לא-תעשה - היא האזהרה שהזכרנו
 65 מלהעלות על דעתנו אלהות לזולתו יתעלה, והוא אמרו -
 66 יתרום מליחס לו אמירה (ארבע מלים אלה הם כעין מאמר
 67 המוסגר כיון שאמר "והוא אומר", הסתייג מיד ממושג אמירה
 68 כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא יהיה לך אלהים
 69 אחרים על פני" (שמות כ, א). וכבר נתבאר בסוף מכות (כג.)
 70 שלא זו היא מקלל תרי"ג מצות, והוא אמרם שם: "שש
 71 מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני וגו'",
 72 כמו שבארנו במצוה הראשונה ממצות עשה.

73 המצוה השנייה - היא הצווי שנצטוינו בידיעת היחוד,
 74 והוא: שגדע שפועל (בורא) המציאות וסבתו הראשונה
 75 הוא אחד, והוא אמרו יתעלה: "שמע ישראל ה' אלהינו
 76 ה' אחד" (דברים ו, ד). וברב המדרשות תמצא שהם
 77 אומרים: "על-מנת ליחד את-שמי, על-מנת ליחדני"
 78 והרבה גוון זה. כוננתם בדבר זה: שלא הוציאנו מבית
 79 עבדים ולא עשה עמנו מה-שעשה בעשית חסד והטבה,
 80 אלא בתנאי שנקבע בדעתנו שהוא אחד, לפי שאנו
 81 מחיבים בכך. ובהרבה מקומות אומרים (חכמים) 'מצות
 82 יחוד', וקוראים למצוה זו גם 'מלכות שמים', כי אומרים
 83 -) מתבטאים על פעולה מסוימת, שנעשית: כדי לקבל עליו
 84 על מלכות שמים, כלומר ההודאה ביחוד והאמונה בו.

1 עתה אתחיל להזכיר פל-המצות, מצוה מצוה, ואבאר
 2 אותן בדרך פרוש שם המצוה (מבלי להיכנס לפרטי
 3 ההלכות), כמו שהבטחנו בראשית דברינו (בהקדמה על
 4 מטרת הספר - שיעור א), לפי שזוהי מטרת המאמר. אף
 5 טוב בעיני להוסיף למטרה זו תוספת, והיא: לשאזכיר
 6 את-המצוה שיש עליה איזה ענש בעשה או בלא-תעשה,
 7 אזכיר ענשה ואמר: 'והעובר עליה - חייב מיתה, או כרת,
 8 או קרבן כף, או מלקות, או אחת ממיתות בית דין, או
 9 תשלומין'. וכל מה-שלא יזכר בו ענש מן-הענשים - תדע
 10 שאם היא ממצות לא-תעשה, הרי זה כמו שאמרו
 11 (תוספתא כריתות פרק א): "כעובר על מצות מלך", ולא
 12 עלינו להענישו. אבל מצות עשה כגון - הרי כל-מצוה מהן
 13 בשעה שעשיתה חובה, יש לנו להלקות בריצוה את-
 14 הנמנע מלעשותה עד שימות או יעשה, או יעבור זמן
 15 החיוב. כי מי שעבר ולא ישב בספקה, דרך משל, אין לנו
 16 להלקותו אחר סכות על עברתו - ודע זאת.
 17 ועוד: לשאזכיר את-המצות שאינן חובה על הנשים, בין
 18 עשה ובין לא-תעשה - אמר: וזו אינה חובה על
 19 הנשים. וידוע, שהנשים אינן דנות ולא מעידות ולא
 20 מקריבות קרבן בידיהן ולא נלקמות במלחמת רשות לא
 21 אצטרף לומר בה 'וזה אינה חובה על הנשים', כיון שזה
 22 רבוי דברים ללא צורך.
 23 ועוד: לשאזכיר את-המצות שאינן חובה אלא בארץ-
 24 ישראל, או בפני הבית, בין עשה ובין לא-תעשה
 25 - אמר: וזו אינה חובה אלא בארץ-ישראל או בפני הבית.
 26 וידוע גם-כן, שכל-הקרבנות אינם קרבים אלא במקדש
 27 ושהעבודה אסורה מחוץ לעזרה; וכן דיני נפשות אין
 28 דנים אותם אלא שיש מקדש. ולשון המכלתא: "מנין
 29 שאין ממיתין אלא בפני הבית? תלמוד לומר: מעם מזבחי
 30 תקחנו למות (שמות כא, יד) הא: אם יש לך בית - אתה
 31 ממית; ואם לאו - אין אתה ממית". ושם אמרו עוד:
 32 "מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח? תלמוד לומר: מעם
 33 מזבחי תקחנו למות". וכן ידוע שהנבואה והמלכות
 34 נסתלקו ממנו עד שגדל מן-החטאים שאנחנו מתמידים
 35 בהם - ואז יסלח לנו ה' וירחמנו, כמו שהבטיחנו,
 36 ויחזירנו, כמו שאמר על התורה הנבואה: "ויהי אחרי-כן
 37 אשפך את-רוחי על-כל-בשר ונבאו בניכם ובנותיכם"
 38 (יואל ג, א). ואמר על התורה המלכות והממשלה: "ביום
 39 ההוא אקים את-סכת דויד הנפלת וגדרתי את-פריציהן
 40 ויחזקתי אקים ובניתי כמי עולם" (עמוס ט, יא). גם ידוע
 41 שהמלחמה וכבוש הארץ לא יהיו אלא במלך ועל-פי
 42 סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו שאמר: "ולפני אלעזר
 43 הכהן יעמד" (יואל לו) - כשיצטרך לצאת למלחמה - רש"י
 44 במדבר כו, כא). ולפי שענינים אלו בלם מפרסמים אצל רב
 45 בני אדם, הרי פל-מצות עשה או לא-תעשה התלויה

יום שבת קודש כ"ח כסלו ה'תשע"ה

מצות עשה ג. ד. ט.

1 המצוה השלישית - היא הצווי שנוצטוינו על אהבתו
 2 ותעלה, והוא: שנתבונן ונסתפל במצותיו וצויו
 3 ופעולותיו, כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג
 4 - וזוהי תכלית האהבה המצוה. ולשון ספרי (דברים ו, ו)
 5 "לפי שגאמר 'ואהבת את ה' אלהיך' (שם ו, ה) יודע אני
 6 כיצד אהב את-המקום? תלמוד לומר: 'והיו הדברים
 7 האלה אשר אנכי מצוך היום על-לבבך' - שמתוך כך
 8 אתה מכיר מי שאמר והיה העולם". הגה בארנו לה,
 9 שעל-ידי ההתבוננות תבוא לידי השגה, וימצא לה
 10 התענוג ותבוא האהבה בהכרח. וכבר אמרו, שמצוה זו
 11 כוללת גם-כן, שנקרא את כל-בני האדם לעבודתו ותעלה
 12 ולאמונה בו, שכן אם אתה אוהב את-מי-שהוא, תהללנו
 13 ותשבחנו ותקרא בני-אדם לאהבתו - וזה על דרך המשל
 14 - כך אם תאהב את-ה' באמת במה שהגיע לה מהשגת
 15 אמתותו, הרי שאתה בלי ספק תקרא את-הפתיאים
 16 והסקלים לידעת האמת שאתה כבר יודע. ולשון ספרי
 17 (שם): "ואהבת את ה'" - אהבהו על הפריות כאברהם
 18 אביך, שגאמר "ואת-הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב,
 19 ה) כלומר: כמו שאברהם, לפי שהיה אוהב - כמו
 20 שהעיד הכתוב: "ורע אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח) קרא
 21 בעצם השגתו את-בני האדם לאמונה מרב אהבתו, כך
 22 תאהבהו עד שתקרא בני האדם אליו.

25 המצוה הרביעית - היא הצווי שנוצטוינו לקבוע בדתנו
 26 וראתו תעלה ומוראו, ובל נהיה שאננים ובוחטים
 27 (שולים ושקטים בלי שום דאגה על החטאים). - אלא נחוש
 28 לביאת ענשו בכל-עת, וזהו אמרו ותעלה: "את-ה'
 29 אלהיך תירא" (דברים ו, יג). ובגמרא סנהדרין (נו.) אמרו
 30 בדרך שקלא וטריא על דבריו ותעלה: "ונקב שם-ה' מות
 31 יומת" (ויקרא כד, טז): ואימא פרושי (אמור, אולי, ש"נוקב"
 32 שבפסוק, הכוונה בזה להוגה את שם השם במפורש), דקתיב:
 33 (ודוגמה לכך) "אשר נקבו בשמות" (במדבר א, יז)
 34 ואזהרתה מן "את-ה' אלהיך תירא"? - כלומר: זה
 35 שגאמר "ונקב שם-ה'" הוא שיזכיר את השם בלבד בלי
 36 שיברך. ואם תאמר: איזה עון יש בזה? נאמר, שהוא
 37 עובר על "את ה' אלהיך תירא" מפני שהוא מאבד את-
 38 היראה. פי מיראת ה' הוא, שלא יזכר שמו לבטלה.
 39 והיתה התשובה על שאלה זו ודחית דבר זה בכך
 40 שאמרו: "חדא - דבעינא שם בשם, ולכא", כלומר (טעם
 41 ראשון שאי אפשר לומר כן, הוא משום שיש דין שהמגדף אינו
 42 חייב עד) שיברך את-השם בשם, כמו שאמרו "יפה יוסי
 43 את-יוסי" (כלומר, עד שיוכיר שם השם ויקללו בשם השם,
 44 כגון יכה פלוני את פלוני, או יקלל שם פלוני את שם פלוני,

45 והזכיר שם יוסי רק לדוגמה). ועוד, "אזהרת עשה היא,
 46 וכל-אזהרת עשה לא שמה אזהרה". כלומר: זה שאמר
 47 "אזהרתה מן 'את-ה' אלהיך תירא" לא יתכן, לפי שזה
 48 צווי - והוא מצות עשה - ואין מזהירין בעשה. הגה
 49 נתבאר שזה שגאמר "את-ה' אלהיך תירא" - מצות
 50 עשה.

51 המצוה התשיעית - הצווי שנוצטוינו על קדוש השם,
 52 והוא אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב).
 53 וענין מצוה זו: שאנו מצוים לפרסם דת אמת זו ברבים,
 54 ושלא ירא בכך מהזק שום מזיק, עד שאפילו יבוא אלינו
 55 אנס עריץ (שליט תקיף וגבור) ויקרא אותנו לכפור בו
 56 ותעלה - לא נשמע לו, אלא נמסר את-עצמנו למות
 57 בהחלט; ולא נתן לו לחשב שפפרנו, אף שלבנו מאמין
 58 בו ותעלה. (שאפילו למראית עין בלבד אסור לכפור בקדוש
 59 ברוך הוא) וזו היא מצות קדוש השם שנוצטוו בה
 60 כל-בני-ישראל, כלומר: שנקמסר את-עצמנו למות בידי
 61 העריץ על אהבתו ותעלה והאמונה ביהודו, כמו שעשו
 62 חנניה מישאל ועזריה בימי נבוכדנאצר הרשע פשהכריח
 63 להשתתות לאלים, והשתחוו כל-בני אדם וישראל בכללם,
 64 ולא היה שם מקדש שם שמים. והיה בכך חרפה גדולה
 65 לישראל שאבדה מכלם מצוה זו, ולא היה שם מי שמקיים
 66 אותה אלא הפל פחדו (דניאל ג). ואין מצוה זו נוהגת אלא
 67 בכגון אותו המעמד העצום שבו פחדו כל-בני העולם,
 68 והיה חובה לפרסם יהודו ולהכריז עליו באותה העת.
 69 וכבר הבטיח ה' על-ידי ישעיהו, שלא תהיה חרפת
 70 ישראל גמורה באותו המעמד, ושיפיעו בהם בחורים
 71 באותו המעמד הקשה, שלא ירחיעם המות, ויפקירו דמם
 72 ויפרסמו את-האמונה ויקדשו את-ה' ברבים, כמו שאנו
 73 ותעלה על-ידי משה רבנו, והוא אמרו: "לא-עפתה יבוש
 74 יעקב ולא עתה פניו יחורו. פי בראתו ילדיו מעשה ידי
 75 בקרבן יקדישו שמי והקדישו את-קדוש יעקב ואת-אלהי
 76 ישראל יעריצו" (ישעיה כט, כב-ג). ולשון ספרא (אמור ט,
 77 ה): "על-מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים -
 78 על-מנת שתקדשו את-שמי ברבים". ובגמרא סנהדרין
 79 (לג): אמרו: "בן-נח מצוה על קדוש השם, או אינו
 80 מצוה? תא שמע (בא נשמע, תשובה לשאלה): שבע מצות
 81 נצטוו בני נח. ואי איתא (ואם תאמר שנצטוו גם על קדוש
 82 השם) - תמניא הו" (יש שמונה ולא שבע)! הגה נתבאר
 83 לה, (מזה שדנו בגמרא אם גם בן נח נצטווה על זה, ואם זה
 84 נכלל בכלל ב"שבע מצוות בני נח" אם לא, משמע) שהיא
 85 מכלל מספר המצוות שהן חובה על ישראל, והביאו
 86 ראיתם על מצוה זו ממה שגאמר: (ויקרא כב, לב)
 87 "ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכבר נתבאר דיני מצוה
 88 זו בפרק ז' מסנהדרין.

מלכים ב כה היח

ה וירדפו חיל־כְּשָׁדִים אַחַר הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁגּוּ אֹתוֹ בְּעַרְבוֹת יַרְחוֹ וּבְלַחֲחִילוֹ נָפְצוּ מֵעֲלוֹ: ו וַיִּתְּפְשׂוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ אֶל־מֶלֶךְ בְּבֵל רַב־לַתָּה וַיְדַבְּרוּ אֹתוֹ מִשְׁפָּט: ז וְאֶת־בְּנֵי צְדָקָהוּ שָׁחַטוּ לְעֵינָיו וְאֶת־עֵינָיו צְדָקָהוּ עָזַר וַיֹּאסְרֵהוּ בְּנַחֲשָׁתִים וַיִּבְאֵהוּ בְּבֵל: ס ה וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשַׁבְּעָה לַחֲדָשׁ הָיָה שְׁנַת תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ נְבֻכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ־בְּבֵל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים עֶבֶד מֶלֶךְ־בְּבֵל יְרוּשָׁלַם: ט וַיִּשְׂרֹף אֶת־בֵּית־יְהוָה וְאֶת־בַּיִת הַמֶּלֶךְ וְאֶת כָּל־בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־כָּל־בַּיִת גָּדוֹל שָׂרָף בְּאֵשׁ: י וְאֶת־חֹמֹת יְרוּשָׁלַם סָבִיב נָתְצוּ כָּל־חֵיל כְּשָׁדִים אֲשֶׁר רַב־טַבָּחִים: יא וְאֶת יֵתֵר הָעַם הַנְּשָׂאָרִים בְּעִיר וְאֶת־הַנְּפִלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עַל־הַמֶּלֶךְ בְּבֵל וְאֶת יֵתֵר הַהֶמְזֵן הַגָּלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים: יב וּמִדַּלַּת הָאָרֶץ הַשְּׂאִיר רַב־טַבָּחִים לְכַרְמִים וּלְגִבִּים (וּלְגִבִּים קרי'): יג וְאֶת־עַמּוּדֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר בֵּית־יְהוָה וְאֶת־הַמְּכֹנֹת וְאֶת־יֵם הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר בְּבַיִת יְהוָה וַיִּשְׂאוּ אֶת־נַחֲשֹׁתָם בְּבֵלָה: יד וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיַּעֲלִים וְאֶת־הַמְּזֻמְרוֹת וְאֶת־הַכְּפֹת וְאֶת כָּל־כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר יִשְׂרָתוּ־בְכֶם לָקְחוּ: טו וְאֶת־הַמַּחְתּוֹת וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת אֲשֶׁר זָהָב וְזָהָב וְאֲשֶׁר־כֶּסֶף כֶּסֶף לָקַח רַב־טַבָּחִים: טז הָעַמּוּדִים | שְׁנַיִם הֵים הָאֶחָד וְהַמְּכֹנֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבַיִת יְהוָה לֹא־הָיָה מִשְׁקָל לְנַחֲשֶׁת כָּל־הַכְּפִלִים הָאֵלֶּה: יז שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת | הָעַמּוּד הָאֶחָד וְכִתְרַת עָלָיו | נַחֲשֶׁת וְקוֹמַת הַכְּתֵרַת שְׁלֹשׁ אַמָּה (אַמּוֹת קרי) וַיִּשְׁבְּכָה וְרַמְנִים עַל־הַכְּתֵרַת סָבִיב הַכָּל נַחֲשֶׁת וְכֹאֲלֵה לְעַמּוּד הַשֵּׁנִי עַל־הַשְּׁבֻכָה: יח וַיִּקַּח רַב־טַבָּחִים אֶת־שָׂרִיָּה כֹהֵן הָרִאשׁ וְאֶת־צַפְנִיָּהוּ כֹהֵן מִשְׁנֵה וְאֶת־שְׁלֹשֶׁת שְׂמָרֵי הַסֶּף:

רש"י

(ו) וידברו אתו משפט. נתווכח עמו על השבועה: (ז) ואת כל בית גדול. בתי כנסיות שמגדלין בהן תורה ותפלה ובתי השרים (ראה מגילה כו א): (יא) ואת הנופלים. ששמעו לקול נבוכדנצר ויצאו אליו מן העיר, כמו (דברי הימים א יב כ א): בלכתו אל צקלג נפלו

עליו ממנשה וגו': (יב) וליוגבים. חופרי הארץ, לשון יקבים, שהם חפירות בקרקע: (יז) וקומת הכותרת שלש אמות. ובתחלת הספר (מלכים א ז טו) הוא אומר: חמש אמות. ושם ישבתי את המקראות: ושבכה. קופי"א בלע"ז, כמין כובע: וכאלה. רמונים:

מצודת ציון

(ה) נפצו. נתפזרו: (ו) ויתפשו. אחוז בחזקה: (ז) בנחשתים. בשלשלות נחשת: (י) נתצו. שברו וכתתו: (יא) הנופלים. הם היוצאים מעצמן, למסור עצמן ולשכון בינותם, וכן (ירמיהו לו א): אל הכשדים אתה נופל: ההמון. העם הרב: (יב) לכורמים. לעבוד הכרמים: וליוגבים. ענין בורות, כמו (לעיל ג טו): עשה הנחל הזה גבים גבים, ורוצה לומר: לעבוד השדות בחפירות ובורות. או הוא כמו ליוקבים, מלשון יקב היין, כי גיכ"ק מתחלף, ורוצה לומר, לדרוך ולהמשיך היין אל היקב: (יג) בית ה'. בבית ה': המכונות. הם כני ובסיסי הכיורות: ים. כעין גיגית גדולה, עשויה לרחוץ בה: (יד) הסיירות. הקדרות: היעים. המכבדות והמגרפות, עשויים לגרוף בהם הדשן: המזמרות. כלי זמר: הכפות. הבזיכים: (טו) המחתות. כלים לחתות בהן האש: המזורקות. הספלים: (יז) ושבכה. עשויה היא כרשת: ורמונים. עשויים מנחושת: (יח) כהן הראש. זה כהן גדול: משנה. שני לו, זה הסגן: שומרי הסף. הם השוערים, כי מזוות השער יקרא סף, כמו (יחזקאל מ ז): וסף השער:

מצודת דוד

(ה) וירדפו. אמרו רבותינו ז"ל שברה דרך מערה ההולכת עד ערבות יריחו, ונודמן צבי הולך מעל המערה, ורדפו הכשדים אחר הצבי, ובבואם לפתח המערה מצאו את המלך יוצא ותפשוהו: (ו) רבלתה. כי בהאריך ימי המצור הלך נבוכדנצר לרבלה: משפט. התווכח עמו על מה שמרד בו ועבר על שבועתו כמו שנאמר בדברי הימים (ב לו א): (ח) תשע עשרה. כי בעת שכבש את יהויכין היה ח' למלכו, וצדקיהו מלך י"א שנה, הרי י"ט ובסוף ירמיהו נאמר ח', ורצה לומר: לכבוש יהויקים בראשונה, שהיתה בשניה למלכות נבוכדנצר: רב טבחים. שר על ההורגים במצות המלך: (ט) בית גדול. הוא פירש על מה שאמר כל בתי ירושלים, לומר שהם כל בית אדם גדול אשר בירושלים, ואותם לבד שרף ולא זולתם: (י) אשר רב טבחים. אשר עם רב טבחים: (יא) הנשארים. אשר לא נהרגו: ואת יתר ההמון. הנשארים בכל ערי יהודה: (יד) אשר ישרתו בס. העשויים לעבוד ולשרת בהם בבית המקדש: (טו) אשר זהב זהב וכו'. רצה לומר בין של זהב בין כסף, הכל לקח: (יז) שמנה עשרה אמה וכו'. כבר נתבאר ענינם במלכים א בסיפור מלאכתו, ואין צורך אם כן בהשגחה

הנה: וכאלה. מספר הרמונים שהיו באחד, היו בשני:

משלי א א-ט

א מְשָׁלִי שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: ב לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה: ג לְקַחַת מוֹסֵר הַשְּׂכַל צַדִּק וּמִשְׁפָּט וּמִיֹּשְׁרִים: ד לִתֵּת לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה לְנַעַר דַּעַת וּמִזְמָה: ה יִשְׁמַע חֲכָם וְיוֹסֵף לְקַח וְנָבוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה: ו לְהַבִּין מִשָּׁל וּמְלִיצָה דְבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם: ז יִרְאֵת יְהוָה רֵאשִׁית דַּעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר אוֹיְלִים בָּזוּ: ח שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאַל־תִּפְשֵׁן תוֹרַת אֲמֹךָ: ט כִּי | לוֹיֵת חֵן הֵם לְרֵאשִׁיךָ וְעֵנְקִים לְגִרְגְרוֹתֶיךָ:

רש"י

ונכריה על הבלי מצרים נאמר הרי המשל ואף המליצה שהוציא משלו בלשון אשה הבן בה והזהר מאשה זרה (ס"א זונה): דברי חכמים וחידותם. דורשי רשימות מקרא מלא וחסר רמז דמיון וחידה: (ז) יראת ה' ראשית דעת. ע"כ פ"י לצורך מה עשה שלמה הספר הזה ועתה מתחיל הספר יראת ה' ראשית דעת, היא תרומת עיקר הדעת והיא תהיה לך הראשונה לדעת לפני חכמתך הקדם ליראה אם יוצרך והיא תתן בלבך לעשות בחכמה ובדעת כי האוילים אשר אינם יראים את ה' הם בוזים את החכמה ואת המוסר: (ח) שמע בני מוסר אביך. מה שנתן הקב"ה למשה בכתב ועל פה: אמך. אומתך כנסת ישראל כמו (יחזקאל יט) מה אמך לביאה והם דברי סופרים שחדשו והוסיפו ועשו סייגים לתורה: (ט) לוית חן. חבור של חן הם לראשך כלומר התורה והמוסר יהיו לראשך לוית חן וכענקים של עדי זהב יהיו: לגרגרותיך. לצוארך ועל שם שהקנה עשויה טבעות טבעות קורא הצואר בלשון רבים:

מצודת ציון

(ג) לקחת. ענין ידיעה ולימוד כמו לקח טוב נתתי לכם (לקמן ד): (ד) ערמה. ענין התחכמות כמו ערום יערים הוא (ש"א כ"ג): ומזמה. ענין מחשבה כמו זממה שדה ותקחהו (לקמן לא): (ה) תחבולות. עניינו דקות העיון כמו ובתחבולות עשה מלחמה (לקמן כ): יקנה. מצינו לשון קנין אף אם אין שם מוכר כמו קונה שמים וארץ (בראשית יד) ורבים כמוהו: (ו) ומליצה. עניינו אמרים צחים המקובלים על הלב: וחידותם. עניינו דברים סתומים קשי ההבנה: (ז) אוילים. ר"ל רשעים כי אין אדם עובר עבירה א"כ כנס בו רוח שטות: (ח) תטוש. ענין עזיבה כמו כי לא יטוש ה' את עמו (ש"א יב): תורת. ענין לימוד והוראה: (ט) לוית. ענין חיבור ודיבוק כמו הפעם ילוח אישי (בראשית כ"ט): וענקים. עניני עדי הצואר כמו ולבד מן הענקות (שופטים ח): לגרגרותיך. מלשון גרון וצואר:

ר"ל הדברים האלה נאמרים על שני דרכים להבין את המשל ר"ל מה שהמשיל אל המליצה וגם את המליצה עצמה כשאומר במליצה להשמר מזונה ואמורה להמשיל על אפיקורסות הנה יש להבין בה להיות נזהר גם מאשה זונה ולתוספת ביאור אמר דברי חכמים וחידותם ר"ל הדברים האמורים בפה מלא והרמוזים בדרך חידה: (ז) יראת ה'. עתה החל לדבר דבריו ואמר יראת ה' וכו' ר"ל בראשית לימוד הדעת יקנה יראת ה' כי הלא אוילים ורשעים בזו את החכמה והמוסר ואם לא יקנה יראת ה' בראשיתם מה תועלת בלימודה הלא יבזה אותה וימאס בה: (ח) שמע. קבל מוסר מאביך כי בוודאי חפץ הוא בתקנתך: תורת אמך. מה שאמך מלמדתך: (ט) כי לוית חן. המוסר והלימוד הזה הם לראשך חיבור של חן ועדי ענקים סביב לצואריך:

(א) משלי. כל דבריו דוגמות ומשלים משל התורה באשה טובה ומשל העובדי גלולים באשה זונה: (ב) לדעת חכמה ומוסר. המשלים האלו אמר להודיע לבריות (חכמה ומוסר) שיהיו עמלים בתורה שהיא חכמה ומוסר ובינה: (ג) צדק ומשפט ומשרים. צדק, צדקה מממונו: ומשפט. לשפוט אמת: ומשרים. היא הפשרה דרך חלק ומישור שוה לזה ולזה: (ד) לתת לפתאים ערמה. משלים אלו אמר קהלת לקנות בהם הפתאים ערמה, לנער דעת, וגם לנער המנוער מכל לימוד שלא למד עדיין כלום: מזימה. מחשבת עצה: (ה) ישמע חכם. המשלים הללו: ויוסף. על חכמתו: לקח. לימוד: חכם. זה בעל השמועה: ונבון. מוסיף על ידיעת חכם שיוודע להבין דבר מתוך דבר ומוסיף על שמועתו: (ו) להבין משל ומליצה. שיתנו לב להבין במקראות שני הדרכים המשל והמליצה שבינו את מה המשיל למליצה ואף מן המליצה לא יסורו לבם שגם היא צריכים להבין כשאמר להצילך מאשה זרה

מצודת דוד

(א) משלי שלמה. ר"ל אלה הם המשלים אשר אמר שלמה כי את התורה המשיל לאשה טובה וכן ברוב הדברים אחז בדרך משל: (ב) לדעת. תועלת הדברים להודיע לבני אדם חכמה ומוסר ואחז במשל למען הבין הזולת דברי בינה כי הוא מבוא גדול לקנות ההבנה: (ג) לקחת. ללמוד מוסר מתוכם: צדק. היא עבודת האלהים: ומשפט. מה שבין אדם לחבירו: ומשרים. בדבר המדות והנהגת האדם: (ד) לתת. הדברים הנאמרים פה יועילו לתת לשוטים התחכמות להסיר הפתיות מלבם: לנער. למי שהוא רך בשנים אשר יעשה מעשיו בבלי דעת ובלי מחשבה קדומה הדברים ההם יועילו לקנות דעת ומחשבה ר"ל מעתה יחשוב בדבר עד לא יעשנה: (ה) ישמע חכם. ר"ל וגם לחכם יועילו הדברים כי כשישמעם יוסיף עוד ללמוד מדעתו והנבון יקנה ע"י תחבולות והם דברים עמוקים בעיון רב בדקות המחשבה: (ו) להבין משל ומליצה.

י מנע טמא מת, שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו, והכניס ראשו לאויר התנור טהור – בטמאהו. וטהור שהיה אכלין ומשקין לתוך פיו, והכניס ראשו לאויר התנור טמא – בטמאו. היה אוכל דבלה פירים מסאבות, הכניס ידו לתוך פיו לטול את הצרור – רבי מאיר מטמא; רבי יהודה מטהר; רבי יוסי אומר: אם הפך – טמא; אם לא הפך – טהור. היה פגדיון לתוך פיו – רבי יוסי אומר: אם לצמא – טמא.

יא האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור – טמא, שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון. היתה גורפתו והפה הקוץ ויצא ממנה דם, או שנככת ונתנה אצבעה לתוך פיה – נטמא.

פירוש ברטנורא

י מנע טמא מת. אדם שנגע בטמא מת ונעשה ראשון, דממא מת הוא אב הטומאה ועושה הנוגע בו ראשון, ומשקין שבתוך פיו מטמאין את התנור כשנכנסו לאוירו. ואע"ג שהוא עצמו אינו מטמאו דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, הרי זה אומר מטמאוך לא מטמאני ואתה מטמאני, כדתנן במסכת פרה דרבנן גזרו על המשקים שיהיו מטמאים כלים, גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרין במסכת שבת. ואוכלים דנקט הכא, כדי נסבא. שהרי אין אוכל מטמא כלי, אלא משקים בלבד מטמאים כלים. וקפיצת פיו אינה מצלת, דאין צמיד פתיל מציל על הטומאה שבתוכו מלטמא אחרים כדתנן לעיל, ובר מן דין הא תניא בתוספתא דכלים הכל מצילים מיד כלי חרס אפילו כלי גללים וכלי אדמה חוץ מן האדם. הלכך, טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנור שהוא טמא, נטמאו. דאין האדם מציל בצמיד פתיל מיד כלי חרס: בידיה מסאבות. ידים שהם שניות לטומאה ופוסלות את התרומה: הכניס ידו לתוך פיו. לטול את הצרור שבפיו, או כל מידיו: ר' מאיר מטמא. הרבילה. לפי שהידים מסאבות טמאו את הרוק להיות תחלה מפני שהוא משקה, והרוק טמא את הרבילה, דראשון עושה שני בחולין: ורבי יהודה מטהר. סבר כל זמן שלא יצא הרוק מן הפה לא חשיב משקה: ורבי יוסי מטמא. כשהיפך הרבילה מצד זה לצד זה בתוך פיו, שנעקר הרוק, ומטהר בלא היפך, שכל זמן שלא נעקר לא נחשב משקה. והלכה כר' יוסי:

יא האשה שנטף חלב מדדיה. והיא טמאה, וחלב הנוטף מדדיה הוי כמשקה שנגע בה ונעשה תחילה: שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון. ואע"ג דחלב הנוטף מדדיה שלא לרצונה הוי, ולא נחא לה, אפילו הכי נטמא התנור. דלענין הכשר ורעים דוקא בעינן דניחא ליה, אבל לא לטמא: היתה גורפתו. שהיתה גורפת התנור הטמא להוציא אפרו: והכה קוץ ויצא ממנה דם. ודם המכה חשיב משקה: ונתנה אצבעה לתוך פיה. כדרך הנכיים באצבעם שנותנים אצבעם בפיהם: נטמא. גרסינן. כלומר נטמא התנור מחמת הרוק והדם:

משניות מבווארות – קהתי

כפיו וזה משקית את צמאנו, טמא – אם הכניס ידו לתוך פיו ליטול את הפונדיון, נטמא הרוק מחמת ידו, והרוק טמא את הרבילה שבפיו, לפי שהרוק המתרבה מחמת הפונדיון חשוב משקה.

באור משנה יא

האשה – שהיא טמאה, שנטף חלב מדדיה – והרי דינו כמשקה שנגעה בו, שהוא נעשה ראשון לטומאה, שכל הטמאים דינם הוא, שהמשקים היוצאים מהם כמשקים שהם נוגעים בהם (טבול יוס ב, א; רמב"ם הל' אבות הטומאה י, ד), ונפל – החלב, לאויר התנור – אף על פי שהיה זה שלא לרצונה, טמא – התנור, שהמשקה – שהוא טמא, מטמא לרצון ושלא לרצון – יש מבארים, משנתנו באה להשמיע, שאף על פי שהחלב שבדדיה חשוב כמחומר, והרי נטף מהם שלא לרצונה, מכל מקום חשוב משקה להיטמא מחמתה; וכן אף על פי שנפל לתנור שלא לרצונה, הריהו מטמא את התנור מגזירת חכמים, שמשקה טמא מטמא לרצון ושלא לרצון (תפארת ישראל; יחשנה אחרונה). היתה – האשה הטמאה, גורפתו – גורפת את התנור, להוציא ממנו אפרו, והפה הקוץ ויצא ממנה דם – והרי דם המכה חשוב משקה, ונטמא מחמת האשה, או שנככת – נכוותה מהרמץ, ונתנה אצבעה לתוך פיה – כדי להקר את הכויה, וכשהוציאה אצבעה מפיה, הרי נטמא הרוק שבאצבעה, ונטמא – התנור שגרפתו מחמת הדם שיצא ממנה או מחמת הרוק שבאצבעה.

בארנו את הסיפא, שמדובר בה באותה האשה שנוכרה ברישא, היינו באשה טמאה, כמו שמשמע מפשט לשון המשנה, ומהגירסא שלפנינו: נטמא וכן פירשהו מפרשים אחרים (הר"ש; הראב"ש; הראב"ד; תפארת ישראל ועוד). לפי פירוש זה מוסיפה אמנם המשנה להשמיענו גם בסיפא שמשקה טמא מטמא לרצון ושלא לרצון. אבל הרמב"ם גורס בסיפא: ונטמא, ולפי זה הוא מפרש, שמדובר בה באשה שטורה שהיא גורפת תנור טמא, ואוכלים של תרומה בפיה, ובאה המשנה ללמדנו שאם הכה אותה הקוץ ויצא דם מאצבעה ונתנה אצבעה לתוך פיה למצוץ את הדם, או שנכוותה ונתנה אצבעה בפיה להקר את הכויה, נטמא התרומה שבפיה מחמת הדם או מחמת הרוק (עיין הל' טומאת אוכלין טו. ז. ועיין השגת הראב"ד שם: ועיין תפארת ישראל, בנע"ו ו"משנה אחרונה" על משנתנו, שמדובר שם שנים שיטתו של הרמב"ם).

באור משנה י

מנע טמא מת – אדם שנגע במי שנטמא במת, והרי הוא ראשון לטומאה, שכן טמא מת הוא אב הטומאה, שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו – היינו בתוך פיו, הכניס ראשו לאויר התנור טהור – לתוך החלל של תנור טהור, טמאהו – המשקים שבפיו שנטמאו מחמתו טמאו את התנור כשנכנסו לאוירו; ואמנם האדם עצמו אינו מטמא את התנור, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, וזה אינו אלא ראשון לטומאה, אבל המשקים שבתוך פיו מטמאים את התנור, שגזרו חכמים על המשקים שיהיו מטמאים כלים משום משקים של זב וזבה שהם אב הטומאה. ומה שנקטה המשנה גם אוכלים משום סיפא הוא (עיין "תפארת ישראל", שניא לז, כי מה שנקטה המשנה "אוכלים" משום רבותא הוא. אף על פי שהיו המשקים מעורבים באוכלים בתוך פיו...). וטהור שהיה אכלין ומשקין לתוך פיו, והכניס ראשו לאויר התנור טמא – לאוירו של תנור טמא, ונטמאו – האוכלים והמשקים שבפיו מחמת טומאת התנור. ואין קפיצת פיו של האדם מצילה על האוכלים והמשקים משום צמיד פתיל, ואף אינם נחשבים כבלועים (תוספתא), שמה שבתוך פיו של האדם גלוי הוא לעיני טומאה (יחשנה אחרונה). היה אוכל דבלה – תאנים דרוסות ודבוקות, פירים מסאבות – בידיים שהן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה, הכניס ידו לתוך פיו לטול את הצרור – שהיה בתוך הרבילה, או כל דבר אחר, רבי מאיר מטמא – את הרבילה, לפי שהידים טמאו את הרוק שבפיו להיות ראשון לטומאה, כדין משקים, והרוק מטמא את הרבילה, שראשון עושה שני לטומאה; רבי יהודה מטהר – את הרבילה, שלדעתו כל זמן שלא יצא הרוק מן הפה אינו חשוב משקה. רבי יוסי אומר: אם הפך – את הרבילה בפיו, קודם שהכניס ידו לתוכו, ועל ידי כך נעקר הרוק ממקומו, טמא – הרוק, ומטמא את הרבילה, שהואיל ונעקר הרוק נעשה משקה; אם לא הפך – את הרבילה בפיו, טהור – שכל זמן שלא נעקר הרוק לא נחשב משקה. היה פגדיון לתוך פיו – פונדיון הוא מטבע (1/12 מדינה). רבי יוסי אומר: אם לצמא – אם הוא מחזיק את הפונדיון בפיו מפני שהוא צמא, שכן על ידי המטבע מתרבה רוק

פ ר ק ת ש י ע י

א מחט או טבעת שנמצאו בנחשתו של תנור, נראין אָבֵל לא יוצאין, אם אופה את הפֶּצֶק והוא נוגע בהן – טמא. באיזה פֶּצֶק אָמְרוּ? בַּפֶּצֶק הַבִּינוּנִי. נמצאו בטפלת התנור מִקֵּף צְמִיד פְּתִיל, אם בטמא – טמאין; ואם בַּתְּהוֹר – תְּהוֹרִים. נמצאו במגופת החבית, מַצְדִּיהָ – טמאים; מִכְנָגָד פִּיהָ – תְּהוֹרִים. נראין בתוכה, אָבֵל לא לאוירה – תְּהוֹרִין. שוקעים בתוכה, ותחתיהם פקלפת השום – תְּהוֹרִין.

ב חבית שהיא מלאה משקין תְּהוֹרִין ומניקית בתוכה, מִקְפֵת צְמִיד פְּתִיל ונתונה באהל המת – בית שמאי אומרים: החבית והמשקין תְּהוֹרִין, ומניקית טמאה. ובית הלל אומרים: אף מניקית תְּהוֹרִה. חזרו בית הלל להורות בדבר בית שמאי.

פירוש ברטנורא

ט א מחט או טבעת. טמא: שנמצאו בנחשתו של תנור. ברצפת הקרקע שהתנור מחובר בה: נראין. בתנור: אבל לא יוצאין. בחלל התנור. כגון שבלועים בעובי הרצפה של הקרקע ונראין באוירו של תנור אבל אין בולטין לתוכו: אם אופה הוא את הפֶּצֶק. אם בשעה שמדביק הפת לתוכו נוגע הפֶּצֶק במחט או בטבעת, נחשב כאוירו של תנור וטמאוהו. ואם לאו, מהור, דתוכו כתב רמנא, והאי לאו תוכו הוא. וכגון שהיו שם בלועים ברצפה קודם שחיברו התנור שם, דאם הכניסו אותם דרך פיו של תנור, משכנסו לאוירו נטמא התנור: בַּפֶּצֶק הַבִּינוּנִי. לא שבלילתו רכה, שירד למטה לסדקין. ולא שבלילתו קשה, שאינו נדבק: בטפלת התנור. היא הטפילה של מיט שעושים סביב התנור לעבותו כדי שחזיק חומו: מוקף צְמִיד פְּתִיל. ומנה באוהל המת: בטמא. אם התנור טמא: טמאים. המחט והטבעת הנמצאים בטפילה של תנור: ובתהורם תְּהוֹרִים. דכיון שהתנור מוקף צְמִיד פְּתִיל וניצול, גם הם ניצולים עמו, דבטילי לגבי טפילה: נמצאו במגופת החבית. בטיט שרנולין לעשות בו כיסוי על פי החבית: מצדיתה. של חבית: טמאים. שאין צדי החבית צריכים לטיט: מכנגד פיה. אם המחט והטבעת נמשכים כנגד פי החבית: תְּהוֹרִין. ובלבד שיהיו בתוך הטיט של מגופה ולא יכנסו לאויר החבית. ואע"פ שהם נראים מתוכה, הואיל ואין נכנסין לאוירה תְּהוֹרִין: שוקעים בתוכה ותחתיהן בקליפת השום. אם היה בין המחט והטבעת ובין אויר החבית מוציאה דקה כקליפת השום, שנמצא שהן בלועים לתוך המגופה ואין נכנס לאויר החבית כלל, תְּהוֹרִים, דבטילי לגבי המגופה. אבל אם נכנסים לתוך החבית, טמאים, שאין צמיד פתיל מציל באוהל המת אלא על כלי חרס ואוכלים ומשקים, דברים שאין להם טהרה במקוה, אבל על כלי מתכות כגון מחט וטבעת שיש להן טהרה במקוה, אין צמיד פתיל מציל בהן, הלכך אם נכנסים בתוך אויר החבית, שאין בטילים לגבי מגופה, אין ניצולים בצמיד פתיל. כך נראית עניני פירוש משנה זו. ורבתי לא פירשה כך. ופירושם לא ידעתי להעמידו מכיון ולכן לא כתבתי:

ב ומניקית בתוכה. כמין קנה חלול עשוי ממתכת. שנותנים ראשו אחד בנקב החבית ומוציין בפיו מראשו השני ויוצאין כל המשקין שבחבית דרך אותה מניקת: החבית והמשקין תְּהוֹרִים ומניקית טמאה. החבית של חרס, ומניקת שבתוכה של מתכת. הלכך החבית והמשקין שאין להם טהרה במקוה, ואי

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

המוקפת צמיד פתיל ועומדת באוהל המת, מַצְדִּיהָ – בצידי המגופה ולא כנגד פי החבית, טְמָאִים – המחט והטבעת, לפי שהחבית אינה צריכה לטיט שבצידי המגופה, ואין הטיט שם נחשב כחבית עצמה, הלכך אין הצמיד פתיל של החבית מציל על המחט והטבעת המונחות בתוך אותו הטיט שבצידי המגופה; מִכְנָגָד פִּיהָ – אבל אם המחט או הטבעת מונחות במגופה כנגד פי החבית, תְּהוֹרִים – שהואיל והצמיד פתיל של החבית מציל על המגופה, לפיכך ניצולות אף המחט או הטבעת שבמגופה, שבטילות הן לגבי המגופה. ואפילו נִרְאִין בַּתּוֹכָה – אם המחט והטבעת נראות בתוך המגופה, אָבֵל לא לַאֲוִירָה – שלא הגיעו לאויר המגופה, היינו לאויר החבית, תְּהוֹרִין – שהואיל ואינן נכנסות לאויר החבית הרי הן ניצולות בצמיד פתיל של החבית יחד עם המגופה; וכן אם שוקעים בתוכה – שהמחט או הטבעת שוקעות במגופה, ותחתיהם פקלפת השום – אבל שכבת טיט דקה בעוביה של קליפת השום מכסה אותן, אף על פי שהן בולטות לתוך חלל החבית, מכל מקום הואיל והן עדיין בתוך המגופה, תְּהוֹרִין – שנחשבות הן כחלק מן המגופה, אבל אם הן יוצאות לאויר החבית, ואינן מכוסות, הרי הן טמאות, לפי שנחשבות כמונחות בתוך החבית, ואינן ניצולות בצמיד פתיל, שאין צמיד פתיל מציל על כלי מתכת.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

חבית – של חרס, שהיא מלאה משקין תְּהוֹרִין ומניקית בתוכה – שפופרת של מתכת, שמוציאים דרכה את המשקים מן החבית על ידי מציצה ושאיבה, והחבית מִקְפֵת צְמִיד פְּתִיל ונתונה באהל המת – באוהל שהמת מוטל בו, בית שמאי אומרים: החבית והמשקין תְּהוֹרִין – שהצמיד פתיל מציל עליהם מן הטמא והמניקית טמאה – שאין כלי מתכת ניצול בצמיד פתיל. ובית הלל אומרים: אף מניקית תְּהוֹרִה – שכלי חרס המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו, בין על אוכלים ומשקים ובין

מחט או טבעת – שנטמאו בטמאת מת ונעשו אב הטמאה, שנמצאו בנחשתו של תנור – ברצפת הקרקע שהתנור מחובר בה, נראין – בתנור, אָבֵל לא יוצאין – שאינן בולטות לתוך חלל התנור, כגון שבלועות ברצפה של קרקעית התנור, אם אופה את הפֶּצֶק והוא נוגע בהן – אם בשעה שמדביק את הפֶּצֶק בתנור, נוגע הפֶּצֶק במחט או בטבעת, טמא – התנור, שמקום זה של המחט והטבעת נחשב עוד כ"תוכו" של התנור. אבל אם אין הפֶּצֶק נוגע בהן, התנור תהור, שמקום זה אינו נחשב כתוך התנור. במה דברים אמורים? כשהיו בלועות בקרקע קודם שחיברו את התנור שם, אבל אם נכנסו דרך פיו של התנור, הרי משכנסו לאוירו ונטמא התנור. באיזה פֶּצֶק אָמְרוּ – שאם הוא נוגע בהן, התנור טמא? בַּפֶּצֶק הַבִּינוּנִי – שאינו רך עד שישקע עמוק לתוך הגומא, ולא קשה עד שאינו שוקע כלל. נמצאו – המחט או הטבעת, בטפלת התנור – בשכבת הטיט שסביבו מבחוץ; ומדובר כאן במחט וטבעת טהורות; מִקֵּף צְמִיד פְּתִיל – היינו שהתנור מוקף צמיד פתיל ועומד באוהל המת, אם בטמא – אם התנור טמא, טמאין – המחט או הטבעת, שהואיל והתנור טמא אינו מציל עליהן בצמיד פתיל; וְאִם בַּתְּהוֹר – אם התנור היה טהור, תְּהוֹרִים – שהואיל והתנור מוקף צמיד פתיל, הריהו מציל את עצמו ואף על המחט או הטבעת המונחות בטפילה המחוברת לו; ואף על פי שאין צמיד פתיל מציל על כלי מתכת, מכל מקום כאן הצמיד פתיל של התנור מציל על המחט או הטבעת, לפי שבטילות הן לגבי הטפילה, וכשם שניצולים התנור והטפילה כך ניצול כל מה שמונח בטפילה. יש מפרשים: אם בטמא – שנטמא התנור באוהל המת, כגון שהצמיד פתיל שעליו לא היה כראוי, טמאין – המחט והטבעת שבתוך הטפילה; ואם בטהור – שהיה הצמיד פתיל עליו כראוי, והואיל והתנור טהור, אף המחט והטבעת המובלעות בטיט שעל גביו טהורות (דב"ט). נמצאו – המחט או הטבעת, במגופת החבית – בכיסוי של חרס שעל פי החבית,

ג השרץ שנמצא למטה מנחשתו של תנור – טהור, שאני אומר: חי נפל ועכשיו מת. מחט או טבעת שנמצאו למטה מנחשתו של תנור – טהור, שאני אומר: שם היו עד שלא פא התנור. נמצאו באפר מקלה – טמא, שאין לו במה יתלה.

ד ספוג שפלע משקין טמאין ונגוב מבחוץ, ונפל לאויר התנור – טמא, שסוף משקה לצאת. וכן חתיכה של

פירוש ברטנורא

מטרת להו והם של עם הארץ לא אתי חבר לאשתמושי בהו, שהרי הם כדלים ממעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא, לא גורו בהו רבנן, ונצולים בצמיד פתיל, אבל מניקת של מתכת שיש לה טהרה במקוה, אם טהרנה אתי חבר לאשתמושי בה, שישאלנה מעם הארץ ויטבילנה ויעריב שמשוה וישתמש בה, כסבור אין בה אלא משום מנע טמא, והוא לא ידע שהיתה באוהל המת וצריכה הואה שלישי ושביעי, ואע"פ שהיתה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל, אין צמיד פתיל של כלים של עם הארץ מצוילין מן הטומאה אצל חבר, שכל כליו של עם הארץ הם בחזקת טומאה אצל חבר וכלי טמא אינו מצויל בצמיד פתיל, שאין מצויל בצמיד פתיל אלא כלי חרס הטהור בלבד. ואילו באו חכמים לגזור שלא יציל שום כלי חרס של עם הארץ בצמיד פתיל, לא היו עמי הארצות מקבלין מהן, לפי שהן סבורין שהן בקיאין ושומרין כליהן במהרה. הלכך בכלי חרס ואוכלים ומשקין שאין להן טהרה במקוה, כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי עם הארץ אומרים להן טהורים הן וישתמשו בהן הן שמוחקין כליהן בחזקת טהורים, ואין לחוש שמא ישאל החבר מהן, שהרי הן אצלו בחזקת טמאין ואין להן טהרה עולמית, אבל בכלי שטף דאיכא למיחש שמא ישאל החבר מהם ויטבילם וישתמש בהם בלא הואה שלישי ושביעי, עשו דין שהו לכל ואמרו דאין כלי שטף ניצול בצמיד פתיל: **ובית הלל אומרים אף מניקת טהורה.** קודם ששמעו מעמן של בית שמאי לא היו יודעים מפני מה אוכלים ומשקין שבתוך צמיד פתיל טהורין וכלי מתכת טמאים, ולאחר ששמעו מעמן כדפרשינן חזרו להורות כדברי בית שמאי:

ג למטה מנחשתו של תנור. רצפה שמושבינן שם התנור. שהתנור עשוי כמין קריה גדולה שאין לה שולים, ומתקנים לו רצפה בקרקע ומושבינן אותו שם, ואותה רצפה היא נחשתו של תנור: **חי נפל.** ולא נטמא התנור. דאי מת נפל, היה התנור מיטמא באויר כשנפל דרך פיו של תנור. והא דלא תלינן שמא שם היה קודם שהושיבו שם התנור, לפי שלפעמים נמצא השרץ לח וניכר שמחדש מת והתנור יש ימים מרובים שהושיבו שם, והשתא אי אפשר לומר שהשרץ קדם שם לתנור, דא"כ מחוס האש היה נשרף ונעשה אפר, אלא תלינן שמא חי נפל, ודרך שרצים לעשות חפירות בקרקע להטמן שם לפיכך נמצא למטה מנחשתו: **שם היו עד שלא בא התנור.** קודם שהושיבוהו שם ולא ראה אויר התנור: **באפר מקלה.** באפר שנעשה מחמת שריפת האש. והיינו למעלה בחלל התנור. ומשום דאשכחן עפר דאקרי אפר והכא באפר של שריפה משתעי, משום הכי תנא אפר מקלה לשון קלוי באש:

ד ונפל לאויר התנור טמא. דמשקין טמאין מטמאין כלי. ואע"פ שהמשקין בלועין לתוך הספוג, כפלוטים דמו, לפי שספוג עשוי להכניס ולהוציא בו: **וכן חתיכה של לפת ושל גמיי.** הוה כספוג. לפי שבגמיי בודקין בו את היין והיו גם הוא עשוי להכניס ולהוציא כספוג. ואין הלכה כר' שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

חבר, אף בית שמאי מודים, שהיא מצילה אף על המניקת (הר"ש: הרא"ש). ברם, משנתנו מתפרשת על ידי הרמב"ם בדרך אחרת לגמרי, והיינו שאף המניקת היא של חרס, אלא שמקצתה בולטת חוץ לחבית, ולפיכך אינה ניצולת (עיין ה"ל סומאת מת כ"ג. ו. ועיין שם השגות הראב"ד).

באור משנה ג

השרץ שנמצא למטה מנחשתו של תנור – למטה מקרקעיתו, **טהור** – התנור, **שאני אומר: חי נפל** – השרץ נפל לתוך התנור בהיותו חי, והרי שרץ חי אינו מטמא, **ועכשיו מת** – כשהוא למטה מקרקעיתו ולא באווירו של התנור, והרי שלא נטמא התנור. **מחט או טבעת** – הטמאות טומאת מת, **שנמצאו למטה מנחשתו של תנור** – כמו שבארנו לעיל, **טהור** – התנור, **שאני אומר: שם היו עד שלא פא התנור** – המחט או הטבעת היו מונחות במקום זה קודם שהעמד כאן התנור, ולא היו באווירו, ולא טימאוהו. **נמצאו** – המחט או הטבעת, **באפר מקלה** – באפר השרוף, ואפילו למטה מנחשתו של תנור (הגרא"ע על פי התוספתא). **טמא** – התנור, **שאין לו במה יתלה** – כדי לטהרו, שאין לומר שהיו שם קודם שהעמד שם התנור, שאם כן היו נמצאים תחת האפר, ולא בתוכו. ויש מפרשים: נמצאו באפר מקלה – שהוציאו מן התנור, והרי בכגון זה אי אפשר לומר שלא היו באווירו, הלכך טמא (הרא"ש).

באור משנה ד

ספוג שפלע משקין טמאין ונגוב מבחוץ, ונפל לאויר התנור – אף על פי שהמשקים בלועים לתוך הספוג, **טמא** – התנור, מחמת המשקים הטמאים, **שסוף משקה לצאת** – מן הספוג, הלכך חשובים המשקים כאילו יצאו, ומשקים טמאים מטמאים כלים. יש מפרשים, שכוונת המשנה היא, לפי שהספוג עשוי להכניס ולהוציא, דהיינו שקולטים על ידו משקים וחוזרים וסוחטים אותם, הלכך אינם חשובים כבלועים, אלא כפלוטים, ומטמאים את התנור. **וכן חתיכה של לפת ושל גמיי** – שבלעה משקים טמאים ונפלה לאוויר התנור, טמא התנור, לפי שאף בלפת ובגמיי משתמשים כמו בספוג לקלוט על ידם משקים ואחר כך לסחטם, הלכך המשקים שבלעו דינם

על כלים שונים. **הןרו בית הלל להורות קדבתי בית שמאי** – במסכת עדיות (א, יד). מבואר טעמם של בית שמאי, מפני שחבית זו, כשהיא של עם הארץ, הרי היא טמאה, שהואיל ואין עם הארץ בקי בהלכות טומאה וטהרה, לפיכך בין כלים ובין אוכלים ומשקים שלו בחזקת טמאים הם, והרי אין כלי חרס מצויל בצמיד פתיל אלא כשהוא טהור, אבל לא כשהוא טמא. ואמנם החבית והמשקים החרסים שאף אם הם של עם הארץ הרי טהרתם אינה אלא לעם הארץ עצמו, שכן החבר, שהוא בקי בדיני טומאה וטהרה ונוהר בהם, אינו משתמש ממילא לא באוכלים ומשקים של עם הארץ ולא בכלי חרס שלו, שבחזקת טמאים הם אצלו ואין להם טהרה. אבל כלי מתכת שיש להם טהרה במקוה, רגיל החבר לשאול אצל עם הארץ, שכן הוא מטבילים ומשתמשו בהם, ואין חוששים שמא נטמאו בטומאת המת וצריכים הזאה ממי אפר הפרה ביום השלישי וביום השביעי, שכן נאמן עם הארץ לומר, שלא נטמאו במת. מכאן, אם נטהר כלי מתכת בצמיד פתיל, הרי כשיבוא החבר לשאול אותם מעם הארץ, יאמר לו עם הארץ שלא נטמאו בטומאת המת, מאחר שיודע הוא שכלי חרס שלו הציל עליהם בצמיד פתיל, וישתמש בהם החבר לאחר טבילתם, ובאמת הרי כלי חרס זה לא הציל עליהם, מכיון שטמא הוא, ואין כלי טמא חוצץ בפני הטומאה, והרי שטעונים הם הזאה בשלישי ובשביעי. לפיכך גזרו בית שמאי, שאין כלי מתכת ניצול בצמיד פתיל, ואפילו בכלי חרס שהוא בחזקת טהור, שכן אגב כלי חרס של עם הארץ גזרו על כלי חרס בכלל. וזהו ששינונו כאן, שבית שמאי אומרים: החבית והמשקין טהורין והמניקת טמאה. ואמנם קודם ששמעו בית הלל את טעמם של בית שמאי, נחלקו עליהם ואמרו, שאף המניקת טהורה, שכן מן התורה מצויל כלי חרס בצמיד פתיל על כל מה שבתוכו, ואף על כלי מתכת; אבל לאחר ששמעו את טעמם של בית שמאי, חזרו בית הלל להורות נבית שמאי, שאין כלי מתכת ניצול בצמיד פתיל, ולכן החבית והמשקים אמנם טהורים, אבל המניקת טמאה.

בארנו, שבית שמאי גזרו על כל חבית של חרס משום חבית של עם הארץ. וכן פירשו הרמב"ם ״המאירי״ במסכת עדיות (ועיין כאן ״משנה אחרונה״). אבל יש מפרשים, שאין מדובר כאן אלא בחבית של עם הארץ, אבל בחבית של

לפת ושל גמיו. רבי שמעון מטהר בשני אלו.

ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאים, ונפלו לאויר התנור, הסק התנור – טמא, שסוף משקה לצאת. וכן בגפת חדשה, אבל בישנה – טהור. ואם ידוע שיצא מהן משקין, אפילו לאחר שלש שנים – נטמא.

ו הגפת והזנין שנעשו במטהרה והלכו עליהם טמאים, ואחר כך יצאו מהן משקין – טהורים, שמתחלתן נעשו במטהרה. פוש שבלע את הצנורא, מלמד שבלע את הדרך, לבנה שבלעה את הטבעת, והן טהורים, וכן נכנסו לאהל המת – נטמא; הסיטן הזב – נטמא; נפלו לאויר התנור טהור – טמא; נגע בהן של תרומה – טהור.

פירוש ברטנורא

ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאים. כגון עביט של מימי רגלים של זב ושל זבה שנשבר וחרסין בלעו מימי רגליהם. ומיירי כגון שהדוחים במים שלש פעמים שלא נשאר בהן משקה טמא. דאי לא הריחום, נטמא התנור מחמת המשקים הדבוקין בדפנותיו כאילו הן בעין; שסוף משקה לצאת. כלומר, דרך משקה לצאת ע"י ליבון החרסין, וכיון שהיו אלו החרסין בתנור בשעת הפיקו יצאו המשקין מהן ונטמאו התנור מאוירו: גפת. פסולת של זיתים לאחר שהוציאו שמן: חדשה. תוך שנים עשר חודש: ישנה. לאחר שנים עשר חודש, דבסמא יצא כל המשקה שבהן:

ו והלכו עליהן טמאים. בני אדם טמאים: טהורים. שלא נטמאו בדריסתן, כיון שלא נקרא עליהם שם טומאה בעולם: פוש. פלך שהאשה טוהה בו ויש ברזל עקום בראשו ושמור צנורא, ופעמים נשקע הברזל בתוך העץ וכולו מכוסה בעץ: מלמד. מקל ארוך ובראשו כעין מסמר דק, ומדריכים בו הפרה לתלמיה, לכך הוא קרוי מלמד הבקר. והמסמר שבראשו קרוי דרבן, כמו דברי חכמים כדרכונות (קהלת י"ב א'): ולבינה שבלעה את הטבעת. שגבל המכעת במיט הלבינה ונצפרה עמה כבבשן: נכנסו לאהל המת. כשהן בלועים וממונים בתוך הכוש או בתוך המלמד או בתוך הלבינה: נטמאו. שאין מציל באוהל המת וכן מיד כלי חרס אלא כלי שיש לו תוך, והוא לא דמי אלא לעצם כשעורה הכרוך בסוב: הסיטן הזב. אע"פ שלא נגע בהן אלא שהכריען: נטמאו. שהוא מטמא בהיסט. אפילו המוקף צמיד פתיל מיטמא בהיסט, כל שכן האי: נגע בהן ככר של תרומה. כשהן בלועין: טהור. הככר. ואע"פ שהוא של

משניות מבוארות – קהתי

היינו לאחר שנים עשר חודש מזמן שנעצרו (תוספתא), טהור – התנור, שודאי כבר נתייבשו כל המשקים שבה. ואם ידוע שיצא מהן משקין, אפילו לאחר שלש שנים – אפילו נפלה לתוך התנור לאחר שלוש שנים, נטמא – התנור, כשהוסק. משנתנו נקטה שלוש שנים, לפי שיש דעה בתוספתא, שלאחר שלוש שנים, שוב אין הרטיבות שבה חשובה משקה, ובאה משנתנו להשמיע, שאם ידוע שיצא ממנה משקה, אפילו לאחר שלוש שנים הרי זה חשוב משקה.

ב אור משנה ו

הגפת – פסולת של זיתים, שנשתיירה לאחר עצירתם בבית הבר, והצנין – פסולת של ענבים שנשתיירה לאחר דריכתם בגת, שנעשו במטהרה – שנעצרו או נדרכו על ידי אנשים טהורים ובכלים טהורים, והלכו עליהם טמאים – אנשים טמאים, ואחר כך יצאו מהן משקין – ויש שאין גורסים "ואחר כך", אלא "ויצאו מהן משקין". כלומר שעל ידי הליכת הטמאים על הגפת והזנין יצאו מהם משקים, טהורים – שהגפת והזנין אינם מקבלים טומאה, ואף המשקים שיצאו מהם בהליכתם של הטמאים עליהם לא נטמאו, שאין משקים נטמאים אלא כשהם יוצאים לרצון, ואילו המשקים הללו יצאו שלא לרצון, שלא נתכוונו הטמאים כלל להוציא משקים, ומשקים היוצאים שלא לרצון אינם חשובים משקים ואינם מקבלים טומאה ("אליהו ובא"); וכל זה, משום שמתחלתן נעשו במטהרה – אבל אם נעשו מתחלתן בטומאה, שנעצרו או נדרכו על ידי אנשים טמאים, ואחר כך הלכו בני אדם טמאים על הגפת והזנין יצאו מהם משקים, המשקים טמאים, לפי שהמשקים היוצאים עכשיו בהליכת הטמאים עליהם, כבר יצאו לרצון בשעת העצירה והדריכה ונטמאו, וכשחזרו ונבלעו בגפת או בזנין, שוב לא פקעה טומאתם מהם, והם הם המשקים החוזרים ויוצאים עכשיו. פוש – מוט של הפלך שהנשים טוות בו, שבלע את הצנורא – זו של ברזל שבראשו, שנשקע הו בתוך הכוש ונבלע בו, מלמד – מקל ארוך שהחורש מכונן ומדריך בו את השוורים בחרישה, ולכן הוא נקרא "מלמד הבקר" (שופטים ג, לא), שבלע את הדרך – את המסמר שבראשו, לבנה שבלעה את הטבעת – שנשטה מאצבעו של מגבל הלבינה; ויש מפרשים שהיו נוהגים לעשות סימן בטבעת על כל לבינה ("העודן"). והן טהורים – הצנורא, הדרבן והטבעת היו טהורים: נכנסו לאהל המת – הכלים הללו, נטמאו – אף על פי שהם בלועים בכוש, במלמד ובכלבינה,

כפלוטים, ומטמאים את התנור. רבי שמעון מטהר בשני אלו – בלפת ובגמיו, לפי שאינם עשויים להוציא את המשקים שבלעו כמו בספוג. ואין הלכה כרבי שמעון.

ב אור משנה ה

חרסין שנשתמש בהן משקין טמאים – והרי המשקים בלועים בתוך החרסין, ונפלו לאויר התנור, אם הסק התנור, הריהו טמא – מחמת המשקים הטמאים שבתוך החרסין, שסוף משקה לצאת – מן החרסין, כשיתלבנו, הלכך המשקים מטמאים את התנור.

במסכת נידה (טב, ב) נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן בענין משנתנו: לדעת ריש לקיש אין מדובר במשנתנו אלא במשקים קלים, שאינם אב הטומאה, כגון שהחרסין הם מעביט של מי רגלים של אדם שנטמא במת או בשרץ, הלכך אם הוסק התנור, הריהו טמא, ואם לא הוסק, הריהו טהור; אבל במשקים חמורים, כגון שהחרסין הם מעביט של מי רגלים של זב או של זבה, שהם אב הטומאה, אפילו לא הוסק התנור, הרי הוא טמא, שהואיל והמשקים יכולים לצאת על ידי היסק, אין דינם כבלועים. ולדעת רבי יוחנן מדובר במשנתנו בין במשקים קלים ובין במשקים חמורים, שאף במשקים חמורים, אין התנור טמא אלא אם כן הוסק, שאז יוצאים המשקים ומטמאים את התנור. אבל אם לא הוסק התנור, דינם של המשקים כטומאה בלועה, וטומאה בלועה אינה מטמאה. ברם, רב פפא מסיק שם בענין משקים חמורים, שאם אינם יכולים לצאת, ואינו מקפיד שיצאו, אף ריש לקיש מודה שדווקא אם הוסק טמא, אבל אם לא הוסק טהור; ואם המשקים יכולים לצאת, ומקפיד שיצאו, אף רבי יוחנן מודה, שאפילו לא הוסק התנור, הריהו טמא; לא נחלקו אלא בכגון שיכולים לצאת ואינו מקפיד שיצאו, שריש לקיש סובר, והואיל ויכולים לצאת, אף על פי שאינו מקפיד שיצאו, הרי הם מטמאים את התנור; ורבי יוחנן סובר, אף על פי שאינו מקפיד שיצאת, מכל מקום הואיל ואינו מקפיד שיצאו, אינם מטמאים את התנור עד שיוסק ויצאו. והלכה כרבי יוחנן (עין רמב"ם הל' כלים יד, ו). ברם, במשקים קלים הכל מודים שאפילו יכולים לצאת ומקפיד עליהם שיצאו, אינם מטמאים עד שיוסק התנור. וכן בגפת חדשה – בפסולת של זיתים לחה שנשתיירה לאחר שנעצרו בבית הבר בטומאה, והרי בלעה הגפת את המשקים שנטמאו, אם נפלה לתנור והוסק, נטמא התנור, שודאי יצאו המשקים שבגפת לתוך התנור וטימאוהו. אבל בישנה – בגפת ישנה שנפלה לתוך התנור,

ז סרידה שהיא נתונה על פי התנור מקף צמיד פתיל, נסדק מן התנור לסרידה – שעורו מלא פי מרדע, שלא נכנס; רבי יהודה אומר: נכנס. נסדקה סרידה – שעורו כמלא פי מרדע נכנס; רבי יהודה אומר: שלא נכנס. הנה עגל, אין רואין אותו ארף, אלא שעורו כמלא פי מרדע נכנס.

ח תנור שנקב מעינו – שעורו מלא כוש, נכנס ויוצא, דולק; רבי יהודה אומר: שלא דולק. נקב מצדו – שעורו כמלא כוש, נכנס ויוצא, שלא דולק; רבי יהודה אומר: דולק. רבי שמעון אומר: מן האמצע – נכנס, מן הצד – אינו נכנס; וכן היה אומר במגופת החבית שנקבה, שעורה מלא מצה שניה של שיפון, מן האמצע –

פירוש ברטנורא

תרומה ושני פוסל בו. ואפילו הברזל הבלוע הוא אב הטומאה לא אמרין נעשה העין המכסה אותו ראשון או שני ויהיה הכבר שלישי ונפסל, אבל מטמאים את התנור ואע"פ שהן בלועין, לפי שהתנור מטמא מאוירו ואפילו לא נעשה הטומאה בו, וטומאה בלועה מטמאתו כדפרישנא בפרקין דלעיל:

ז סרידה. כמין עריבה קטנה שהנחתום משתמש בה, והיא פשוטה ואינה מקבלת טומאה: שהיא נתונה על פי התנור. וממורחת בטיט כדי להקיף בצמיד פתיל ולא יטמא התנור באוהל המת: נסדק מן תנור לסרידה. היינו שנסדק המירוח: מלוא פי מרדע שלא נכנס. המרדע הוא מלמד הבקר, ויש בחוקפו טפח ועביו שליש טפח, שכל שיש בעביו טפח יש בחקיפו שלשה טפחים. ושעור הסדק כשנסדק המירוח, לרבנן מלוא פי המרדע בשוה, ואע"פ שאין הנקב גדול שיכנס פי מרדע כמלואו, הואיל ושוה הסדק מלוא פי המרדע אין כאן צמיד פתיל, ולר' יהודה לעולם היו צמיד פתיל עד שיהיה הסדק גדול שיכנס בו פי המרדע: נסדקה סרידה עצמה. לרבנן קיל מכשנסדק המירוח, ולרבי יהודה קיל כשנסדק המירוח מנסדקה סרידה עצמה. ואין הלכה כר' יהודה:

ח שנקב מעינו. עין של תנור, הוא הנקב שעושים בו כדי שיצא ממנו העשן. ומרחו עינו בטיט וסתמוהו וניקב אח"כ במקום המירוח: נכנס ויוצא דולק. שהנקב רחב והכוש נכנס ויוצא בריוח: ניקב מצדו. של עין: וכן היה אומר במגופת החבית. וכן היה ר' שמעון אומר בכל הני, דדינן מן האמצע נכנס

משניות מבוארות – קהתי

בסדק שבמירוח מאשר בסדק שבסרידה. הנה עגל – היה הסדק עגול, אין רואין אותו ארף – פסיקה זו אינה מובנת, וכל המפרשים מתקשים ונדחקים בפירושה; והרש"ש כותב, שנראה לו לפרש: היה עגול – היינו כדורי, רחב למעלה וצר למטה, אין רואין אותו ארוך – כאילו היה שווה למטה כלמעלה, אלא שעורו כמלא פי מרדע נכנס – שאם הסדק גדול עד שיכול להיכנס לתוכו מלוא פי המרדע, הרי התנור יוצא מדין צמיד פתיל.

באור משנה ח

תנור – המוקף צמיד פתיל, שנקב מעינו – מן העין של התנור, הוא החור העשוי בו, כדי שיצא דרכו העשן (עין לעיל ת, ז); אם היה החור מרוח וסתום בטיט, וניקב במקום המירוח, שעורו – שיעור הנקב, כדי שיבטל דין צמיד פתיל מהתנור, מלא כוש – כרוחב הכוש של הפלך, נכנס ויוצא, דולק – שהנקב יחא רחב עד שיוכל הכוש להיכנס ולצאת בו בריוח כשהוא דולק ולא יכבה. רבי יהודה אומר: שלא דולק – שיעור הנקב כמלוא כוש נכנס ויוצא בלבד, ולא צריך שיהא עובר בו כשהוא דולק. נקב – התנור, מצדו – של העין, היינו בדופן העין, שלא במקום המירוח, שעורו – של רוחב הנקב, כוש, נכנס ויוצא, שלא דולק – שיהא הנקב רחב רק כשיעור שיוכל הכוש, שלא דולק, להיכנס ולצאת בו. רבי יהודה אומר: דולק – הנקב בצידו אינו מוציא את התנור מדין צמיד פתיל, אלא אם כן הוא רחב כשיעור שיוכל הכוש להיכנס ולצאת בו בריוח כשהוא דולק (עין "תפארת ישראל", בועה, ומשנה אחרונה, בענין טעם המחלוקת). רבי שמעון אומר: מן האמצע – אם ניקב מאמצע העין, היינו במקום המירוח, נכנס – שיעור הנקב כדי שייכנס בו הכוש, שלא דולק; מן הצד – ואם ניקב מן הצד של העין, היינו בדופן העין, אינו נכנס – שיעור הנקב כמלוא כוש שאינו נכנס לנקב אלא שווה לו (עין במפרשים, שמביאים בזה פירושים שונים). נקן הנה אומר – רבי שמעון, במגופת החבית שנקבה: שעורה מלא מצה שניה של שיפון – כעובי הקשר השני בקנה שגדל בו שיפון, שכן קנה זה עשוי קשרים קשרים שאינם שווים זה לזה בעוביים, ושיערו חכמים, שצריך שיהא הנקב רחב כעובי הקשר השני של הקנה (שהוא פחות מעוביו של הקשר התחתון, ויתיר על עוביו של הקשר שלמעלה ממנו) כדי להוציא את החבית מדין צמיד פתיל; והיה רבי שמעון אומר: מן האמצע – אם ניקבה מגופת החבית מן האמצע, נכנס – שיעור הנקב כמלוא הקשר השני בקנה של שיפון

שאינם מקבלים טומאה, משום שאין להם בית קיבול, מכל מקום אינם ניצולים מן הטומאה, שהואיל והם כלים שהוא צריך להם, הרי בודאי מקפיד עליהם להוציאם, ואף יכול הוא להוציאם, הלכך אינם חשובים כבלועים (ראב"ד; "משנה אחרונה"; עין במפרשים שמביאים טעמים אחרים, אבל כולם מוקשים). הסיטון הנהב – שהניען ממקומו, נטמא – שלגבי היסט הזב אפילו בלוע וצמיד פתיל אינם מצילים. נפלן לאויר התנור טהור – לאחר שנטמא באוהל המת, טמאהו – מהטעם שבארנו לעיל, שאינם כבלועים ("משנה אחרונה"). נגע פהן כפר של תרומה, טהור – הכיכר, שהרי לא נגע בדברים הטמאים שהם בלועים, והכוש והמלמד והלבינה עצמם שבלעום אינם טמאים, כמו שבארנו לעיל. ואמנם לגבי התנור, אינם חשובים כבלועים ומטמאים אותו, לפי שהתנור מיטמא מאוירו, וכיון שאינם כבלועים, הרי היו באויר התנור, אבל לגבי טומאת מגע הרי הכוש והמלמד והלבינה מפסיקים בין הדברים הטמאים שבתוכם ובין הכיכר, הלכך הכיכר טהור ("אליהו ובא").

באור משנה ז

סרידה – כמין עריבה קטנה שהנחתום משתמש בה, והיא פשוטה ואינה מקבלת טומאה, שהיא נתונה על פי התנור מקף צמיד פתיל – שהסרידה מחוברת ככסוי לתנור וממורחת בו בטיט, ועל ידי כך נמצא התנור מוקף צמיד פתיל; והוא עומד באוהל המת, נסדקה מן התנור לסרידה – היינו שנסדק המירוח שבין התנור לסרידה, שעורו – שיעור הסדק, כדי שיבטל דין צמיד פתיל מהתנור, מלא פי מרדע – כעוביו של המרדע, הוא מלמד הבקר, שעביו שליש טפח (ר"ש; עין רמב"ם שמופוש, שמלא פי המרדע הוא טפח). שלא נכנס – אף על פי שמלוא פי המרדע אינו יכול להיכנס לסדק מכל מקום אם הסדק שווה בדיוק למלוא פי המרדע, אין התנור חשוב עוד מוקף צמיד פתיל וטמא; רבי יהודה אומר: נכנס – דווקא אם הסדק גדול עד שמלוא פי מרדע נכנס לתוכו, אז יוצא התנור מדין מוקף צמיד פתיל, אבל אם הסדק הוא פחות משיעור זה, עדיין חשוב התנור מוקף צמיד פתיל. נסדקה סרידה – עצמה, שעורו כמלא פי מרדע נכנס – אם הסדק גדול, שיכול ליכנס לתוכו מלוא פי המרדע, יוצא התנור מדין צמיד פתיל. רבי יהודה אומר: שלא נכנס – אפילו אין מלוא פי מרדע נכנס לסדק, אלא שהסדק שווה בצמצום למלוא פי מרדע, בטל מהתנור דין צמיד פתיל. תנא קמא מקל בסדק שבסרידה מאשר בסדק שבמירוח, ואילו רבי יהודה מקל

נִכְנֵס, מִן הַצֵּד – אֵינוֹ נִכְנֵס; וְכֵן הָיָה אוֹמֵר בְּחֻצְבֵּים גְּדוֹלִים שֶׁנִּקְבּוּ, שְׁעוֹרֵם מְלֵא מִצֵּה שְׁנִיָּה שֶׁל קִנְיָה, מִן הָאֲמֻצֵּעַ – נִכְנֵס, מִן הַצֵּד – אֵינוֹ נִכְנֵס. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְנָן שֶׁנַּעֲשׂוּ לִיּוֹן, אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ לִשְׂאֵר מִשְׁקִין, אֲפִילוּ כֹּל שֶׁהוּא – טְמֵאִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְנָן שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ בִּידֵי אָדָם, אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ בִּידֵי אָדָם, אֲפִילוּ כֹּל שֶׁהוּא – טְמֵאִים. נִקְבּוּ, הֶעֱשׂוּ לְאֶכְלִין – שְׁעוֹרֵן בְּיֹתִים. הֶעֱשׂוּ לְמִשְׁקִים – שְׁעוֹרֵן בְּמִשְׁקִים. הֶעֱשׂוּ לְכָד וְלְכָד – מִטְּוִילִים אוֹתוֹ לְחַמְרוֹ בְּצִמִּיד פְּתִיל וּבְכוֹנֵס מִשְׁקָה.

פ ר ק ע ש י ר י

א אלו פלים מצילין בצמיד פתיל: פלי גללים, פלי אבנים, פלי אדמה, פלי חרס, וכלי נתר, עצמות הדג ועורו, עצמות חיה שפנים ועורה, וכלי עץ הטהורים. מצילים בין מפיהם, בין מצדיהן, בין יושבין על שוליהן, בין מטיין

פירוש ברטנורא

ומן הצד אינו נכנס. ואין הלכה כר' שמעון: מלוא מיצה שניה של שיפון. מלוא קשר שני של קנה של שיפון. שהשני דק מן הראשון ועבה יותר מן השלשה, שהקנה עב מלמטה ומתדקדק ועולה. שיפון, וינ"א בלע"ז: לשאר משקין. כגון שמן דבש וחלב: אפילו כל שהן טמאים. אפילו נקב כל שהן אין מצילין בצמיד פתיל וטמאים: שלא נעשו בידי אדם. שלא נקבו במתכוין אלא מאליהן: ניקבו העשוי לאוכלים שיעורו בזיתים. השתא מידי בשנפתח הכלי עצמו וניקב. וכל הקד שיעורים דלעיל כשנפתחה סתימה שבפתחו: שיעורן בזיתים. אם נפתח כמוציא זית בעי מירוח, ובפתוח מכאן לא בעי מירוח. ובמרא במסכת שבת (צג.) מוכיח דכלי גדול שניקב כמוציא רמון וכלי קטן שנפתח ברובו אין מירוח וסתימה מועילין בו, ושוב אינו מציל בצמיד פתיל כיון דבטל מתורת כלי. ואם מירוחו נעשה כאוכלים שנבלן בטיט שאין הטיט מציל: שיעורן במשקין. ככונס משקה: העשוי לכד ולכד. למשקין ולאוכלין: מטילין אותו לחומר. ואם ניקב בכונס משקה אינו מציל בצמיד פתיל עד שיומרח:

י אלו בלים. כלי גללים. של צפוני בקר: פלי אבנים ופלי אדמה. דכל הני אין להם טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, ולכך מצילין בצמיד פתיל. ואע"ז דכל כלי פתוח, בכלי חרס משתעו קרא, בכלי שטומאה קודמת לפתחו דהיינו כלי חרס שטומא מאויר, מכל מקום שאר כלים נמי מביטין שמצילים, מדכתיב וכל: ועצמות הדג. אם עשה כלי מעצמות בריות שבים, מצילים. לפי שאין מקבלים טומאה, כדתנן לקמן בפרק י"ז כל שבים טהור. וכל כלים מעצמות העוף טהורים, דכתיב (במדבר ל"א) וכל מעשה עוים, פרט לעופות: כלי עץ הטהורים. כגון כלים גדולים הבאים במדה שמוחזקים ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש, דלא מקבלי טומאה. דבעינן דומיא דשק שמיטלטל מלא וריקן, וכיון שהם גדולים כל כך אין מיטלטלים מלאים, ומצילים

משניות מבוארות – קהתי

משקה בלבד, אין הכלי מציל בצמיד פתיל.

במפרשים מבואר, שבכל שיעורי הנקבים ששנינו בפרקנו, לא בא התנא אלא להשיעור, שאם הנקב פחות מהשיעור, אף על פי שלא סתמו, הכלי מציל בצמיד פתיל, אבל כל שהנקב כשיעור, אין הכלי מציל בצמיד פתיל, אלא אם כן מירח וסתם את הנקב. ואפילו הנקב גדול מהשיעור מועילה בו סתימה. ברם, כלי קטן שנפתח ברובו או כלי גדול שניקב כמוציא רמון, אין מירוח וסתימה מועילים בו, כדי להציל בצמיד פתיל, מאחר שכבר בטל מתורת כלי, והרי זה כאוכלים שגיבילם בטיט, שאין הטיט מצילם.

באור משנה א

פרק זה מוסיף לטסק בפרטי הדינים של צמיד פתיל.

אלו פלים – המפורטים להלן, מצילין בצמיד פתיל – על מה שבתוכם מלהיטמא, כשהם באוהל המת: פלי גללים – כלים שנעשו מגללי בקר, פלי אבנים, פלי אדמה – שנעשו מטיט ולא נצרפו בכבשן; כל הכלים הללו אינם מקבלים טומאה כלל, ולפיכך מצילים הם בצמיד פתיל על מה שבתוכם; פלי חרס, וכלי נתר – שדינם ככלי חרס, שאינם מקבלים טומאה מגביהם, כמו ששנינו לעיל (ב, א), עצמות הדג ועורו – כלים הנעשים מעצמות הדג או מעורו, עצמות חיה שפנים ועורה – כלים הנעשים מעצמות חיה שבים או מעורה, שכלים אלו אינם מקבלים טומאה, וכלי עץ הטהורים – אלו שאינם מקבלים טומאה, כגון כלים גדולים המחזיקים ארבעים סאה בלח, היינו שנפתחם הוא אמה על אמה ברום שלוש אמות, שהואיל ואין אדם יכול לטלטלם כשהם מלאים, אינם מקבלים טומאה, שחכמים דרשו, שאין כלי מקבל טומאה אלא כשהוא דומה לשק המיטלטל מלא וריקן; ויש מפרשים, כגון פשוטי כלי עץ המשמשים מכסה לכלים שנימנו לעיל (רמב"ם), כל הכלים הללו מצילים – בצמיד פתיל, בין מפיהם – שהצמיד פתיל על פיהם, בין מצדיהן – שניקבו בצדיהם והקיפום צמיד פתיל, בין יושבין על שוליהן – על תחתיתם, בין מטיין על צדיהן – אם היו באוהל המת הרי הם מצילים על מה שבתוכם מן הטומאה. היו כפופים על פיהן – ומירח את פיהם בטיט על הקרקע, מצילים כל שמתחתיהן עד הטהורם – על כל הנמצא בקרקע שמתחתיהם, היינו בין על הדברים

שנכנס לנקב; מן הצד – ואם ניקבה מן הצד, אינו נכנס – שיעור הנקב כמלוא הקשר שאינו נכנס לנקב, אלא שווה לו. נכן הייה אומר בְּחֻצְבֵּים – בכדים – גדולים שְׁנִקְבּוּ, שְׁעוֹרֵם מְלֵא מִצֵּה שְׁנִיָּה שֶׁל קִנְיָה – שיעור הנקב המוציא את החצבים מדין צמיד פתיל, כעוביו של קשר שני שבקנה; ומבואר במפרשים, שאף כאן הכוונה למגופת החצבים שניקבה (״חֲסוּפוֹת יוֹם טוֹב״; ״משנה אחרונה״), מן הָאֲמֻצֵּעַ – ניקבו באמצע, שיעור הנקב כמלא מיצה שנייה הנכנסת לנקב; מן הצד – ניקבו בצידם, אינו נכנס – שיעור הנקב כמלא מיצה שנייה נכנסת לנקב. ואין הלכה כרבי שמעון. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים – ששיעור הנקב במגופת החבית כמלא מיצה שנייה של שיפון, ובחצבים גדולים כמלא מיצה שנייה של קנה? בְּזִמְנָן שֶׁנַּעֲשׂוּ לִיּוֹן – שנעשו החביות והחצבים ליינן, שהואיל ולא ניהא לבעלים שיהא בהם נקב, מפני שהיין מפיג ריחו, לפיכך קבעו בו שיעור, שאם הנקב קטן מאותו שיעור הריהו חשוב כסתום (וגר"א: ״תפארת ישראל״; ״משנה אחרונה״), אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ לִשְׂאֵר מִשְׁקִין – כגון שמן, דבש וחלב, אֲפִילוּ כֹּל שֶׁהוּא – אפילו נקב כל שהוא, טְמֵאִים – שאינם ניצולים בצמיד פתיל; לפי שניהא לבעלים בנקב, הואיל והואויר יפה להם, הלכך אפילו נקב כל שהוא מוציא אותם מדין צמיד פתיל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים – שאם נעשו ליינן, שיעור הנקב הוא כדלעיל? בְּזִמְנָן שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ – הנקבים, בִּידֵי אָדָם – היינו במתכוון, אלא מאליהם ניקבו, אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ בִּידֵי אָדָם – שניקבו במתכוון, אֲפִילוּ כֹּל שֶׁהוּא – אפילו בנקב כל שהוא, טְמֵאִים – שהנקב שנעשה בידי אדם ככוונה אפילו כל שהוא חשוב נקב, ומבטל דין צמיד פתיל. נִקְבּוּ – אם הכלים עצמם ניקבו, בדפנס או בקרקעיתם, הֶעֱשׂוּ לְאֶכְלִין – כלים העשויים לאוכלים, שְׁעוֹרֵן בְּיֹתִים – אם נעשה בהם נקב, שדרכם יכול לצאת זית מן הכלי, אינם מצילים בצמיד פתיל; הֶעֱשׂוּ לְמִשְׁקִים – כלים העשויים למשקים, שְׁעוֹרֵן בְּמִשְׁקִים – שאם המשקים יכולים להיכנס לכלי דרך הנקב, בטל מהכלי דין צמיד פתיל, הֶעֱשׂוּ לְכָד וְלְכָד – לאוכלים ולמשקים, מִטְּוִילִים אוֹתוֹ לְחַמְרוֹ בְּצִמִּיד פְּתִיל וּבְכוֹנֵס מִשְׁקָה – ויש גורסים: בכונס משקה (בבלי וא"י). שאפילו הנקב בכונס

על צדיקה. היו כפויים על פיהן – מצילים כל שתחתיהן עד התהום. רבי אליעזר מטמא. על הכל מצילין, חוץ מכלי חרס, שאינו מציל אלא על האכלים, ועל המשקין, ועל פלי חרס.

ב במה מקיפים? בסיד, ובגפסים, בנפת, ובשעורה, בטיט, ובצואה, בחמר, ובחרסית, ובכל דבר המתמרח. אין מקיפים לא בבצץ, ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל ואינו צמוד. אין מקיפין לא בדבילה שמנה, ולא בבצק שגלוש במי פרות, שלא יביאנו לידי פסול. ואם הקיף – הציל.

ג מגופת החבית המחלחלת ואינה נשמטת – רבי יהודה אומר: מצלת; וחכמים אומרים: אינה מצלת. היה בית אצבע שלה שוקע בתוכה, השרץ בתוכה – החבית טמאה; השרץ בחבית – אכלין שבתוכה טמאים.

ד הפדור והפקעת של גמי שנתנן על פי החבית: אם מרח מן הצדדיו – לא הציל, עד שימרח מלמעלה ומלמפון.

פירוש ברטנורא

בצמיד פתיל: מפיחה. שהצמיד פתיל כפיחה: מצדיחה. אם ניקבו בצדיחה והקיפן צמיד פתיל: ר' אליעזר מטמא. קסבר כפוי אינו מציל, ואפילו מירוח למטה בקרקע. שנאמר צמיד פתיל עליו, ולא צמיד פתיל על גבו. ואין הלכה כרבי אליעזר: על הכל מצילים. כל הני כלים דתנן במתניתין, מצילין על כל מה שבתוכן בין היו בתוכן כלי שטף בין כלי חרס בין בגדים בין אוכלים ומשקים: חוץ מכלי חרס. שאין מצילים אלא על אוכלים ומשקים וכלי חרס שבתוכן, דברים שאין להן טהרה במקוה, ולא על כלי מתכות ובגדים. שיש להם טהרה במקוה. ומעמא פרישנא בפרקין דלעיל. ומשנה זו לאחר חזרה שחזרו ב"ה להורות דכברי בית שמאי:

ב במה מקיפין. כמה סותמים פי הכלי או מודקים הכיסוי על פי הכלי ויחשב צמיד פתיל: גפסים. מין סיד הוא, ויותר לבן מסיד ונשרף כבבשן כמו הסיד: חרסית. כתישת חרסים, ולשים אותה במים: בעץ. הוא בדיל. את הבריל, מתרמינין ית אבצא. ותרנום ירושלמי כעצא: שהוא פתיל ואינו צמוד. כלומר כיסוי הוא, אבל אינו מחובר ומדבק יפה על פי הכלי: לא בדבילה שמנה ולא בבצק שגלוש במי פירות. ואע"ג דמצילים שהרי לא הוכשרו לקבל טומאה, אעפ"כ לכתחילה אין מקיפין בהן, גזירה שמא יוכשרו שיפלו עליהן משקין המכשירים, ואין דבר טמא מציל: ואם הקיף. ולא בא עליהן מים או אחד מן המשקין המכשירים, הצילו:

ג המתחלחלת. מתנענעת ומתנדנדת. לשון ותתחלחל המלכה: רבי יהודה אומר מצלת. דחשיב לה צמיד פתיל הואיל ואינה יוצאת: וחכמים אומרים אינה מצלת. דכיון דמתחלחלת לאו צמיד פתיל הוא. והלכה כחכמים: היה בית אצבע. של מגופה משוקע ונכנס לתוך החבית, חשיב השרץ שבתוכה כאילו הוא בתוך החבית. ובית אצבע הוא המקום מן המגופה שאדם מכניס אצבעו לתוכו: אוכלים שבתוכה. שבתוך בית אצבע השוקע ונכנס לתוך החבית: טמאים. דמגופת החבית חבית דמאי:

ד הכדור. פלוט"א בלע"ז: הפקעת של גמי. לח ארוך שכורכים אותו זה עם זה ועושים אותו עגול כמין פקעיות של שתי. גלומר"ש בלע"ז: עד שימרח. מלמטה של כדור או של פקעת ולמעלה, כדי שיכסה כולו, מפני שהוא חלול: וכן מגולית של בגד. דכל הני חלולים ניתו. וכולהו אין מצילין אלא כשאין

משניות מבוארות – קהתי

שבחלל הכלי ובין על מה שבתוך הקרקע מתחת לכלי עד התהום. **רבי אליעזר מטמא** – שלדעתו כלי כפוי על פיו אינו מציל, אף שהוא ממורה למטה בקרקע, שנאמר (במדבר יט, טז): "צמיד פתיל עליו". ולא על גבי צמיד פתיל. ואין הלכה כרבי אליעזר. **על הכל מצילין** – כל הכלים הללו שנימנו במשנתנו, מצילים בצמיד פתיל על כל מה שבתוכם, בין על אוכלים ומשקים, בין על בגדים, בין על כלי חרס, בין על כלי שטף, היינו כלים שיש להם טהרה במקוה, חוץ מכלי חרס – המוקף צמיד פתיל, שאינו מציל אלא על האכלים, ועל המשקין, ועל פלי חרס – שבתוכו, היינו על דברים שאין להם טהרה במקוה, אבל לא על דברים שיש להם טהרה במקוה, כגון כלי מתכת ובגדים, מגזירת חכמים, שמא יבוא חבר לשאול אותם מעם הארץ, כמו שבארנו לעיל (ט, ב). ומשנה זו נשנתה לאחר שחזרו בית הלל להורות כבית שמאי.

באור משנה ב

במה מקיפים – במה סותמים פי הכלי או מחברים את הכיסוי לכלי, שיהא נחשב "צמיד פתיל"? **בסיד, ובגפסים** – ובגבס, **בנפת, ובשעורה, בטיט, ובצואה, בחמר** – בטיט עבה, **ובחרסית** – במין טיט מעפר שעושים ממנו כלי חרס (הגרי"א); ברם לדעת רוב המפרשים: חרסית היינו חרס כתוש שגבולוהו במים, **ובכל דבר המתמרח** – ונדבק בו הכיסוי לכלי. **אין מקיפים לא בבצץ** – בבדיל – **ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל** – כיסוי, **ואינו צמיד** – אינו מתחבר ומתדבק יפה לכלי. **אין מקיפין לא בדבילה שמנה, ולא בבצק שגלוש במי פרות** – אף על פי שלא הוכשרו לקבל טומאה וחוצצים בפני הטומאה, מכל מקום לכתחילה אין מקיפים בהם, **שלא יביאנו לידי פסול** – כלומר, שלא יביא את הכלי המוקף בהם ואת מה שבתוכו לידי טומאה, לפי שיש לחוש שמא יפלו על הדבילה ועל הבצק משקים המכשירים אותם לקבל טומאה,

באור משנה ג

מגופת החבית המחלחלת – המתנדנדת, שאינה מהודקת לחבית, **ואינה נשמטת** – אבל אינה נופלת מפי החבית, **רבי יהודה אומר: מצלת** – שהואיל ואינה נשמטת, הרי היא חשובה "צמיד פתיל"; **וחכמים אומרים: אינה מצלת** – שהואיל ומתנדנדת ואינה מהודקת לחבית, אינה "צמיד פתיל". **היה בית אצבע שלה** – השקע שבמגופה, שמכניסים שם את האצבע כדי לאחוז במגופה, **שוקע בתוכה** – בתוך המגופה ונכנס לתוך החבית, **השרץ בתוכה** – היינו בתוך בית האצבע של המגופה, **החבית טמאה** – כאילו היה השרץ בתוך אוויר החבית, שהואיל ובית האצבע שוקע לתוך החבית, אווירו חשוב כאוויר החבית; **השרץ בחבית** – אם היה שרץ בחבית, **אכלין שבתוכה** – שבתוך בית האצבע, **טמאים** – כאילו היו בתוך החבית, שכן המגופה היא חלק של החבית ואינה כלי להציל את האוכלים שבבית האצבע שלה משום "תוך תוכו" ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה" על פי ברטנורא).

באור משנה ד

הפדור והפקעת של גמי – של קני גומא – **שנתנן על פי החבית: אם מרח מן הצדדיו** – במקום שהם נוגעים בחבית, **לא הציל** – בצמיד פתיל, מפני שנשארו בכדור או בפקעת נקבים, **עד שימרח** – על פני הכדור והפקעת עצמם, **מלמעלה ומלמפון** – כדי שייסתמו כל נקביהם; ויש מפרשים: או מלמעלה או מלמטה; שהרי אף ככגון זה נסתמים כל הנקבים (הגרי"א; "משנה אחרונה";

וְכֵן בְּמַטְלִית שֶׁל בְּגָד; הֵיטָה שֶׁל נֶזֶר אוֹ שֶׁל עוֹר, וְקִשְׁרָה בְּמִשְׁיָהּ, אִם מֵרַח מִן הַצְּדָדִין – הַצִּיל.

פירוש ברטנורא

בהם שיעור לקבל טומאה: וקשרה במשיחה. בחוט דק כדרך שעושים כשמכסים פי הנוד בכנר או בנייר שקושרים אותו, ומוסף על הקשרה בעי נמי מריחה מן הצדדין:

משניות מבוארות – קהתי

“תפארת יסודאלי”. וְכֵן בְּמַטְלִית שֶׁל בְּגָד – שכרחה על פי הכלי, וכגון שאין בה שיעור לקבלת טומאה, הואיל ויש נקבים באריג, אינה מצילה עד שימרח כולה; הֵיטָה – המטלית – שֶׁל נֶזֶר אוֹ שֶׁל עוֹר, וְקִשְׁרָה בְּמִשְׁיָהּ – בחוט, מסביב לשפת פי הכלי, אִם מֵרַח מִן הַצְּדָדִין – נוסף על הקשרה, הַצִּיל – בצמיד פתיל, ואינו צריך למרחה כולה, לפי שאין בה נקבים.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח כסלו, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלום!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבה מט"ו כסלו, בו כותבת אודות מצב רוחה ע"ד כניסה בקורס מזורז למורים בלתי מוסמכים וכו'.

וברור הדבר על יסוד מה ששמעתי וידוע אודותה... אשר השגחה העליונה חוננה אותה בכשרון לחינוך, בקליטת ידיעות כדבעי ובסדר, ובכלל באותן התכונות הנדרשות להצלחה בתור מורה מחנכת ומדריכה.

מובן גם כן, אשר כאו"א מאתנו בתוככי כללות בני אדם, איננו תמיד במצב רוח שוה, שעל כן האדם הוא בבחי' עולה ויורד, ומי לנו גדול, אפילו צדיקים גמורים אמיתים, כמבואר תואר זה על ידי רבנו הזקן, ובכלל זה מפרש אשר גם עליהם אומר הכתוב, שבע יפול צדיק וקם.

אלא שבצדיק הרי זה נפילה לגבי מדריגתו הראשונה וכו'.

מהאמור מובן, אשר נורמלי הוא, שלא תמיד ענין ההתרכזות במדה שוה אצלה, וכן ענין הבטחון-עצמי וכו'. ובפרט כשלכל הני"ל מתוספות תחבולות היצר, הרוצה לבלבל את האדם מעבודתו לבוראו, שאחד העיקרים בעבודה זו, מנוחת הנפש ובטחון מוחלט, שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, והכשרונות שבאדם שניתנו לו - בודאי נתנה האפשרית לנצלם גם כן, הרי מתחבולות היצר לפתות את האדם, אשר הירידה הזמנית והנורמלית לא כן הוא ומגזם אותה ומגדיל אותה בעיניו וכו'.

המורם מהאמור, שעלי' להסיח דעתה לגמרי ממוחשבות שהן היפך מדת הבטחון יסוד אמנותנו ותורתנו תורת חיים, ולא להתרשם ממה שלפעמים אינה מוצאת בעצמה הכח להתרכזות כמו שהי לפני יום ויומיים.

ועוד וגם זה עיקר, לרכוש חברה וידידה אשר תוכל לדבר עמה גלוית לב, וכבר נאמר, דאגה בלב איש ישחנה, אף שכאמור דאגה זו היא פרי הדמיון אשר מקורו היא פיתוי היצר. ובודאי ובודאי אשר תגיע למטרה - להצליח בעבודת הקדש בתור מורה בשטח חב"ד, והאלקים עשה את הכל יפה בעתו ובזמנו.

בטח השתתפה בפעולות יום הקודש, יום הבהיר י"ט כסלו, שהוא ראש השנה לעניני תורת החסידות הדרכותי' והנהגותי', ותקותי שבכלל הוטב גם מצב רוחה ותבשר טוב בזה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

גמרא

דף עא עמוד א. גמ' דברים שנאמר בהן שש. כולה מפרש לקמן: חוטן כפול ששה. ששה כל מין ומין שבו: משור. בלא שש ואין זאת אלא רמונים: שמונה. כל חוט של כל מין שבו כפול שמונה ועל פי חשבון זה מעיל שכולו מין אחד חוטו כפול י"ב פרוכת חוטו כפול כ"ד שכל מינין שבה כפולין יחד וכולה מפרש לה לקמן: חמשה קראי כתיבי. גבי הדדי והוה סגי ליה בחד ונכתביה לבסוף: ה"ג ויעשו את הכתנות שש ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבר שש משור. ובד הוא שש הרי חמשה והדיא דאבנט צריך למיכתב על כרחך דאיכא מיני אחריני בהדיה: שיהו שזורין. יחד כולן ששה: לשאר כנדים שלא נאמר בהן שש. שיהא אף הן חוטן כפול ששה ולקמן מפרש מאי נינהו: דבר העולה מן הקרקע בר בר. הפשתן והקנבוס אין להן בדים וענפים כעצים אלא עלין ואין הפשתן בא אלא מן הקנה האמצעי: מפצל. יש בו נימא מתחלקת לשתיים ואל תתמה שאף בשער זקן התחתון מצוי כן: כיתנא נמי מפציל. כשכותשין אותו נחלק לכמה פיצולין: אנב לקותיה. שמקישין עליו: פארי פשתים. ובתורה כתיב ואת פארי המגבעות שש: בן נבר. שנתכרו מעשוי לאביו שבשמים שהוא ערל לב וכן ערל בשר שמתו אחיו מחמת מילה לא יבא אל המקדש: מאן אמר'. מאין למדו דבר זה ששנינו בפרק שני דזבחים (דף טו): שכהן ערל עבודתו פסולה:

דף עא עמוד ב. הגמרא מביאה ברייתא בענין עובי החוט ממנו ארגו את בגדי הכהונה: תנו רבנן, דברים שנאמר בהן בתורה שעשויים מ'שש' - פשתן, חוטן כפול ששה - שזור מששה חוטים. אבל דברים שלא נאמר בהם 'שש' אלא 'משור', היינו רימוני המעיל, חוטן שזור משמונה חוטים. לפי זה נמצא, שהמעיל שכולו עשוי ממין אחד [תכלת], חוטו שזור משנים עשר חוטים. הפרוכת העשויה מארבעה מינים, החוט שלה שזור מעשרים וארבעה. והחושן והאפוד העשויים גם מחוט זה, חוטם שזור מעשרים ושמונה.

הגמרא מבארת את מקור הדינים האמורים בברייתא, ותחילה היא מבררת את הדין הראשון: מה ששנינו שכל שנאמר בהם 'שש' חוטן כפול ששה, מנא לן. משיבה הגמרא: דאמר קרא (שמות לט כז-כח) 'ויעשו את הכתנת שש וגו' ואת המצנפת שש, ואת פארי המגבעות שש, ואת מכנסי הבר שש משור, נמצא שהמשה קראי כתיבי - חמש פעמים נאמר בפסוק זה 'שש', אף שהיה די לומר כן פעם אחת בסוף הפסוק, לפיכך יש לדרוש כל אחד לדרשה בפני עצמה: קד - פעם אחת נאמר 'שש' לגופיה, ללמדנו דכיתנא ניהו - שיהיו עשויים מפשתן. וחד ללמדנו שיהא חוטן כפול ששה כמשמעו. וחד, שיהיו החוטים שזורין יחד כחוט אחד. וחד לשאר כנדים שלא נאמר בהן שש [היינו מעיל העשוי מתכלת, כדלהלן בגמרא], שצריך שיהא חוטם כפול ששה ושזורים. וחד ללמד שהלכות אלו הם לעלב, ואם לא עשה כך אין הבגדים כשרים לעבודה.

הגמרא מבררת את האמור לעיל: מאי משמע דהאי 'שש' האמור בפסוק כיתנא - [פשתן] הוא, כפי שלמדנו לעיל. משיבה הגמרא: אמר רבי יוסי רבבי חנינא, משום דאמר קרא בענין המכנסים העשויים משש, 'בר', שמשמעו דבר העולה מן הקרקע בר בר - מכל גרעין צומח רק קנה אחד, ואין לו בדים וענפים כשאר עצים אלא עלים, והפשתן צומח מן הקנה האמצעי.

מקשה הגמרא: מנין ש'שש' הכוונה לפשתן, ואימא שהכוונה לעמרא - צמר, שהרי גם כל נימה יוצאת מעור הבהמה לבדה. דוחה הגמרא: אי אפשר לומר ש'בד' היינו עמרא, כיון שנימה של צמר איפצולי מפיצלא - מתפצלת ומתחלקת לשנים עוד בעודה על גבי הבהמה, ואינה גדילה לחוד. מקשה הגמרא: הרי כיתנא נמי איפצולי מפציל - אף הפשתן נחלק לשנים כשכותשים אותו בשעת עיבודו. משיבה הגמרא: כיתנא, אנב לקותיה מפציל - רק מחמת הלקאתו [כתישתו] הוא נחלק לשנים, ואילו צמר נחלק לשנים מעצמו.

מקור נוסף ש'שש' היינו פשתן: רבינא אמר, מהכא למדנו ש'שש' הוא פשתן. שכן בדברי הנביא המתאר את בגדי הכהונה נאמר (יחזקאל מד יח) 'פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם', ואילו בתורה נאמר (שמות לט כח) שהמגבעות היו עשויות משש, הרי ששש היינו פשתן.

הגמרא מקשה על דברי רבינא: אמר ליה רב אשי, אם כן הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה - לפני שבא יחזקאל ולימד ששש הוא פשתן מהיכן ידעו לומר כן, והרי אף קודם לכן קיימו את התורה כהלכתה. הגמרא דוחה את הקושיא: ולמעמיך שאין

ללמוד מפסוק האמור בנביא, אם כן הא דאמר רב חסדא, דבר זה ששנינו (זבחים טו): שכהן ערל פסול לעבודה, מתורת משה רבינו לא למדנו - כלומר לא נאמר כן בתורה, אלא מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו, שאמר (יחזקאל מד ט) 'כל בן נבר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי (לשרתני)'. ואף כאן יש להקשות כקושייתך, הא מקמי דאתי יחזקאל ולימד זאת מאן אמרה - מנין ידענו שהערל פסול לעבודה. אלא בודאי גמרא גמירי לה - קיבלו כך בהלכה למשה מסיני, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא - הסמיך את הלימוד על פסוק זה. הכא נמי לענין זה ש'שש' הוא פשתן, גמרא גמירי לה כבר בהלכה למשה מסיני, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

יבמות דף עא עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עזר והדר" (ליום ראשון)

60 ורבי עקיבא שאינו דורש גזירה שוה 'תושב ושכיר', האי 'תושב
 61 ושכיר לא יאכל בו' האמור בפסח (שמות יב מה). מאי עביד ליה -
 62 מה הוא דורש ממנו. משיבה הגמרא: אָמַר רב שמעון, לא תיתי -
 63 לרבות ערבי מהול, ונגעונו מהול, שאסורים באכילת הפסח. מקשה
 64 הגמרא: והני מילין ניגהו - וכי ערבי ונגעונו שملו עצמם נחשבים
 65 נימולים, והא תנן במסכת נדרים (לא.): מי שאמר קונים שאני נהנה
 66 לערלים - יאסר עלי כהקדש מה שאני נהנה מהערלים, מותר לו
 67 ליהנות בערלי ישראל ואסור לו ליהנות כמולי עוקרי בוכבים - גוים
 68 שנימולו, שאף הם בכלל ערלים. ואם אמר קונים שאני נהנה למולין
 69 - יאסר עלי כהקדש מה שאני נהנה מהנימולים, הרי זה מותר
 70 כמולי עוקרי בוכבים ואסור בערלי ישראל, אף שעדיין לא נימולו.
 71 והטעם, לפי שבנדרים לשון בני אדם הוא הקובע, וישראלים אינם
 72 נקראים ערלים גם אם עדיין לא נימולו, ונכרים נקראים ערלים אף
 73 כשהם מהולים. נמצא שערבי מהול ונגעונו מהול הם בכלל זכיל
 74 ערל לא יאכל בו, ולא צריך פסוק מיוחד לאוסרם באכילת פסח.
 75 ואם כן חזרת הקושיא, מה לומר רבי עקיבא מ'תושב ושכיר'
 76 האמור בפסח.
 77 מתרצת הגמרא: אלא 'תושב ושכיר' נכתבו לאתווי גר ששול ולא
 78 מכל, וקטן שגולד כשהוא מהול, ששניהם אינם אוכלים בפסח.
 79 וקפבר רבי עקיבא שקטן שגולד מהול נחשב למחוסר מילה, וצריך
 80 להשיף ממנו דם ברית. מוסיפה הגמרא: ורבי אליעזר שדורש
 81 מ'תושב ושכיר' גזירה שוה לפסול ערל בתרומה, אינו צריך פסוק
 82 לפסול גר שמו ולא טבל וקטן שגולד כשהוא מהול, משום שהוא
 83 לטעמיה - לשיטתו, דאמר גר ששול ולא מכל גר מעליה הוא - גר
 84 גמור הוא, וקפבר קטן כשגולד מהול אין צריך להשיף ממנו דם
 85 ברית, ולדעתו שניהם אוכלים בפסח.
 86 שואלת הגמרא: ורבי אליעזר שלומד מגזירה שוה שערל אינו
 87 אוכל בתרומה, האי - הפסוק איש איש מאי עביד ליה - מה הוא
 88 דורש ממנו. משיבה הגמרא: רבי אליעזר סובר שדבריה תורה
 89 כלשון בני אדם, ואין כוונת התורה ללמד בכך הלכה.
 90 הגמרא מביאה ספק בדין קטן קודם שכלאו לו שמונה ימים לענין
 91 תרומה: פני רב קמא פיר עוקבא, כהן קטן ערל קודם שמונה ימים,
 92 מהו - האם מותר לפוכו כשמן של תרומה. וצדדי הספק הם, האם
 93 ערלות שלא כזמנה מעכבא מאכילת תרומה, אף שעדיין לא מוטלת
 94 חובה למולו, ואסור לסוכו בה. או שמא ערלות שלא בזמנה לא
 95 מעכבא מאכילת תרומה, ומותר לסוכו בה.
 96 הגמרא פושטת את הספק מברייתא הדנה במילת זכריו ועבדיו
 97 שמעכבתו בפסח: אמר רבי זירא, תא שמע, אין לי ללמוד מהפסוק
 98 אלא שמילת זכריו מעכבת את האב בשעת עשייה (ושחיסה) של
 99 הפסח, כלשון הכתוב (שמות יב מה) 'המול לו כל זכר וזו קרב
 100 לעשותו'. וכן שמילת עבדיו מעכבת את האדון בשעת אכילה של
 101 הפסח, שאפילו אם לא היה לו עבד ושלא נמולו בשעת שחיטה
 102 ודיה לו בשעת אכילה, מעכבו מאכילה, כלשון הכתוב (שם יב
 103 מד) 'זכר עבד איש מן ביתך כסף ומלתה אתו או יאכל בו. מנין ליתן
 104 את האמור של זה פנה, ואת האמור של זה פנה, כלומר מנין שמילת
 105 זכריו מעכבתו מאכילה, ומילת עבדיו מעכבתו משחיטה. תלמוד
 106 לומר 'אין' - ואין יקרר לעשותו' או יאכל בו' לצדדי שניה, וזה
 107 ללמדנו שהאמור בזכריו נוהג גם בעבדיו, והאמור בעבדיו נוהג גם
 108 בזכריו.
 109 רבי זירא מסיים את הוכחותו מהבריייתא: בשלמא עבדיו שמעכבים
 110 מאכילה ובהכרח בשעת שחיטה עדיין לא עיכבו, משפכת לה
 111 יתכן אופן דאיתנהו - שישנסו בשעת אכילה, ולייתנהו - ואינם
 112 בשעת עשייה, כגון דהיבניהו ביני ביני - שקנה עבדים בין עשיית
 113 הפסח לאכילתו. אלא וקריו שריבינו שמעכבים מאכילה ובהכרח
 114 בשעת שחיטה עדיין לא עיכבו, דאיתנהו בשעת אכילה ולייתנהו
 115 בשעת עשייה היכי משפכת לה - איך יתכן אופן זה, לא דאיתנהו
 116 - האם לא כגון שהתינוק נולד בין עשייה לאכילה. הרי שאף קודם
 117 שכלאו לו שמונה ימים, מילתו מעכבת מאכילה, שמע שפנה
 118 שערלות שלא כזמנה הייא ערלות, ואסור אף לסוכו בשמן של

1 הַקָּרָה דת פּוּסְלָת - שאם נשתמד ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמים
 2 לא יאכל בפסח, ואין הקרת דת פּוּסְלָת כאכילת מעשר שני.
 3 שואלת הגמרא: בענין פסח שנאמר (שמות יב מה) 'זכר ערל לא
 4 יאכל בו', למה לי - מה באה תיבת 'בו' למעט. משיבה הגמרא:
 5 הכתוב מלמדנו שדווקא בו (בפסח) ערל אינו אוכל, אכל אוכל הוא
 6 כמנחה וקריר.
 7 הגמרא מבארת מדוע יש צורך בשני פסוקים לפסול בפסח גם ערל
 8 וגם מומר, ואין למדים אחד מהבירו: ואיצטרך למכתב ערל שאינו
 9 אוכל בפסח ואיצטרך למכתב (שם יב מג) 'כל בן נכר לא יאכל בו'
 10 שמומר אינו אוכל בפסח. דא קתב רחמנא רק ערל, היינו טועים
 11 לומר שדווקא ערל אינו אוכל בפסח, משום דמאיים - הערלה
 12 מאוסה היא, אכל בן נכר דלא מאים אימא לא יהיה אסור באכילת
 13 פסח, לכן צריך פסוק לפסול מומר. ואי קתב רחמנא רק 'כל בן נכר',
 14 היינו אומרים שהוא אינו אוכל בפסח משום דאין לבו לשמים,
 15 שהרי המיר את דתו, אכל ערל דלבו לשמים, ומה שלא מל עצמו
 16 אינו אלא משום שמתו אדיו מחמת מילה, אימא לא יהיה אסור
 17 באכילת פסח, לכן צריך כא.
 18 לאחר שהתבאר שתיבת 'בו' היא מיעוט, מסתבר שגם תיבת
 19 'ממנו' היא מיעוט. שואלת הגמרא: נאמר בקרבן פסח (שם יב ט)
 20 'אל תאכלו ממנו נא' וכן נאמר (שם יב י) 'אל תותירו ממנו עד
 21 בקר, והנותר ממנו עד בקר פאש תשרפו'. למה לי - מה יש למעט
 22 מתיבות אלו. משיבה הגמרא: לברכה אמר רבי יצחק המובא
 23 להלן (עד.), שמבאר מה ממעטים מפסוקים אלו.
 24 הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי עקיבא בבריייתא שהובאה
 25 לעיל (ע.): אמר רבי, רבי עקיבא אומר, אינו צריך ללמוד תרומה
 26 בגזירה שוה מפסח כדי לפסול בה ערל, שחיי בתרומה הוא אומר
 27 (ויקרא כב ד) 'איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא
 28 יאכל, כפל הכתוב תיבת 'איש' לרבות את הערל שאף הוא אינו
 29 אוכל בתרומה כטמא. מקשה הגמרא: ואימא - תאמר שהכתוב בא
 30 לרבות את האזנין שאינו אוכל בתרומה כטמא, אבל ערל אוכל
 31 בתרומה. מתרצת הגמרא: אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אמר קרא
 32 בענין תרומה (שם כב יג) 'זכר וזר לא יאכל בו', וזוית אמתיהן דף
 33 שפוסלת תרומה, ולא אגניות. מקשה הגמרא: ודרוש
 34 מפסוק זה שדווקא זרות פוסלת בתרומה ולא ערלות. מתרצת
 35 הגמרא: הא קתיב 'איש איש' לרבות ערל שפסול בתרומה.
 36 מקשה הגמרא: ומה קראית ללמוד מ'זכר וזר' להתיר אונן בתרומה
 37 ומ'איש איש' לפסול ערל, שמא תאמר להיפך, שנפסול אונן
 38 בתרומה מ'איש איש', ונתיר ערל בתרומה מ'זכר וזר'. מתרצת
 39 הגמרא: מןקתבא שערלות הוה ליה לרבווי לפוסלה בתרומה, שכן
 40 ערל חמור מאונן בכמה דברים, וסימנם מעשי'ם כרות'ים כדכ"ד
 41 העק"ד, והיינו שערל מחוסר מעשה המילה, ומעשה המילה נעשה
 42 בגופו של הערל, וענינו פרת אם לא מל את עצמו, ושנו לפני
 43 הדבור - מצות מילה ניתנה לפני מתן תורה, ומילת זכריו (ובני
 44 הזכרים) ועבדיו מעכבת - אם יש לאדם בן או עבד שעדיין לא מל
 45 אותם, אינו ראוי לאכול בפסח, ובאגניות אין חומרות אלה.
 46 מקשה הגמרא: אדרבה, אגניות הוה ליה לרבווי שפוסלת בתרומה,
 47 שכן ישנה ככל שעה, שבכל פעם שמת לו מת הרי הוא אונן, ונהנת
 48 בין באנשים ובין בנשים, ואין כרדו לתקן עצמו שתיפקס אגניותו,
 49 ואילו ערלות כולן שמל פעם אחת שוב לא יתחייב במילה לעולם,
 50 ואינה נוהגת אלא באנשים, ובירו לתקן את עצמו על ידי מילה.
 51 מתרצת הגמרא: הנה נפישן - מנין החומרות שיש בערל מרובה
 52 ממנין החומרות שיש באונן, ולכן מסתבר לפסול ערל ולהתיר
 53 אונן.
 54 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבא אמר, בלא הנה נפישן נמי לא
 55 מצית אמת - גם אם מנין החומרות בערל לא היה מרובה, לא
 56 נית ללמוד מ'איש איש' לפסול אונן, שהרי אמר קרא 'איש איש',
 57 ואיזהו דבר שישנו - שנוהג באיש ואינו נוהג באשה, הווי אומר זה
 58 ערלות, אבל אגניות נוהגת בין באנשים ובין בנשים.
 59 הגמרא משיבה לבאר את שיטת רבי עקיבא. שואלת הגמרא:

בו משומדות פוסלת בו' – בר' דכל ערל לא בעי למדרש הכי, דאין ערלות פוסלת
 במעשר, דלחומרא דרשינן ומוקמינן ליה לחייב במצה ומרור. ומ"ב דבן נבר לא שייך
 למדרש הכי, בו אינו אוכל, אבל אוכל הוא במצה ומרור, דלאשמועינן דלא אסור במצה
 ומרור לא איצטרך, דאטו מצה ומרור קדושה אית בהו? ואי בעי למימר: אבל חייב במצה
 ומרור – פשיטא הוא דחייב לעשות תשובה
 ולקיים כל המצות. ור"ב דתושב ושכיר פירש
 בקנטרס דלא דריש מידי משום דאוקימנא
 (יבמות ע"א) כולה קרא לגזירה שוה ועקרין ליה
 מפשטיה לגמרי. ונראה שרצה לומר דאידי
 דכתביה רחמנא בעיר. וכן נבר – בו אכניה נמי
 בתושב ושכיר. וכחאי גונא אמר לקמן (עד"א):
 אידי דכתביה ר'הנותר" כתבי נמי "ממנו". ומיהו לא
 הוי ממש כי הכא, דהתם הוי כמו פרשה שנאמרה
 ונשנית בשביל דבר שנתחדש בה, ורבינו תם
 מפרש: ד"בר" דתושב ושכיר לגופיה, כדאמר לקמן
 (שם) גבי תלאת "ממנו" חד לגופיה. ואית ספרים
 דגרסי הכא: "בר" דערל וכן נבר – בו אכניה, אבל
 אוכל במצה ומרור. ור"ב דתושב ושכיר –
 בו משומדות פוסלת. וכן בכל הספרים בסוף "מי
 שהיה טמא" (פסחים ע"א), וכן משמע בפרק "כל
 שהיה" (כתובות) וב"עריב פסחים" (ק"א), ומתחילתו
 "בר" דערל וכן נבר דרשינן אבל אוכל במצה
 ומרור. ומיישב רבינו יצחק הגירסות, שדיך שפיר
 מ"ב דבן נבר לירושל אבל אוכל במצה ומרור,
 לאשמועינן דחייב לאכול במצה ומרור אם עשה
 תשובה, אף על גב דבפסח אין אוכל – שהיה
 מומר בשעת עשיית פסח. ור"ב דתושב ושכיר נמי
 שייך למדרש מניה "בר" משומדות פוסלת,
 דבתושב ושכיר נכרי איירי, כדפרישית לעיל.

ואין משומדות פוסלת במעשר – בסוף "מי
 שהיה טמא" (פסחים ע"א). גרסינן בכל
 הספרים: ואין משומדות פוסלת בתרומה. ושפיר
 ממעטינן תרייהו מחד "בר", ד"בר" משמע: בו ולא
 בדברים אחרים. ואיצטרך למעטי תרייהו:
 תרומה – דלא נילף בגזירה שוה דתושב ושכיר,
 ומעשר – בגזירה שוה ד"ממנו" "ממנו".
דאי כתב רחמנא ערל בו – אף על גב
 דאיצטרך למכתב תרייהו משום "בר"
 דאיצטרך למכתב בתרייהו, דהיה לכותבם
 בקראי דצריכי. **שאני** נהנה בו – לא גרס
 "שאני", דאם כן – לא הוי נרה, דהיינו דבר שאין
 בו ממש, שאין אסור על עצמו כלום. כמו "שאני
 יש" – דלא אמר כלום אי לא אמר "קונם עיני
 בשינה", כדאמר בריש "אלו מותרין" (נדרים
 א"א). אלא אומר רבינו תם: דגרס "שאני נתנה"
 כלומר: מה שאני נותנה היא עלי קונם. ומיהו, גרס
 שפיר "שאני", דאין דרך התנא לדקדק בלשונו,
 כדאשכחן בפרק בתרא דנדרים (פ"ב). קונם שלא
 אתן תבן לפני בהמתך, ובשבתות בפרק שלישי
 (כ"א). הרי עלי שלא לאכול בשר ושלח לשתות
 יין, דכחאי גונא לא חל הנדר. ו**הני** מולין
 ניתנו והתנן קונם שאני נתנה – אין להקשות:
 היכי פריך מנדרים לישנא דקרא. דבנדרים הלך
 אחר לשון בני אדם! דבסיפא דמתניתין דהכא
 מפיך ליה מקרא, שנאמר: "כי כל הנכרים עליכם
 וכל בית ישראל עלי לבי". ואין להקשות מ"וכל
 ערל לא יאכל בו" – דההוא לא איצטרך אלא
 לישראל. ויש מקומות שהתנא לומד נדרים
 מלישנא דקרא, כגון הכא ובריש פסחים (ב"א) גבי
 "הללוהו כל בוכבי אור", דקאמר: האי קמשמע לן

המרת דת פוסלת – דאם המיר דתו ונתכרו מעשיו לאביו שבשמיים, אמר רחמנא "לא
 יאכל בו". הכי גרסינן: כל ערל לא יאכל בו למה לי – "בר" מאי ממעט. ולא גרסינן תושב
 ושכיר כלל, דהא אוקימנא כולה קרא לגזירה שוה, ועקרין ליה מפשטיה לגמרי. ממנו –
 "אל תאכלו ממנו נא", כיון דאמרת "בר" למעוטי, "ממנו" נמי למעוטי משמע. לכדברה
 בו' – לקמן בפרקין (עד"א). תלאת "ממנו"
 כתיבי בפסח בו'. ורבי עקיבא, האי תושב ושכיר
 דפסח מאי עביד ליה – הא ליכא לאוקמי בעבד
 עברי כלל. לאיתויי ערבי ובעוני מהול – שלא
 יאכל בפסח. נבעוני, שם אומה שמוהלין
 ערמן. והני מולין נינהו – בתמיה, ולמה לי
 למעוטיניהו? הא ערלים נינהו, ומ"כ ערל"
 מימעט? בערלי ישראל – לענין נדה, מולין
 נינהו, דהלך אחר לשון בני אדם, וישראלים לא
 קרי להו ערלים ואומות העולם לא קרי להו
 מולין. וקטן שגולד מהול – וקטנר רבי עקיבא:
 קטן שגולד מהול צריך להטות ממנו דם ברית.
 ורבי אליעזר – דלא נימעט להו, איהל לטעמיה,
 דאמר ב"החולץ": גר שמול ולא טבל גר מעליא
 הוא. ובקטן מהול סבירא ליה אין צריך להטות
 ממנו דם ברית. קטן ערל – תוך שמהנה. מהו
 לשבו שמן של תרומה – דקיימא לן (שבת
 פ"א) דסיכה כשתיה, דנפקא לן מיתובא כמים
 בקרבו וכשמן בעצמותיה. **מעבא** – מאבילת
 תרומה, אין לי – לעכב בפסח אלא מילת זכריו
 שיש לו בשעת עשיה. דגבי מילת זכריו כתיב
 (שמות יב) "ואי יקרב לעשותו" והיינו שחיתה.
 וגבי עבדיו כתיב: "אז יאכל בו", דאפילו לא היה
 ליה עבד בשעת עשיה ודיה לו בשעת אבילה
 – מעכבו מן אבילת פסחו. מנין ליתן בו' –
 דגבי בנים נמי, אם ראי לימול בשעת אבילה
 ולא היה לו בשעת עשיה – מנין שמעכבו
 מאבילת פסחו? תלמוד לומר אז או – "אז יקרב
 לעשותו", אז יאכל בו. אלא זכריו – דמרבינן
 להו בשעת אבילה. אלמא דלא הוה בשעת
 עשיה. היכי דמי? לאו דאתילוד ביני ביני. אלא
הכא כשהלצתו חמה – שהיה חולה ונתרפא,
 ונתחלצה ונשתלפה ממנו חמה. וניתוב ליה כל
 שבעה – ואי ביני ובניו איתפח, אמאי מעכב ליה
 מאבילה? אכתי לא מטא זמניה, דתניא לקמן:
 יום הבראתו כיום הולדו, דעד שבעה יומי לא
 מולין ליה. דיהיבין ליה – שכבר נתרפא זה
 שמונה ימים, וכל שמיני שלו להיות ערב הפסח.
 ונימחליה מצפרא – וביון דמצפרא בר מהילא
 הוא – אשתכח דמעכב ליה מעשיה, ולמה לי
 קרא לרבינו שעת אבילה?
 מעת

בר עוקבא: קטן ערל, מהו לסיבו בשמן של תרומה? ערלות שלא בזמנה מעבבא או לא
 מעבבא? אמר רבי זורא, הא שמע: אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה, ועבדיו בשעת
 אבילה, מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה – תלמוד לומר: "אז"
 "אז" לגזירה שוה. בשלמא עבדיו, משפחת לה דאיתנהו בשעת אבילה וליתנהו בשעת
 עשיה – בגון דזבניהו ביני ביני. אלא זכריו דאיתנהו בשעת אבילה וליתנהו בשעת עשיה –
 היכי משפחת לה? לאו דאתילוד בין עשיה לאבילה? שמע מינה: ערלות שלא בזמנה הויא
 ערלות. אמר רבא: ותסברא? "המול לו כל זכר" אמר רחמנא "אז יקרב לעשותו", והאי לאו
 בר מהילא הווא אלא, הכא במאי עסקינן – בגון שחלצתו חמה. וניתוב ליה כל שבועה, דאמר
 שמואל: חלצתו חמה נותנין לו כל שבועה! דיהיבין ליה כל שבועה. ונימחליה מצפרא! בעינן
 מעת

דאור כוכבים אור הוא, למאי נפקא מינה – לנדר. כדתנן: הנדר מן האור אסור באורן של כוכבים. והיינו דוקא דהכא שאין הלשון ידוע מיתיה שפיר ראייה מלישנא דקרא, אבל במקום שלשון
 בני אדם חלוק מלישנא דקרא – בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, כדאמר בפרק "אומרו משקל" (ערכין ט"ב). דאורייתא – היד עד הפרק, בנדרים – הלך אחר לשון בני אדם.
 ואיבעית

ואיבעית

אימא הני מילי היכא דלא מעורה - פירושו: שהטבור אין מעורה לאמו. אבל מעורה - מחייא חיי ממה שאמו אוכלת. ערל

— תימה לרבינו יצחק: מה ראיא צריך? למה לא יקבל הווא? אפילו לרבי עקיבא דמרבה (יבמות ע,א) לערל כי טמא — דהא טמא מקבל הווא, כדאמר בפרק "דום חטאת" (ובחים

צ,א): מי חטאת שנטמאו — מטהרין, שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה. ודלמא

בטומאה הוה — תימה: אם כן, קרא למה לי? דבפרק בתרא דובחים (קח,א) זייק רבי שמעון

דאף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן מדכתבי (יהושע ה): "ויעשו את הפסח

בנגלגל, למה לי קרא? אלא הא קמשמע לך: דחובה דהוי כעין פסח — קריב, דלאו כעין פסח —

לא קריב. והבנן: הווא מיבעי ליה כדריבי יוחנן משום רבי בנאה, דערל מקבל הווא? ואמר רבינו

יצחק: דעירפא קמשני הכא. דהניא בהדיא שעשו פסחיהם בטרה. לא

לאתרם אבינו — ומכל מקום אבריה פרע מילתן, אף על גב דלא נעטווה, כדאמר בבראשת

רבה (ס"ד) ומי: דאפילו עירוב תבשילין קיים. ואם תאמר: אם לא ניתנה פריעה עד יהושע —

הכי גמרין מניה? הא כתיב (ויקרא כז): "אלה המצות" — שאין נביא רשאי לחדש דבר ממצות!

יש לומר: דהלכה למשה מסיני הוא, ויהושע אסמכיה אקרא.

בקונטרס

גרס את כן מאי שוב — ומאי שנית בעיא באנפי נפש היא,

ומשני: לאקושי. ולא גרסינן אלא לאקושי, ולא דלמא. ורבינו חננאל מפרש דמאי שוב ומאי

שנית — כולה דאד מילתא היא, וגרסינן דלמא לאקושי בו, ולהכי אתא ולא לפריעה. ולגירסה זו

לא משני במסקנא מידי אדוק קושיא. סוף

מילה בו — הקשה הרב יצחק הלבן: דהבא דריש "משנית" ציצין המעכבין את

המילה, והתם (יבמות עב,א) דרשי "המול ימול" — לציצין בו! ותיירך לו רבינו תם: דהבא ציצין

המעכבין את הפריעה קאמר, ולרבינו יצחק נראה: דאף על גב דנעטווה אבריה על הציצין — דריש

להו שפיר מקרא דיהושע. דהא כי פריך נמי דלמא הך דלא מהול — אין שום חדוש בקרא

דיהושע, אלא מה שכבר נעטווה תחלה. ואם תאמר: אם כן שוב נמי דאיריי בפריעה מצי למימר

דנעטווה אבריה, והכי מוכח מינה דלא ניתנה פריעה לאבריה! ויש לומר: דאין לנו לומר

שנעטווה אלא מאי דכתיב ביה בהדיא, כגון ציצין, דדרשינן מ"המול ימול" דמשמע דלציצין

אתא, ולא לפריעה. ד"המול ימול" משמע דבר המעכב גוף המילה. והכי קאמר: לא ניתנה פריעה

לאבריהם, כיון דלא כתיב בהדיא, אלא ליהושע. מאי

טעמא לא מהול — משמע דלא מהול כלל. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק טז)

משמע שמלו, דקאמר: "מי מנה עפר יעקב" — ראה כל המדבר שהיה מלא מערותיהן של

ישראל, ובמגלת סתרים דרבינו נסים נמי משמע שמלו ולא פרעו, דכתב בהו: כל אותן ארבעים

שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעים מפני עיני הדרך.

מאי

טעמא לא מהול בו — ואם תאמר: ואיך היו אוכלים קדשים, או אפילו בשר כלל, כיון שלא מלו? שלא הותר להם בשר תאוה אלא על ידי שלמים, וערל אסור

בקדשים. ואפילו אם מלו ולא פרעו, כמו שמשמע בפרקי דרבי אליעזר ובמגלת סתרים, מכל מקום, כיון דנעטוו על הפריעה ולא פרעו — כאילו לא מלו דאי לאו הכי — היאך מדרק דערל מקבל הווא מאבותינו? ויש לומר: דהניא מצרים מלו ופרעו, ואותם אכלו קדשים. אבל יהודים במדבר, שלא מלו — לא אכלו קדשים. אבל בשר תאוה היו מותרים, שלא נאסרה להם, מאחר שאין יכולין לאכול קדשים. מידי דהוה אצבי ואלי, דהיכא דלא אפשר בהקרבא — שרי בשר תאוה. כדפירש בפרק קמא דחולין (ז,א).

מעט לעת. והתני לודאה: יום הבראתו פיום הולדו, מאי לאו, מה יום הולדו לא פעינן מעט לעת אף יום הבראתו לא פעינן מעט לעת! לא, עדיף יום הבראתו מיום הולדו. דאילו יום הולדו לא פעינן מעט לעת, ואילו יום הבראתו - פעינן מעט לעת. רב פפא אמר:

פגון דכאיב ליה עיניה לונקא, ואיתפח ביני וביני. רבא אמר: פגון שהיו אביו ואמו הכושין בבית האסורין.

רב פהנא גריה דרב נחמיה אמר: פגון טומטום, שנקרע ונמצא זכר ביני וביני. רב שרביא אמר: פגון שהוציא ראשו הוין לפרוודור. ומי חיי? והתניא: פיון

שיצא לאויר העולם נפתח הפתוח ונסתם הפתוח, שאלמלא בן אין וכול לחיות אפילו שענה אחת! הכא

במאי עסקינן - פגון דנתיה אישתא. אישתא דמא? אלימא אישתא דידיה - אי הכי פל שבעה פני, אלא דנתיה אישתא דאימיה. ואיבעית אימא: הני מילי

היכא דלא מעוין, אבל היכא דמעוין - מחייא חיי. אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה: ערל מקבל

הווא, שכן מצינו באבותינו שקבלו הווא פשהן ערלים, שנאמר: "העם עלו מן הירדן בעשור לחדש

הראשון". בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא, הווא אימית עביד להו, לאו פשהן ערלים! ודלמא

לא עבוד פסח כלל? לא סלקא דעתך, דכתיב: "ויעשו את הפסח". מתקוף לה מר זוטרא: ודלמא

פסח הבא בטומאה היה! אמר ליה רב אשי, תניא בהדיא: מלו וטבלו ועשו פסחיהן בטרה. אמר

רבה בר רב הונא אמר רב: לא ניתנה פריעה מילה לאבריהם אבינו, שנאמר: "בעת ההיא אמר ה' אל

יהושע עשה לך חרות צרים וגו'". ודלמא הך דלא מהול, דכתיב: "כי מלים היו כל העם היצאים

וכל העם הילדים וגו'?" אם כן, מאי "שוב"? אלא לאו - לפריעה, ומאי "שנית" לאקושי סוף

מילה לתחלת מילה, מה תחלת מילה מעפבת, אף סוף מילה מעפבין בו. דהנן, אלו הן ציצין

המעפבין את המילה: בשר החופה את [רוב] העטרה, ואין אוכל בתרומה. אמר רבינא, ואיתמא

רב ירמיה בר אבא, אמר רב: בשר החופה את רוב גובהה של עטרה. ובמדבר מאי טעמא לא

מהול? איבעית אימא: משום חולשא דאורחא, ואיבעית

מעט לעת — כגון שחלצתו חמה אחר חצות היום זה שמונה ימים. והתני לודאה — שם חכם. יום הבראתו כיום הולדו — צריך להמתין שמונה ימים. מאי לאו — הכי קאמר: מה

יום הולדו לא בעינן מעט לעת, אף יום הבראה לא בעי מעט לעת. לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו? והא דתנא לודאה יום הבראתו כיום הולדו —

כו' — והא דתנא לודאה יום הבראתו כיום הולדו — הא אתא לאשמעינן: שצריך להמתין עד יום שמיני. דכאיב ליה עיניה לונקא

ואיתפח — בין עשה לאכילה, ואין נותנין שבעה ימים אלא למי שחלצתו חמה. הכושין — בשעת עשיה. ומצות מילה מוטלת עליהם, ולא

על אחרים, והם אינן יכולין לעשות את פסחן, ושחט שלוחן עליהם. ואשמעינן קרא, שאם

יצאו שבעת אכילה מילת בנו מעכבתו. כגון שהוציא ולו ראשו חוץ לפרוודור — ובכר עברו שבעה ימים, ומזהיחא שעתא הוה ליה ולד,

דקימא לן במסכת נדה (ב,טא). יצא ראשו — דהיי הוה כילוד. והשתא, בין עשייה לאכילה יצא הנוף, דהויא ליה זמן מילה. והתניא —

ב"המפלת" במסכת נדה: פיו סתום וטבור פתוח, וכיון שיצא לאויר העולם — נפתח הסתום — פיו. ונסתם הפתוח — טבורו. אין יכול לחיות —

משום דלא ניין. דנתתה אישתא — החולין זן את החולה. אי נטא אישתא דידיה — שאתחתו

חמה, וכשיצא חלצתו. כל שבעה בני אבותינו — משיצא, דהא אמרן: יום הבראתו כיום הולדו.

מעוין — צועק, כמה עוי עוי ולא אשגחו ביה, בפרק בתרא דימוא (עו,א). ערל — ישראל

שנטמא בנת — מקבל הווא ליהודי מטומאתו, וכשימול אינו צריך לחזור ולהוות, ואוכל

קדשים, ולא אמרינן הווא ערלות לא שמה הווא. שכן מצינו באבותינו — בימי יהושע

בפסח לגלגל, שקבלו הווא מטומאת מת כשחן ערלים. בעשרה לא מהול — אותן שהיו במדבר,

שהיו ערלים. הווא אימית עבד — לטומאת מת שעליהן, שרוב צבור טמאי מת היו, שנטמאו

באבותיהן. שכל יוצאי מצרים מתו במדבר, ואלו הן בניהם, כדכתיב (יהושע ה): "זאת בניהם

הקים תחתם אותם מל יהושע". והיאך נשחרו לאכול פסחיהן, אם לא קבלו הווא שלישי

ושביעי כשחן ערלים? או כל אחד ואחד קבל הווא לשלישי ושביעי שלו בעודו במדבר, או

עכשיו הווי עליהן כולן יחד בעשור לחדש ובערב הפסח, והיו לוחן ארבעה ימים, כמשפט בין הווא

להווא. דאם לא היו מוחן עד יום אחד עשר לאחר מילה, נמצאת הווא שניה מחטרת זמן.

ואית דמפרש להו הווא — משום דכל הפרש מן הערלה כפרש מן הקבר. ולא מילתא היא.

דהא אמר רבי יוחנן בפרק "האשה" במסכת פסחים (צב,א): לא שנו אלא ערל נבר, אבל

ערל ישראל — דברי הכל טובל ואוכל מיד את פסחו לערב. ולשון ראשון שמעתי מפי הוקן. אם

כן מאי שוב — דמשמע זמנא אחריית, אלא לאו שמוע מינה לפריעה. ומאי שנית — השתא

דרדשת "שוב", "שנית" מאי תדרוש ביה? לישנא אדרינא: מאי "שוב" ומאי "שנית", אלא

לאו לפריעה. ולהאי לישנא גרסינן: ודלמא לאקושי סוף מילה בו — ולא לפריעה אתא

אלא לעיכו. סוף מילה — ציצין שנשתירו, שלא חתך כל הערלה. את רוב נובה — אף על גב דאין רוב הקיפה.

רוח

במדבר. ואפילו אם מלו ולא פרעו, כמו שמשמע בפרקי דרבי אליעזר ובמגלת סתרים, מכל מקום, כיון דנעטוו על הפריעה ולא פרעו — כאילו לא מלו דאי לאו הכי — היאך מדרק דערל מקבל הווא מאבותינו? ויש לומר: דהניא מצרים מלו ופרעו, ואותם אכלו קדשים. אבל יהודים במדבר, שלא מלו — לא אכלו קדשים. אבל בשר תאוה היו מותרים, שלא נאסרה להם, מאחר שאין יכולין לאכול קדשים. מידי דהוה אצבי ואלי, דהיכא דלא אפשר בהקרבא — שרי בשר תאוה. כדפירש בפרק קמא דחולין (ז,א).

משום

יבמות. הערל - פרק שמיני דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסא רש"י

1 רוח צפוני - נוחה, לא חמה ולא צוננת, והמה זורחת. לא נשבה להם רוח צפונית -
 2 ביום, ולא זרחה חמה עליהם. ואיבעית אימא משום דנופחים היו - ממעשה העגל, ולא
 3 היו ראויין לאור נוגה. ואיבעית אימא - משום הכי לא נשבה, כי היכי דלא ניבדרו ענני
 4 כבוד שהיו מקיפין, ולא היתה חמה יכולה ליכנס. יומא דעיבא - יום המעונן. יומא
 5 דשזתא - שרוח דרומית מנשבת. והיא קשה
 6 מכל הרוחות. עת רצון מילתא היא - וכיון
 7 דחצות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות -
 8 הואי נמי עת רצון לרוח צפונית. ואין לך יום
 9 שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה והה
 10 היה סימן לדוד כבוד תלוי לו למעלה ממטתו
 11 ונקבע כלפי צפון, כיון שהגיע חצות לילה רוח
 12 צפונית מנשבת בו ומנגן מאלו הוא נעור. והאי
 13 נדקט הכא ארבעים שנה - לומר לך, שאפילו
 14 אותן ארבעים שנה דנופחים היו ולא נשבה להו
 15 בימים - נשבה להו בחצות לילה, משום דעת
 16 רצון הוא. משוך - מפורש שנמשכה ערלותו
 17 ובסתה את הטהרה. הא צריך קתני - מדרבנן,
 18 מדלא קתני: משוך הרי זה ערל. שסבנה היא לו
 19 - שמא יעשה כרות שפכה. בימי בן כוזיבא -
 20 שמשכום נכרים באונס בכרך ביתר, ובהה יד בן
 21 כוזיבא ונלחם בהם ונצחם, ומלך על ישראל
 22 שהיו שנים ומחצה. וחזרו ומלו בימיו. הוא סבר
 23 - הוה דאורייתא לעיל לרב הונא מרישא. טבה:
 24 מדנטבי לה רבנן תלמודא למילתייהו
 25 מדאורייתא - אלמא מדאורייתא הוא. הכי
 26 גרסינן מיתבי טומטום אינו אוכל בתרומה כו'
 27 - ובסיפא גרס: קתני מיהא משוך תיובתא דרב
 28 הונא תיובתא. טומטום אינו אוכל בתרומה -
 29 שמא אם היה נקדע ימצא זכר, והרי הוא ערל.
 30 נשוי ועבדיו - לקמן מפרש אמיא לטומטום מנא
 31 ליה. אנדרוניגוס - מהול, מותר לאכול בתרומה
 32 ממה נפשך, בין שהוא איש בין שהוא אשה, בין
 33 שהוא בריה בפני עצמה - וזרעו של כהן הוא.
 34 ואין אוכל בקדשים - בקדשי קדשים קמיירי,
 35 כגון חטאת ואשם ושירי מנחות, שאין נאכלין
 36 אלא לזכרי כהונה, וזה ספק אשה הוא. טומטום
 37 אינו אוכל - לקמן מפרש אמיא הדר נקט ליה.
 38 קתני מיהא משוך אוכל - אלמא לא גזר
 39 עליה. תיובתא דרב הונא דאמר מדבריהן גזר
 40 עליו - תיובתא. לישנא אחרינא גרסינן. [לימא]
 41 מביע ליה [לרב הונא] טומטום אינו אוכל כו'
 42 - והאי אוכלין המשוך ונולד מהול -
 43 מדאורייתא קאמר, וסיעתא דרב הונא. וזו
 44 שמעת, והיא נראית עיקר, מדקאמרינן לקמן
 45 לימא כתיבא כו', מאי לאו הוא קא מיפלגי דמר
 46 סבר דאורייתא ומר סבר דרבנן, אלמא ליבא
 47 למאן דמכשיר לגמרי. אי נימא דקדיש -
 48 שקדיש אשה, ושמן זכר הוא וקדושו קדושין.
 49 דהא תניא: טומטום שקדיש - קדושו קדושין
 50 מספק, וצריכה גט. נתקדש קדושו קדושין -
 51 ונפקא מינה לאיתוסרי האי דקדישה באחוזו
 52 של טומטום ובאמו, שמא אשה הוא. לחומרא -
 53 דבעינן גט מיניה. לקולא מי אמרינן - דניחזיקה
 54 כזכר דהאי, ואוכלת בשר ישראל בתרומה. מוליד
 55 מאכיל - את אמו בתרומה, ודייקין לה "ויליד
 56 ביתר" (ויקרא כב) בראוי להוליד, קמשמע לך.
 57 מאי טומטום - דקתני בסיפא ערל גמור. מה
 58 מנעם קאמר - סיפא לפרושי רישא אתא. והכי
 59 הונא תנאי היא, אי הוי משוך דאורייתא או דרבנן. (ונולד כשהוא מהול - שצריך להטות ממנו דם בריה). ונר שנתגיד כשהוא מהול - כגון ערבי וגבעוני שנתגידו, וצריך להטות
 60 ממנו דם בריה. שתי ערלות - שתי עררות זו על גבי זו.

1 אין נימול אלא ביום - הקשה הרב רבינו אפרים, דאמאי איצטרך פרק קמא דקידושין
 2 (כט,א) "אותר" ולא אותה, דאשה לא מחיבא למול את בנה, תיפוק לי דהוי מצות
 3 עשה שהזמן גרמא: ביום אל בלילה, דמהאי טעמא פטרין אשה מציצית? ויש לומר: דלרבי
 4 אלעזר ברבי שמעון איצטרך. הוא דנימול לשמונה - לא חשיב זמן גרמא, כיון דמשמונה
 5 ואילך כל שעתא זמנו הוא.

6 **מר** סבר דרשינן וביום - אף על גב דמדכתיב:
 7 "שמונה ימים" דרשינן (שבת קלב,א): ולא
 8 לילוח, "וביום" דרשינן (שם): אפילו בשבת - מכל
 9 מקום שפיר דריש מו"ד "וביום" לרובי כל הני
 10 דאין נימולים אלא ביום.
 11 **שלא** בזמנו נשרף בין ביום בין בלילה - ואם
 12 תאמר: הא דרשינן לתן בקר שני על
 13 שריפתו, וכיון דשלא בזמנו הוא - למה צריך
 14 להמתין עד הבקר? ישרפנו במוצאי יום טוב, דכבר
 15 נעשה נותר מקודם! ויש לומר: דכיון דלא אפשר
 16 לשורפו ביום טוב - קבע זמנו בבקר שני.
 17 **שהזה** בו - איצטרך לשמעטין הדואה
 18 כשרה אף על גב דאסור בתרומה וקדשים כי
 19 טמא. **שמותר** בנגיעה דתרומה אינו דין
 20 שמתר בפרה - ואם תאמר: מחוסר כפרה ויבית,
 21 שמתר בתרומה ואסור בפרה! ויש לומר: דמה
 22 למחוסר כפרה - שכן אסור בנגיעת קדשים.
 23 ואיכא למיעבד קל לחומר מתיריהו: מה טבול יום
 24 שאסור בנגיעת תרומה וקדשים - מותר בפרה,
 25 ערל שמתר בנגיעת תרומה וקדשים בו, דתו
 26 ליכא מחוסר כפרה ויבית. **התם** משום דמאיס
 27 - ואפילו רבנן מודו התם דפטור. ואם תאמר:
 28 בפרק קמא דחגיגה (ד,א) למה לן "זוכר" למעוטי
 29 טומטום ואנדרוגינוס כשיציו מבחוק? תיפוק לי
 30 דערל הוא, דפטור! ויש לומר: דטומטום, כיון דלא
 31 אפשר למול - לא מאיס. ולא מיפטר מטעם ערל.
 32 אי נמי, הכי פירושו: התם משום דמאיס, וחשיב
 33 התם לרבי עקיבא ערל כי טמא. אבל לרבנן -
 34 לא. ולרבנן איצטרך "זוכר" למעוטי טומטום.
 35 **חויז** מחרש שזטה וקטן - פירש הקונטרס:
 36 דדרשינן: "ואסף איש" - ולא קטן, ואי אפשר
 37 לומר כן, דבפרק "טרף בקלפ" (יומא מג,א) דריש
 38 בהדיא: "איש" - להכשיר זר, "טהור" - להכשיר
 39 האשה, "והניח" - מי שיש בו דעת להניח, פרט
 40 לחרש שזטה וקטן. **הנך** דפסולים התם כשרים
 41 הבא - ומכשיר טפי בקטן, משום דאתי לכלל
 42 איש. **השקיל** חד ויהיב חד - פירשו: אותו
 43 שנתון האפר בתוך מין חטאת - הוא עצמו יעיר
 44 המים האפר יחד. **ונתן** ו**נתנה** - קרא
 45 יתירא קדריש, ולא דריש מדכתב "ונתן" ולא
 46 ונתנה, שהרי כל התורה בלשון זכר נאמרה.
 לימד

1 **אין נימולין אלא ביום, שלא בזמנו - נימולין**
 2 **ביום ובלילה. מאי לאו בהא קמפילגי, דמר סבר:**
 3 **משוך דאורייתא, ומר סבר: משוך דרבנן, ותסבריא?**
 4 **קטן שעבר זמנו מי איכא למאן דאמר דרבנן?!**
 5 **אלא, דכולי עלמא: משוך דרבנן, וקטן שעבר זמנו**
 6 **דאורייתא, והכא בהא קמפילגי, מר סבר: דרשינן**
 7 **"וביום", ומר סבר: לא דרשינן "וביום". כי הא דיתבי**
 8 **רבי יוחנן, וקדריש: נותר, בזמנו - אינו נשרף אלא**
 9 **ביום, שלא בזמנו - נשרף בין ביום בין בלילה,**
 10 **ואיתביה רבי אלעזר לרבי יוחנן: אין לי אלא נימול**
 11 **לשמיני שאין נימול אלא ביום, מנין לרבות לתשעה,**
 12 **לעשרה, לאחד עשר, לשנים עשר מנן? - תלמוד**
 13 **לומר: "וביום". ואפילו למאן דלא דריש וא"ו וא"ו**
 14 **וה"ו דריש! אישתיק, בתר דנפק אל רבי יוחנן לריש**
 15 **לקיש: ראיתי לכן פדת שישב ודורש פמושה מפי**
 16 **הגבורה, אמר ליה ריש לקיש: דידיה היא? מתניתא**
 17 **היא! היכא תנא ליה? בתורת פהנים. נפק תנייה**
 18 **בתלתא יומי, וסברה בתלתא ירחי. אמר רבי אלעזר:**
 19 **ערל שהזה - הואתו בשרה, מידי דהוה אטבול**
 20 **יום, שאף על פי שאסור בתרימיה דבשר בפרה,**
 21 **מה לטבול יום - שכן המותר במעשר! אמו אגן**
 22 **לאכילה קאמרינן? אגן לנגיעה קאמרינן: ומה טבול**
 23 **יום שאסור בנגיעה דתרימיה - מותר בפרה, ערל**
 24 **שמותר בנגיעה - אינו דין שמותר בפרה. תניא נמי**
 25 **הכי: ערל שהזה הואתו בשרה, ומעשה הוה והכשירו**
 26 **חכמים הואתו. מיתבי: מומטום שקדיש - קידושו**
 27 **פסול, מפני שהוא ספק ערל, וערל פסול לקדיש.**
 28 **ואנדרוגינוס שקדיש - קידושו בשר, רבי יהודה אומר:**
 29 **אף אנדרוגינוס שקדיש - קידושו פסולים, מפני**
 30 **שספק אשה, ואשה פסולה מלקדיש. קתני מיהא:**
 31 **ערל וספק ערל פסול מלקדיש! אמר רב יוסף: האי**
 32 **תנא - תנא דבי רבי עקיבא הוא, דמרבי ליה לערל**
 33 **פטמא, דתניא, רבי עקיבא אומר: "איש איש" -**
 34 **לרבות הערל. אמר רבא: הוה יתיבנא קמיה דרב**

1 **יוסף, וקשיא לי: לא לישתמוט תנא וליחגי "הערל והטמא" ולימא רבי עקיבא היא?**
 2 **ולא? והא קתני: הערל והטמא פטורים מן הראייה! התם משום דמאיס. ואודו למעמיהו,**
 3 **דתניא: הכל פשרים לקדיש, חויז מחרש שזטה וקטן, רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל**
 4 **באשה ובאנדרוגינוס. מאי מעמא דרבנן - דכתיב: "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאות"**
 5 **הנך דפסלי באסיפה - פסולין בקידוש, הנך דכשרין באסיפה - כשרים בקידוש. ורבי**
 6 **יהודה אמר לך: אם פן נימא קרא "ולקח", מאי "ולקחו" - דאפילו הנך דפסולין התם,**
 7 **כשרין לקדש מי חטאת, אפילו אשה. אבל ערל**
 8 **אמינא שקול חד ויהיב חד, פתב רחמנא "ולקחו". ואי פתב רחמנא "ולקחו ונתנו" - תו**
 9 **אמינא: דשקלי תרי ויהיב תרי, פתב רחמנא "ולקחו ונתנו" דאפילו שקלי תרי ויהיב חד.**
 והוא

1 **מר סבר דרשינן וביום - וי"ו יתירא, דמצי למכתב: "ביום השמיני ימול", וכתבי ויקרא**
 2 **(יב "וביום" - לאיתויי מילה שלא בזמנה. ואף על גב דמיוק מחבא לא מיתרבי, דהא**
 3 **מדרבנן הוא, ובתר הכי תקון - כיון דקטן שעברה זמנו מותר, ואף על גב דשלא בזמנו**
 4 **הוא - האי נמי תקנה רבנן כעין דאורייתא. ומר סבר לא דרשינן וביום - ולא גמרינן**
 5 **מנייה קטן שעברה זמנו, ונימול אפילו בלילה,**
 6 **וכל שכן משוך, דמדרבנן הוא. כי הא דתניא -**
 7 **בתיובתא דאיתביה רבי אלעזר לרבי יוחנן, דקטן**
 8 **שעברה זמנו מ"וביום השמיני" איתרבי, דאינו**
 9 **נימול אלא ביום. נותר, ביום - ביום שנעשה**
 10 **נותר אין נשרף אלא ביום, דכתיב (ויקרא ז):**
 11 **"ביום השלישי". שלא בזמנו - ששהה שריפתו.**
 12 **לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר -**
 13 **כדקתני בפרק "רבי אלעזר" במסכת שבת**
 14 **(קלז,א). גולד בין השמשות - נימול לתשעה,**
 15 **בין השמשות של ערב שבת - נימול לעשרה,**
 16 **הל יום טוב לאחור השבת - נימול לאחד עשר,**
 17 **שני ימים טובים של ראש השנה - נימול לשנים**
 18 **עשר. ואפילו למאן דלא דריש וי"ו - כגון רבי**
 19 **אלעזר ברבי שמעון, דאמר לעיל: שלא בזמנו**
 20 **נימול אפילו בלילה. וי"ו וי"א - כגון "ונותר",**
 21 **איכא ו"ה יתירא. ראיתי לכן פדת - ראיתי את**
 22 **בן פדת שישב ודורש את מקראות הללו במשה**
 23 **מפי הגבורה - בלשון תנאים. רבי אלעזר בן**
 24 **פרת לאו תנא היה, ואמורא היה, תלמידו של**
 25 **רבי יוחנן, והוא רבי אלעזר סתם דמיירי בכל**
 26 **התלמוד בגמרא. ורבי אלעזר סתמא דמשנה**
 27 **וברייתא, הוא רבי אלעזר בן שמוע. תנייה -**
 28 **לתורת כהנים. טבול יום אסור בתרימיה - לקמן**
 29 **בהאי פירקא (ע"ב), קראי דרשינן. ומותר להזא**
 30 **לחיות על טמא זוח. כדאמר לקמן משתתי:**
 31 **לימד על טבול יום שכשר בפרה. אגן באכילה**
 32 **קאמרינן - בתמיה, וכי אגן לאכילה דפרה**
 33 **אדומה קמרינן ליה, דתיפרוק. תאמר בערל**
 34 **שאסור באכילת מעשר, לפיכך אסור בפרה?**
 35 **לנגיעה - בעלמא קשרין ליה! ובנגיעה ליכא**
 36 **לאקשויי: תאמר בערל שאסור בנגיעת מעשר**
 37 **הכי - דהא אפילו בנגיעת קדשים מותר, והכי**
 38 **דרשינן: ומה טבול יום שאסור בנגיעה דתרומה,**
 39 **כדגמרינן לקמן (ע"ה), מ"בימים יובא וטמא עד**
 40 **הערב", והכא נגיעה היא, דבכלי משתתי קרא.**
 41 **וקאמר דבעי הערב שמש. מותר בהוא -**
 42 **דפרה. ערל שמתר בו. שקדיש - שעירב אפר**
 43 **במים. אנדרוגינוס - מהול, שקדיש - קידוש**
 44 **כשר. שאפילו השרל כשרה לקדש לרבנן, ולקמן**
 45 **(ע"ה), איש איש מודע אחרו וכו' - מדרבי לערל**
 46 **גבי טמאים, שמע מנה דבי הדידי ניהו, ואפילו**
 47 **לנגיעה דתרומה אסור. לא לישתמיש - אם**
 48 **איתא דרבי עקיבא לכל מילי ערל כטמא משוי**
 49 **ליה - לא לישתמיש תנא בעלמא דליחגי לענין**
 50 **מגע טומאות הערל והטמא בי הדידי, ונימא רבי**
 51 **עקיבא היא. מדלא אשכחן הכי - הכא משום**
 52 **חומרא דפרה היא, אבל לענין מגע תרומה -**
 53 **ערל מותר. דמאיס - ליראות בעודה. ואודו**
 54 **לפעמיהו - רבי יהודה ורבנן, דאפילו לעיל**
 55 **באנדרוגינוס. הכל כשרים - כל הטהורים**
 56 **כשרין לקדש מי חטאת, אפילו אשה. אבל ערל**
 57 **וטמא - לא רבי. ולקחו לטמא - בתר אספת**
 58 **אפרה כתיב הך עבודה דקידוש, ואין עבודה**
 59 **מפסקת בינתים. הנך דפסולים באסיפה פסולים**
 60 **לקידוש - והתם (יומא מג,א) דרשינן: "ואסף איש" - ולא קטן, דאמר בפרק "טרף**
 61 **בקלפ" (שם מבב), כל הפרשה כולה משמע מציא מיד משמע, ועל כרחך סוגיא דשמעתא הכי איתא התם. אם כן - דהווא אסיפה נקט לגבי מקדש - לכתוב: "ולקח לטמא",**
 62 **כי היכי דכתב באסיפה "ואסף", לשון יחיד. אפילו הנך דפסולין התם - כגון קטן. דשקל חד - אפרה, ויהיב חד מים.**
 63

61 בעלמא במי חטאת. ולגבי נגיעה אין לפרוך שערל אסור בנגיעת
 62 מעשר שני, שאין הדין כן, שהרי ערל מותר אפילו בנגיעת קדשים,
 63 וכל שכן שמותר בנגיעת מעשר שני. וכיון שכן קל וחומר הוא, ומה
 64 מְבֹרָךְ יום שְׁאִסּוּר בְּנִייעָה דְתְרוּמָה, ואף על פי כן מוֹתֵר בְּפִרְה, עֶרְל
 65 שְׁפוּתֵר בְּנִייעָה בתרומה, אִינוּ דִין שִׁיחָה מוֹתֵר בְּפִרְה.
 66 הגמרא מביאה ראייה לרבי אלעזר מברייתא: תַּנְיָא נְמִי חָבִי, עֶרְל
 67 שְׁתֵּה הִנְתָּה בְּשֵׁרָה, וּמַעֲשֵׂה הִנְהָ בערל שהזהו וְהַכְשִׁירוּ חֲכָמִים
 68 הַתָּאוֹת.
 69 הגמרא מקשה סתירה מברייתא: מִיִּתְיָבִי, מוֹמְטוּם –שערותו
 70 מכוסה בעור, ולא ניכר אם הוא זכר או נקבה) שְׁקִידֵשׁ – שעירב
 71 אפר פרה במים לעשותם מי חטאת, קִידוּשׁוּ פְסוּל, מִפְּנֵי שְׁהוּא סִפְק
 72 עֶרְל, שיתכן שהוא זכר, ועֶרְל פְסוּל לְקִדְשׁ מִי חטאת. וְאֲנִדְרוּגִינוּם
 73 –שיש לו סימני זכרות וסימני נקבות) והוא מהול, שְׁקִידֵשׁ מִי
 74 חטאת, קִידוּשׁוּ בְּשֵׁרָה, שגם על הצד שהוא אשה, לדעת חכמים
 75 אשה כשירה לקדש מי חטאת. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרֵה, אִף אֲנִדְרוּגִינוּם
 76 שְׁקִידֵשׁ קִדוּשֵׁי פְסוּלִים, מִפְּנֵי שְׁפִסְפֵּי אִשָּׁה הוּא, אִשָּׁה פְסוּלָה
 77 מְלַקְּדֵשׁ מִי חטאת. קִתְנִי מִיָּחָא – מכל מקום מפורש בברייתא שְׁעֶרְל
 78 וְסִפְק עֶרְל פְסוּל מְלַקְּדֵשׁ מִי חטאת, והפסול לקדש פסול גם להזאה,
 79 נמצא שברייתא זו סותרת לברייתא שהכשירה הזאת ערל.
 80 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, הָאִי תַנְיָא שְׁפוּסֵל הַזֹּאת עֶרְל, תַּנְיָא
 81 דְּרַבִּי רַבִּי עֲקִיבָא הוּא – מבית מדרשו של רבי עקיבא הוא, דְּמַרְבִּי
 82 לִיה לְעֶרְל מִפְסוּק שְׁדִינוּ בְּמִטָּא, וכשם שטמא פסול להזאה כך גם
 83 עֶרְל. דְּתַנְיָא לעיל (ע). רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרֵה, נֹאמֵר (ויקרא כב ד) אִישׁ
 84 אִישׁ מִזְרַע אֶהְרֶן וְהוּא צְרוּעַ אוּ זָב, בְּקִדְשִׁים –(בתרומה) לא יאכל
 85 עֵד אֲשֶׁר יִטְהַר, כפלה התורה תיבת 'איש' לרבות את העֶרְל שאף
 86 הוא אינו אוכל בתרומה. מתוך שרבי עקיבא מרבה ערל לאיסור
 87 אכילת תרומה מהפסוק לגבי טמאים, משמע שערל וטמא שוים
 88 הם, ואפילו לנגיעת תרומה ערל אסור כטמא, ולכן הזאתו פסולה.
 89 הגמרא דוחה את תירוצו של רבי יוסף: אֲמַר רַבָּא, הִנְהוּ יִתְיָבֵנָא קָמִיה
 90 דְּרַבִּי יוֹסֵף וְקִשְׂיָא לִי – ישבתי לפני רבי יוסף כשאמר את תירוצו,
 91 והוקשה לי, אם זו היא שיטת רבי עקיבא שערל דינו כטמא לכל
 92 דבר, לֹא לִישְׁתַּמֵּיט תַּנְיָא וְלִיתְנֵי עֶרְל וְהַטָּמֵם – תמוה הדבר שלא
 93 מצינו תנא שיאמר שערל וטמא שוים הם לענין לטמא בנגיעתם,
 94 וְלִיָּמָא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא – ואנו נאמר שזו שיטת רבי עקיבא. ומאחר
 95 שלא מצינו כן משמע שאף לרבי עקיבא ערל אינו כטמא לכל
 96 דבר, אלא רק לפסולו באכילת תרומה, ואינו מטמא תרומה
 97 בנגיעתו. והמבואר בברייתא שהזאת ערל פסולה, אין זה אלא
 98 משום שהחמירו בדין פרה אדומה.
 99 הגמרא מקשה על רבא שאמר שלא מצא תנא שהזהו ערל
 100 לטמא לכל דבר: וְלֹא – וכי לא מצינו תנא שאמר כך, וְהָא קִתְנִי
 101 בברייתא במסכת חגיגה (ד), עֶרְל וְהַטָּמֵם פְסוּרִים מִן עולת
 102 הָרִאִיָּה, וביארה שם הגמרא, שהטמא פטור מקרבן ראייה לפי
 103 שנאמר (דברים יב ה–ו) 'זִבְחַתְּ שִׁמְהָ, וְהִבַּאתֶם שִׁמְהָ' וגו', ודרשו
 104 חכמים שמי שיכול לקיים 'זבחת שמה', כלומר להכנס למקדש,
 105 עליו לקיים את הציווי 'הבאתם שמה', כלומר להביא קרבן
 106 ראייה, אבל טמא שאינו יכול להכנס למקדש, פטור מקרבן ראייה.
 107 והוסיפה שם הגמרא, שערל שפטור מקרבן ראייה היינו לשיטת
 108 רבי עקיבא הסובר שערל דינו כטמא. אם כן לפנינו ברייתא
 109 שמשוה ערל לטמא לכל דבר ולא רק לפסולו בתרומה. מתרצת
 110 הגמרא: הֵבֵם – שם בעולת ראייה סובר רבא שערל פטור לא
 111 משום שדינו כטמא לכל דבר, אלא משום דְמֵאִים הוּא להיראות
 112 בעזרה, ורבא חולק בכך על הגמרא שם שביארה את דינו של
 113 הערל בשיטת רבי עקיבא.
 114 הגמרא חזרת למחלוקת רבי יהודה וחכמים בברייתא שהובאה
 115 לעיל, בענין קידוש מי חטאת על ידי אנדרוגינוס ומבארת את
 116 טעמם: וְאִדְרוּ לְמַעֲמִייהו – רבי יהודה וחכמים הולכים בזה
 117 לשיטתם, דְּתַנְיָא, הַכֹּל – כל הטהורים בְּשֵׁרִים לְקִדְשׁ מִי חטאת,
 118 ואפילו אשה, חוץ מְחַרְשׁ שׁוֹמֵה וְקָמֵן. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר בְּקָמֵן,
 119 וְפוּסֵל בְּאִשָּׁה וּבְאֲנִדְרוּגִינוּם מפני שהוא ספק אשה. מבארת הגמרא:
 120 מֵאִי מַעֲמֵן דְּרַבְּנֵי הַפּוֹסְלִים את הקטן ומכשירים את האשה, דְּבִתְיָב

1 אִין נִימְלוּן אֵלָא בְיוֹם, אבל מי שנימול שְׁלֹא בְיוֹמֵנו, נִימְלוּן בֵּין בְיוֹם
 2 וּבֵין בְּלִילָה. ואומרת הגמרא: מֵאִי לֹא בְהָא קְמִיפְלִגִי, דְּמַר – תנא
 3 קמא סָבֵר, מִילת מוֹשֵׁף דְאֲוִרְיִתָא, ולכן אינו נימול אלא ביום, וְמַר
 4 – רבי אלעזר ברבי שמעון סָבֵר, מִילת מוֹשֵׁף דְרַבְּנֵן, ולכן נימול גם
 5 בלילה. נמצא שרב הונא שאמר שמשוך אסור בתרומה מדרבנן,
 6 אין זה אלא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לתנא קמא משוך
 7 אסור בתרומה מדאורייתא.
 8 דוחה הגמרא: וְתַבְרָא – וכי סבור אתה לומר שבזה נחלקו, והלא
 9 קִמְן שְׁעֶבֶר וְזִמְנו, מִי אִיָּבָא לְמֵאן דְאָמַר – וכי יש מי שאומר שמילתו
 10 מְדַרְבְּנֵן, הלא ודאי מהתורה היא, ואף על פי כן סובר רבי אלעזר
 11 ברבי שמעון שנימול גם בלילה. אֵלָא דְבִלְוִי עֲלָמָא סוּבְרִים שמילת
 12 מוֹשֵׁף דְרַבְּנֵן וכשיטת רב הונא, וְקִמְן שְׁעֶבֶר וְזִמְנו, מִילתו מְדֹאֲוִרְיִתָא,
 13 וְהָבָא בְהָא קְמִיפְלִגִי, מַר – תנא קמא סָבֵר, דְרַשִּׁינֵן וְאִי' יִתִירָה
 14 בַּפְסוּק (ויקרא יב א) 'זְבִיּוֹם הַשְּׁמַיִי יְמוּל' לרבות מילה שלא בזמנה,
 15 שדינה דווקא ביום. וכשתיקנו חכמים מילה במשוך, תיקנוה דווקא
 16 ביום כמילת קטן שעבר זמנו. וְמַר – רבי אלעזר ברבי שמעון סָבֵר,
 17 לֹא דְרַשִּׁינֵן וְאִי' יִתִירָה בתיבת 'זְבִיּוֹם' לרבות מילה שלא בזמנה,
 18 ודינה אף בלילה, וקל וחומר למשוך שמילתו דרבנן שדינה גם
 19 בלילה.
 20 הגמרא מביאה ראייה שתנא קמא מרבה קטן שעבר זמנו שאינו
 21 נימול אלא ביום מ'זביום השמיני': כִּי הָא דְיִתְיָב – כמו שמצינו
 22 שישב רבי יוֹהָנָן וְקִדְרִישׁ, נוֹתֵר – בשר קדשים שנתר לאחר זמן
 23 אכילתו, שדינו בשריפה, בְּזִמְנו, כלומר ביום שנעשה בו נותר, אִינוּ
 24 נִשְׂרָף אֵלָא בְיוֹם, שנאמר (ויקרא יז ז) 'וְהִנְתֵּר מִבְּשַׂר הַזֶּבֶב בְיוֹם
 25 הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף', משמעות הפסוק היא, שבשר שלמים
 26 שנאכל לשני ימים ולילה אחד שביניהם, אם בסוף היום השני נותר
 27 מהבשר, אינו נשרף מיד בלילה, אלא יש להמתין עד בוקר היום
 28 השלישי ולשרפו. אבל נותר שְׁלֹא בְיוֹמֵנו, שהשהה שריפתו עד
 29 לאחר היום השלישי, נִשְׂרָף בֵּין בְיוֹם בֵּין בְּלִילָה. וְאִיתְיָבִיה רַבִּי
 30 אֲלֶעָזֵר לְרַבִּי יוֹהָנָן, אִין לִי אֵלָא נִימְלוּל לְשְׁמַיִי שְׁאִין נִימְלוּל אֵלָא
 31 בְיוֹם, מִנְיָן לרבות את הנימול לְתַשְׁעָה, לְעֶשְׂרֵה, לְאֶחָד עֶשְׂרִי, וְלַשְּׁנַיִם
 32 עֶשְׂרִי, (מִנְיָן) שמילתו ביום, תְלִמּוּד לומֵר 'זְבִיּוֹם' וְאִי' יִתִירָה, וכמו
 33 כן יש לדרוש 'וְהִנְתֵּר' וְאִי' יִתִירָה, לרבות את הנותר שלא בזמנו
 34 שיש בשר ביום. ומסוּף רבי אלעזר להקשות: וְאֵפִילוּ לְמֵאן דְרִישׁ
 35 וְאִי', כגון רבי אלעזר ברבי שמעון שאמר לעיל שמילה שלא
 36 בזמנה נעשית אפילו בלילה, מכל מקום וְאִי' וְהִי' יִתִירִים, כגון
 37 בתיבת 'וְהִנְתֵּר', דְרִישׁ. נמצא שלכולי עלמא נותר שלא בזמנו אינו
 38 נשרף אלא ביום.
 39 אִישְׁתִּיק – שתק רבי יוחנן ולא ענה לקושיותיו של רבי אלעזר. בְּתֵר
 40 דְנִפְק – לאחר שיצא רבי אלעזר, אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹהָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ,
 41 וְאִיתִי לְבָן פְדֵת שְׁיוֹשֵׁב וְדוּשֵׁב את הפסוקים בלשון תנאים כְּמוֹשֵׁה
 42 מִפִּי הַנְּבוֹרָה, אֲמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ, דִּידִיהָ הִיא – וכי דרשת וְאִי'
 43 יִתִירָה בַּפְסוּק 'זְבִיּוֹם' חִידוּשָׁה רַבִּי אלעזר מעצמו, הלא מְתִינְתָא
 44 הִיא. שאל רבי יוחנן את ריש לקיש, הִיאָ תַנְיָא לִיה – היכן שנויה
 45 אותה ברייתא. השיב לו ריש לקיש, בְּתוֹרַת בְּהֵימִים (תוריע פ"א).
 46 נִפְק תַּנְיָיָה בְּתַלְתָּא יוֹמֵי – יצא רבי יוחנן ושנה את הברייתות של
 47 תורת כהנים במשך שלשה ימים, וְסָבְרָה בְּתַלְתָּא יוֹמֵי – ולמד אותן
 48 בעיון ובהבנה סברותיהן במשך שלשה חודשים.
 49 לעיל (א): דנה הגמרא בדין הזאה על ערל, כעת היא דנה בדין
 50 ערל שהוא: אֲמַר רַבִּי אֲלֶעָזֵר, עֶרְל שְׁהוּהוּ עַל חטאת על טמא מה,
 51 הַתָּאוֹת בְּשֵׁרָה, אף על פי שהוא אסור בתרומה וקדשים כטמא. מִדִּי
 52 דְהוּא אֲמַבּוּל יוֹם – כמו שמצינו בטבול יום, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִסּוּר
 53 בְּתְרוּמָה, בְּשֵׁר הוּא גְעוּבוּדַת פְּרָה אֲדוּמָה. הגמרא מקשה על
 54 הלימוד של ערל מטבול יום: מַה לְמַבּוּל יוֹם, שְׂבֵן מוֹתֵר פְּאִכִילת
 55 מַעֲשֵׂר שְׁנִי, ולכן הוא גם כשר להזאה. אבל ערל אסור באכילת
 56 מעשר שני, ואין ראייה להכשירו להזאה. מתרצת הגמרא: אֲמַרְנֵן
 57 לְאֲבִילָה אֲמַרְיֵנֵן – וכי באנו ללמוד ערל מטבול יום להתירו
 58 באכילת הפרה, שתפרוך שאין ללמוד ערל מטבול יום, שכן ערל
 59 אסור באכילת מעשר שני ולכן אסור בערל מטבול יום, שכן ערל
 60 קְאָמְרִינֵן – הלא בקשנו ללמוד ערל מטבול יום להתירו בנגיעה

28 אלא פירות, מפני שהכמים גזרו על סתם ידים ושהסיה דעתו
 29 משמירתן שיהיו שניות לטומאה, ואם לא ירחץ את ידיו, יפסלו
 30 הידים את התרומה והביכורים. וטעונים הערב שמש – טמא שטבל
 31 לטומאתו עדיין אסור בנגיעה בתרומה וביכורים עד צאת
 32 הכוכבים של יום הטבילה. הרי אלו ההלכות הנוהגות בתרומה
 33 ובביכורים, מה שאין בן כמעשר שני. עתה פושט רב ששת את
 34 הספק; ואם איתא – אם נאמר בצד הזה של הספק שאין ללמוד קל
 35 מחמור ועל מותר במעשר שני, ניתני – היה למשנה לשנות הלכה
 36 נוספת, שעל אסור כהן – בתרומה וביכורים, מה שאין בן כמעשר
 37 שעל מותר בו. אלא על כרחך שעל אסור במעשר שני.
 38 דוחה הגמרא: תנא שנייר – אמנם על מותר במעשר שני, אלא
 39 שהמשנה לא מנתה את כל ההלכות בהן קיים הבדל בין תרומה
 40 וביכורים לבין מעשר שני, וישנן הלכות ועל ביניהן שהמשנה
 41 שיירה ולא מנתה אותן. שואלת הגמרא: ומאי שנייר דהאי שנייר –
 42 איזו הלכה נוספת שיירה המשנה שניתן יהיה לומר ששייר אף את
 43 זו. משיבה הגמרא: שנייר – התנא שנייר שתי הלכות הקשורות
 44 לחלקה השני של המשנה, דקא תני סיפא (שם פ"ב מ"ב), יש דינים
 45 שנוהגים כמעשר שני ובביכורים מה שאין בן בתרומה. שהמעשר שני
 46 והביכורים מעונין הבלתי מקום – יש להעלותם לירושלים, את
 47 המעשר לאוכלו, ואת הביכורים ליתנם לכהן שאוכלם שם.
 48 ומעונין ידיו, בשנה הרביעית והשביעית לשמיטה לאחר שהפריש
 49 וביער מביתו את כל מעשרותיו, מצות עשה להתודות לפני ה', וכן
 50 כאשר מביא ביכורים לכהן עליו להתודות. ואסור לאונן לאכול
 51 מעשר שני וביכורים, ורבי שמעון מתיר ביכורים לאונן. ותיבין
 52 כביעור, ורבי שמעון פוטר את הביכורים מביעור. מדייקת הגמרא:
 53 ואילו את ההלכה שאסור לבער מהן במזומא, כלומר פירות של
 54 מעשר שני וביכורים שנטמאו שאסור להדליק בהם,

1 הגמרא דורשת פסוק נוסף בפרשת פרה אדומה: נאמר (במדבר יט
 2 יט) 'והזה הפהר על הפמא, והנה תיבת הטהור' מיותרת, ומה
 3 שאמרה תורה 'מהור' מכלל ו-משמע שאין מדובר כאן בטהור
 4 גמור, אלא במי שיש לו צד טהרה לדבר אחד, אבל עדיין הוא
 5 ממא לדבר אחר. בא הפסוק ולימד על מכלול יום שיש לו צד טהרה
 6 ולענין מעשר שני שנאמר (ויקרא יד ח) 'ורחץ במים וטהר', שאף
 7 על פי שהוא טמא לענין תרומה, מכל מקום קשר בעבודות פרה
 8 אדומה.
 9 הגמרא נדה בכשרות ערל למעשר שני: פנו מיניה – שאלו בני
 10 הגשיבה מרב שישת, ערל מהו פאבילת מעשר שני. הגמרא מבארת
 11 את צדדי הספק: בי היכי הליף מפיסח כמעשר שני לענין אגנינות,
 12 שאונן אסור בפסח כשם שאסור במעשר שני, וליף נמי מעשר שני
 13 מפיסח לענין ערלות, שעל אסור במעשר שני כשם שאסור בפסח.
 14 או דלמא חמור מקל וליף – ניתן ללמוד פסח החמור ממעשר הקל,
 15 קל מהמור לא וליף – אבל לא ניתן ללמוד מעשר הקל מפסח
 16 החמור.
 17 אמר להו רב ששת לבני הישיבה, תניתיה – שנינו פשיטות לספק
 18 זה במשנה במסכת ביכורים (פ"ב מ"א): ישנם דינים שנוהגים
 19 בתרומה וביכורים, ואינם נוהגים במעשר שני. התרומה והביכורים
 20 שאכלם כהן טמא במזיד, התיבין עליהן מיתה בידי שמים. ואם
 21 אכלם זר בשוגג, משלם קרן וחומש. ואסורין התרומה והביכורים
 22 לזרים. והן נכסי כהן – התרומה והביכורים שמקבל הכהן הרי הם
 23 שלו לכל דבר, ויכול לקדש בהם אשה ולקנות בהם עבדים
 24 וקרקעות ובהמה טמאה. ועולין פאהד ומאה, כלומר אם נתערבו
 25 פירות תרומה או ביכורים בפירות חולין, אינם בטלים ברוב, אלא
 26 צריך שכמות החולין תהא פי מאה מכמות התרומה או הביכורים
 27 ואז הם בטלים. ומעונין רחיצת ידים קודם נגיעה בהם אפילו שאינם

אגרות קודש

ב"ה, א' טבת, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"ע עוסק בצ"צ מו"ה דוד נתן שי

שלום וברכה!

לפני נסיעתי על הציון הקי נמסרה לי הידיעה התלפונית וגם השמות, והזכרתים תמול ער"ח
 טבת על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע.

והרי על חדש טבת דרשו רז"ל שבו הגוף נהנה מן הגוף, ומובן ע"פ דרשות רז"ל, אחשוורוש זה
 הקב"ה, אחרית וראשית שלו (מובא במאורי אור ובפירושו הרמ"א על מגילת אסתר) ואסתר זוהי כנסת
 ישראל כאו"א מבני ישראל, שעצמות ומהות א"ס ב"ה נהנה מהעצם והפנימיות של כאו"א מבני"י,
 ודוקא בחדש טבת ששייך להלעו"ז, כמבואר בזהר הקי זח"י יב, א. זח"ג רנט, א. ז"ח איכה (צב, ד),
 ובני"י בעבודתם מהפכים חשוכא לנהורא ומרירו למתקא, שזהו תכלית בריאת כל העולמות, וכמבואר
 בספר תניא קדישא פרק ל"ו שנסתוקק הקב"ה לבראותו.

ויהי רצון שיקוימו כל הברכות שבני"י מברכין איש לרעהו במילואן ובאופן דמוסיף והולך,
 וכהוראת ימי חנוכה אלו, דמוסיף והולך ועד כי גדל מאד.

בברכה לחנוכה שמח ולבשו"ט.

במש"כ במשה ואהרן, מי בנצח ומי בהוד - עיין עץ חיים של"ב (הארת המוחין) ספ"ו. ובזח"ב
 כז, א בהגהות מהרח"ו שם.

1 הטהור - שטהרתי לך כאן - מכלל שהוא טמא לדבר אחר, כגון טבול יום שטמא
 2 לתרומה. דאי טלקא דעתך טהור ממש - לישתוק קרא מיניה, ואנא דיענא דטמא אסור
 3 בפרה, דהא טטאת קרייה רחמנא. אלא מאי טהור - טהור כל דהו. ואשכחן טבול יום
 4 דמיקרי טהור, דכתיב (ויקרא יד) "ורחץ במים וטהר". אניתו - גבי מעשר כתיב, ולא
 5 בפסה, ומיניה ליפנין. מיתה - טמא האוכלה,
 6 דכתיב (שם כב): "זמנו בו כי יחללוהו".
 7 ובכורים כתרומה, דאמר מר (מכות יז,א):
 8 "זרתומת ירך" - אלו הבכורים. וחומש - זר
 9 האוכלן בשוגג, אבל כדקלא הוא - לא, דהא
 10 זרים אכלי ליה, ואין חומש אלא בפרה את
 11 מעשרו. והן (הן) נכסי בהן - לקדש בהן את
 12 האשה, וליקח בהן עבדים וקרקעות ובחמה
 13 טמאה. אבל מעשר לא ניתן אלא לאביה
 14 ושתייה וסיבה, ואין אשה מתקדשת בו. וסתם
 15 משנה רבי מאיר, דאמר (בבא קמא טז,ב):
 16 מעשר ממון גבוה הוא, ואף על גב דקולא הוא
 17 לגבי תרומה ובכורים - אפילו הכי חשיב ליה.
 18 והכי נמי אמרינן בבבא מציעא פרק "הזהב"
 19 (ג,א) דקולא הוא. באחד ומאה - אבל מעשר
 20 בטל ברוב ולא בעי אחד ומאה. ופענין רחיצת
 21 ידים - אפילו הן פירות, דסתם ידים שניות הן
 22 מדרבנן ופסולות את התרומה. אבל מעשר
 23 וחולין - כיימא לן (חולין ק"א): הנוטל ידיו
 24 לפירות הרי זה מגסי הרות. והעבר שמש -
 25 כדילפינן בהאי פירקא (בבמות ע"ב): טבול יום
 26 מותר במעשר ואסור בתרומה. ואם איתא -
 27 דקל מחמור לא יליף, ומותר ערל במעשר.

28 הבאת מקום - אבל תרומה נאכלת בגבולין. ופענין ידיו - "בערתי הקדש מן הבית"
 29 (דברים כו). "נהגה הבאתי את ראשית" בבכורים. ואסורין לאונן - בכורים. ורבי שמעון
 30 מתייר - בכורים לאונן, ולקמן מפרש טעמיה. והייבין בביעור - בכורים ומעשר שני
 31 בשנה השלישית, שאם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה - מולבין בשלישית
 32 לירושלים ומתודה: "בערתי הקדש מן הבית" וכו', ואם לא הוליכין - מתברעין בכל מקום
 33 שחן. ורבי שמעון פוטר - בבכורים. ואילו אסור לבער מהן בפוטאה - לתנא קמא
 34 דמקיש בכורים למעשר לכל מילי - הוה ליה למיתני: ואסור להדליק מןן אם טמאו,
 35 דאין טומאתן מתירתי להבערה. ולא אמרינן אף על גב דלא ניתן מעשר אלא לאביה
 36 ושתייה וסיבה, דכתיב (שם יד): "אבלת" - הני מילי טהור, אבל היכא דנטמא, דלא אנו
 37 לאביה, וזילקין בהן אלא אסור לבער בטומאה. דכתיב (שם כו): "ולא בערתי ממנו
 38 בטמא". מה שאין בן בתרומה - דטומאתה מתירתי בהבערה, כדילף לקמן בשמעתין.
 ואובלין

1 לימד על טבול יום שכשר בפרה - ואם תאמר: מדיכא תיסק אדעתיה לפסול? דאי משום
 2 דחטאת קרייה רחמנא - הא לא דמי הזאה לשאר עבודה, שהרי חור כשר בה? ויש
 3 לומר: מדקפיד קרא אהנהו במקום טהור. ואם תאמר: והיכי ליפנין מחזאה להכשרי טבול
 4 יום בשאר עבודות דפריכין מה לחזאה שכן זו כשר בה? ויש לומר: דאפילו הכי, כיון דעיקר
 5 טהרה בהזאה אתיא, ואכשר בה רחמנא טבול יום
 6 - כל שכן בשאר עבודות. ואם תאמר: ואימא
 7 לרבות מחוסר כפרים שהעריב שמשו, דלא
 8 מחסר אלא כפרה לחודה, אבל טבול יום לאו!
 9 ואומר רבינו יצחק: דמקמא קרא בטומאה
 10 דכתיבא בהאי פרשה, כגון טומאת מת דלא שייך
 11 כפרה. והכי אמרינן בובדיח בפרק שני (יז,ב) דמאן
 12 דמכשיר מחוסר כפרה כפרה קסבר טומאה דכל התורה
 13 כולה. דבכל טבול יום מכשיר, אפילו הוא מחוסר
 14 כפרה, ומאן דפסל קסבר: טומאה דאותה פרשה,
 15 היינו טבול יום דמת, ודלא בעי כפרה! אבל דוב
 16 ומצורע ויולדת - אפילו העריב שמשו לא!
 17 קל מחמור לא יליף - ואם תאמר: מאי
 18 מיבעיא ליה? פשיטא, דהכי ניילף קל מחמור! ויש
 19 לומר: דמספקא ליה הא דיליף פסח ממעשר, אי
 20 בגויה שהו ד'ממנו' יליף - ליפנין נמי מעשר
 21 מפסח. אף על גב דהוי קל מחמור, או בקל וחומר
 22 יליף ולא בגויה שהו. אי נמי: מספקא ליה אי
 23 גויה שהו מופנה או אינו מופנה.
 24 ואסורים לזרים - ואם תאמר: כיון דתנא
 25 דהייבין חומש, אמאי איצטרך תו למתני ואסורים
 26 לזרים? ואין לומר: משום דבעי למתני מה שאין בן
 27 במעשר, דשרי לזרים - דהא במסכת חלה (פרק
 28 א משנה ט) קתני: התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה חומש ואסור לזרים, אף על גב
 29 דלא מסיים התם מה שאין בן במעשרו ותיירי בערוך, ערך טען, דאסור לזרים איצטרך לחצי
 30 שיעור, דאסור, לזמאן דאמר מדרבנן דאמר מדאורייתא. עוד פירש לשון אתר: ואסור
 31 לזרים - אפילו על ידי פדיון. ואין נראה פירוש זה. דאין להם פדיון אמרינן לקמן דשרי.
 32 נכסי בהן - בפרק "הורוע והלחיים" (חולין ק"א,א) מפרש למה אמרו בכורים נכסי בהן
 33 - ליקח בהן עבדים וקרקעות ובחמה טמאה, מה שאין בן במעשר שני, כדתנן במסכת מעשר
 34 שני (פרק א משנה ז) ומייתי לה בקידושין בפרק שני (נ"א,א) אין לקוחין בהמה טמאה עבדים
 35 וקרקעות ממועות מעשר שני. ולכאורה משמע דדוקא הני הוא דאסירי, אבל ליקח מןן
 36 מלבושין - שרי. וכן תנן במסכת מעשר שני (פרק ה משנה יב) ומייתתן לקמן (עד,א): "לא
 37 נתתי ממונא למת" - ליקח לו ארון ותכריכין. ששמעו. הא לזי דומיא דמת - נתתי, דהיינו
 38 מלבושים. דהכי דייק לקמן גבי סיבה. וקשה, דבירושלמי אמר בהדיא: "לא נתתי ממנו למת"
 39 - מה אנו קיימין? אם להביא ארון ותכריכין - דבר זה אסור לזי ולמת, משמע דאסור
 40 לקנות מלבושים לחי! וכבמה מקומות תנן במסכת מעשר שני (פרק א משנה ז) דאסור לעשות
 41 שום חסורה במעשר, ולא ניתן אלא לאביה ושתייה וסיבה! ואומר רבינו יצחק: דמצי למימר דהוה משניות דאסיר - אתו כרבי מאיר, דאמר (בבבא קמא טז,ב) ממונן גבוה הוא, והנך - כרבי
 42 יהודה דשרי, דאמר (שם): ממונן הייתו הוא. והא דמשמע בפרק שני דקידושין (ג"ב, ד) לביא אלא חד סתמא כרבי יהודה, אף על גב דהיה דשרי מלבושים אתיא כוותיה - מכל מקום יש
 43 יותר סתמות כרבי מאיר. עוד נראה לרבינו יצחק, דהמשמעות אינן חולקין זו על זו, ומן התורה לא אסירי אלא עבדים וקרקע ובחמה טמאה, אבל מלבושים - שרו מדרבנן אסור אפילו
 44 מלבושים קשה: ודילף בכורים ממעשר לענין דלא ניתן נכסי בהן (ויקרא כב). וכלי ליקח לו ארון ותכריכין - ואין ליקח לו ארון ותכריכין. ואם מעשר גולמא הוא. אבלת בהמה דשריא במעשר שני בשעת ידשה, נמאן דאמר
 45 ממונן הייתו הוא - נראה דבשל בשעת דשה אסור מיהא מדרבנן, ולמיד ממונן גבוה - נראה דאסור מן התורה להאכל בהמה. מה שאין בן במעשר - תימה: כיון דלקמן (עמוד
 46 ב) ליפנין בכורים ממעשר דאסורין לאונן מדאיתקוש למעשר שני, ניילף נמי מעשר מבכורים שיתחייב מיתה האוכלו בטומאת הגוף? ולענין אסור זרות - נראה, דבהדיא שריא רחמנא לזרים.
 47 ויש לומר, דדרשינן: "זמנו בו כי יחללוהו" (ויקרא כב) - בו ולא במעשר, כדדרשינן ב"ש מותרות" (בבמות פ"א). בו ולא במעשר ראשון, דאפילו לרבי מאיר דאסר לזרים - לא מחייב מיתה.
 48 ודרשינן נמי ב"השופרין" (סנהדרין פ"א): בו ולא במעלה. הא דמעשר שני בטל ברוב היכא דאין לו מתירין, ולא ליפנין מבכורים דעולין באחד ומאה - משום דבכורים גופיהו בטלים
 49 ברוב מדאורייתא. והא דדרשינן בספרי מ'את מקדשו ממנו" - אסמכתא בעלמא היא, כדאמר ב"הניזקין" (גיטין נ"ב): נפלו ותפצעו, והא הכא דמדאורייתא בטלי ברובא כו', אלמא: ערלה
 50 וכלאי הכרם בטלים ברוב מדאורייתא. ועוד: בשלישי פירקין (בבמות פ"א, ב) גבי שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו, דתלינן להקל כשרוב חולין על התרומה, משמע דבטל ברוב מדאורייתא.
 51 ומיהו קשה: ודילף בכורים ממעשר לענין דלא ניתן נכסי בהן (ויקרא כב) וכלי ליקח לו ארון ותכריכין. והא דאין לקוחין דשריא במעשר שני בשעת ידשה, נמאן דאמר
 52 נחא. אבל אי אפשר לומר כן, למאי דפרישית לעיל, דמדרבנן אפילו כל מילי נמי אסור. (אבל לענין ערל כי קאמר תנא ושייר - קצת קשה: אמאי לא יליף מעשר מבכורים? ולמאי דפרישתי
 53 לעיל דאיכא למעוטי אתי שפיר. ואם תאמר: והכי קתני לענין רחיצת ידים מה שאין בן במעשר, והתניא בפרק שני דחולין (ל"ג,א): כל הטעון ביאת מימ מדברי סופרים אסור בתרומה, ומותר
 54 בחולין ובמעשר, דברי רבי מאיר, והכמים אסורים במעשר? ואומר רבינו יצחק: דהתם לאביה, והכא לגניעה. ואם תאמר: וליתני חלה, ובכורים ותרומה פטור מן החלה ומעשר חייב? ויש
 55 לומר: דהא תנן במסכת חלה (פרק א משנה א): מעשר שני והקדש שנפדו חייבים בחלה, נפדו - איך, לא נפדו - לא.

46 הבאת מקום - אבל תרומה נאכלת בגבולין. ופענין ידיו - "בערתי הקדש מן הבית"
 47 (דברים כו). "נהגה הבאתי את ראשית" בבכורים. ואסורין לאונן - בכורים. ורבי שמעון
 48 מתייר - בכורים לאונן, ולקמן מפרש טעמיה. והייבין בביעור - בכורים ומעשר שני
 49 בשנה השלישית, שאם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה - מולבין בשלישית
 50 לירושלים ומתודה: "בערתי הקדש מן הבית" וכו', ואם לא הוליכין - מתברעין בכל מקום
 51 שחן. ורבי שמעון פוטר - בבכורים. ואילו אסור לבער מהן בפוטאה - לתנא קמא
 52 דמקיש בכורים למעשר לכל מילי - הוה ליה למיתני: ואסור להדליק מןן אם טמאו,
 53 דאין טומאתן מתירתי להבערה. ולא אמרינן אף על גב דלא ניתן מעשר אלא לאביה
 54 ושתייה וסיבה, דכתיב (שם יד): "אבלת" - הני מילי טהור, אבל היכא דנטמא, דלא אנו
 55 לאביה, וזילקין בהן אלא אסור לבער בטומאה. דכתיב (שם כו): "ולא בערתי ממנו
 56 בטמא". מה שאין בן בתרומה - דטומאתה מתירתי בהבערה, כדילף לקמן בשמעתין.
 ואובלין

57 מעוניין הבאת מקום - אף על גב דתרומה נמי ילפא מבכורים, כדמוכח ב"העור והרוטב" (חולין ק"ב). - שמה לענין שתודה טעונה הבאת מקום אין ללמוד. ופענין ידיו - ויש - אף על
 58 גב דרשינן בפרק בתרא דמעשר שני (משנה ה'): "וגם נתתיו ללוי" - זו תרומה, אומר רבינו יצחק: דלא היה מתודה על התרומה אלא אגב מעשר, אבל אם אבד המעשר - לא
 59 היה מתודה עליה בפני עצמה. וחיובין בביעור - פירש רבינו יהודה בן נתן: דביעור מעשר לאו כביעור מעשר בשנה רביעית, וביעור בכורים לאחר החג. כדאמר במבמות
 60 (יה"ב): הפריש בכורים קודם החג ועבר עליהן החג - ירקבו. ואין נראה לרבינו יצחק, דאין זה ביעור. והתם טעמא דירקבו - לפי שגראו לקריאה ונרדו. וביעור בכורים הוי כשל מעשר,
 61 דכי נתנן לכהן קודם החג, או הפרישין לאחר החג - יכול לשומרן עד שנה רביעית. ואם תאמר: תרומה נמי טעונה ביעור, כדתנן במסכת מעשר שני (פרק ה משנה ו): כיצד היה הביעור?
 62 תרומה ותרומת מעשר לבעלים. ויש לומר: תרומה אין צריך ליה. רק ליתנה לכהן, והכהן יכול לשומרה כל זמן שירצה. אבל מעשר שני ובכורים - צריך לבערם מן העולם בכל מקום שחן.
 63 ורבי שמעון דפטר בכורים - היינו שאין הכהן צריך לבערם, אבל ישראל צריך ליתנם לכהן כתרומה. והכי תנן בפרק בתרא דמעשר שני: ערב יום טוב של שנה רביעית ושל שבועית היה
 הביעור, כיצד היה ביעור? נותן תרומה ותרומת מעשר לבעליו, ומעשר ראשון לבעליו. אבל מעשר שני ובכורים - מתברעים בכל מקום שחן, ורבי שמעון אומר: בכורים ניתנין לכהן כתרומה.
 ואובלין

1 ואוכלן בטומאת עצמן - שהגוף טהור והם טמאים. לוקח - כדיליף לקמן. מה שאין בן
2 בתרומה - דאינו מוזהר בה אלא בטומאת הגוף. כדכתיב (ויקרא כב): "בקדשים לא
3 יאכל" וגו'. אבל בטומאת עצמה - לא מצינו אזהרה, אלא איסור עשה הוא דאשכחן
4 ביה לקמן בשמעתין. ומדלא קתני ליה, שמע מינה תנא ושייר. ואמר פו' - במסכת מכות
5 (זא). ותרוסת ירך אלו הכבורים - דבעי
6 הבאת מקום, כדכתיב (דברים כו): "ושמט בטנא
7 והלכת". והתם אשמעינן עשה, והבא אשמעינן
8 אזהרת לאו לאוכלן בגבולין. דאילו תרומה
9 ממש - קדשי הגבול היא, ולא בעיא חומה.
10 תרומה מותרת לאונן - כדאמר בריש פירקין
11 (עא): "זרות אמרתו לך ולא אנינות. פו' מפי' -
12 תנא קמא מקיש בכורים למעשר, דכתיב ביה
13 (דברים כו): "בערתי הקדש". והיכן מוזהר על
14 אבילה איני יודע תלמוד לומר לא תוכל בו' -
15 והכי גרסינן ללישנא דברייחא בספרי, גבי האי
16 קרא ד"לא תוכל". מכלל שנאמר: "לא בערתי
17 ממנו בטמא" - בין שאני טמא והוא טהור, בין
18 שאני טהור והוא טמא, והיכן מוזהר על אבילה
19 - איני יודע. תלמוד לומר: "לא תוכל" בו'. והכי
20 פירושו: מכלל שנאמר בידיו מעשר: "לא
21 בערתי ממנו בטמא", דמשמע בין שאני טמא בו'
22 הוא מותרה שלא בערו באש, ולא הדליק בו את
23 הנר. וכל שכן בטהור, דלא ניתן אלא לאבילה
24 ושתיה וסיכה, וממילא שמעינן, מדלא הוצרך
25 להתודות על הטהור - שמע מינה הכי קאמר:
26 אפילו בשעת הטהואה, שלא יכולתי לאוכלו -
27 לא נתחיי להדליקו. אלמא, אינו נאכל בטומאה,
28 היכן מוזהר על כך? איני יודע - לאו מפורש,
29 לכך נאמר: "לא תוכל". והשתא פריך התלמוד,
30 מקמי דליסליק למילתיה. שופאת הגוף בהדיא
31 כתיבא - ואמאי קתני איני יודע. לא יאכל מן
32 הקדשים - ומוקמינן האי קרא במעשר לקמן
33 בפירקין (עדג), כדכתיב: "כי אם רחץ שבור
34 במים", ולא בעי הערב שמש, ומשנינן: הכי
35 קמיבעיא ליה לתנא: טומאת עצמו מנין תלמוד
36 לומר בו'. בשעריך תאכלנו - בפסולי המוקדשין
37 קאי, לאחר פדיונן, שואכלן וד. ההוא -
38 "בשעריך" דהתם - דקשרי ליה לטהור לאוכלו
39 אדר שנגע טמא בקערה ונטמאה, קאמינא לה.
40 הכא - במעשר שני לא תיכול. שכן קדש -
41 כגון שהוקדש למנחות ונטמא. שכן - מצינו
42 חומרות בקודש ואין נהגות בתרומה. פגול נותר
43 ועקריו דלחייא בלתיים, ושם בו מעילה
44 לנהגה ממנו בשוגג, וברת לאוכלו בטומאת
45 הגוף, ואסור לאונן. מחפ"ו - מיתה לאוכלו
46 בטומאת הגוף, דכתיב (ויקרא כב): "ומתו בו כי
47 יחללוהו". חומש - לזר האוכלה בשוגג לעולם,
48 ואף על פי שמותרת לכהנים. אבל קדש, משעה
49 שיש לו שעת היתר לכהנים - אין בו מעילה
50 ולא חונש. ואין לה פדיון - לתרומה. אבל
51 מצינו פדיון לקדש עד שלא קידש בכלי.
52 ותרומה אסורה לזרים, אבל קדשים קלים
53 מותרים לזרים. הא איסורא איבא - לאוכל
54 תרומה טמאה.
55 ונוהגין

1 ואוכלן בטומאת עצמן - דאמאי לא לקי נמי בתרומה, דיליף
2 מבכורים? ולעיל (עא, דיבור המתחיל "מה") כתבתי. תרומת ירך אלו
3 הבכורים - שנאמר בך יד, "ולקח הכהן הטנא מידך". ורבי שמעון
4 רחמנא - תימה לרבינו יצחק: דברק"ה "אלו הן הלוקין" (מכות ז.ב) אמרין, גבי האי דאמר
5 רבי שמעון: וכי מה בא זה ללמדנו, אם לאוכל
6 בכורים חוץ לתרומה - קל וחומר ממעשר הקל?
7 אמר רבא: מאי חומרא דבכורים ממעשר - שכן
8 אסורים לזרים, אדרבה, מעשר חמור, שכן אסור
9 לאונן! והשתא איסור אונן גופה, מאי טעמא לא
10 ילפינן בכורים קל וחומר ממעשר דמותר לזרים -
11 משום דתרומה קרינהו רחמנא, כדאמר הכא. אם
12 כן, מהאי טעמא גופה דתרומה קרינהו רחמנא לא
13 נילף ממעשר לענין חוץ לחומה? ויש לומר: כיון
14 דמשער בכורים טענים הבאת מקום תרומה
15 אינה טענה הבאת מקום - שייך דלמות טפי
16 בכורים למעשר לענין חוץ לחומה מלתרומה.
17 ומו' לא מקיש - מטעם דתרומה קרינהו
18 רחמנא. והיבין מוזהר על אבילותו בו' - תימא
19 לרבינו יצחק: דהבא משמע דמ"לא בערתי" לא
20 נפקא לן אזהרה לאבילה, ובפרק "כל שעה"
21 (פסחים כדא) אמרין: "היבשר אשר יגע בכל
22 טמא לא יאכל" אם אינו נעץ לגופה, דנפקא לן
23 ממעשר הקל, דכתיב: "לא בערתי ממנו בטמא"
24 וכי תמא און מוזהרין מן הדין - היקישא הוא,
25 דכתיב: "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו', משמע
26 דאי מוזהרין מן הדין - ידענן שפיר לאו מ"לא
27 בערתי. טומאת עצמן מנין תלמוד לומר לא
28 תוכל וגו' - אין להקשות: כיון שיש אזהרה
29 לטומאת עצמן - למה לן אזהרה לאוכל בטומאת
30 הגוף? דנפקא מינה דהיבא שחב לו בחירו בבית
31 הבליעה, אי נמי: בשלא הוכשר. אבל קשה:
32 דמהאי קרא גופה דנפקא לן טומאת עצמן תיפוק
33 ליה טומאת הגוף, דהואו דאמר לה: "בשעריך
34 תאכלנו" - בין טומאת הגוף בין טומאת עצמן,
35 הכא לא תוכל לאכול.
36 אסור לבער מזה בטומאה מה שאין בן
37 בתרומה מנלן - ואם תאמר: מדיכי
38 תיתי דתיתסר תרומה לבער ממנה בטומאה; ואין
39 לומר: משום דתרומה איקרי קדש, והוא ילפינן לה
40 מקדש, או משום שהיא בשרפה כמוקדשין
41 שנטמאו, ואף על גב דקדשים חמירי - ההו ילפינן
42 תרומה מינייהו דאסור ליהנות ממנה בשעת
43 בשרפה. דגילוי מילתא הוא - דאם כן, מאי פריך
44 ומה ראיא ואימא "ממנו" למעוטי קדש. אבל
45 תרומה יהא אסור, והשתא, מדיכא תיתי, כיון
46 דקדש שרי? ויש לומר: דהוא ילפינן תרומה
47 מבכורים, ומיזה, בבולה שמעתין לא ילפינן
48 תרומה מבכורים; ואומר רבינו יצחק: דמשום הכי
49 קבעי תרומה מנלן, דהוא לן למילף מקל וחומר
50 דמעשר כדקאמר בסמוך לן שייך במיפריך מה
51 למעשר שכן הדס"ט"ו - דלגבי טומאה מידא
52 מצינו שתרומה חמורה ממעשר. וליכא למפריך
53 נמי מה למעשר שכן אוכלן בטומאת עצמן לוקח
54 - דהייא גופה נילף בקל וחומר. ולפי הסקנא
55 דשריא לבער תרומה בטומאת - תו ליכא
56 למילף לאוכל בטומאת עצמה. שכן פנקבטס
57 - מוזכר בכורים לא חשיב, משום דמהאי טעמא
58 גופיה נפקא לן לקמן (עדב), אבל תימה: דליחשוב רביעי בקדש, חייבת הקדש דמכשרת, וחררת לתרומה ואינה חזרת לחוזה ושוק, וכלי מצרף לקדש ולא לתרומה, ומותרת דפוסלת בקדש
59 וכו', וטומאה עושה כירצא בה לקדש ולא לתרומה, למאן דאמר בפרק קמא דפסחים (יד.א) וישנו לפני הדבור, כגון פסח ותמיד, למאן דאמר (תהיגה ו.א): עולה שהקריבו ישראל במדבר עלת
60 תמיד הוא. שכן מחפ"ו - ואם תאמר: דמעיקרא אלימא ליה ברת ולבסוף אלימא ליה מיתה? ויש לומר: דהשתא לאו מאוכל טומאת הגוף פריך אלא מזה האוכלה, מה שאין בן בקדש,
61 דבקדש יש שמותר לזרים כגון שלמים. ואפילו קדשים שאין נאכלים אלא לכהונה - ליכא מיתה בור אלא אזהרה, ואפילו קדש דבר מעילה ליכא מיתה לרבנן, דאמר: הידי במעילה באזהרה.
אונן

שואלת הגמרא: מנא לן, משיבה הגמרא: אמר רבי אבהו אמר רבי
 יוחנן, דאמר קרא בידיו מעשר שני (שם כו יד) לא בערתי ממנו
 בנפשי, וניתן לדייק מלשון הכתוב, ממנו ו-ממעשר שני אי אתה
 מבכיר, אבל אתה מבכיר שכן של תרומה שנתמא.
 שואלת הגמרא: ואימא – שמא נדייק מהפסוק שכתבנו אי אתה
 מבכיר, אבל אתה מבכיר שכן של קדש שנתמא, כגון שמן שהוקדש
 למנחות שנתמא, אבל שמן של תרומה טמאה היא אסור בהבערה
 כמו מעשר שני, משיבה הגמרא: וכי לאו קל וחומר הוא, ומה
 מעשר שני הקל, אמרה תורה לא בערתי ממנו בנפשי, קדש החומר
 לא כל שכן שיהא אסור לבערו כשהוא טמא, ועל כרחך ממנו בא
 למעט תרומה. שואלת הגמרא: אי הכי – שאיסור הבערת שמן
 קודש שנתמא נלמד בקל וחומר ממעשר שני, תרומה נמי קל וחומר
 הוא, אם מעשר הקל אסור בהבערה בטומאה, תרומה החמורה
 לא כל שכן שאסור לבערה בטומאה. עונה הגמרא: הא פתיב
 למנו, ללמד על תרומה שיותר לבערה בטומאה. שואלת
 הגמרא: ומה ראית לומר שהיתר הבערה בטומאה האמר בתרומה,
 וקודש נלמד בקל וחומר לאסור, שמא נאמר להפך שהיתר
 הבערה נאמר בקודש, תרומה נלמדת בקל וחומר לאסור. משיבה
 הגמרא: מסתברא קדש לא מבעינא, שכן מצינו חומרות בקודש
 שאינן נהוגות בתרומה, ואלו הן, פנקעב"ס ו-ראשי תיבות של
 חומרות אלו, פגול – אם חשב הכהן באחת מעבודות הקרבן
 לזרוק דמו או להקטיר אימוריו או לאכול מבשרו לאחר הזמן
 הקבוע לכך, נזיר – בשר קרבן שנשאר לאחר זמן אכילתו, קרבן
 – נקרא קרבן להיות קרב על המזבח בפנים, מעילה – הנהגה ממנו
 בשוגג מועל ומביא קרבן מעילה ומשלם קרן וחומש, פרת –
 האוכל קודש בטומאת הגוף חייב כרת, וקודש אסור לאונו, הלכות
 אלו אינן נהוגות בתרומה, אין בה פיגול ונותר, אינה קריבה בפנים,
 אין בה מעילה לנהגה ממנה, האוכלה בטומאת הגוף אינו חייב
 כרת אלא מיתה בידי שמים, ואינה אסורה לאונן, נמצא שקודש
 חמור מתרומה, ומסתבר שהיתר הבערה לא נאמר בו.
 מקשה הגמרא: אדרבה, תרומה לא מבעינא מ'ממנו' להתירה
 בהבערה בטומאה, שכן מצינו בה חומרות שאינן נהוגות בקדש,
 ואלו הן, חפשי ו-ראשי תיבות של חומרות אלו, מיתה – האוכל
 תרומה בטומאת הגוף חייב מיתה בידי שמים, ואילו האוכל קודש
 בטומאת הגוף דינו כרת. וחמש – אף שתרומה נאכלת לכהנים,
 זר האוכלה בשוגג משלם קרן וחומש לשבט כהונה, ואילו קודש
 מעת שהותר לכהנים באכילה אין בו מעילה ולא תשלום חומש.
 ואין לה פדיון, ואילו קודש קודם שהתקדש בכלי שרת וחלה עליו
 קדושת הגוף, יש לו פדיון. ואמרה לזרים, ואילו קודש, יש המותר
 לזרים כגון קדשים קלים.
 מתרצת הגמרא: הנהך נפישן – מנין החומרות הנהוגות בקדש ואינן
 נהוגות בתרומה, מרובה על מנין החומרות שנהוגות בתרומה
 ואינן נהוגות בקדש. הגמרא מוסיפה תירוץ אחר: ואיבעית אימא,
 פרת עדיפא – חיוב כרת שחל על האוכל קודש בטומאת הגוף,
 חמור מחיוב מיתה שחל על האוכל תרומה בטומאת הגוף, לכן
 מסתבר שהיתר הבערה בטומאה נאמר בתרומה ולא בקדש.
 עוד שנינו לעיל: והאובל ו-מעשר שני וביכורים] בנפשות עמון
 לוקה, מה שאין בן בתרומה, שהאוכל כשהיא טמאה אינו לוקה.
 מדייקת הגמרא: מילקא הוא דלא לך, הא איסורא אימא לאכול
 תרומה טמאה. שואלת הגמרא: מנא לן, משיבה הגמרא:
 אמר רבי אבהו, ומה שפסולי המוקדשין (שם כב) בשעריה האכלנו
 הטמא והטהור, ושנינו לעיל בבבביתא דבי רבי ישמעאל שכונת
 הפסוק להיתר בשר פסולי המוקדשין טמא באכילה, ומתיבת
 'תאכלנו' יש לדייק ליה ולא אחר, כלומר דווקא פסולי המוקדשין
 שנתמאו מותר לאוכלם, אבל תרומה שנתמאת אסור לאוכלה.
 ואין זה לאו מפורש אלא לאו הבא מכלל עשה, ולא הוה מכלל
 עשה דינו כעשה שאין לוקים עליו.
 לעיל הוכיחה הגמרא מהסיפא של המשנה בביכורים (פ"ב מ"ב)
 ש'תנא אופין בשעריה' כעת הגמרא מביחה זאת מהרישא (שם מ"א)
 העוסקת בדינים הנהוגים בתרומה וביכורים ואינם נהוגים במעשר
 שני: אמר רב אשי, מהרישא של המשנה נמי שמעת מינה דתנא
 ושעריה, מילא קתני – ממה שלא שנה התנא את ההלכות דלהלן,

ואת ההלכה שהאובל בנפשות עמון, כלומר אדם טהור שאוכל
 מעשר שני או ביכורים טמאים לוקה, מה שאין בן בתרומה שאין
 איסור לבערה בטומאה, והאוכל תרומה טמאה אינו לוקה, שתי
 הלכות אלו לא קתני במשנה, אלמא תני ושעריה, לכן ניתן לומר
 ששעריה גם ברישא את ההלכה שערל מותר במעשר שני, ונדרחה
 ראית רב ששת מהמשנה שערל אסור במעשר שני.
 הגמרא מבארת את השיטות השונות שנישנו במשנה המובאת
 לעיל (ע"א): שנינו במשנה, ואסורין הביכורים לאונן, ורבי שמעון
 פתיר. שואלת הגמרא: מנא ליה לחכמים שהביכורים אסורים
 לאונן. משיבה הגמרא: דכתיב (דברים יב ז) לא תוכל לאכל
 בשעריה ו-מחוץ לירושלים, מעשר ושנינו ותיירשך ותיירשך ונו'
 ותיירשך ודף, ואמר מר במסכת מכות (זו). ותיירשך ודף, אלו בכורים,
 ותיירשך בכורים למעשר שני ללמד, מה מעשר שני אסור לאונן,
 אף בכורים אסור לאונן.
 מבארת הגמרא: ורבי שמעון לומד שביכורים מותרים לאונן, שהרי
 תרומה קרינהו רחמנא – התורה קוראת לביכורים 'תרומת ירך',
 ללמדך, מה תרומה מותרת לאונן, אף בכורים מותרת לאונן,
 עוד שנינו משיבה הגמרא: ותיירשך ומעשר שני וביכורים] בכיורין, ורבי
 שמעון פתיר ביכורים מביעור. מבארת הגמרא: מר – תנא קמא
 מקיש ביכורים למעשר שני, כפי שראינו במחלוקת הקודמת,
 וכשם שנהג ביעור במעשר שני כך נהג ביעור בביכורים. ומר –
 רבי שמעון לא מקיש ביכורים למעשר שני, כיון שהתורה קראה
 לביכורים 'תרומה', וכשם שבתרומה לא נהג ביעור, כך אינו נהג
 בביכורים.
 למדנו בגמרא לעיל: ואסור לבער מהן ו-ממעשר שני וביכורים]
 בנפשות, וטהור שאובל בנפשות עמון, לוקה. מבארת הגמרא:
 מנא לן שאסור לאכול מעשר שני טמא. דתניא, רבי שמעון אמר,
 נאמר לגבי מעשר שני (שם כו יד) לא בערתי ממנו בנפשי,
 ומשמע, לא נהנתי מהמעשר שני בהבערתו תחת התבשיל או
 להדלקת הנר, בין שאני טמא והוא ו-המעשר שני טהור, בין שאני
 פהור והוא טמא. ולכאורה מדוע אינו מתודה שלא בערתי ממנו
 כשאני טהור והוא טהור. אלא משמע שכן הוא אומר, אפילו
 בשעת טומאה שלא יכלתי לאכול, לא בערתי ממנו, וכל שכן
 בטהור שלא ניתן אלא באכילה לשתייה ולטיכה שלא בערתי
 ממנו. הרי משמע שאסור לאכול מעשר שני בטומאה. ומוסיף רבי
 שמעון ואומר: והיכן מוזק על אכילתו, כלומר היכן מצינו לאו
 מפורש על אכילת מעשר שני בטומאה, זאת אני יודע.
 לפני שמסיים רבי שמעון את דבריו, מקדימה הגמרא ומקשה:
 בנפשות הגוף פתיר ביה – הלא איסור אכילת מעשר שני
 בטומאת הגוף מפורש בתורה, שנאמר (ויקרא כב ו) 'נפש אשר תגע
 בו ו-בשרך או במתן] ונפשה עד הערב לא יאכל מן הקדשים כי אם
 רחץ בפרו פנים, ומבואר אחר בגמרא (עד): ש'קדשים' כאן
 הכוונה למעשר שני, ומדוע הלמד רבי שמעון שאינו יודע היכן יש
 לאו מפורש על כך. מתרצת הגמרא: הכי קמיבעיא ליה – כך שאל
 רבי שמעון, בנפשות עמון מנא – היכן מצינו לאו מפורש בתורה
 לטהור שאוכל מעשר שני טמא.
 ומשיב על כך רבי שמעון: תלמוד לומר (דברים יב ז) 'לא תוכל
 לאכל בשעריה מעשר הנהך' והיינו מעשר שני, וקתני בענין פסולי
 המוקדשין ו-קדשי מזבח שנפל בהם מום ונפרדו שמוותרים מתה
 לזר, הוא אמר (שם כב) 'בשעריה האכלנו הטמא והטהור והזר
 בצדו ובאילו, ותנא מבריתא דבי – מביא מדרשו של רבי ישמעאל,
 שפסוק זה מלמד שאפילו טמא וטהור אובלין על שולחן אחד
 בקערה אחת מבשר פסולי המוקדשין, ואינן חוששין לטומאה,
 כלומר מותר לטמא לאכול מהבשר, ומותר לטהור לאכול
 מהבשר אף שנוגע בו הטמא וטימאו, שבשר פסולי המוקדשין
 נאכל בין בטומאת הגוף ובין בטומאת עצמו, וקאמר רחמנא הוה
 דאמרי לך היתם בשעריה האכלנו' הלא תיכול – ואמר הקב"ה,
 אותן אופן שבשר פסולי המוקדשין אמרתי לך בשעריה
 תאכלנו, והיינו בין בטומאת הגוף ובין בטומאת עצמו, אופן זה
 במעשר שני לא תוכל לאכול בשעריך, מכאן שמעשר שני אינו
 נאכל לא בטומאת הגוף ולא בטומאת עצמו.
 למדנו בגמרא לעיל שאסור להבעיר מעשר שני וביכורים טמאים,
 מה שאין בן בתרומה, שיותר ליהנות מהבערת תרומה טמאה.

1 **אונן** מותר בפרה - דלא גרע מטובל יום. ואף על גב דאונן אסור במעשר, וטובל יום מותר
 2 - היינו לאבילה, אבל לנגיעה תרתייהו שרי. **הבי** גריס בקונטרס שרפת אונן
 3 ומחוסר כפורים כשרה. וגריס נמי: תנא דיוסף הבבלי היא. - ומדקדק: דמדפליג אתנא
 4 דלעיל במחוסר כפורים - הוא הדין בערל, דכשר. וקשה לרבינו יצחק: דמה ענין זה אצל
 5 זה: דמשום דמבשר במחוסר כפורים לא יכשיר
 6 בערל! ועוד: דלייתי מברייתא דלעיל, דמכשרא
 7 בהדיא ערל, או מדרבי אליעזר בריש פירקין,
 8 (ע,ג) דלא מרבה ערל כי תמא! ולספרים דגריסי
 9 הכא: שרפת ערל ומחוסר כפורים פסולה, יוסף
 10 הבבלי אומר: ערל - כשרה, מחוסר כפורים -
 11 פסולה, וגריסין: יוסף הבבלי היא - הוה נחא
 12 דמייתי מהבא ולא מהדיא דלעיל, דניחא ליה
 13 לאיתויי שם התנא דמכשר בהדיא. אבל אמר
 14 רבינו יצחק: דאי אפשר לגרוס כן, דבפרק שני
 15 דבובחים (ז,ב) מוכח דיוסף הבבלי ורבנן פליגי
 16 במחוסר כפורים וגריסין נמי: אונן במקום ערל.
 17 ואומר רבינו יצחק: דאי הוה גריסין בגריסת
 18 הקונטרס, והוה גריסין כאן ובובחים (ז,ב) ערל
 19 בהדי אונן - הוה נחא. **מה** לפסח ב"י - הוה
 20 מצי למימר שכן פנקעביס.

1 **אונן** מותר בפרה - דלא גרע מטובל יום. ואף על גב דאונן אסור במעשר, וטובל יום מותר
 2 - היינו לאבילה, אבל לנגיעה תרתייהו שרי. **הבי** גריס בקונטרס שרפת אונן
 3 ומחוסר כפורים כשרה. וגריס נמי: תנא דיוסף הבבלי היא. - ומדקדק: דמדפליג אתנא
 4 דלעיל במחוסר כפורים - הוא הדין בערל, דכשר. וקשה לרבינו יצחק: דמה ענין זה אצל
 5 זה: דמשום דמבשר במחוסר כפורים לא יכשיר
 6 בערל! ועוד: דלייתי מברייתא דלעיל, דמכשרא
 7 בהדיא ערל, או מדרבי אליעזר בריש פירקין,
 8 (ע,ג) דלא מרבה ערל כי תמא! ולספרים דגריסי
 9 הכא: שרפת ערל ומחוסר כפורים פסולה, יוסף
 10 הבבלי אומר: ערל - כשרה, מחוסר כפורים -
 11 פסולה, וגריסין: יוסף הבבלי היא - הוה נחא
 12 דמייתי מהבא ולא מהדיא דלעיל, דניחא ליה
 13 לאיתויי שם התנא דמכשר בהדיא. אבל אמר
 14 רבינו יצחק: דאי אפשר לגרוס כן, דבפרק שני
 15 דבובחים (ז,ב) מוכח דיוסף הבבלי ורבנן פליגי
 16 במחוסר כפורים וגריסין נמי: אונן במקום ערל.
 17 ואומר רבינו יצחק: דאי הוה גריסין בגריסת
 18 הקונטרס, והוה גריסין כאן ובובחים (ז,ב) ערל
 19 בהדי אונן - הוה נחא. **מה** לפסח ב"י - הוה
 20 מצי למימר שכן פנקעביס.

21 **חד** לגופיה - "אל תאכלו ממנו נא", דאי לא
 22 כתב "ממנו הוה אמינא דאמנות ומורחים
 23 דבנת לעיל קאי.

24 **מנין** למעשר שני שנטמא שמוחר לסוכו -
 25 דסלקא דעתך דאסור, משום שמבשר
 26 בטמאה. **ליקח** לו ארון ותכריכים - אף על
 27 גב דבהדיא דרשין ליה להכי במסכת מעשר שני
 28 (פרק ה משנה יב). הבא פריך דלמא דוקא להכי
 29 הוא דאתא, אבל סיבה אסורה לפי שמבשר
 30 בטמאה. ומשיני ד"ממנו" - מגופו, דמשמע נמי
 31 סיבה. **תהא** להסקה תחת תבשליך - אף על
 32 גב דבפרק "כל פסולי המוקדשים" (בבורות לד,א)
 33 מוקף לה בתרומה תלויה, דבעיא שימור -
 34 במסקנא לא קאי התם הכי, אי נמי: התם דריש
 35 מ"משמרת", דלא קאי אטמאה, אבל "לך" - קאי
 36 אכולהו תרומות.

אינה

27 **מנין לערל שאסור במעשר** - נאמר "ממנו" במעשר ונאמר "ממנו" מה "ממנו"
 28 האמור בפסח - ערל אסור בו, אף "ממנו" האמור במעשר - ערל אסור בו. מופניג, דאי
 29 לא מופניג איכא למיפרד: מה לפסח שפני חייבין עליו משום פגול ונותר וממא, לאי, אפניו
 30 מופניג. מאי מופניג? אמר רבא אמר רבי יצחק: תלתא "ממנו" פתיבי בפסח, חד לגופיה, וחד
 31 גזירה שוה, וחד למאן דאמר: בא תתוב ליתן לך עשה אחר לא תעשה, אידי דתיבי
 32 גזירה, פתיבי נמי "ממנו", ולמאן דאמר ליתן לו בקר שני לשריפתו, אידי דתיבי "עד בקר"
 33 פתיבי נמי "ממנו", תלתא "ממנו" פתיבי במעשר, חד לגופיה, וחד לדרבי אבהו אמר
 34 רבי יוחנן, וחד לדריש לקיש. דאמר ריש לקיש אמר רבי סמיא: מנין למעשר שני שנטמא
 35 שמוחר לסוכו - שנאמר: "ולא נתתי ממנו למת", למת הוא דלא נתתי - הא לחי דומיא
 36 דמת - נתתי, איזה דבר ששנה בחיים ובמתים - הוה אומר: זו סיבה, מתקיף לה מר וטרא:
 37 ואימא ליקח לו ארון ותכריכים? אמר רב הונא גריה דרב יהושע: "ממנו" - מגופו, רב אשי
 38 אמר: "לא נתתי" דומיא ד"לא אכלתי", מה להלן מגופו - אף כאן מגופו. ואפתי, מופנה
 39 מצד אהרן הוא? הניחא למאן דאמר למדיו ואין משיבין, אלא למאן דאמר למדיו ומשיבין
 40 - מאי איכא למימר? הך דרבי אבהו מדרב נתנן אמר רבה בר אבהו נפקא, דאמר רב
 41 נתנן אמר רבה בר אבהו, מאי דתיבי: "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" - בשתי
 42 תרומות תתוב מדרב, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ואמר רבמא: "לך" שיקח
 43 תהא, להסקה תחת תבשליך. וכל הפמאים כו'. מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן משום רבי
 44 ישמעאל, אמר קרא: "איש איש מזרע אהרן והוא צריע או זב וגו'" אי זהו דבר ששנה

בורעו

1 ונהנין - תרומה ובכורים, בשאר שני שבוע בכל שנת השמיטה, אבל מעשר שני אין
 2 נוהג בשלישית ובששית. ורבי מאיר היא - דאמר בפרק "יש מותרות" (יבמות פה,ב):
 3 מעשר ראשון אסור לזרים, הלכך לענין ערלות נמי חמור. אונן מותר בפרה - דקדשי
 4 בדיק הבית היא ולא קדשי מזבח, ומצינו טבול יום מותר בה, וכל שכן אונן. מחוסר כפרה
 5 - טמאה דבעיא קרבן, כל שלא הביא כפרתו
 6 - אסור בה, דמחוסר מעשה הוא, וכמי
 7 שטומאתו עליו דמי. וכל שכן טבול יום דילה,
 8 דאיכא תרהי, אבל טבול יום דטומאת מת ושרץ
 9 - מותר בה, דמשמא ממילא ערבא, ולא
 10 מחוסר מעשה הוא. הלכך, כי כתיב: "וזהה
 11 תהוה על הטמא", טהור מכלל שהוא טמא -
 12 למישרי טבול יום אתא, ולא מחוסר כפורים.
 13 **ואם איתא** - דערל מותר במעשר, ליחייב וערל
 14 אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר, כדאמר
 15 לעיל (ע,ב,ג). ערל שזחה הואתו כשרה. ומולא
 16 תניה - שמע מינה משום מעשר הוא דשברה.
 17 **תנא רבי עקיבא היא** - דאסר ליה נמי
 18 בפרה, כדתני לעיל (שם): טומטום שקידש
 19 קדושו פסול, ואקומינן רבי עקיבא. ומאן **תנא**
 20 - דלעיל, דאבשר ערל בפרה ופליג עליה דרבי
 21 עקיבא, כדתני לעיל (שם): ערל שזחה הואתו
 22 כשרה. הכי גריסין: תנא דיוסף הבבלי היא -
 23 תנא קמא דיוסף הבבלי היא, דאמר: מחוסר
 24 כפורים כשר בפרה. והא מתניחא דאוקימנא
 25 רבי עקיבא קתני מחוסר כפורים פסול בפרה,
 26 וכי היכי דפליג אמחוסר כפורים איכא למימר
 27 דאיתו פליג נמי עליה בערל לעיל. הכי גריסין
 28 בתוספתא (דפרה פרק ג): שרפת אונן ומחוסר
 29 כפורים - כשרה. יוסף הבבלי אומר: אונן -
 30 כשרה, מחוסר כפורים - פסולה - דכיון
 31 דמחוסר מעשה הוא, עדיין טמאה עליו, ולא
 32 קרינא ביה טהור. תלתא פמני כתיבי בפסח -
 33 "אל תאכלו ממנו נא" (שמות יב) "לא תחיהו
 34 ממנו" (יהונתן ממנו), ותלתא ממנו במעשר -
 35 "לא אכלתי" ו"לא בערתי" ו"לא נתתי" (דברים
 36 כו). **בא הכתוב** - "באש תשרופו" (שמות יב)
 37 ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקח
 38 עליו. בקר שני - דמצי למכתב: "יהונתן ממנו
 39 באש תשרופו", מאי "עד בקר"? הא כתיב
 40 ברישא דקרא: "לא תחיהו ממנו עד בקר" אלא
 41 הכי קאמר: יהונתן לבקר הראשון, שהוא יום
 42 טוב - המתן עד בקר שני, שהוא חול, ושרופו.
 43 ללמדך שאין שורפין קדשים ביום טוב. ותרוייהו
 44 ב"כיצד צולף" (פסחים פג,ב). לכדידי אבהו -
 45 דאמר לעיל: למישרי הדלקה בשמן של תרומה
 46 שנטמאה. שמורה לסוכו - ואף על גב דקיימא
 47 לך (שבת פ"א). דסיבה בשתיה וזהו ליה כמאן
 48 דשתי ליה בטמאה. לא נתתי ממנו למת -
 49 לעיל מיניה כתיב: "לא בערתי ממנו בטמא,
 50 וכתיב בתריה: "ולא נתתי ממנו למת", כלומה:
 51 מן המעשר טמא לא נתתי ממנו למת. הא לחי
 52 דומיא דמת - נתתי. ואי זו נתינה משכחת במת
 53 - הוי אמור זו סיבה, וקדייקין: דכוותיה בדי
 54 שרי. ואימא - "לא נתתי ממנו למת" לא בסיבה
 55 קאמר, אלא כך הוא מתורד: לא קתיי ממנו
 56 ארון ותכריכים למת אפילו כשנטמא, דלא
 57 יכולתי לאכול, ולא שניתיה לדרב שאינו
 58 לאבילה, והוא צרכי המת, הא לחי דומיא דמת
 59 - נתתי, ואשמעינן דאף על גב דמעשר טהור
 60 לא ניתן אלא לאבילה ושתיה וסיבה, אם נטמא
 61 - מותר לחללו לקנות ממנו חלוק. מופנה מצד
 62 אחר - דהווא דפסח מופנה לגזירה שוה, אבל

1 **אונן** מותר בפרה - דלא גרע מטובל יום. ואף על גב דאונן אסור במעשר, וטובל יום מותר
 2 - היינו לאבילה, אבל לנגיעה תרתייהו שרי. **הבי** גריס בקונטרס שרפת אונן
 3 ומחוסר כפורים כשרה. וגריס נמי: תנא דיוסף הבבלי היא. - ומדקדק: דמדפליג אתנא
 4 דלעיל במחוסר כפורים - הוא הדין בערל, דכשר. וקשה לרבינו יצחק: דמה ענין זה אצל
 5 זה: דמשום דמבשר במחוסר כפורים לא יכשיר
 6 בערל! ועוד: דלייתי מברייתא דלעיל, דמכשרא
 7 בהדיא ערל, או מדרבי אליעזר בריש פירקין,
 8 (ע,ג) דלא מרבה ערל כי תמא! ולספרים דגריסי
 9 הכא: שרפת ערל ומחוסר כפורים פסולה, יוסף
 10 הבבלי אומר: ערל - כשרה, מחוסר כפורים -
 11 פסולה, וגריסין: יוסף הבבלי היא - הוה נחא
 12 דמייתי מהבא ולא מהדיא דלעיל, דניחא ליה
 13 לאיתויי שם התנא דמכשר בהדיא. אבל אמר
 14 רבינו יצחק: דאי אפשר לגרוס כן, דבפרק שני
 15 דבובחים (ז,ב) מוכח דיוסף הבבלי ורבנן פליגי
 16 במחוסר כפורים וגריסין נמי: אונן במקום ערל.
 17 ואומר רבינו יצחק: דאי הוה גריסין בגריסת
 18 הקונטרס, והוה גריסין כאן ובובחים (ז,ב) ערל
 19 בהדי אונן - הוה נחא. **מה** לפסח ב"י - הוה
 20 מצי למימר שכן פנקעביס.

דמעשר - כולוה תלתא אצרכת להו. הניחא למאן דאמר - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא. ב"המפלת" במסכת נדה (כ,ב). הך דרבי אבהו - דמפיק חד "ממנו" למישרי הדלקה בשמן תרומה שנטמאת, מדרב נתנן נפקא.

בורעו

1 מורעו של אהרן - בזכרים ונקבות. דאילו קדשי קדשים הניתנים לכהנים - אין נאכלים
 2 אלא לזכרי כהונה. ואימא חזו ושוקו - דשלמים. הניחן לכהנים ונאכל לנשיהן, כדכתיב
 3 (ויקרא י') "אתה ובניך ובנותיך", והני הוא דאסר רחמנא לטמאים - משום דקדשים ניהו,
 4 אבל תרומה - לא. ומשני. ליהא בחזרות - בת חתן אלמנה מישראל חרע אין לה, דאמר

5 בפרק "אלמנה" (יבמות סח.ב.) שדאי חזרת -
 6 חזרת לתרומה. ואין חזרת לחזו ושוקו. וממאי
 7 דהאי עד אשר יסור עד דעביד הערב שמש -
 8 ותו לא, דאמר לעיל מוסר כפורים מותר
 9 בתרומה. וב בעל שתי ראיות - לא בר קרבן
 10 הוא, כדתיבא במסכת מגילה (ח.א.) מנה הכתוב
 11 שנים וקראו טמא, שלש וקראו טמא. הא
 12 כיצד? שתיים לטמאה, ושלוש לקרבן, ומצוה
 13 מוסגר נמי לאו בר קרבן הוא. כדתנן התם: אין
 14 בין מצוה טהור מתוך הסגר לטהור מתוך
 15 החלט אלא תגלחת וצפרים, ובין תגלחת
 16 כתיב - קרבן נמי ליכא. ודבדי דתגלחת כתיב
 17 קרבן. אבל דבר כפרה - בזבזן בעל שלש
 18 ראיות, ומצוה מוחלט. ה"פ ט"ג - הבאת
 19 מקום, וידו, אסור לאונן, ולבשר ממנו בטמאה,
 20 ואוכלו בטומאת עצמו לוקה, וידיב בביעור. ה'
 21 - הבאה, ד' - וידו, ס' - אסור לאונן, ט' -
 22 טמאה, ב' - ביעור. וכולהו ליתנהו בתרומה.
 23 אמר קרא נפש - בקרא ד"כ אסר רחץ בשרו,
 24 כתיב: "נפש כי תגע בו", אלמא: קרא קמא
 25 במעשר משתעי. ואבתי - אימא הני מילי דסגי
 26 בהערב שמש לתרומה - היכא דלאו בר כפרה
 27 הוא, דהא אמרת בזבזן בעל שתי ראיות ומצוה
 28 מוסגר משתעי קרא. אבל היכא דבר כפרה -
 29 לא סגי ליה בהערב שמש, ולא אביל בתרומה
 30 עד דמייתי כפרה. תרי קראי כתיבי ביולדת -
 31 דבת כפרה היא. כיון שפלאו ימיה - ארבעים
 32 לזכר ושמונים לנקבה - טהרה, והוא הערב
 33 שמש שלה, דמשעת טבילה לסוף שבעה לזכר
 34 ושבעים לנקבה עד אור הבאת קרבנותיה ליום
 35 מחר היא נקראת טבולת יום ארוך במסכת נדה
 36 (א.א.) דומיא דכל מחוסרי כפרה הנקראים
 37 טבולי יום ארוך משעת טבילתם עד הערב שמש
 38 דליל הבאת קרבנותיהם למחרת. (הכא נמי הוי
 39 טבולת יום ארוך משעת טבילה עד סוף יומי
 40 הבאת קרבנותיה.) כאן לתרומה - בהערב
 41 שמש. וליכא למימר כאן למעשר בהערב שמש,
 42 דהא אמרן לעיל: הא רחץ - טהור, דלא בעי
 43 הערב שמש. ולענין טבול יום - מה לי בר
 44 כפרה. מה לי לאו בר כפרה. מכלל שיהא טמאה
 45 - עד השתא. ואי סלקא דעתך קרא קמא דשרי
 46 למיכל מאורתא בקדשים. קרי כאן והבשר אשר
 47 יגע בכל טמא לא יאכל - האי מחוסר כפורים
 48 טמא מקרי, כדכתיב: "טהרה" - מכלל שהיא
 49 טמאה. אל בני ישראל אשה כי תוריע - אין לי
 50 אלא בנות ישראל טמאות בלידה.
 51 והכתיב

מחוסרת. וכן נראה, מדפריך: גירות ושפחה בנות מיכל תרומה ניהו? ואי כשאין משוחררת - בת מיכל תרומה היא, אם היא של כהן. ומיהו, שאינה משוחררת נמי טמאה ליהד, דאמר
 בפרק "רבי אליעזר ממילד" (שבת קלה.ב.) לקח שפחה מעשרית וילדה אצלו - זהו יליד בית שנימלו לשמונה. והתם משמע שאין נימלו לשמונה אלא אחרו שאמנו טמאה ליהד, ובפרק קמא
 דבריות (ו.) גבי תנן: וכן שפחה, דמביאה קרבן ונאכל. ובתורת כהנים בהדיא גרסינן: גירות ושפחה, בין משוחררת בין אינה משוחררת, מנין - תלמוד לומר: "אשה". ומיהו, תימה: היכי
 מתריביא שפחה מקרא דאשה? כיון דאיצטריך לגירות ומשוחררת! ונראה, דשאינה משוחררת אתיא "לה" - לה" מאשה, כדמשמע בכריתות (שם). ושפחה בנות מיכל תרומה ניהו -
 הך סוגיא דלא כרבי שמעון דשרי לעיל בפרק "הבא על יבמתו" (ס.ב.) גירות פחותה מבת שלש לכהן.

והכתיב

1 אינה בחזרת - ואם תאמר: תרומה נמי, כשיש לה בן אינה בחזרת? ויש לומר: דאם מת
 2 חזרת, הא רחץ טהור - ואף על גב דבדוהוא קרא כתיב: "טמאה עד הערב",
 3 איכא למימר דקאי אתרומה וקדשים. ומכל מקום משמע הא רחץ - טהור. הוי אמר זה
 4 מעשר - אף על גב דקדשים קלים שוים בכל נפש, מסתברא קדשים דחמדי לא מישרתי

5 בהו עד דמייתי כפרה. אימא הני מילי דלאו
 6 בר כפרה - אתרומה פריך. אבל מעשר, כיון דסגי
 7 בטבילה בלא הערב שמש, ולא בעי שיהיה לגמרי
 8 - הוא הדין במידי דבר כפרה הוא. ימי טהרה
 9 - דהוה מצי למכתב: "ומכלת לבן או לבת".
 10 הנך נפישן - הוה מצי למימר כרת עדיפא.
 11 מכלל שדיא טמאה - תימה: דבפרק
 12 שני דובחים (יט.ב.) דרשי דמחוסר כפרה מהלל
 13 עבודה מ"וטהרה" - מכלל שהיא טמאה, וטבול
 14 יום דריש התם (ז.א.) "הלול" "חלול" מתרומה,
 15 דפסול בתרומה - מהלל עבודה בו, ואמאי לא
 16 יליף טבול יום נמי מ"ובא השמש וטהר" - מכלל
 17 שהוא טמא. כדאמר גבי מחוסר כפורים! ותיריך
 18 הרב רבינו חיים: ד"ובא השמש וטהר" - היינו
 19 טהר יומא, ולא טהר גברא. כדאמר בריש ברכות
 20 (ב.א.) ואף על גב דגבי יולדת כתיב: "ובמלאת ימי
 21 טהרה" דמשמע מכלל שדיא טמאה - יולדת
 22 מחוסרת כפרה היא, ולא גמרי מינה לטבול יום
 23 בעלמא. וקראי ד"לא יאכל מן הקדשים עד אשר
 24 יטהר" איכא למימר נמי דתנא דובחים מוקי לה
 25 בזבזן בעל שלש ראיות, דהוי מחוסר כפרה, כדתנא
 26 לקמן (ע.א.) ומיהו תימה, דגבי נגיעה כתיב:
 27 "וטמא עד הערב וטהר" - מכלל שהוא טמא!
 28 ונראה לרבינו יצחק: דאי לאו דגלי לן בטבול יום
 29 מ"ולא יחללו" דחשיב טמא אף על גב דקלישא
 30 טמאתיה. לא הוה דרשנין לא בטבול יום ולא
 31 במחוסר כפורים מכלל שדיא טמאה, כיון
 32 דקלישא טמאתיהו. והא דקאמר התם: לא
 33 לכתוב רחמנא בטבול יום ותיתי מהנך, אף על גב
 34 דאיצטריך למכתב טבול יום גלויי אמחוסר
 35 כפורים - הכי קאמר: לא לכתוב בטבול יום,
 36 ובמחוסר כפורים יכתוב בפירושו ואם תאמר:
 37 בפרק "שלשה מינין" (גזיר מה.א.) דדרשינן: "טמא
 38 יחיה" - לרבות טבול יום, "עוד טמאתו בר" -
 39 לרבות מחוסר כפורים לענין ביאת מקדש, למה לי
 40 קרא כיון דאיצטריך טמא? ויש לומר: משום דבטמא
 41 הנכנס למקדש כתיב בטומאת מות: "ולא יתחטא",
 42 וה"א דבחיטוי תליא מילתא, ומכי הוה שלישי
 43 ושביעי - תו לא מחיב אביאת מקדש. ואף על גב
 44 דאיתקוש קודש ומקדש אהדי - לא הוה גמרינן
 45 להכי. ואם תאמר: ולישתוק מ"וטהרה" דהכא,
 46 ומ"לא יחללו" דובחים, ונילף קדש ועבודה
 47 מדאיקרו טמאים לענין ביאת מקדש! ואומר רבינו
 48 יצחק: דאי לאו קראי דהכא - לא הוה דרשינן
 49 התם "טמא יחיה" לרבות טבול יום, אלא הוה
 50 מוקמינן יגע לדרשא אחריזי. קרי כאן והבשר
 51 אשר יגע בכל טמא בר - תימה לרבינו יצחק:
 52 דהוה ליה למימר איקרי כאן וטמאתו עליו
 53 ונכרתה, דבטומאת הגוף קיימין! ויש לומר:
 54 ולרבותא נקטיה דאפילו טמאת בשר איכא.
 55 ושפחה מנין - אית גסירות דגרסי

מחוסרת. וכן נראה, מדפריך: גירות ושפחה בנות מיכל תרומה ניהו? ואי כשאין משוחררת - בת מיכל תרומה היא, אם היא של כהן. ומיהו, שאינה משוחררת נמי טמאה ליהד, דאמר
 בפרק "רבי אליעזר ממילד" (שבת קלה.ב.) לקח שפחה מעשרית וילדה אצלו - זהו יליד בית שנימלו לשמונה. והתם משמע שאין נימלו לשמונה אלא אחרו שאמנו טמאה ליהד, ובפרק קמא
 דבריות (ו.) גבי תנן: וכן שפחה, דמביאה קרבן ונאכל. ובתורת כהנים בהדיא גרסינן: גירות ושפחה, בין משוחררת בין אינה משוחררת, מנין - תלמוד לומר: "אשה". ומיהו, תימה: היכי
 מתריביא שפחה מקרא דאשה? כיון דאיצטריך לגירות ומשוחררת! ונראה, דשאינה משוחררת אתיא "לה" - לה" מאשה, כדמשמע בכריתות (שם). ושפחה בנות מיכל תרומה ניהו -
 הך סוגיא דלא כרבי שמעון דשרי לעיל בפרק "הבא על יבמתו" (ס.ב.) גירות פחותה מבת שלש לכהן.

והכתיב

במנות דף עד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעא

1-ראשי תיבות של חומרות הנהגות במעשר שני ולא בתרומה) –
ה"א, הבאה ומעשר שני טעון הבאה לירושלים. דל"ת, וידוי
ומעשר שני טעון וידויו. סמ"ך, אסור לאונן. טי"ח, טומאה [אסור
לבער מעשר שני בטומאה, והאוכל מעשר שני טמא לוקה]. ביי"ח,
ביעור ומעשר שני חייב בביעורו. וכל הלכות אלו אינן נוהגות
בתרומה, שהרי היא נאכלת בכל מקום, אינה טעונה וידוי, מותרת
לאונן, מותר לבער ממנה בטומאה, האוכל תרומה טמאה עובר
בעשה, ואינה טעונה ביעור. מתרצת הגמרא: אָפִילוּ הָכִי, חומרה
זו שהאוכל תרומה בטומאת הגוף חייב מיתה בידי שמים עֲדִיפָא
מהחומרות שישנן במעשר שני ואינן בתרומה.
תירוץ נוסף: רָבָא אָמַר בְּלֵא הִסְבֵּרָא שְׁמִיטָה עֲדִיפָא, נָמִי לֹא מִצִּית
אֲמַרְתָּ שהפסוק שמצריך טבילה בלבד עוסק בתרומה, שהרי אָמַר
קָרָא בתחילת הפסוק 'נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגְעוּ בוּ וּגו' וְלֹא יֵאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים
כִּי אִם רִחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם. תיבת 'נִפְשׁ' משמעותה כל אדם, אִיזוּהוּ
דְּבָר שְׂשׂוֹהָ בְּכֹל נֶפֶשׁ, הוּא אֹמְרֵי זֶה מַעֲשֶׂר שְׁנֵי שְׁמוֹתָ אִף לְזוּחִי,
אבל תרומה אינה שוה בכל אדם, שאינה נאכלת אלא לכהנים.
הגמרא מקשה על רב חסדא שדרש שהפסוק השני שמצריך הערב
שמש מדבר בתרומה, ומלמדנו שמחוסר כיפורים מותר בתרומה:
וְאֲבִיתִי נִיתֵן לֹמֵר, הֲנִי מִיִּלֵּי שֶׁהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ מִתִּיר בְּתֵרומָה, הִיבָא
דְּלֵאוּ בְּרַ בְּפִרְהָ, שהרי קודם לכן נאמר (שם כב ד) 'אִישׁ אִישׁ מִזְרַע
אֲהָרֹן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זֶבֶר, וְתַנַּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, זֹבֵב בְּעַל שְׁתֵּי
רְאוּתָּהּ וּבְמִצְרַע מוֹסַגְר הַכְּתוּב מִדְּבָר, שְׁאִינְם טְעוּנִים כְּפִרְהָ, אֲכַל
הִיבָא דְּבָר בְּפִרְהָ כַּגֹּן מִצְרַע בְּעַל שֶׁלֶשׁ רְאוּתָּהּ וּמִצְרַע מִחוּלְטָא,
אינו נותר באכילת תרומה בהערב שמש, אלא עַד דְּמִיִּיתֵי בְּפִרְהָ.
מתרצת הגמרא: אָמַר אָבִי, הָרִי קָרָא בְּתִיבָא – שְׁנֵי מִקְרָאוֹת נִאֲמָרוּ
בְּיוֹלְדַת שֶׁהָיָא מְחוּסְרַת כְּפִרְהָ, בְּתִיב (שם יב ד) 'בְּכֹל קִדְשׁ לֹא תִגַּע
וּגו' עַד מְלֵאתָ יָמֵי חַיֶּיךָ, מִשְׁמַע שְׁאִין הַיּוֹלְדַת אֲסוּרָה בְּקִדְשִׁים
אלא עד שִׁסְתַּיִמוּ יְמֵי טַהֲרָתָהּ וְאַרְבַּעִים יוֹם לֹזְכֵר וּשְׁמוֹנִים יוֹם
לְנִקְבָהּ, שְׁזָהוּ הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ שֶׁלָּהּ, וּבִיּוֹן שְׁמִלְאוּ מִיָּהּ, מִתְּהִירָה אִף
שֶׁלִּמְחֵרַת צְרִיכָה לְהַבִּיאַת אֶת קִרְבָּנוּתֶיהָ, וְכִתִּיב (שם יב ח) 'וּבִפְרָ
עֲלֶיהָ חֶבְהֵן וְחִתְּהָ, וּמִשְׁמַע שְׁאִינָה נְטַהֲרַת אֵלָא לְאַחַר הַבֵּאת
הַקְּרָנוֹת. הָא בְּיַצֵּד נֵישֵׁב מִקְרָאוֹתָ, אֵלָא בְּאַן לְתִרְוּמָה – הַפְּסוּק
הַמְּתַנָּה אֶת הַטַּהֲרָה בְּמֵלֵאת הַיָּמִים דְּהֵינּוּ הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, עוֹסֵק
בִּיאכִילַת תְּרוּמָה. בְּאַן לְקִדְשִׁים – הַפְּסוּק הַמְּתַנָּה אֶת הַטַּהֲרָה
בְּהַבֵּאת כְּפִרְהָ, עוֹסֵק בִּיאכִילַת קִדְשִׁים. אִם כֵּן לְמַדְנּוּ שֶׁמְחוּסֵר
כִּיפּוּרִים מוֹתֵר בְּתֵרומָה כְּשֶׁהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ.
מקשה הגמרא: וְאַיְפוּךְ אָנָּה – שְׁמָא נִאֲמַר לְהִיפֵךְ, שֶׁהַפְּסוּק שֶׁלֹּא
מִצְרִיךְ אֵלָא הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, מְדַבֵּר בִּיאכִילַת קִדְשִׁים, וְהַפְּסוּק הַמִּצְרִיךְ
הַבֵּאת כְּפִרְהָ, עוֹסֵק בִּיאכִילַת תְּרוּמָה. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מִקְּטִיבָא
קִדְשׁ הָמוּד מִתְּרוּמָה, שְׂכָן נוֹהֲגוֹת בּו חוֹמְרוֹת שְׁאִינָן בְּתֵרומָה, וְאֵלּוּ
הֵן, פְּנַקְעִיבִים – פִּיגוּל, נוֹתֵר, הוּא נִקְרָא קָרְבֵן לְהִיקְרַב עַל הַמְּזוּבָה,
יֵשׁ בּוּ מְעִילָהּ, הָאוֹכֵלוּ בְּטוּמַאת הַגּוֹף חַיִּיב כֹּתֵר, אֲסוּר לְאוֹנֵן.
מקשה הגמרא: אֲדִירְבָּה, תִּרְוּמָה קָרָא מִקְדָּשִׁים, שְׂכָן נוֹהֲגוֹת בּוּ
חוֹמְרוֹת שְׁאִינָן בְּקִדְשׁ, וְאֵלּוּ דוּן, מִפְּחִיז – מִיֵּתָה בִּידֵי שְׁמִים לְאוֹכֵלָהּ
בְּטוּמַאת הַגּוֹף, תְּשֻׁלוֹם חוֹמֵשׁ לֹזֵר הָאוֹכֵלָהּ בְּשׁוּגֵג, אִין לָהּ פְּדִיּוֹן,
וְאֲסוּרָה לְזוּרִים. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אִף עַל פִּי כֵן, הִנֵּךְ נִפְיִשָׁן – מִנְּיֵן
הַחוֹמְרוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּקוֹדֵשׁ וְלֹא בְּתֵרומָה מְרובה מִנְּיֵן הַחוֹמְרוֹת
הַנוֹהֲגוֹת בְּתֵרומָה וְלֹא בְּקוֹדֵשׁ, וְלֵכֵן מִסְּתַבֵּר לֹמֵר שֶׁמְחוּסֵר
כִּיפּוּרִים מוֹתֵר בְּתֵרומָה וְאֲסוּר בְּקִדְשִׁים.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רָבָא אָמַר, בְּלֵא הֵנָּה נִפְיִשָׁן לֹא מִצִּית
אֲמַרְתָּ – גַּם אִם מִנְּיֵן הַחוֹמְרוֹת בְּקִדְשִׁים לֹא הִיָּה מְרובה מִתְּרוּמָה,
אִינָךְ יִכּוֹל לְפָרֵשׁ שֶׁמְחוּסֵר כִּיפּוּרִים מוֹתֵר בִּיאכִילַת קִדְשִׁים קוֹדֵם
הַבֵּאת קִרְבָּנוֹת, שֶׁהָרִי אָמַר קָרָא עַל יוֹלְדַת 'וּבִפְרָ עֲלֶיהָ חֶבְהֵן
וְחִתְּהָ, מִכֻּלֵּל שְׁהִיא מְטַמָּה כֵּל עוֹד לֹא הַבִּיאָה כְּפִרְתָּהּ, וְאִי סִלְקָא
דְּעֻקְתָּהּ שֶׁהַפְּסוּק הָרֵאשׁוֹן שֶׁמִּתִּיר מְחוּסֵר כִּיפּוּרִים בְּהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ
עוֹסֵק בִּיאכִילַת קִדְשִׁים, הָרִי אִינָךְ בְּאַן הַפְּסוּק הָאֲמֹר בְּקִדְשִׁים (שם
ז ט) 'וְהַמַּעֲשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכֹל מְטָמָה לֹא יֵאכַל, שֶׁהָרִי מְחוּסֵר כִּיפּוּרִים
נִקְרָא טְמָא, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר 'וְכַפֵּר עֲלֶיהָ חֶבְהֵן וְחִתְּהָ, וּמִשְׁמַע
שֶׁבִּיאֵתִים טְמָא הִיא. אֵלָא שְׂכָן מִיָּהּ שֶׁהַפְּסוּק 'עד מלאת ימי
טַהֲרָה' שֶׁמִּתִּיר יוֹלְדַת בְּהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ עוֹסֵק בִּיאכִילַת תִּרְוּמָה.

המשך בעמוד רד

1 בְּרִיעוּיָ שֶׁל אֲהָרֹן, בֵּין זֹכְרִים וּבֵין נִקְבוֹת, הוּא אֹמֵר זֶה תִּרְוּמָה, אִם כֵּן
2 מְבֹאֵר בְּפִסּוּק שְׁטָמָא אֲסוּר בִּיאכִילַת תְּרוּמָה.
3 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאַיְמָא – וְשִׁמָּא נִאֲמַר שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּתֵרומָה וְשׁוּךְ
4 שֶׁל שְׁלָמִים הַנִּתְּנִים לְכַהֲנִים, שֶׁהֵם נֹאכְלִים אִף לְנִשְׂיָהֵם, וְאוֹתָם
5 אֲסוּרָה הַתּוֹרָה לְטַמְאִים מִשׁוּם שְׁקִדְשִׁים הֵם, אֲבֵל תְּרוּמָה שְׁמָא לֹא
6 נֹאסְרָה לְטַמְאִים. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אִינָה חֲחוּרְתָּ – בַּת כּוֹחַן
7 שְׁנִישֵׁאָה לְיִשְׂרָאֵל וְנִתְּאֲלַמְנָה וְאִין לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ, חוּזְרַת לְבֵית
8 אֲבִיהָ לְאֹכֹל תְּרוּמָה וְאִינָה חוּזְרַת לְאֹכֹל בְּחוּזָה וְשׁוּךְ, אִף שֶׁהָיָא
9 מִזְרַע אֲהָרֹן, הָרִי שְׁחוּזָה וְשׁוּךְ אִינָה שׁוּה בְּכָל זֶרַע אֲהָרֹן. מִקְשָׁה
10 הַגְּמָרָא: וְהֵלָא תִרְוּמָה נְמִי אִינָה שׁוּה לְזֶרַע שֶׁל אֲהָרֹן, שְׁאִינָה
11 בְּחֻלְלָה – שֶׁהָרִי חִלְלָה אֲסוּרָה בִּיאכִילַת תְּרוּמָה. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא:
12 חֻלְלָה, כִּיּוֹן שְׁנִתְּחַלְלָה מְכַהוֹנְתָהּ, לֹא זִרְעוּ דְּאֲהָרֹן הִיא.
13 הַגְּמָרָא הוֹכִיחָה שֶׁהַפְּסוּק 'אִישׁ אִישׁ מִזְרַע אֲהָרֹן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זֶב
14 בְּקִדְשִׁים לֹא יֵאכַל עַד אֲשֶׁר יִטַּהַר', עוֹסֵק בִּיאכִילַת תְּרוּמָה, וְהֵנָּה
15 בְּבִרְיַתָּא לְעִיל (ע"א) שְׁנִינוּ שֶׁמְחוּסֵר כִּיפּוּרִים (כַּגֹּן מִצְרַע אוֹ זֶב)
16 מוֹתֵר בְּתֵרומָה. שׁוֹאלַת הַגְּמָרָא: וּמִמָּאֵי דְּהָאֵי 'עַד אֲשֶׁר יִטַּהַר'
17 פִּירוּשׁוֹ עַד דְּאִיבָא הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ, וְתוּ לֹא. אִימָא – שְׁמָא תֵּאֲמַר שֶׁהָרִי
18 אֲשֶׁר יִטַּהַר' פִּירוּשׁוֹ עַד דְּמִיִּיתֵי בְּפִרְהָ, וּמְחוּסֵר כִּיפּוּרִים יִהְיֶה אֲסוּר
19 בְּתֵרומָה עַד שֶׁיִּבִּיא קִרְבָּנוֹתָיו. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא סִלְקָא דְּעֻקְתָּהּ
20 שֶׁעַד אֲשֶׁר יִטַּהַר' הֵינּוּ עַד שֶׁיִּבִּיא כְּפִרְהָ, דְּתַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
21 מָה שֶׁנִּאֲמַר 'וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זֶב, מִן כָּוֶן פְּעַל שְׁתֵּי רְאוּתָּהּ וּבְמִצְרַע
22 מוֹסַגְר הַכְּתוּב מִדְּבָר, שְׁאִינְם טְעוּנִים הַבֵּאת קָרְבֵן, שֶׁכֵּן בְּאוֹתוֹ
23 פְּסוּק נֹזְכֵר גַּם טְמָא נֶפֶשׁ וְ-טְמָא מוֹתָ, וְלִמְדִים מִכֵּן שְׁכוּנוֹת הַפְּסוּק
24 לְצְרוּעַ זֶב דּוּמִיא דְּמְטָמָא נֶפֶשׁ, מָה מְטָמָא נֶפֶשׁ דְּלֵאוּ בְּרַ בְּפִרְהָ הוּא,
25 הֲנִי נְמִי דְּלֵאוּ בְּנִי בְּפִרְהָ נִינְהוּ. וּמֵאַחַר שֶׁהַפְּסוּק כֹּלל אִינּוּ עוֹסֵק
26 בְּמְחוּסְרֵי כְּפִרְהָ, עַל כִּרְחֻךְ שֶׁעַד אֲשֶׁר יִטַּהַר' הַכוּוּנָה לְהָעֵרֵב
27 שֶׁמֶשׁ.
28 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאַיְמָא הֲנִי מִיִּלֵּי דְּלֵאוּ בְּרַ בְּפִרְהָ, אֲכַל דְּבָר בְּפִרְהָ
29 עַד דְּמִיִּיתֵי בְּפִרְהָ, כְּלוּמַר אֲמַנְם הַפְּסוּק לֹא דִּיבֵר עַל מְחוּסְרֵי כְּפִרְהָ,
30 וְעַד אֲשֶׁר יִטַּהַר' הֵינּוּ הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, אֲבֵל מִנְּיֵן שֶׁמְחוּסְרֵי כְּפִרְהָ
31 וְכַגֹּן זֶב בְּעַל שֶׁלֶשׁ רְאוּתָּהּ וּמִצְרַע מוּחְלוּטָא, גַּם מוֹתֵרִים בְּתֵרומָה
32 בְּהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, וְאִינְם נֹאסְרִים עַד שֶׁיִּבִּיאוּ כְּפִרְתָּם. וְתוּ – וְעוֹד, הָא
33 דְּתַנּוּ, מְכַל וְעֵלָה, אֲכַל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי קוֹדֵם שֶׁהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ. הָעֵרֵב
34 שְׁמֶשׁוּ, אֲכַל בְּתֵרומָה אִף שֶׁעֲדִיין לֹא הַבִּיא כְּפִרְתּוֹ. הֵבִיא בְּפִרְהָ,
35 אֲכַל בְּקִדְשִׁים. מִנָּא לֵן – מִזִּיכְּן לְמַד הַתַּנָּא חִילוּקִים אֵלָה.
36 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רָבָא אָמַר רַב חֲסִדָּא, תְּלֵתָא קָרָא בְּתִיבֵי
37 שֶׁלְכַאוּרָה סוֹתֵרִים זֶה אֶת זֶה, בְּתִיב (וּקְרָא כב ו) 'וְלֹא יֵאכַל מִן
38 הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם רִחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם, וּמִשְׁמַע הָא רִחִין – אֲבֵל אִם טְבַל,
39 מִתְּהִירָה הוּא. וּמוֹתֵר בִּיאכִילַת קִדְשִׁים אִף שֶׁלֹּא הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ. וְכִתִּיב
40 (שם כב ז) 'וְאִבָּהּ הִשְׁמֵשׁ וְשִׁתָּהּ וְאֲחֵרָה יֵאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק
41 אַחַר שֶׁהָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ מוֹתֵר בִּיאכִילַת קִדְשִׁים. וְכִתִּיב בְּעִין יוֹלְדַת
42 שֶׁצְרִיכָה לְהַבִּיא קָרְבֵן (שם יב ח) 'וּבִפְרָ עֲלֶיהָ חֶבְהֵן וְחִתְּהָ, וּמִשְׁמַע
43 שְׁאִינָה נְטַהֲרַת אֵלָא לְאַחַר הַבֵּאת כְּפִרְתָּהּ. הָא בְּיַצֵּד נִקְיִים שֶׁלֶשׁ
44 פְּסוּקִים אֵלּוּ, בְּאַן לְמַעֲשֶׂר – הַפְּסוּק שֶׁמִּתְּנָה אֶת הַטַּהֲרָה בְּטְבִילָה
45 בְּלִבָּד, עוֹסֵק בִּיאכִילַת מַעֲשֶׂר שְׁנֵי, וּמְלַמְדֵנוּ שֶׁטְבִיל יוֹם מוֹתֵר
46 בְּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי. בְּאַן לְתִרְוּמָה – הַפְּסוּק שֶׁמִּתְּנָה אֶת הַטַּהֲרָה בְּהָעֵרֵב
47 שֶׁמֶשׁ, עוֹסֵק בִּיאכִילַת תְּרוּמָה, וּמְלַמְדֵנוּ שֶׁמְחוּסֵר כִּיפּוּרִים שֶׁהָעֵרֵב
48 שֶׁמֶשׁ מוֹתֵר בְּתֵרומָה. בְּאַן לְקִדְשִׁים – הַפְּסוּק שֶׁמִּתְּנָה אֶת הַטַּהֲרָה
49 בְּהַבֵּאת כְּפִרְהָ, עוֹסֵק בִּיאכִילַת קִדְשִׁים.
50 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאַיְפוּךְ אָנָּה – שְׁמָא נִאֲמַר לְהִיפֵךְ, שֶׁהַכּוֹתֵב
51 שֶׁמְצִרִיךְ טְבִילָה בְּלִבָּד, עוֹסֵק בְּתֵרומָה, וְהַפְּסוּק שֶׁמְצִרִיךְ הָעֵרֵב
52 שֶׁמֶשׁ עוֹסֵק בְּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מִקְּטִיבָא תִרְוּמָה עֲדִיפָא
53 – חוֹמְרָה מִמַּעֲשֶׂר שְׁנֵי, שְׂכָן חוֹמְרָה – וְ-רָאשֵׁי תִיבוֹת שֶׁל חוֹמְרוֹת
54 הַנוֹהֲגוֹת בְּתֵרומָה וְלֹא בְּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי – מ"ם, מִיֵּתָה וְהָאוֹכֵל תְּרוּמָה
55 בְּטוּמַאת הַגּוֹף חַיִּיב מִיֵּתָה בִּידֵי שְׁמִים. ח"ת, חוֹמֵשׁ זֹר הָאוֹכֵל
56 תְּרוּמָה בְּשׁוּגֵג מִשְׁלֵם חוֹמֵשׁ. פ"א, פְּדִיּוֹן תְּרוּמָה אִינָה נְפִידִיתָּ. ז"ן,
57 זִרִים וְתֵרומָה אֲסוּרָה לְזוּרִים. כֵּל הַהִלְכוֹת הִלְלוּ אִינָן נוֹהֲגוֹת
58 בְּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי, וְלֵכֵן מִסְּתַבֵּר שֶׁהַתּוֹרָה הַחֲמִירָה בְּתֵרומָה לְהִצְרִיכָה
59 הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ.
60 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדִירְבָּה, מַעֲשֶׂר שְׁנֵי עֲדִיפָא מִתְּרוּמָה, שְׂכָן הַר"ם ט"ב

64 מלמדת שלמעשר שני די בטבילה, ופאן לתרומה – תיבת זטמא'
 65 מלמדת שלתרומה צריך הערב שמש.
 66 שואלת הגמרא: ואיפוך אנא, שלמעשר שני יהיה צורך בהערב
 67 שמש, ולתרומה יהיה די בטבילה. משיבה הגמרא: מסתברא, כי
 68 היכי דחמירא אכילה דתרומה פאכילה דמעשר שני, שהרי טבול יום
 69 אסור באכילת תרומה ומותר באכילת מעשר שני, הכי נמי חמירא
 70 גניעה דתרומה מגניעה דמעשר שני, ולתרומה צריך הערב שמש
 71 ולמעשר שני די בטבילה.
 72 הגמרא מביאה פסוק אחר המלמד שטבול יום אסור ליגע
 73 בתרומה: ואיבעית אימא, גניעה דתרומה מהכא נפקא, דתניא,
 74 נאמר ביולדת (שם יב ד) 'בכל קדש לא תגע', זו אזהרה לאוכל –
 75 שיוולדת לא תאכל בתרומה כל זמן שהיא טבולת יום ארוך. או
 76 אינו אלא לנוגע – שמא נאמר שאין זו אזהרה ליוולדת אלא שלא
 77 תגע בתרומה, כפשט הכתוב. תלמוד לומר, 'בכל קדש לא תגע' ואל
 78 המקדש לא תאכל, הפסוק מפי' קדש למקדש, ללמדנו, מה מקדש
 79 דבר שיש בו נטילת נשמה – שהבא אל המקדש בטומאה ענוש
 80 כרת, אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה – שהיא אסורה לאמור לגבי
 81 קדש נושא עמו עונש מיתה, והרי כניעה בקודש נטילת נשמה
 82 לרבא, ובהכרח שהפסוק מדבר על אכילה בטומאה, שהיא האוכל
 83 קודש בטומאה ענוש כרת, והאוכל תרומה בטומאה חייב מיתה.
 84 והאי דאפקיה – והטעם שהכתוב נקט אסור אכילה בלשון גניעה,
 85 הכי קאמר, גניעה אסורה פאכילה, שהאסור באכילה אסור
 86 בגניעה, למדנו אם כן שטבול יום אסור ליגע בתרומה.
 87 הגמרא מבארת את המשך המשנה לעיל (ע). שנינו במשנה: כהן
 88 פצוע דבא וכו' וזכות שפכה, נשיהם אינן אוכלות בתרומה. ואם
 89 לא בא עליה מאז שנעשה פצוע דבא או כרות שפכה, אוכלת
 90 בתרומה, אף שהיא אשתו של פסול קהל. שואלת הגמרא: מאן
 91 תנא – מי הוא התנא של משנתנו הסובר שאשתו של כהן, אף על
 92 גב שהיא מצפה ומשתמרת לביאה פסולה מדאורייתא, כגון זו
 93 שבעלה פצוע דבא או כרות שפכה, מכל מקום אכלה בתרומה,
 94 ואינה נפסלת אלא כשיבוא עליה. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר
 95 במתולקת תנאים הלכה זו שנייה, במשנה לעיל (נוה). אלמנה לכהן
 96 גדול או גרושה לכהן הדיוט, רבי מאיר פוסל אותן מאכילת
 97 תרומה משעת אירוסין, אף שלא בא עליה עדיין, משום שהיא
 98 משתמרת לביאה פסולה, ורבי אלעזר ורבי שמעון מתיירם,
 99 ומשנתנו בשיטת רבי אלעזר ורבי שמעון היא.
 100 הגמרא מביאה דעה אחרת: רבי יוחנן אמר, אפילו תימא – אפילו
 101 אם תאמר שמשנתנו סוברת כרבי מאיר, שאני הכא, שכן אשה זו
 102 כבר אכלה בתרומה קודם שנעשה בעלה פצוע דבא, ובהו גם רבי
 103 מאיר מודה שהיא אוכלת. מבארת הגמרא: ורבי אלעזר שלא
 104 העמיד את המשנה כרבי מאיר, סובר שצבר אכלה לא אמרינן.
 105 הדוחה לכך, דאי לא תימא הכי, אף פת ישרא' שנשאת ונתת
 106 בעלה תאכל בתרומה, שאהר כבר אכלה בתרומה קודם שמת
 107 בעלה, והרי הדין הוא שביאה אוכלת, ומוכח שסברא זו אינה
 108 נכונה. ורבי יוחנן סובר שאין כלל הדוחה משם, התיב – בבת
 109 ישראל שנשאת לכהן זכותה באכילת תרומה נובעת מקנינו של
 110 בעלה בה, לכן כשמת בעלה, פקע קניניה ואינה רשאית עוד
 111 לאכול, אבל תיבא באשתו של פצוע דבא לא פקע עדיין קניניה,
 112 לכן רשאית היא לאכול מחמתו בתרומה.
 113 שנינו במשנה: איהו פצוע דבא, כל שנפצעו הביצים שלו ואפילו
 114 אחת מהן. שנינו בברייתא: תנו רבנן, איהו פצוע דבא, כל שנפצעו
 115 ביצים שלו על ידי מכת חרב או סכין, ואפילו אם רק אחת מהן
 116 נפצעה, ואפילו ניקבו ביציו, ואפילו נמוקו מחמת מכה והוקטנו
 117 מליהן, ואפילו חפרו ביציו כל שהוא, הרי הוא פצוע דבא. אמר
 118 רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בברם
 119 בבינה, כל שאין לו אלא ביצה אחת, שנולד כך, אינו אלא כרים
 120 תיבא, כלומר שנסתרס בידי שמים מחמת חולי, וכשיר. תמחה
 121 הגמרא: כרים חמה פלקא דעתך – וכי עלה על דעתך שזה סריס
 122 חמה, והרי סריס חמה נסתרס מחמת חולי, והו נולד כך. שריס
 123 הגמרא: אלא הרי הוא כרים תיבא וכשיר לבוא בקהל, כיון שלא
 124 אסרה התורה אלא את מי שביציו נפצעו או נידוכו או נכרתו.
 125 מקשה הגמרא: וניבב הביצה לא מוליד, והא מעשה בההוא נבבא
 126 דפליק לדיקלא – שעלה על עץ דקל,

1 והקתיב בפרשת יולדת (ויקרא יב ד) 'בכל קדש לא תגע', ובמסכת
 2 מכות (יד): מבואר שבכל קדש' בא לרבות את התרומה, לאסור
 3 ליוולדת לאוכלה כל ימי טהרה, הרי שבפרשה זו אכן מדובר על
 4 אכילת תרומה. אלא בהכרח קרא מילי מילי קא השיב – הפסוק
 5 עוסק בענינים שונים, כל אחד בפני עצמו, הוא מלמדנו שגירות
 6 ושפחה נטמאות בלידה, ומלמדנו גם שכהנת שנטמאה בלידה
 7 אסורה בתרומה.
 8 לאחר שהתברר שהפסוק 'עד מלאת ימי טהרה' בא לאסור יולדת
 9 בתרומה עד שימלאו ימיה, שואלת הגמרא: ותלתא קראי דתרומה
 10 למה לי – מדוע יש צורך בשלושה פסוקים ללמד שטבול יום אסור
 11 בתרומה. ואלו הם, א. (ויקרא כב ד) 'איש איש מזרע אהרן והוא
 12 צרוע או יב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר'. ב. (שם כב ז) 'יבא
 13 השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים'. ג. (שם יב ד) 'בכל קדש לא
 14 תגע וגו' עד מלאת ימי טהרה'. משיבה הגמרא: צריכי, דאי היינו
 15 למדים מ'עד אשר יטהר', שמשמע גמר טהרתו, לא הוה דנאנא
 16 פמאי – מזהו גמר טהרתו, האם טבילה לחוד, או רק לאחר הערב
 17 שמש. לכן פתב דתנא 'יבא השמש וטהר', ללמד שטהרתו אינה
 18 נגמרת אלא בהערב שמש. ואי פתב דתנא רק 'יבא השמש וטהר',
 19 היינו טועים לומר שהני מילי בטמא דלאו בר פפיה – שאינו טעון
 20 הבאת קרבן, אכל טמא דבר פפיה, אימא – שמא תאמר שאינו
 21 אוכל בתרומה עד דמיתיה פפיה. לכן פתב דתנא 'עד מלאת ימי
 22 טהרה', שאפילו יולדת שטעונה כפרה, נטהרת בהערב שמש. ואי
 23 פתב דתנא רק 'עד מלאת ימי טהרה', הוה אמנא שהערב שמש
 24 לחוד מתיר בתרומה, אפילו בלא טבילה. לכן פתב דתנא 'עד אשר
 25 יטהר', ללמד שהטמא אינו נטהר עד שיטבול ויעריב שמשו.
 26 מה שנקטנו שהפסוק 'והוא צרוע או יב בקדשים לא יאכל עד
 27 אשר יטהר' עוסק בתרומה, היא שיטת תנא דבי רבי ישמעאל
 28 (לעיל עד): שמדובר בזב בעל שתי ראיות ובמצורע מוסגר שאינם
 29 מחוסרי כפרה, וממילא 'עד אשר יטהר' היינו בהערב שמש,
 30 ובהכרח שבקדשים לא יאכל' היינו בתרומה. שואלת הגמרא:
 31 ולמה תנא דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל, דאמר בזב בעל שלש
 32 ראיות ובמצורע מוקלף שהם מחוסרי כפרה הפתוב דבריה, והאי 'עד
 33 אשר יטהר' פירושו עד דמיתיה פפיה, שבוה נשלמת טהרת מחוסרי
 34 כפרה. לשיטתו לא יאכל' היינו בקרבנות ולא בתרומה.
 35 נמצא שישנו שני פסוקים המלמדים שמחוסר כיפורים אסור
 36 בקדשים, א. 'בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר'. ב. הפסוק האמור
 37 ביולדת (שם יב ח) 'וכפר עליה הכהן וטהרה, וקשה תרי קראי
 38 בקדשים למה לי. משיבה הגמרא: צריכי, דאי פתב דתנא רק
 39 ביוולדת, הייתי אומר שדווקא היא אסורה בקדשים עד שתביא
 40 כפרתה, משום דתרומה פומא תהא – רבים הם ימי טומאתה לענין
 41 אכילת תרומה וקדשים, שמונים יום, אכל בזב שטומאתו רק
 42 שבעה ימים, אימא לא טעון הבאת קרבנות כדי להתיר בקדשים
 43 ודי בהערב שמש. ואי פתב דתנא רק בזב, הייתי אומר שדווקא
 44 הוא אסור בקדשים עד שביא כפרתו, משום דלא הוה מקללו –
 45 שאין יוצא מהכלל לטומאתו, שכל עוד שלא פסקה זיבתו הוא
 46 טמא. אכל יולדת שיש יוצא מהכלל לטומאתה, שכל ימי טהרה אף
 47 שרואה בהם דם, טהורה לבעלה. אימא לא טעונה הבאת כפרתה
 48 כדי להתירה בקדשים. צריכא – לכן צריך פסוק גם בזב וגם
 49 ביולדת.
 50 שואלת הגמרא: נאמר (שם יא לב) 'במים יבא ויטמא עד הערב
 51 וטהר', הפסוק מלמד שכלי טמא. אינו נטהר עד שיעריב שמשו,
 52 ואם כן בהכרח שמדובר לענין תרומה. וקשה, פסוק זה למה לי,
 53 הלא כבר נאמר באדם טמא 'ובא השמש וטהר'. משיבה הגמרא:
 54 אמר רבי יודא, לגניעה – פסוק זה שעוסק בכלי שלא שייך בו אלא
 55 גניעה, מלמדנו שכלי טבול יום אסור להשתמש בו בתרומה, לפי
 56 שמשמא אותה בנגיעה, והוא הדין באדם טבול יום שאסור בנגיעה
 57 בתרומה. דתניא, נאמר 'במים יבא ויטמא עד הערב', התורה
 58 קוראת לכלי שטמא' אף לאחר שבא במים, יבול הייתי לחשוב
 59 שהוא טמא עד הערב לכל, כלומר לכל דבר, תלמוד לומר 'וטהר',
 60 שמשעה שבא במים נטהר. אי – אם נאמר 'וטהר' יבול הייתי
 61 לחשוב שמשעת הטבילה נעשה הכלי טהור לכל. תלמוד לומר
 62 'ויטמא עד הערב', שלאחר הטבילה עדיין הוא טמא עד הערב. הא
 63 ביצר – איך מתיישבת הסתירה, פאן למעשר – תיבת זטמא'

1 והכתוב ככל קדש לא תגע - בהדיא פרשתי, ואמר מר במסכת מכות (י.ד.) "ככל
2 קדש" - לרבות התרומה, דאסורה בה כל ימי טוהר, שהיא טבולת יום לטומאת לידתה.
3 ותלתא קראי בתרומה - "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר", ואוקימנא לעיל מיניה:
4 בתרומה הכתוב מדבר, דבר השזה בורעו של אהרן, "ובא השמש וטהר" - עד מלאת ימי
5 טהרה. לא ידענא כמאי - איזהו היא גמר
6 טהרתה, דעל כרחך גמר טהרה משמע. הני מילי
7 חיבא דלאו בר כפרה - דהא כולה ענינא בבעל
8 שתי דמיות ומצורע מטוגר וטמא שרץ ומת
9 משתעי. כתב רחמנא עד מלאת - דאפילו
10 יולדת, דבת כפרה היא - טהורה בהערב שמש.
11 והאי עד אשר יטהר עד דמיותי כפרה - ועל
12 כרוך בקדוש מוקמת לה, דהא כתיב קרא
13 אחרינא: "ובא השמש וטהר" דמוקמת ליה
14 בתרומה. תרי קראי - "עד אשר יטהר" "זכפר
15 עליה וטהרה" בקדשים למה לי - לאשמועינן
16 דעד דמיותי כפרה. מרובה טומאתה - שמנע
17 יום לאכילת תרומה וקדשים. יולדת הותרה
18 מכללה - שרואה דם וטהורה לבעלה. אבל זב
19 לא הותר מכללו, דכל כמה דלא פסיק - טמא.
20 במים יובא ופסא עד הערב - על כרוך
21 לתרומה איירי, מדבעי הערב שמש למה לי
22 תיפוק לי? מרובא השמש וטהר. לנגיעה - דקרא
23 דלעיל באכילה משתעי, כדכתיב (ויקרא כב.)
24 "ואחר יאכל מן הקדשים", והאי קרא בכלים
25 משתעי, דנגיעה בעלמא היא. ואשמעינן כלי,
26 והוא הדין האדם, טבול יום, לא יגע בתרומה.
27 ופסא - במים יובא וטמא, אף לאחר ביאת
28 המים קראו טמא. יבול לכל - דהוי טמא, תלמוד
29 לומר: "וטהר". מולא כתיב "וטהר", משמע
30 דאמעיקרא קאי, קודם הערב שמש. ואי בעית
31 אימא נגיעה תרומה - לטבול יום מהבא נפקא,
32 דתניא: "ככל קדש לא תגע" - אזהרה לאוכל,
33 שלא תאכל בתרומה כל זמן שהיא טבולת יום
34 ארוך. נשילת נשמה - הבא למקדש טמא -
35 כבדת, שנאמר (במדבר יט.) "ונכרתה כי את
36 מקדש ה' טמא". אף קדש דבר שיש בו נשילת
37 נשמה - דהיינו אכילה בטומאה, שהוא גבי
38 קדש כבדת, ואוכל תרומה בטומאה במיתה,
39 דכתיב (ויקרא כב.) "ומתו בו כי יחללדו". נגיעה
40 באכילה - האסור לאוכל אסור לנגיע. מאן תנא
41 משתמרת לביאה פסולה אכלה - דקתני: ואם
42 לא ידעה משנעשה פצוע דכא - הרי אלו
43 יאכלו, אף על גב דמצעפה ומשתמרת לביאתה.
44 במחלוקת שניה - בפרק "הבא על יבמתו"
45 (יבמות נ.ב.) אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
46 לכהן הדיוט, מן האירוסין - לא יאכלו
47 בתרומה. רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין.
48 נפצעו - כמו פצע (שמות כא.) מכת חרב וסכין.
49 נפקו - מחמת מכה נמקו ורובטו מאליהן.
50 ואפילו חסרו - כל שהוא. כבס - שהיו
51 יושבים שורות שורות, ככרם הנטוע שורות
52 שורות. סרים חמה סלקא דעתך - הא סרים
53 חמה בידי שמים (הוא) מחמת חולי, והאי לאו
54 חולי הוא. כבסר חמה וכשר - דלא אסרה
55 תורה אלא פצוע ודך וכו'.
56 וחזויה

1 והכתוב ככל קדש לא תגע - בהדיא פרשתי, ואמר מר במסכת מכות (י.ד.) "ככל
2 קדש" - לרבות התרומה, דאסורה בה כל ימי טוהר, שהיא טבולת יום לטומאת לידתה.
3 ותלתא קראי בתרומה - "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר", ואוקימנא לעיל מיניה:
4 בתרומה הכתוב מדבר, דבר השזה בורעו של אהרן, "ובא השמש וטהר" - עד מלאת ימי
5 טהרה. לא ידענא כמאי - איזהו היא גמר
6 טהרתה, דעל כרחך גמר טהרה משמע. הני מילי
7 חיבא דלאו בר כפרה - דהא כולה ענינא בבעל
8 שתי דמיות ומצורע מטוגר וטמא שרץ ומת
9 משתעי. כתב רחמנא עד מלאת - דאפילו
10 יולדת, דבת כפרה היא - טהורה בהערב שמש.
11 והאי עד אשר יטהר עד דמיותי כפרה - ועל
12 כרוך בקדוש מוקמת לה, דהא כתיב קרא
13 אחרינא: "ובא השמש וטהר" דמוקמת ליה
14 בתרומה. תרי קראי - "עד אשר יטהר" "זכפר
15 עליה וטהרה" בקדשים למה לי - לאשמועינן
16 דעד דמיותי כפרה. מרובה טומאתה - שמנע
17 יום לאכילת תרומה וקדשים. יולדת הותרה
18 מכללה - שרואה דם וטהורה לבעלה. אבל זב
19 לא הותר מכללו, דכל כמה דלא פסיק - טמא.
20 במים יובא ופסא עד הערב - על כרוך
21 לתרומה איירי, מדבעי הערב שמש למה לי
22 תיפוק לי? מרובא השמש וטהר. לנגיעה - דקרא
23 דלעיל באכילה משתעי, כדכתיב (ויקרא כב.)
24 "ואחר יאכל מן הקדשים", והאי קרא בכלים
25 משתעי, דנגיעה בעלמא היא. ואשמעינן כלי,
26 והוא הדין האדם, טבול יום, לא יגע בתרומה.
27 ופסא - במים יובא וטמא, אף לאחר ביאת
28 המים קראו טמא. יבול לכל - דהוי טמא, תלמוד
29 לומר: "וטהר". מולא כתיב "וטהר", משמע
30 דאמעיקרא קאי, קודם הערב שמש. ואי בעית
31 אימא נגיעה תרומה - לטבול יום מהבא נפקא,
32 דתניא: "ככל קדש לא תגע" - אזהרה לאוכל,
33 שלא תאכל בתרומה כל זמן שהיא טבולת יום
34 ארוך. נשילת נשמה - הבא למקדש טמא -
35 כבדת, שנאמר (במדבר יט.) "ונכרתה כי את
36 מקדש ה' טמא". אף קדש דבר שיש בו נשילת
37 נשמה - דהיינו אכילה בטומאה, שהוא גבי
38 קדש כבדת, ואוכל תרומה בטומאה במיתה,
39 דכתיב (ויקרא כב.) "ומתו בו כי יחללדו". נגיעה
40 באכילה - האסור לאוכל אסור לנגיע. מאן תנא
41 משתמרת לביאה פסולה אכלה - דקתני: ואם
42 לא ידעה משנעשה פצוע דכא - הרי אלו
43 יאכלו, אף על גב דמצעפה ומשתמרת לביאתה.
44 במחלוקת שניה - בפרק "הבא על יבמתו"
45 (יבמות נ.ב.) אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
46 לכהן הדיוט, מן האירוסין - לא יאכלו
47 בתרומה. רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין.
48 נפצעו - כמו פצע (שמות כא.) מכת חרב וסכין.
49 נפקו - מחמת מכה נמקו ורובטו מאליהן.
50 ואפילו חסרו - כל שהוא. כבס - שהיו
51 יושבים שורות שורות, ככרם הנטוע שורות
52 שורות. סרים חמה סלקא דעתך - הא סרים
53 חמה בידי שמים (הוא) מחמת חולי, והאי לאו
54 חולי הוא. כבסר חמה וכשר - דלא אסרה
55 תורה אלא פצוע ודך וכו'.
56 וחזויה

1 והכתוב: "ככל קדש לא תגע" לרבות התרומה!
2 אלא: קרא מילי מילי קא חשיב. ותלתא קראי
3 בתרומה למה לי? צריכי, דאי מ"עד אשר יטהר"
4 לא הוה ידענא כמאי, פתב רחמנא "ובא השמש
5 וטהר". ואי פתב רחמנא "ובא השמש" - הני מילי
6 דלאו בר כפרה, אבל דבר כפרה - אימא עד דמיותי
7 כפרה, פתב רחמנא "עד מלאת". ואי פתב רחמנא
8 "עד מלאת" הוה אמנא: אפילו בלא מביאה, פתב
9 רחמנא "עד אשר יטהר". ולתב תנא דפליג עליה
10 דתנא דבי רבי ישמעאל, דאמר: בזב בעל שלש
11 ראיות ובמצורע מוהלמט הפתוב מדבר, והאי "עד
12 אשר יטהר" עד דמיותי כפרה - תרי קראי בקדשים
13 למה לי? צריכי, דאי פתב רחמנא ביוולדת - משום
14 דמרוכה טומאתה, אבל בזב - אימא לא. ואי פתב
15 רחמנא בזב - דלא הותר מכללו, אבל יולדת אימא
16 לא - צריכא. "במים יובא וטמא עד הערב" למה
17 לי? אמר רבי יודא: לנגיעה. דתניא: "וטמא, יבול
18 לכל - תלמוד לומר: "וטהר", אי "וטהר" יבול
19 לכל - תלמוד לומר: "וטמא". הא פיצד? פאן -
20 למעשר, פאן - לתרומה. ואיפוך אנא! מסתברא,
21 כי היכי דתמירא אכילה דתרומה מאכילה דמעשר
22 הכי נמי תמירא נגיעה דתרומה מנגיעה דמעשר.
23 ואיפיעת אימא: נגיעה דתרומה מהבא נפקא: "ככל
24 קדש לא תגע" - אזהרה לאוכל, או אינו אלא
25 לנגוע? תלמוד לומר: "ככל קדש לא תגע ואל
26 המקדש לא תבא" - מקיש קדש למקדש, מה מקדש
27 דדבר שיש בו נשילת נשמה, אף קדש - דבר
28 שיש בו נשילת נשמה, ובנגיעה נשילת נשמה ליבא,
29 והאי דאפקיה בלשון נגיעה - הכי קאמר: נגיעה
30 פאכילה. "פצוע דכא וכו'". מאן תנא משתמרת
31 לביאה פסולה דאורייתא אכלה? אמר רבי אלעזר:
32 במחלוקת שניה, ורבי אלעזר ורבי שמעון היא, רבי
33 יוחנן אמר: אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא שפכר
34 אכלה. ורבי אלעזר: שפכר אכלה לא אמרין, דאי
35 לא תימא הכי, פת ישראל שנשאת לכהן ומת בעלה
36 תאכל, שפכר אכלה. ורבי יוחנן: התם - פקע
37 קניניה, הכא - לא פקע קניניה. "איזהו פצוע".
38 תנו רבנן: איזהו פצוע דכא - פל שנפצעו בציצים
39 שלו, ואפילו אחת מהן. ואפילו ינקבו, ואפילו נמוקו,
40 ואפילו חסרו. אמר רבי ישמעאל פנו של רבי יוחנן
41 פן ברוקה, שמעתי מפי חכמים בכרם פבנה: פל
42 שאין לו אלא ביצה אחת - אינו אלא סרים חמה, ויכשר.
43 אלא: הרי הוא כסרים חמה, ויכשר. וינקב לא מוליד? והא
44 הוה גברא דסליק לדיקלא

וחרויה

דגיד על ידי כריתת שופך, דבלא כריתת מקלח, נקט כרות שפכה בגיד. וניקבו
מרה: כל שנפצעו ביציו, ואפילו אחת מהן וליכא למימר דהכא כרית שמים - דאם כן אפילו שניה נמי, כדאמרינן בסמוך גבי פצוע דכשר בידי שמים, ומסתמא הוא הדין כרות. ועוד: דבידי
אדם נמי, לא חזויה כרות בני אדם שכרתין מוקן ביצה אחת ומולידין, ולא מסתבר לומר צא חזור על גינדם מאין הם!

1 **ואמר** רבינו תם דיש לחלק בין גיטלה הביעה לפגיעה. דכשגיטלה לגמרי — מוליד, מדי
 2 דהוה אגישולו הטחול (חולין נ"א), דכשרה, וניקב בסומכיה — טריפה. והא דאמר
 3 לקמן: בין שנברתו ביצים בין חוטי ביצים — היינו דוקא שניקו, אבל נברת אחת מן הביצים
 4 — כשר. ואף אם תמצי לומר דרבי ישמעאל לפלוגי אתנא קמא אתי — הלכתא כוותיה, כיון

5 ששמע מפי חכמים בברם ביבנה, דהוה סמכא.
 6 בדאמר ב"החולין" (יבמות מ"ב): ממתניתין
 7 דכרמא הדר ביה. ובידושלמי נמי שמע דהלכה
 8 דכשר. אבל משמע דאין מוליד, דאמר רבי זידא:
 9 שמעתי שהלכה כרבי ישמעאל. ואמר נמי שמואל
 10 התם: אם יבא לפני בעל ביצה אחת — אני
 11 מכשירו. אמר רבי יודן בר חנינא: ובלבד שלימין.
 12 ואמר רבינו יצחק: שיש לפרש בתרי גוונא, כלומר:
 13 דוקא שנטלה האחת והאחת שלמה כשר, אבל
 14 נפצעה אפילו אחת — גרע טפי, כדפירשתי. אבל
 15 יותר נראה לרבינו יצחק לפרש שהם שתי תיבות,
 16 ובלבד בשל ימין. וחומרא גדולה. וטוב להחזיר
 17 לרופאים לחתוך של שמואל אם אפשר. ומסיים
 18 דעובדא הוה קמיה דרבי אמי, אמר ליה: אי כרתי
 19 את שריי ליה, אלא הוי ידעה דלא מוליד. משמע
 20 דלכולהו הלכה כרבי ישמעאל דמכשר, ומשמע
 21 התם מתוך המסקנא דאירי בידי אדם.
 22 **ניקב** למטה מן העטרה שנגדו למעלה מן
 23 העטרה — ואומר רבינו יצחק: דעל גב גיד העטרה
 24 מארכת, ובתחתונה של גיד הולכת ומתקצרת
 25 לראש הנכריה. וקאמר: ניקב למטה מן העטרה
 26 בעליונו של גיד, והנבק מפולש — והוי בתחתונה
 27 של גיד למעלה מן העטרה. לפי שמתקצרת שם.
 28 וקאמר: סבר רבי חייא לאכשורי, כיון דמצד אחד,
 29 היינו בעליונו, הוי למטה מעטרה. ומסקי דעטרה
 30 כל שהיא מעכבת, ופסול. כיון שמוצד אחד הוא
 31 למעלה מן העטרה. ונראה דנקב מפולש בעינו.
 32 דאין לומר אפילו לא ניקב אלא עד חלל הגיד,
 33 ואפילו למטה מעטרה, פסול, כיון שאם היה נקב
 34 מעבר אל עבר היה בעד אחד למעלה מעטרה —
 35 דהא מכשרין בסמוך כקולמוס וכמורבו, וכיון
 36 דאפילו נחתך לגמרי כשר — כל שכן ניקב
 ממולאי

1 **והרזיה סילוא כביצים**, ונפק מיניה פחוט דמוגלא,
 2 **ואוליד**. **הא שלח שמואל לקמיה דרב**, **ואמר ליה**: **צא**
 3 **פצוע דפא בידי שמים פשר**. **אמר רבא**: **היינו דקרנין**
 4 **"פצוע" ולא קרנין "הפצוע"**. **במתניתא תנא**: **נאמר**
 5 **"לא יבא פצוע" ונאמר "לא יבא ממור"**, **מה להלן**
 6 **בידי אדם** - **אף פאן בידי אדם**. **אמר רבא**: **פצוע**
 7 **בכולן, דף בכולן, פרות בכולן**. **פצוע בכולן** - **בין**
 8 **שנפצע הגיד, בין שנפצעו ביצים, בין שנפצעו חוטי**
 9 **ביצים, דף בכולן - בין שנידף הגיד, בין שנידכו ביצים,**
 10 **בין שנידכו חוטי ביצים, פרות [בכולן] - בין שנכרת**
 11 **הגיד, בין שנכרתו ביצים, בין שנכרתו חוטי ביצים.**
 12 **אמר ליה ההוא מרבנן לרבא**: **ממאי דהאי פצוע**
 13 **דפא באותו מקום? אימא מראשו!** **אמר ליה**: **מולאי**
 14 **מנה ביה דורות, שמע מינה** - **באותו מקום. ודלקא**
 15 **האי דלא מנה בו דורות - דאיהו הוא דאסור, בריה**
 16 **ובר בריה - פשר? דומיא דכרות שפכה, מה פרות**
 17 **שפכה באותו מקום - אף האי נמי באותו מקום.**
 18 **וכרות שפכה גופיה, ממאי דבאותו מקום הוא? אימא**
 19 **משפתיה!** **"שפכה" כתיב, במקום ששופך. ואימא**
 20 **מחוטמו!** **מי כתיב "בשפוך"? "פרות שפכה" כתיב,**
 21 **מי שעל ידי פריה שופך, שלא על ידי פריה אינו**
 22 **שופך אלא מקלח, לאפוקי האי דאידי ואידי שופך**
 23 **הוא. במתניתא תנא**: **נאמר "לא יבא פצוע דפא"**
 24 **ונאמר "לא יבא ממור" מה להלן באותו מקום -**
 25 **אף פאן באותו מקום. ניקב למטה מעטרה, שפנגרו**
 26 **למעלה מעטרה, סבר רבי חייא בר אפא לאכשורי.**

1 וחרזיה סילוא כביצים — נקבו קוץ כביציו. לשון: מחרוזות לו דגים (בבא מציעא כ"א).
 2 ונפק מיניה — שכבת זרע. כחוט דמוגלא — כמין ליחה, ואפילו הכי אוליד בתר הכי.
 3 מאין הם — ונתה אשתו. כרדי שמים — על ידי רעמים וברד, או ממעי אמו. אי היה כתיב
 4 הפצוע — הוי משמע הפצוע מעיקרו, כגון ממעי אמו. כבולן — ביצים וגיד וחוטי ביצים,
 5 שהביצים תלויין בהן בתוך הכיס. מולאי מנה ביה
 6 הורות שמע מינה — מולאי כתיבא ביה "עד דור
 7 שלישי" או "עשירי" כמו שנאמר במזמור ועמוני
 8 ומואבי ומצרי — שמע מינה משום דלאו בר
 9 אולודי הוא. אימא משפתיה — ששופכים רוק.
 10 כרות שפכה. ופיו אינו שופך, אלא זורק
 11 למרחוק. מי כתיב כרות בשפוך — ממקום
 12 הרגיל לשפוך קודם לכן. שופך — שותה. אידי
 13 ואידי — קודם כריתה ולאחר כריתה. ניקב
 14 למטה מעטרה — בסוף הגיד כלפי קרקע. וחולץ
 15 הנקב באלכסון, ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה
 16 כלפי הגוף. לאכשורי — הואיל ואין שני ראשי
 17 הנקב למעלה מעטרה, דכל למטה מעטרה בשר
 18 בעלמא הוא. כדקתני מתניתין: אם נשתיר מן
 19 העטרה מלא החוט — כשר. עטרה — שורה
 20 גבה המקפת סביבות הגיד. כל שהוא — כיון
 21 שהנקב עובר דרך על פני כל העטרה, אפילו
 22 נקב כל שהוא מעכבת תולדתו, ופסול. ואם
 23 נשתיר מעטרה בו — מתניתין היא (יבמות
 24 ע"א), ואכריתה קאי. (פירש אברות שפכה ולא
 25 אפצוע דכא). וכלפי ראשה — לצד גופו. נשתיר
 26 מלא השער על פני רוב הקיפה. אבל אם נחתכה
 27 כלפי הגוף, ונשתיר מלא החוט מן העטרה על
 28 פני היקף כל הגיד בצדה כלפי קרקע — פסול.
 29 כקולמוס — כחיתוך קולמוס, שמתחבין את
 30 חזרו באלכסון לכתוב בה. כמורבו — שחקק
 31 כסילוק, ויש לו דפנות משני צדדים והחקק
 32 באמצע כמין צנור. כמורבו שליש בה אוריא —
 33 הרוח נכנס לתוך הדפנות, ומתקור הגיד לתוכו,
 34 ואין הורע מתבטל. כקולמוס — לא שליט
 35 אוריא בתוך הגיד, ומתבטל הורע בחימום
 36 כהלכתו. האי גרדי — כמורבו גרדי שכבת זרע
 37 מן הגוף בשעת תשישו, ומזריע, שהרי לא נחסר
 38 הגיד מעוביו, ונוגע בצדי הרחם ומתחמם,
 39 ומוציא ויורה כחץ. והאי לא גרדי — כקולמוס.
 40 על ידי שחסר עוביו ואינו נוגע בכותלי הרחם
 41 — אין מתחמם כל כך, ואין נמשך מתוך הגוף
 42 בקלות, אלא שותה. מידי דהוה אברוא דחביא
 43 — שקצר דק מלפניו, ואינו נוגע בכותלי נקב
 44 החבית בפניו, וכשהוא תוחבו וזכא עד עבוי —
 45 נוגע, כך, אף על גב שאין ראש הגיד נוגע מפניו
 46 — מתחמם הוא מחמת נגיעת אחריו. אית
 47 דאמרי: כקולמוס גרדי — שכבת זרע ממעי
 48 אשה ומוציא, ואין נקלט. ברא דחביא —
 49 שאין שיפוע ראשו נוגע בדפנות החבית שבפנים.
 50 ואפילו נברת נמי — כל הגיד, דהא תנן: אם
 51 נשתיר מעטרה מלא החוט — כשר, אף על פי
 52 שנחתך כל שמעטרה ולמטה. לשבושי למרימר
 53 — לידע אם מיוחד הוא להשיב על שאלתו.
 54 ההוא עוביאי — דהוה כמורבו. שפיה — חתך
 55 הברר מכל צד, ונטל דופני מרוב ועשאו
 56 כקולמוס, ואכשריה כרב הונא. נוכתא — קנה.
 57 נקב שראוי להוציא בו זרע נסתם, והיה מוציא קרי דרך מי רגלים, דתניא בבכורות (מ"ב), שני נקבים יש באדם, אחד מוציא שתן
 58 קטנים — מי רגלים. לאכשורי — שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות.

ואילו צידו השני נמצא למטה מעטרה שהוא מקום בשר בעלמא. 64
 אמר ליה רבי אפי לרבי חימי בר אבא. הכי אמר רבי יהושע בן לוי, 65
 עטרה כל שהיא מעבדתך, ומאחר שהנקב עובר דרך כל העטרה, 66
 אפילו נקב כל שהוא מעכו מלהוליד והוא פסול. 67
 הגמרא דנה בענין כרות שפכה. שנינו במשנה: 'זכרות שפכה, כל 68
 שנכרת הגיד, ואם נשתתיר מעטרה בו' אפילו כחוט השערה, כשר. 69
 הגמרא מסתפקת בבאיור המשנה: התיב רבינא וקמיפטיא ליה 70
 ו-הסתפקו, מלא החוט שאמריו חכמים שצריך שישתתיר מהעטרה 71
 כדי להכשיר, האם הכוונה על פני פולח - שישאר עובי של חוט 72
 מהעטרה בכל היקפה, או על פני רובה - או די רוב היקף העטרה. 73
 אמר ליה רבא תוספאה לרבינא, מלא החוט שאמר, היינו שנשתתיר 74
 מהעטרה על פני רובה בהיקף הגיד, וכל פני רישא, כלומר מלא החוט 75
 הנשאר מהעטרה, צריך שיהיה במקום חיבורה לגיד לכיוון הגוף. 76
 אבל אם במקום חיבורה לגיד בצד הגוף היא נחתכה, אף שנשאר 77
 מלא החוט ממנה על פני היקף כל הגיד לצד הקרקע, פסול. 78
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין גיד שנחתך או נחקק 79
 לאורכו: אמר רב הונא, בקולמוס פשרה - אם נחתך מעובי הגיד 80
 לארבע, ונעשה בקולמוס ושמחתיכים את חודו באלכסון, ראשו 81
 האחד עבה והאחד מחודד כדי לכתוב בו, אינו נפסל מדין כרות 82
 שפכה. אבל כפרוב פסולה - אם נחקק הגיד לאורכו כמרוכז 83
 ו-צינור שיש לו שתי דפנות והוא חקוק באמצע נפסל מדין כרות 84
 שפכה. וההבדל ביניהם הוא, האי שליט בה אוירא - החקוק כמרוכז 85
 פסול, משום שנכנסת רוח בין דפנות החקיקה שבגיד, ותוכו של 86
 הגיד מתקרר ואין הורע מתבשל בו, ואינו ראוי להוליד. והאי לא 87
 שליט בה אוירא - אבל החתוך בקולמוס, שבילי הורע אטומים 88
 מכל צד, ובשעת החימום מתבשל הורע כהלכתו וראוי להוליד. 89
 ורב חקדא אמר להיפר, החקוק כפרוב, פשרה. החתוך בקולמוס, 90
 פסולה. והטעם הוא, האי גריד - החקוק כמרוכז כשר, דכיון שלא 91
 נחסר מעובי הגיד, והוא נוגע בשעת תשמיש בדפנות הרחם, הוא 92
 מתחמם ומושרך את שכבת הורע מהגוף, ומציאו ויורה כחץ וראוי 93
 להוליד. והאי לא גריד - החתוך בקולמוס פסול, דכיון שנחסר 94
 ונתמעט מעובי הגיד, ואין כל הגיד נוגע בשעת תשמיש בכותלי 95
 הרחם, הוא מתחמם רק מעט, ואינו מושרך את הורע מהגוף 96
 בקילות, אלא הורע שותת ואינו ראוי להוליד. 97
 אמר רבא כנותיה רבב הוונא מסתברא, שנחתך בקולמוס כשר, 98
 ונחקק כמרוכז פסול, וכטעמו, האי לא שליט בה אוירא, והאי שליט 99
 בה אוירא. ואי משום גרידותא - ואם יעלה בדעתך לפסול את 100
 החתוך בקולמוס מטעמו של רב חסדא, שבאופן כזה אין משיכת 101
 זרע בקילות, אין לחוש לזה, מידי דהוה אפרוז דחביהא - בדומה 102
 לברז התחוב בחור החבית, שאף שראשו קצר ודק, וכשהוא תוחבו 103
 אין ראשו נוגע בדופן נקב החבית, מכל מקום רחב הוא מאחוריו, 104
 וכשהוא תוחבו עד סופו, נוגע הוא. כך החתוך בקולמוס, אף שאינו 105
 מתחמם מומחם גינת ראש הגיד, מכל מקום מתחמם הוא מחמת 106
 גינת אחוריו. 107
 אמר ליה רבינא למרימר, הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא, 108
 הלכתא, בין חתוך בקולמוס, ובין חקוק כפרוב, פשרה. מיהו מיבעיא 109
 ליה - אולם הוא הסתפק היכן נעשה החיתוך או החקיקה, האם 110
 בבשר שלמשה מעטרה לכיוון הקרקע, או למעלה מעטרה. מקשה 111
 הגמרא: פשיטא דלמעלה מעטרה, דאי סלקא דעתך למטה מעטרה, 112
 הלא שם אפילו נגרת הגיד, נמי כשר. מתרצת הגמרא: ורבנא 113
 לשבשי למרימר הוא דבעי - רבינא רצה לברוק את מרימר, האם 114
 מחודד הוא וידע להשיב על שאלתו, אבל פשוט שמדובר על 115
 חיתוך וחקיקה למעלה מעטרה. 116
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההוא עובדא דהוה כמתא מחסיא, 117
 באדם שגידו נחקק כמרוכז, שפטיה - חתך מר בר רב אשי את דפנות 118
 המרוכז ונטלם, עד שנעשה גידו בקולמוס, ואכשריה - ובכך הכשיר 119
 את אותו אדם לבוא בקהל, כדעת רב הונא. 120
 הגמרא דנה בצנור הורע שניקב. אמרת הגמרא: ההוא עובדא 121
 דהוה כפרובדיתא, באדם שאיפתתים נוקבתא דשכבת ורע - נסתם 122
 נקב הקנה וצינורו של שכבת הורע, ואפי' - ויהיה מוציא שכבת 123
 הורע במקום יציאת קטנים - מי רגלים. סבר רב ביבי בר אבאי 124
 לאכשורי, שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות. אמר רב פפי 125
 לרב ביבי בר אבאי, משום דתתו 126

ותרויה סילוא כפיצים - ונקבו קוץ בביציה, ונפק מיניה פחוט 1
 דמוקלא - ויצאה ממנו שכבת זרע כעין ליחה, ואף על פי כן אוליד 2
 בנים אחר כך. הרי מוכח שמי שניקבו ביציו יכול להוליד. מתרצת 3
 הגמרא: האי שלח שמואל מעשה זה לקמיה דרב, ואמר ליה רב, צא 4
 והור על בניו מאין הם, שודאי זינתה אשתו והבנים הם מאיש אחר, 5
 לפי שבעלה אינו מוליד. 6
 הגמרא דנה באופן שבו נעשה פצוע דכא: אמר רב יהודה אמר 7
 שמואל, פצוע דכא בידו שמים, כגון על ידי רעמים וברד, או שנולד 8
 כך ממעי אמו, כשר לבוא בקהל. אמר רבא, היינו דפרקין - על פי 9
 דברי שמואל מובן מדוע אנו קוראים בפסוק (דברים כג ב) 'לא יבא 10
 פצוע דכה' ולא קרינו 'הפצוע', שאם היה כתוב 'הפצוע' היה 11
 פירושו הפצוע מעיקרו כגון ממעי אמו, וכיון שכתוב 'פצוע', 12
 פירושו שנפצע לאחר שנולד, ודווקא הוא פסול, אבל הפצוע 13
 ממעי אמו כשר. 14
 הגמרא מביאה ראייה לשמואל מברייטא: כמתניתא תנא, נאמר לא 15
 יבא פצוע דכה' ונאמר בפסוק שאחריו (שם כג ג) 'לא יבא ממוז', 16
 הסמיכה הפהרע פצוע דכא לממוז למדנו, מה להלן הממוז 17
 נעשה בידו אדם ועל ידי ביאת אנו נזנות, אף כאן הפצוע דכא נעשה 18
 בידו אדם, אבל פצוע בידו שמים כשר. 19
 הגמרא מבארת מה הם הפצוע דכא וכרות שפכה: אמר רבא, פצוע 20
 כבולין, דף כבולין, פרות כבולין. ומבאר רבא: פצוע כבולין היינו בין 21
 שנתפצע הגיד, בין שנתפצעו ביצים, בין שנתפצעו חוטי ביצים, 22
 שהביצים תלויים בהם בתוך הכיס. דף כבולין, היינו בין שנתפדף 23
 ו-נתמערך הגיד, בין שנתפדפו ביצים בין שנתפדפו חוטי ביצים. פרות 24
 [כבולין], היינו בין שנתכרת הגיד, בין שנתכרתו ביצים, בין שנתכרתו 25
 חוטי ביצים. 26
 הגמרא מבררת מנין שפצוע דכא וכרות שפכה הם קלקולים 27
 באיברי ההולדה. שואלת הגמרא: אמר ליה ההוא מרבנן לרבא, 28
 ממאי דהאי פצוע דכא הכוונה שנפצע פאותו מקום, אימא שנפצע 29
 מראשו. משיבה הגמרא: אמר ליה רבא, מילא מנה ביה דורות שמע 30
 מינה פאותו מקום, כלומר מתוך שלא מצאנו שהתורה אסרה את 31
 צאצאיו של הפצוע דכא עד דור שלישי או עשירי, כמו שאסרה 32
 את צאצאיהם של פסולי קהל אחרים, הממוז והעמוני ומאבי 33
 המצרי, מוכח שנפגעו איברי ההולדה של הפצוע דכא ואין לו 34
 צאצאים. 35
 מקשה הגמרא: ודלמא האי דלא מנה בו דורות - שמא הפסוק לא 36
 הזכיר את צאצאיו, כיון שרצון התורה דאיהו - הפצוע דכא בלבד 37
 הוא דאסור, אבל גריה ובר גריה - בנו ובן בנו, כשר לבוא בקהל, 38
 ולא משום שאינו יכול להוליד. 39
 הגמרא לומדת ממקום אחר שפצוע דכא לקוי באותו מקום: דומיא 40
 דברות שפכה, כלומר, כיון שפצוע דכא נכתב בסמוך לכרות 41
 שפכה, יש להקישם, מה ברות שפכה לקוי פאותו מקום, אף האי - 42
 פצוע דכא נמי לקוי פאותו מקום. שואלת הגמרא: וברות שפכה 43
 גופיה, ממאי דפאותו מקום הוא, אימא משפתייה - שמא נאמר 44
 שהוא לקוי בשפתיו ששופכים רוק. משיבה הגמרא: 'שפכה' בתיב, 45
 במקום ששופף, ופיו אינו שופף את הרוק, אלא זורקו למרחוק. 46
 שואלת הגמרא: ואימא שכוונת הפסוק שאותו אדם נכרת מחוטמו 47
 שזה מקום ששותת ממנו ליחת האף. משיבה הגמרא: מי בתיב 48
 'ברות שפכה', שפירושו שנכרת איבר שרגיל לשפוף קודם לכן, 49
 שזה מתאים לחוטם, הרי 'ברות שפכה' בתיב, שפירושו מי ששלל ודי 50
 בריתה שופף ושותת מאליו, ושלל על ידי בריתה אינו שופף אלא 51
 מקלח, וזה מתאים לאותו מקום, שבלא בריתה הוא מקלח שכבת 52
 זרע ומי רגלים, ואחר הכריתה הוא שופף, לאפוקי האי - חוטם 53
 דאידי ואידי - בין קודם כריתה ובין לאחר כריתה שופף הוא. 54
 הגמרא מביאה לימוד אחר: כמתניתא תנא, נאמר לא יבא פצוע 55
 דכא, ונאמר בפסוק שאחריו 'לא יבא ממוז', ויש להקישם, מה 56
 להלן - ממוז, פסול ונוצר פאותו מקום, על ידי ביאת איסור, אף 57
 כאן - פצוע דכא, פסולו פאותו מקום. 58
 הגמרא דנה בענין ניקב הגיד. אמרת הגמרא: ניקב הגיד בבשר 59
 שלמשה מעטרה, דהיינו בסוף הגיד לצד הקרקע, והנקב ממשך 60
 לתוך הגיד באלכסון כלפי גופו, באופן שקצה הנקב שפגגו נמצא 61
 בגיד עצמו למעלה מעטרה. סבר רבי חימי בר אבא לאכשורי - 62
 להתירו בקהל, כיון שרק צידו אחד של הנקב נמצא מעל העטרה, 63

60 ומתבלה, והבשר עולה ומתחבר, והנקב נסתם. וְיוֹקָא שְׁעָרָתָא,
 61 אָבֵל פְּרוּלָא מְוֶרְף זְרוּף - ודווקא בשעורה שורטים את הגיד, אבל
 62 לא בברזל, משום שהוא עושה חבורה. וְהַיָּי מִלְיָי בִּנְקַב קָמָן, אָבֵל
 63 נִקְבֵי גְדוּלָא לא ניתן לסותמו בכך, כי אף לאחר שנתרפא מִיְקְפּוּלָי
 64 מִקְפָּל - חוזר ונקלף ושוב נפתח.

65 הגמרא דנה בענין נקב בשביל הזרע: אָמַר רַבָּה בַר רַב הוֹנָא, הִמְטִיל
 66 מִיָּם מִשְׁתֵּי מִקְמוֹת, מִצְיִנור הַשְּׁתַן וּמִצְיִנור הַזְּרַע, פְּסוּל מַלְבוּא
 67 בַּקְהָל, משום שחוששים שמא ניקב שביל הזרע כנגד למעלה
 68 מעטרה. אָמַר רַבָּא, לִית הִלְבְּתָא לֹא כְבָרָא וְלֹא פֶאֶבָא, אֵין הֵלְכָה
 69 לֹא כְדַבְרֵי הַבַּיְתָּה, רַבָּה בַר רַב הוֹנָא, וְלֹא כְדַבְרֵי הָאֵבָא, רַב הוֹנָא.
 70 ומבאר רבא: מה שאמרתי שאין הלכה כרבא, הָא דְרַבָּמִין - הכוונה
 71 לדברי רבה בר רב הונא שאמרנו עכשיו, שהמטיל מים משתי
 72 מקומות פסול, ואין הלכה כמותו, אלא הוא כשר. ומה שאמרתי
 73 שאין הלכה כרבא, הכוונה למה דאָמַר רַב הוֹנָא, נְשִׁים הִמְסוּלוֹת
 74 זוּ בַּז - משפחות נקבתן זו לזו כדרך תשמיש זכר ונקבה, הרי אלו
 75 פְּסוּלוֹת לְכַהוֹנָה משום איסור זונה, ואין הלכה כן אלא הן כשרות
 76 לכהונה. וְאַפִּילוּ לְרַבֵּי אֶלְעָזָר דְאָמַר שְׁפִינְיָה קָמָא עַל הַשְּׁפִינְיָה שְׂלֵמָה
 77 לְשֵׁם אִישׁוֹת, עֲשֵׂתָה זֹנָה וְאַסוּרָה לְכַהוֹנָה, הַיָּי מִלְיָי בִּבְיַת אִישׁ,
 78 אָבֵל תַּשְׁמִישׁ אִשָּׁה בְּאִשָּׁה אֵינּוּ נַחֲשָׁב לְבִיאַה, וְאַיִנּוּ אֵלֶּא פְּרִיצוּתָא
 79 בְּעֶלְמָא שאינה אוסרת לכהונה.

משנה

80 משנתנו מבארת לאלו נשים מותרים פסולי קהל להינשא: פְּצוּעֵי
 81 דָּבָא וּבְרִית שְׁפַכָּה מוֹתְרִין בְּגִיּוֹרָת וּבְשַׁפְחָה מְשֻׁחָרְרִת, וְאַיִן
 82 אָסוּרִין, אֵלֶּא מְלַבָּא בְּקַהֲל, כְּלוּמַר לְשַׁאת בֵּית יִשְׂרָאֵל. שְׁנַאמְר (דברים
 83 דב ט א) לֹא יָבֵא פְּצוּעֵי דָּבָא וּבְרִית שְׁפַכָּה בְּקַהֲל ה", וגרים ועבדים
 84 משוחררים אינם נקראים קהל.
 85

גמרא

86 הגמרא דנה בענין פצוע דכא: כהן: פְּצוּעֵי מְרַב שְׂשַׁת, פְּצוּעֵי דָּבָא
 87 בְּהֵן שאסור בישראלית, מהו בְּגִיּוֹרָת וּמְשֻׁחָרְרִת. צַדִּיק הַסֶּפֶק הֵם,
 88 בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָמָא - האם הוא עדיין עומד בקדושת הכהונה. וְאַסִּיר
 89 בְּגִיּוֹרָת וּבְמְשֻׁחָרְרִת, אוּ דִלְמָא לֹא בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָמָא יִשְׁרֵי - ומותר
 90 לשאת אותן.
 91 אָמַר לִיה רַב שְׂשַׁת תְּגִיּוֹתָ - יש לפשוט ספק זה מהברייתא
 92 שאמרה, פְּצוּעֵי דָּבָא יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר בְּנִתְיָתָ, אֵף שְׂהִיא מַהֲגַבְעוּנִים
 93 שהם משבעה אומות שאסרה תורה לישראל להתחתן בהם. וְאַיִ
 94 סְלָמָא דְעִתְקָה שְׁפַצוּעֵי דָּבָא בְּקִדּוּשְׁתֵּיהּ קָמָא - עומד בתדלות
 95 שקדמה לפסולו, ובמקרה זה בקדושת ישראל, היאך הותר ישראלי
 96 בנתינתו, והלא אָמַר רַבָּא - יש לקרוא לגבוי אלא הפסוק (דברים א
 97 ו' א) לֹא תִתְחַתֵּן בְּכַסֵּי. אלא מכח שפצוע דכא אינו עומד בקדושתו
 98 הקודמת, ולפיכך גם פצוע דכא כהן אינו עומד בקדושתו, ומותר
 99 בְּגִיּוֹרָת וּבְמְשֻׁחָרְרִת.
 100

101 דוחה הגמרא את ראיית רב ששת: אָמַר רַבָּא, אָמַר הָתָם מִשּׁוּם
 102 קִדּוּשָׁה וְלֹא קִדּוּשָׁה הוּא - וכי התורה אסרה לישראל להתחתן עם
 103 אשה משבעת האומות משום קדושת ישראל שבו, שיהא האיסור
 104 קיים אף אם נתגיירו, כגון נתינים שהם גרים. הלא טעם האיסור
 105 הוא דְלִמָּא מוֹלִיד בֵּן וְאֵוּלָא בִּן [ו-וילך ויעבוד] לַעֲבוּדַת בּוֹכְבֵיבּ.
 106 וְהַיָּי מִלְיָי - והאיסור הזה אינו אלא בְּהִיוֹתוֹן עוֹבְדֵי בּוֹכְבֵיבּ, שְׁאוּ
 107 קיים חשש שבנה יעבוד עבודה זרה, אבל כִּי מְגִיירֵי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁרוּ
 108 - כשהיא מתגיירת, מהתורה היא מותרת לישראל, וְרַבָּנֵי הוּא
 109 דְרָזוּי בְּהוּ שְׂלֵא יִשְׂרָאֵל אִשָּׁה מַשְׁבַּע אֹמּוֹת אֵף שְׂהַגְיִירָה.
 110 וְכִי גִירָו בְּהוּ רַבָּנֵי, לֹא גוֹרָו אֵלֶּא בְּהֵרָף דְבִנְי אֹוּלוּדִי - על אותם
 111 ישראלים שראויים להוליד, אָבֵל הָאֵי פְּצוּעֵי דָּבָא דְלֹא בְר אֹוּלוּדִי,
 112 לֹא גִירָו בֵּיהּ רַבָּנֵי, ולכן הוא מותר בנתינתו. אבל איסור גיורת
 113 ומשחררת לכהן נובע מקדושת כהונה שבו, ויתכן שאסור עדיין
 114 עומד בקדושתו על אף היותו פצוע דכא, ולכן הוא אסור בהן.
 115 הגמרא מקשה על דברי רבא: אֵלֶּא מַעְתָּה שְׁחַכְמִים אֶסְרוּ נִתְיָנָה עַל

המשך בעמוד ג

1 מִמְּוָלָי אֲמִירָתוֹ מִלְיָי מוֹלָתָא - מפני שאתם באים ממשפחה
 2 קטועה, אתם אמורים דברים קטועים, כלומר אינם נכונים, שהרי
 3 שכבת זרע העוברת בְּמִקְוָמָה, כלומר בשבילי הזרע, היא מְכַשְׁלָה
 4 היטב וראויה להוליד, אבל כשהיא עוברת שְׂלֵמָה בְּמִקְוָמָה אלא
 5 בשביל מי הרגלים, לֹא מְכַשְׁלָה ואינה ראויה להולדה, ולכן פסול
 6 לבוא בקהל.

7 הגמרא דנה בענין ניקב הגיד ונסתם: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׂמוּאֵל,
 8 נִיְקַב הַגִּיד נִקְבֵי קֶטֶן, וְנִסְתְּמָה כֻּכָל שְׂהוּא, ואין ניכר אם הסתימה
 9 הוועילה. בודקים אותה, כָּל שְׂאִילוֹ נִקְרֵי וְנִקְרַע - אם הנקב גדול כול
 10 כך, שכאשר האיש רואה קרי, נקרע הנקב ומתרחב מחמת כוח
 11 שמתאסף שם ולוחץ עליו, והזרע יוצא דרכו, זו הוכחה שלא
 12 הוועילה הסתימה, והוא פְּסוּל. וְאֵי לֹא - שאין הנקב נקרע בשעת
 13 הוצאת קרי, בְּשָׂרָה.

14 הוּי כַּה רַבָּא - רבא דן במימרא זו, הִיכָּא - היכן ניקב הגיד, אֵילִימָא
 15 - אם נאמר שניקב לְמַטָּה מִעֲמֻמָּה בְּרִאשֵׁי הַגִּיד, וְדָאֵי כְּשֶׁר הוּא,
 16 שֶׁהָרִי אֵפִילוּ נְבָרְתָה שֶׁם הַגִּיד לְגַמְרֵי, נָמִי כְּשֶׁר. אֵלֶּא צִרִיךְ לִדְמַר
 17 שְׁנֵיבָּ מְעַמְרָה עַצְמָה, בְּשׁוֹרְתָה הַבֶּשֶׂר הַגְּבוּהָה. אֵיתָמַר נָמִי כְדַבְרֵי
 18 רַבָּא, אָמַר רַב מְרִי בַר מַר, אָמַר מַר עֹזְקַבָא, אָמַר שְׂמוּאֵל, נִיְקַב
 19 בְּעֲמֻמָּה וְנִסְתְּמָה, כָּל שְׂאִילוֹ נִקְרֵי וְנִקְרַע, פְּסוּל, וְאַיִ לֹא, בְּשָׂרָה.
 20 הגמרא מבארת כיצד מביאים את הנבדק לידי קרי: שְׁלַח לִיה רַבָּא
 21 בְּרִיה דְרַבָּה שְׂאֵלָה לְרַב יוֹסֵף, וְלִמְדִנּוּ רִבִּינִי, כְּשִׁיבּוּא לְפִנְיָנוּ אָדָם
 22 שְׁנִיבָּ גִידוֹ, לְהוֹרֹת לּוֹ דֵּינָה, הִיכִי עָבְרִינָן - היאך נביא אותו לידי
 23 קרי, על מנת לבדוקו אם לא יקרע הנקב ולהכשירו בקהל. אָמַר
 24 לִיה רַב יוֹסֵף, מִיִּיתֵינָן נְהָמָא חְמִימָא דְשַׁעְרֵי - מביאים פת חמה של
 25 שעורים, וּמְנַחֵינָן לִיה אַבִּי שׁוֹקְרֵי - ומניחים אותה על נקב פי
 26 הטבעת, ועל ידי כך הוא מתחמם וְשׁוֹקְרֵי - ומוציא זרע, וְהָיוּנָן לִיה
 27 האם יוצא זרע דרך הנקב בגיד.
 28 מקשה הגמרא: אָמַר אַבְי, אָמַר בּוּלִי עֶלְמָא יַעֲקֹב אָבִינוּ הוּאֵי - וכי
 29 כל האנשים בדרגת יעקב אבינו הם, דְבְּתִיבֵי בֵּיהּ (בראשית מט א)
 30 רַ'אוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כְּחֵי וְרִאשִׁית אוֹנֵי, שְׂלֵמָה דָּבָא יַעֲקֹב אָבִינוּ קְרִי
 31 מִימֵי, וְרַאוּבֵן נולד מטיפה ראשונה שיצאה ממנו. כלומר, מִי
 32 שאינו בדרגה זו אינו זקוק למעשה כזה כדי להוציא זרע. אֵלֶּא
 33 אָמַר אַבְי, מִעַבְרִינָן קָמָיָה - מעבירין לפנינו בְּגִידֵי צְבָעוֹנִין של אשה,
 34 והוא מהרהר בה ורואה קרי.

35 מקשה הגמרא: אָמַר רַבָּא, אָמַר בּוּלִי עֶלְמָא פְּרוּלִי הַגְּלַעְרִי הוּא
 36 שהיה שטוף בזימה, שבהעברת בגדי צבעונים של אשה יבוא לידי
 37 קרי. אֵלֶּא מְחוֹזְקָתָא - ברור שיש לומר כְּשֵׁנִין מְעִיקְרָא - כפי
 38 שאמר רב יוסף מתחילה, דהיינו על ידי פת חמה של שעורים.
 39 הגמרא מביאה ברייתא בענין ניקב בגיד ונסתם: תָּנוּ רַבָּנֵי, נִיְקַב
 40 הַגִּיד, פְּסוּל מַלְבוּא בַּקְהָל, מְסִנֵּי שְׂהוּא [ו-הזרע] מִחַמְיָמוֹת הַתַּאדָּה
 41 יוֹצֵא דֶרֶךְ הַנְּקָב, ואינו יורה כחץ אלא שוֹתָת, ואינו ראוי להוליד.
 42 אבל אם נָתְמָה אֹתוֹ נִקְבֵי, הָרִי הוּא כְּשֶׁר לְבוּא בַּקְהָל, מְסִנֵּי שְׂהוּא
 43 חוֹזַר וּמוֹלִיד, וְזֶהוּ פְּסוּל שְׂחוּזַר לְהִקְשְׁרוּ.

44 שואלת הגמרא: 'הוּ' לְמַעְשֵׂי מַאֵי - מה התכוונה הברייתא למעט
 45 באומרה 'זהו פסול שחוזר להכשירו'. משיבה הגמרא: כוונת
 46 הברייתא לְמַעְשֵׂי קִרְוּם שְׂעֻלָּה מְחַמֵּת מְכַה פְּרִיָּה דְאַיִנּוּ קִרְוּם -
 47 ריאה שניקבה והבדמה נטרפה עקב כך, ואחר זמן עלה בה קרום
 48 מחמת מכה שסתם את הנקב, לא הוכשרה הבדמה על ידי כך, כיון
 49 שסתמיה זו עתידה להיפתח.

50 הגמרא מבארת כיצד ניתן לסתום נקב בגיד: שְׁלַח לִיה רַב אִידִי בַר
 51 אָבִין לְאַבְי, הִיכִי עָבְרִינָן - מה עושים לרפואה כדי לסתום נקב
 52 בגיד. הָשִׁיב לּוֹ אַבְי, מִיִּיתֵינָן שְׂעָרָתָא וּמְסַרְמִינָן לִיה - מביאים
 53 שעורה ושורטים בצדיה המחודדים את הגיד כל סביבות הנקב,
 54 כדי שיגליע ויוציא דם, ומתוך כך כשירפא הפצע, יעלה שם בשר
 55 חדש. וּמִיִּיתֵינָן תְּרַבָּא וְשִׁיפִינָן - ומביאים חלב ומורחים במקום
 56 הנקב, וּמִיִּיתֵינָן שׁוּמְשֵׂנָא נְמַלְא - ומביאים נמלה גדולה, וּמְנַתֵּינָן
 57 לִיה - ומניחים את ראשה במקום הנקב כדי שתישוק את הבשר
 58 בצידו הנקב, ומחמת החלב ידבק ראשה בנקב, וּפְסַקִּינָן לִיה לְרִישֵׁיהּ
 59 - ואחר כך מנתקים את ראש הנמלה מגופה, והראש נשאר בנקב

יבמות. הערל – פרק שמיני דף עו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעז רש"י

ממולאי – ומתפחה אומללה, מבית עלי. דאמרין בפרק קמא דראש השנה (יא,ה) אביי ורבא מדבית עלי קאחו. מבשלה – מתבשל שבת זרע ונגמר להוליד ולעשות פרי. ניקב – נקב קטן שנסתם בכל שהוא. ואין ניכר. רואים, אם גדול כל כך שאם נקרי האישי הזה נקרע ומרדכיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף – פסול. היבא אילימא למטה מעטרה

כי – דהוא בראש הגיד. ולמעלה מעטרה
ליבא לאקומי, הדתם ודאי לא מקרע. שאין
הזרע דוחה ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו.
הכי עבדינן – כי אתי לקמן לאורוי, הכי
מיתנין ליה לידע דלחזי אי מקרע,
למבדקה ולאבשריה? אבי פוקרי – נקב בית
הרעי. ומחמת תמימותו הוא נקרי. כך שמעתי.
ראשית אוני – היא היתה טפת קרי שיצאה
ממנו ראשון. שלא ראה קרי מימיו. כלומר:
דמזרכת ליה כולי האי. מעבירין לפניו בגדי
צבעונים – של אשה, הוא מדרהר בהשה,
ונקרי. ביולי הגלעדי וואמריין במסכת
דכתבי ביה: "אם יטעם עבדך", ואמריין במסכת
שבת בפרק "שואל אדם" (קב,א). שטוף בזימה
היה, לפיכך קפצה עליו זקנה. ודהדיא אמתא
דהויא בי רבי בת טעשין ותרתיין שנין. וטעמה
קידרא. מפני שהוא שותת – שמחמימות
התאורה יוצא דרך הנקב, וכשחורע יוצא דרך
הנקב יציאתו) אין יורה כחץ וקימא לן (תנינה
ט,א). שכבת זרע שאין יורה כחץ – אינו מוריט
למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו
קרום – משום דהדר מיפתח. והיינו הנך סירכי
דריאה דמיטרפא בהו חיותא. היכי עבדינן –
פואה לסתום גיד שניקב. שעריטא – שעורה.
ופסרטינן ליה – כל סביבות הנקב, כדי שיגליע
ויציא דם, ומתח כך הוא מעלה ארוכה ובשר
עולה. שומשנא נמלא – נמלה גדולה. ומנכתינן
ליה – מניחין ראשה שם, ונושר, ונדבק ראשו
בנקב. ופסקינן ליה לרישיה – להדיות סתומה.
וכל זמן שהוא הולך ובלה – בהשר עולה
ומתחבר. מוזיר זרין – עושה חבורה,
*אשגרטינא בלעז. לישנא אחרנא: מוזר זרין
כעולה נפת. אפולאי בלעז. אפילו
מיקפל – לאור שעלה ארוכה חזר ונקלף
ונסתר. המסוללות – דרך תשמיש וזכר ונקבה
משפשות נקבתן זו לזו. וכן המסוללת בבנה
קטן דסמחדין (ט,ט). פסולות לבחונה – משום
זנות. משנה מותרין בניורת ומשחורת –
דלא איקרו קהל. גמרא בתן – ואבל כהן
כשר אסור בניורת ומשחורת משום זונה,
שנבעלה מקדם. פצוע דבא כהן – שאסור
בישראלית, מהו לישא גיורת? פצוע דבא
ישראל – הכי גרסינן: פצוע דבא מותר נתינה,
ולא גרסינן כהן. נתינה – משבע אמות, מן
הגבעונים. ואי סלקא דעתך פצוע דבא
בקרדושתיה קאי – היכי שרי ישראל בנתינה?
הא כתיב: "לא תתחתן עם", אטו התם –
דקאטר רחמנא להתחתן בבנירים, משום קדושה
ולאו קדושה הוא דליסרינהו אפילו נתגיירו,
בגון תנינים שהם גרים? התם טעמא דלמא
מוליד בר ופולח לעבודה זרה, הלכך קרא
בבכריותן כתיב, אבל נתגיירו – שרו, דהא דאמור רבנן
אוילדי ניהו, דומיא דאיסור דאורייתא, דטעמא משום אוילדי. אלא פקעה פמור דבר אוילדי הוא – ומוזהר על כל איסורין שבתורה, ומדאורייתא אסור בבכריה, הכי נמי דאסור
מדרבנן נתינה. בפסולין – בגון פצוע דבא וממור לא גזר רבנן. משום דמילתא דלא שבחיה היא. אי נמי שלא היתה זו גזירה משום איסור, אלא לפי שלא היו רחמנים, אמר דוד:
אין ראוי להתערב ישראל בהן, לכך לא אסר את הפסולים. לאו מילתא היא דאמרי – דאוקימנא קרא בבכריותן, דבבכריותן לית להו תחנות. אלא ודאי קרא בגרים כתיב, ומשום
קדושה היא. ומדשרינן פצוע דבא בנתינה – שמע מינה לאו בקדושתיה קאי. לא קבלו גרים כו' – קשיא הוא. מידי הוא טעמא – דהא דלא קבלו גרים, אלא משום דלא היו מגיירי
אלא לשולחן מלכים, הא בת פרעה לאו צריכא להכי, שהרי בת מלך היתה.

ממולאי פירש בקונטרס: מקוטעים, משפחה אומללה. וקשה: דהוה ליה למימר משום דאתון ממולאי? ויש לפרש שהוא שם מקום. כדאמרין בבראשית רבה רבי מאיר אול לממלא, חזונו דהוה שחורי ראש, אמר להו: מדבית עלי אתון, דכתיב: "כל מרבית ביתך" וגי.

שלא ראה קרי מימיו – ונתעברה מביאה ראשונה, שמיעבה באצבעה. כדאמרין בתמר בפרק "ארבעה אוזן" (יבמות לד,ב).
המסוללות פירש רבינו יהודה בן נתן: משילות שבת זרע שקבלו מבעליהן. ולא יתכן, דבפרק "במה אשה" (שבת סה,א) אמרינן: שמואל לא שביק להו לבניה דגגין גבי הדרי, משום דרב הונא, דאמר: נשים המסוללות כו'. ומשמע דלא היו נשואות, שהיו עדיין בבית שמואל ולא יתכן נמי הא דפירש בקונטרס התם דפסולות לכהן גדול, דאף על גב דמכר גדול לא היה בימי שמואל – מכל מקום כהן עובד, כיון שבפסולות בכך לכהן גדול. דהבא משמע דפסולות אף לכהן הדיוט משום זונה, מדקאמר: אפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי כו', מכלל דרב הונא משום זונה פסיל להו.

בבכריותן לית להו תחנות – והא דפריך בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לא,א): בנתיחן דאורייתא נתינה, דכתיב: "לא תתחתן עם" – איסיפ דקרא סמיק, דכתיב: "בתו לא תקח לבנך", וכן בשילוחי "האומר" בקדושין (סח,ב) לא גרסינן התם: לא ידא לך חיתון בהם. דלשון זה משמע דמילא תתחתן דריש, ורבינו חם הגיה: לא ידא לך ליקוחן בהן, דמילא תקח דריש, כדפירשית, ואיירי בבכריותן. כדרשנין: "כי יסיר" – לרבות כל המסירים, דלא שייך בגירות.

ותיפוק

אבל פרזלא – מוזר זרין. והני מילי – קטן, אבל גדול – מיקפולי מיקפל. אמר רבה פר רב הונא: המפול מים משתי מקומות – פסול. אמר רבא: לית להכתיב לא בכרא ולא פאפא. ברא – הא דאמרן, אפא – דאמר רב הונא: נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה. ואפילו לרבי אלעזר דאמרי: פנוי הבא על הפגויה שלא לשם אישות עשאה זונה, הני מילי איש אבל אשה – פריצותא בעלמא. משנה פצוע דבא וכורות שפכה מותרין בגיורת ומשחורת, ואינן אסורין אלא מלכא בקהל, שצאמר: "לא יבא פצוע דבא וכורות שפכה בקהל ה'". גמרא בעו מיניה מרב ששת: פצוע דבא כהן, מהו בגיורת ומשחורת? בקדושתיה קאי, ואסיר, או דלקא לאו בקדושתיה קאי, ושרי? אמר להו רב ששת: תנייתיה, פצוע דבא ישראל מותר בנתינה. ואי סלקא דעתך בקדושתיה קאי – אקרי פאן "לא תתחתן עם"! אמר רבא: אטו התם משום קדושה ולא קדושה הוא? דלקא מוליד בן ואויל פלח לעבודה זרה, והני מילי – בבכריותן, פי מגיירי – בישראל שרו, ורבנן הוא דגזרו בהו, וכי גזרו בהו רבנן – בהנהג דבני אולודי, אבל האי דלאו בר אולודי לא גזרו ביה רבנן. אלא מעתה, ממזר דבר אולודי – הכי נמי דאסיר? והא תנן: ממזרים ונתינים מותרים לבא זה זה? אלא: פי גזור רבנן – בבשרים, בפסולים לא גזור רבנן. הדר אמר רבא: לאו מילתא היא, בבכריותן לית להו תחנות, נתגיירו – אית להו תחנות. מתיב רב יוסף: "ניתחתן שלמה את בת פרעה מלך מצרים"? גיורי גיירה. והא לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה! מידי הוא טעמא – אלא לשולחן מלכים, הא

בבכריותן כתיב, אבל נתגיירו – שרו, דהא דאמור רבנן ישראל כשר לא ישא נתינה – גזירה הוא דגזרו. כדאמרין בהאי פירקא (עח,ב): דוד גזר עליהן, וכי גזור רבנן בהני – דבני אוילדי ניהו, דומיא דאיסור דאורייתא, דטעמא משום אוילדי. אלא פקעה פמור דבר אוילדי הוא – ומוזהר על כל איסורין שבתורה, ומדאורייתא אסור בבכריה, הכי נמי דאסור מדרבנן נתינה. בפסולין – בגון פצוע דבא וממור לא גזר רבנן. משום דמילתא דלא שבחיה היא. אי נמי שלא היתה זו גזירה משום איסור, אלא לפי שלא היו רחמנים, אמר דוד: אין ראוי להתערב ישראל בהן, לכך לא אסר את הפסולים. לאו מילתא היא דאמרי – דאוקימנא קרא בבכריותן, דבבכריותן לית להו תחנות. אלא ודאי קרא בגרים כתיב, ומשום קדושה היא. ומדשרינן פצוע דבא בנתינה – שמע מינה לאו בקדושתיה קאי. לא קבלו גרים כו' – קשיא הוא. מידי הוא טעמא – דהא דלא קבלו גרים, אלא משום דלא היו מגיירי
אלא לשולחן מלכים, הא בת פרעה לאו צריכא להכי, שהרי בת מלך היתה.

ותיפוק

1 ליה משום הדויה מצרית ראשונה — פירש בקונטרס: ואפילו הכי קרי ליה חתונה. וקשה: דפשיטא דשייך בה חתונה, דהא תפסי בה קידושין ונראה דפרקי: דדייק נשאף שלמה: הא מצרית ראשונה הואי ואסורה בקהל

4 ובי תימא הנך אולו לעלמא — פירושו: אומה של מצרים, שאמר עליהם הכתוב: "דור שלישי יבא להם" ולא שני — הלכו להתיישב בשאר ארצות, והני אחריני נידהו, שאומה אחרת נתיישבה שם. והאמר רבי יהודה: מנימין גר מצרי בו, ופשט לו דמנימין בא מארץ מצרים. דאי מן המצרים שתיישבו בשאר ארצות — לא היה קורוהו גר מצרי, שלא היו ידועים בשאר ארצות.

12 מנימין גר מצרי בו — ואם תאמר: ולמה לא היה מותר לבא בקהל? והלא אין מצרים במקומן, שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם, ומטעם זה התייר יהושע את יהודה הרעמוני במסכת ידים (פרק ד משנה ד) ומייתי לה בפרק "תפלת השחר" (ברכות כח, א) שאמר לו רבי יהושע: מותר אתה, שכבר עלה בו. ובסוטה (ט, א) פירש בקונטרס: דתניא בתוספתא שאמר לו רבי עקיבא: מנימין טעיה, שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם. ובדלכות גדולות תירץ דמצרים שבו למקומן, דתן לן חזקיה הכתוב קצבה, כדכתיב (חזקיהל טט) "מקיץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן הנכרים אשר נפרצו שם". ואף על גב דגבי עמון כתיב: "ואחר כן אשיב את שבות בני עמון" — לא נתן להם קצבה. כמו שאמר רבי יהושע לרבן גמליאל במסכת ידים (פרק ד משנה ד), אמר ליה רבי יהושע, דהא כתיב: "ושבתי את שבות ישראל ויהודה ועדיין לא שבו", והכי תניא בתוספתא ומסכת ידים חר עובדי יהודה גר העמוני, שהודה רבן גמליאל לרבי יהושע, והותר לבא בקהל. אמר ליה רבן גמליאל: גר מצרי כיוצא בוה. אמר ליה: למצרים נתן להם קצבה, ורבי עקיבא לא אסיק אדעתיה שנתן להם קצבה. וקשה לרבינו יצחק על ההיא דברכות ומסכת ידים, דמשמע דסנחריב בבלל עמון, דהא כתיב בירמיה (טט) בעמון גבי חרבן שהחריבן נבוכדנצר: "מדוע ירש מלכם את גו ועמו בעריז יש בו גו" הלילי חשבון כי שודדה וגו" הרי משמע שבאותה שעה היו יושבים במקומם, ובאותה פירשה כתיב: "ואחר כן אשיב את שבות בני עמון" — אם כן לא בבלל סנחריב, ואם בבללם — חזרו קודם שהחריבם נבוכדנצר! וכן משמע נמי ב"הלך" שבמקומם היו בימי נבוכדנצר, דאמר התם (סנהדרין צ, ב): עמון ומואב שכני ביש דישאלו הו, שלחו לנבוכדנצר תא עליהו. ונראה לרבינו יצחק דגבי יהודה גר עמוני אחרון נבוכדנצר סמיך, דנבוכדנצר נמי בבלל, אף על גב דאין מזכיר בסוטה (מו, ב) אלא סנחריב, דקאמר: עלה סנחריב ולא בבלל, נבוכדנצר ולא החריבה — היינו משום דסנחריב לא היה מחריב, אלא מעביר אותם לערים הגלות שלומים, ולכך לא חזכיר בו חורבן, אבל נבוכדנצר בבלל החריב. ואינו תולה הבלבל בסנחריב בברכות ובמסכת ידים אלא משום שהחזיק הבלבל, ומשום דבלבל כל העולם כתיב סתם (ישעיה י): "ואסיר גבולות

17 מהא ליבא למשמע מיניה. משנה עמוני ומואבי אסורים, ואיפוזן איפור עולם, אכל נקבותיהם מותרות מיד. מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות. רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד. אמר רבי שמעון, קל וחומר הדברים: ומה אם במקום שאסר את הזכרים איפור עולם התיר את הנקבות מיד, מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות — אינו דין שנתיר את הנקבות מיד? אמרו לו: אם הלכה — נקבל, ואם לדיון — יש תשובה, אמר להם: לא פי, הלכה אני אומר. גמרא מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: "וכראות שאל את דוד ויצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער, אבנר, ויאמר אבנר חי נפשך המלך אם ידעתי". ולא ידע ליה? והכתיב: "ויהאבהו מאד ויהי לו נישא כלם!" אלא: אאבהו קא משאיל, ואביו לא ידע ליה? והכתיב: "האיש בימי שאל זקן בא באנשים". ואמר רב ואיתמא רבי אבא: זה ישי אבי דוד שגנבם באוכלוסא ויצא באוכלוסא! הכי קאמר שאל: אי מפרץ אתי, אי מפרץ אתי? אי מפרץ אתי — מלכא הוי, שהמלך פוזץ לעשות דרך ואין מחזין בידו, אי מנרה אתי — השיבא בעלמא הוי. מאי טעמא אמר ליה שאל עליה? דכתיב: "וילבש שאל את דוד מדין" — כמדתו, וכתיב ביה בשאלו: "משכמו ומעלה גבוה כפל העם". אמר לו דואג האדומי: עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו. מאי טעמא — דקאתי מרות המואביה. אמר ליה אבנר: תנינא, "עמוני" ולא עמונית "מואבי" ולא מואבית. אלא מעתה "ממור" ולא ממורת! "ממור" כתיב, מום זר. "מצרי" ולא מצרית! שאני הכא דמפרש טעמא דקרא: "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" — דרבו של איש לקדם, ולא דרבה של אישה לקדם. היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים! אישתיק. מיד: "ויהאמר המלך שאל אתה בן מי זה העלם". התם קרי ליה "נער", הכא קרי ליה "עלם", הכי קא אמר ליה: הלכה נתעלקמה ממך, צא ושאל בבית המדרש, שאל, אמרו ליה: "עמוני" ולא עמונית, "מואבי" ולא מואבית.

57 עמים" — דמשמע בכל האומות, ועיקר מילתא אנוכדנצר סמיך. ואם תאמר: הא דאמר במגילה (יב, ב) דאמר לו סנהדרין לאחשורוש: ויל לגבי עמון ומואב דיחבי אדוכתייהו, דכתיב: "שאנן מואב וגו'" והלא כבר החריבן נבוכדנצר, שהיה הרבה קודם אחשורוש! ויש לומר: במילתא בעלמא הוא דאוקמוהו, כי לא מואבים היו אותם שתיישבו שם אלא שאר אומות, ושמן גם ממואב היו מעורב בהם, והיו קורין להם מואבים כמו בימי חכמים שהיו קורין ליהודה גר עמוני. ועוד, שלא היה הדבר ברור אם שבו ואם לא שבו. ואף על פי שהגלם נבוכדנצר, מימ לפי שלא גלו בימי סנחריב כשאר אומות אמרו לאחשורוש שעמד טעמם במ. שלמה

1 ותיפוק ליה — דאפילו גיירה מצרית ראשונה היא, ואפילו הכי קרי ליה חתונה. הנך אולי לעלמא — מוהו וטבעו בימי פרעה, וכי אזהר רחמנא — מערב רב. והני אחריני נידהו — אומות אחרים באו וישבו בארצם. אשיא לפני מצרית שניה — שאם אשיאנו מצרית ראשונה יהא בנה שני לה, דאמרינן בפירקין (יבמות עח, א): הלך אחר פוסולן. אלמא, לא אדחו לעלמא, והני מצרית נידהו. לא נסיב מידי — אלא לזנות היה מתכוין. דבך שלמה לאהבה — ולא לאישות. והא אנן לא תנן הכי — כי דך מתניתא דקתני לעיל: פצוע דכא מותר בנתינה. גזירת ומשוחרת אין — דלישראל כשר נמי שריא. הא בנתינה אסור — בישראל מעליא, דבקרדושתיה קאי. משנה אם הלכה — שמעת מרבנותי, שהקבות מותרות מיד במצרי ואדומי — נקבל ממך. ואם לדיון — שאתה דן קל וחומר מעצמך — יש תשובות להשיב. ובגמרא מפרש לה. לא כי — אפילו אני דן מעצמי — אין מקום לתשובה, כדמפרש בגמרא. ומכל מנתיה, הלכה אני אומר. גמרא ולא ידע ליה — שאל לדוד. באוכלוסא — שר על ששים רבוא. שהמלך פוזץ — גדרות של אחרים לעשות לו דרך קצר מביתו לפרסוד או לכמונו. השיבא בעלמא הוי — כדמפרש, דחזו ביה סימני מלכות, הלך לא אפטר ליה דוד הרישא. מאי טעמא אמר ליה שאל — מאי חזא דמסופי מנייה ממלכותא. ממור כתיב מום זר — כל שיש בו מום זרות.

אם אסורים, ואיפוזן איפור עולם, אכל נקבותיהם מותרות מיד. מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות. רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד. אמר רבי שמעון, קל וחומר הדברים: ומה אם במקום שאסר את הזכרים איפור עולם התיר את הנקבות מיד, מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות — אינו דין שנתיר את הנקבות מיד? אמרו לו: אם הלכה — נקבל, ואם לדיון — יש תשובה, אמר להם: לא פי, הלכה אני אומר. גמרא מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: "וכראות שאל את דוד ויצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער, אבנר, ויאמר אבנר חי נפשך המלך אם ידעתי". ולא ידע ליה? והכתיב: "ויהאבהו מאד ויהי לו נישא כלם!" אלא: אאבהו קא משאיל, ואביו לא ידע ליה? והכתיב: "האיש בימי שאל זקן בא באנשים". ואמר רב ואיתמא רבי אבא: זה ישי אבי דוד שגנבם באוכלוסא ויצא באוכלוסא! הכי קאמר שאל: אי מפרץ אתי, אי מפרץ אתי? אי מפרץ אתי — מלכא הוי, שהמלך פוזץ לעשות דרך ואין מחזין בידו, אי מנרה אתי — השיבא בעלמא הוי. מאי טעמא אמר ליה שאל עליה? דכתיב: "וילבש שאל את דוד מדין" — כמדתו, וכתיב ביה בשאלו: "משכמו ומעלה גבוה כפל העם". אמר לו דואג האדומי: עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו. מאי טעמא — דקאתי מרות המואביה. אמר ליה אבנר: תנינא, "עמוני" ולא עמונית "מואבי" ולא מואבית. אלא מעתה "ממור" ולא ממורת! "ממור" כתיב, מום זר. "מצרי" ולא מצרית! שאני הכא דמפרש טעמא דקרא: "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" — דרבו של איש לקדם, ולא דרבה של אישה לקדם. היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים! אישתיק. מיד: "ויהאמר המלך שאל אתה בן מי זה העלם". התם קרי ליה "נער", הכא קרי ליה "עלם", הכי קא אמר ליה: הלכה נתעלקמה ממך, צא ושאל בבית המדרש, שאל, אמרו ליה: "עמוני" ולא עמונית, "מואבי" ולא מואבית.

אקש

כימות דף עו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שישי) קצט

56 יש לפרוך את הקל וחומר. אָמַר לְהֵם רבי שמעון, לֹא בִי הַלְבָּה אָנִי
 57 אוֹמֵר - גם אם הייתי לומד זאת בקל וחומר, אין לכם תשובה,
 58 ומכל מקום כך קבלתי מרבותי.

גמרא

59 שנינו במשנה שנקבותיהם של עמון ומואב מותרות. שואלת
 60 הגמרא: מָנָה הָנִי מִיָּלִי. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דָּאָמַר קָרָא
 61 במלחמת דוד וגלית (שמואל א' יז נח) 'וְכִרְאוֹת שְׂאוּל אֶת דָּוִד יָצָא
 62 לְקִרְיַת הַפְּלִשְׁתִּי אָמַר אֵל אַבְנֵר שֶׁר הַצָּבָא בֶּן מִי זֶה הַנַּעַר אַבְנֵר
 63 וַיֹּאמֶר אַבְנֵר הִוּוּ נִפְשֶׁךָ הַמֶּלֶךְ אִם יִדְעָתִי. שואלת הגמרא: וְלֹא יָדַע
 64 לִיה - וכי שאל המלך לא הכיר את דוד קודם לכן, וְהַפְּתִיב (שם טו)
 65 כֹּא יוֹצֵא דָוִד אֵל שְׂאוּל וַעֲמַד לִפְנֵי וַיֹּאחֲזֶהוּ מַאֲד וַיְחַי לוֹ נִשְׂאָה
 66 בָּלַיִם. משיבה הגמרא: אָלָא אַאֲבִיָּה קָא מְשָׁאֵל - שאלתו היתה מי
 67 הוא אביו של דוד. שואלת הגמרא: וְאָבִיו לֹא יָדַע לִיה - וכי את ישי
 68 אביו של דוד לא הכיר שאלו, וְהַפְּתִיב (שם פ"ו) 'וְהָאִישׁ בְּיָמֵי שְׂאוּל
 69 וְזֶן קָא בְּאֲנָשִׁים, וְאָמַר רַב וַאֲתִימָא רַבִּי אָבָא, זֶה יֵשׁי אַבִּי דָוִד,
 70 שְׂנֵבָנָם בְּאוֹבְלוֹסָא וַיֵּצֵא בְּאוֹבְלוֹסָא - שהיה שר על ששים ריבוא,
 71 והם היו מלוים אותו בכניסתו וביציאתו, ואם כן ודאי ששאל
 72 הכירו. משיבה הגמרא: הֵכִי קָאָמַר שְׂאוּל - לכך התכוון שאל
 73 בשאלתו, אִי מְפָרְץ אֲתִי אִי מוֹרֵחַ אֲתִי - האם הוא בא מזרעו של
 74 פרץ בן יהודה, או מזרעו של זרח בן יהודה. וההבדל הוא, שֶׁאִי
 75 מְפָרְץ אֲתִי, מִלְכָּא הָיוּ - עתיד הוא להיות מלך שֶׁכֵּן הַמֶּלֶךְ פּוֹרְץ
 76 גְּדוּרַת שְׂדוּתֵיהֶם שֶׁל אַחֵרִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת לוֹ דְרֹךְ קַצְרָה מִבֵּיתוֹ
 77 לַפְּרָדְסוֹ אוֹ לַכְּרַמּוֹ וְאֵין מְמַחֵן בְּיָדוֹ. וְאִי מוֹרֵחַ אֲתִי, חֲשִׁיבָא בְּעַלְמָא
 78 הָיוּ - הוא יהיה חשוב, אך לא מלך.

79 הגמרא מבארת מה הביא את שאלו לחקור את מוצאו של דוד:
 80 מֵאִי טַעְמָא אָמַר לִיה לאבנר שאל עליה, מה ראה שאלו בדוד
 81 שעורר בו פחד שהוא עתיד למלוך. משום דַּתְּנִיב דְּדוּד כְּשִׁנְגֵשׁ
 82 להילחם בגלית (שם יז לח) 'וַיִּלְכֹּשׁ שְׂאוּל אֶת דָּוִד מִיָּדוֹ, ומשמע שהיו
 83 המדים פְּמֻדָּתוֹ, כלומר שבגדי שאלו התאימו למדתו של דוד.
 84 וְכַתִּיב בֵּית בְּשָׂאוּל (שם טז) 'מִשְׁכָּמוֹ וַמְעַלָּה נִבְּהָ מִכָּל הָעַם, וכיון
 85 שראה שאלו שנעשה נס שבגדיו התאימו לדוד, דאג שמא זה אותו
 86 משמים שהוא עתיד למלוך במקומו.

87 אָמַר לוֹ דְּוֵאג הָאֲדוּמִי לשאלו, עַד שְׂאֵתָה מִשְׂאִיל עָלֶיךָ אִם הֲגוֹן הוּא
 88 לְמַלְכוּת אִם לֹא, שָׂאֵל עָלָיו אִם רָאוּי לְבָא בְּקָהֶל אִם לֹא. מֵאִי
 89 טַעְמָא יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּכַךְ, דְּקָאָתִי מְרוּת הַמּוֹאָבִיָּה, והמואבים
 90 אסורים לבא בקהל. אָמַר לִיה אַבְנֵר לדואג, תִּנְיָא, עֲמוּנֵי נָאֵסַר
 91 לבא בקהל ולא עֲמוּנִית, מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית. הקשה דואג: כִּי
 92 מְעַתָּה, נדרוש גם שִׁמְמוֹר נָאֵסַר וְלֹא מְמוֹרָת, ולא מצינו שדרשו כן.
 93 השיב על כך אבנר: 'מְמוֹר' כְּתִיב, שפירושו מוֹם יָר, והיינו כל שיש
 94 בו מוֹם שֶׁל זְרוּת, שנבעלה אִמּוֹ לְמִי שהיה זר ונכרי אצלה, ונקבות
 95 בכלל זה. חזר דואג והקשה לאבנר: מדוע אין דורשים מְצָרִי וְלֹא
 96 מְצָרִית. השיב לו אבנר: שְׂאֵנִי הֲבָא - באיסור בני עמון ומואב,
 97 דְּמִפְּרִשׁ טַעְמָא דְּקָרָא - שהתורה מפרשת את טעם איסורם,
 98 שנאמר (דברים כג ה) 'עַל [דְּכַר] אֲשֶׁר לֹא קָדַמוּ אֲתָכֶם בְּלָחֶם וּבְמִים
 99 בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, דְּרַכּוֹ שָׁל אִישׁ לְקָרְנָם אֵת הַבָּאִים בְּלַחֵם
 100 וּמִיָּם, וְלֹא דִרְבָּה שָׁל אִשָּׁה לְקָרְנָם, לִכֵּן עֲמוּנִית וּמוֹאבִית מוֹתֵרוֹת.
 101 חזר דואג והקשה: מכל מקום הִיא לָהֶם לְקָרְנָם אֲנָשִׁים לְקִרְיַת
 102 אֲנָשִׁים, וְנָשִׁים לְקִרְיַת נָשִׁים. אִישְׁתִּיק אַבְנֵר וְלֹא יָדַע לַעֲנוֹת לוֹ. מִיָּד,
 103 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לאבנר, שָׂאֵל אֲתָה בֶּן מִי זֶה הָעַלְמָ' (שמואל א' יז נח). ויש
 104 לתמוה, הֵתָם - בתחילה קָרִי לִיה שאלו לדוד 'עַר', והֵתָם - בפעם
 105 השניה קָרִי לִיה 'עַלְמָ'. אלא הֵכִי קָא אָמַר לִיה שאלו לאבנר, הַלְבָּה
 106 נִתְעַלְמָה מִפְּדֵי הָאֵם נְקוּבוֹת שֶׁל עֲמוּנָב וּמוֹאֵב נָאֵסְרוּ, וְצֹא וְשָׂאֵל עַל כֶּךָ
 107 בְּבֵית הַמְּדָרֵשׁ. שָׂאֵל אַבְנֵר בְּבֵית הַמְּדָרֵשׁ וְאָמְרוּ לִיה, עֲמוּנֵי וְלֹא
 108 עֲמוּנִית מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאָבִית, ואם כן, מותר דוד לבא בקהל.

109

1 אבל הָא - בת פרעה לֹא צָרִיבָא לִיה - אינה זקוקה לעושר וגדולה
 2 שהרי הייתה בת מלך, וּמִן הַסְתֵּם הַתְּגִיירָה לְשֵׁם שְׂמִיָם, ולכן
 3 קִיבְלוּהּ. מקשה הגמרא: [וְתִפְסִיק לִיה] - והלא גם אם גיירה, עדיין
 4 אסורה היא לבא בקהל, דְּהָא מְצָרִית רְאֵשׁוּנָה הִיא, ואף על פי כן
 5 נאמר בפסוק לשון 'חיתון'. וְכִי תִּמָּא הֶנֶךְ אֲוִלֵי לְעַלְמָא - ואם תרצה
 6 לתרץ, שהמצרים הקדמונים כבר מתו וטבעו בים בימי פרעה, וְהִנֵּי
 7 אֲחֵרֵינִי נִינְהוּ - ואלה שישבו במצרים בימי שלמה, מאומות אחרות
 8 הם שנתיישבו שם, ומותר לישראל להתחתן עימם. וְהָא תִּנְיָא
 9 בברייטא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מְנִימִין, גַּר מְצָרִי, הִיא לִי חֶבֶר מִתְּלַמְדֵי
 10 רַבִּי עֲקִיבָא, והוא אָמַר על עצמו, אָנִי שַׁנְתַּגִּירְתִּי הִרִינִי מְצָרִי רְאֵשׁוֹן,
 11 וְנִשְׂאִיתִי לֹאשֶׁה מְצָרִית רְאֵשׁוּנָה, ובני נעשה מצרי שני, אִישִׁיא לְבִנֵי
 12 מְצָרִית שֵׁנִיָּה, כִּדִּי שִׁיָּה בֶּן בְּנֵי מְצָרִי שְׁלִישִׁי, ויהיה רָאוּי לְבָא בְּקָהֶל.
 13 מוכח שלא מתו כל המצרים הקדמונים, ואלו שישבו במצרים
 14 בזמן התנאים, מצרים הם, וחזרת איפוא הקושיא שבת פרעה
 15 היתה אסורה על שלמה.

16 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּפְא, אָנִי מְשַׁלְמָה לִיקוּ וְנִתְיָב - וכי
 17 ממעושי של שלמה אנו נעמוד ונקשה, הלא שְׁלֹמֹה לֹא נָסִיב מִיָּדִי
 18 - כלל לא נשא את בת פרעה לאשה, אלא לזנות היה מתכוון,
 19 דְּכַתִּיב בֵּית (מלכים א' יא א) 'מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 20 תִּבְנְאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא יִבְנְאוּ בָכֶם אֲכֵן יִפּוּ אֶת לְבַבְכֶם אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם
 21 בָהֶם דְּבִק שְׁלֹמֹה לְאַהֲבָה, משמע ששלמה דבק בבת פרעה
 22 לאהבה, כלומר לזנות ולא לשם אישות. אָלָא שְׁעִדִין קָשְׂיָא לְשׁוֹן
 23 הַפִּסְקוֹ 'וַיִּתְחַתֵּן' שמשמע שנשאה. מתרצת הגמרא: מִתּוֹךְ אֲהַבָּה
 24 נִתְרַחַק שְׂאֵהָבָה וְשַׁלְמָה אֵת בַּת פְּרַעְיָה, מְעַלָּה עָלָיו הַתְּנִיב בְּאִילוֹ
 25 נִתְחַתֵּן בָּהּ.

26 הגמרא חוזרת לדברי רב ששת שהתיר גיורת לפצוע דכא כהן,
 27 ומקשה: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִישִׁי, וְהָא אָנִי תִנֵּן בְּמִשְׁנַתְנָא פְּצוּעֵי
 28 דְּבָא וְכִרְוֹת שְׂפָכָה מוֹתְרִים בְּגִיזֵית וּמְשׁוּחַרְרֵית, ומתוך שהתנא לא
 29 מנה את הנתינה, משמע שדווקא בגיורת ומשוחררת מותרים, לפי
 30 שהן מותרות גם לישראל כשר, הָא בְּנִתְיָה אִסְרִי, כישראל כשר,
 31 לפי שעדיין עומד הוא בקדושתו על אף היותו פצוע דכא, ולא
 32 כברייתא שהתירה נתינה לפצוע דכא, ואיך דייק רב ששת
 33 מהברייתא שהתיר גיורת לכהן פצוע דכא, בעוד שהמשנה חולקת
 34 על הברייתא.

35 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב אִישִׁי לְרַבִּינָא, וְלִימְעַמִּיף - לשיטתך
 36 שיש לדייק מהמשנה שפצוע דכא אסור בנתינה, אִימָא סִיפָא שֶׁל
 37 הַמִּשְׁנָה, וְאֵין [הפצוע דכא והכרות שפכה] אִסוּרִין אֲלָא מִלְבָּא
 38 בְּקָהֶל, משמע שדווקא בבת ישראל הם אסורים, הָא בְּנִתְיָה שְׁרוּ
 39 - מותרים, שאינה בכלל 'קהל', וזו סתירה לרישא שדייקנו שהם
 40 אסורים בנתינה. אָלָא מֵהָא לִיבָא לְמִשְׁמַע מִיָּנָה - על כרחך לא
 41 היתה כוונת התנא להשמיענו דין פצוע דכא בנתינה, ונותרה
 42 ראיית רב ששת מהברייתא שהתירה בפירוש נתינה לפצוע דכא.

משנה

43 משנתנו ממשיכה לדון בפסולי קהל: עֲמוּנֵי וּמוֹאָבִי אִסוּרִים לְבָא
 44 בקהל וְאִיפּוּרֵן אִיסוּר עוֹלָם, לְכָל צֵאֲצֵאִיהֶם. אָכֵל נְקֻבוֹתֵיהֶם
 45 מוֹתְרוֹת לְבָא בְּקָהֶל מִיָּד כְּשַׁנְתַּגִּיירוּ. מְצָרִי וְאֲדוּמִי אֵינֶם אִסוּרִים
 46 אֲלָא עַד שְׁלִשֶׁת דוֹרוֹת, אַחַד זְכָרִים וְאַחַד נְקֻבוֹת בְּכָלל הַאיסוּר. רַבִּי
 47 שְׁמַעוֹן מְתִיר אֶת הַנְּקֻבוֹת [מְצָרִית וְאֲדוּמִית] מִיָּד. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן,
 48 קַל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים - יש לתמוד בקל וחומר להתיר את הנקבות,
 49 וְהָא אִם בְּמִקוּם שְׂאִסַּר אֶת הַזְּכָרִים אִיסוּר עוֹלָם, דְּהִינֵנו בְּעִמּוֹן
 50 וּמוֹאֵב, אף על פי כן הִתִּיר בֵּהֶם אֶת הַנְּקֻבוֹת מִיָּד, מְקוּם שְׂאֵל אָמַר
 51 אֶת הַזְּכָרִים אֲלָא עַד שְׁלִשֶׁת דוֹרוֹת וְהִינֵנו מְצָרִי וְאֲדוּמִי, אֵינוּ יִסֵּר
 52 שְׁנֵתִיר אֶת הַנְּקֻבוֹת שֶׁלָּהֶם מִיָּד. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, אִם הַלְבָּה הִיא,
 53 שְׁכַךְ שִׁמְעַת מְרֻבוֹתֶיךָ, נְקַבֵּל מִמֶּךָ דִּין זֶה, וְאִם לְדִין - אולם אם
 54 אתה למד זאת מעצמך בקל וחומר, יֵשׁ לָנוּ עַל כֶּךָ תְּשׁוּבָה, כלומר
 55

57 'אָשָׁה זָנָה וְחָלְלָה לֹא יִקְחוּ'. ואמרו בגמרא לעיל (אס) שגם גיורת
 58 נחשבת לזונה ואסורה לכהן. נחלקו תנאים במשנה בקידושין (עו).
 59 בכשרות בת גרים לכהונה. כלומר האם פסול גיורת לכהונה עובר
 60 גם לבת של הגר והגיורת. רבי יהודה סובר שכהן מותר רק באשה
 61 שגם אביה וגם אמה הם מישראל. ורבי יוסי סובר שבת גרים
 62 כשירה לכהונה.
 63 הגמרא דנה בבת להורים גרים שהם גם פסולי קהל, האם היא
 64 כשירה לכהונה: אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּת גַּר עֲמוּנִי כְּשֵׁרָה
 65 לְכַהֲנֵת. הגמרא סברה שמדובר בבת של עמוני ועמונית
 66 שהתגיירו, והורתה ולידתה היו בקדושה. אָמַר רַבִּי לִיָּה רַבָּא בְּרַחֲמֵי
 67 לְעוֹלָא, כְּמָאן – כמי מהתנאים, רבי יהודה ורבי יוסי שהובאו לעיל,
 68 אמר רבי יוחנן את דינו. אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָא אָמַר בַּת גַּר יִזְכַּר אַף
 69 שאמה ישראלית, הרי היא כַּבֵּת הַלֵּל יִזְכַּר ופסולה לכהונה,
 70 ולשיטתו הוא הדין שבת גר עמוני פסולה לכהונה. וְאִי כְּרַבִּי יוֹסֵי,
 71 כְּשֵׁיטָא שבת גר עמוני כשירה לכהונה, דְּהָא אָמַר שְׂאֵי גַר שְׂנַשָּׂא
 72 גִּזְרֵת בְּתוֹ כְּשֵׁרָה לְכַהֲנֵת, ובמה שונה בתו של גר עמוני, ומה
 73 דלא אָמַר בְּהֵךְ – באותם גרים דְּרָאִין לְבָא בְּקַהֲלָא, אֲכַל בַּת גַּר עֲמוּנִי
 74 שאף אביה רָאִי לְבָא בְּקַהֲלָא, לֹא הַכְשִׁיר רַבִּי יוֹסֵי, ומחדש רבי יוחנן
 75 שאף היא כשירה. שואלת הגמרא: מָנָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן חִילוּק זֶה,
 76 כלומר מדוע שיעלה על דעתנו לחלק ולומר שבת גר עמוני
 77 פסולה יותר משאר בנות גרים לפי שאביה פסול לקהל, הלא
 78 נקבות עמון מותרות.
 79 משיבה הגמרא: דְּלִיָּהּ מִכְּהֵן גְּדוֹל כְּאַלְמְנָה, שמאחר שאינו ראוי
 80 בה, בתו חללה ופסולה לכהונה, הוא הדין לבת גר עמוני, הואיל
 81 ואביה אינו ראוי לבוא בקהל, בתו פסולה לכהונה. דוחה הגמרא:
 82 מַה לְכַהֵן גְּדוֹל כְּאַלְמְנָה שְׂכֵן בִּיאָתוֹ בְּעֵבְרִיהּ, ולכן בתו פסולה,
 83 תאמר בעמוני שנשא עמונית שאין ביאתו בעבירה ויתכן שבתו
 84 כשירה לכהונה. משיבה הגמרא: הַלֵּל זָכַר יוֹכִיחַ, שהוא מותר בבת
 85 ישראל ואין ביאתו בה בעבירה, ומכל מקום בתו פסולה לכהונה.
 86 דוחה הגמרא: מַה לְחַלֵּל שְׂכֵן בִּיצִירְתוֹ בְּעֵבְרִיהּ, שביאת אביו ואמו
 87 בעבירה ועל כן בתו פסולה, תאמר בבת גר עמוני שאין יצירת
 88 אביה בעבירה. משיבה הגמרא: בְּהֵן גְּדוֹל יוֹכִיחַ, שאף על פי שאין
 89 יצירתו בעבירה בתו מאלמנה פסולה, וְהוּר הָיִן – ומעתה יש
 90 ללמוד משניהם, שהרי לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה, וְלֹא יָדָא זֶה בְּרָאִי זֶה –
 91 אין חומרת חלל כחומרת כהן גדול באלמנה שביאתו בעבירה,
 92 ואין חומרת כהן גדול באלמנה כחומרת חלל שיצירתו בעבירה,
 93 ומכל מקום הַצַּד הַשְּׂוֶה שְׂכֵן, שְׂאִינוּ כְּרוּב קָהֵל – שכל אחד מהם
 94 אינו כשאר רוב ישראל אלא יש בו צד פגום, כהן גדול באלמנה,
 95 שביאתו בעבירה, וחלל, שיצירתו בעבירה, וּבְתוֹ פְּסוּלָה לְכַהֲנֵת,
 96 אף כָּאֵן בְּגַר עֲמוּנִי שְׂאִינוּ כְּרוּב קָהֵל שהרי אינו ראוי לבא בקהל,
 97 וּבְתוֹ פְּסוּלָה לְכַהֲנֵת. דוחה הגמרא: מַה לְהַצַּד הַשְּׂוֶה שְׂכֵן שְׂכֵן יֵשׁ
 98 בְּהֵן צַד עֵבְרִיהּ, בת כהן גדול יצירתה בעבירה, ובת חלל יצירת
 99 אביה בעבירה, תאמר בבת עמוני שאין עבירה לא ביצירתה ולא
 100 ביצירת אביה, ופשיטא שהיא כשירה לכהונה, וחזרת הקושיא
 101 מה חידש רבי יוחנן.
 102 מתרצת הגמרא: אמר רבא בר עולא לעולא, דְּלָמָא (וְדָא) בְּעֲמוּנִי
 103 שְׂנַשָּׂא בַת יִשְׂרָאֵל קְאָמְרַת בשם רבי יוחנן, שְׂאֵי עַל נֶבֶד בִּיאָתוֹ
 104 בְּעֵבְרִיהּ, שהרי אינו ראוי לבא בקהל, ובת ישראל פסולה לכהונה
 105 מדין זונה, מכל מקום בַּת כְּשֵׁרָה לְכַהֲנֵת. אָמַר לִיָּה עוֹלָא לְרַבָּא
 106 בר עולא, אֵיךְ – אכן זו היתה כוונת רבי יוחנן, דְּכִי אָתָּא – כאשר וכת
 107 בא רבין מארץ ישראל לבלב אָמַר בשם רבי יוחנן, בַּת גַּר עֲמוּנִי וְכַת
 108 מְאִירֵי שְׂנֵי שִׁנְשָׂא ישראלית וביאתם בעבירה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כְּשֵׁרָה
 109 לכהונה, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר פְּסוּלָה לכהונה. מפרשת הגמרא: רִישׁ
 110 לְקִישׁ אָמַר פְּסוּלָה, משום דְּלִיָּהּ לֹא מִכְּהֵן גְּדוֹל כְּאַלְמְנָה, שכשם
 111 שבת כהן גדול מאלמנה פסולה משום שביאתו בעבירה, גם אלו
 112 שביאתם בעבירה, בתם פסולה לכהונה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כְּשֵׁרָה,
 113

1 אָקְשִׁי לְהוּ דוּאָג כַּל הֵנִי קוּשִׁייתָא – כל אותן קושיות שהקשה
 2 לאבנר, ואִישְׁתִּיקוּ, שלא ידעו להשיב לו. בְּעֵי לְאַכְרִיזֵי עֲלֵיהּ – בקש
 3 דוּאָג להכריז על דוד שהוא פסול קהל, מִיָּד נִמְנַע הַדְּבַר, שנאמר
 4 (שמואל ב' יז כה) 'וְעִמְשָׂא בֶן אִישׁ וְשֵׁמוֹ יִתְרָא יִשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל
 5 אֲבִינָל בַּת נַחֲשׁ, וְכַתִּיב (דברי הימים א' ב' יז) 'וְאֲבִיגַיִל לְדָדָה אֶת עִמְשָׂא
 6 וְאֲבִי עִמְשָׂא יִתְרֵי הִשְׁמַעְאֵלִי', מדוע כאן מכונה יתרא 'שמעאלי'.
 7 אָמַר רַבָּא, מִלְּמַד שְׁחָזַר חֲרִיבֵי בִישְׁמַעְאֵל וְאָמַר, כַּל מִי שְׂאִינוּ שׁוּמְעֵי
 8 הַלְבָּה זֶה דְּבָרָא כְּחַרְבִּי, כִּד מְקוּבְלֵי מִבֵּית דִּינֵי שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמַתִּי,
 9 'עֲמוּנִי' וְלֹא עֲמוּנִית 'מוֹאֲבִי' וְלֹא מוֹאֲבִית, ודוד כשר לבא בקהל.
 10 מקשה הגמרא: וְמִי מְחִימֵי יִתְרָא לומר שכך ההלכה, וְהָאָמַר רַבִּי
 11 אָבָא אָמַר רַב, כַּל תְּלָמִיד חָכֵם שְׁמוּרָה הֵלְבָה וְכָא. אִם קוֹרֵם מַעֲשֵׂה
 12 אָמְרָה, כלומר ששנה ההלכה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו
 13 קודם שבא מעשה בענין זה לפניו, שׁוּמְעִין לוֹ, וְאִם לֹא, הִיִּינוּ
 14 שבא מעשה לפניו ואז הורה ההלכה, כמו בעניינו של דוד שיתרא
 15 הורה הלכה אחר שרצו לפסולו, אֵיךְ שׁוּמְעִין לוֹ שְׁמָא מַחֲמַת
 16 הַמַּעֲשֵׂה הָבָא לִפְנֵי הוּרָה כֶּךָ. מתרצת הגמרא: שְׂאִינוּ הָכָא דְּהָא
 17 שְׁמוּאֵל וְבֵית דִּינֵי קִיָּים, והוראה זו היא דבר שעשוי להתגלות, ואין
 18 אדם משקר בו.
 19 הגמרא חזרת תלרץ את קושית דוּאָג: מְכַל מְקוּם קְשִׁיָּא מדוע לא
 20 נאסרו נקבות עמון ומואב, הלא היה לנשים לקדם לקראת הנשים.
 21 מתרצת הגמרא: הָכָא תְּרַזְמוּ – בבבל תירצו על פי הפסוק (תהלים
 22 מִה יד) 'כַּל בְּנוּדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה', כלומר אין דרכה של אשה
 23 לצאת, ואין להעניש את נשי עמון ומואב על שלא באו לקראת
 24 נשי ישראל. כְּמַעֲרָבָא אָמַרִי – בארץ ישראל הביאו פסוק אחר,
 25 וְאִיתִימָא – ויש אומרים כן בשם רבי יִצְחָק, אָמַר רַבָּא (בראשית יח ט)
 26 'וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ גֵּוֹ' וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָלָא, שכן רבא
 27 של אשה לצאת מביתה.
 28 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים מהיכן נלמד שנשי עמון ומואב לא
 29 נאסרו: כְּתַנָּא, שִׁנְיֵנוּ בְּבִרְיִיתָא, 'עֲמוּנִי' וְלֹא עֲמוּנִית 'מוֹאֲבִי' וְלֹא
 30 מוֹאֲבִית, דְּכַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, נִאֲמַר בַּפְּסוּק 'עַל דְּבַר
 31 אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֲחֵכֶם בְּלֶחֶם וּבַמִּים', לכן הורחקו מעם ישראל, והרי
 32 דְּרַבּוּ שֶׁל אִישׁ לְקָדָם וְכו'. ואין דרכה של אשה לקדם, לכן הנשים
 33 לא הורחקו.
 34 הגמרא דורשת פסוקי תהלים העוסקים בענין התרת דוד לבא
 35 בקהל: דְּרֵשׁ רַבָּא, מֵאִי דְּכַתִּיב (תהלים קטו טו) 'פִּתְחֵת לְמוֹפְרֵי', אָמַר
 36 דְּוִד לְפָנַי תִּקְוֶשׁ כְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁנֵי מוֹפְרוֹת – רְצוּעוֹת
 37 שְׁקִיּוֹ עָלַי, פִּתְחֵתָם – התרת אותן כשהתרת נקבות עמון ומואב,
 38 רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה שִׁמְמָנָה יֵצֵא דוּד, וְנִעְמָה הַעֲמוּנִית אֶשֶׁת שִׁלְמָה וְאִמּוֹ
 39 שֶׁל רַחֲבֵעַם שִׁמְמָנָה יֵצֵאוּ מַלְכֵי בֵּית דוּד.
 40 ועוד דְּרֵשׁ רַבָּא, מֵאִי דְּכַתִּיב (שם מ' ו) 'רְבוֹת עֲשִׂיתָ אֶתָּה ה' אֱלֹהֵי
 41 נַפְלְאֵיתִךְ וּמַחְשַׁבְתֵּיךְ אֱלִינִי', אֲלֵי לֹא נִאֲמַר, אֲלֵא 'אֱלִינִי', לשון
 42 רבים, מִלְּמַד שֶׁהֵיךְ חֲבָעִים יוֹשֵׁב בְּחִיקוֹ שֶׁל דְּוִד, אָמַר לוֹ דוּד, עָלַי
 43 וְעַלֵּיךְ נִאֲמָרוּ שְׁנֵי מְקַרְאוֹת הַלֵּל, 'לֹא יבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי בְּקַהֲלָה',
 44 וְעַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֶת בְּלַחֵם וּבַמִּים' שִׁמְחָן נִלְמַד הִיתֵר
 45 הַנְּקֻבוֹת. וזהו שאמר דוד 'נַפְלְאֵיתִךְ וּמַחְשַׁבְתֵּיךְ אֱלִינִי', עָלַי וְעַל
 46 רַחֲבֵעַם בֶּן בְּנֵי חֲשֵׁבֶת לְטוֹבָה כְּשֶׁהִתְרַת אֶת הַנְּקֻבוֹת.
 47 ועוד דְּרֵשׁ רַבָּא, מֵאִי דְּכַתִּיב (שם מ' ח) 'אוֹ אֲמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בְּמַגִּלַּת
 48 סֵפֶר כְּתוּב עָלַי', אָמַר דְּוִד, אֲנִי אֲמַרְתִּי בְּשַׁעֲרֵי שִׁנְמִשְׁחָתִי לְמַלְךְ,
 49 שַׁעֲרֵה בָאתִי לְגִדּוּלָה, ורק עתה פסקו לי משמים גדולה זו, וְלֹא
 50 יְדַעְתִּי שֶׁכְּמַגִּילַת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי – שכבר מימי אברהם נכתב עלי
 51 בתורה שאזכה לגדולה זו. ומפרש רבא: הָתָם כְּתִיב (בראשית ט יט)
 52 בענין הצלת לוֹט ובנותיו (שִׁמְחָן יֵצֵאוּ עִמּוֹן וּמוֹאֲבִי) מִסְדוּם, 'קוּם
 53 קַח אֶת אֲשֶׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְּתוּרֵיךְ הַנְּמַצְאוֹת, וְהָכָא כְּתִיב (תהלים פט כא)
 54 'מַצְאוֹתֵי דוּד עֲבָדִי כְּשִׁמּוֹן קִרְשֵׁי מִשְׁחָתִי', מלמד שלא הצילן הקב"ה
 55 אלא בזכות מלכות בית דוד העתידה לצאת מן.
 56 נאמר בתורה בפרשה העוסקת בנשים האסורות לכהן, (ויקרא כא ז)

1 אם קודם מעשה אמרה שומעין לו - ואומר רבינו תם: דדיינו דוקא היכא דהוא עצמו נוגע
2 בדבר, כגון (ויתרא) שהיה צריך לאותה הוראה, שהרי בת ישי נשא, כדכתיב: "אשר בא
3 אל אביגיל בת נחש", ואמרין בפרק קמא דבבא בתרא (ד,א): בת מי שמת בעטין של נחש,
4 וכן בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צח,א) גבי נר שהעיד על אשתו ושבעה בניו, ובפרק
5 "עשרה יחסין" (קדושין עב) גבי עובדא דרב
6 יהודה, בכל דוכתא דמייתי לה - הוה חזן צריכין
7 לאותה הוראה. אבל אם אין צריכין לאותה
8 הוראה - שומעין לה, אף על פי שלא אמרה עד
9 שעת מעשה.

10 **בתנאי** עמוני ולא עמונית - ואם תאמר:
11 לרבי יהודה תקשי ליה מצרי ולא
12 מצרית! ואומר רבינו יצחק דגבי עמוני ומואבי היה
13 לו לקצר ולכתוב עמוני ומואב. הלכך, מדכתיב
14 "עמונית" רמואבי אית לן למדרש דלמעט עמונית
15 ומואבית קאתי, אבל מצרי אם היה כותב מצרים
16 היה מאריך יותר. והא דכתיב "אדומי" ולא כתיב
17 אדום - אגב "מצרי" כתיב "אדומי,
18 **הכא** כתיב מצאתי דוד - אף על פי שדוד
19 עצמו אמרה - ברוח הקודש אמרו.
20 **מכהן** גדול באלמנה מה לכהן גדול בו -

21 תימה: דמייתי לרבי יוסי האי דינא
22 דכהן גדול באלמנה חלל, דאפילו לרבי יהודה
23 לית ליה האי דינא. משום דאיכא למיפרך כדריק
24 הכא: מה להצד השווה שבהן שכן יש בהן עד
25 עבידה, כדאמר בפרק בתרא דקדושין (עח,א),
26 הוה ליה לאתויי דינא דדאן מניה רבי יהודה,
27 דבת גר וזכר בבת חלל וזכר מחלל ומצרי ראשון,
28 כדאמר התם. ומיהו, לענין שאר בנות גרים איכא
29 למימר לית ליה לרבי יוסי דינא דרבי יהודה, דלא
30 חיובי ליה עד השה שאינו ברוב קהל - כיון דגר
31 ראוי לקהל. וכן פירש בקונטרס התם ארבי
32 אליעזר בן יעקב דפליג ארבי יהודה. אבל הכא, גר
33 עמוני דחשיב הוא עד השה כדאמר הכא, כיון
34 דאין ראוי לבא בקהל, קשה: אמאי לא נזון לרבי
35 יוסי מחלל ומצרי ראשון שתפסל בת עמוני שנשא
36 עמונית לכהן, אף על גב שראיה לבא בקהל? ויש
37 לומר: דקסבר רבי יוסי כיון דבת מצרי ראשון אינה
38 ראיה לבא בקהל - אין לעשות צד השה ומפסול
39 כהונה ופסול קהל ללמדו מהא בעלמא לפסול
40 כהונה. ואין להקשות דנילף שפסול גר בביאתו
41 מחלל ומצרי ראשון, דהשתא יש לעשות צד
42 השה, כיון שאין אנו באין לעשות צד השה
43 ממנה ממה שבנותיהן פסולין זו לקהל וזו לכהונה,
44 אלא ממה שאינו ברוב קהל, דגר חשבו ברוב קהל
45 לרבנן, כדפרישית. ועוד: דמה להגן - שכן זרעם
46 פסול, תאמר בגר - שבתו כשרה. אבל קשה:
47 דמחזור גרשתו ויבמה לשוק נילף שיפסלו
48 בביאתן מחלל ומצרי ראשון וצריך לומר כמו
49 שפירשנו בסוף פרק קמא (טו,ב) דלרבנן לא ילפינן
50 מאיסור כהונה לעשותה חללה, דאין חללה אלא
51 מאיסורי כהונה, ואפילו בהעד השה מעלמא
52 ומפסול כהונה. ורבי יהודה ודאי יליף במה הצד
53 אפילו לפסול בביאתו, כדאמר ביקדושין (עח,א).
54 **רבי** יוחנן אמר כשרה - תימה לרבינו יצחק:

55 היכי ילפינן לעיל ב"החולץ" (מה,א) מקל וחומר דאלמנה דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום: הא איכא למימר לרבי יוחנן בת גר עמוני שנשא בת ישראל יוכיח, אסיאורו שוה בכל
56 ובתו כשרה ולרבן שומעין לו בגמליאל, דקאמר בפרק "אלמנה" (יבמות סט,א) דגר עמוני אינו פוסל בביאתו - אתי שפיר, אבל לתנא קמא ורבי יוסי קשיא! ומיהו, ממצרי שני אין להקשות
57 תוכיח, דמה למצרי שכן עשה. **ריש** לקיש אמר פסולה - הקשה הרב משה כהן: דלעיל (שם) משמע דלכולי עלמא בת עמוני מצרי שני כשרה לכהונה, דאמר: מאי איכא בין תנא קמא
58 לרבי יוסי אמר רבי יוחנן: מצרי שני איכא בנייהו בו, לאפוקי מצרי שני דאין זרע פסול כמו בהן גדול באלמנה. ונבי גר עמוני מצרי דאין כל זרע פסול, אלא בתו כשרה לכהונה ואומר
59 רבינו יצחק: דסוגיא דהתם רבי יוחנן קאמר ליה, דאמר הכא כשרה, אבל ריש לקיש דפוסל הכא יאמר דתנא קמא דפסיל התם היינו משום דזרע פסול, ולא פירש מילתיה דתנא קמא כמו
60 שדמפרש רבי יוחנן: מה כהן גדול שביאתו בעבידה בו, דאם כן הוה משמע דמודה לרבי יוסי דמצרי שני אין זרע פסול אלא לתנא קמא נמי הוה נקט במילתיה מה כהן גדול באלמנה שזרעו
61 פסול בו, דסבידא ליה דבת גר עמוני ומצרי שני זרעו פסול. ורבי יוסי דקאמר כל שזרעו פסול בו וממעט מצרי שני - אוליבא דנפשיה נקט האי ליטאנא.

1 אם קודם מעשה - שבאת הוראה לידו, אמרה ושנאה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו
2 - שומעין לו בשעת הוראה. ואם לאו - אין שומעין לו. שמו מחמת מעשה הבא לידו
3 אמרה. **הוא שמואל ובית דינו קיים** - ומילתא דעבידא לגלויי הוא, ולא משקר בה. הנה
4 **באהל** - דאין דרך אשה לצאת מביתה. **בתנאי** - דאיכא דנפקא ליה מ"עמוני", ואיכא

5 דנפקא ליה מ"על דבר", מוסרות - הן רצועות
6 שקושרין בהן העול. פתחת - שהתרת את
7 הנקבות. נעמה - אמו של רחבעם, וממנה יצאו
8 מלכי בית דוד. **נפלאותיהן ומחשבותיהן אלינו** -
9 עלי ועל רחבעם בן בני חשבת הטובה, כשהתרת
10 את הנקבות. **אני אמרתי** - בשעה שנמשחת:
11 עתה באתי לגדולה, ומקורב פסוקי לגדולה זו,
12 ולא ידעתי שמימי אברהם נכתבה עלי במגילת
13 ספר. **בת גר עמוני** - קא סלקא דעתך: עמוני
14 שנתגיירה אשתו עמו, והותרה וליתיה
15 בקדושה. **בת חלל** - פסולה לכהונה, בפרק
16 "עשרה יחסין". ופלוגתא דרבי יהודה רבי יוסי
17 בפרק "עשרה יחסין". **מנא ליה** - מנא תיתי לן
18 האי, דמשום דאין ראוי לבא בקהל בתו פסולה
19 יותר משאר גרים, הואיל ונקבותיהן מותרות.
20 **מכהן גדול באלמנה** - דהואיל ואינו ראוי בה
21 בתו חללה ופסולה לכהונה. מה לכהן גדול שכן
22 ביאתו בעבידה - תאמר בעמוני שנשא עמונית
23 שאין ביאתו בעבידה. **חלל זכר יוכיח** - שמתור
24 בבת ישראל, ואין ביאתו בה בעבידה, ובתו
25 פסולה לכהונה. מה לחלל שכן יצירתו בעבידה
26 - שביאת אביו ואמו בעבידה, תאמר בעמוני
27 שאין יצירתו בעבידה. **כהן גדול יוכיח** - שאין
28 יצירתו בעבידה, ובתו מאלמנה פסולה. הצד
29 השה שבהן שאינן ברוב קהל - אינן כשאר רוב
30 ישראל, שהרי יש בכלן צד פגום: כהן גדול -
31 ביאתו בעבידה, חלל - יצירתו בעבידה, עמוני
32 - אינו ראוי לבא בקהל. **צד עבידה** - בת כהן
33 גדול - יצירתו בעבידה, בת חלל - יצירת
34 אביה בעבידה. תאמר בעמונית, שאין עבידה
35 לא ביצירתה ולא ביצירת אביה, ופשיטא
36 שכשרה. **אמר ליה אין** - ולקמן יליף "מעמית".
37 **בת גר עמוני ומצרי שני** - שנשאו בת ישראל,
38 וביאתן בעבידה.

דחגי

29 **גר עמוני כשרה לכהונה**. **אמר ליה רבא בר עולא לעולא: כמאן? אי כרבי יהודה** - הא **אמר:**
30 **בת גר זכר כבת חלל זכר**. **ואי כרבי יוסי** - פשיטא, **הא אמר:** אף **גר ששנשא יגירת בתו כשרה**
31 **לכהונה! וכי תימא: בהנהך דראוין לבא בקהל, אבל האי דאין ראוי לבא בקהל** - לא, **כמא**
32 **ליה? דיליף מכהן גדול באלמנה**. מה לכהן גדול באלמנה שכן ביאתו בעבידה. **חלל יוכיח,**
33 **מה לחלל** - שכן יצירתו בעבידה, כהן גדול יוכיח, **וחזר תרין, לא ראי זה פראי זה, ולא ראי**
34 **זה פראי זה, הצד השה שבהן: שאינו ברוב קהל, ובתו פסולה** - אף פאן, שאינו ברוב קהל
35 ובתו פסולה. מה להצד השה שבהן שכן יש בהן צד עבידה - דלמא ודאי בעמוני שנשא
36 בת ישראל קאמרת, באף על גב דביאתו בעבידה - בתו כשרה? **אמר ליה: אין, דכי אתא**
37 **רבין אמר רבי יוחנן: בת גר עמוני ובת מצרי שני, רבי יוחנן אמר: כשרה, וריש לקיש אמר:**
38 **פסולה. ריש לקיש אמר פסולה, דיליף לה מכהן גדול באלמנה**. **רבי יוחנן אמר כשרה,**

דחגי

1 **מצרי** שני שנשא בת ישראל מנא ליה - תימה: מהיכי תיתי לה דתיפסל? אילימא מחלל
2 ואלמנה - מה להנך שכן לאו תאמר במצרי שכן עשהו ואמר רבינו יצחק דאתי
3 מחלל דחיבי עשה כגון בעולה לבחן גדול וכרבי אלעזר בן יעקב דאמר יש חלל מחייבי
4 עשה.

5 **שכן** יש בהן צד כרת - ותימה: דאליבא דרבי
6 יוחנן קיימין, ולדידיה אשכחן ממוז בלא
7 צד כרת, דקסבר דיש ממוז מנכרי ועבד הבא על
8 בת ישראל! ועוד תימה: הוה מצי למימר: מה
9 להצד השוה שכן לאו, תאמר במצרי דליבא אלא
10 עשה! **מחלל** דחיבי עשה - הקשה רבינו
11 יצחק ברבי מאיר: מכל מקום איבא למיפרך: מה
12 להצד השוה שכן לאו, שאף באיסור חלל דחיבי
13 עשה איבא לאו ד"חללה לא יקח" ותירץ: דשמא
14 חללה הבאה מחייבי עשה ליבא לאו אלא עשה
15 לבחן הבא עליה. **הלכה** אני אומר - לאו
16 הלכה למשה מסיני קאמר, דאם כן - אמאי פליג
17 עליה רבי יהודה? אלא הכי קאמר: הלכה אני
18 אומר, כך קבלתי מרבותי.
מצרי

1 **דתני רבי זכאי בו'** - כלומר, מהאי כללא שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר. גיורת מכנה
2 - ממכונה. כלומר, שאביה ואמה מעם אחד ונולדה בקדושה. לאפוקי גר עמוני שנשא
3 בת ישראל, דלאו מכנה היא והאייל וביאתה בעבירה - בתו פסולה. **עמי מעמי** -
4 מדמצי למכתב: "בתולה עמי יקח", וכתבי "מעמי" - אפילו מוקצת עמי ועם אחר,
5 להביא בתולה הבאה משני עממין. ומחבא
6 שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר. מאי שני
7 עממין דקאמר אילימא בו'. **איבא דאמרי** - הכי
8 קאמר ליה בהדיא להביא בתולה הבאה משני
9 עממין מישראלית וגר, ואותו גר הוי מעם שיש
10 בו שני עממין - דהיינו עמוני. ולהאי **לישנא** -
11 דקתי בהדיא, דלא מרבי אלא בת עמוני,
12 דתנן: מעם שיש בו שני עממין. בת מצרי שני
13 - שנשא ישראלית, וביאתו בעבירה, מנא ליה
14 לרבי יוחנן דכשרה? מה לעמוני שכן נקבות -
15 עמנויות מותרות מיד, תאמר במצרי שני
16 שהחמיר בהם הכתוב לעשות נקבות בזכרים עד
17 שלשה דורות? **מצרי** שני שנשא מצרית שניה
18 יוביא - שבתו כשרה, שהרי שלישית היא, ואף
19 על פי שיש בהן צד חמור, כדקאמר, ואפילו הכי
20 שריא. אף אני אביא את זו, והאייל הדרי היא
21 שלישית - כשרה לכדונה. וחזר הדין - הצד
22 השוה שבחן שאינו ברוב קהל ובתו כשרה. ולא
23 ידענא מאי קאמר - מה היה דריש בה. אבל
24 השתא ידענא דלאכשורי בת עמוני שנשא בת
25 ישראל קאתי. הכי תנא קמיה - רבי זכאי קמיה
26 דרבי יוחנן. אישה עמונית בו' - מפרש לה
27 לקמיה. אמר ליה פוק תני לברא - דמאי
28 דקאמר אישה עמונית כשרה לקהל כפייר קאמר,
29 דעמוני ולא עמונית, ובנה מעמוני פסול לקהל
30 - דהא עמוני הוא. בתה מעמוני כשרה למאן
31 אילימא לקהל השתא אמה - שלא נולדה
32 בקדושה אמרת כשרה, בתה שנולדה בקדושה
33 מיבעיא? אלא לכהונה, והדר תני: במה דברים
34 אמורים. בעמוני ועמונית שנתגיירו וילדה לו
35 בת, דאין יצירתה בעבירה, והיא גיורת מכנה,
36 אבל בתה מעמוני פסולה, ומאי היא? אילימא
37 בתה של עמונית מעמוני - היינו גיורת מכנה,
38 והא אכשרת לה, דהא תני רישא בתה מעמוני
39 כשרה! אלא ודאי סיפא דקא פסלת - בעמוני
40 שנשא בת ישראל, משום דביאתו בעבירה. פוק
41 תני לברא - דהא נמי כשרה, שהרי אני שונה
42 עמי מעמיו. עריות יוביא - שלא אסר בהן
43 אלא שלשה דורות, בת בתו אסורה לו, והוא
44 בכלל (דהויא דרבי שליש). ועשה בהן נקבות
45 כזכרים: בת בתו כבת בנו. שכן כרת - תאמר
46 במצרי ואדומי שאינו אלא עשה - דודר שליש
47 יבא להם, ולא ראשון ושני, ולא הבא מכלל
48 עשה - עשה. הלכך לא נעשה בו נקבות
49 כזכרים. ספור יוביא - שאין כרת בביאתו,

13 **בת ישראל** - מה לעמוני שנשא בת ישראל שכן נקבות מותרות! מצרי שני שנשא מצרית
14 שניה יוביא. מה למצרי שני שנשא מצרית שניה - שכן אין ביאתו בעבירה! עמוני שנשא בת
15 ישראל יוביא, וחזר הדין וכו'. אמר רב יוסף: היינו דשמענא ליה לרב יהודה דאמר "עמי"
16 "מעמי" ולא ידענא מאי קאמר. כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר, הכי תנא קמיה: אישה
17 עמונית כשרה, בנה מעמוני פסול, ובתה מעמוני כשרה, במה דברים אמורים - בעמוני
18 ועמונית שנתגיירו, אבל בתה מעמוני - פסולה. אמר ליה: פוק תני לברא. מאי דאמרת
19 אישה עמונית כשרה - עמוני ולא עמונית, בנה מעמוני פסול, דהא עמוני הוא, ובתה מעמוני
20 כשרה, למאי? אילימא לבא בקהל - השתא אמה כשרה, היא מיבעיא? אלא לכהונה. במה
21 דברים אמורים - בעמוני ועמונית שנתגיירו, אבל בתה מעמוני - פסולה. מאי בתה מעמוני?
22 אילימא עמוני שנשא עמונית - היינו גיורת מכנה, אלא, עמוני שנשא בת ישראל. אמר ליה:
23 פוק תני לברא. "מצרי ואדומי אינן אסורין וכו'". מאי תשובה? אמר רבה בר בר חנה אמר
24 רבי יוחנן, משום דאיבא למימר: עריות יוביא, שלא אסר בהן אלא עד שלשה דורות, אהד
25 זכרים ואהד נקבות. מה לעריות שכן פרת - ממוז יוביא. מה לממוז שכן אינו ראוי לבא
26 בקהל לעולם - עריות יוביא, וחזר הדין, לא ראי זה פראי זה ולא ראי זה פראי זה, הצד
27 השוה שבהן: שאסורין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אף אני אביא מצרי ומצרית שיהיו אסורין,
28 אחד זכרים ואחד נקבות. מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד פרת. ורבנן: מחלל,
29 דחיבי עשה וקרבי אלעזר בן יעקב. ומאי "לא פי"? הכי קאמר להו: לדידי - לא סבירא לי
30 דרבי אלעזר בן יעקב, לדידכו דסבירא לכו פרכי אלעזר בן יעקב - הלכה אני אומר. תניא,
31 אמר להן רבי שמעון: הלכה אני אומר. ועוד: מקרא כפייעני: "בנים" ולא בנות. תנו רבנן:
32 "בנים" ולא בנות, דבר רבי שמעון. אמר רבי יהודה, הרי הוא אומר: "בנים אשר יולדו
33 להם דור שלישי" - הכתוב תלאן בלידה. אמר רבי יוחנן: אי לאו דאמר רבי יהודה הכתוב
34 תלאן בלידה - לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. בין דאמר מר "קהל גרים איקרי קהל"

1 דתני רבי זכאי בו' - כלומר, מהאי כללא שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר. גיורת מכנה
2 - ממכונה. כלומר, שאביה ואמה מעם אחד ונולדה בקדושה. לאפוקי גר עמוני שנשא
3 בת ישראל, דלאו מכנה היא והאייל וביאתה בעבירה - בתו פסולה. **עמי מעמי** -
4 מדמצי למכתב: "בתולה עמי יקח", וכתבי "מעמי" - אפילו מוקצת עמי ועם אחר,
5 להביא בתולה הבאה משני עממין. ומחבא
6 שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר. מאי שני
7 עממין דקאמר אילימא בו'. **איבא דאמרי** - הכי
8 קאמר ליה בהדיא להביא בתולה הבאה משני
9 עממין מישראלית וגר, ואותו גר הוי מעם שיש
10 בו שני עממין - דהיינו עמוני. ולהאי **לישנא** -
11 דקתי בהדיא, דלא מרבי אלא בת עמוני,
12 דתנן: מעם שיש בו שני עממין. בת מצרי שני
13 - שנשא ישראלית, וביאתו בעבירה, מנא ליה
14 לרבי יוחנן דכשרה? מה לעמוני שכן נקבות -
15 עמנויות מותרות מיד, תאמר במצרי שני
16 שהחמיר בהם הכתוב לעשות נקבות בזכרים עד
17 שלשה דורות? **מצרי** שני שנשא מצרית שניה
18 יוביא - שבתו כשרה, שהרי שלישית היא, ואף
19 על פי שיש בהן צד חמור, כדקאמר, ואפילו הכי
20 שריא. אף אני אביא את זו, והאייל הדרי היא
21 שלישית - כשרה לכדונה. וחזר הדין - הצד
22 השוה שבחן שאינו ברוב קהל ובתו כשרה. ולא
23 ידענא מאי קאמר - מה היה דריש בה. אבל
24 השתא ידענא דלאכשורי בת עמוני שנשא בת
25 ישראל קאתי. הכי תנא קמיה - רבי זכאי קמיה
26 דרבי יוחנן. אישה עמונית בו' - מפרש לה
27 לקמיה. אמר ליה פוק תני לברא - דמאי
28 דקאמר אישה עמונית כשרה לקהל כפייר קאמר,
29 דעמוני ולא עמונית, ובנה מעמוני פסול לקהל
30 - דהא עמוני הוא. בתה מעמוני כשרה למאן
31 אילימא לקהל השתא אמה - שלא נולדה
32 בקדושה אמרת כשרה, בתה שנולדה בקדושה
33 מיבעיא? אלא לכהונה, והדר תני: במה דברים
34 אמורים. בעמוני ועמונית שנתגיירו וילדה לו
35 בת, דאין יצירתה בעבירה, והיא גיורת מכנה,
36 אבל בתה מעמוני פסולה, ומאי היא? אילימא
37 בתה של עמונית מעמוני - היינו גיורת מכנה,
38 והא אכשרת לה, דהא תני רישא בתה מעמוני
39 כשרה! אלא ודאי סיפא דקא פסלת - בעמוני
40 שנשא בת ישראל, משום דביאתו בעבירה. פוק
41 תני לברא - דהא נמי כשרה, שהרי אני שונה
42 עמי מעמיו. עריות יוביא - שלא אסר בהן
43 אלא שלשה דורות, בת בתו אסורה לו, והוא
44 בכלל (דהויא דרבי שליש). ועשה בהן נקבות
45 כזכרים: בת בתו כבת בנו. שכן כרת - תאמר
46 במצרי ואדומי שאינו אלא עשה - דודר שליש
47 יבא להם, ולא ראשון ושני, ולא הבא מכלל
48 עשה - עשה. הלכך לא נעשה בו נקבות
49 כזכרים. ספור יוביא - שאין כרת בביאתו,

ועשה בו בתו כבנו, דאחד ממוזת ואחד ממוז אסור. עריות יוביא - ששכרים לכל ישראל, חוץ מקרובים. צד כרת - שהרי ממוז, אף על פי שאין כרת בביאתו מכל מקום יש כרת
ביצירתו, שנולד מאשה שהיא לאביו בברת. ורבנן - דאמרי: יש תשובה פרכי ליה לרבי שמעון מחלל דחיבי עשה, כגון כהן גדול שנשא אנוסה או מפתוה, שהיא עליו בעשה -
"בתולה יקח", ולא בעולה - ואין כאן לאו דדונה, דליבא למאן דאמר ביאת פנויה זנות היא אלא רבי אלעזר, ולית הלכתא כוותיה, כדאמר בפרק "הבא על יבמתו" (סא.ב), וקאמר
רבי אלעזר בן יעקב התם: הולד חלל. והכי פרכי ליה רבנן לרבי שמעון: עריות יוביא, מה לעריות שכן כרת - חלל דחיבי עשה יוביא, שאין בו כרת, ואסורה הבת כהן. מה לחלל
- שכן יצירתו בעבירה, לפיכך עשה נקבות כזכרים - עריות יוביא שאין יצירתם בעבירה, ואסר בת בתו כבת בנו. מאי לא כי - דמשמע: דאין תשובתכם תשובה. לא סבירא לי
דרבי אלעזר בן יעקב - דאין חלל מחייבי עשה. ומחלל דחיבי לאוין לא מצית למיפרך, דאיבא למיפרך: מה להנך - שכן לאו, תאמר במצרי ואדומי שחן עשה, ואין חמור. לדידכו
נמי דסבירא לכו - יש חלל, הלכה אני אומר שהנקבות מותרות. אשר יולדו - כל הנולדים להם, אפילו נקבה במשמע. לישנא אחרינא: תלאן בלידה - תלה הבנים באם שיוולדת
אותם, דאם היא ראשונה - הבן שני, ואי לאו דנקבות אסורות - למאי הלכתא תלאן בלידה? אי לאו דאמר רבי יהודה הכתוב תלאן בלידה - ונקבות נמי אסורות. לא מצא ידיו
ורגליו בבית המדרש - כלומר, לא היה יכול לעמוד בדבריו. בין דאמר מר קהל גרים איקרי קהל - ממשכת קדושין (ג.ע.א), אי איתא דנקבות שריין לאלתר, הוה להו קהל ואסורות
מצרית ראשונה ושניה למצרי ראשון ושני - במה יסורו ויבואו לידי דור שלישי?

במות דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברוה - עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

60 זו מחוץ לבית המדרש, לפי שאינה נכונה. מאי דאמרת שאשה
 61 עמונית בשרה לקהל, הלכה נכונה היא. שכך שנינו, עמוני ולא
 62 עמונית. וכן מה שאמרת שבנה מעמוני פסול, גם זו הלכה נכונה,
 63 דהא עמוני הוא כאביו. אך מה שאמרת, וכתה מעמוני בשרה, למאי
 64 - לענין מה היא כשירה, אילימא לבא בקהל, מה החידוש בדבר,
 65 השתא אמה שלא נולדה בקדושה אמרת שבשרה לבא בקהל, היא
 66 שנולדה בקדושה מיבעיא, הלא פשיטא שכשירה. אלא ודאי כוונת
 67 הברייתא שהיא כשירה לכהונה. ועל כך היא שונה, במה דברים
 68 אמורים, בעמוני ועמונית שנתניירו ונולדה להם בת שאין צירתה
 69 בעבירה והיא גיורת מכנה, אבל בתה פסולה לכהונה.
 70 ועתה יש לברר, מאי בתה מעמוני, אילימא בת עמוני שששא עמונית,
 71 הלא היינו גיורת מכנה ששינו ברישא שהיא כשירה לכהונה. אלא
 72 ודאי שבסיפא מדובר בבת עמוני שששא בת ישראל, והיא פסולה
 73 לכהונה משום שביאתו בעבירה. על כך אמר ליה רבי יוחנן לרבי
 74 זכאי, פוק תני לברא, שכן בת זו גם כשירה לכהונה, שהרי אני
 75 דורש עמיו מעמיו.
 76 שנינו במשנה: מצרי ואדומי אינן אסורין וכו'. נחלקו התנאים
 77 במשנה בענין מצרית ואדומית, לדעת חכמים הן אסורות עד דור
 78 שלישי, ולדעת רבי שמעון הן מותרות מיד בקל וחומר, ומה עמון
 79 ומואב שאיסורם לעולם נקבותיהם מותרות, מצרים ואדום
 80 שאיסורם רק עד דור שלישי, קל וחומר שנקבותיהם מותרות.
 81 אמרו לו חכמים, אם כך קבלת מרביתך, נקבל, אבל אם מעצמך
 82 אתה דן כך, מקל וחומר, הרי יש עליו פירכא. השיב רבי שמעון,
 83 שמלבד שאין לפרוץ הקל וחומר, גם הלכה היא בידו מרביתו
 84 שהן מותרות.
 85 שואלת הגמרא: מאי תשובה - כיצד סברו חכמים לפרוץ הקל
 86 וחומר של רבי שמעון. משיבה הגמרא: אמר רב פה הנה אמר
 87 רבי יוחנן, משום דאיכא למימר עריות יוכיחו, שלא אסר בהן הכתוב
 88 אלא עד שלשה דורות, כגון בתו ובת בתו האסורות עליו, ואף על
 89 פי כן אחר זכרים ואחר נקבות אסורים, שבת בתו אסורה עליו כבת
 90 בנו. מוכח שאיסור לשלושה דורות בלבד אינו סיבה להתיר את
 91 הנקבות וכמו כן נאמר לגבי מצרי ואדומי. דוחה הגמרא: מה
 92 לעריות שהן חמורות שכן יש בביאתן חיוב ברה, תאמר במצרי
 93 ואדומי שאין בהם אלא איסור עשה, ואפשר שבהם נקבות
 94 מותרות. משיבה הגמרא: פקוד יוכיח שלא רק חיוב כרת הוא סיבה
 95 לאסור את הנקבות, שהרי ממזר אין חיוב כרת בביאתו, וממזרת
 96 אסורה בקהל כממזר, והוא הדין במצרי ואדומי, אף שאין חיוב
 97 כרת בביאתם, יאסרו הנקבות בזכרים. דוחה הגמרא: מה לממזר
 98 שהוא חמור שכן אינו ראוי לבא בקהל לעולם, ולכן נקבות אסורות,
 99 תאמר במצרי ואדומי שדור שלישי מותר לבא בקהל, ולכן יש
 100 מקום להתיר את הנקבות. משיבה הגמרא: עריות יוכיחו שלא רק
 101 פסול קהל לעולם הוא סיבה לאסור את הנקבות, שהרי עריות אינן
 102 פסולי קהל, שהן כשירות לכל ישראל מלבד לקרוביהן, ואסרה
 103 בהן התורה את הנקבות, והוא הדין במצרי ואדומי, אף שאינם
 104 אסורים לעולם, אסרה בהם התורה את הנקבות. וחוור הדין - ויש
 105 ללמוד מצרית ואדומית משניהם יחד, מעריות וממזר, שהרי לא
 106 ראוי זה בראי זה, אין חומרת עריות כחומרת ממזר, שהרי הן
 107 כשירות לכל ישראל מיד חוץ מן הקרובים, ולא ראוי זה בראי זה,
 108 ואין חומרת ממזר כחומרת עריות, שהרי אין חוב בביאתו, ומכל
 109 מקום הצד השווה שבהן, שאסורין, ואחר זכרים ואחר נקבות בכלל
 110 האיסור, אף אני אביא מצרי ומצרית שיהיו אסורין אחר זכרים ואחר
 111 נקבות. זו פירכת חכמים לקל וחומר דרבי שמעון.
 112 דוחה הגמרא את הלימוד בצד השווה: מה להצד השווה שבהן -
 113 בעריות וממזר, שכן יש בהן צד ברה, בעריות יש חיוב כרת
 114 בביאתו, וממזר אף שאין כרת בביאתו, מכל מקום יש כרת
 115 ביצירתו, שהרי נולד מאשה שאסורה לאביו בכרת, ומשום כך
 116 מחמירים עליהם שנקבותיהם אסורות, תאמר במצרי ואדומי שאין
 117 בהם צד כרת כלל. משיבה הגמרא: ורנן, מחלל דתיבי עשה וברבי
 118 אילעור בן יעקב - פירכת חכמים, מעריות ומכחן שנשא אשה

1 דתני רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן, נאמר על כהן גדול (ויקרא כא יד) כי
 2 אם בתולה מעמיו וקח אשה, מתיבת מעמיו יש להביא (לרבות)
 3 גיורת מכנה - מהבסיס שלה. כלומר שאביה ואמה גרים מעם אחד
 4 ומותרים זה בזה, והיא נולדה בקדושה, שהיא בשרה לכהונה, אבל
 5 בת גר עמוני מישראלית שאינה גיורת מכנה' שכן ביאת אביה
 6 ואמה בעבירה, פסולה לכהונה. ואמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי, אני
 7 שונה עמיו מעמיו - התורה היתה יכולה לכתוב 'בתולת עמיו
 8 יקח, וכתבה 'בתולת מעמיו' שמשמע אפילו בתולה שהיא קצת
 9 מעמיו וקצת מעם אחר, להביא בתולה הפכה משני עממין שכשירה
 10 לכהונה. ואת, רבי זכאי, אמרת שרק גיורת מכנה שאביה ואמה
 11 מעם אחד כשירה לכהונה, ותו לא.
 12 הגמרא מבארת כיצד ניתן ללמוד מדברי רבי יוחנן בתשובתו לרבי
 13 זכאי, שלדעתו הפסוק בא להתיר בת עמוני שנשא ישראלית.
 14 מבררת הגמרא: מאי - מה הכוונה בתולה הבאה משני עממין,
 15 אילימא - אם נאמר שהכוונה לבת שנולדה לגר עמוני שששא
 16 עמונית, ומאי - ומדוע היא נחשבת לבאה משני עממין, משום
 17 דזכרים אסורין לבא בקהל ונקבות מותרות. אין לפרש כך, שאם כן
 18 היינו גיורת מכנה, שגם רבי זכאי הכשיר אותה, שהרי גם האב וגם
 19 האם גיורים ומותרים זה בזה, ורבי יוחנן הרי בא להכשיר יותר
 20 מרבי זכאי. אלא על כרחך רבי יוחנן דיבר בעמוני שששא בת ישראל
 21 שהם שני עממין, שבתם כשירה לכהונה אף שביאתו בעבירה.
 22 ואיכא דאמרי, שבפירוש אמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי, אני שונה
 23 עמיו מעמיו, להביא בתולה הפכה משני עממין, דהיינו מגר שנשא
 24 ישראלית, ואותו גר הוא מעם שיש בו שני עממין, והיינו עמון
 25 שהזכרים אסורים בקהל והנקבות מותרות. ואת אמרת שרק גיורת
 26 מכנה שאביה ואמה גרים, כשירה לכהונה, ותו לא.
 27 מקשה הגמרא על האיכא דאמרי: ולתה לישא - לפי האיכא
 28 דאמרי שרבי יוחנן שנה בפירוש שהריבוי לא ריבה אלא בת גר
 29 עמוני וישראלית, שהרי הוא דורש מעמיו מעם שיש בו שני
 30 עממין, אם כן בת מצרי שני מישראלית שביאתו בעבירה, דבשרה
 31 לכהונה מנא ליה לרבי יוחנן. וכי תימא דיליף מעמוני שששא בת
 32 ישראל שבתו כשירה לכהונה. יש לפרוץ, מה לעמוני שששא בת
 33 ישראל, שהקהל הכתוב בעמון, שכן נקבות עמוניות מותרות מיד,
 34 תאמר במצרי שני, שהחמיר הכתוב במצרים, לאסור הנקבות
 35 בזכרים עד דור שלישי.
 36 משיבה הגמרא: מצרי שני שששא מצרית שניה יוכיח שהצד חמור
 37 שיש במצרי שני אינו גורם לפסול בתו לכהונה, שהרי בתם שהיא
 38 מצרית שלישית כשירה לכהונה, על אף הצד חמור שיש בהם,
 39 ואם כן הוא הדין לבת מצרי שני שנשא ישראלית, הואיל והיא
 40 מצרית שלישית, כשירה לכהונה. דוחה הגמרא: מה למצרי שני
 41 שששא מצרית שניה שכן אין ביאתו בעבירה ומשום כך בתו כשירה
 42 לכהונה, תאמר במצרי שני שנשא בת ישראל שביאתו בעבירה,
 43 ומנין שבתו כשירה לכהונה. משיבה הגמרא: עמוני שששא בת
 44 ישראל יוכיח שעל אף שביאתו בעבירה, בתו כשירה לכהונה. וחוור
 45 הדין וכו' לא ראי זה (מצרי ומצרית שניים) כראי זה (עמוני שנשא
 46 ישראלית), הצד השווה בשניהם, שאינם כשאר רוב ישראל שהרי
 47 יש בהם צד פגום, ומכל מקום בתם כשירה לכהונה, אף אני אביא
 48 מצרי שני שנשא ישראלית, אף שיש בו צד פגום שביאתו בעבירה,
 49 מכל מקום בתו כשירה לכהונה.
 50 אמר רב יוסף, היינו דשמענא ליה לרב יהודה דאמר עמיו מעמיו,
 51 ולא ידענא מאי קאמר - מה דרש מדרשה זו. ועתה הבנתי שכונתו
 52 לדרשת רבי יוחנן שהכשיר בת גר עמוני שנשא בת ישראל
 53 לכהונה מדרשה זו.
 54 יש שאמרו שרבי זכאי שנה ברייתא אחרת לפני רבי יוחנן: כי אתא
 55 רב שמואל בר יהודה אמר, הני תנא רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן,
 56 אשה עמונית שנתגיירה בשרה לקהל. בנה מעמוני פסול לקהל,
 57 וכתה מעמוני, בשרה. במה דברים אמורים שבתה כשירה, בעמוני
 58 ועמונית שנתניירו ובתם נולדה בקדושה, אבל בתה מעמוני פסולה.
 59 אמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי, פוק תני לברא - צא ושנה ברייתא

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 א אף על פי שאדם שומע כל התורה פלה כל שבת בצבור חוב לקרות לעצמו א"ב ככל שבוע ושבוע
2 פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום ופסוק שאין בו תרגום קוראהו ג' פעמים (ועטרות ודיבון
3 וגו' 6 שיש בו תרגום ירושלמי מכללתא ומלכשתא וגו' צריך לקרותו):

טימן רפה לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום סעיף א

הלכתא רבתא

א [לקרות לעצמו - משמע שקריאת שנים מקרא ואחד תרגום היא א) חובה ממש¹. ב) חובה על כל אחד². ג) חובה לקרוא³.
ב] לקרות לעצמו - חיוב קריאת שמו"ת לאנשים ולא לנשים⁴, ומחנכים הקטנים לקריאת שמו"ת⁵.

ציונים והוספות

1) אף שהיא חובה דרבנן מ"מ חיוב גמור הוא, ומ"מ ספק אי שייך בזה כפיה משום שהוא ענף של מצות ת"ת והרי אין כופין על מצות ת"ת שמתן שכרה בצידה (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' מו), ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ריג כתב שאינו חובה ממש כקריאת התורה.
להלן כ"מ בהם נראית ההקפדה הגדולה על אמירת שמו"ת: רשימות הרב"ש (עמ' קנה רשימה מש"פ נח בדר"ח חשון ה'תרע"ו): בשבת פרשת נח בסעודת השחרית, דיבר כ"ק שליט"א שחיוב ומוכרח הוא לקרות ביחיד שמו"ת בכל שבת ושבת, אם בערב ש"ק אם ביום קודם הסעודה. כמבואר בגמרא ובשו"ע הלכות שבת. ועוד דיבורים מזה. באג"ק אדמו"ר מהור"צ (ח"ו אגרת א'תשעז): אתענין לדעת אם יש השגחה על התלמידים יחי שעוברים הפרשה שמו"ת.
וכן ריבוי פעמים בשיחות כ"ק אדמו"ר הזכיר אודות ענין אמירת שמו"ת וכן שאלו אשר החסירו אמירת שמו"ת ישלימו עד יום שלישי עכ"פ.
ענין קריאת שמו"ת ע"פ קבלה וחסידות הוא העלאת קליפת נוגה (הקשורה עם התרגום). ראה אור התורה ויקרא ב עמ' תלט ועוד.
2) דלא כקריאת התורה שהיא חובת הציבור המתאספים יחד וחלה עליהם החובה, משא"כ כאן החובה חלה על היחיד.
3) ודלא כקריאת התורה שהחובה היא לשמוע בלבד (אף שגם בקריאת שמו"ת יוצא י"ח בדיעבד ע"י שמיעה כדלהלן סעיף ח).
4) שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ס: הנה פשוט דנשים פטורות והלא שמו"ת הוא בכלל לימוד התורה לכמה פוסקים והלא נשים פטורות מלימוד התורה.
ובספר המאמרים ה'תשי"א ע' 46 מובא שאדמו"ר הזקן תיקן שנשים ילמדו פרשת השבוע עם פירוש (עברי

טייטש), אחרי סעודת ליל שבת.

5) שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' מו: ופשיטא דצריכים להרגיל את הקטנים שהגיעו לחינוך לזה, כאשר ראיתי מעשה לרוב בחו"ל, והיינו קריאה בטעם המקרא, ולהקפיד מאד לסיים הפרשה בכל שבוע עם תרגום וגם חומש ורש"י כמבואר בארחות חיים להרא"ש ובטור סי' רפ"ה ושאר פוסקים, והוא דרגא גדולה ליראת ה' טהורה עומדת לעד.

6) במדבר לב, ג: עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וקשבון ואלעלה וישכם ונבו ויבן.

ובת"י (ובכמה דפוסים הובא בטעות בתור תרגום אונקלוס אמנם בגירסא המקורית בתרגום אונקלוס לא תרגם כלל): מכללתא ומדבשתא מכוור ויבית נמרי ויבית חושבני מעלת מרא שיון ויבית קבוותיה דמשה ויבן. והמנהג לאומרו כפי שפסק רבינו במוסגר.

7) הנה רש"י בברכות ד"ח כתב שפסוק עטרות ודיבון אין עליו תרגום וצריך לקרותו ג"פ מקרא, וע"כ כתב המחשה"ק דיש לצאת גם דעת רש"י ולקרות פסוק עטרות ודיבון ג"פ, ומביא מהשל"ה כעין זה על ברכת כהנים עיי"ש, אולם המג"א לא הביא את השל"ה הזה אע"פ שדרכו להביאו תמיד וגם בשו"ע אדמו"ר ז"ל לא הביאו, ונראה משום דס"ל כיון דעכשיו יש לנו תרגום על פסוקים הנ"ל גם לדעת רש"י ז"ל יוצא בזה, דעל פירוש שמפרש כל מלה ומלה יותר מהתרגום י"א דעדיף מתרגום וכן פירוש רש"י מועיל יותר מתרגום, אלא שי"א שהתרגום עדיף מפני שניתן בסיני כמבואר בס"ב שם, אבל במקום שאין תרגום ואין פירוש רש"י ויש פירוש לעז שמפרש היטב מסתבר דכו"ע מודו דעדיף מאמירת מקרא פעם ג' בלא פירוש כלל, ולכן בראובן ושמעון שאין שום פירוש על זה מוכרח לקרות ג"פ מקרא, אבל בעטרות ודיבון וברכות כהנים שנמצא איזה תרגום עליהם, הרי זה עדיף מקריאת המקרא פעם ג' ויוצא בזה לכל הדיעות.

שולחן ערוך – הלכות שבת

46 בידו אסור להחזירה גזרה שמא ימרח ויחליק הגומות שבה
47 ויתחייב משום ממחק כמ"ש בסי' ש"ד אבל אם הוחלקה
48 מעל גבי המכה מאליה משחשכה לא גזור בזה ומותר
49 להחזירה ואפילו אם נפלה ממנו לגמרי דינה כהחלקה במה
50 דברים אמורים כשנפלה על גבי כלי אבל אם נפלה על גבי
51 קרקע אם בא להחזירה הרי זה כמניחה בתחלה בשבת
52 ואסור גזרה שמא ימרח ומשום גזרת שחיקת סמנים.

53 וע"י נכרי מותר להניחה על המכה אפילו בתחלה אם יש
54 לו ממנה צער ומקצת חולי כמ"ש למעלה אבל אסור לומר
55 לנכרי לעשות הרטייה בשבת שמירוח הרטייה הוא מלאכה
56 גמורה וע"י נכרי הוא שבות גמור ולא התירוהו אלא אם כן
57 חלה כל גופו או שיש סכנת אבר כמ"ש למעלה.

58 מגלה אדם קצת רטייה ומקנח פי המכה ומחזירה עליה
59 וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנח פי המכה ומחזירה עליה
60 שכיון שאינו מסירה כולה בבת אחת מותר להחזירה אבל
61 לא יקנח את הרטייה מפני שהוא ממרח:

62 **לא** מכה שנתרפאה מותר ליתן עליה רטייה בתחלה בשבת
63 מפני שאינו אלא כמשמרה שלא יסרטוה בגדיו ואין
64 לחוש שמא ימרח או ישחוק סמנים שכיון שכבר נתרפאה
65 אינו בהול עליה כל כך שיבא לידי מירוח ושחיקת סמנים:

66 **לב** המפיס מורסא בשבת אם כדי לעשות לה פה בשביל
67 שיכנס בה האויר לרפואה הרי זה חייב משום מכה
68 בפטיש מפני שהוא מתקן לה פתח וכל המתקן פתח לשום
69 דבר תלוש חייב משום תיקון כלי שהוא תולדת מכה בפטיש
70 כמ"ש בסי' ש"ד] ומה לי תיקון כלי ומה לי תיקון מכה
71 לכן גם בתיקון פתח למכה יש בו משום מכה בפטיש ואע"פ
72 שאין חייבין אלא על פתח העשוי להכניס ולהוציא כמ"ש
73 שם הרי אף פתח זה עשוי להכניס אויר ולהוציא ליחה
74 תמיד.

75 ואם הפיסה כדי להוציא ממנה הליחה המצערתו בלבד ולא
76 כדי להכניס בו אויר לרפואה מותר ואע"פ שממילא נעשה
77 פתח הראוי להכניס ולהוציא מכל מקום כיון שאינו צריך
78 לכך הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף להאומרים
79 שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה מכל מקום כאן
80 כיון שחייבו הוא משום תיקון המכה אם כן כשאנו צריך
81 לתיקון זה ואינו מתכוין לו אף שנעשה מאליו אין זה חשוב
82 תיקון כלל והרי זה כאילו לא עשה ולא כלום אלא שיש
83 לגזור שמא יתכוין לפתח ומשום צערו לא גזור.

84 ויש מי שאומר שלא התירו אלא כשמפיסה לצורך הליחה
85 של עכשיו בלבד ואינו חושש אם תחזור ותסתום אבל אם
86 חפץ שתשאר כך פתוחה להוציא ליחה תמיד אע"פ שאינו
87 מתכוין להכניס לה אויר אסור וטוב לחוש לדבריו לעשות
88 ע"י נכרי:

1 **כו** רוק תפל דהיינו כל שלא טעם כלום משניעור משינתו
2 והוא חזק ומרפא אסור ליתנו אפילו על גבי העין
3 שאינו נראה כרוחץ שאין דרך לרוחץ ברוק מפני מאיסותו
4 אבל אם רוחץ פיו במים ואח"כ מעבירים על עיניו אע"פ
5 שרוק תפל מעורב בהם מותר מפני שאינן מאוסין לרוחץ
6 בהם ואם אינו יכול לפתוח עיניו מותר ללחלחם אפילו ברוק
7 תפל לבדו שלא אסרו אלא במתכוין לרפואה אבל זו אינה
8 רפואה:

9 **כז** שורה אדם קילורין רכין וצלולין מערב שבת ונותן על
10 גבי העין בשבת לרפואה ואין גוזרים משום שחיקת
11 סמנים שכיון שהצריכהו לשרותן מערב שבת יש לו היכר
12 בזה שאסור לעסוק ברפואות בשבת ואין לחוש למראית
13 העין מפני שאינו נראה אלא כרוחץ שכיון שהוא רך וצלול
14 סבור הרואה שהוא יין ובלבד שלא יפתח ויסגור העין שאז
15 מוכח שמתכוין לרפואה אבל קילור עב אסור ליתנו על גבי
16 עין בשבת מפני שניכר שהוא לרפואה ואם הניחו עליה
17 מבעוד יום מותר כמ"ש בסי' רנ"ב:

18 **כח** מעבירין גלדי מכה וסכין בשמן במקומות שדרכן
19 לסוך אף שלא לרפואה כמ"ש בסי' שכ"ז אבל לא
20 יסוך בחלב מפני שנימוח ואסור מטעם שנתבאר בסי' שכ"ו
21 ואפילו בגמר מכה דהיינו שכבר נתרפאה ואין לו צער ממנה
22 מותר להעביר גלדיה ולסוכה לתענוג בעלמא.

23 אבל אין נותנין שמן וחמין מעורבים יחד על גבי מכה ולא
24 על גבי מוך ליתנו עליה מפני שניכר שמתכוין לרפואה אבל
25 נותנין על בשרו חוץ למכה שאז אינו מוכח שמתכוין
26 לרפואה והם שותתים ויורדים למכה אבל מותר לתת עליה
27 שמן לבדו במקומות שדרכן לסוך שלא לרפואה וכן מותר
28 לתת עליה חמין לבדן אם הוחמו מערב שבת וכן (מותר
29 ליתן שמן לבדו) על גבי מוך ליתנו עליה (אבל לא חמין
30 אפילו לבדן (אם אין המוך (עיינין סי' ש"א) מיוחד לכך)
31 משום גזרה שמא יסחוט אבל בשמן אין גוזרים שמא יסחוט
32 כמ"ש בסי' ש"כ):

33 **כט** מותר ליתן על גבי המכה ספוג וחיכות בגדים יבשים
34 אם הם חדשים מפני שאינן לרפואה אלא כדי שלא
35 יסרטו בגדיו את המכה אבל לא חתיכות בגדים ישנים שהן
36 מרפאות במה דברים אמורים כשלא היו מעולם על המכה
37 אבל אם היו כבר על המכה שוב אינן מרפאות אע"פ שהן
38 ישנות ומותר ליתנו על גבי מכה בשבת:

39 **ל** נותנין עלה על גבי המכה בשבת שאינו אלא כמשמרה
40 חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה והוא הדין כל עלין שהן
41 מרפאין ואם נתנם עליה מבעוד יום והסירם מעליה
42 משחשכה אפילו במזיד מותר להחזירה מפני שלא אסרו כל
43 רפואה משום גזרת שחיקת סמנים אלא כשמתחילה בשבת
44 אבל לא כשכבר עשאה לו מבעוד יום ומחזירה לו בשבת.

45 אבל רטייה שהסירה מעל גבי המכה במזיד אפילו עודה

לקוטי תורה

- 1 **תוכן הפרק:** ההבדל בין שירת המלאכים לשירת
2 הנשמות
- 3 **וענין העלייה יובן על פי מאמר בורא קדושים**
4 **ישתבח שמך לעד.**
- 5 כדי לבאר את העליה הנפעלת בנשמה ע"י
6 ירידתה למטה בגוף גשמי, יש להקדים ביאור מה
7 שאומרים (בהמשך הברכה הנ"ל בברכות ק"ש)
8 "בורא קדושים ישתבח שמך לעד".
- 9 [בפרק זה יבואר, ד"קדושים" כאן קאי על נשמות
10 ישראל, וכאן מתואר גודל מעלת עבודת הנשמות
11 בהיותן למעלה, כיצד היא גבוהה הרבה יותר מעבודת
12 המלאכים, כי הנשמות מהללות לה' "בכל יום.. סלה",
13 בלי הפסק, דלא כמלאכים שאומרים שירה רק בזמנים
14 מסויימים ביום.
- 15 מפרק רביעי ואילך ימשיך לבאר באריכות גדולה,
16 כיצד בלשון זה (- בורא קדושים ישתבח שמך -) גופא,
17 מודגש, שעדיין אין זו תכלית השלימות; בפרק שמיני
18 ותשיעי יבאר את העילוי הנפלא הנפעל בנשמה ע"י
19 עבודתה בעוה"ז; ובפרק עשירי ואחד עשר מבאר ענין
20 עבודת הנשמה בעוה"ז, שדוקא היא הגורמת לעילוי
21 נפלא זה.
- 22 בפרק שנים עשר יבאר ענין "עליית העולמות"
23 דיום השבת, ובפרקים האחרונים - שתי הבחינות
24 בשבת, שבת תתאה ושבת עילאה].
- 25 כי הנשמות נק' קדושים, וכמו שאומרים
26 בשמונה-עשרה וקדושים בכל יום יהללוך סלה,
27 רקאי על הנשמות.
- 28 שמתחלה אומרים סדר קדושה של המלאכים,
29 איך שאומרים קדוש וברוך וימלוך, ואח"כ
30 אומרים עוד [בברכת אתה קדוש, בהמשך לסדר
31 קדושה של המלאכים] "וקדושים בכל יום", [דזה
32 קאי] על הנשמות.
- 33 ואומרים כסדר מלמטה למעלה, תחלה קדושת
34 המלאכים, שהמלאכים יש להם גוף, וכמ"ש
35 "זגיותו [וגופו] כתרשיש" וכתוב עושה מלאכיו
36 רוחות משרתיו אש לזהב.
- 37 גופות המלאכים (שהם יצורים רוחניים) נוצרו
38 משני היסודות רוח ואש ("רוחות.. אש לזהב")
39 שהם יסודות יותר רוחניים.
- 40]כלומר:
41 זה פשוט שגם גופות המלאכים הם רוחניים,
42 "שלכן אין המלאכים נתפסים בחוש הראות, כי
43 ראי' תופסת דבר גשמי דוקא והמלאכים להיות
44 שגופם הוא מציאות רוחני עדיין לכן אין הראי'
45 תופסת אותם". וכ"ידוע דמלאכים הם מופשטים
46 מגשם, דגם הגופים שלהם הם מיסודות הרוחניים
47 אש ורוח, דהיינו אש ורוח דעולם היצירה", פירוש,
48 כשם שיש ד' יסודות גשמיים שמהם מורכב כל
49 דבר גשמי (כולל גוף האדם), כך יש ד' יסודות
50 רוחניים שהם תכונות רוחניות, וגופות המלאכים
51 הם מאש ורוח רוחני.
- 52 אך מכל-מקום סוף-סוף יש למלאכים גוף,
53 שהוא כלי רוחני המגביל ומגדיר את נפשם (דלא
54 כנשמות כפי שהן למעלה, קודם ירידתן למטה
55 לעולם הזה, שאין להם גוף כלל)].
- 56 ולכן המלאכים תופסים מקום, שיש מלאך גדול
57 מהלך ת"ק שנה ויש מלאך בשליש עולם בו,
58 והיינו הגוף שלהם גדול כ"כ, שהוא בבחינת
59 מקום.
- 60 מאחר שסו"ס יש למלאכים "גוף" (אף שהוא
61 גוף רוחני שאינו תופס מקום גשמי), הרי הם
62 מוגדרים בגדר "מקום" (היינו מקום רוחני, כמובן),
63 כמוכח מדברי רז"ל שתיארו את גודל המלאכים
64 בתוארים של מקום.
- 65 ומאחר שהם בבחינת מקום הרי הם ג"כ בבחינת
66 זמן, שהמקום והזמן שניהם הם נבראים בבחינה
67 א', ולכן יש להן עת קבוע לומר שירה.
68 ידוע דגדרי וגבולות העולם הם בחינת מקום
69 ובחינת זמן (מקום הוא מזרח ומערב צפון ודרום
70 מעלה ומטה, וזמן - עבר הוה ועתיד), דשניהם
71 תוכנם ומהותם אחד - "גבולות" הנברא, היינו שכל
72 נברא מוכרח להמצא בזמן מסויים ובמקום מסויים,
73 וזהו שהזמן והמקום שניהם נבראו יחד, ולפיכך,
74 כל שהוא בגדר מקום הרי הוא בגדר זמן [ומאידך,
75 כל שאינו בגדר מקום אינו גם בגדר זמן].
- 76 שמה מוכן בענייננו, דמאחר שמלאכים הם
77 בגדר מקום, על כן הם בגדר זמן, וכך גם עבודת
78 המלאכים, שהיא אמירת שירה שלהם - היא רק

41 וגבול לעליות הנשמה, ועל זה נאמר "ילכו מחיל
42 אל חיל", שנשמות ישראל הן במצב של הליכה -
43 היינו עלי' - תמידית.

44 וגם, כי הנה וקדושים לשון רבים, שיש בחינות
45 קדושים רבים, גבוה מעל גבוה עד רום המעלות.
46 ומבואר בברכה זו ענין נוסף, דלשון הברכה
47 "וקדושים" - ל' רבים, משמעה ג"כ, שיש ריבוי
48 מדריגות בדרגת ה"קדושה" (היינו ה"הבדלה")
49 שבנשמות.

50 והיינו, כי היות שיש ריבוי מדריגות עד אין קץ
51 ב"עליות" הנשמות, "גבוה מעל גבוה", שכל
52 מדריגה באלקות היא למעלה שלא בערך (-
53 בבחינת "קדוש" ומובדל -) לגבי המדריגה
54 שלמטה ממנה, הרי נמצא שיש "קדושים רבים".

55 וזהו יהללוך סלה.

56 ונמצא שהענין ד"יהללוך סלה" בלי הפסק,
57 הוא לא רק מחמת שנשמות אינן בגדר זמן (ולפיכך
58 עבודתם היא נצחית, בלי הפסק), אלא גם לפי
59 שעלייתן "מחיל אל חיל" וממדרגה למדרגה אין
60 לה קץ.

61 [וממשיך לבאר בעומק יותר תוכן העלי' התמידית
62 שבעבודת ההילול של הנשמות:]

63 כי הנה ההילול הוא מחמת ההשגה והתענוג
64 באלקותו ית'.

65 העבודה ד"הילול" (להלל לה') היא תוצאה
66 מהשגת הנשמות, דככל שהן משיגות יותר אלקות,
67 כך מתגדל אצלם העונג באלקות, ועונג זה מביא
68 אותן להלל ולשבח לה' (שהוא מקור הנאתן
69 ותענוגן).

70 וזהו הגן-עדן, שהוא תענוג הנשמות בהשגתם
71 מזיו השכינה, על דרך שאמרו רז"ל מומב
72 לדידיניה וליתני' לעלמא דאתי, שבדאי כל
73 יסורי גיהנם אף גם בשביל תענוג גן-עדן
74 התחתון.

75 זהו ענין השכר דגן עדן, ששם "יושבין ונהנין
76 מזיו השכינה", שהנאה זו היא "תענוג ההשגה",
77 מה "שיודעים ומשיגים מאמיתת הקב"ה", והוא
78 תענוג עצום, שכדאי הם כל יסורי גיהנם כדי לזכות
79 לתענוג זה, ואפילו כדי לזכות רק למדריגה היותר

1 בעתים קבועות, לפי שכל דבר שמוגדר בגדר זמן
2 יש לו התחלה וסוף, ולכן שירת המלאכים אינה
3 בתמידות.

4 משא"כ הנשמות אין להם בחינת זמן ומקום,
5 לפי שהם בבחינת קדושים, קדש היינו מובדל,
6 שהנשמה כמו שהיא למעלה הם מובדלים
7 מבחינת גוף לגמרי ואינן בבחינת מקום.

8 הנשמות נקראות "קדושים" (לעומת שאר
9 הנבראים, ואפילו מלאכים) - קדושה לשון הבדלה
10 - לפי שהנשמה מובדלת לגמרי מבחינת גוף, דרק
11 כשיורדת למטה היא מתלבשת בגוף, משא"כ קודם
12 ירידתה למטה אין לה שום גוף (אף לא גוף רוחני,
13 כמו מלאכים), ובמילא אין לנשמה שום גדר של
14 זמן ומקום (וכנ"ל) שהנשמות להיותן מבחינת
15 מחשבה שהיא תמידית, הרי הן נצחיות).

16 ולכן אינן ג"כ בבחינת זמן, ועל כן שירה שלהם
17 הוא בכל יום תמיד, וזהו וקדושים בכל יום
18 יהללוך, וגם סלה בלי הפסק.

19 מאחר שמקום וזמן תלויים זב"ז, דכל שאינו
20 בגדר מקום אינו גם בגדר זמן, מובן מזה, דהיות
21 ונשמות ישראל אינן בגדר מקום, הרי הן גם
22 למעלה מגדר זמן.

23 וזהו פירוש "וקדושים בכל יום יהללוך סלה",
24 דעבודת ה"הילול" של הנשמות (- קדושים) היא
25 בתמידיות, בכל יום תמיד; ובמשך היום גופא -
26 "סלה", בלי הפסק (כמאמר רז"ל כל מקום שנאמר
27 נצח סלה ועד אין לו הפסק), לפי שנשמות אינן
28 בגדר זמן.

29 כמאמר ילכו מחיל אל חיל, וכל הילוך ועליי'
30 הוא ע"י שיר דוקא.

31 עומק הכוונה בענין העבודה התמידית של
32 נשמות באמירת שירה היא:

33 אמירת שירה מורה על עליית הנשמות
34 ממדריגה למדריגה בהנאה ועונג מזיו השכינה,
35 שעלי' זו היא ע"י שירה, לפי שזוהי תכונת השיר
36 והניגון שהוא מגב' את האדם ממצבו ומעלהו
37 לעולם גבוה יותר, ולכן גם עליות הנשמה הן על
38 ידי ניגון ושיר דוקא.

39 וזהו ענין "וקדושים בכל יום יהללוך סלה",
40 שהשירה שלהן היא בלי הפסק - לפי שאין סוף

16 . ולזה כיוונו רז"ל באמרם ת"ח אין להם מנוחה
17 כו"ו).

18 וזהו יהללוך סלה בלי הפסק.
19 מאחר שיש ריבוי מדריגות בהשגת אלקות עד
20 אין קץ, לכן גם עבודת ההילול של נשמות ישראל
21 היא סלה, בלי הפסק. דככל שהנשמה מתעלה
22 למדריגה עליונה יותר באלקות (ע"י השירה שלה)
23 ה"ה באה למדריגה נעלית יותר בהשגת אלקות,
24 ובמילא היא מהללת את הקב"ה באופן נעלה יותר,
25 ועל ידי הילול ושירה שוב היא מתעלה (וכנ"ל,
26 שעל ידי השירה מתעלית הנשמה למדריגה עליונה
27 יותר), וכך היא עולה מחיל אל חיל, בעלי תמידית
28 בהשגת אלקות ובמילא בעבודתה בהילול
29 ותשבחות.

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק ג

1 תחתונה שבו בלבד, שהיא מדריגת העונג שב"גן
2 עדן התחתון".

3 ועד"ז יש ריבוי מדריגות בעילוי אחר עילוי, הגם
4 שבספרים לא נזכר רק ב' מדריגות [בגן עדן]
5 דרך כלל, גן עדן העליון וגן עדן התחתון, היינו
6 שלא נתגלו אלינו [ריבוי המדריגות שבגן עדן].
7 מאחר שיש ריבוי מדריגות אין קץ בהשגת
8 אלקות (כי השי"ת אין לו סוף), על כן יש ריבוי
9 מדריגות ב"גן עדן" עד אין קץ. אך פרטי
10 החילוקים שביניהם לא נתגלו לנו, ולכך נזכר
11 בספרים רק אודות שתי מדריגות כלליות בגן עדן,
12 גן עדן התחתון וגן עדן העליון, "אבל באמת נודע
13 לנו מפי סופרים קדושי עליון אשר נהירין להו
14 שבילי דרקייעא שיש מדריגות לאין קץ, אשר כל א'
15 היא מעולה מעלה מעלה מבחינה שלמטה ממנה .

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

7 (וכמ"ש במ"א שגם באת זלע"ז יש בחי' סוסים שרצים
8 וגוזלים יניקה וחיות מהקדושה כו' ונק' שודדי לילה
9 כו' ולאחר הבירור נהפך לסטרא דקדושה והוא מה
10 שצוה להמן דקליפה ליקח את הסוס להרכיב עליו את
11 מרדכי כו' להיות בבחי' סוס דקדושה כנ"ל בפ"י ואשר
12 נתן כתר מל' בראשו כנ"ל וד"ל:

שער הפורים

1 (צה) וזהו מ"ש להמן מהר קח כו' היינו שימהר
2 לגמור בחינת הבירורים דרפ"ח שהוא
3 בחי' הלבוש והסוס דנוגה וכשימהר הבירורים ויוציאו
4 כל הטוב מבחי' נוגה ממילא אין להם תקומה עוד כי
5 קצם כבר כלה כנ"ל ולא היה להם חיות רק מן הטוב
6 שנופל בהם מסטרא דקדושה כמו מעוונות ישראל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

10 ממכ"ע אבל בחי' הרצון הוא סוכ"ע בלי גבול וע"כ
11 אינו מושג כלל, ופי' היום וארז"ל היום לעשותם
12 ולמחר לקבל שכרם, כי יפה שעה אחת בתשובה
13 ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, והיינו שבג"ע
14 שהוא קיבול שכר התגלות האור נהנין מזוי השכינה
15 והוא מבחי' ממכ"ע וכמארז"ל ביו"ד נברא עוה"ב
16 וע"כ שם לא מהני תשובה כ"א צריך לקבל תחלה
17 יסורי גיהנם וכף הקלע ולילך ממדריגה למדריגה ואי
18 אפשר לדלג מדריגות, וכמו למשל בהגוף אינו יכול

1 וז"ש אשר אנכי מצוך היום דהיינו בחי' אנכי מי
2 שאנכי הוא אור הסוכ"ע מצוך היום שנמשך
3 ע"י מעשה המצות, ולכן אומרים בברכות המצות בא"י
4 אמ"ה אקב"ו פי' מלך העולם היינו בחי' ממכ"ע
5 והברכה היינו שיהי' המשכה מסוכ"ע להיות מאיר
6 בממכ"ע והיינו ע"י אקב"ו קדש לשון מובדל מה
7 שאינו מאיר ומתלבש בעולמות כלל משם נמשכים
8 המצות, כי המצות הם רצה"ע ב"ה שלמעלה מהחכ'
9 והשכל וכו', כי חכמה ודעת הם מבחי' ע"ס שנק'

7 עליו גילוי אא"ס ב"ה, משא"כ בעולם הזה היום
8 לעשותן מועיל התשובה שאפילו רשע גמור יוכל
9 להתעלות ע"י התשובה למדרגת צדיק גמור והוא
10 שלא בהדרגה, והיינו כי בעוה"ז מאיר אור הסוכ"ע
11 וכמ"ש במ"א בארוכה בדרוש את קרבני לחמי בסידור
12 ובלק"ת.

ערב שבועות תרט"ז

1 להיות מן הראש רגל ומרגל ראש כי כל בחי' הוא על
2 עמדו, וכמו"כ למעלה בג"ע שנק' עולם ברור כל
3 מדרגה על עמדו וא"א לשנות דבר והיינו מצד שמאיר
4 בחי' ממכ"ע לכל עולם לפי מדרגתו וא"א לשנות
5 סדר ההשתלשלות, ולכן מאחר שהמשיך האדם על
6 עצמו לבושי העוה"ז ובגדים צואים שוב א"א להמשיך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

31 נקלט ביסוד דנוק', וכש"כ הכא שקיל טובא מינה דאינו
32 גם הלבשה בפנימיות כמו ש"ז שטומאה יוצאת מגופו
33 ופנימיותו, ברם הכא הוא השראה בבחי' מקיף לבד.
34 ובוזה יובן שמצינו שטומאת קרי חמורה בכ"ד כמו
35 בחלת חו"ל ע' בפ"ד דחלה מ"ח בב"ט, וכן ליכנס
36 למקדש בעל קרי מתרחק טפי מב' מחנות, משא"כ
37 טמא מת רק מחנה א', וכן לענין ד"ת חמיר בעל קרי
38 כדאיתא בפ"ג דברכות, ובכמה דברי"י טומאת מת חמור
39 שצריך הזאה ראשון ושביעי וטומאת ז'. והענין דבצד
40 א' חמור שכבת זרע שטומאה יוצאה מגופו
41 ומפנימיותו, משא"כ טמא מת בא ממקום אחר, וגם
42 בבחי' השראת המקיף לבד. ואעפ"כ בצד א' טמא מת
43 חמור שמקור מקומו הוא מטומאת מת שהוא אבי
44 אבות הטומאה, להיותו מקור שבה"כ וימלוך וימת,
45 מקור כל הקלי'. וגם י"ל כעין ההפרש בין מדין מקור
46 השבירה לשאר ז' אומות, זקני מואב וזקני מדין חכ'
47 ובינה דקליפ' טומאת המוח ע"י לימודי' זרים, ולכן
48 הנטמא בטומאה זו צריך הזאה לדחות הטומאה וטמא
49 ז' נגד ז' מלכי' קדמאין שמתו ונפלו, ומ"מ כיון שזהו
50 רק לדחות המקיף לא דמי לתחה"מ שהמת עצמו
51 יתהפך לקדושה עליונה שיוזן מרוחניות כנ"ל, דגדול
52 טפי מזדונות נעשו לו כזכיות הנו' בסש"ב, דשם רק
53 שמוציאי' החיות שנקלט בהם מהקדושה, אבל הכא
54 מהפכין מכל וכל, ולכן א"א להיות זה כ"א ע"י הטל
55 מחי' מתים ברחמי' רבי', אבל לטהר הטמא מת די במי
56 חטאת שהם שיורי' טלא, וכמו שתיקון ז"ל אין צריך
57 תשובה עצומה כ"כ כמו ביאות אסורות כו', ואעפ"כ
58 אינו דומה לבירור נוגה שהוא תאות היתר ואכילה,
59 והמ"ד רק מז"א, דהכא עכ"פ בירור הלבשת ג"ק ממש
60 והו"ל תשובה ממש וממשיך מבחי' מזלות דא"א.

בס"ד. ש"פ ויקרא פ' זכור. ל"ב.

זכור גו' עמלק

1 והנה כ"ז הוא בחי' טל, אבל ענין שירור טלא יובן
2 עפמ"ש"נ בלק"ת בביאור האזינו שענין שירור
3 טלא הוא מזלות דא"א, שהוא בחי' אתעדל"ע שע"י
4 אתעדל"ת, משא"כ טלא דבדולחא גבו' דע"י שבמו"ס
5 שהוא למעלה מאתעדל"ת, וע' באגה"ק סי' ק"ח ד"ה
6 למה נסמכה ההפרש בין מ"ד דקרבות למ"ד דפרה
7 שמ"ד דקרבות הוא מז"א, ומ"ד דפרה היא ממזלות,
8 אמנם עכ"פ ממזלות לבד, והיינו מ"ד הנמשך ע"י מ"ן,
9 ולכן נק' שיורי' טלא בחי' שערות לבד. אך טל עצמו
10 הוא למעלה מאתעדל"ת לגמרי, ולכן טל פוסל להיותו
11 אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת וזהו שנק' טל אורות,
12 מה שא"כ במי חטאת כתי' מים חיים אל כלי, ולכן
13 פוסל דשם כחשוכה כאורה בשני כפי"ן כמ"ש בלק"ת
14 בד"ה מצה זו, ולא יומשך משם לדחות החיצוני'
15 להעביר טומאת מת, אבל לע"ל דכתי' ואת רוח
16 הטומאה אעביר כו' בלע המות לנצה כו' יומשך הטל
17 ולכן יחי' המת, כי כל הגבוה יותר נופל למטה יותר
18 כנ"ל וכמשל העיגול הנ"ל, משא"כ מי חטאת שיורי'
19 טלא רק מטהרי' הטמא ולא מחיים המת.

20 ולהבין קצת ההפרש בין טהרת טמא מת לתחה"מ
21 שהרי באגה"ק הנ"ל כ' שזהו בירור רק מג"ק,
22 וא"כ מה בין זה לתחה"מ דהוי ג"כ בירור זה, כי המת
23 הוא אבי אבות הטומאה, ומדוע בזה מים חיים ובוזה
24 טל. ויובן חילוק זה כעין ההפרש בין תיקון מוציא זרע
25 לבטלה דהוי ג"כ הוצאות החיות מג"ק ואעפ"כ לא
26 דמי לביאות אסורות כמ"ש בסש"ב ח"א פ"ז וע"ש
27 בהג"ה, וכך י"ל כאן דטמא מת ה"ה עצמו טהור ואינו
28 שייך ח"ו לג"ק, רק שהטומאת מת שהיא מקיף שורה
29 עליו ומלבישתו, וא"כ פשיטא דלא גדלה מהלבשת
30 חיות בג"ק ע"י שכבת זרע שג"כ מלוכב בהן רק שלא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 לזה, גם גוף ההתפעלות היא בהעלם יותר, מצד שמאיר
 19 עדיין בעת ההתפעלות ההשגה שמשגי בעצם הענין (עם
 20 היות שאינו כמו שהוא בעת ההשגה ממש בו). –
 21 כלומר בהכרח שיש מיעוט בהשגה בעת ההתפעלות, אף
 22 שזה התפעלות של המוחין ולא המידות כשלעצמן, אך
 23 כיון שבכל זאת מאיר עדיין קצת השגה, הרי ההתפעלות
 24 היא בהעלם. ועל כן זהו רק מדות שבמוחין בו,
 25 ומכל"מקום הרי זה – ההתפעלות הכלולה במוחין –
 26 מקור למדות שבלב, ויש לזה שתי סיבות, כי
 27 ההתפעלות מה שמתפעל במוחו הרי זה במורגש
 28 על"כ"פנים רק שהוא בדקות וממנו בא בחינת המורגש
 29 שבלב בהתפעלות מורגשת דמדות בו. ואם כן ההרגשה
 30 במוחין היא המקור להרגשה במידות. ומלבד זאת – וגם
 31 ענין ההרגש בהטוב שבהענין הרי זה מקור שממנו בא
 32 ההרגש איך שהדבר טוב לו בו, כלומר כדי להגיע
 33 למסקנה במידות שזה "טוב לו" מוכרח להיות ההקדמה
 34 שזה טוב בכלל.

1 ומכל"מקום – למרות שיש הבדל בין התפעלות המוחין
 2 להתפעלות המידות – ענין ההתפעלות בכלל, גם כפי
 3 שזה במוחין הוא ענין המדות, כי מוחין בעצם אינם
 4 בבחינת התפעלות רק השגת הדבר לבר, ומה שמתפעל
 5 על הדבר אפילו על הטוב דעצם הדבר ולא רק על ה"לי
 6 טוב" זהו בחינת מדות בו, והן בחינת מדות שבמוחין
 7 לפי שההתפעלות היא מכל"מקום על עצם הדבר לא מה
 8 שלו טוב הדבר. ואילו המידות כשלעצמן הם התפעלות
 9 הבאה מהרגשת עצמו, הטוב היוצא מזה אליו.
 10 וכבר נתבאר לעיל פרק הנ"ל פרק ל"ג דעיקר ענין
 11 המדות הוא הרגש עצמי והיינו מה שלו טוב, וכאן
 12 שההתפעלות היא רק על טוב הדבר בעצם אין זה מדות
 13 ממש, אלא מידות הכלולות במוחין.
 14 וגם יש הבדל נוסף בין התפעלות המידות במוחין
 15 להתפעלות המידות עצמן, שההתפעלות כפי שהיא
 16 במוחין הרי ההתפעלות היא בהעלם – כלומר מלבד
 17 שההתפעלות על טוב הדבר ללא הרגשת עצמו, נוסף

שבת פרשת מטות מסעי תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תרפ"ו

עוה"ב כולל ג"ע, עולם התחיה ולעתיד לבא. העליה לג"ע התחתון – אחרי כף הקלע,
 להוציא את האותיות שנדבקו בנשמה בהיותה בגוף. ואחרי גיהנם לכיבוס הנשמה,
 וטבילה בנהר דינור – לשכוח חיזו דהאי עלמא. העליה לג"ע העליון – ע"י עמוד

11 פְּדֻכְתִּיב 'וְהָיָה יָמֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה', הִנֵּה אַחֲר־כֶּף
 12 מִתְחִילִים הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא שֵׁם קְלָלִי
 13 הַפּוֹלֵל הַמְּדַרְגּוֹת דְּגַן עֶדֶן וְעוֹלָם הַתְּחִיָּה וְהַגְּלוּיִים
 14 דְּלַעֲתִיד לְבוֹא, וּבְגַן עֶדֶן הֵנָּם שֵׁשׁ בּוֹ רְבוּי מְדַרְגּוֹת,
 15 וּכְמֵאֲמַר "צְדִיקִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה", דְּ"לִכּוֹ מִחִל אֶל
 16 חִיל", מִמְּדַרְגָּה לְמְדַרְגָּה בְּהַמְּדַרְגּוֹת דְּגַן עֶדֶן, דְּנִהוּ
 17 "וּדְרוֹשִׁים בְּכָל יוֹם הַלְלוּךָ סֵלָה", דְּקְדוֹשִׁים – הֵם
 18 הַנְּשָׂמוֹת – הִנֵּה הַלְלוּךָ בְּכָל יוֹם, שֶׁהֵם תְּמִיד בְּעֲלִיּוֹת
 19 בְּזָה אַחַר זֶה, וְנִהוּ "סֵלָה" הַמּוֹדָה עַל הַבְּלִי גְבוּל, דְּכָל
 20 מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "נִצַּח" "סֵלָה" "וְעַד" אֵין לוֹ הַפְּסֵק, אִם

1 "יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמְעֻשִׁים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 2 מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא". וְהִנֵּה עוֹלָם הַבָּא הוּא
 3 שֵׁם קְלָלִי לְכָל הַמְּדַרְגּוֹת הַבָּאוֹת לְאַחַר כְּלוֹת יָמֵי הָאָדָם
 4 בְּעוֹלָם הַזֶּה, דְּהָאָדָם חַיֵּי בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵם מְגַבְלִים,
 5 וּכְמוֹ שֶׁתּוֹב "יָמֵי שְׁנוֹתָיו בָּהֶם שְׂבָעִים שָׁנָה, וְאִם
 6 בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וּכְדֻכְתִּיב "הֲלֹא צָבָא לְאַנּוּשׁ עֲלֵי
 7 אֲרִיץ (כִּי יֵשׁ צָבָא וְזָמַן לְאַנּוּשׁ כְּמָה יִחְיֶה, רַש"י) וְכִימֵי
 8 שְׂכִיר יָמָיו" (וְכִימֵי שְׂכִיר שֶׁנֶּשְׁכַּר לְשָׁנָה וְיִדְעַ שְׂיִכְלוּ יָמֵי
 9 שְׂכִירָתוֹ, כֵּן זֶה יִדְעַ שְׂיִכְלוּ שְׁנַיִם הַקְּצוּבוֹת לוֹ, רַש"י), וְהִנֵּנוּ
 10 דְּבִכְלוֹת יָמֵי הָאָדָם הַקְּצוּבִים לוֹ לְחִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה,

26 הרי אברי הגוף מקבלים מן הנפש, הנה כמו כן הנפש
27 הוא מקבל מהגוף, וישנם האותיות של הגוף שנקלטים
28 בהנפש וישנם כאלו שהם חס ושלום נקבעים בו, ועל
29 זה הוא ענין פה הקלע, שמקלעים את הנפש בכדי
30 להוציא ממנו האותיות האלו, וכמו על-דרך-משל בגד
31 שמתקבץ בו רבוי אבק ועפר ונתלכלך, הנה קדם
32 שמקבצים אותו מנערים אותו היטב להוציא האבק
33 שנתקבץ בו, ואחר כך מקבצים אותו, וכן הוא בהנשמה
34 דקדם הכבוס בגיהנום, הנה תחלה הוא פה הקלע
35 להוציא האותיות שנקלטו בהנפש או חס ושלום נקבעו
36 בו, ואחר-כך מקבצים אותו בגיהנום כפי הדין ומשפט
37 שמגיע לו אם באש או במים ושלג, וכעבור זמן משפטו
38 ונטהר הנה אז עוד צריך טבילה בנהר דינור, ואחר כך
39 הוא עולה בגן עדן הפתוח, הרי שהעליה בגן עדן
40 הפתוח הוא בסדר והדרגה, והטבילה בנהר דינור הוא
41 לשכת על החיזוי דעולם הזה בכלל, הנה כמו כן בכדי
42 לעלות מגן עדן הפתוח לגן עדן העליון הוא על ידי
43 העמוד, והוא על-דרך ר' זירא דצם מאה פעניתיאי
44 לשכת תלמוד בבלי, דכאשר עלה לארץ ישראל ואין
45 תורה כתורת ארץ ישראל (ועין ב[מאמר] דביר המתחיל
46 "שפתי חכמים", דארץ ישראל הוא הרצון פנימי כו'), ולכן
47 צם מאה פעניתיאי לשכת תלמוד בבלי שלא יבלבל
48 אותו, אשר כמו כן הוא גם העליה מגן עדן הפתוח לגן
49 עדן העליון הוא על ידי העמוד דקא, דזה הוראה על
50 הפלאת מעלת רוממות התענוג שבגן עדן העליון.

שבת פרשת מקץ. שבת חנוכה [תרפ"ו]

1 כן הרי יש רבוי מדרגות בגן עדן, מפל-מקום הם
2 נכללים בהשתי מדרגות דגן עדן, גן עדן הפתוח וגן
3 עדן העליון, דכללות ענין הגן עדן הוא תענוג נפלא עד
4 למאד, וכמאמר "מוטב דלייגיה וליתי לעלמא
5 דאתי"^א, דיסורי גיהנום הם יסורים קשים ומרים מאד,
6 דהנה יסורי איוב שבעים שנה הרי אינם בערוך
7 להיסורים דגיהנום שעה אחת, ומפל-מקום מוטב
8 דלייגיה בגיהנום חס ושלום וליתי לעלמא דאתי, דזהו
9 הוראה על עצם מעלת הענג הנפלא שבגן עדן, דזהו
10 בגן עדן הפתוח, ומפל-שכן גן עדן העליון שהוא עוד
11 נעלה הרבה יותר באין ערוך, שהם מדרגות חלוקות,
12 ויש נשמות שפל עליהם הוא רק בגן עדן הפתוח ואינם
13 זוכים לעלות לגן עדן העליון, לפי שהיא במדרגה גבוהה
14 ונעלית הרבה יותר מגן עדן הפתוח, ולכן הרי יש עמוד
15 בין גן עדן הפתוח לגן עדן העליון, דהעליה של
16 הנשמה מגן עדן הפתוח לגן עדן העליון הוא דוקא על
17 ידי העמוד, וכמו שהיא בכללות העליה לגן עדן הינו
18 גן עדן הפתוח הוא בסדר והדרגה דקא, דתחלה הנה
19 בצאת הנפש מן הגוף הרי יש משפט דכף הקלע,
20 דענינה הוא להוציא את האותיות שנקלטו או חס-
21 ושלום נקבעו בהנשמה על ידי התחברותה עם הגוף,
22 דכשם דכשהנשמה מלבשת בגוף הרי אברי הגוף חיים
23 מהנפש, דהמח הוא משכיל והעין רואה והאזן שומע,
24 וכן בכל אברי הגוף דכל חיותם הוא מאור וחיות הנפש,
25 והראיה דבצאת הנפש מן הגוף מתבטל הכל, אם כן

א. שידונו אותו (שיענישוהו) ויבוא לעולם הבא. ב. המראה. ג. תעניות.

לקוטי דיבורים

פרק ד.

הרבי מכריז על שביתת רעב אם לא יחזירו לו את התפילין

10 הם קבלו את הרבי בסבר פנים יפות, ומתוך יחס
11 כבוד עמוק הצטופפו יותר ויותר ופינו מקום רחב
12 יותר לרבי.
13 השומר שמאחורי הדלת, נגש אל התא, פתח את
14 האשנב, ואמר: מאה ושלשים איש נורו היום למות
15 במרתף...
16 אם היה זה נכון או לא, על האסירים זה הטיל
17 פחד מות. ואכן זו היתה דרכם ושיטתם, להטיל
18 פחד-מות על האסירים בכל מיני דרכים, גם על אלה

1 בשעה שש בבוקר של יום הרביעי, ט"ו בסיון,
2 הוכנס הרבי לחדר כלאו, חדר מספר 160, שבמחלקה
3 הששית שבבית הסוהר "שפאלרק".
4 אחרי ליל גלות פרוע, גדוש חוויות-סבל, יסורים
5 ואיומים - לא נשבר הרבי ברוחו.
6 בתקיפות העמיד הרבי את דרישתו האחת:
7 - תפילין, הבו לי את התפילין שלי.
8 בחדר מאסרו, שהיה בעצם חדר מאסר של יחיד,
9 נמצאו עוד שלשה אסירים, שני יהודים ורוסי אחד.

- 1 שלא היו מיועדים להריגה.
- 2 אנושיותם ו"טוב לבם" של השומרים התגלו שוב
- 3 מיד במאורע הבא:
- 4 אחד האסירים ביקש מהשומר קצת מים חמים,
- 5 ענה לו השומר: למה לך לפטם את גופך, בין כה
- 6 תוצא להורג בקרוב.
- 7 היה זה מספיק לשבור אף את רוחו של גבור-
- 8 רוח.
- 9 ברם, לרבי כאילו לא נגע כל הענין כלל, הוא
- 10 ביקש לראות את נציג הנהלת הכלא, וכעבור זמן רב
- 11 הופיע אחד הפקידים הבכירים.
- 12 מה רצונך - שאל הפקיד.
- 13 - רוצה אני את התפילין שלי - ענה הרבי -
- 14 ומבקש גם שיבוא רופא לבקרני, הנני חולה ופצוע
- 15 וזקוק לטיפולו של רופא.
- 16 הפקיד ענה לו שרופא יוכל לבוא אליו רק ביום
- 17 השני הבא, עליו לחכות, איפוא, מעונה פצוע חוזב דם
- 18 עוד ששה ימים, עד שהרופא יוכל לבוא אליו...
- 19 - ומה ביחס לתפילין? - שאל הרבי.
- 20 עליך להסיח דעתך משטויות כאלו, כאן לא תקבל
- 21 זאת - היתה התשובה.
- 22 - אם כך - אמר הרבי - אני מכריז על שביתת
- 23 רעב, אוכל לא יבוא אל פי ולא מים עד שתתנו לי את
- 24 התפילין.
- 25 יכולים אתם לרעוב כמה שאתם רוצים כל זמן
- 26 שכוחותיך יעמדו לך - אמר הצ'קיסט.
- 27 בתא היה ברז מים, ויכולים הרי הצ'קיסטים
- 28 לומר שהרבי לא ביצע את שביתת הרעב שלו
- 29 בשתותו מים מהברז, והרבי פנה אל הצ'קיסט ואמר:
- 30 אינכם יכולים לנתק את המים מהברז, שהרי ישנם
- 31 כאן עוד אנשים שצריכים לשתות, אך רוצה אני
- 32 שתדעו, ששלושת האסירים שבתא יהיו עדים
- 33 לשביתת הרעב המלאה שלי, עד שתתנו לי את
- 34 התפילין.
- 35 בכך יצא הצ'קיסט הממונה מהתא. והרבי עמד
- 36 להתפלל בקול רם מלווה ניגון חב"די עתיק.
- 37 בלי טלית, בלי תפילין, במרתפי החושך של
- 38 "שפאלרקי" - ובניגון חב"די עתיק על השפתים.
- 39 בלי נוע ומתוך דממה חרישית האזינו שאר
- 40 האסירים, שני היהודים והרוסי, לתפילתו ולניגונו של
- 41 הרבי.
- 42 השומר שמאחורי הדלת חירף וגידף, והרבי לא
- 43 התחשב בזה כלל, כותלי הכלא ומראותיו נגוזו ונעלמו
- 44 בעיני רוחו - הוא המשיך בתפילתו ובניגונו העתיק
- 45 שמליוני חסידים שרים אותו זה מאות בשנים.
- 46 אחרי התפילה התישב הרבי ואמר תורה בפני שני
- 47 האסירים היהודיים, שעניניהם החשוכות שנשאו את
- 48 פחד המות - הוארו באור של תורה.
- 49 וגם האסיר הגוי, האזין. הוא היה אדם פשוט,
- 50 פרימיטיבי ותמים. וכשהרבי סיים את תורתו, הכריז
- 51 לפתע: ישבתי בצינוק! - והמשיך: היה זה ביום
- 52 הראשון למאסרי, לא ידעתי את חוקי בית הסוהר,
- 53 וכשפקדו עלי לישון, והייתי אז יחידי בחדר זה ולא
- 54 רציתי עדיין לישון, ישבתי במקומי ועשנתי סיגריה.
- 55 השומר הציץ באשנב ויצו עלי ברוגזה כי אשכב לנוח.
- 56 עניתי לו במלה משולשת (הנהוג בין הרוסים) ועוד לא
- 57 הספקתי לגמור עישון הסיגריה, נפתחה הדלת
- 58 והשומר ציווה עלי ללכת אחריו. ואקום ואלך אחריו.
- 59 הולכים אנו סולם אחר סולם עד שירדנו לפרוזדור
- 60 מרתף הבית, ויפתח השומר את אחת הדלתות ויצו
- 61 עלי להיכנס לשם, נכנסתי וחשבתי כי הולך הוא
- 62 אחרי, אך כרגע שמעתי שהדלת נסגרה. פסעתי
- 63 פסיעה אחת והנני שקוע ברפש. האויר מחניק, ואצית
- 64 גפרור ואראה כי חדר גדול הוא כחמש אמות על
- 65 חמש אמות, הכתלים רטובים ועליהם מרחשים
- 66 תולעים גדולים, לבנים ושחורים, ארוכים. כל הלילה
- 67 עמדתי בביצה עד קרסולי ומזמן לזמן נענעתי בידי
- 68 לגרש את העכברים הגדולים שקפצו עלי וקולם היה
- 69 מבהיל ומפחיד.
- 70 נדמה היה לי שזה בודאי יום שלם שהנני יושב
- 71 במרתף. ואכילה? - שם אין תאוה לאכילה, שם אין
- 72 רצון לעשן, שם אינך מתאוה לשום דבר. אחר כך
- 73 שומע אני שפותחים את הדלת. חושב אני - עכשיו
- 74 יובילוני להורג. אני שומע שריקה. "בא הנה!" אני
- 75 עונה: "אינני רואה כלום, לאן ללכת". אז האיר
- 76 הפקיד והראה והנה מטת ברזל, כמו כאן, אבל מרא
- 77 דעלמא, מה נורא! "צא מכאן" רעם הפקיד. מיד
- 78 יצאתי. "עלה על המדרגות", ציווה הפקיד. תודה
- 79 לא-ל, חושב אני, לא למות ביריה.
- 80 עכשיו - אומר הפקיד - תדע כיצד לדבר עם
- 81 פקיד. לגדף את הפקיד אסור. אתה האסיר ואני
- 82 פקידך. כעת אובילך לישון, התישן? - שואל הפקיד,
- 83 "אישן, רום מעלתך, אישן". פתאום הכני מכת לחי,
- 84 אחת ושתיים, התבלבלתי, איני יודע למה ועל מה
- 85 הכני. "איזה רום מעלתך אני לך?" - נוהם הפקיד -
- 86 "מנוול שכמותך, עבד ללבנים, מרגל, אושיבך לשלשה
- 87 ימים במרתף, ולא רק לשלש שעות כמו עכשיו".
- 88 התחלתי לבכות ולהתחנן. "אבי אתה, יקירי, אדוני
- 89 הפקיד, אני אציית". ושוב הכני על פני, שלש פעמים
- 90 רצופות. כואב מאד, השניים רועדות, דם שותת
- 91 מהאף, בכל זאת אני מתאפק, משתדל לעמוד בדרך

11 טראח, שוב הכני באגרופו פעמים אחדות, "איזה
12 חבר אני לך?", לא כך קוראים לפקיד. עליך לדעת כי
13 אסיר אתה ואני הפקיד שלך, צריך לומר: "חבר
14 פקיד". שבור צועד אני הלאה, חפצתי לישון, חפצתי
15 לעשן, השניים כואבות, המתנים כואבות, צועד אני
16 וחוזר במחשבתי "חבר פקיד", ירא אני פן אשכח ואוי
17 לי אם אשכח, אך, מה נעים היה עכשיו לשכב על
18 מטתי בחדרי.
19 - ובמשך שעות שהייתו של הרבי ב"שפאלרקוי",
20 כבר איימו עליו עשרות פעמים שיכניסוהו לצינוק.

יסוריו של הרבי מליובאוויטש ברוסיה הסובייטית

1 כבוד כיאות כלפי פקיד. זוכר אני עדיין את המשמעת
2 הישנה בצבא, הייתי אדם, ארבע שנים עבדתי את
3 מלכי, במלחמה היפנית הייתי, ראיתי גנרלים, מכיר
4 אני שסדר הוא סדר, ומשמעת אינה דבר של היתול,
5 נשאר אתה חיל נאמן עד נשימתך האחרונה, לא כמו
6 הבחורים שבימינו, אשר רק מזמרים, מנענעים
7 בלשונם, ימינה, שמאלה, רק מבוכה.
8 "איזה אדון אני לך?", אומר הפקיד, "חבר" צריך
9 לקראני. עכשיו אין אדונים, עכשיו כולם חברים! "נו,
10 טוב, חבר", אומר אני, "לא אוסיף עוד". טראח,

אגרות קודש

[אמצע אלול תרפ"ג]

11 ע"ד המשפט, יתן השי"ת שיהי הכל כשורה, ויתן
12 להם השי"ת פרנסה בריות, וישתדלו בהנוגע להחזקת בני
13 תורה.
14 ע"ד גיסו ש"י ישלח לו השי"ת רפוי"ש בקרוב בתוך
15 כאחב"י הצריכים רפואה, והשי"ת ישלח רפוי"ש לגיטתו
16 ת"י ותה"י בריאה ושלמה.
17 נכון הדבר במאד אשר יבוא בכתובים עם ידידינו
18 אנ"ש ש"י והתמימים ש"י הסמוכים אליו והרחוקים ממנו
19 לעוררם על לימוד דא"ח וקביעות עתים לתורה.
20 וה"י ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש ומברכו בכוח"ט.

אג"ק מוהרי"צ כ"ך י"ד

1 ...טוב, אשר הורה אתכם עבד ד', הוד כ"ק אממו"ר
2 הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, החי עמנו גם היום, אם
3 רק פקודיו נקיים באמת ובתמים.
4 ע"ד שאלת האיש (אינו כותב שמו) אשר זה שמונה
5 שנים כו', נכון הדבר אשר תשאל בעצת רופא, ואם יאמר
6 לעשות מה, יעשו. והשי"ת ישמח לבבם בקרוב בזרעא
7 חייא וקיימא. יקחו על עצמם בל"נ ליתן מטבע אחת
8 (איזה שתה"י) לצדקה של לומדי תורה, ביום ב' ה' קודם
9 התפלה, עש"ק קודם הדלקת נרות ומוש"ק אחר הבדלה,
10 והשי"ת ימלא משאלות לבבם לטובה ולברכה.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' ב

18 או"מ שמצרית ואדומית לא נאסרו, ועוד, מְקַרָא מְפִיעֵנִי לְדִין זֶה.
19 שנאמר במצרי ואדומי (דברים כג ט) 'בְּנֵי אִשְׂרָא יוֹלְדוּ לָהֶם דּוֹר
20 שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֶהֱל ה', ויש לדייק שדווקא בְּנֵי נאסרו וְלֹא
21 בְּנֹת.
22 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּנֵי שֶׁל מִצְרֵי
23 ואדומי נאסרו וְלֹא בְּנֹת, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַרִי הוּא
24 אוֹמֵר 'בְּנֵי אִשְׂרָא יוֹלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֶהֱל ה', תְּהֵי תוֹב
25 תִּלְאָן בְּלִידָה - הפסוק תלה את האיסור בכל הנולדים למצרי
26 ואדומי, ואף נקבות בכלל. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִי לָאוּ דְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה
27 תְּהֵי תוֹב תִּלְאָן בְּלִידָה, כלומר אם רבי יהודה לא היה מוצא פסוק
28 לאסור מצרית ואדומית, והיה מודה לרבי שמעון שהן מותרות, לא
29 מְצַא יָדָיו וְרִגְלָיו בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ - לא היה יכול לעמוד בדבריו
30 ולתרוץ מה שהיה קשה עליו. בִּיּוֹן דְאָמַר מַר (רבי יהודה) בְּקִירוֹשִׁין
31 (עג) שְׁתַּחֲלֵ גְרִים אִיקְרִי קְהָל, ואסור להם להתחתן עם פסולי קהל,
32 אם נקבות מצרים ואדום מותרות מיד, הרי הן בכלל קהל, ונמצא
33 שמצרית ראשונה ושניה אסורות למצרי ראשון ושני,

1 האסורה עליו באיסור עשה, וכשיטת רבי אליעזר בן יעקב הסובר
2 שבן הנולד מהם הוא חלל. וכך פורכים חכמים את הקל וחומר של
3 רבי שמעון, עריות יוכיחו שאיסורם רק לשלושה דורות כגון בת
4 בתו, ואין חילוק בין זכרים ונקבות, והיינו שבת הבת אסורה כמו
5 בת הבן. ואם תשיב, מה לעריות שיש כרת בביאתן. יש לומר, חלל
6 מחייבי עשה יוכיח שאין בו כרת, והבת נעשית חללה. ואם תשיב,
7 מה לחלל שייצירתו בעבירה. יש לומר, עריות יוכיחו שאין יצירתן
8 בעבירה, ובת בתו אסורה כמו בת בנו.
9 הגמרא מבארת את תשובת רבי שמעון לפירכת חכמים, 'לא כי
10 הלכה אני אומר'. מבררת הגמרא: וּמָאִי - מה כוונת רבי שמעון
11 באומר 'לא כי', ששמעו שאין פירכת חכמים פירכא. הָכִי קְאָמַר
12 לָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, לִידֵי - לשיטתי, אין כאן פירכא, משום
13 שְׁלֹא סְבִירָא לִי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב, ואני סובר שאין חלל מחייבי
14 עשה, אך גם לִידֵיכוּ - לשיטתכם דְּסְבִירָא לָבוּ בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן
15 יַעֲקֹב שִׁישׁ חָלַל מַחֲיִיבֵי עֲשֵׂה וְהַקֵּל וְהוֹמַר נַפְרֵךְ, מכל מקום הִלְכָה
16 אֲנִי אוֹמֵר - כך קיבלתי מרבותי שמצרית ואדומית לא נאסרו.
17 הגמרא מביאה ברייתא: תַּנּוּ, אֲמַר לָהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן, הִלְכָה אֲנִי

פרשת מקץ

מא * ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על־היאר: * והנה מן־היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו: * והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן־היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על־שפת היאר: * ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה: (כ) * ויישן ויחלם שנית והנה * שבע שבילים עלות בקנה אחד בריאות וטבות: * והנה שבע שבילים דקות ושרופת קדים צמחות אחריהן: * ותבלענה השבילים הדקות את שבע השבילים הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום: (ישראל) ח * ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את־פֿל־חרטמי מצרים ואת־פֿל־חכמיה ויספר פרעה להם את־חלמו ואין־פותר אותם לפרעה: * וידבר שר המשקים את־פרעה לאמר את־חטאי אני מזכיר היום: * פרעה קצף על־עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים: * ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו: * ושם אתנו נער עבדי עבד לשר הטבחים ונספר־לו ויפתר־לנו את־חלמתינו איש פחלמו פתר: * ויהי כאשר פתר־לנו פן היה אתי השיב על־פני ואתו תלה: * וישלח פרעה ויקרא את־יוסף וירצהו מן־הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל־פרעה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות א עמ' 85)

ופרעה חלם (מא, א) חלומותיו של יוסף בפרשת וישב, וכן חלומותיו של פרעה, היו סבות לגלות מצרים, שרש כל הגליות. ומבאר בחסידות, שיש קשר בין שני הדברים, כי בזמן הגלות האדם הוא בגדר 'חולם', כפתיב "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". שכן, חלום נובע מפתח הדמיון, המאחד שני דברים מנגדים; ואף בזמן הגלות כך: בשעת

התפלה מרגיש אדם דבקות בה', ולאחר סיום התפלה הוא שוכח הכל ושוקע בעניני העולם.

שני * ויאמר פרעה אל־יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי על־יד לאמר תשמע חלום לפתר אתו: * ויען יוסף את־פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את־שלוש פרעה: * וידבר פרעה אל־יוסף בחלמי הנני עמד על־שפת היאר: * והנה מן־היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו: * והנה שבע־פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ודקות בשר לא־ראיתי כהנה בכל־ארץ מצרים לרע: * ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאות: * ותבאנה אל־קרפנה ולא נודע כי־באו אל־קרפנה ומראהו רע כאשר בתחלה ואיקץ: * וארא בחלמי והנה * שבע שבילים עלת בקנה אחד מלאת וטבות: * והנה שבע שבילים צנמות דקות שדפות קדים צמחות אחריהם: * ותבלען השבילים הדקות את שבע השבילים הטבות ואמר אל־החרטמים ואין מניד לי: * ויאמר יוסף אל־פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הנני הגיד לפרעה: * שבע פרות הטבות שבע שנים הנה ושבע השבילים הטבות שבע שנים הנה חלום אחד הוא: * ושבע הפרות הרקות והרעות העלת אחריהן שבע שנים הנה ושבע השבילים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב: * הוא הדבר אשר דברתי אל־פרעה אשר האלהים עשה הראה את־פרעה: * הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל־ארץ מצרים: * וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשפח כל־השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את־הארץ: * ולא־

פָּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פָּרַעַה וּבִלְעָדָיִךְ לְאִירִים
 אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיִּקְרָא פָּרַעַה שְׁם־יוֹסֵף צַפְנַת פַּעַנְחַ וַיִּתֵּן־לוֹ
 אֶת־אֶסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֶּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{טו} וַיֹּסֶף בְּנֵי־שְׁלֹשִׁים
 שָׁנָה בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פָּרַעַה מִלֶּדְ־מִצְרַיִם וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פָּרַעַה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
^{טז} וַתַּעַשׂ הָאֶרֶץ בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע לְקַמְצִים:
^{טז} וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֶכָּל ׀ שֶׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אֶכָּל בְּעָרִים אֶכָּל שָׂדֵה
 הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ: ^{טז} וַיֵּצְבֹר
 יוֹסֵף כָּר כַּחֹל הַיָּם הֵרֵבָה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל
 לְסַפֵּר כִּי־אֵין מִסְפָּר: וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים
 בְּטָרַם תְּבוֹא שְׁנַת הָרַעֲב אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ אֶסְנַת
 בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֶּהֵן אֹן: ^{טז} וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם
 הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלֵי
 וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיו: ^{טז} וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא

אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 433)

כי נשני אלקים . . כי הפרני אלקים (מא, נא"ב)

מְנַשֶּׁה – יוסף חשש שבסביבה המצרית הטמאה ישפח
 את בית אביו ויאבד את צדקתו, וקריאת שם זה הופירה לו
 תמיד סכנה זו וכך הצליח להתגבר ולא לשכח. אפרים –
 מורה על שלב שני ונעלה יותר. לא זו בלבד שמצרים לא
 השפיעה עליו לרעה, אלא היא עצמה הביאה ל'פיריון'
 והתעלות רוחנית, בכחינת 'יתרון האור מתוך החשך'.

רביעי ^{טז} ותכלינה שבע שני השבע אשר היה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{טז} וַתַּחֲלִינָה שֶׁבַע שָׁנֵי הָרַעֲב
 לָבוֹא כִּי־אֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רַעֲב בְּכָל־
 הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לַחֶם:
^{טז} וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּצַעַק הָעָם אֶל־
 פָּרַעַה לְלַחֵם וַיֹּאמֶר פָּרַעַה לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ
 אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: ^{טז} וַהֲרַעֲב
 הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־

יוֹדַע הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרַעֲב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן
 כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד: ^{טז} וְעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוּם
 אֶל־פָּרַעַה פַּעַמַיִם כִּי־נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם
 הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ: ^{טז} וְעַתָּה
 יֵרָא פָּרַעַה אִישׁ נָכוֹן וְחָכֵם וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^{טז} וַיַּעַשׂה פָּרַעַה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־
 הָאֶרֶץ וְחָמַשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שָׁנֵי
 הַשְּׁבַע: ^{טז} וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֶכָּל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת
 הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיַּצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פָּרַעַה אֶכָּל
 בְּעָרִים וְשִׁמְרוּ: ^{טז} וְהָיָה הָאֶכָּל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ
 לְשֶׁבַע שָׁנֵי הָרַעֲב אֲשֶׁר תֵּהִיִּן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וְלֹא־תִפְרַת הָאֶרֶץ בְּרַעֲב: ^{טז} וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי
 פָּרַעַה וּבְעֵינֵי כָּל־עַבְדָּיו: ^{טז} וַיֹּאמֶר פָּרַעַה
 אֶל־עַבְדָּיו הִנְמַצָּא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים

בו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 29)

אלקים יענה את שלום פרעה (מא, טז) מצרים, מלשון מצר
 וגבול, אינה נותנת מקום לגלוי אלקות שלמעלה מהטבע.
 לכן הזכיר יוסף בדבריו לפרעה מלך מצרים שם אלקים,
 בגימטריא 'הטבע': "אלקים יענה . . אשר האלקים עושה".
 וכאשר משה רבנו אמר לפרעה "כה אמר ה' . . שלח את
 עמי" – השיב לו פרעה "מי ה' . . לא ידעתי את ה'".
 פרעה אינו מכיר בשם ה', שלמעלה מהטבע, ואף אינו
 רוצה להודות בקיומו.

שלישי ^{טז} ויאמר פרעה אל־יוסף אחרי הודיע
 אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת־כָּל־אוֹת אוֹיְנָכוֹן וְחָכֵם
 כְּמוֹד: ^{טז} אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק
 כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֲנִי־לִמְךָ: ^{טז} וַיֹּאמֶר
 פָּרַעַה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְתִּי אוֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^{טז} וַיֹּסֶר פָּרַעַה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ
 וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ
 וַיִּשֶׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צוּאָרוֹ: ^{טז} וַיִּרְכַּב אֹתוֹ
 בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵי אֲבִירָךְ
 וַנְתֹן אוֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{טז} וַיֹּאמֶר

אתם אל־משמר שלֹשֶׁת יָמִים: ^ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יוֹסֵף בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲוִיו אֶת־הָאֱלֹהִים
אֲנִי יֵרָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 88)

ויכר יוסף את אָחיו, והם לא הפירוהו (מב, ח) מבאר
בחסידות, ש'יוסף עמד בדרך נצילית כזו, שגם בהיותו שליט
על מצרים שמר על דבקות בהקב"ה, הוא נשאר יוסף
הצדיק. השבטים, לעמדת זאת, נאלצו להתרחק מהמולת
עולם הזה כדי לדבק בהקב"ה, ולכן בחרו להיות רועי צאן.
והם לא הפירוהו - לא היתה להם הפרה והקנה בדרך
יוסף, שכן לפי דרשתם אי אפשר להיות דבוק בה' אלא מתוך
התבודדות.

חמישי ^ט אַם־כִּנְיָם אַתֶּם אַחֲיֵיכֶם אַחַד יֹאסֵר בְּבֵית
מִשְׁמַרְכֶּם וְאַתֶּם לָכוּ הֵבִיאוּ שֹׁבֵר רַעְבּוֹן
בְּתֵיכֶם: ^ז וְאֶת־אֲחֵיכֶם הִקְטַן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ
דְּבַרְכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: ^ח וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אָחִיו אֲבָל־אֲשֵׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר
רָאינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בַּהֲתַחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ
עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: ^ט וַיַּעַן רְאוּבֵן
אֶתֶם לֹא־אָמַר הַלּוֹא אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם | לֹא־אָמַר
אֶל־תַּחֲטְאוּ בִילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הַנְּהַ
נְדָרְשׁ: ^י וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְּלִיץ
בֵּינְתֶּם: ^{יא} וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבְךְּ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים
וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֵתֶם אֶת־שְׁמַעוֹן וַיֹּאסֵר
אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: ^{יב} וַיַּצֵּן יוֹסֵף וַיִּמְלֵאוּ אֶת־כַּלֵּיהֶם
כֶּרֶם וְלֶחֶשֶׁבֶת כֶּסֶף אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתַת לָהֶם
צֶדֶה לְדָרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: ^{יג} וַיֵּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם
עַל־חֲמֹרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: ^{יד} וַיִּפְתַּח הָאֱחָד אֶת־
שִׁקּוֹ לָתַת מִסֻּפּוֹא לְחִמְרוֹ בְּמִלּוֹן וַיֵּרָא אֶת־כַּסְפּוֹ
וַהֲנִיחָהוּא בְּכַף אֲמַתְחָתוֹ: ^{טו} וַיֹּאמֶר אֶל־אָחִיו
הַיֹּשֵׁב כַּסְפִּי וְגַם הַנְּהַ בְּאֲמַתְחָתִי וַיֵּצֵא לָכֶם
וַיַּחְרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֹא־אָמַר מַה־זֹּאת עָשָׂה
אֱלֹהִים לָנוּ: ^{טז} וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבֵיהֶם אֶרְצָה
כַּנְּעַן וַיִּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקְּרָת אֲתֶם לֹא־אָמַר:

אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרַעֲב בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: ^א וְכָל־הָאֶרֶץ פָּאוּ מִצְרִימָה לְשֹׁבֵר
אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרַעֲב בְּכָל־הָאֶרֶץ:
מב ^ב וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשְׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: ^ג וַיֹּאמֶר הַנְּהַ
שָׁמַעְתִּי כִּי יֵשְׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוֹ־שָׁמַח
וְשִׁבְרוּ־לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת: ^ד וַיִּרְדּוּ
אֶחָד־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשֹׁבֵר כֶּרֶם מִמִּצְרַיִם: ^ה וְאֶת־
בְּנֵימִן אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחִיו כִּי
אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אִסּוֹן: ^ו וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַכָּפִים כִּי־הָיָה הָרַעֲב בְּאֶרֶץ
כַּנְּעַן: ^ז וַיּוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאֶרֶץ הוּא
הַמְּשַׁבֵּר לְכָל־עַם הָאֶרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף
וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפַּיִם אֶרְצָה: ^ח וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־
אָחִיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתֶם קִשּׁוֹת
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֵאֵין בְּאֵתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כַּנְּעַן
לְשֹׁבֵר־אֲבָל: ^ט וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת־אָחִיו וְהֵם לֹא
הִכְרָהוּ: ^י וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֵת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם
לָהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת
אֶת־עֲרֹת הָאֶרֶץ בְּאֵתֶם: ^{יא} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא
אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ פָּאוּ לְשֹׁבֵר־אֲבָל: ^{יב} כָּלָנוּ בְנֵי
אִישׁ־אֶחָד נַחְנוּ כַּנְּעַן אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ
מְרַגְלִים: ^{יג} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא כִּי־עֲרֹת הָאֶרֶץ
בְּאֵתֶם לְרֹאוֹת: ^{יד} וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ
אֲחִים | אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כַּנְּעַן
וְהַנְּהַ הִקְטַן אֶת־אֲבֵינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ:
טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם
לֹא־אָמַר מְרַגְלִים אַתֶּם: ^{טז} בְּזֹאת תִּפְתְּנוּ חֵי פְרַעְהַ
אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־כָּבֹאוּ אֲחֵיכֶם הִקְטַן
הַנְּהַ: ^{יז} שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחֵיכֶם
וְאֵתֶם הֹאסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבַרְכֶם הָאֲמַת אֲתֶכֶם
וְאִם־לֹא חֵי פְרַעְהַ כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: ^{יח} וַיֹּאסֵף

אֶת־אֲחֵיכֶם: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל אָבִיו
 שְׁלַח הַנֶּעַר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּה וְנַחֲיָה וְלֹא
 נָמוּת גַּם־אֲנַחְנוּ גַם־אַתָּה גַּם־טַפְנוּ: ו אָנֹכִי
 אֶעֱרָכְנוּ מִיָּדִי תִבְקֹשְׁנוּ אִם־לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיךָ
 וְהִצַּגְתּוּ לִפְנֵיךָ וְחָטְאֲתִי לָךְ פֶּלֶא־הַיָּמִים: ו כִּי
 לֹא־אֵתְּמַחֲמֶנּוּ כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַעֲמִים:
 ז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן | אִפּוֹאֵ
 זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בְּכַלְיֶכֶם וְהוֹרִידוּ
 לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבֹשׁ נִכְאת וְלֹט
 בְּטָנִים וְשִׁקְדִים: ח וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיַדְכֶם
 וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם תִּשְׂבוּ
 בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא: ט וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ
 וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: י וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם
 רְחֻמִּים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם
 אַחֵר וְאֶת־בְּנֵימִן וְאֲנִי פֶּאֶשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:
 יא וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה
 כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדוּ מִצְרַיִם
 וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 198)

הלא אמרתי אליכם . . . אל תחטאו בילד ולא שמענתם
 (מב, כב) וקשה, היתכן שבה בפועל שאחיו מודים שחטאו
 ומצדיקים עליהם את הדין, מצא ראובן לנכון להגדיל את
 צערם. ויש לומר, שמסיוס דברי השכטים "על כן באה
 אלינו הצרה הזאת" נראה שהתחרטו מחמת הצרה, לא
 משום שהפירו בחמרת החטא עצמו. לכן אמר להם ראובן,
 שחרטה צריכה לבוא מתוך הכרה בחמרת החטא כשלעצמו
 - כפי שאמר להם בשעתו.

ששי ט וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתֶם אֶת־בְּנֵימִן וַיֹּאמֶר לְאִשֶׁר
 עַל־בֵּיתוֹ הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה וּטְבַח טְבַח
 וְהָכֵן כִּי אֲתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהָרִים: י וַיַּעַשׂ
 הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: יא וַיֵּרָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי
 הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֵּׁב
 בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ בַתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל

י דָּבַר הָאִישׁ אֶדְנִי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוּת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ
 כַּמְרִגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ: יא וַנֹּאמֶר אֵלָיו כְּנִים אֲנַחְנוּ
 לֹא הֵינּוּ מְרִגָּלִים: יב שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵן אֲנַחְנוּ אַחִים
 בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקְטַן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ
 בָּאָרֶץ כְּנָעַן: יג וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֶדְנִי הָאָרֶץ
 בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם אַחֵיכֶם הָאֶחָד הֵנִיחוּ
 אֶתִּי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וּלְכוּ: יד וְהִבִּיאוּ
 אֶת־אֲחֵיכֶם הַקְטַן אֵלָי וְאֲדַע כִּי לֹא מְרִגָּלִים
 אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתָן לָכֶם
 וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ: טו וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקִיָּהֶם
 וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר־כֶּסֶף בְּשַׁקּוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת־צְרוּרֹת
 כֶּסֶף־הֶם הִמָּה וְאֲבִיהֶם וַיֵּרְאוּ: טז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שַׁפְּלִיתֶם יוֹסֵף אֵינָנו וְשָׁמְעוּן
 אֵינָנו וְאֶת־בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הֵיוּ כְלָנָה: יז וַיֹּאמֶר
 רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם־
 לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלַיךָ תָּנֵה אֹתוֹ עַל־יָדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבְנוּ
 אֵלַיךָ: יח וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אֲחִיו מֵת
 וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׂאָר וְקָרָאָהוּ אֶסֶן בְּדָרֶךְ אֲשֶׁר
 תִּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרְדֶתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בְּגוֹן שְׂאוּלָה:
 טט וְהָרַעַב כָּבֵד בָּאָרֶץ: כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּלוּ
 לֵאכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שָׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מֵעַט־אֲכַל:
 יא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֵאמֹר הַעֵד הַעֵד כְּנֵי הָאִישׁ
 לֵאמֹר לֹא־תֵרְאוּ פְנֵי בִלְתֵי אֲחֵיכֶם אֲתָכֶם:
 יב אִם־יִשְׁתָּךְ מִשְׁלַח אֶת־אֲחֵינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה
 וְנִשְׁבַּרְהָ לָךְ אֲכַל: יג וְאִם־אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נִרְדָּה
 כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֵלָינוּ לֹא־תֵרְאוּ פְנֵי בִלְתֵי
 אֲחֵיכֶם אֲתָכֶם: יד וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי
 לְהַגִּיד לְאִישׁ הַעוֹד לָכֶם אַח: יו וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל
 שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וּלְמֹלְדֵתָנוּ לֵאמֹר הַעוֹד
 אֲבִיכֶם חַי הִישׁ לָכֶם אֵח וְנִגְדַלּוּ עַל־פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ

25 וַיִּשְׁמְעוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלָהֶם לְבָדָם וְלַמִּצְרִים
 הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יוּכְלוּן הַמִּצְרִים
 לֵאכֹל אֶת־הָעִבְרִים לֶחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא
 לַמִּצְרִים: 26 וַיִּשְׁכְּבוּ לְפָנָיו הַבְּכָר לְבָכְרָתוֹ
 וְהַצֵּעִיר כַּצֵּעֲרָתוֹ וַיִּתְמְהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־
 רֵעֵהוּ: 27 וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וְתָרַב
 מִשְׁאֵת בְּנִימָן מִמִּשְׁאֵת פֶּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתַּו
 וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: 28 מִדֹּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ
 לְאֹמֶר מִלֵּא אֶת־אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֲכָל כְּאֲשֶׁר
 יוּכְלוּן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַת:
 29 וְאֶת־גְּבִיעֵי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת
 הַקִּטָּן וְאֵת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדִבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר
 דִּבֶּר: 30 הַבְּכָר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הַמָּה
 וְחִמְרֵיהֶם: 31 הֵם יָצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ
 וַיִּוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוּם רִדֵּף אַחֲרַי
 הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁנֵתֶם וְאִמְרַתְי אֱלֹהִים לָמָּה
 שְׁלַמְתֶּם רַעַה תַּחַת טוֹבָה: 32 הֲלֹא זֶה אֲשֶׁר
 יִשְׁתַּה אֲדֹנָי בּוֹ וְהוּא נָחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הֲרַעַתֶּם
 אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: 33 וַיִּשְׁגַּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: 34 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר
 אֲדֹנָי כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת
 כְּדִבְרֵי הַזֶּה: 35 הֲתֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצְאָנוּ בְּפִי
 אֲמֹתַחַתֵּינוּ הַשִּׁיבֵנו אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ פְּנֵעַן וְאִיךָ
 נִגְבַּל מִבֵּית אֲדֹנָיךָ כֶּסֶף אִו וְהֵב: 36 אֲשֶׁר יִמְצָא
 אֹתוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וְמֵת וְגַם־אֲנַחְנוּ נִהְיֶה לְאֲדֹנָי
 לְעַבְדִּים: 37 וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כְּדִבְרֵיכֶם כִּי־הוּא
 אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ
 נָקִים: 38 וַיִּמְהָרוּ וַיִּוֹרְדוּ אִישׁ אֶת־אֲמֹתַחַתוֹ
 אֶרֶצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמֹתַחַתוֹ: 39 וַיַּחֲפֵשׂ בְּגִדוֹל
 הַחֵל וּבְקִטָּן כִּלְיָה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאֲמֹתַחַת
 בְּנִימָן: 40 וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֲמֹרוֹ
 וַיִּשְׁכְּבוּ הָעִירָה: 41 וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאֶחָיו בֵּיתָה
 יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנֵנו שֵׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרֶצָה:

עֲלֵינוּ וְלִהְתַּנְפֵּל עֲלֵינוּ וְלִקְחַת אֹתָנוּ לְעַבְדִּים
 וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ: 25 וַיִּגְשׂוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית
 יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: 26 וַיֹּאמְרוּ בִּי
 אֲדֹנָי יָרֵד יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁפְר־אֲכָל: 27 וַיְהִי
 כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַנִּפְתַּחֵהוּ אֶת־אֲמֹתַחַתֵּינוּ
 וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ כֶּסֶפְנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ
 וַנִּשָּׁב אֹתוֹ בִּידְנוּ: 28 וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדְנוּ בִּידְנוּ
 לְשֹׁפְר־אֲכָל לֹא יָדַעְנוּ מִי־שֵׁם כֶּסֶפְנוּ
 בְּאֲמֹתַחַתֵּינוּ: 29 וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירְאוּ
 אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִמַּמּוֹן
 בְּאֲמֹתַחַתֵּיכֶם כֶּסֶפְכֶם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים
 אֶת־שְׂמֵעוֹן: 30 וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה
 יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מַיִם וַיְרַחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְּפּוֹא
 לְחִמְרֵיהֶם: 31 וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף
 בְּצֹהְרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֵאָכְלוּ לֶחֶם: 32 וַיָּבֹא
 יוֹסֵף הַבַּיִתָּה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בִּידָם
 הַבַּיִתָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אֶרֶצָה: 33 וַיִּשְׁאַל לָהֶם
 לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר
 אִמְרַתֶּם הָעוֹדְנֵנו חַי: 34 וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדֶּיךָ
 לְאֲבֵינוּ עוֹדְנֵנו חַי וַיִּקְרָא כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִי וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
 35 וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־בְּנֵימָן אֶחָיו כִּי־אָמוֹ
 וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקִּטָּן אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם אֵלַי
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדְךָ בְּנִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 181)

וטבח טבח והכן (מג, טז) טבח טבח - פרע לכן בית
 השחיטה. הכן - טל גיד הנשה בפניהם (חולין צא, א) יוסף
 הצדיק מלמד אותנו פרק בהכנסת אורחים. הוא לא היה
 בטוח אם אָחיו יאכלו מסעודתו, מטעמי פשרות, ובכל זאת
 השתדל בכל כחו להקיץ עבורם סעודה פשרה מיוחדת. כך
 יש לטרח ולעשות כל מאמץ כדי לספק לאורח את כל
 צרכיו, אפילו כשיש ספק אם אכן יִהְיֶה ממאמץ זה.

שביעי 5 וַיִּמְהָר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֶחָיו
 וַיִּבְקֵשׁ לְבָכּוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה:
 6 וַיִּרְחֵץ פָּנָיו וַיִּצָּא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם:

משיחה. אמן בתיכון וביזמיון ובתי דכל בית ישראל,
בעלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ל ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור
בן-שדיאור: לא קרבנו קערת-כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה: כ כף אחת עשרה
זהב מלאה קמרת: כ פך אחד בן-פקר איל
אחד פבש-אחד בן-שנתו לעלה: כ שיעיר-
ענים אחד לחטאת: כ ולזבח השלמים בקר
שנים אילים חמשה עתדים חמשה פבשים
בני-שנה חמשה זה קרבן אליצור
בן-שדיאור: פ

טו ויאמר להם יוסף מה-המעשה הזה אשר
עשיתם הלא ידעתם פירנחש איש אשר
פגמני: טו ויאמר יהודה מה-נאמר לאדני מה-
נדבר ומה-נצטרק האלהים מצא את-עון
עבדיך הננו עבדים לאדני גם-אנחנו גם אשר-
נמצא הנביע בידו: ז ויאמר חלילה לי מעשות
זאת האיש אשר נמצא הנביע בידו הוא
יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל-אביכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 359)

חלילה לעבדיך (מד, ז) חלין הוא לנו, לשון גנאי (רש"י)
יהודי קדוש - וחלין (גשמיות) הם שני עולמות, והעסוק
בעניני חל גנאי הוא לו. גם כשהוא מקים את הצווי "ששת
ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", אין הוא משפיל את עצמו
למצב של "חלין", אלא להפך: הוא מעלה את החלין לדרגת
'חלין שנעשו על טהרת הקדש'. וזאת - על ידי "כל מעשיו
יהיו לשם שמים".

סכס קמ"ו פסוקים, יחזיקו"ו. אמיצה. יהיה לי עבד סימן.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא לחזוקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יד רַגְנֵי וְשִׁמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־יְהוָה: טו או וּנְלוּ וְיִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה כִּי־זֶה הַיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁתְּנִירוּ וּקְבֹלוּ דַת הָאֲמִת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ וְלא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיִדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתָּ הַקּוֹנֵמֶת

הַתְּהָה לְהַחֲרִיב אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתָּ זֶה

הַיּוֹם אֵלֵיכֶם, לְבַשׂ אֶתְכֶם כִּי יֵשׁ תְּקוּהָ:

טו וְנַחֵל יְהוָה הַמָּקוֹם יִנְחַל אֶת־

יְהוּדָה לְהוֹיֵת חֶלְקוֹ לְעוֹלָם עַל־

אֲדָמַת הַקִּדְשׁ וְלא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה

וּבַחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם לְהִשְׁכֵּן שָׁם

שְׁכִינְתִי כַּמָּאוּ: זי הֵם כָּל־בְּשָׂר

מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעֲזוּ מִמְּעוֹן

קִדְשׁ: א וַיִּרְאֵנִי כַּמְרָאָה הַנְּבוּאָה

אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא

הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל בַּתְּחִלַּת זְמַן בֵּית שֵׁנִי, עַתָּה

עוֹרָא ג) עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ אֱלֹהֵי

שָׁדָן אוֹתוֹ עַל מְעִשָׂיו וְהַשְׁטָן עֹמֵד

עַל־יְמִינוֹ עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמְנוּ

לְקַטְרֵג עֲלָיו שְׁלֵא מִיַּחַד כְּבָנָיו שֶׁנִּשְׁאָר

נָשִׁים נְכָרִיּוֹת: ב וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ אֱלֹהֵי

אֶל־הַשְׁטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן

וַיִּגְעַר יְהוָה בְּעַל הַרְבֵּמִים בְּךָ

הַבַּחֵר בִּירוּשָׁלַם הֲלוֹא זֶה הֲלֹא

יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא כְּאוֹד עֵין

שְׂאֵתוֹה בּוֹ הָאֵשׁ קָצַת מִצֵּל מִצֵּל מֵאֵשׁ כִּי

הַיּוֹשֵׁף בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם

אֲחָאָב בֶּן קוֹלְחָה וְחַבְרִי וְצַדִּיקוֹהוּ וְכִי־אֵי

הַשֶּׁקֶר, וְהַיּוֹשֵׁעַ נִצֵּל מִן הַשְּׂרָפָה (יִרְמִיָהוּ

כַּמ, וּסְנַהֲרִין דָּף צג.) אֵךְ נִשְׂרַפוּ כְּבָרִי,

וְאֵם כֹּן וְכֹתוּ רַב וְאוֹךְ תְּקַטְרֵג עֲלָיו: ג

וְהַיּוֹשֵׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים

שי למורא

טו) וְנִלְווּ, וְיִתְחַבְּרוּ וְהָיוּ לִי לְעָם, כְּלוּמַר, לְהֵאמֹר בְּה' וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ, אֲבָל שְׁכִינְתִי תִּהְיֶה בְּתוֹכְךָ, וְלא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הַרְבִּיִם. טז) חֶלְקוֹ, לְנַחֲלָתוֹ וְלַחֶלְקוֹ. יז) הֵם כָּל בְּשָׂר מִפְּנֵי ה', שֶׁתִּקּוּ כָּל הָאֲמִוֹת מִפְּחַד ה'. כִּי גַעֲזוּ, לְשׁוֹן הַעֲרָה וְיִקְצָה. כַּמְּעוֹן קִדְשׁוֹ, מִן הַשְּׁמַיִם. לְרַחַת

לְעִשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם. א) וַיִּרְאֵנִי,

כַּמְרָאָה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל

יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְשִׁמְנוּ,

לְקַטְרֵג עֲלָיו. עַל שְׁלֵא מִיַּחַד כְּבָנָיו

שֶׁנִּשְׁאָר נָשִׁים נְכָרִיּוֹת. ב) הַבַּחֵר

בִּירוּשָׁלַם, הַקְּב"ה שֶׁהוּא בּוֹחֵר

בִּירוּשָׁלַם לְכַנּוּתָהּ. הֲלוֹא זֶה אוֹד

מִצֵּל מֵאֵשׁ, כְּלוּמַר, אוֹךְ תְּקַטְרֵג

עֲלָיו, הֲלֹא הוּא כַּמָּאוּ אוֹד (עַן

שְׁמַנְדָּנִים בּוֹ אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצּוֹל מֵאֵשׁ.

כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מִשְׁלֵף בָּאֵשׁ עַל יְדֵי

נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אֲחָאָב בֶּן קוֹלְחָה

וְצַדִּיקוֹהוּ בֶן מְעִשָׂה וְכִי־אֵי הַשֶּׁקֶר,

וְהַיּוֹשֵׁעַ נִצֵּל מִן הַשְּׂרָפָה (כַּמּוּ שְׂאֵמֵרוּ

בַּמִּסְכָּת סְנַהֲרִין דָּף צגא.) וְאֵם כֹּן

וְכֹתוּ רַב, וְאוֹךְ תְּקַטְרֵג עֲלָיו.

ג) הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים,

כְּלוּמַר עֲדוֹן הָיָה עֲלָיו הַעֵן שְׁלֵא מִיַּחַד

הפטרה לשבת הנוכה לקריאה בציבור

ולשמו"ת

בוכריה פרק ב

ב י ד רַגְנֵי וְשִׁמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא

וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ

גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה כִּי־זֶה הַיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ

לִי לְעָם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ וְיִדְעַתְּ כִּי־

יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טו וְנַחֵל

יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדָמַת

הַקִּדְשׁ וּבַחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: זי הֵם

כָּל־בְּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעֲזוּ מִמְּעוֹן

קִדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ אֱלֹהֵי

יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׁמְנוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁטָן

יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן וַיִּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבַּחֵר בִּירוּשָׁלַם הֲלוֹא זֶה הֲלוֹא

זֶה אוֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וְהַיּוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד

מְלוֹכְכֵימִים מְעוֹן, כִּי עוֹד יִשְׁבוּ הַנְּשִׁים הַנְּכָרִיּוֹת מִתַּחַת כְּבָנָיו וְלא נִרְשָׁו אוֹתוֹ, וְהוּא לֹא מִיַּחַד כְּהֵם וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֱלֹהֵי:

שי למורא

בבניו. ד) הסירו הבגדים הצאים מעליו, כלומר, הפרישו את בניו מנשותיהם הנכבדות, ויבסר העון מיהושע. ויאמר אליו, המלאך אמר ליהושע העברתי מעליך עונך, כמות שצוית להפריש בניך מהנכבדות, העברתי מעליך העון שהיה בך. מחלצות, חלופות בגדים נאים, כלומר זכיות. ה) ואמר, זה מאמר זכריה

הנביא, שאמר התפללתי עליו צניף מהור על ראשו, כלומר שיהיה לו כתר כהנה גדולה לו ולרעו אחריו, כיון שפרשו מן הנשים הנכבדות. ומלאך ה' עומד, כך ראה זכריה במראה הנבואה, שעד ששימו הצניף המהור על ראשו של יהושע, היה מלאך ה' עומד. ויעד, התרה בו. ו תרין את ביתי, תשפט ותהיה פקיד על בית מקדשי. חצרי, העזרה וסביבות בית המקדש. ונתתי לך מהלכים, כיון שתחת המזמים אחיה אותך ותהיה מחלה בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים וזמנים לעולם. ח) ורעיך, הם חנניה מישאל ועזריה. כי אנשי מופת המה, שגם הם נצלו מכבשן האש כמור, וראויים הם להעשות נסים על ידם. כי הנני מביא, כלומר, והדבור הוא שהנני מביא את עבדי צמח, את המלאך המשיח. כמו שכתוב "הקומתי לדוד צמח צדיק" (ירמיה כג. ט). כי הנה האבן, יסוד הבית אשר יבדקם בימי בורש ואחר כך נחבטלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, כי נתן הקב"ה עינו למרבית את כבוד הבית בבנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שטנה לבטל את המלאכה ומשתי, והסירותי את עון, את העונות ועגשם. כיום אחד, כיום שיסד החיבל, או תשכנו לבטח. י) אל תחת גפן וגו',

עטרת מרים

ד ויען המלאך שעמד יהושע לפניו ויאמר אל העומדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו מיהושע, רצונו לומר: יבדילו בניו את נשותיהם ויחולו לו ויאמר המלאך אליו ליהושע ראה העברתי מעליך עונך שהיה בך על שלא מחית בהם והלבש אתך מחלצות

לפני המלאך: ד ויען ויאמר אל העומדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ה ואמר ישימו צניף מהור על ראשו וישימו הצניף המהור על ראשו וילבשהו בגדים של כתר גדול ומלאך יהיה עמו בכל משך הזמן שנעשה כל זה: ו או בעת הלבש אותו בגדי כתר גדול ויעד מלאך יהוה ביהושע העד והתרה בו בשם ה' לאמר: ז כה אמר יהוה צבאות אם בדרך תלך שתתנג במדות ה' ואם אתי משמרת משמרת תורת ה' ומצותי תשמרו וגם אתה תרין את ביתי ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה: ח שמענא יהושע א הפתח הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כיהושע מופת המה כיהושע מביא את עבדי צמח: ט כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות ומשתי את עון הארץ והיא כיום אחד: י כיום ההוא נאם יהוה צבאות תקראו איש לרעהו

חלופות בגדים נאים, כשיסור העון יגלה הזכות: ה ואמר אני זכריה אמרתי אל המלאך ישימו צניף מהור על ראשו של יהושע להנכו להזיחו שוב כתר גדול עם מצנפת על ראשו, ונתקבלו דברי וישימו הצניף המהור על ראשו וילבשהו בגדים של כתר גדול ומלאך יהיה עמו בכל משך הזמן שנעשה כל זה: ו או בעת הלבש אותו בגדי כתר גדול ויעד מלאך יהוה ביהושע העד והתרה בו בשם ה' לאמר: ז כה אמר יהוה צבאות אם בדרך תלך שתתנג במדות ה' ואם אתי משמרת משמרת תורת ה' ומצותי תשמרו וגם אתה תרין את ביתי ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה ונתתי לך מהלכים, כיון שתחת המזמים אחיה אותך ותהיה מחלה בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים וזמנים לעולם. ח) ורעיך, הם חנניה מישאל ועזריה. כי אנשי מופת המה, שגם הם נצלו מכבשן האש כמור, וראויים הם להעשות נסים על ידם. כי הנני מביא, כלומר, והדבור הוא שהנני מביא את עבדי צמח, את המלאך המשיח. כמו שכתוב "הקומתי לדוד צמח צדיק" (ירמיה כג. ט). כי הנה האבן, יסוד הבית אשר יבדקם בימי בורש ואחר כך נחבטלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, כי נתן הקב"ה עינו למרבית את כבוד הבית בבנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שטנה לבטל את המלאכה ומשתי, והסירותי את עון, את העונות ועגשם. כיום אחד, כיום שיסד החיבל, או תשכנו לבטח. י) אל תחת גפן וגו',

עיינים לשמירות רבות מאת המקום בורך הוא על הבנין ההוא הנני מפתח פתחה ה' בעצמו יתקוק צרות על האבנים לפותח, כלומר הוא יתן פח ועוד על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי את עון הארץ והיא כיום אחד: י כיום ההוא שיסד החיבל נאם יהוה צבאות תקראו איש לרעהו ואל תחת גפן ואל תחת האנה לשבת בצלה ולאכול מפריה מרוב הפופה

עטרת מרים

שי למורא

שיתקף או: א הנביא לא הכין את הפראה הקודמת, ולא ידע הפגנה על מה שאמר שיתפתח פתחה שבעה עינים, ועל כן נפל בשינה ותרדמה וישב המלאך הדבר כי היעני ויעירני פאיש אשר יעור משנתו ויראהו מראה אחרת שהוא פירוש הפראה הראשונה: ב ויאמר אלי מה אתה

בלומר משבו לבטה, איש תחת גפנו ותאנתו. ב) וגלה על ראשה, מפעל על ראשה היה מען פמראה ספל גדול עגל. ובה היה השמן. ושבכה גרזיתיה עליה, על קני הפנורה היו שבכה גרזיתיה, הם הפלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבכה ושבכה מוצקות, לכל נר גר היו

ראה כתיב פמראה הנבואה ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה כל הפנורה היתה והב וגלה כמין ספל גדול עגול ובה היה השמן על ראשה בראשי קני הפנורה ושבכה גרזיתיה כמין בויכין שנתנו השמן והפתילה לתוכה עליה שבכה ושבכה מוצקות לכל נר גר פאין שבכה צנורות קטנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לצרות אשר על ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני זיתים עמדו עליה אצל הפנורה, אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען הרימותי קול ואמר אלי המלאך הדבר כי לאמר מה אלה אדני על מה פאו אלה לרבות: ה ויען המלאך הדבר כי ויאמר אלי הלוא ידעת מה ידעת מה ידעת: ו ויען ויאמר אלי לאמר זה כמו בפנורה שהכל נעשה מעצמו, והוא רמו לדבריה וזה אל זרבבל על המלך המשיח הפא מנור זרבבל לאמר או תהיה תהנה ה' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אשר ה' לבו ינהיג וימשול אפר יהנה צבאות: ז על מלך גוג יאמר כי אתה שתחשוב שאתה הרי הגדול לעמוד לפני זרבבל בפני המשיח לכל יוכל לעבור, לא כן כי למולו תהיה למישר ובכל יעבור והוציא ומלך המשיח

אל תחת גפן ואל תחת תאנה: ד א וישב המלאך הדבר כי ויעירני פאיש אשר יעור משנתו: ב ויאמר אלי מה אתה ראה כתיב ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה וגלה על ראשה ושבכה גרזיתיה עליה שבכה ושבכה מוצקות לצרות אשר על ראשה: ג ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען ויאמר אלי המלאך הדבר כי לאמר מה אלה אדני: ה ויען המלאך הדבר כי ויאמר אלי מה ידעת מה ידעת אלה ואמר לא אדני: ו ויען ויאמר אלי לאמר זה דברי יהוה אל זרבבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אפר יהנה צבאות: ז מי אתה הרי הגדול לפני זרבבל למישר והוציא את הגבן הראשה תשאות חן חן לה:

פאים שבכה צנורות קטנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל נר גר. ג) ושנים זיתים עליה, אצל הפנורה היו שני אילנות שהזיתים גדלים בהם. ד) מה אלה אדני, מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן פא אל הנרות מאליהם. ז) זה דבר ה' אל זרבבל לאמר, זה סימן לך להכניס על מלך המשיח שבא מנור זרבבל, לא בחיל ולא בכח, בלומר ממשלתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות תילים רבים ולא בכח ורועו וכבשם במלחמה. כי אם ברוחי, הוא ימשל באמות מבלי מרח מלחמה, ורק ברוחי בלומר ברוחי אשר אמן בלב האמות להיות נכנעים לו (פרים למשמעותו. ז) מי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שהנך חושב עצמך כהר גדול לעמוד בדרכו של המלך המשיח, מה פח יש בך. לפני זרבבל למישר, למול המלך המשיח תהיה פארץ מישר לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום עוכב. והוציא את הגבן הראשה, המלך המשיח יוציא את הגבן הפוכה והמשוכה להניחה ביסוד בגן בית המקדש. תשאות חן חן לה, או ישמע קול תשאות, שכלם יענו ויאמרו "הנה לאבן הזאת יש לה חן רב", כי היא טובה וחשוכה עד מאד.

ויוציאתה הגבן הראשה הראשון להניחה ביסוד בגן בית העתיד, ואו ישמיעו תשאות ותמה לאמר חן חן לה לאבן הנה יש לה חן רב בעיני כלם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:

נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתִבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: אֹר לַיּוֹם שְׁנֵי שָׁעָה 10 בְּלִילָה 31 דְּקוֹת. ראש חודש טבת, ביום השני וביום השלישי הבא עלינו לטובה.

עטרת מרים

א וַיַּעַשׂ חֵירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיְעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרְקוֹת וַיְכַל חֵירוֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה לְצוֹרֵךְ בֵּית יְהוָה: ב עֲמֻדִים שְׁנַיִם וְגַלְתֵּי הַכְּתָרֹת חֶלֶק הַתַּחֲתוֹן מִהַכְּתֵר אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתַּיִם וְהַשֻּׁבְכוֹת סָרוּ שְׁתַּיִם לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גַלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מְאוֹת הַעֲשׂוּיֹת לְתַלְתֵּי פִתְחֵי הַלְּשָׁנוֹת לְשִׁבְכוֹת שְׁנַיִם־טוּרִים בְּכָל טוּר מֵאֶת־רַמְנֵיבִם לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַפּוֹת אֶת חֶלֶק הָעֲלִיוֹן מִן שְׁתֵּי גַלְתֵּי הַכְּתָרֹת

שי למזורה

א אֵת הַפִּירוֹת, כָּל נֶחֱשֶׁת פְּעוּן סִירִים לְשֵׁם בָּהֶם אֵת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. (וְנִקְרְאוּ "פִירוֹת" מִלְשׁוֹן פִּירָה שֶׁנֶּשֶׂה בָּהּ אִפְר וְדָשָׁן). וְאֵת הַיְעִים, כָּלִים שֶׁבָּהֶם מְרִימִים אֵת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵת הַמְּזוֹרְקוֹת, סְפָלִים שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִים אֵת הַדָּם לְזִיקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. וַיְכַל חֵירוֹם, הוּא הָיָה בְּנוֹ שֶׁל חֵירוֹם הַנוֹקֵר בְּפָסוּק לִפְנֵי זֶה (דָּאָה מִזְכִּירֵנוּ). בֵּית ה', לְצֶדֶךְ בֵּית ה'. ב עֲמֻדִים שְׁנַיִם וְגו', שְׁנֵי הָעַמּוּדִים שֶׁהֶעֱמִיד פְּאֻלָּם שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְהַשֻּׁבְכוֹת, מַעֲשֵׂה קַלִּיעִיה, פְּעוּן שְׂרָשְׁרוֹת.

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

א וַיַּעַשׂ חֵירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיְעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרְקוֹת וַיְכַל חֵירוֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית

יְהוָה: ב עֲמֻדִים שְׁנַיִם וְגַלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתַּיִם וְהַשֻּׁבְכוֹת שְׁתַּיִם לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גַלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מְאוֹת לְשִׁבְכוֹת שְׁנַיִם־טוּרִים רַמְנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גַלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמּוּדִים:

עטרת מרים

שי למורא

אשר על־פני העמודים: ד ואת־המכנות מלשון פן ובימים והיו מתחת לבירות עשר ואת־הכפירת עשרה על־המכנות: ה ואת הים האחד ואת־הבקר שנים־עשר תחת הים: ו ואת־הסירות ואת־היעים ואת־המזרקות ואת פל־הפלים האלה אשר עשה חירם למלך

שלמה בית יהוה נחשת מנחם צרוף ומוזקק: ז בכפר הירדן יצקם המלך שפך בהם את הנחשת לאחר ההתכה במעבה האדמה בעבי האדמה, חפר צורות הפלים ההם בין סבות ובין צרתן: ח וינח שלמה מלשקל את־פל־הפלים מרב מאד מאד לא נחקר לדעה משקל הנחשת: ט ויעש שלמה את פל־הפלים אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת־השלחן קבוצת השלחנות, כי עשרה עשה (ד"ה-ב ד ח). אשר עליו לחם הפנים השלחן עשה זהב: י ואת־המנורות חמש מנימין מנורת משה וחמש משמאל אבל פלם העמיד בדרום לפני הדביר שהוא הפתח הנשקף להיכל, והמנורות עשה מזהב סגור נקי ומוזקק והפּרַח של מנורה והנרות הם פזיכין שנתנין בהן השמן והפתילה והמלקחיים שפרימים בהן את הפתילה מתוך השמן עשה מזהב: יא והספלות והמזמרות פלי של מיני זמר והמזרקות לקבל דם והכפות לזכוי לבונה והמחתות לחתום בהם האש על הקמורת וזהב סגור והפתות הם העשויות להציב בהן צירים לדלתות הבית הפנימי לסבב אילך ואילך שהוא לקנרש הקנרשים לדלתי הבית שהוא להיכל היו זהב:

ד ואת־המכנות עשר ואת־הכפירת עשרה על־המכנות: ה ואת הים האחד ואת־הבקר שנים־עשר תחת הים: ו ואת־הסירות ואת־היעים ואת־המזרקות ואת פל־הפלים האלה אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה נחשת מנחם: ז בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין סבות ובין צרתן: ח וינח שלמה את־פל־הפלים מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת: ט ויעש שלמה את פל־הפלים אשר יהוה את מזבח הזהב ואת־השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב: י ואת־המנורות חמש מנימין וחמש משמאל לפני הדביר, והב סגור, והב שפירו אותו בכור הצורף לטהרו מטי. והפּרַח, פרחי המנורות. והנרות, מכלי השמן והפתילות של המנורות. והמלקחיים, צבתים שפרימים בהם את הפתילה מתוך השמן. יא והספלות והמזמרות, מיני פלי זמר. והמזרקות, פלים לקבל דם הקרבנות ולזריקת הדם על המזבח. והכפות, הזכויים שבהם שמים את הלבונה על השלחן. והמחתות, פלים לאכף בהם גחלי אש מהמזבח החיצון למזבח הפנימי להקפירת הקמרת. וכן לתרוימת מדשן מהמזבח החיצון. והפתות, הן העשויות להציב בהן את צירי הדלתות במפתן ובמשקוף, בשביל תנועת הדלתות. פרוש אחר, מפתחות שפותחים בהם את הדלתות. לדלתי הבית להיכל, וגם הפותות של דלתות ההיכל, שהוא הקדש שלפני קדש הקדשים, היו זהב:

ד המכנות, בסיסים לכיורי הנחשת, ולהם גלגלים וכו' כמבאר לעיל בפרק זה בספר מלכים. ה ואת הים, ברכה עשויה מנחשת, ועמדה על שנים עשר בקר שהיו עשויים מנחשת. ו נחשת מנחשת, מכתב הנחשת הייתה צרופה ומוזקקת ונקרה מאד. ז בכפר הירדן, ששם הייתה האדמה עבה ומכשרת למלאכה זו. יצקם, התיכים ויצקם בתבניתם. ח וינח שלמה את כל הפלים, הינה מלשקל אותם. י חמש מנימין וחמש משמאל, מנימין ומשמאל למנורה שעשה משה רבנו. לפני הדביר, בהיכל הקדש, לפני קדש הקדשים. זהב סגור, זהב שפירו אותו בכור הצורף לטהרו מטי. והפּרַח, פרחי המנורות. והנרות, מכלי השמן והפתילות של המנורות. והמלקחיים, צבתים שפרימים בהם את הפתילה מתוך השמן. יא והספלות והמזמרות, מיני פלי זמר. והמזרקות, פלים לקבל דם הקרבנות ולזריקת הדם על המזבח. והכפות, הזכויים שבהם שמים את הלבונה על השלחן. והמחתות, פלים לאכף בהם גחלי אש מהמזבח החיצון למזבח הפנימי להקפירת הקמרת. וכן לתרוימת מדשן מהמזבח החיצון. והפתות, הן העשויות להציב בהן את צירי הדלתות במפתן ובמשקוף, בשביל תנועת הדלתות. פרוש אחר, מפתחות שפותחים בהם את הדלתות. לדלתי הבית להיכל, וגם הפותות של דלתות ההיכל, שהוא הקדש שלפני קדש הקדשים, היו זהב:

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' ב

1 מקשה הגמרא: מתיקף לה רב שישא בריה דרב אידי, ומי מצית
2 אמרת תרויבה בתיבא תבא – שהפסוק 'עד מלאת ימי טהרה' עוסק
3 באכילת תרומה, והתניא, נאמר בתחילת פרשת טומאת יולדת
4 (שם יב ב) 'דבר אל בני ישראל, אין לי אלא בני ישראל, כלומר,
5 בנות ישראל, שנטמאות בלידה, גיורת ושפחה משוחררת מנין שאף
6 הן נטמאות בלידה, תלמוד לומר 'אשה' כי תזריע, לרבות גיורת

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה.

הנרות צריכים לדלוק לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכיה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי־שבת חנוכה חוזרים מיד מבית־הכנסת, מזדרזים לערוך 'הבדלה', ואחר־כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר־כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נְפִישׁ לְאַבֹתֵינוּ, בְּיָמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנְּרוֹת הַלָּלוּ אָנוּ מְדַלְּקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּפִישׁ, וְעַל הַנְּפִלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹתֵינוּ

בְּיָמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה, עַל־יְדֵי פִּהֲנִיךָ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנְּרוֹת הַלָּלוּ קִדְּשׁ

הֵם, וְאִין לָנוּ רִשׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלֵא לְרֵאוֹתֶן בְּלָבָד, בְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל,

עַל נְפִיךָ וְעַל נְפִלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף   (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:21	16:21	17:10	17:08	16:42	16:40	9:57	9:54	9:05	9:01	8:28	8:25	6:35	6:31	באר שבע (ח)
17:18	16:10	17:06	17:04	16:40	16:38	9:58	9:54	9:06	9:02	8:28	8:25	6:38	6:34	חיפה (ח)
17:19	16:04	17:08	17:05	16:44	16:42	9:56	9:53	9:04	9:00	8:27	8:24	6:34	6:31	ירושלים (ח)
17:20	16:20	17:09	17:06	16:41	16:38	9:58	9:55	9:06	9:02	8:29	8:26	6:37	6:33	תל אביב (ח)
16:56	15:44	16:41	16:39	16:02	16:01	10:29	10:25	9:45	9:41	8:56	8:52	7:42	7:38	אוסטריה, וינה (ח)
21:28	20:24	21:15	21:11	20:42	20:39	10:50	10:47	9:34	9:31	8:46	8:44	5:54	5:52	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:03	15:54	16:49	16:47	16:12	16:10	10:29	10:25	9:44	9:40	8:57	8:53	7:37	7:33	אוקראינה, אודסה (ח)
16:31	15:19	16:16	16:14	15:37	15:36	10:03	9:59	9:19	9:15	8:30	8:26	7:15	7:11	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:40	15:28	16:26	16:24	15:46	15:45	10:14	10:11	9:31	9:27	8:41	8:38	7:28	7:24	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:00	15:45	16:45	16:43	16:04	16:02	10:42	10:39	10:00	9:57	9:09	9:05	8:02	7:57	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:52	15:37	16:37	16:35	15:55	15:54	10:35	10:32	9:53	9:50	9:01	8:58	7:55	7:51	אוקראינה, קייב (ח)
17:32	16:26	17:19	17:17	16:45	16:43	10:54	10:50	10:08	10:05	9:22	9:19	7:59	7:55	איטליה, מילאנו (ח)
18:49	17:57	18:40	18:37	18:16	18:13	10:10	10:07	9:08	9:05	8:36	8:34	6:08	6:05	אקוואדור, קיטו (ח)
20:50	19:48	20:37	20:34	20:07	20:03	10:27	10:24	9:12	9:10	8:28	8:26	5:37	5:35	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:08	20:59	21:53	21:49	21:17	21:13	11:11	11:09	9:54	9:51	9:01	8:59	6:09	6:07	ארגנטינה, ברילובה (ח)
17:30	16:28	17:18	17:16	16:46	16:44	10:30	10:27	9:41	9:38	9:00	8:57	7:22	7:18	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:17	16:13	17:04	17:02	16:31	16:29	10:21	10:18	9:32	9:29	8:51	8:47	7:16	7:12	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:17	16:13	17:05	17:02	16:32	16:29	10:21	10:18	9:33	9:30	8:51	8:48	7:16	7:12	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:49	16:44	17:36	17:34	17:02	17:00	10:59	10:56	10:12	10:08	9:28	9:25	7:57	7:54	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:05	17:08	17:54	17:51	17:27	17:24	10:37	10:34	9:44	9:40	9:08	9:05	7:12	7:09	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:28	16:28	17:16	17:14	16:47	16:44	10:11	10:08	9:19	9:16	8:41	8:38	6:53	6:49	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:12	17:16	18:01	17:59	17:35	17:32	10:33	10:30	9:39	9:35	9:04	9:01	7:03	6:59	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:11	16:07	16:58	16:56	16:25	16:23	10:17	10:14	9:29	9:26	8:47	8:44	7:14	7:10	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:09	16:04	16:56	16:54	16:22	16:20	10:17	10:14	9:29	9:26	8:46	8:43	7:14	7:10	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:39	18:45	19:29	19:26	19:04	19:00	10:19	10:16	9:11	9:09	8:38	8:35	5:57	5:54	בוליביה, לה-פס (ח)
17:34	16:18	17:19	17:17	16:36	16:35	11:21	11:18	10:40	10:36	9:47	9:43	8:44	8:39	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:36	16:20	17:20	17:18	16:38	16:37	11:21	11:17	10:39	10:35	9:46	9:43	8:42	8:38	בלגיה, בריסל (ח)
19:30	18:38	19:19	19:16	18:57	18:54	9:48	9:46	8:38	8:36	8:02	7:59	5:16	5:14	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:16	18:20	19:05	19:02	18:39	18:35	9:37	9:34	8:27	8:24	7:51	7:48	5:06	5:04	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:52	15:39	16:36	16:34	15:55	15:53	10:40	10:36	9:58	9:55	9:05	9:01	8:03	7:59	בריטניה, לונדון (ח)
16:53	15:35	16:36	16:35	15:51	15:49	10:52	10:48	10:12	10:09	9:16	9:12	8:22	8:18	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:54	15:37	16:38	16:36	15:55	15:54	10:47	10:44	10:07	10:03	9:12	9:09	8:14	8:10	גרמניה, ברלין (ח)
17:21	16:06	17:06	17:04	16:25	16:23	11:02	10:59	10:20	10:16	9:29	9:25	8:21	8:17	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:38	18:47	19:27	19:23	19:06	19:02	9:47	9:44	8:36	8:33	7:58	7:55	5:11	5:09	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:41	17:47	18:31	18:28	18:05	18:03	10:46	10:43	9:49	9:46	9:17	9:13	7:06	7:03	הודו, מומבאי (ח)
18:38	17:44	18:28	18:25	18:03	18:00	10:42	10:39	9:45	9:42	9:12	9:09	7:01	6:58	הודו, פונה (ח)
16:47	15:36	16:33	16:31	15:54	15:53	10:17	10:13	9:33	9:29	8:44	8:41	7:28	7:24	הונגריה, בודפשט (ח)
17:20	16:16	17:08	17:06	16:35	16:32	10:26	10:22	9:37	9:34	8:55	8:52	7:21	7:17	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:52	16:50	17:40	17:38	17:08	17:06	10:47	10:44	9:58	9:54	9:18	9:14	7:37	7:33	יוון, אתונה (ח)
17:09	15:59	16:55	16:53	16:17	16:16	10:37	10:34	9:53	9:49	9:05	9:01	7:47	7:43	מלדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:38	17:44	18:28	18:25	18:02	18:00	10:44	10:41	9:47	9:44	9:14	9:11	7:05	7:01	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:16	19:59	20:58	20:54	20:18	20:13	9:50	9:47	8:29	8:27	7:26	7:24	4:36	4:34	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:51	16:54	17:40	17:38	17:13	17:10	10:17	10:14	9:23	9:20	8:48	8:45	6:49	6:46	נפאל, קטמנדו (ח)
19:37	18:45	19:28	19:25	19:04	19:01	11:01	10:59	9:59	9:56	9:28	9:25	7:00	6:58	סינגפור, סינגפור (ח)
16:25	15:06	16:08	16:07	15:25	15:23	10:16	10:13	9:36	9:32	8:41	8:38	7:42	7:38	פולין, ורשא (ח)
19:06	18:12	18:56	18:53	18:31	18:28	9:58	9:55	8:51	8:49	8:19	8:16	5:41	5:38	פרו, לימה (ח)
17:49	16:40	17:35	17:33	16:58	16:56	11:11	11:08	10:26	10:23	9:40	9:36	8:18	8:14	צרפת, ליאון (ח)
17:50	16:39	17:35	17:33	16:57	16:56	11:26	11:22	10:42	10:39	9:53	9:49	8:41	8:37	צרפת, פריז (ח)
18:23	17:31	18:14	18:11	17:50	17:47	9:56	9:53	8:54	8:51	8:23	8:20	5:59	5:56	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:31	16:28	17:18	17:16	16:46	16:44	10:46	10:43	9:59	9:56	9:15	9:12	7:47	7:43	קנדה, טורונטו (ח)
17:03	15:56	16:49	16:47	16:14	16:12	10:25	10:22	9:39	9:36	8:53	8:50	7:31	7:27	קנדה, מונטריאול (ח)
17:19	16:19	17:07	17:05	16:37	16:35	10:05	10:02	9:14	9:10	8:36	8:32	6:49	6:45	קפריסין, לרנקה (ח)
17:35	16:11	17:18	17:16	16:30	16:29	11:42	11:38	11:04	11:00	10:04	10:01	9:18	9:13	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:05	15:43	16:47	16:46	16:01	16:00	11:17	11:13	10:40	10:36	9:39	9:35	8:57	8:52	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:25	16:15	17:11	17:09	16:33	16:31	10:54	10:50	10:09	10:06	9:22	9:18	8:04	8:00	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:30	16:24	17:15	17:13	16:42	16:40	10:59	10:55	10:14	10:11	9:26	9:23	8:10	8:05	שווייץ, ציריך (ח)
18:29	17:37	18:20	18:17	17:55	17:52	10:22	10:19	9:24	9:21	8:52	8:49	6:36	6:33	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות וכאזת לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

P.P.

שולם

1949

תל אביב

Dvar Malchus

Issue # 00456

14/12/2014

2 3 0 4 - 3 3 7 7